

એ સીસ્ટોહાટીક હો!

ચાને

સપંખીરીની લહેખરી! . . .

સ્વામી

મુલમુલ, રા. ઝીર

# ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ ]

અનુક્રમાંક ૧૦૩૮૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ રસિકશોડી ૬

વિષય ૧ : ૩

# એરીસ્ટોક્રાટીક ઉં!

ચાને

તવંગીરીની તકાબરી.



(એક ઇંગ્રેજ સંસારી કથા.)

રચનાર—મીસીસ ગુલબાતુ શાવકશા ખ્રીટર.



આ પુસ્તક મીસીસ ગુલબાતુ શાવકશા ખ્રીટરે વાડીયા સ્ક્રીટ,  
તારદેવ-મુઆઇમાં રચ્યું છે અને ત્યાંથીજ પ્રગટ કયું છે અને  
મીં દીનશાજી એદલજી કરકરયાએ પ્રાંટરોડ, મુંબઇ  
પોતાના માણેક પ્રીટીંગ પ્રેસમાં તેઓને  
માટે જાપ્યું છે.

ગુજરાત વિધાપીઠ પ્રજાસભ્ય  
 ગુજરાતી સાહિત્ય-સંગ્રહ  
 ૧૦૩૮૧  
 ૬-૩

---

આ પુસ્તક સને ૧૮૬૭નાં ૨૫માં આકટની રૂએ રજીસ્ટર  
 કરાવ્યું છે માટે તેના રચનારની રજા વગર કોઇને  
 તે છાપી પ્રગટ કરવાનો હક નથી.

---





மகாத்மா ஜி.கே.பி. காந்தி.

મારા સલા અને નેક ઉમરાવ દીલના

ઠહાલા પીતાજી

**મરહુમ કેકોબાદ દીનશાજી ગાંધી**

જેઓ આ ક્ષાની દુન્યાથી વાસો ઉઠાવી

બહેસ્તમાં સુતા છે

તેઓને માફ આ પહેલું અદના પુસ્તક

વક્ષાદાર અને ખ્યારી બેટીના અખુટ ઠહાલથી

હેશાનમંદ જીગરે

અને

બુદાઈના અસમ દુઃખો વચ્ચે

હમ્મરો હેશાન અને માનની લાગણી સાથ

**અર્પણ કરું છું.**

# મારી તર્ફના માત્ર બેજ બોલ.



પ્રીય વાંચકો,

આ મારી પહેલ વહેલીજ નવલ કથા છે, મારી આ પહેલ વહેલી કેપીશમા મહેરબાન વાંચકો કાંઈ પણ ભુલ સુક માલમ પડે તો મને ઉમેદ છે કે તમે તે તરફ દર ગુજરતી નજરે જોવાનું ઉદાર દીલ બતાવશો.

આ પુસ્તક આજ કેટલાક વરસોની ઉમેદ પછી આજે બાહર પડ્યું છે. હજારો મુશ્કેલીઓ, ખીમારીને હરેક હાડ-મારીઓ વચ્ચે આટલા વરસો પછીની અંતે છેલ્લે આ મારી ચોપડી હું પ્રગટ કરી શકી છું તે માટે હું ખુદાતાલાનો હજારો હજાર શુક્ર કર્મ છું.

આ વાર્તાના કેટલાક બનાવોનું મેં દોરેલું ચીત્ર ચોક્કસ ખાસીયતોને કાંઈક ધડા આપશે તો મારી લાખી મુદતની મહેનત હું સફળ થયેલી લેખીશ. માણસાઈ ખવ સોની ઘોળી તેમજ કાળી બાબુઓનો એક અદના અબીયાસ આ ચોપડીમાં કરવાની મેં કાંઈક પેરવી કરી છે, અને તેમાં અલખત મારી કાચ્ચી કલમ જગે જગ ઠોકડાઈ તો હશેજ. પણ વ્હાલા વાંચક, તમે મોટા મનથી તે ચલાવી લેશોજ એવી મને અશા છે.

લંબાણ દીઆચામાં હું માનતી નથી. ખાસ કરી મારા મહેરબાન મીત્ર મી૦ પીળમે આ ચોપડીને પોતાના “ફારવડથી”

શાભાવી છે, એટલે પછી મારી તરફના ઝાઝા શબ્દોની અગત્ય રહેતી નથી.

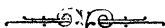
આ ચોપડીમાં દાખલ કરવામાં આવેલા ચીત્રો માટે હું પ્રખ્યાત સીનેમા વેપારીઓ મેસર્સ પાથે કંપનીને આભારી છું. એ કંપનીએ મારી આગળ સંખ્યાબંધ ચીત્રો રજુ કરવાથી મારી આ વાર્તાના પ્લોટને બીલકુલ અનુકૂળ મદદ પડતા ચીત્રોની પસંદગી કરવાની મને ઉમદા તક મળી છે, જે માટે હું એ કંપનીની અત્યંત ઉપકારી છું. પ્રિય વાંચક, હવે હું તને વધુવાર કંટાળો આપવા આહતી નથી.

લા૦

ગુલબાનુ શાવકશા પ્રિન્ટર.



# એક વધુ પારસી બાનુ નોવેલીસ્ટ!



ગુજરાતી બાપામાં નવલકથા લખનારાં પારસી બાનુ કલમકશે કેટલાં છે? હું તો માત્ર ગણતરીનાં અડધોએક ડજન જાણીતાં નામોજ મનમાં ગણ્યા કરતો હતો ! ગુજરાતી સાહિત્ય સાથનાં મારાં છેલ્લાં ૩૦ વર્ષનાં સંબંધ છતાં—અને દેશી જરનાલીઝમના મારા પાંચ સદીના અનુભવ છતાં—મેં હમણા હમણાજ જોવા માંડ્યું છે કે અરેબર અચ્છી કલમકર્તા ધરાવનારાં, નવલકથા લખવાનો આર્ટ બરાબર સમજીને વાર્તાઓ રચી શકનારાં, સ્ટાઇલ અને ઇજારતના કાનુનોને પોતાના પુસ્તકમાં વલગી રહી શકનારાં પારસી બાનુ લેખકો કાંઈ એકલડોકલ નહીં પણ સારી સંખ્યામાં હસ્તી ધરાવે છે ! અવાર નવાર કોઈક માસીક ચોપાન્યાઓમાં હું પારસી બાનુઓની કલમોને ‘વાર્તાઓ’ના રજુક્ષેત્રમાં ચમકતી જોતો હતો ખરો, પણ મને મુઠ્ઠલ ખ્યાલ તે વારે ન હતો કે આ પારસી “બાયકા લોકો”માંથી આટલું બધું મીઠું છે !

છેલ્લે છેલ્લે ‘જામે જમશેદ’માં કેટલીક ચચલ બાનુઓની ચાલુ તેમજ ટુંકી વાર્તાઓ પ્રગટ થતી રહી છે તે તો તમારા જોવામાં આવી હશે. અમદાવાદવાળાં બહેન ઝીણી એરચ-શાહ વડાલે જ્યારે પોતાની પારસી સંસારી કથા “કાચ્ચી—પણ સાચ્ચી”નાં મેન્યુસક્રીપ્ટો મારી ઉપર મોકલ્યાં ત્યારે એ જવાન બાપની કલમના ઠરેલપણાં, તેવણની ગુજરાતી બાશાના શુધ્ધપણાં, તેવણની ઇજારતની સફાઈ, પ્લોટ અને

કરેકટરોને આસ્તે આસ્તે ખીલવવાની તેવણની હઠોથી જોઇ હું તાબુઅ રહ્યો. પછી બેહેન મેહરબાનુ મોટ M. R. B. ની વાર્તા મને મળી. એ વાર્તા હું આ લખુ છું તે વેળા 'જમે'માં ચાલુ છે. અહીંથી એક કસાયલી નાનુક કલમ હું જોઉં છું. જાણે વર્ષોના અનુભવી કામ 'નોવેલીસ્ટ' પોતાની કલમને આસાનીથી વાર્તાના મેદાનમાં ઉપડાવતો હોય તેવોજ બધો અહીંથી મામલો છે ! અને પછી જ્યારે બહેન ગુલબાનુ શીયાવક્ષા પ્રીન્ટરની આ નોવેલની 'એડવાન્સડ કોપી' મારા હાથમાં મેલાઈ ત્યારે—મારી આંખો ઉંઘડી ! ત્યારેજ મેં જોયું કે જરથોસ્તી બધરાંઓ કાંઈ, બા, નાખી દેવાનાં નથી !

મીસીસ પ્રીન્ટરને મેં અગાઉ કદીથી—કેટો પણ—એક લેખક તરીકે, વર્તમાનપત્રોમાં યા ચોપાન્યાંઓમાં પોતાનું “લીટરરી એપ્રેન્ટીસશીપ” બજાવતાં જોયાં હોય એમ મને યાદ નથી. એકદમ અચ્ચુચ કાઠને જરા પણ નોટીસ કે ચેતવણી આપ્યા વગર એવણુ સાહીત્યનાં ખેતરમાં ઉછળી નીકળ્યાં છે. અને તે એક એવી ‘પહેલી કાશેશ’ સાથે ઉછળી નીકળ્યાં છે કે જે ‘કાશેશ’ ધણુક વેટરન સફેદ માથાંવાળા નોવેલીસ્ટોને ગગર થવાનું વાજળી કારણુ આપે ! આ હું અતીશ્યોકતીમાં બોલતો નથી. આ કથા—“આરીસ્ટોક્રાટીક ઉ !” યાને “તવ-ગરીની તકોબરી” મેં ધણી કાળજી સાથ બારીકાથી—“Art of Fiction” ના એક અબ્યાસીની તીક્ષણ નજરે—એક “ફીટીક”ની ચોંપ સાથે વાંચી છે. અને મને જણાવવાને ખચીત ખુશાલી લાગે છે કે એ પુસ્તક જણીતી ગુજરાતી નોવેલોની હાલ્યાત હારમાળામાં વગર શકે પોતાની જગ્યા લેશે.

એક જવાન પારસી બાનુ—આગલા કશાની માહવરા વગર, વાર્તાઓ રચવાની કશીની પ્રેક્ટીસ વગર, કલમકશીનાં કશા પણ અનુભવ વગર—આવી એક સીલસીલા અંધ કથા ઉત્પન્ન કરી શકે એ મારે મનથી ખચીત એક મોટા સંતોષની વાત છે. એ બાનુ લેખકની ભાષા સામાન્ય રીતે એટલી શુદ્ધ છે, એવણની “સ્ટાઇલ” એટલી મનપસંદ તેમજ કવિવતમંદ છે, એવણના વાક્યોનું અંધારણ નીચમીત રીતે એટલું તો ટકોરાઅંધ હું જોઉં છું, વાર્તાનાં જુદાં જુદાં વળાંકોને ડ્રામાટીક ધષે “ડેવલપ” કરવાની શક્તિ એટલી તો સ્પષ્ટ અહીં નજરે પડે છે—કે જો કોઈએ આ નોવેલ મારા હાથમાં તેના કર્તાના નામ વગર મેલી હતે તો હું કદી એક ઘડી પણ માની શકતેજ નહીં કે એ કેતાબ લખનારી એક તદ્દનજ લખાણ કળાથી ખીન અનુભવી જવાન પારસી બાનુ છે! પણ દુન્યા અગ્નયળીઓથી ખાલી નથી. મીસીસ પ્રીટરની આ ચોપડીના સંબંધમાં મને પુરેપુરી ખાત્રી મળી છે કે એ વાર્તા આ કુશળ બાનુના પોતાના અકેલાં ભેજાંનુંજ પરિણામ છે. પારસી સાહિત્યને એ એક નોંધ કરવા લાયક બનાવ છે—અને તેને આ જગ્યાએ રેકૉર્ડ કરતાં મને સાચી ખુશાલી ઉપજે છે.

મહોત્ત (Love), મગરૂરી (Pride), અભાવ (Prejudice), તકોબરી (Arrogance), સાલેસાઇ (Humility), કપટ (Hate), કાનો (Revenge), હવસ (Lust), દીલાવરી (Magnanimity)—આ સર્વે માણસાઇ ઉલટસુલટ ખવાસોના ચઢ ઉતર રંગોની મીળાવટ કરી મીસીસ પ્રીટરે આ કેતાબમાં એક મજેહદાર પીકચર બરપા કયું છે. એક

આર્ટિસ્ટના ખુબીદાર ટચકાઓ હું જગેજગ અહીં ખોલવી આપ્યોએ જોઇ શકું છું. તવંગરીની તકોળરી સાથ મુક્તેરીની મોટાઇનો ભેલ કરીને આ ચોપડીમાં એનાં બાનુ-કર્તાએ પ્રેમ-પ્યાર-મ્હોળત (જે કહો તે) ના એક એવી તો અચ્છી સામ-કાલોજીકલ સ્ટડી આપણી સમક્ષ રજુ કરી છે કે તે બાએ મારી તરફના પ્રસંશાના બે શબ્દો લખવા વીના મારેથા રહેવાતુંજ નથી. જોન કેલ અંત કેટ (આ નોવેલના નાયક અને નાયકા)ની મોહ્યતનું ચીત્ર બીલકુલ ખામી રહીત છે એમ “મોહ્યત”ની સામકાલોજના એક અદના અભ્યાસી તરીકે હું હીમત સાથ કહી શકું છું.

વાર્તાનું નામ લગરીક ઓરીજનલ છે. “ઝેરીસ્ટોકાટીક ઉ!” એઅદબી માફ છે—પણ આ “આરીસ્ટોકાટીક ઉ!” નામ તો આજે વર્ષો ઉપર મારાં બેજાંમાંથી નીકળેલું હતું એમ મને યાદ છે! કાંઇક વર્ષો વાત ઉપર મેં ‘ગપસપ’માં એક કવીતા લખી હતી—(જે પાછળથી મારી “ઘડી ચપકા” ચોપડીમાં પણ છપાઇ છે)—અને તેમાં મેં એક રમુજી કવીતા લખી હતી; અને હું જાણું છું ત્યાં સુધી પાછળથી આ “ઝેરીસ્ટોકાટીક ઉ!” શબ્દ સહ કાઇને મ્હોડે રમી રહેવા પામ્યો હતો. કાંઇખી ધપધપયું, દમપર સુમાર, ચલે જવ બલે જવ, ઉંચે ઉપારેનું, ટીચકાંખોર, મોટે ખાંચરેનું હોય તે બસ “આરીસ્ટોકાટીક ઉ!”ના નામે ત્યાર પછી ઓળખાવા લાગ્યું. જુવો મારી કવીતામાંથી માત્ર બે ચાર લીટીઓ ટાંકું છું:—

આખો વખત ઉંધો ચારો—વાંકો સહ કારભાર!  
રુદ્રપીડ દુન્યા કહેછ કે હવે—સાદાઈમાં નહીં સાર!!



માંગેજ એક અવાળે આળે—મદ, બાળક, બૈર—  
 ઉઠતાં, ખેડતાં, ભગતાં સુતાં—ધી એરીસ્ટોક્રાટીક હ'!!  
 તું અમીર હો યા ફકીર હો—કે હો હલકો હુલમ!  
 ચાહે હો ગખ્ખર ગધેડો—કે ચાહે સુકકો તમામ—  
 રીખ 'પીન્નમ'ની હરદમ માનળે—(નથી એ કાંઈ હું!)—  
 રાખ બોલવે, ચાલવે, ખાવે, પીવે—ધી એરીસ્ટોક્રાટીક હ'!!

હવે હું ઝાઝું લંબાણ કરીશ નહીં. આ ચોપડીના ફાંકડા  
 ગેટ અપ માટે પહેલાં હું મીસીસ પ્રીન્ટરને અને પછી ભલા  
 ભાઈ મીં દીનશાહ કરકરયાને સાબાશી આપવા આહું છું.  
 ગુજરાતી નોવેલો હેન્ડસમ બાંધણીમાં સુંદર પીકચરો સાથ  
 ટીપ—ટોપ બાહેર પડતી રહે એવો મારા મનનો અલખરો  
 હવે પુરો પડે. જ્ય છે. હું ધારું છું કે આવી કીસમના  
 બુટીકુલ વોલ્યુમોની 'ફેશન' આપણા ગુજરાતી સાહિત્યમાં  
 દાખલ કરાવવામાં કોઈક અદનાં ફાલો મેળી આપ્યો છે એવી  
 ઉકમાઈ લેવામાં હું તદનજ ગેરવાજખી નથી.

હું ખરાં અંતકરણથી આ પુસ્તક માટે મીસીસ ગુલબાનુ  
 પ્રીન્ટરને મુબારકબાદી આપું છું—અને દુવા ગુમાર છું કે  
 એ બહેન ભવીષ્યમાં એવાજ બીજાં અનેક પુસ્તકો બાહેર  
 ખાડવાને સામર્થવાન થાય.

ન્યુ ચરનીરોડ,  
 તા. ૪ થી માર્ચ ૧૯૨૩, }

લા. સેવક,  
 પીન્નમ.

# “એરીસ્ટોક્રાટીક ઈ!”

(ધ્રુવે સંસારની એક વાર્તા.)

પ્રકરણ ૧ છું.

“શું તવંગરો કાંઈ આસ્માન પરથી  
ઉતરો આવેલા છે?”

“વળી શું છે, પપા? આજે સહવારથી તમે પાછા  
ફફડ ચટક કેમ કર્યા કરો છો?”

લોડ હેરીસને પોતાની નાની દીકરી કલેરા ગમ એક  
નજર ફેંકી પોતાનું બુલડોગ જેવું ડાચું મચકાવ્યું!

“ઓ-આઇ એમ સીક ઓફ ધીઝ રેન્ચેડ પીપલ!  
વળી પાછો પેલો મુજ બ્લેમાડ જોન ડેલ આપરાં માણસોને  
ઉરકેરે છે! હવે એને શું કરે-તેથી મને સમજ પડતું નથી!”

“શું કરો? એવા ધાસ્તીભર્યા કુલરાઓને તો બસ  
એકદમ શુટ કરવા જોઈએ! બીજું કંઈ જ નહિ!” વડી  
દીકરીજી કેથેરાઇનએ લાયકાથી ઉત્તર વાળ્યો. તેણીનાં  
બુટ્ટીપુલ મુખડા ઉપર વળી ‘પપા ડીયર’ના કરતાં ચાર  
ચાસણી વધારે ચોલશે ચઢેશે હશે!

ત્રણડે જાણ્યાં મુઠાં બેઠાં. લોડ હેરીસનની લપકાળંધ બે સફેદ મોટા આલ્સેશીયન ઘોડાની લેન્ડો—સફેદ ગરબજવાળા, સોનેરી લીવરીઝમાં સજ થયેલા, દમપર સુમાર કોચમેનો અને સાઇસોના દબદબા સાથે—પુર ઝડપે હંકારી જતી હતી !

તે એક રળીયામણો અને ખુશનુમાં રવીવારનો દિવસ હતો. આખું ઓલ્ડ કેસલ શહેર નજદીક આવતાં ક્રીસ્ટમસનાં તહેવારની ઉલટમાં ગાજવાજી રહ્યું હતું. કુદરત ક્રીસ્ટમસનાં આવતાં અઠવાડયાંને જાણે હમણાથીજ આવકાર દેતી હોય તેમ તે ઓલ્ડ કેસલ ઉપર પ્રસન્ન થઇ ગઇ હતી. છેલ્લાં પંદર દિવસ થયાં વાદળે ઓલ્ડ કેસલ ઉપર નાંખેલો શોકાતુર ઘેરાવો કુદરતની જાદુઇ લાકડીથી ખીલકુલ અલોપ થઇ ગયો હતો, અને ખુશનુમાં તડકો પંથરાઇ, શું તવંગરો કે ગરીબનાં મોહડાંને હસ્તાં કીધાં હતાં.

રવીવારનો દિવસ હોવાથી હંમેશનું ઉદયોગી અને ખાણોનાં કામદારોનાં પોકારોથી સદા હળી મળી રહેતું ઓલ્ડ કેસલ આજે રંગરાગમાં અને એશ આરામમાં મસ્ત બની ગયું હતું. કોલસાની ખાણોનાં કામદારો—શું ઓરતો કે મરદો—પોતાની રોટી રળવાનાં સાંધનોથી થોડા કલાકો અલગ બની પોતાના ગજવા મુજબ મોજ મગહ ભોગવવા જ્યાં ગમે ત્યાં ઉતરી પડ્યાં હતાં; જેથી સદાનું તે ઉદયોગી શહેર આજે જાણે એશ-આરામ અને અયાસી જીંદગીનું ધામ થઇ પડ્યું હતું.

ઓલ્ડ કેસલ કોલસાના ઉદયોગ માટે જાણીતું હતું; તે કોલસાની ખાણોનું મુખ્ય ધામ હતું. ત્યાંની ઘણી ખરી ખાણોનો માલેક લોડ હેરીસન હતો. તે જેટલો તવંગર હતો તેટલોજ તે દીલનો પથ્થર હતો. દયા અને દીલસોજીનો તે

કદામાં કટટો ચતુ હતો. રહેમનો કતરો વટીક તેના આખા તનબદનમાં શોષ્યો જડતો હતો નહિ. તવંગરી અને એરીસ્ટો-ક્રાસી ઉપર તે પોતાનો જન કુરખાન કરતો હતો, જ્યારે ગરીબાને ધીકકારી તેનો દુશ્મન બનતો હતો; ગરીબાને માટે તેના નાખમાં જગરી સુગ ભરાઈ ગઈ હતી.

ઓલ્ડ ફેસલ મુખ્ય કરીને ખાણના ગરીબ કામદારોથી વસાએલું હતું, જેમની ખડતલ મહેનતના ખરા પરસેવાથી લોડ હેરીસન કરોડોનો માલેક બન્યો હતો. તોપણ તે ગરીબ કામદારોના લાભમાં એક પુટી બદામ પણ કઢાડી આપવાને તેણે કદી પણ પોતાનું ઉદાર દીલ દેખાડ્યું હતું નહિ. એટલુંજ નહિ-પણ કામદારોના ખરા પરસેવાથી મેળવેલી તેઓની કમાઈમાંથી તે પોતાની આવકનો દર ખુલ્લો કરવાને ચુક્યો હતો નહિ. તેણે ઓલ્ડ ફેસલમાં કામદારોનાં વસવાટ માટે મકાનો ઉભાં કીધાં હતાં, જેમાંથી પણ તે મોટી આવક પોતાનાં ખીસામાં સેરવતો હતો. આ મકાનોને તેણે “સુખ શાંતીનાં સસતા ભાડાનાં મકાનો”નું લપકાલયું” નામ આપ્યું હતું, પણ ખરી રીતે જેતાં તે મકાનો ઇનસાનોનાં નહિ પણ હેવાનોનાં વસવાટ માટે લાયક હતાં, તે છતાં એ મકાનનાં ભાડાઓ ગરીબ બિચારાં કામદારોને માથાંથી તે પગ સુધી નિચોવનારાં હતાં.

લોડ હેરીસનની આ ઠગખાજ સામે પોકાર ઉઠાવવાને ઓલ્ડ ફેસલમાં એકજ જીવડો હસ્તી ધરાવતો હતો, જે બહાદુર અને ખુશ્નુરત જવાન જેને ડેલ હતો; એ જવાને તવંગરો ઉપરનાં ગરીબોના હક માટે બીનસ્વાર્થી લડત ચલાવી નહીં ત્યાં સુધી લોડ હેરીસનની સામે નજર ઉંચકવાની

કોઇનામાં પણ તાકાત હતી નહિં. ધણીક મેહનત પછી ગરીબો અને કામદારોનાં મગજ ઉપર મજબુત રીતે એવું ઠસાવવા તે ફતેહ પામ્યો કે પરવરદેમારે તવંગરોને ગરીબનાં કરજદાર બનાવી આ દુન્યામાં મોકલ્યાં છે—યાને તવંગરોને ગરીબો કરતાં વધુ મોટી દોલત આપવાનો સખખ એજ હતો કે તેઓની પોતાની દોલતનો ઉપયોગ ગરીબોનાં લાભ માટે કરી શકે. જોન ડેને ગરીબો અને કામદારોનાં ભેગાંમાં કુદરતની આ શીલસુશી ઉતારવાથી તેમની આંખો જે અત્યાર સુધી બંધ હતી તે ખુલ્લી થવા પામી; અને તેઓએ જોન ડેલની આગેવાની હેઠળ પોતાનાં લાભ માટે લડત ચલાવવાની દિમ્મત બતાવી. આથી બહાદુર જવાન જોન ડેલ લોર્ડ હેરીસન અને તેનાં જેવાં બીજાં તવંગરોની મોટી ઇતરાજમાં આવી પડ્યો. તેણે ગરીબો અને કામદારોનું એક મંડળ સ્થાપ્યું, અને તેની મારફતે ઓલ્ડ કેસલનાં જીલ્લી રાજકર્તા જેવાં થઇ પડેલા લોર્ડ હેરીસન ઉપર તેની કોલસાની ખાણોનાં કામદારોનાં સંકટ નીવારણ માટે અનેક સુચનાઓ લખી મોકલી; જે ઉપર ધ્યાન આપવાને તે જીલમગાર શ્રીમંતે મહીનાઓ ફેાકટમાં પસાર કરીધા હતા.

જોન ડેલની બહાદુરી અને તેની સમજવટથી તથા તેનાં લાખણો અને લેખોથી આખા ઓલ્ડ કેસલનાં કામદારોમાં નવી ઉલટ, જોશ, અને નવાં લોહીનો પ્રવાહ વહેતો આવ્યો. તેઓની રજેરગમાં તવંગરો સામેની બેદીલી વધતી ચાલી; તે એટલી હદ સુધી કે તેઓ તરફથી મારફાડ થવાની ધારની રાખવામાં આવતી. પણ તેઓ ઉપર જોન ડેલનો ભારે આંકોશ હતો; તે મારફાડ વિનાની ચત્રવલનો મજબુત હીમાયતી હતો.

100

1

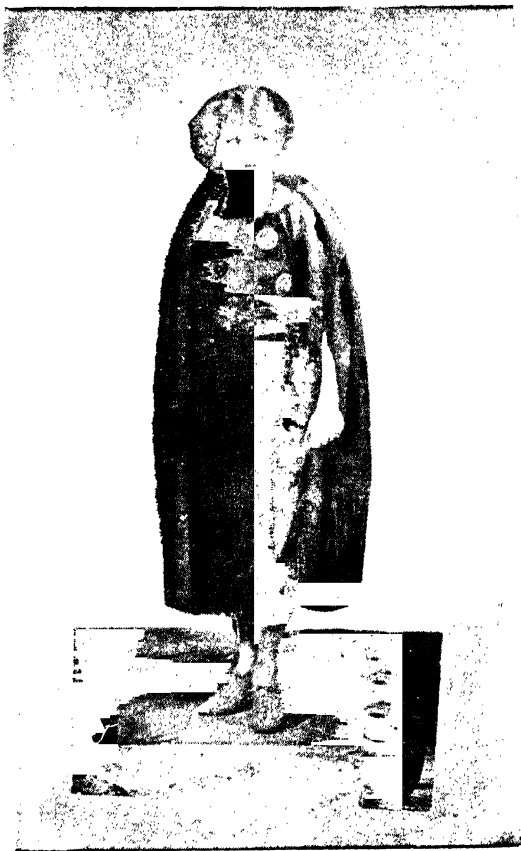
•

•

—

1

..2



કવિન કેર.

ઉપલા દિવસની સાંજે ગરીબ માણસો તથા કામદારોનું એક મોટું ટોળું ત્યાંના વિશાળ મેદાનમાં ભેગું મળ્યું હતું. એ વેળાએ “તવંગરો અને ગરીબો વચ્ચેના અંતર ભેદ” ઉપર જોને એક ભાષણ આપ્યું હતું, જે સાંભળવાને ઓલ્ડ ફેસલની આસપાસનાં હજારો લોકો ઉતરી પડ્યાં હતાં. જ્યારે ગરીબ કામદારો આ રીતે રોકાયલાં હતાં, ત્યારે ગરીબોની મહેનતથી માતખર બનેલો લોડ હેરીસન—આપણે ઉપર જોયું તેમ—પોતાની બે સુંદર બેટીઓ સાથે પોતાની લપકાદાર બેટીની ગાડીમાં સહેલ કરવા ઉતરી પડ્યો હતો. તેનાં ઘોડાઓ ઝડપી ચાલે તેનાં બાદશાહી મકાન “હેરીસન પેલેસ” તરફ મરોડદાર ગરદને ધર્યા જતા હતા.

લોડ હેરીસનની બાજુમાં તેનાંજ જેવી તુમાખી અને મીઝજી તેની વડી ખુબસુરત બેટી ફેથેરાઇન બહુજાન લપકામાં સીલક સેટીનમાં સજ થએલી ગાડીમાં ટકચે અઢેલીને ગરૂના તોરમાં ગોઠવાઇને બેઠી હતી, જ્યારે સામેની બેઠક ઉપર નાની સાલેસ બેટી ફેલેરા બીરાજી હતી.

“પપા ડીયર,” તે વડી બેટી ફેથેરીને કાંઈક ગંભીર બની સવાલ કીધો “પેલા ગળા ફાંસુ લીખારડાંઓની આજની સમાનો રીપોર્ટ લાવવાને તમોએ કોઇને હુકમ કીધોજ કે?”

લોડ હેરીસન પોતાના વીચારોમાંથી ચોંકીને બોલી ઉઠ્યો “હા, કેટ ડારલીંગ! તેથીજ હું આપણા મકાન તરફ જલદીથી પુગવા માયુંજ.” આટલું બોલી લોડ હેરીસન પોતાનાં વીચારોમાં પાછો એકલો પડવા મંડિતો હોય તેમ ચુપકીદી પકડી બેસી રહ્યો.



પણ તેની વડી બેટી એમ મુંગી રહે એવી ન હતી. તેણીએ એક વધુ સવાલ કીધો, “પપા—માઘ ડીયર પપા ! ઓલડ કેસલના ગરીબો સાથે આપણા કામદારો જોડાય એ આપરાથી કેમ સાંખી શકાય ? કહોની, પપા, તમારી સત્તા અને દોલતનાં જોરે આય સભા બાજે મલતી કેમ નહી તમે અટકાવી શકો; શું તમેને એ કંઝાળ લોકોને ડર છે ? પપા ડીયર, તમારી સત્તા એકદમ વાપડોને એ ચીથડે હાલ જનાવરોને તમારા પગની ઠોકરે મારો નહી તો—યાદ રાખજો, પપા—કે તમારા જેવા મરદો ને બરની ફરજ મારા જેવી એક ઓરતે બજાવવી પડશે.”

પોતાની પ્યારી અને અતી સુંદરતા ધરાવતી દીકરીની આવી રીતના તુચ્છકારના પણ હીમત બર્થા સખુનોથી તે હેમક બાપ મનથી મલકાઇને એક મગરૂરીતું હત્યો.

“શું ! હું ગરીબોથી ડરી જાઉં ? મહારી વહાલી દીકરી, કદી નહી. છટ ! છટ ! જો, આય મારા હાથની એકજ આંગળીના હુકમથી હું તેમનો સમુળગો નાશ કરી શકું એવી મારી પાસે દોલત અને સત્તાનું જોર છે. ગરીબો ? ધુત ! તેઓ મારે મનશે ઇનસાન બદલે હેવાન છે; ને તેઓની મને થોડીજ પુંભા છે.”

“બસ—ડીયર ડેડ ! તમારું કહેવું તદ્દન રાસ્ત છે.” અને ત્યાં તે મગરૂર છોકરી કંઈક તીસ્કારનું હતી—“દોલત અને સત્તાથી આપણે શું નહીં બજાવી શક્યે ? ખચીત ગરીબોને માતબર સામે એમ માથું હિંચકવાનો શું હક છે ? બલે પેલો તુચ્છ, ગરીબનો કહેવાતો દોસ્ત, ફીતુરો જોન ડેલ તેઓને વગર અર્થના લાપણો આપી તેઓના અબણુ ભેગાં બમાવી મેજ;

પણ તે પપ્પા વગરનો એક બીજાક જેવો શબ્દ આપણા જેવા માતખરોને શું નુકશાન પહોંચાડી શકવાનો છે ? એ પપ્પા, હું એને ખરા જીવરથી ધીકકારું. એની ઉપર બધા લોક એટલા બધા દીવાના બનેછ તે જોઈ મને ઘણું અજબ લાગેછ.”

“સાબાશ ! માઈ સ્વીટ ચાઇલ્ડ ! તારાં આવા હીંમત ભર્યાં શબ્દો માટે હું ખરેખર મગરૂર છું. હું જોતો આવ્યો છ કે પુરાણા હેરીસન કુટુંબનું મગરૂરી ભયું લોહી તારી રંગોમાં તેનાં પુર જોસમાં વહેછ.-હલો ! હલો !! વોટસ ધી મેટર ? અરે-અરે-આસ્તે-ટેક ફર ! !”

હજી તો તેઓ ગાડીની બાહર ડોક્યું કાઢી જીવે તેટલાંજ તે બપકાદાર ચાટનાં બંને ઘોડાઓ એકદમ ચમક્યા, અને ક્રાચમેનોની ગમે એટલી કોરોશ છતાં પાસેની પગવાટ ઉપર ચઢી ગયા ! એવો દેખાવ થઈ રહ્યો કે જાણે ઘોડાઓ બડકીને નાસવાની તક્યારીમાં હોય !

તેજ ધડીએ ગાડીની પછળ ઉભેલા એ સાઇસો બોલ બોલતામાં ઉતરી પડ્યા ને ઘોડાઓને શાંત કરી કુટપાટ ઉપરથી નીચે ઉતાર્યાં.

તુરંતજ લોર્ડ હેરીસન પોતાની બે બેટીઓ સાથે ઉતાવળમાં ગાડીમાંથી ઉતરી પડ્યો, ને ત્યારેજ તેણે છુટકારાનો દમ ખેંચ્યો.

“એ શું છે, જેમ્સ !” પોતાને મકાને વહેલો પુગી જવામાં ચએલી નડતલ ને સખએ તે મગરૂર લોર્ડ ગુસ્સાથી પોતાનાં ઘોડાવાળાને સવાલ કીધો.

“મારા લોડ” તે ઘોડાવાળાએ નમીને જવાબ દીધો, “કોઈ ખરો કમનસીબ મુશ્કેલ પુરૂષ અને તેનો કુતરો ભુખ-મરાથી અધમુવો જેવો પડેલો છે, અને તેને ઘોડાનો અડછતો પગ લાગવાથી તેનો ડાબો હાથ જખમી થયોછ.”

“પણ એ છે કોણુ ચંડાળ ? શું કામ એણે આપણી ગાડીની વચમાં આવવાની શેખી કીધી ? એને રસ્તામાંથી એકદમ દુર કરોને આપણી ગાડી આગળ ચલાવો, મને મકાને જલદી પુત્રવાની મોટી જરૂર છે ચલ-હટ-ખાણુ થા યુ ખીસ્ટ !”

એટલું બોલી તે ઘાટકી ઉમરાવે ધણાજ ગુસ્સાથી ચાખક ઉંચકો, પેલા કમનસીબ જવાનને એક ફટકો લગાવ્યો. તેટલાંજ પછવાડેથી તેની નાની છોકરી કલેરે આવી બાપના ગુસ્સાની દરકાર કરવા વિના તેના હાથમાંથી ચાખકો છીનવી લીધો.

“ઓ પપા ! વોટ આ શેમ ! તમે એટલા નિર્દય કેમ થઈ જાઓછ. કે એક ગરીબ, અશક્ત, બેફામ થયેલા પુરૂષને વગર દયાએ મારવા ધસ્યાછ !”

આ સાંભળી ને તે બાપને ધણું ખસીયાણું લાગ્યું, તેણે ધણાજ ગુસ્સાથી તે ગરીબ છોકરીપર ડોળા કકડાની તેણીને વધુ બોલતી અટકાવી. પછી ધણાજ દમામથી બેઉ છોકરીઓને એકદમ ગાડીમાં બેસી જવા ફરમાવ્યું.

બાપનાં હુકમથી વડી બેટી કેથેરાઇન તુરત ગાડીમાં બેસી ગઇ, જ્યારે કલેરા તે બેબાન બનેલા જવાન તરફ દયાળુ દીલ અને જખમી જીગર સાથે તેઓની સેહેજ પણ દરકાર કર્યા વિના દોડી. જમીનપર પડેલા તે કમબાવ્ય જવાન આગળ તેણી પોતાની સ્થિતિની પરવા કીધા વિના



इंदिरा तिरिसन

ગુંઠણીએ પડી અને કરગરી દયાથી ખેતી ઉડી, “ગરીબ બીચારો ! ખેતીન પડ્યોજ !”

“કલેર ? હું કેહુંજ તે સમજાએજ કે નહિ ? ઉઠ-અહીંથી-ને ગાડીમાં બેસી જા !” પીતાએ પાછો તરાસો કર્યો.

પણ કલેરા એકની બે થઈ નહિ !

“ઉભા રહેા-પપા ! આપ શખશ વધુ વખત એજ હાલતમાં પડી રહેશે તો—તો ઠંડક અને ભુખમરાથી એ બચારાની જીંદગીનો અહિજ અંત આવી રહેશે ” અને આમ બેલતાં સાથ તે દીવસોજ છોકરીએ તેનાં બાપલ યએલાં હાથનાં જખમમાંથી વહેતું લોહી બંધ કરવાની મકસદે પોતાનાં પકડેલાં કોમતી જીભાં રમાલથી તેનો હાથ ઘણી નાબુકાઈથી બાંધ્યો.

તે નસીબના લીલા મુફલેસ તરફની કલેરાની આવી બધી વર્તણૂકથી તેણીના આપ અને કેટીનો ગુસ્સાનો પાર રહ્યો નહિ. તેઓ બંને ઘણા ગુસ્સાથી ફફડતાં ચટકતાં ગાડીમાંથી ઉતરી પડ્યાં ને કલેરા આગળ ગયાં.

“કલેર ! એ શું ચેડાં ?” તે તુમાખી વડી બેને ઠઠ-રાવનારાં સાદે નાની બેનને ઠપકો આપતાં કહ્યું, “એવાં ભુખે મરતાં બીખારડાં સાથેખી તું એવી ચાલ ચલાવશે, એવી હમોને સ્વપ્ને પણ વકરી હતી નહિ !”

“કલેરા !” લોડ<sup>૧</sup> હેરીસને, ગુસ્સાથી ભવાંતો ચીદલો ચઢાવી કહ્યું,—“તારી આજની નાલાયક ચાલથી હેરીસન ખાનદાનનાં માન પામેલાં નામને તેં મોટી નામોશી લગાડીજ નાઉ ગેટ અપ !— મારો તને હોકમ છે કે એકદમ આપ ગરીબ કંગાળ પુરુષને પડતો મુકી ગાડીમાં બેસી જા.”

હવેજ કલેરાને જાન આવ્યું કે તે ગરીબ જવાન તરફની દયાથી તેણી એટલી બધી તો દોરવાઇ ગઇ હતી કે ત્યાં જમાવ થઇ ગયલાં લોકોની ઠંઠની હાજરી વડીક ભુલી ગઇ હતી તો પણ તેણી હીંમતથી દયામને ચહેરે બોલી:—

“પપા ડીયર ! એ ગરીબ બિચારો જવાન આપણા ઘોડાથી જખમી થયેલો હોવાથી તેની સંભાળ લેવાની આપણી ફરજ છે. હાથમાંથી લોહી ધણું જવાથી એ બિચારો બેહોસ થઇ પડેલો છે.”

“છટ છટ એ સરયામ ઢાંગ છે” તે વડી બહેન ગુસ્સાથી બોલી ઉઠી. “કલેરા ! તુ તુને પોતાને એટલી બધી કેમ ભુલી જાએછ ? એમ રસ્તે પડેલાં કંગાળ બીકુકોને મદદ કરવાનું કામ આપણા જેવી ઉમરાવજાદીઓનું નથી.”

એમ બોલતાં સમેત તે ખુબસુરત પણ સંગદીવ હૃદયવાની કેથેરાઇને પોતીકી નાની બેનનો હાથ ખેંચી તેણીને તે બેસાન આકાર પાસેથી દુર હડસેલીને નજદીક ઉભેલી ગાડી તરફ જખરીથી લઇ જવાની કાપેશ કીધી. પણ હવેજ તે નાની છોકરીનો પીતા ઉછળી આવ્યો !

“થોભ !” પોતાનો નાળુક ગુલાબી બાળુ પકડેલો કેથેરાઇનનો હાથ તે નાની છોકરી કંઇક ગુસ્સાના અછાટથી ઉઝારી મેલતાં બોલી. “કેથેરાઇન ખુદા ખાતર થોભી જા. તું એટલી બધી ધાતકી અને દયાહીન કેમ થઇ શકેછ ? રસ્તે પડેલા એક લાઇલાજ ગરીબ અશક્ત પુરૂષને મદદ કરવાનું કામ આપણાજ જેવા ઇનસાનનુંજ છે. ને જો તેવાને આપણે દયા નહિ બતાવ્યે તો ઇનસાન બદલ હેવાન ગણાઇએ !” તવંગર માણસો કંઇ આસ્માનપરથી ઉતરી આવેલાં નથી—કેટ !” પછી તે

છોકરીએ પોતાના પીતા તરફ ફરી ગુસ્સાથી પુકાયું, “ઓ પપા ! જ્યાં સુધી આય ગરીબ એમાન સમ્પત્તને હયાંથી કોઇ સલામત જગાએ લઇ જઇ એની જીંદગી બચાવવામાં નહિ આવશે, ત્યાં સુધી હું અહીંથી હરગેજ હટનાર નથી. ઓ પપા ! ખુદા ખાતર દયા કરી આપણા નોકરોને ફરમાવો કે એને આપણા પેલેસમાં ઉંચકી લાવે.”

તે બંને બાપ બેટી આ જીદી મક્કમ વીચારની છોકરી પર ધણજ ખફા થયાં. પણ તેઓ ક્યાં સુધી એમ રસ્તા વચ્ચે ઉભા રહી તકરાર ચલાવી શકે ? અંતે તેઓને પોતાની મરજી ઉપરાંત તે લગ્ન છોકરીની ઇચ્છાને નમવુંજ પડ્યું.

કલેરા તો બસ એકજ બોલ પકડીને ત્યાં અડી બેટી કે જો આ બેહોશ પડેલા શખ્સને તેણીનો પીતા પેલેસમાં ઉંચકાવી લઇ નહીં જશે તો આખી રાતખી તેણી ત્યાં ભર રસ્તા વચ્ચે તેની આગળ બેસીજ રહેશે ! લોડ હેરીસન તેમજ કેટની તમામ તકરાર-ધમકી-ખફા-કલેરાની ફેરાવણુ હુજત આગળ વ્યર્થ ગઇ. રસ્તાપર તે જગ્યે પુરુષ લોકની ગીરદી જમાવ થઇ ગઇ હતી. આખરે લોડ સાહેબે સેહતાન ડાબો કરી કલેરાની મરજી માફક આ જખમી થઇ પડેલા આસામીનેખીજ ગાડીમાં પોતાને મકાને લઇ આવવાનો પોતીકા માણસોને હુકમ આપ્યો. અને ત્યારેજ કલેરા પોતીકા પેદર તથા બેહન સાથે ગાડીમાં બેસીને હંકારી ગઇ !

સારાં નસીબે તેઓનો પેલેસ નજદીકમાં હોવાથી પેલા કમનસીબ શખ્સને લઇ જઇ તે કમ્પાઉન્ડના એક બેન્ચ ઉપર સુવાડવાને ઝાઝો વીક્ષંબ લાગ્યો નહિ.



## પ્રકરણ ૨ જી.

## દીચકાં મંડળ !

ખીજી પંદર મીનીટમાં તો તે અભાગ્યા જવાનને 'હેરીસન પેલેસ' મધે લાવવામાંખી આવ્યો અને ત્યાંનાં સુંદર વિશાળ બગીચાની લોખંડી બેઠક ઉપર તેના બેભાન આકારને મુકવામાં આવ્યો, પાંચ દસ મીનીટ બાદ તે શખ્સે પોતાની બેભાનીમાંથી કંઈક જાગૃત થવાના ચી-હો બતાવ્યાં.

આહા ! ચીઠ્ઠે હાલને કંગાળ કપડાંમાં સજ્જ થયેલો તે છોકરાનો સોહામણો દેખાવ એક બીખારી જેવો તો નહિજ પણ એક કીસમતથી દારી ખાધેલાં ધનસાનને વધુ મળતો આવતો હતો. ચાલુ વપરાસથી ઘસાઇ પીસાઇ ગએલી એક ટોપીમાં ઢંકાયેલો તે ચેહેરા ખરેખર શોભાઇતો હતો. સંપુર્ણ ઘાટઘટમ સાથેનો તે સદેહ પણ શીકકો ચહેરો, અને ચાલુ હેજગારી અને ભુખમરાથી ઝાંખી પડેલી તે ઉદાસીત મોટી કાળી આંખો જોનારને ઝટ આકર્ષી લેવાને પુરતી શક્તી ધરાવતી નજરે આવતી હતી. મુક્લેસીની જન્નળથી તે ચેહરા ઉપરની કુદરતી નરમાસ ને ધીરજ ખુંચવઇ ગએલી જેવાઇ શકાતી હતી. તે જવાન હતો—ભાગ્યેજ પચીસેક વરસનાં હદ તેણે એલંગી હોય—પણ ચાલુ હેજગારીથી તેની ઉગતી ભુવાની કચડાઇ ગએલી જણાતી હતી, ને તેનો નખાઇ ગએલો દેખાવ ઉમરે પુગેલો નજરે આવતો હતો; ભુખ, ઠાક અને નાસીપાસી તેના જવાન જીવને કચડી નાંખતી હતી. એકાએક કંઈક જાગૃત થતાં તે ગરીબ જવાનનાં મુખમાંથી



એઘટકાવ દુઃખના ડચકાં નીકળી પડવાનો અવાજ ખુલ્લો સંભળાયો; જાણે તેનાં દુઃખમાં એક સરખો શરીક થવા માંગતો હોય તેમ તેનો વફાદાર મોટો કુતરો કારલો તેની આજુમાંજ હાંકતો ફસડાઈ પડ્યો હતો. તે વહાલા જવાન શેઠની હાલહવાલી અને નાસીપાસી ગરીબ જનવર સમજી શકતું હોય તેમ તેની મોટી આંખીઓ દીલસોઝીની ઢપે તે શેઠના ચહેરા ઉપર ટીંગમ્મ રહી હતી.

એજ પળે હેરીસન પેલેસના માલેક લોડ' હેરીસનની નાની ભત્રી એટી કલેરા આસપાસ નજર ફેંકતી ત્યાં આવી ઉભી કે તે વફાદાર કુતરો તેણીનાં પગ સાથે ખુશીનો માર્થો ગેલ કરવા મંડી ગયો; જાણે તે પોતાનાં માલેકનું ભણું કરનાર તરીકે તેણીને પીછાની શક્યો હોય ! કલેરા તે વાચા વગરનાં વફાદાર દોસ્તની ખુખી પામી ગઈ ને તેને બેહદ વહાલથી પસવારવા લાગી.

તે જવાન હવે જંગમ થયો અને પોતાની સામે એક જવાન ખુશસુરત આનુને જોતાંજ ગભરાઈ પોતાની જગા ઉપરથી બેહદ શાન્તીથી ઉડી ઉભો.

“માફ કરજો આનુ ” તે જવાને જેમ તેમ હીંમત એકઠી કરી ખુલાસો કીધો, “હું જાણતો નથી કે હું મારાં કુતરા ‘કારલો’ સાથે આ મહેલ સરીખાં મકાનમાં કેમ આવી શક્યોછ ? હું એટલુંજ જાણુંછ કે હું ચાર દીવસનાં લુખ-મારાથી, કમનસીબ મરતી માતા માટે મદદ મેળવવા જતાં, મગજે તમ્મર આવ્યાથી રૂસ્તા ઉપર તુટી પડ્યો હતો એ પછી—”

“પુઅર યંગ મેન ! એ પછી શું બન્યું તે મારે

તમુને જણાવવું જોઈએ. તમારાં હાથ ઉપર જરા નજર કરો. તમે બેભાન થઈ પડી પડવા પછી હમારા ઘોડાની લાતથી જખમી થઈ પડ્યાં હતાં જ્યાંથી તમુને અહીં લાવવામાં આવ્યા. મારા પપા હમણા તમુને પોતાની આગળ બોલાવશે. તમે તે વખતે જરૂર તમારી લુખમરાથી મરતી માતાની ગમખારીની કહાણી કહી સંભળાવજો. મારા પપા અને વડી બેનના ડરથી ઇનસાફ તરફની ફરજ બખવવાની મારી ગમે એટલી મરજી છતાં હું અહીં વધુ થોભી—”

તેણી વધુ આગળ બોલી શકી નહિ. તે હીજુલાગ્ય જવાનનો જીવ પાછો ઝુમઘ ગયો. લુખ અને ઠાકથી તેને નસોસ જેવો થઈ પડી જતાં તે દીલસોજ છોકરી બચાવી બેસાડી દેતાં દયાથી બોલી પડી “અએ ભણા જવાન ! ખુદા ખાતર આય બેન્યપર બેસી જવો ! હું નેહિં છ કે તમારામાં વધુ વખત ઉભા રહેવાની શક્તી નથી. ગરીબ ખીચારો ચાર દહાડાનો લુખ્યો છે. ને વળી સાથે માતા મરવા સુતીછ ! ખરેખર કેવું દુઃખભરેલું !” તેણી દુઃખથી પટપટી; “આહ ! અહીં કુતરા જેવાનેખી સોજો ખોરાક મળેછ જ્યારે આ ગરીબ છોકરો એક ટુકડા રોટળી માટે તવલેછ ! તે હું કેમ તામોશ કરી શકું ? નહિ ! નહિ ! સખર કોઈખી કીસમે એને માટે થોડોખી ખોરાક છુપીથી લાવી આપુ.”

એટલું બોલી તેણી ઝડપથી અંદર દોડી અને થોડા વારમાં નાતુ સોભાયક એક દુધનું જગ ને એક પ્લેટમાં પાઉ માખણ લઈ આવી.

“લેવો ! આય થોડુંક ગરમ દુધ પીવો, ને આય ખાવો કે લુખ અને ઠાકથી નાતવાન અનેલા તમારા જીવને

કંઈક તાકાત આવે” — અને આમ બોલતાં સમેત ને સદગુણી સુંદરીએ ધણીજ માયાથી પોતાના હાથમાં પકડેલું ગરમ દુધનું એક નાતુ જગ તે ખીચારા મુકલેસ જવાનના મ્હોં સામે ધ્યુ”.

તે જવાનની કાળી મુસ્ત આંખો ઉપકારના ઉભરાથી ઝલકી રહિ અને તેની ગમથી દયામ્મ ગયેલી છાતીમાંથી તે છોકરીની આવી કાલજી અને લલામ માટે આપીશ આપતાં વિમા શબ્દો આપો આપ નીકળી પડ્યા. તેના હાથમાંથી જો કે હજુર લોહિ વહેતું હતું પણ આગળ કરતાં ધણું ઓછું હતું. કેલેરાએ બેહદ બેદ વચ્ચે જોયું કે છુપા ગમથી તેની છાતી ઉભાતી હતી.

તેણે માહ મુસીબતે ગમતું ડચકું પોતાની છાતીમાં દબાવી દીધું. તેણીને ક્યાં ખચર હતી કે આ બહોલી દુનીયામાં આ બદ-તાલેના માણસનું એક પુરું વહાલું જીવનમાંથી મોતને ખીજાને પડેલું હતું ! તેની મીઠી માતા અને તેના આ વફાદાર ચોકીયાન કુતરા કારણે સીવાય હવે આ જગતમાં ખીજું કોઈજ હતું નહિ. નાસીપાસી અને ના ઉમેદીએ તેની જવાન જીંદગીના હડહડતા શતરૂની જગે રાખેલી તેણીએ જોઈ લીધી. જીવનમાં તથા ગરીબાઈને હઠી વવાને તેને પુરતી કેપેશો કીધેલી હોવાનું તેના ચહેરા ઉપરથી જણાઈ આવતું હતું. પણ તેનું જીવન નસીબ પાંચ કદમ આગળ અને આગળ ધસી જતું હતું. આ સંઘળી કમનસીબી ઉપર ખ્યાલ કરવાને કલેરા વધુ વાર થોભી શકી નહિ કારણ કે તેણીના પીતાનો બોલાવવાનો અવાજ તેણીને કાને પડ્યો તથા તેણી તે જવાનને જલતા જીરે છોડી ગઈ ! ગરીબાઈનો

ડાંખ ફટલો જલેમ હતો તેના ખ્યાલ તેણીને આજેજ થવાથી તે બેહદ ગમખાર બની ગઇ હતી. નસીબની શોધમાં જતા તે આપડો જીવનમગાર લોડ હેરીસનનાં ઘોડાઓથી મરણ પામતા સહેજમાં બચી જવા પામ્યો; ખરા પરસેવાથી રોટી શોધવા તે બહાર પડ્યો પણ તેમાંથી તે ફાવ્યો નહી. નોકરીની તલાસમાં નીકળવાનો મુખ્ય સબબ તેની પ્યારી છાંદગી કરતા પણ વહાલી માતાનો જન બચાવવાનો હતો. તખીએ તેને માટે “એન્જ”ની અને શકતીનાં ખોરાકની ખાસ લલામણ કીધી હતી; પણ તે આ બંને ચીજો પોતાની માતાને મેલવી આપવાને અશક્ત હતો. તે પોતાનાં જનનાં ભોગે પણ તે વહાલી માતાને જીવાડવા માગતો હતો જલકે કુદરત અને કીસમતની સામે થવા માંગતો હતો.

પણ આલીશાન મકાનનાં કુશાદે કમ્પાઉન્ડમાં પોતાને જોઇ તેની આંખો જે મંદ પડી ગઇ હતી તે હવે આ રીડી છોકરીની હાજરીમાં તારાનાં તેજની માફક ચળકવા લાગી. નવી આશાના કીરણનો પ્રકાશ તેની આંખોમાં વ્યાપી રહ્યો.

આ પળે નોકરે તેને પોતાની સાથે આવવાની ધશારત કીધી અને તે નોકરની પુઠે ધીમે ચાલ્યો. મકાનના પાછળા ભાગમાં ઉભા કરવામાં આવેલા તંબુની બહાર તેને ઉભો રાખવામાં આવ્યો. થોડીક પળો પસાર થઇ ગઇ અને લોડ હેરીસન પોતાની વડી બેટી સાથે તે ભપકાદાર તંબુમાં આવા ગોઠવાયો.

કેથેટીનનો ઠરસો શહેનશાહ બાનુને પણ એક બાબુએ બેસાડે એવો હતો, જેથી તેણીની મોહક ખુબસુરતીમાં ઓરખી વધારો થતો હતો. તે અનુપમ ખુબસુરતી ધરાવનારી એક

ઉધરતી ખીલતી બાળા હતી, તે એક ખુબસુરતીનું પુતળું હતું. તેણીના મુખમાંની સરખામણી માહતાબનાં ઝળકાટ સાથે થઈ શકે એવી નમુનેદાર હતી. તેણીના ગાલો ગોલાબના પુલ સાથે હરીફાઈ કરે એવાં મુખીદાર હતાં. અણીઆણી નાખ સાથેના લંબગોળ ચહેરો અને ઝુમ્મટાં કાળાં નાગની મિસાલ તેણીની હંશ જેવી ઉંચી ગોરી ગરદન ઉપર જોઈ કરી રહ્યાં હતાં. તેણીની બે સુંદર કાળી ચશ્મો ચલકતાં બે તારા મિસાલ કાંઠે પછી પોતા તરફ ખેંચવાને બારે શક્તિ ધરાવતી હતી. સીધું કંઠ અને તંદરોસ્તી સાથનું ખીલતું જોખન બહુ આકર્ષીત હતું. કુદરતે લોડ હેરીસનની વડી બેટીને દરેક રીતે સંપુર્ણ બનાવી હતી. પછી તે બાનું મગફરીથી અને ગરીબો તરફના ધીક્કારથી ખાલી હતી નહીં. તેણીનું જીવન દયા વગરનું હતું. ગરીબો તરફ તે અજબ અભાવ ધરાવતી હતી ને તેઓને બેહદ ધીક્કારતી હતી, બલકે ઠોકરે મારતી હતી. મગફરી અને ખાનદાની મગફરી તેણીની આંખોમાં ખુલ્લી જણાઈ આવતી હતી. તે દયા અને રહેમ વગરનું ખુબસુરતીનું એક પુટલું હતું. હજારો માલેતુજાર અને અમીરી ખાનદાનનાં જવાનો તેણીની પુંગ્ગ કરતા હતા અને તેણીનો પડયો બોલ ઉંચકી લેવાને એકે પગે તપ્યાર હતા. પછી તેણીને તેની સહેજ પછી પુલા હતી નહિ. કોઈપણ જવાને પોતાની ખુબસુરતી, દોલત, ખેતાબ કે ખાનદાનની મગફરીથી એ મગફર ઓરતનું સહેજ પણ ધ્યાન ખેંચ્યું હતું નહિ. તેણીની ખુબસુરતીથી હજારો જવાન મર્યાદા બેહરતની એ દુરી તરફ ખેંચાતા ને લોભાતા; પછી એ ખુબસુરત કુમારીકા તેઓ તરફ એક આડી નજર વૂટીક કરવાની લાયકી બતાવતી હતી નહિ. દુકમાં કેથે-

રાધન ખુબસુરતીનો એક રોશન ચેરાગ હતો. તેણીની આસપાસ ભમતાં જવાનો ગોથા પતંગીયા સમાન હતા. આખી દુનીયામાં તેણીને એકજ મર્દ પ્યારો હતો; જે તેણીનો વહાલો પીતા લોડ હેરીસન હતો. તેણીની મગફળી અને ગરીબો તરફનો તેણીનો ધિક્કાર લોડ હેરીસન અને તેનાં વડવાઓથી ઉતરી આવ્યો હતો.

પોતાની સામે ઉભેલાં પેલા ચીઠડે હાલ જવાન તરફ અજબ તીરસકારથી જોતી તે પોતાની બેઠક ઉપર એક ધનસાફ આપતી રાણીવી માફક ટટાર બેઠી હતી. તેણીની આંખોમાં ધીક્કારનો અંગાર ધગધગતો હતો. તેણીનો પીત્તા ગુસ્સાથી ઉછળતો હતો.

“ઓ ચીઠડેહાલ કંગાલ સખશ, તું કાણ છે ?” લોડ હેરીસને તે જવાનને ગુસ્સાથી ડોળા કકડાવી સવાલ કીધો.

પેલા જવાને પહેલીજવાર પોતાની ગમગીન આંખો ઉંધાડી તે બન્ને કરડા બાપ બેટી તરફ પોતાની નજર કરી જોયું. તેણે એક ઉંડો નીસાસો નાંખી દુઃખી અવાજે કહ્યું:—

“સાહેબ, હું દુઃખનો મારેલો છું, આફતથી હારેલો છું અને કમળખતીથી ઘેરાયેલો છું. અગરબો—”

“ખામોશ !” લોડ હેરીસને ગુસ્સાથી ઉછળી પોકાર કીધો. “કગાળ ! મને જવાબ દે કે મારી ગાડીની આડે આવવાની તારી શી તાકાત ? તમે ગરીબો તવંગરોના માર્ગમાં સદા ભારે નડતલ સમાન છો. બોલ; તારું નામ શું ?”

“મારું નામ વીલયમ એ છે. બેશક હું ગરીબ છું; કમનસીબ છું; પણ આખરેને ધજ્જતમાં તમે સાહેબથી

સહેજળી કમ નથી. સાહેબ, હું તમારા જેવા એક ધનસાન છું.”

“ખબરદાર !” કેથેરીન પોતાની બેઠક ઉપરથી ઉભી થઇને પેલાં જવાન તરફ ગુસ્સાથી ડોળા કકડવતાં બોલી. “ખબરદાર ! ગરીબો ધનસાન નથી; તેઓ હેવાન છે; ગરીબોનું આ દુન્યામાં કામ નથી; તેઓ સદા તવંગરોનાં મોહતાજ છે. તેઓ શ્રીમંતોને દગાયાજ છે.”

આ સાંભળતાંજ તે જવાન પોતાની ઉપરની ગમે એટલી આફતો છતાં સહેજ હસીને બોલ્યો; “બાનું ગરીબોને તવંગરો ખુદાની નજરમાં ચક્રાણ છે; બંનેને માટે ખુદાને એક ધનસાક છે; નેકકારો માટે સુખને આરામ ને બદકારો માટે દુઃખને આબળ છે. નેકા માટે રોડીને રજક છે; જ્યારે બદકારો માટે ઉંડુ દોજખ છે.”

હાદેસાના મારેલા તે જવાનના મોહડાંમાંથી આ સખુને બહાર પડતાંજ બંને બાપ બેટીને જુસ્સો માયો સમાયો નહિ. લોડ હેરીસન સમજી શક્યો નહિ કે લુખે મરતાં ગરીબો પણ તેનાં જેવાં તવંગર સામે માથું ઉંચકવાનો હીંમત અને શક્તિ ધરાવે છે ! તેણે જોયું કે તેની તુમાખી બેટી ‘કેટી’ જખમી થયલી વાઘલુની માફક એ જવાન તરફ ડોળા ધુરકતી ઉભી હતી; તે મગરૂર ઓરત ગુસ્સામાં તે જવાન તરફ ધસવા જતી હતી; તેજ પળે બાપે બેટીને અટકાવી કહ્યું :—

“ગરીબો સદા કગાલ અને ચીઠકે હાલ છે, કુદરતની તમામ બક્ષેસ વગર તેઓ રખડતા ધનસાન છે.”

આ સાંભળતાં ગમે એટલા દુઃખથી દબાયલો તે જવાન મોટેથી હસી પડ્યો; અને હીંમતથી બોલ્યો—

“સાહેબ, મને જવાબ દો કે તવંગરોની કબર ઉપર શું નુર ચમકે છે, અને ગરીબોની કબરપર અંગાર વરસે છે? જવાબ દો, સાહેબ, કે જે આફતાબ તવંગરોના મહેલને રોશની બાપે છે, તેજ આફતાબ ગરીબોની ઝુપડીઓને શું રોશન બનાવતો નથી? ગરીબોનું બીછાનું પથ્થર છે, જ્યારે તવંગરોનું બીછાનું મખમલનું બીસ્તર છે—પણ બંને ખુદાની નજરમાં તો એકજ છે. જેમ પાણી વગરનું મોતી કંકર છે, નુર વગરનો હીરો પથ્થર છે, તેમ દયા વગરનું ઇનસાન હેવાન બરાબર છે! આફતનું સુખ મેળવવું હોય તો સાહેબ ગરીબોના યાર બનો, મદદગાર બનો, હું કહું છું કે બદકારી છોડી નેકકાર બનો.”



### પ્રકરણ ૩ બું.

—:૦:—

“હેંક પડજો એવા તમારા પાપી નજીસ

પઈસા પર!”

આ વેળાએ વિલયમ ઝેનો દેખાવ એક સાચ્યા સાધુ સન્યાસીને વધુ મળતો આવતો હતો. તે ગમે તેટલો ચીકડે હાલ છતાં તે જવાનના ચેહરા ઉપર સન્યાસીનું નુર તેના પુર બજમાં ચમકી રહ્યું હતું. જે જોતાંજ બંને મગરર અને ગરીબોને ઠોકરે મારનાર બાપ બેટી પણ હચરત થયા



વીના રહ્યાં નહિ. કેથેરીન જો કે તે જવાન તરફ યુક્સાનાં પુર બહારમાં જળતી હતી—અને તેણીએ ધણું ઇચ્છ્યું કે તવંગરો સામે એટલી બધી હદ સુધી માથું ઉંચકનાર કંગાલ બીખારીને પોતાના માણસો પાસે ધકકા મરાવી બહાર કઢાડે—પણ તેણી સમજી શકી નહિ કે એમ કરવાની તેણીની હોંમત કાંય ચાલી નહીં? વળી તેણીના જીભી પીતાનો ખ્યાલ જીદોજ હતો. તે આ મુકલેસ જવાનની ઝખાનદરાજીથી ઠસ થઇ ગયો. તેણે જોન ડેલની વાક્યાતુરીની ધણી ઉંચી તારીફ સાંભળી હતી, પણ તેને લાગ્યું કે પોતાની સામે ઉભેલા આ જવાનની ઝખાનમાં કાંઇ એવી મોહીની, અને કાંઇ એવાં ખેંચાણો સમાયલાં હતાં કે તેને સાંભળતાંજ પથ્થરનું દીલ પણ મોમ બનવા વગર રહે નહિં.

અને આ પ્રકારનો માણસ જો ચાહે તો કામદારોની પક્ષમાં ઉભો રહી લોડ હેરીસનને મોટું નુકસાન આકેળત પોંદ્યાડવા વીના રહે નહિ! તેના એહરા ઉપરજ કાંઇ અજબ દ્રઢતા અને ઓસ્તવારી વ્યાપી રહેલી હતી. કાંઈથી ભોગે એ વીરધતાના જોખમભર્યા સામાનને યા તો તારાઝ કરવો જોઇયે—કે યા તો જીતી લેવો જોઇયે. દુશ્મનોની સંક્રમાં આવી મજબુત પ્રકૃતીના એક પુરુષને જોડાવા દેવામાં લોડ હેરીસને ડાહપણ જોયું નહિં.

તે લોડ સાહેબ સદા એવાંજ ખ્યાલોમાં હતા કે જેમ એક ગમે તેવો ભરતો કુતરો પોતાના મોહડાં આગળ ઢાડકું પડેલું જોતાં વશ થઇ જાય છે તેમ દરેક દરેક કંગાળ ગરીબ પૈસાની લાલચથી તવંગરને શરણ થઇ જાય છે અને આંગળી ઉપર ચાવી આપેલાં પુતળાંની માફક નાચવા મંડી જાય છે! તે વિલિયમ

એને જોનડેલની છાવણીમાં જતો અટકાવવાને તેને પોતાની સંક્રમાં ખેંચવા માંગતો હતો; તે તેને પોતાના પૈસાથી જીતવા માંગતો હતો.

પોતાની એટી તરફ સહેજ પછુ નજર કરવા વિના અને તેણીના વિચારો જાણવા વિના લોડ હેરીસન હવે શાંતિથી બોલ્યો, “છોકરા, તારું બોલવું મારાં જેવાં ખાનદાની ઉમરાવને અપમાન કરવા જેવું છે; પણ બા-હું તુને આય વખત માફ કરું છું !”

પ્રુથસુરત કેથેરીન પોતાના બાપને ગુસ્સાથી અટકાવી બોલી; “ઓ મારા પપા, તમે આ શું બોલો છો? એવાં એક તુચ્છ માણસની દીવાની બકવાને તમે શા માટે એટલું બધું વજન આપો છો! પપા; હું તમારી જગ્યે હોવું તો હું આ માણસને તેની બેહયાઈ માટે ચાબકાનો બરોબર સ્વાદ ચખાડી હયાંથી મોકલી આપું! તેમ તમે કાંય નહિ કરતા, પપા!”

વીલીયમ એ તેણીના ગુસ્સાની દરકાર કર્યા વગર ગંભીરતાથી બોલી ઉઠ્યો. “બાતુ, તું તારી મગફરીમાં એટલી બધી તો મરી રહેલી છે, કે મને મારવા તું બિલકુલ બે તાકાત છે—ધનસાનીયતથી બિલકુલ બાકાત છે. યંગ લેડી! જેમ કોદાલીના ગમે તેટલાં જખમ ખમવાં છતાં સુખડતું ઝાડ પોતાનો સુવાસ છોડતું નથી, સોતુ આતશમાં જલવા છતાં પોતાનો પ્રકાશ ગુમાવતું નથી, શેરડી કોહલુમાં પીસાઈ જવા છતાં પોતાનો મીઠાશ ખોલી દેતી નથી; તેમ મને ગમે તેટલાં ચાબકાનો માર પડવા છતાં સમ્યાધનો શ્વાસ લેતા મારી આ જખાન અટકવાની નથી. મીસ, ખબરદાર બનો! હું ફરીથી કહું છું કે મગફરી

છોડી નેકકાર બનો. મને તમારી ધમકી કે ચાપકાનો ડર નથી, કેમકે મને એકલા ખુદાનો ડર છે.”

કેથેરીન ગુરસાથી કહો યા કમકમાટથી કહો—પોતાની જગોથી એ પગલાં પાછળ હટી ગઇ, જ્યારે વીલીયમ એ સરો-વરનાં ઝાડની માફક સીધો અને પહાડની માફક મજબુત પોતાની જગોએ ચીટકી ઉભો રહ્યો,

આ દેખાવ લોડ<sup>૧</sup> હેરીસનની નજર માટે બહુજ અસર-કારક થઇ પડ્યો. એ જવાનને પોતાની બાજુમાં જીતી લેવાનો તેનો વિચાર વધુ અને વધુ મજબુત થતો ગયો.

તેણે પોતાની બેટીની ખફગીનો સહેજ પણુ ખ્યાલ કર્યા વિના તે જવાનને સમજાવ્યું, “છોકરા, મારી બેટીનો તારે ખ્યાલ કરવો જોઇતો નથી. તારા ચહેરાપર એટલી ઉદાસી કેમ છે ? મને તારી કહાણી સાંભળવા ગમેછ. યંગ મેન, હું તુને ઉપયોગી થઇ પડશ. તું એટલો ચીઠડે હાલ ને દુઃખી કેમ છે ? તું કોણનું ફરજંદ છે ? પણુ—ખબરદાર મને સામ્યું કહેજે.”

વીલીયમ એની નજર આગળ આ વેળાએ તેની વહાલી ભુખે મરતી કમનસીબ માતાનો લેવાયલો, લુટાયલો આકાર ખડો થયો. લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન જેવો મગર અને તાલેવંત ઉમરાવ તેને ઉપયોગી થઇ પડવાના ખ્યાલથીજ તેની મુરદાર રગોમાં નવું લોહી દાખલ થયું. તે પોતાની મરતી માતાને ખાતર તે જીલમગાર ઉમરાવના હુકમને શરણુ થયો અને ગિલકુલ નમી જઇ બોલ્યો:—

“સાહેબ મારી કહાણી બહુ ગીરફતારી ભરી છે,” તે દુઃખી અવાજે બોલ્યો, “તવંગરો ને અમીરો બણો ખોરાક

હજમ નહીં થવાથી મરે છે, ત્યારે મારી મીઠી માતા ખોરાક નહિ મળવાથી મોતને બિછાને પડી છે. ખરેખર, જેમ તમેએ અને તમારી તુમાખી બેટીએ કહ્યું છે તેમ હું એક કંગાળ બીખારી છેવું. મારી માતાને લુખમરાથી બચાવવાને હું બિલકુલ અશક્ત છું—”

“ખામોશ,” કેથેરીન ગુસ્સાથી લાલચોળ બની જમીન ઉપર પોતાને પગ અક્ષણી પેલા જવાનને આગળ બોલતાં અટકાવી બેઠી, “હું તારો આ દિવાનો બકબકારો સાંભળવા માંગતી નથી. અને પપા!” તે મગરૂર ઓરત પોતાનાં બાપ તરફ આંખનાં લવાં ગુસ્સાથી ચઢાવી બેઠી, “પપા! હું અહિં વધુ વખત ઉભી રહેવા ચાહતીજ નથી.”

પણ લોડ<sup>૧</sup> હેરીસનના મગજ ઉપર પેલાં બદતાલેના જવાને એવો તો અચુક છાપ માર્યો હતો કે તેણે પહેલીજ વાર પોતાની લાડકો બેટીને એક બીખારી જેવા ગરીબથી થયેલાં અપમાનની દરકાર કીધી નહિ, અને તેણીને એક પણ મીઠો શબ્દ કહ્યો નહિ; યા તેણીને જતી અટકાવી નહિ. લોડ<sup>૧</sup> હેરીસને પેલાં જવાનને આગળ બોલવાની ઇસારત કીધી.

“જો ઓન—યંગ ફેલો! તારી કાહણી મને કેહ!” તેણે કાંઈક ઠંડા અવાજે હુકમ કર્યો.

પેલા જવાને આગળ ચલાવ્યું, “મારી અતી વહાલી માતા લુખમરાથી મોતનું બિછાનું ભોગવે છે. તેણીને બચાવવાને માટે બે રસ્તાની જરૂર છે. આ બે રસ્તાનો ઇલાજ તવંગરોની મગરૂરી અને આ દુન્યામાં થતાં પાપનું મુળ દોલત છે:—જે બીજાઓ માટે લલે આફત છે, પણ સાહેબ મારી વહાલી માતા માટે તે મોટામાં મોટી રાહત છે. તે

માતાની મારીપર અજળ ચઢા છે; મારી માતાને હવા ખાવાની મોટી જરૂર છે; પણ અફસોસ કે તે મારી શક્તિથી દુર છે. સાહેબ, તમારી બેટી કરતાં તમારામાં વધુ દયા હોય તો મને થોરા રૂપીયા ઉછીકા આપીને મદદ કરો ને મારી માતાને જાનથી બચાવો.”

“છોકરા, તારી માંગણી મને કબુલ છે; બોલ તુને કેટલા પાઉન્ડની જરૂર છે.”

“ત્રીશ પાઉન્ડ મને ઉછીકા જોઈએ.” વીલીયમ એએ અજળ ઉલટમાં આવી જવાળ દીધો; માતા ઉપરની આફ-તના સગબે લોડ હેરીસન જેવો જુદમી અને ગરીબોના કટ્ટા દુશ્મન પાસેથી મદદ માંગવાનો તેણે આખરે રસ્તો લીધો. જે માટે તેને તેનું અંતઃકરણ ધણુખી ડાખ્યું પણ તે લાચાર હતો.

“ત્રીશ પાઉન્ડ !” લોડ હેરીસને કહ્યું; “છોકરા, હું કાઠ પણ ગરીબને કદીથી જરૂરી તો શું પણ જખાનથી પણ મદદ કરતો નથી; પણ હું તારો હાથ મદદમાં એટલાંજ માટે ધરું કે તું હીંમતવાન જવાન છે. તવંગરો જેવીજ તારામાં મગરૂરીની નિશાની છે; ને વળી તારી માતાનો મોતની અણી ઉપર જીવ છે. હું તારો સાચો મદદગાર છું. સાંભળ, કે તને ત્રીશ પાઉન્ડ નહિ; પણ ત્રણસો પાઉન્ડ આપવાને તૈયાર છું.”

ત્રણસો પાઉન્ડની દોલતનું નામ સાંભળતાંજ માતાને જીખમરાથી બચાવનાર બેટાની આંખો હદ વગરની ખુશીથી ચમકવા લાગી. બીજીજ મીનીટે લોડ હેરીસને ત્રણસો પાઉન્ડની નોટો વીલીયમ એના ધુજતા હાથમાં મુકી. ખરેખર તે કમ-

નસીબ જવાનના હાથે કદી વડી નહિ રાખેલી એવી દોલત હાથમાં આવતાં ધુબ્યા. લોડ' હેરીસને બેહુદ અજબથી વચ્ચે જોયું કે તે જવાનનો ચહેરો અજબ જેવી રીતે ખીલી નીકળ્યો હતો. તેની ખુબસુરતીમાં ઓરખી જે વધારો થયો હતો તે જોવાને કેથેરીન હાજર હતી નહિ.

“હાડમાર થયલા જવાન!” લોડ' હેરીસને સવાલ કીધો, “હું જોઉં છું કે તું મારો ઉપકાર માનવાની તૈયારીમાં છે; પણ જો તું મારા ઉપકારનો બદલો વાળી આપવા માંડતો હોય તો મને સાચ્યુંજ કહે જે કે તું તવંગરો અને અમીરો સામે જંગ મચાવવાનો ફાંકો રાખનાર પેલા બીખારી અને ધુતારા જોન ડેલની દિવાની સંક્રમાં છે, કે તારા મગજની હદમાં છે?”

“મારા લોડ', ખુદના દરેક સાચ્યા બંદાની ફરજ જેમ લલાઓ અને નેકકારોની સંક્રમાં જોડાવવાની છે, તેવીજ ફરજથી હું પોતાને બંધાયેલો સમજું છું. મને તવંગરોની ફરકાર નથી, પણ નેકકારની છે; મને દોલતની પરવાહ નથી, પણ સચ્ચાઇના શણગારની છે, અને મારા લોડ' મને જોન ડેલની રાહજારી કબુલ છે.”

“બેવકુફ છોકરા, એમાં તારી મોટી ભુલ છે. મારી મરજ છે કે તું જોન ડેલની સરદારી કબુલ નહિ કરશે; તું સદા મારી બાજુમાં ખડો રહેશે. જોન ડેલ એક શપ્તાનનો બંદો છે,”

“નહિ ! મારા લોડ'. એ લલાઇનો સાથી છે !”

“છોકરા ! હોંશમાં આવ, માફ અહેસાન ના ભુલ, તારી રજોમાં મરીબો તરફનો ખોટો જોશ છે.”

આ સાંભળતાંજ વીલીયમ ઐનો ચહેરો ગુસ્સાની દેવીની માફક લાલચોળ બની ગયો. ત્રણસો પાઉન્ડની બેંક નોટસ જે હજી પોતાના હાથોમાં તેણે મળ્યુત પકડી રાખી હતી તે તેને ગરીબોના દુશ્મન લોડ હેરીસનના આંગ ઉપર બેઠે જુરસાથી ફેંકી દેખ બોલી ઉઠ્યો:—

“લેવો, તમારી આ દોલત જે દુનિયાકરની આફત છે, તેથી હું કદીખી માફ સામ્યું અંતઃકરણ તમને વેચનાર નથી. સાહેબ, તમારી આખી દોલતને માફ અંતઃકરણ વેચવાને બદલે તેને ઠોકરે મારવા હજાર વાર તકવાર છું.”

“છોકરા ! જુએ મરતી તારી માદરને યાદ કર, અને પછીજ તે કમનસીબ માતાના સુખને તારા હાથે ખરબાદ કર.”

“માફ અંતઃકરણ વેચવા કરતાં મારી માતાનો જન ગયલો જોવાને હું હજાર વાર ખુશી છું. મારી આખી જીંદગી સમ્યાધપર નિસાર છે, હું તમારી લાલચની સહેજખી દરકાર કરતો નથી.”

લોડ હેરીસનના ગુસ્સાનો પાર રહ્યો નહિ, તોપણ તેણે તેને જીતવાની કોશિશ ચાલુ રાખી, “છોકરા, તારી મુશ્કેલીને ગરીબાઇને ના જુલ.”

“ઓ તવંજર ધનસાન ! તારી તકલીદી દોલત પર પુત્રી ના જો ! તું મને તેટલી નીઆમત ખાતો હશે, પણ જોન ડેલનાં અંદેશા સાથે ગરીબોનો ખોરાક સુકુ નાન છે, તેમના જીમરમાં ધમાન છે. તમે તવંજરો મખમલનાં નરમ ગિઘાના પર બલે સુતા હશે પણ સામ્યા અંતઃકરણનાં ગરીબોની માફક નચિનતાપથી નહિજ. સામ્યા ગરીબો માટે આકેષત આઝાદી છે. જુદમગાર તવંજરો માટે આકેષત ખરબાદી છે.

સાહેબ સદા તમારી જીંદગી સચ્ચાઇ અને લલાઇપર નિસાર કરે, હું ફરીથી કહું છું કે એ તવાંગર ઇનસાન કે સદા નેકકાર બન.”

વીલીયમ એ વધુ બોલ્યો નહિ કે વધુ વાર થોડ્યો પણ નહિ. તેને તે દોલતમંદ ઉમરાવ તરફ એક પણ પણ વધુ ઝાંખીને જોયું નહિ. તેના હાથમાં થયેલા જખમથી વેહતાં લોહીની તેને સહેજ પણ પરવાર હતી નહિ.

પેલા મગર ઉમરાવનો ગુસ્સો માયો સમાયો નહિ. તેને આહુતું કે વીલીયમ એની પુઠ પકડી તેને ચામકાનો સ્વાદ ચખાડે. તે આ ખ્યાલથી તેની પાછળ દિવાનશાળામાંથી છુટી આવેલા એક દિવાના માફક દોડ્યો, પણ તેનો આ હેતુ જાણે પેલો વફાદાર “કારલો” પામી ગયો હોય તેમ તે વીકાળ ચહેરાએ અને છેડાયેલા ઝનુની સીંહની માફક તે ઉમરાવ તરફ ધસ્યો. અને એક કુદકા સમેત તેને ગલચીમાંથી પકડી બોલ બોલતામાં જમીન દોરત કીધો. એકજ વધુ પણ બોલ બોલતામાં પસાર થઇ ગઇ.

ખીજીજ પળે ‘કારલો’ તે ઉમરાવની છાતી ઉપર બેઠો; તુમાખી લોડ હેરીસને જોયું કે તેની અજલ નજદીક આવી પુગી હતી. તોપણ તેને જીવવાની ઉમેદથી મદદ માટે પોકાર કીધો. નોકરો ધસી આવ્યા, પણ છેડાયેલા વાઘ જેવાં ‘કારલો’નાં ઝનુની દેખાવથીજ કોઇએ પણ નજીક આવવાની હિંમત કીધી નહિ. લોડ હેરીસને પોતાનું આવી બનેલું જોયું. એજ વેળાએ કંતેરા પોતાના બાપની મદદદે દોડી આવી. તેણીએ જોયું કે સારાં નસીબે ‘કારલો’ તે ઉમરાવની છાતી ઉપર ચઢી બેસ્યા



સિવાય ખીજી કશું જુરું બન્યું હતું નહિ. કલેરા ઉપર તે વફાદાર જનવરની નજર પડતાંજ તેનું વિકાળપણ એક ઝટકામાં દુર થઇ ગયું. કલેરા સહેજ પછી ગભરાટ વિના જમીન ઉપર લાચાર પડેલા પોતાના પીતાની મદદે આવી, અને ‘કારલો’નું માથું વગર દહેસ્તે પસવારવા મંડી ગઇ. કારલો ઉપર જાદુઇ અસર થઇ. તે તેણીના પગ આગળ ગેલ કરવા મંડી ગયો.

“ઓ કલેરા ! કલેરા ! મને બચાવ. આ જુખ્યાં વરના હાથે હું મરવા માંગતો નથી.” લોડ હેરીસન પોતાની બેટીને જોતાંજ પોકારી ઉઠ્યો. તુરતજ કલેરાના મહોંડામાંથી ‘ગેટ ડાઉન’નો જાદુઇ અવાજ નીકળતાંજ વફાદાર કારલો પોતાનાં શીકારને છોડી તેણીની આગળ ઓરખી વધુ ગેલ કરવા મંડી ગયો.

કુદરતની અદ્ભુત પીછીથી ચિતરાયણ આ એક અસરકારક ચિત્ર હતું.



## પ્રકરણ ૪ થું.

“મહા હેતવાળી માયાળુજ મા તું !”

તે એક કંગાલ જમાનાની ગીરદેશીથી ખીસમાર હાલ-તમાં આવી પડેલું નાનું મકાન હતું. જે ઇનસાનનાં વસવાટ માટે ગોયા એક દોજખખાનું હતું. આ મકાનને હવા અને ઉજાસ સાથે જખરું વેર દીસતું હતું. ઓઠ કેસલનાં કામદારોનાં મકાનોથી તે વેગળું હતું જેથી ત્યાં અજખ

જેવી શાંતી રાજ્ય ચલાવી રહી હતી. જ્યાં નજર કરીએ ત્યાં મકાનની નજદીક અને દુર ખુદ્દાં યોગાનો નજરે પડતાં હતાં. દુર કાલસાની ખાણોમાં કામ કરતા મહેનતુ કામદારોના પોકારો સાથે સુરંગો ફેડવાના કાનના બહેર ફાડી નાખનારાં અવાજો સીવાય તે મકાન સદાનું શાંત હતું. કુદરત પોતાનું કામ કરતી રહી હતી. જે આફતાબ ઓલડ કેસલના સર્વથી માતબર ઉમરાવ લોડ હેરીસનના બાદશાહી મહેલ ઉપર રોશની ફેંકતો હતો તેજ આફતાબ વીલીયમ ઝેની કંગાળ ખીસમાર ખુપડી ઉપર પોતાનું નુર વરસાવતો હતો. ખેતાનવાળા દોલતમંદ તવંગરો ઉપર કુદરત જેવી નજરથી જોતી હતી, તેવીજ નજરનો ચમકાટ તે ચીઠડેલાલ ગરીબો ઉપર પણ વરસાવતી હતી.

એજ તે કંગાળ ખુપડી હતી, જ્યાં મેરી એ પોતાના એકપુરા બેટા વીલીયમ એ સાથે પૈસા વિનાની દુઃખી જીંદગી સજુરીથી ગુજર કરતી હતી. એજ તે ગરીબ ધામ હતું, જ્યાં સચ્ચાઇ અને ઇમાન વસતું હતું. તે મકાનમાં મુદ્દલેસી હતી, લાચારી હતી, ખીમારી હતી, પણ સાથે સાથે ઇમાનદારી પણ હતી. ખુદા તરફનો ભક્તિ ભાવ તે મકાનમાં વસતા એ જીવડાઓનો પ્યારો ખોરાક હતો. જે કે રોટીના એક ટુકડા વગર તેમનો હાલ ખુજ દયાજનક હતો.

તે કંગાળ ખુપડામાં જ્યાં નજર કર્યે ત્યાં સફાઇ અને સુલકાઇમાં અભાગણી મેરી એ જીંદગી અને મોત વચ્ચે રીતતી પડી હતી. જીખમરાએ બંને મા દીકરાનો જખરો પીછો પકડ્યો હતો. વીલીયમ ઝેની તદખીર આગળ તેના કીસમતનો

તકદીર ચાલી નહિ હતી. માતાને જીવાડવાની તેની એક પણ કોશિશ ફળી નહિ હતી.

અચપણથીજ તે તખીખી વીદ્યાનો અજગ શોધીન હતો. તેની વલણુ તે તરફ અંનહદ હતી. ખરું બોલીએ તો તે આ વીદ્યા ઉપર મોહીત પડ્યો હતો. પોતાની પ્યારી માતા તરફની સેવા બજાવતાં ફાજલ પડતો વખત એજ વીદ્યાની શોધમાં દીવસો ગુજારતો હતો, પણ જ્યારથી તેની માતા ચાલુ વૈદનાથી મરવા સુતી ત્યારથી તેને પોતાનાં માનીતા શોખને જીવર ઉપર પથ્થર મુકી બાજુએ મુક્યો હતો. તેનું ઝલકવું ભવિષ તેની વહાલી માતાની ખામારીથી તદન નાશ પામ્યું હતું. પણ તે માતાને એટલી બધી ચાહતો હતો કે તેને મનસે તે બધું તુચ્છ હતું.

વીલીયમ ઝેની દુઃખી માતાને પોતાની મરીખ બુપડીમાં મોતનાં ખીજાના ઉપર પડેલી આપણુ જોષએ છીએ. પોતાનાં પ્યારા બેટાની રાહ જોતાં તેણીની આંખ લાગી મઠ હતી. આજે તે વફાદાર બેટો પોતાની માતાનો જન બચાવવા માટે મદદ મેલવવા બહાર પડ્યો હતો, પણ તેનું કીસમત તેની સામે રૂઠ્યું હતું. જોન ડેલનો તેની ઉપર ભારે ચાહ હતો. અને તેને એકવાર નહિ પણ અનેકવાર તેને નાણાંની મદદ કીધી હતી, જે તેને જીવ ઉપર જોરાવરી કરી સ્વીકારી હતી. તખીખની મુક્ત મદદ એજ જોન ડેલથી તેણીની માતાને મલતી રહિ હતી. તખીખોની એવી સલાહ હતી કે તે તેની માતાને જીવાડવા માંગતો હોય તો તેણીને આદઃ કેસલથી દુર એકાદ શીતળ ટેકરી ઉપર લઇ જવી; પણ તખીખની એ સલાહ માન્ય કરવાને તેની પાસે એક પુરી બદામ પણ ન.

હતી. સખાવતપર નહિ પણ સ્વમાન સમ્યાધ અને સ્વતંત્રપણા ઉપર તે જીવવા માંગતો હતો. અરેરે— તણસો પાઉં-ડની રકમ લોડ' હેરીસન જેવાં એક જુદાંમી ઉમરાવ સોડેથી લેવાને વટીક તે લલચાચો હતો; પણ જ્યારે તેનાં સામ્યાં અંતઃકરણના વેચાણનો સવાલ તેની સામે આવી ઉભો, ત્યારે તે પોતાના હાથમાં આવી પડેલી દોલતને પણ ઠોકરે મારવા ડરે નહિ.

તે લેવાયલો, લુટાયલો, લોડ' હેરીસનના ઘોડાની લાતથી જખમી થયલો અને નિરાશી અને લાચારીથી હારેલો જ્યારે પોતાનાં કંગાલ મકાનમાં પાછો ફર્યો ત્યારે તેની લગ્ની અને શ્રીરેતાધ અશક્તની માતા ભર ઉંઘમાં પડેલી હતી. તે સમજી શક્યો નહિ કે તેણીની આ ઉંઘ થોડા વખતની હતી કે જાથુકની? તેણે આંખોમાં આંસુઓ વચ્ચે જોયું કે તેણીનો એક વખતનો મીઠો દુઃખી ચહેરો ચાલુ દુઃખ અને મુશ્કેલીથી લોહીના એક પણ ટીપાં વિનાનો ફિક્કો પડી ગયો હતો. તેણીનું આંદીના પતરાં જેવું તનબદન હાડપિંજર બની ગયું હતું. તેણીની સુંદર બલુ આંખો જે એકવાર તારાની માફક કોઈનું પણ ધ્યાન ખેંચી રહી હતી તે આજે ઝાંખી પડ્યા સાથે તેમાં ખાડા પડ્યા હતા. આગળી ખુબસુરત અને કોઈનું પણ ધ્યાન ખેંચનારી મેરીનો આજે ઓળો વટીક રહ્યો હતો નહિ. તેણીના ખુબસુરત ચહેરા ઉપર લુખમરાના દેવે જલેમ ત્રાપ મારી હતી, અને એજ ચહેરા ઉપર ચાલુ વેદનાનો છાપ આખાદ પ્રગટી નીકળ્યો હતો. ભર ઉંઘમાં પણ તેણીની આંખો દુઃખના આંસુઓ વરસાવતી હતી. દુઃખની ગોથા તે એક જીવતી મુર્તિ હતી.

પોતાની અતી પ્યારી માતાને નિરાધાર બીજાણે પડેલી જોતાંજ આગલી પાછલી દુઃખભરેલી યાદો તેના મગજમાં ધસી આવી. તેના વીચારો પોતાની એક ખુશસુરત પીતરમ્ હીલડા -જેણીને તેની માતા તેની સુખ દુઃખની સાથી બનાવવા માંગતી હતી-તે તરફ તેની ગમે તેટલો નામરજી છતાં દોડ્યા. આ પીતરમ્ સાથે તેની માતાની ખાસ મરજીથી તે અદ-રાયો હતો. તે વ્હાલી માતાની મરજી વીલીયમને મનથી એક હુકમ સમાન હતી; તે માતા તેને મનથી ગોયા એક ફરેસ્તોજ હતી, અને તે તેણીને પાક વફાદારીથીજ પુજતો હતો. જો કે વીલીયમે પોતાની પીતરામ્ હીલડાને કદીખી એક પરણેતરના પ્યારે આહી હતી નહિ; પણ તે છતાં, પોતાના વ્હાલી માતાને નાખુશ નહિ કરવાના એખલા સખમેજ તે તે છોકરીને પરણવા કબુલ થયો હતો. પણ તે પોતાની આ ભવિષ્યની ખુશસુરત મોહરદારના બાળમાં ઘણો કમનસીય નીવડ્યો. તે ખુશસુરત છોકરી વીલીયમ એની પરણેતર થવા પામે તે આગમજ તેણીએ પોતાના આગલા કરાર પર પાણી ફેરવ્યું, અને તેણી દોલતનાં કુંગર ઉપર આલોટવાની આશાથી એક દોલતમંદ ઉમરાવ સાથે નાસી ગઇ. આ નધારેલાં પરિણામથી વીલીયમ એ ઉપર સખત ફટકો પડ્યો. તેની માતાને આ નાલેસી બહુજ ગજબનાક થઇ પડી. પોતીકા ભાઈની આ છોકરી હીલડા તેણીના બેટા સાથે આટલી હદ સુધી દગો રમશે એવી સ્વપ્ને પણ વકકી તેણીએ રાખી હતી નહિ. વફાદાર બેટો વીલીયમ પોતાની ઉપર આવી પડેલાં આ ઓચિંતા ફટકાથી જોકે આજેજ થઇ ગયો હતો, તો પણ તે ભલી માતાને સહેજ પણ દુઃખ યા પશ્ચાતાપ

થાય એવો એક પણ ખેલ નહિ ખેલવાની તેણે ખાસ સંભાળ રાખી હતી. પણ તે પછી તેનો હંમેશનો માવાલુ ખુશ રવભાવ કરડો બન્યો. તે દરેક ઝોરતને ધીક્કારતાં શીખ્યો, સ્ત્રીજાતીનો કટ્ટો દુશ્મન બન્યો અને તેઓથી સો ગાઉ દુર નહાસવા લાગ્યો. તે પોતાની વહાલી માતા સીવાય, સર્વ અબલાઓને દગારી, લુચ્ચી અને દગલબાજ માનવા લાગ્યો હતો.

આ સર્વે ગઘ ગુજરી બીના ઉપર તેના ખ્યાલો એકાએક કેમ દોડવા પામ્યા તે તે સમજી શક્યો નહિ. પોતાની આ ભવિષ્યની બેવફા મોહરદાર પૈસાને ખાતર બીજાને પરણી ગઘ તે પળથી તેણીને ભુલવા નીજ કાશેષ કીધી હતી. તેવી એક બેવફા છોકરી ઉપર આણુ વીલાપ કર્યા કરવાનું તેને દરસ્ત લાગતું હતું નહિ.

હજુરતો પોતાના વિચારો આગળ ચલાવે તેટલામાં તેણે પોતાની વહાલી માતાને બિછાનાં ઉપર આસપાસ નજર ફેરવતી જોઈ. તેણીના બીજાના આગળ તે ગયો, અને ગુંદ-ણીએ પડી સુવાળા બાળોવાળું તેણીનું માથું એક હેતવંતા બેટાની લાગણીથી પસવારવા લાગ્યો.

“મમા ડીયર ! હું તમારી આગળ અહીં હાજર છું. કાંઈ મને કહેવુંછ ?” તે તાબેદાર બેટાએ પોતાની ભલી માતાના કપાલ ઉપર વહાલથી ચુંબન કરતાં કહ્યું.

માતાએ કંટાઈ ગયલા હાથો તે વહાલા બેટાની ગરદન આસપાસ વીંટાળી કહ્યું “મારા પ્યારા વીલી; તું એટલો વાર કાંઈ હતો ? તને આટલું બધું મોડું કેમ થયું ? તારીજ

તગરમાં મારી આંખો વીંચાઇ ગેઇ; અને હું તારે માટેનાં ખુશ સ્વપ્નાઓ જોતાં ઉંઘાઇ ગેઇ. કેવા તે ખુશ સ્વપ્નાઓ !”

“મધર, તમોએ એવો તે શું સ્વપ્નો જોયો, કે જે તમુને આટલો બધો પ્યારો થઇ પડ્યો ?” વીલીયમે માતાના હોથો હસ્તા જોઇ કાંઇક હસીને સવાલ કીધો. તેણે તે હેતવંતી માવતરનો પહેલો સવાલ ઉડાવીજ દીધો હતો !

“બેટા, વીલી ! મેં જોયું કે તું એક કામેલ ત”નીજ બન્યોજ; દુઃખી દર્દીઓનો તું દીલસોઝ દોસ્ત બન્યોજ; તારું કિસમત જીવંદ બન્યુંજ. મારા પ્યારા બેટા, તારી ચઢી જોવાને હું જીવનાર નથી; પણ ખુદાએ મને તે આગમજથી અગાહિ દેખાડીજ; તારે માટે મે રાખેલી ઉંચી આશાઓ મારી નજરે નજર મેં જોઇ લીધીજ.”

કમનસીબ વીલીયમે નિરાશી અને નાઉમેદી વચ્ચે માતાને ડોકું ધુણાવી કહ્યું; “મારી પ્યારી મમ્મા ! ગરીબતા નસીબ સદા ગરીબજ હોયજ. એક મુફલેસ બાપનો બેટો આવી જીલંદીએ પોંદ્યે—”

તે વધુ બોલી શક્યો નહિ. અચ્ચુચ પોતાની માતાને બિઝાના ઉપર બેઠદ ગમંગીની સાથે હાથ પગ અક્ષાલતી જોઇ તે બેઠદ ગભરાયો. તે સમજી શક્યો નહિ કે તેની માતાને એકાએક શું થઇ આવ્યું હતું.

“મધર ! મમ્મા !” બેટાએ તે ફિકકા ગાલો ઉપર માથું ટેકવી પોકાર કીધો. “મધર, ડીયર ! તમુને શું છે ? ડોકટરન બોલાવું ?”

“તું મુફલેસ બાપનો બેટો !” પોતાના બેટાનો સવાલ માતાએ સાંભળ્યોજ નહિ હોય તેમ બડબડવા માંડ્યું “તું

ગરીબ બાપનો બેટા ? નહિ, નહિ ! હું શું બોલું, આ બેટા કેવી રીતે હું મારી જબાન બોલું ? આ હા ! કેવી રીતે હું તારી આગળ તે દુઃખી ગઘ ગુજરી વીરતારી શકું ? બેટા, તારો બાપ——”

તે કમનસિખ માતા ગઘ ગુજરીના ખ્યાલની વેદનાથી આગળ બોલી શકી નહિ. તેણીએ બોલવાની કાશીશ કીધી—પણ વ્યર્થ !

વીક્ષીયમ વધુ ગભરાયો. માતાએ તેનો ધભરાટ જોઈ લીધો. તેણીએ હિમ્મત અને શક્તિ એકઠી કરી ફરીથી આગળ બોલવા માંડ્યું——

“બેટા તું ભુલેછ. તું ગરીબ બાપનો બેટા નથી. સાંભળ, કે તું એક ઉમરાવ બાપનું ફરજંદ છે ! બેટા, આ બેદ તારેથી હુપાવવા માટે, કહે કે તું મને માફ કરશે !”

“મા, મારી વહાલી મમ્મા !” તે છોકરો ધ્રુજતે અવાજે બડબડયો, “બોલો એવી તે શું વાત છે કે તમે મારી મારીના આનુર્મંદ છેવો ?”

પણ તે કમનસિખ માતાનું ધ્યાન તેના બેટાના બોલવા તરફ જિલકુલ હતું નહિ. તેણી પોતાના જુદાજ ખ્યાલમાં મશગુલ હતી.

તેણી ધીમા પણ મજબુત સાદે બોલી, “મારા પ્યારા બેટા ! તું કેણું ફરજંદ છે તે ઉપર હું આવું તે આગમજ અને ધણીજ ધ્યાનથી સાંભળ. મારી નામોશીનો પાયો ખોડનાર એક નામ ઉમરાવ હતો ને ત્યારથી હું સર્વે એરીસ્ટોક્રાટસને ધીકકાઈંછ. મારી નજરમાં એરીસ્ટોક્રાસી કાંટાની અણી માફક બોઢાતી રહીછ. માટે મારા પ્યારા બેટા સર્વે ઉમ-



રાવોથી ને તેવોની બેટીઓથી સદા સો કાસ દુર નહાસ્તો રહેજે. વધું સાંભળી લે. પેલા જીવમગાર લોડ હેરીસનની વડી મગર કેટથી પણ સદા નહાસ્તો રહેજે. જેમ બીજા જવાનો તેણીની ખુબસુરતીના ફંદામાં ફસી પડ્યાંછ, અને જવાનીના કેટલાંક ખીલતાં ગોલાઓએ તેણીના પ્યારની નીરાશીમાં આપ-ધાત વટીક કીધોછ, તેવો ખુરો હાલ બેટા તારો થવા દેતો ના ! તે ખ્યુટીકુલ બલા ઉપર ખચરદાર, પોરીયા—તારું મગજ ખોહોતો ના !”

પોતાની ઉપરની ગમે એટલી આકૃત છતાં અને માતાની ગમે એવી ગંભીર ખીમારી છતાં વીલીયમથી ગમખારીનું સેહજ હસવું થોભાવી શકાયું નહિં.

“મધર ! મધર ! ખુબસુરતીની રાણી કવિન કેટનો ખ્યાલ કરવો એ મારે માટે આસ્માનને હાથ લગાડવા બરાબર છે. મમ્મા, હું જ્યારે મુક્લેસીમાં મરી રહેલો છું ત્યારે તે મીઝજનું ખોરીયું દોલતની મગરૂરીમાં ચરી રહેલી છે. મારી ગમે તેટલી ગરીબાઈ છતાં તે ઉમરાવી ખાનદાની ખાનુને કદી પણ મારી પરણેતર બનાવી શકું નહિ. એ મધર ! ગરિબાઈ તરફનો તેણીનો ધીકકાર તમે જાણતાં નથી ! હઝારો હઝાર હયક હોજો એવા ધીકકારપર ! મમ્મા ! ખુદાએ મને જે સ્થીતીમાં રાખ્યોછ તેજ સ્થીતી મને સરવેથી વધુ પ્યારી છે !”

“સાખાશ બેટા સાખાશ ! એવાજ ખ્યાલથી તું આગળ અને આગળ. કદમ ભરતો રહેશે તો શું ગરીબો કે તવંગરો તારી બલાઈનો દમ ભરતા રહેશે !”

પોતાની વ્હાલી માતા તેને માટે કેવા ખ્યાલમાં રમતી હતી તે તે વીલીયમ સમજી શક્યો નહિ. તેણે જોયું કે તેની માતા ઉંડા ખ્યાલમાંથી તુરતનીજ ફારેગ થઇ હતી.

“બેટા, ધ્યાનથી મને સાંભળ. ને હું જે કીમતી ચીજ તુંને સંપુરદ કરું તે તું તારા જનથી વધુ સંભાળજે !”

એટલું બોલી માતાએ જિજ્ઞાસા તળેથી એક વિંટી ખેંચી કાઢી, અને તે બેટાના હાથમાં મુકતાં બોલી, “આ નાદર નંગ તારી ભવિષ્યની જીંદગીમાં મને લાગેછ કે અતી ઘણી કીમતી થઇ પડશે.”

“એ શું છે—મમ્મા ?”

“એ કિમતી બેટ મારા બેવફા ખાવિંદ તરફની છે. બેટા, એ વિંટીને ઘણી સંભાળથી જાળવી રાખજે કદાચ—ક-ક-કદાચ———!”

“પણ મધર,” વીલીયમ વચમાં બોલી ઉઠ્યો, “મારો પીતા મરણ પામ્યોછ. ત્યારે એ વીંટી જાળવી રાખવામાં શો ફાયદો ?”

“ઓ નહિ નહિ,” તે માતાએ તે છોકરાને વધુ બોલતાં અટકાવી કહ્યું, “તારો જીલમગાર પીતા હજુર જીવેછ. તું વાહલા દીકરાને આજ સુધી ઠગવા માટે હું તારી મોટી તક-સીરવાર થઇછ. પણ અફસોસ વ્હાલા વીલી, તે કંગાળ બેદ છુપાવા સીવાય મારો ઇલાજ નહતો.”

તે દુઃખી માતા વધુ બોલી શકી નહિ. દુઃખના ડચકાં આથી તેણીની જાતી યુગળાવા લાગી.



## પ્રકરણ ૫ મું.

“ બેટા—તુ એક ઉમરાવ બાપનું ફરજંદ છે ! ”

આ પળે તે કમનસીબ માતાએ ધુજતા હાથોમાં પોતાના વ્હાલા બેટાનો હાથ માયાથી પકડ્યો. તેણીના હાથો જેટલા માયાલુ હતા તેટલાજ તે તાવથી સસરતા હતા. વીલીયમ સમજી શક્યો નહિ, કે માતા તાવની જુમમાં બક્યાં કરતી હતી કે રાસ્ત બોલતી હતી ? તેની આ ગુચવણનો કાંઈખી ખ્યાલ કર્યા વગર માતાએ બડબડાટ કરવાનો આલુ કીધો,

“ બેટા, મારો બાપ બલો અને બોલો હતો; તે ગરિબ પણ દિલનો દુલ્લો હતો. નજર કર, બેટા, ઓલ્ડ કેસલથી દશ માઇલના એક મેદાન ઉપર, જ્યાં એક નાના ધરમાં મારા બુઢા બાપ સાથે હું રહેતી હતી. તેને મારા સીવાય એક બેટાનું પણ ફરજંદ હતું. મારો બાપ એક નાના બાગનો માલેક હતો, જ્યાં જવાનો મને અજબ શોખ હતો. હું એક ખુશનુમાં સાંજે ત્યાં એખલી ગઇ, પણ ધસક અને ધુજ્જ-રાથી બે કદમ પાછલ હઠી ગઇ. ત્યાં મેં એક જવાનને બાગના મુખડા આગલ બેભાન પડેલો જોયો. તે એક ખુશસુરત જવાન હતો, પણ અફસોસ કે કોઇના નિર્દય મારથી લોહિ લુહાન થયેલો હતો. મેં તેને ઓલખવાની ધણી પણ કોશિશ કીધી, પણ તેને હું પીછાણી શકી નહિ. આવા એક ખુશ-સુરત જવાનને નિર્દય હાથોએ જખમી પડેલો જોઇ મારો જીવ જલી ગયો, અને તેના જખમો સાફ કરી હું તેને

હોશમાં લઇ આવી. હા ! કેવો ખુબસુરત અને ખેંચાણુકારક તેનો ચહેરો હતો ! અફસોસ, મારા પ્યારા દીકરા, તે ધડી-થીજ તે ખુબસુરત પણ નાશકારક મુખકાએ મારા જીવનમાં કેવી અસર કીધી તે હું તારી આગળ કેમ દરશાવી શકું ?”

તે માતા હયાં થોકુંક થોભી, અને પાછું હાંફતે દમે આગળ ચલાવ્યું.

“વ્હાલા વીલી, મને તું પહેલાં સાંભળી લે, ને પછીજ મારી પર તું શ્રાપનો વરસાદ વરસાવજે. મારા દીકરા, મારી છેલ્લી પણ નજદીક છે-તે દુર રહી નથી. મારામાં હવે વધુ જીવવાની શક્તી નથી. બેટા હું તે જવાનને મારા પીતાના મકાનમાં લઇ ગઇ, જો કે મારા વ્હાલા બાપને માફ આ પગળું ગમ્યું નહિ. પણ મને દલગીર કરવા તેનું દીલ ચાહ્યું નહિ. જે પછી શું બન્યું તે સાંભળ.”

આ વેળાએ તે દુઃખી માતાની આંખોમાંથી આંસુઓ મળડી પડ્યાં. તેણીએ ઉંડો હાય નિસાસાનો ધ્રુવો બાહાર પાડી આગળ ચલાવ્યું,

“વ્હાલા બેટા, મારો પીતા મારી મરજીને આધીન થયો તો ખરો, પણ તે મારાં પગલાંથી બેહદ નાખુશ થયો. તે હેન્ડસમ જવાન મારી પર બહુ ધ્યાન આપવા લાગ્યો, પણ મારા પીતાને તે ગમ્યું નહિ ! બેટા, તેને રફતે રફતે મારા કાનમાં પ્યારના એવા તો ઝેરી શબ્દો રેડવા માડ્યા કે તેની અસર આગળ હું નાચાર બની ગઇ. તેણે જોયું કે મારો બાપ તેનેથી મિલકુલ રાજી હતો નહિ. તેને તેની પર અજબ તિર-

સ્કાર હતો. તેને અમારા મકાનમાં આશરો આપવા માટે તે હવે બેઠક દલગીર થયો. દુકમાં તે જવાને અને આખરે ફસાવી. તેના કાતીલ શબ્દોથી અને મારા જીવર ઉપર અસર થઈ, અને હું છુપા લગન કરવા શરૂ થઈ. તે અને લંડન લઈ જઈ મારી સાથે હેગી મારસાલના ખેડાં નામથી લગણથી બેઠાયો. એ તે દિવસથી મારો ખરોજ કમ્પાનિઓ દિવસ શરૂ થયો. તેણે અને મારા પીતાના દુર લંડનમાંજ રાખી ગોયા અને જીવતાં જીવન મારી નાખી !”

અહીં દમ ખાવા તેણી અડધી મીનીટ ચેમી-પછી પાછું ચલાવ્યું—

“મારા બહાલા પીતા મારા છુપા લગનની નામેશીની ખબરથી જાણીતો થયો, ત્યારે તે બુદ્ધ પીતાના દીલ ઉપર એવો કારી ઝખમ થયો કે તે જલતાં જીવરે મોતને કવખતે શરૂ થયો.”

“અફસોસ !” અને હયાં તે છોકરાના મુખમાંથી એક અફસોસનો લાંબો દમ નીકળી પડ્યો.

“એ મારા દીકરા, તારી માતા માટે અફસોસ અને જફાનો વખત હવેજ આવેછ. જેવી મારા ખાવિંદને ખબર પડી કે મારો પીતા જીવર પામ્યો ત્યારે તે અને તેના મકાનમાં એલડ કેસલ ખાતે પાછો લઈ આવ્યો. મારા વતનમાં હું આવવા માગતી હતી નહિ, મારો કાબો ચહેરો મારા એલખીતાને દેખાડવાં ચાહતી હતી નહિ. પણ મારાં ખાવિંદના હોકમ આજણ હું નમી એછ, તેની સમજવતથી હું કમ્પાનિ તેના હાથમાં ફસી ગઈ. એ પછી તે દીવસો દીવસ અને એકલી અડધી મકાનમાં છોડી ગેરહાજર રહેતો. અને

જો તે મારી નજદીક રહેતો તો તે કશુંયે કંકાસ શોધતો. અમારો ગુજારો તે જેમ તેમ કરતો, પણ તે આવક ક્યાંથી અને કેમ કરતો તે હું જાણતી નહિ. અને હું જાણવા ચાહતી તો તે મને કહેતો નહિં જ્યારે તેણે મને ખચર આપી કે તેના હાથમાની ખરચી ખુટી મઠ હતી, ત્યારે મેં ખાત્રીથી માન્યું કે મારું કીસ્મત રથયું હતું. બધા પાદરી જેણે અમારા લગન કીધાં હતાં, તે મારા વરને ખરો દોસ્ત હતો તેને અમને મદદ કીધી નહિ હોત, તો મારી નામોશી મારે મોહકે તને કહેવાને હું આજે જીવતી નહિ હોત. વહાલા દીકરા, તે એક રાતે મારી સાથે સખત મારામારી કરી ગયો, પણ અફસોસ, કે તે પાછો ફર્યોજ નહિ.”

“ઓ શેમ ! શું તે ખુદાથીખી ડર્યો નહિ ?” બેટાએ ખરાં જીગરનાં દુખથી પુકાર્યું.

“જરાથી નહિ બેટા,” તે માતાએ ફરી પાછું થોડું થોભી આંખોમાંથી આંસુ ખેરવતાં આગળ ચલાવ્યું, “ઓ, હું તેને બલો સમજી, ને તે માહ જુરો નીકળ્યો.” તેણી વધું આગળ બોલી શકી નહિ, તેણીની જાતી ડચકાંઓથી ગુંગળાવા લાગી.

“ઓ ખુદા ! મારી માતા ઉપરની આ આફત તું કેમ સાંખી શકેછ ?”

“સખર ! મને ના અટકાવ ! પેલો મોતનો ફિરેસ્તો મને પોતાની ચુંગાલમાં લેય તે આગમચ મને સાંભળી લે. દિવસોની હેજમારી, લાચારી અને જીમારી પછી તેની તરફથી મને આ એક નાતરસ કાગળ મળ્યો, કે તેણે કીધેલાં લગન તો માત્ર એક ફારસ હતો !”

“ઓ ખુદા ! તે કેવો બદમાશ ! કેવો નાતરસ હોવો જોઈએ !” વીલીયમના મુખમાંથી આટલા શબ્દો બેઅટકાવ નીકળી પડ્યા.

“અફસોસ કે કમ્પાન્ટી અને નામોશીની, આ દુન્યામાં મારી કાંઈ જોડી નથી. સાંભળ બેટા, કે તેણે કાગળમાં મને વધુ ખર્ચ આપી કે તે હાલતે ફરી નહિ, પણ અમીર હતો. તેનું કિસમત બુલંદ હતું, તે એક દોલતમંદ ઉમરાવનું ફરજંદ હતું, જેનેથી તેના બાપનું દીકરું સદા દર્દમંદ હતું. બેટા, હું વધુ બોલવા ચાહતી નથી. મારી નામોશીની પોઠી મારેજ હાથે ખોલી શકતી નથી. મારા તનમાં હવે વધુ શક્તી બાકી નથી; તેની બદમાશીની સાહસ જે હજી મારી પાસે મોજુદ છે તે તું વાંચી લે.”

આટલું બોલતાં તે ભલી માતાએ પોતાના ધુજતા હાથોએ ખીજાના હેઠળથી એક કાગળ બેહદ જ્યોસ સ્થિતિમાં ખેંચી કહાડ્યું, જે તેણીએ પોતાના બેટાનાં હાથમાં મુક્યું. આ કાગળ બહુજ લંબાણ હતું, જેનો સર્વેથી અગત્યનો ભાગ જે નીચે મુજબ હતો તે વીલીયમને અત્યંત ઉશ્કેરાયલી હાલતમાં વાંચ્યો—

“ઓ કમનસીબ ઔરત ! મેં તુંને ફસાવી છે, આપણા લગન એક ખોટો ફારસ હતો. હું હેરી મારશલના ખોટાં નામથી તુંને દમો દષ્ટ તારી સાથે પરણ્યો. બે પળના દીવાના ખ્યાલથી અને ખોટા ઢોંગથી હું તારો ખાવિંદ બન્યો. હું તારી ખુબસુરતીથી લલચાયો, અને કંઈપણ ભોગે મેં તને ઢોંગી લગનથી મારી દીલદાર બનાવી, મારી હવસી મોહનતની બલમાં શીકાર બનાવી. પણ મેં જ્યારે તને માતા થવાની

તપધારીમાં જોઈ. ત્યારેજ મે માઢરી જુવ જોઈ. તું ધારેજ તેમ હું મુકલેજ નથી પણ અમીર છું. મારા બાપના મરણથી હું તેની દોલતને ખેનાખનો વારેસ થયો છું ને એક બેહદ જુવસુરતી ધરાવનારી ઉમરાવખદીનો માલેક થયો છું. તું મને શોધવાની ફારીશ કરતી ના, બા મને ઉધાડો પાડવાની તમરમાં જીવતી ના. તું મારી સાથના તારા લગન કદી પણ પુરવાર કરનાર નથી, કરશે તોપણ હું તારેથી ડરનાર નથી.”

“ઓ મારી પ્યારી મા !” તે સરમખર્યો કાગળ પુરો કીધા પછી વીલીયમ અસહ્ય વેદનાની લાગણીથી પોકારી ઉઠ્યો, “આ તે બદમાશની કેટલી લ્વાનતભરી બખજી છે !”

“જેશક પાપી બખજી હતી, પણ બેટા, તે મારે માટે કુદરતની વાજખી સખ હતી. પિતાથી છુપી રીતે લગન કરી તેને બેરહેમ બની તરછોડી જવાનો આ એક બદલો હતો. પણ જેશક તે વાજખી હતો. મને થયલી સખને લાયક હતી. મારા જેવી કમબખત બેટીઓ ઉપર હઝારો હઝાર હથક હોજો !” આટલું બોલતાં તે કમ્નસિખ માતા નવધાર આંસુઓ અને દયકાંથી ગુંગલાતી છાતીએ ફેકે ફેકે રડી પડી.

આ જોતાંજ વીલીયમ બેહદ જેશમાં ઉઠી પોકારી ઉઠ્યો, “ઓ તું બદમાસ ઇનસાન ! ઓ તું ઇનસાનના સાહ્યામાં સંતાજ્યા જુરા શયતાન ! મારી વહાલી માતાની નામોશીનો કીનો હું તારી પર નહિ લેવું તો—”

“અખરદાર !” માતા પોતાના દીકરાને આગળ બોલતાં અટકાવી પોકારી ઉઠી “અખરદાર, મારા પ્યારા વીલી ! ઇનસાન ઉપર કીનો લેવાનું કામ ઇનસાનનું નથી, બદલો



લેવાનું કામ ચઢવાનનું છે. એ ત્રીસે તે તું પછીને કદીબી  
 છેડતો ના. હવે મારે થેડુંજ કહેવાનું છે. ખુદાને ખાતર,  
 વહાલા ફરજદ, મને હવે અટકાવતો ના. મારે માટે થોડીજ  
 પણ બાકી છે. મારે માથે અજન્ન બમતી રહીછ. સાંભલ  
 ખેટા, કે તારા બદમાશ બાપે જે ધૂળી પાસે કાગળ મોક-  
 બ્યો હતો તેની સાથ મારા તે બેવડા ખાવિંદે સો પાઉનડ  
 મોકલી, મારા જખમ ઉપર નીમક છાંડવાની એઅદબી કીધી.  
 મારા ગુસ્સાની હદ રહિ નહિ. મેં તે નોટના ટુકડે ટુકડા  
 કરી તેના જેવાજ પેલા બદમાશ ઉપર જોડ્યથી ફેંકી તેને  
 હડધુત કરી બહાર કઢાડ્યો. વહાલા દીકરા એ દિવસથી તે  
 તારો બદમાશ બાપ સદાનો મેં ખોહ્યો. તે મારે મનથી તે  
 જીવતો મુવો ! ખેટા સાંભળ, કે તારો બાપ હેરી મારશાલના  
 ખોટા નામે મારી સાથ પરણ્યો હતો તેથી તેનું ખરૂં નામ  
 હજુર હું જાણતી નથી. તે જો કે મને એનું સમજાવેછ કે  
 મારી સાથના તેના લગન હકદાર હતાં નહિ એટલે કે તે  
 માત્ર એક ફારસ હતો, પણ નહિ ! મારી સાથના તેના લગન  
 કાંઈકા પુર્વક હતાં, અને તે સારી પેઠે જાણતો હોવાથી એક  
 રાતે મારી બર ઉંઘતો લાભ લઇ તેની સાથના મારા હકદાર  
 લગનની સરટીરીકેટ વટીક લુટી જવાનું ચુક્યો નહિ !”

“એ તે બદમાશ છુટારો ! વહાલી માતા એ તમારો  
 બરથાર નહિ હતો, પણ એક ધાતકી બુલમમાર હતો,”  
 વીલીયમ બહુજ ગુસ્સામાં તપી આવી બોલી ઉઠ્યો.”

“હવે મને થેડુંજ કહેવાનું છે, માદારી કદાચી પુરી થવા  
 આવી છે. મારી જીંદગીનો ચેરામ જીજવવાની અણી ઉપર આયો  
 છે. મને મદદ કરનાર બધા પાદરીની મદદ ઉપર જીવવા કરતાં

હું સીવી સાથી મારો ગુજરો કરતી, અને તારે માટે દુઃખ અને કપડાં મેળવવાની જહેમત રાત અને દિવસ કરતી. તારા ગુજરા માટેની ફાજલ પડતી રકમ મારા હાથમાંથી ખુચવી લેવાને તેણે અનેકવાર કેપેશ કીધી. પણ તે લુટારો ફાળ્યો નહિ. પ્યારા વીલી, તને ભુખે મુવેલો જોવા કરતાં તેની સાથે બાથોબાથ લડી તેના હાથે મારો જન ખોહોવાની પણ મેં દરકાર કીધી નહિ, અને ત્યારેજ તે બદમાશ મને લુટવાનો પેશો છોડ્યો, મારો સદાનો પીછો છોડ્યો. બેટા થોડું વધુ સાંભળ, તુ તે બદમાશ ઉમરાવનો હકદાર બેટો છે. તું તેનો પહેલો ખરો વારસ છે. ખુદા તું જેવા હકદારનો હક કદી પણ લુટાવા દેશે નહિ. બેટા, ખુદામ લાકડીનો અવાજ નથી, હું તે દયાલુ બાપના ભરોસા ઉપર આ બહોલી જહાનમાં તને તદન એકલો છોડી જાવું છું. તારો બાપ મને ખોટાં નામથી પરણેલો હોવાથી બેટા વીલી તારાં પ્યારા નામ સાથે એવું નામ ખોટું જોડ્યું છે જે માટે મને માફ કરજે. બેટા મારી આ કમ્પાનિની કહાણી છે. મારી જવાનીની આ નાદાની છે. બોલ વહાલા બેટા મને તું માફ કરશે ?”

“માતા, મારી લલી માતા ! હું તો શું, પણ ખુદા ખુદા વટીક તમને માફ કરશે. પણ યાદ રાખજો, મારી વહાલી માતા ! કે તે બદમાશની દોલતમાંની એક પેની પણ મને લેવી હરામ છે. હું ભુખે મરશ લીખ માંગશ પણ તેની દોલતમાંથી એક પુટી બદામને પણ હાથ લગાડશ નહિ. હું મારા વારસા હિરસાને ઠોકરે મારશ.”

તે વધુ બોલી શક્યો નહિ. તેણે જોયું કે તે દુખી માતાનો દેખાવ અજબ રીતે ફેરવાતો જતો હતો. લાવની

ધમધમતી ભઠ્ઠીમાં તેણીશેકાતી હતી. કપાળ ઉપર કરચલીઓ વળતી જતી હતી, તે થોડીક મીનીટ જુધી સુની સાવજ જેવી બિછાના ઉપર પડીજ રહિ. બેટા પોતાની માતાની આવી દયાજનક સ્થિતિ જોતાં બેસીજ રહ્યો. માતાની સ્થિતિ ઓચિંતી બદલાઈ ગઈ. વીલીયમ તેણીને અટકાવે તે આગમ્ય બિછાના ઉપર ઉઠી બેઠી, તેણીના સુંદર સુંવાળા વાળો તેણીની છાતી ઉપર પંઠરાઈ ગયા હતા. આંખોના ડોળા બાહર ખેંચાઈ રહ્યા હતા. છાતી ધમ્મજની માફક ધ્રુકતી હતી. તેણીની આંખો જે તારા મીસાલ ચમકતી હતી તે તે ઓરડાના દરવાજા તરફ ચીટકી રહિ હતી.

વીલીયમ પોતાની માતાની આવી સ્થિતિ જોઈ ગભરાઈ ગયો. તે એમજ સમજ્યો કે તેની દુખી માતા મગજથી બે મગજ થતી હતી. તે ગભરાટમાં પોકારી ઉઠ્યો, “માતા ! એ તમે કાણુને જીવો છો ? એ તમે કાન દઈ કાણુને સાંભળો છો ?”

“જેઉં છું મારા બાપને ! સાંભળું છું તેના આપને” દરવાજા તરફ ફાટેલા ડોળાએ જોતી તે બેહદ ઉશ્કેરાયલી ધમે પોકારી ઉઠી.

“માતા કાણુના બાપને ? મારા ?” બેટાએ માતાનું માથું પસવારતાં સવાલ કીધો.

“ઓ નહિ, નહિ ! તે બદમાશને હું કદી જોનાર નથી, તેને ફરીથી જોવા હું જીવનાર નથી. બેટા મારો વખત નજીક છે દુર નથી.”

વીલીએ જોયું કે માતાનો ચહેરો વધુ અને વધુ ફિક્કો

ચતો જતો હતો. તે વીલી વધુ ગભરાઈ પોકારી ઉઠ્યો.  
“માતા, તમને શું છે? તખીબને બોલાઈ?”

“નહીં-નહીં-મોત આગળ તખીબ શું કરનાર છે? શું મોતનો ફિરસ્તો તખીબથી ડરનાર છે? ઓ મેટા નઝર કર! મારા તે પેદર પર, -જો જો-મારો તે પીતા મને મરતી જોઈ હસે છે! મને તેથી ભારે દુઃખ થાય છે, અને મારું દીલ મને ડંખે છે.” આટલું બોલતાં તેણીએ પોતાના બંને હાથોથી પોતાનું કપાળ કુટ્યું, અને વધુ અને વધુ ઉશ્કેરાઈ પોકારી ઉઠી “વીલી, બહાલા મેટા, ! મને બચાવ! બચાવ! ઓ મારા બાપને કહે કે બારી કમનસીબ બેટીને ના સતાવ!”

ઝરીબ વીલીચમના હવે ગભરાટનો પાર રહ્યો નહિ. માતા ઉપરની અસહ્ય વેદના તે જોઈ શક્યો નહિ. તે જુરસાથી પોકારી ઉઠ્યો, “ઓ ખુદા! હવે શું કરું, કાણની મદદ માટે પોકારું? ઓ ખુદા! આ મારી માતા ઉપર કેવો બલેમ સેતમ છે!”

“મેટા વીલી એનું નામ દીલનો ડંખ છે, આ બાપની ઉપરવારી મવાની આ વાજબી સજ છે! જો પેલી સામેની દીવાલ તરફ! ત્યાં કાણુ છે? મેટા, એ મારો પીતા છે, જેનું મારી તરફ સખત જીગર છે. જો તેના ડાળા જો, અને મારી ઉપરનો કાતીલ શ્રાપ જો! મેટા કુદરતનો આ આઝાબ જો!”

“પણ માતા,” વીલીએ પોતાની માતાને ગળે લગાડી પોકાર કર્યો, “અહિંતો કાંઈ નથી, એ તમારો ખોટો પોકારો છે.”

“ઓ નહિ, નહિ! એજ મારો પીતા ખારો છે. જો જો તે મને બોલાવેજ, એ મને પોતાના પાસામાં લખાવેજ,

તે મને પોતાની સાથ આવવા સમજાવેછ ! ઓ તકલીદી દુન્યાના ખોટાં આરામ, તને છેલ્લી સલામ ! ઓ ભુદી ક્ષાની જાહાન તને છેલ્લી સલામ ! મારા વહાલા દીકરા તને છેલ્લી સલામ ! ઓ હું મરુંછ, ઓ મારા વીલી તારી દુખી માતાની છેલ્લી અરજ સાંભળી મારે ખાતર એટલું કરજે કે કમનસીબ ઉઝાછળી હીલડાને દયા કરી તારી સાથના ધાતકી દગા માટે મારી બખ્શજે—ને તેણીનો તે પાપી ઉમરાવથી નાશ થતાં બચાવજે. તે કમખખત છોકરીનો મારા જેવો ભુરો હાલ થતાં અટકાવજે, કારણ કે તેણીપરથી મારી માફક મા બાપનો નાફરમાનીનો ખુદરતનો શ્રાપનો વરસાદ વરસ્યોછ. તેણીની એકજ નાદાન ભુલથી સર્વ કુટુંબનો નાશ થયોછ ! ઓ તેણીને કોઇજ બચાવનાર નથી. તુંજ વહાલા દીકરા તેને બચાવજે, ને તે કમખખત છોકરીના મા બાપ બહેસ્તમાંથી તુંને આશીષ દેશે!”

તેજ પળે વીલીયમ પોતાની વહાલી માતાને કાંઇથી જવાબ આપે તે આગમ્ય તે દુઃખી બાઇ પોતાનાં બેટાને એક મજબુત આંચકા સમેત જમીનદોસ્ત કરી બીજાના ઉપરથી કુદી પડી દરવાજા તરફ ચાહોમ દિવાનીની પેઠે દોડી અને દરવાજા સાથે અફળાઇ જમીન ઉપર તુટી પડી.

બસ થઇ ચુક્યું ! તે જોશમાં આવેલી દુઃખી માતા બેહોશ પડી. થોડી વધુ પળો બેલબેલતામાં પસાર થઇ ગઇ, અને અફસોસ ! તે કમનસીબ ઓરત પોતાના અતી વહાલા દીકરાને તદ્દન એખલો નિરાધાર, આ પાપી અને દગાખોર દુન્યામાં છોડી ચાલતી થઇ. ગમનો મારેલો વીલીયમ તે પ્યારી માતાની લાસ આગળ ગુદામંડીયે પડી કોઇના દીલાસા કે સધીયારા વગર એખલો ફેંકેફેંક રડ્યો.

“ઓ મારી માતા, મારી મીઠી માતા ! તું તારા કમ-  
નસીય વીલીને એક ધરી વીલો મુકતી હતી નહિ, ને હવે  
તદન એખલો છોડી કાઢ ચાલતી થઈ ! ઓ ખુદા મેં એવી  
તે શું તકસીર કરી કે, મારી પર એટલો સીતમ ગુજરેછ !  
મારો જીલમગાર પીતા હમના જ્યારે પોતાના શાહી મહેલમાં  
પૈસાને જોરે એશઆરામ અને મજાહ બોગવતો હશે, ત્યારે  
મારી નસીયની લીલી નેક માતા તેનો ભોગ થઈ એક ટુકડા રોટી  
માટે તવળતી, આય કંગાલ ખાતલી પર જીખમરાથી ગુજર  
પામીછ ! ઓ હું એ કેમ તામોશ કરું ! નહિ નહિ, હું એ મારી  
મીઠી માદરનું વેર તે કુર પિતા પર લેવશ નહિ ત્યાં સુધી  
જંપીને એસશ નહિ. હું તેના નીચ પૈસા ને ખેતાજ લેવું;  
કદી નહિ—હું જીખે મરશ, કાતલી લકને બીખ માગશ, પણ  
તે બદમાશ આપના નીચ પૈસાને કદીખી આંગળી લગાડશ નહિ.”

એટલું બોલી તે દુઃખથી ડચકાં ખાવા લાગ્યો, તેટલાં  
એકાએક બારણું ઉઘાડી જોન ડેલ અને દોકટર દાખલ થયા.  
તેઓનો દલગીરી ને ગલરાટનો પાર નહતો. તેઓ મદદ માટે  
ધણા મોડા આવ્યા હતા. તેઓએ વીલીયમને દુઃખમાં દિઝાસો  
દેવાની ધણીખી તજવીજ કીધી—પણ બધું ફેકટ.

એજ પજે બારણું થોકાયું અને એક દાસીએ આવી  
વીલીયમના હાથમાં એક લાંબું પરખીકું મુકયું. વીલીયમે તે  
પરખીકું ઉખેડયું. તુરતજ તે ચોકચો, તે કાગળમાં એક નાની  
ચીઠ્ઠી સાથે ત્રણસો પાઉન્ડની એક નોટ હતી. આ નાની  
ચીઠ્ઠી નીચે મુજબ હતી:—

“આ ચીઠ્ઠી સાથે તમારી માતાને જીખમરાથી બચાવવા  
માટે હું મારા પિતાની છુપીથી ત્રણસો પાઉન્ડની નોટ ખીકું

ધું, જે આશા છે કે તમે સ્વીકારશો. તમારી દુઃખી માતાને જીવાડવાની કોશિશ કરશો. ખુદ તમારો નેગેવાન થાય-કલેરા.”

આ ચીઠ્ઠી વાંચતાજ વીલી પોકારી ઉઠ્યો, “કલેરા કલેરા ! સહેતાનો વચ્ચે તું એક ખરેખરો ફેરેરનો છે, તારી મદદ, મારી દુઃખી માતા માટે હવે નકામી ચમ પડીજ. મારી મીઠી મધરને જીવાડવા માટે મેં જ્યારે કોશિશ કરીધી ત્યારે એક ઝુટ્ટી બદામ પણ મને મળી શકી નહિ, પણ અફસોસ જ્યારે તે અતી વદાલી માતાનો ગ્નન ખતમ થયો તેજ પણ એક નાની જેવી દોલત મને હાથ લાગીજ !”

તેણે કળવામ કળવામને ડચકાં ખાધાં-અને પછી બહુજ નામુરાદીથી તે ઉઠી ઉભો થયો—

“કુદરતનો આ કેવો સંજોગ ! જ્યારે મારી માતા મરણ પામીજ તો હવે મારે મનથી ત્રણસો પાઉન્ડ ધુળ ખરોખર છે. હું એ રકમ હમણાજ પાછી ફેરવુંજ,” આટલું બોલી તેણે જે તરફ કલેરાની દાસી ઉભી હતી તે તરફ જોયું, પણ તેને મોટી અગ્નયખી વચ્ચે જોયું કે તે ત્યાં હતી નહિ.

વીલીયમે તે પછી પોતાની કમનસીબ માતાનો સર્વ દુઃખી હેવાલ અને તેના પીતાની બદમાશીની સઘળી હકીકત દુઃખી અવાજે જોન ડેલ અને ડાકટરને કહી સંભળાવી, તેમજ તે બાપ પર વેર લેવાનો પોતાનો ઠરાવ જણાવ્યો. આ સઘળું સાંભળી જોન ઘણો દલગીર થયો. તેણે વીલીયમને તેમ નહિ કરવા ધણું સમજાવ્યો-પણ ફેકટ ! તે પછી જોને વીલીયમને ઘણો આગ્રહ કરી તેની માતાને કબરવાસ કર્યા પછી ત્યાં એખલો નહિ રેહવા સમજાવી પોતાની સાથે પોતાને ઘેરે લઈ ગયો.

## પ્રકરણ ૬ થું.

—:૦:—

## એક ખરો મહાત્મા !

જેન ડેલ મુકલેસ માત પીતાનું એક ફરજંદ હતું, પણ  
 ગરીબ કામદારોના લુટાતા હક માટે તેનું દીલ સદા દર્દમંદ  
 હતું. તેઓના લુટાયલાં હકો પાછા મેલવી આપવાને તેનું  
 દિલસોજ દિલ સદા આર્જુમંદ હતું. તેણે ગરીબ કામદારો  
 અને ગરીબ ભાકુતો તરફથી તવંગરો સામે જખરી જંગ  
 ચાલુ રાખી હતી. તે ગરીબોનો સાચ્યો યાર અને મદદગાર  
 હતો; તે તેઓનો સાચ્યો ફ્રેન્ડ, શીલસુદ્ધ અને રાહબર હતો.  
 કોલસાની ખાણોના વાચા વગરના કામદારો, અને મઝલુમ  
 ભાકુતો માટે તેનું દિલ જળી બળી ખાક થતું હતું. તેઓની  
 અઠાગ મહેનતના ખરા પરસેવાથી વધુ અને વધુ માતબર  
 બનતાં તવંગરોની, તેઓ તરફની જીવમી વર્તણૂક જોતાં તેનું  
 હૃદય દુઃખ પામતું. તેણે કામદારો અને ભાકુતોમાં જખરી  
 જગડતી પેદા કીધી હતી. તેમની રીબતી અને સખડતી હાલ  
 તનું જ્ઞાન તેમના મગજમાં જમાદા કીધું હતું. એક વખત  
 એવો હતો કે તેઓ પોતાને કોલસાની ખાણોના માલેતુજર  
 માલેકો, અને ગરીબ ભાકુતોના પરધણીઓ તેઓને ગુલામ  
 જેવા સમજતા હતા; પણ જેન ડેલની પેદા કીધેલી જગડતીયા  
 તેઓને પોતાની હાલતનું ખરું ભાણુ આવ્યું. એક સમય  
 એવો હતો કે તેઓ એમજ સમજતા હતા કે ગરીબો તવં-  
 ગરોની ખુશામદ કરવાને સરખાયલા હતા, ખુદાએ તેઓને  
 તવંગરોની ગમે તેવી જીવમી ફરમાનદારી કરવાને આ જહા-



નમાં મોકલી દીધા હતા! પણ જોન ઉલે તેઓમાં જે જ્ઞાન  
બરપા કીધું હતું, તેની મદદથી તેઓ હવે સમજી શક્યા હતા  
કે ખેતાળ અને દોલત આ જુડી તકલીદી દુનીયાની ખોટી  
વ્યાસના હતી. ખુદ ખુદાની નજરમાં તવંગરી અને ગરીબાઈ  
યકશાન હતી. ગરીબાઈમાં પાપ હતું નહિ યા તવંગરીમાં  
સવાળ હતું નહિ.

એક વખત એવો હતો કે કામદાર અને ગરીબ વર્ગને  
પોતાના લાભો સંભાળવાનો સહેજ પણ હોશ હતો નહિ.  
તેજ વર્ગમાં જોન ડેલના પ્રતાપથી નવો જોશ ખીલી નીકળ્યો  
હતો. તેઓ માટે નવો જમાનો શરૂ થઈ ચુક્યો હતો. તેઓ  
પોતાની મહેનતુ અને પ્રમાણીક જીંદગીની લડત માટે જોન  
ડેલની સરદારી હેઠલ પવિત્ર જંગ મચાવવાને બેહદ જોશમાં  
આવ્યા હતા. જોન ડેલ તેઓના મગજ ઉપર એવો સત્રક  
હસાવવાને ફતેહમંદ નીવડ્યો કે જરદારો ગરીબોના કરજદારો  
હતા; ગરીબો તવંગરો ઉપર કુદરતને બારથી લહેણું ધરાવતા  
આ દુન્યામાં આવ્યા હતા. તવંગરો ગરીબોનાં સુખ સમવડ  
અને આરામ માટે કુદરતના કાયદા મુજબ જવાબદાર હતા.  
જેમ લશકર વીના સરદારો બેકીમત હતા, તેમ તવંગરો  
ગરીબો વીના મોહતાજ-ખેતાકાત હતા. ગરીબ વર્ગ તવંગરોના  
બરડાનો કાંઠો હતો. કામદારો ચાપણુદારોની ચાપણુનો સલા-  
મતી ભરીયો કીનારો હતો. જોન ડેલે તેઓના મગજની  
એટલી બધી હદ સુધીની ખીલવણી કરી હતી કે હવે મજુર  
પક્ષની આંખયો ઉઘડવા માંડી હતી. તેઓ હવે સમજતા થયા  
હતા કે દોલતમંદો પોતાની દોલતના જોરે ચેરાગ સમાન હતા,  
ત્યારે કામદાર વર્ગ પોતાની મહેનતથી પ્રકાશતો ગોયા શુકના

સેતારા સમાન હતો. તેઓ હવે ખુલ્લી રીતે જોષ શક્તા હતા કે તવંગર વર્ગ કિલ્લાના મીનારા સમાન હતો ત્યારે ગરીબ અને કામદાર વર્ગ તે કિલ્લાના પાયા સમાન હતો.

જેટલો લોર્ડ હેરીસન આખા ઓલડકેસલમાં ગરીબોથી હીણાતો, તેટલોજ જોન ડેલ તેઓથી પુન્નતો, અને ગરીબ વર્ગ સદા તેની જય પોકારતો—તે ખરેજ તેઓને મનથી એક પુજ્ય માલુમ હતો !

વખત વહેતો ગયો. જોન ડેલનો લાગવગ કામદાર વર્ગમાં જ્યાદા થતો ગયો, જ્યારે તવંગરોમાં તરખાટ વધુ અને વધુ પડતા થતો ગયો. લોર્ડ હેરીસનના ગલરાટનો પાર હતો નહિ. જોન ડેલની નજર તેની ઉપર ચોંટી બેઠી હતી. એકેએક કામદારની નજર તેનેજ જોતી રહી હતી. તેની સેંકડો કોલસાની ખાણોના કામદારો તેની તરફ વીરુધ્ધ લાગ-ણીથી બેઠેલ ઉશ્કેરાઈ ગયા હતાં. અરધા અરધ કામદારોએ પોતાનું માથું ફેરવી નાખ્યું હતું, અને પરીણામની સહેજ પણ દરકાર કીધા વીના તેઓ આકીના કામદારોને પોતાની સફમાં જીતવાની અણી ઉપર હતા. તેઓ મારફાડ કરવાને અટક્યા હતા, તે માત્ર જોન ડેલની સમજાવટથીજ હતું.

જોન ડેલ જેટલો સુધ્ધો, સાચ્યો અને નેક હતો—તેટલોજ તે ખુબસુરત હતો. તે જેટલો શ્યાનો હતો તેટલોજ તે સોહામણો હતો. ઉંચું કદ, પોહોળી પેશાની, તેની આઢાદુરી અને ખુબસુરતીની નીશાની હતી. તે કોઈનું પણ ધ્યાન ખેંચે એવો હતો. તેની આઢાદુરીની જેટલી વખાણ થતી તેટલીજ તેની ખુબસુરતીની પણ ગવાતી. તે જેમ એક અચ્છો ભાષણકર્તા હતો તેમ એક કુશળ લેખક પણ હતો.

તેનું એકેએક પુસ્તક વખણાતું; તોપણ અજ્ઞ હતું કે તેને કાષ્ટ તીસમારખાં તવંગર ઉતેજન આપતું હતું નહિ—કેમકે તે એક ગરીબ લેખક હતો.

ળીજા હાથ ઉપર લોડ<sup>૧</sup> હેરીસનની વડી બેટી જે આખા લંડનમાં અને તેની આસપાસના પરાઓમાં પોતાની અનહદ ખુબસુરતીથી જેટલી મશહુર હતી, તેટલીજ તે ગરીબોના આદર્શી દુર હતી. તેણી જેટલી ખુબસુરત હતી, તેટલીજ હુશીયાર અને હીમતવાન હતી, પણ અફસોસ તેટલીજ મગરૂર અને મીઝજી હતી. તવંગરો તેણીને આદારતા, ગરીબો તેણીની મગરૂરીના સખમે ધીકકારતાં. તવંગરો તેણીને “કવીન કેટ” તથા “ખુબસુરતીની રાણી”ના નામે ઓલખતા. તેણીનો રોખ અને ઠાઠ એક રાણીજ જેવો હતો તેથી તેણીને આ નામ બરાબર માફક આવતું—પણ ગરીબો તેણીને “જીગર વગરની તથા કુર રાણી” તરીકે પીછાણતાં! બેશક, તેણીની ખુબસુરતીની હદ હતી નહિ—પણ અફસોસ, કે તેણીના તન બદનના દરખ્તમાં દયાની જડ હતી નહિ. તે ખુબસુરતીનું દરખ્ત હતું, પણ દયાના એક પણ કતરા વીના તેણીનું જીગર પથ્થર કરતાં પણ વધુ સખ્ત હતું. “કવીન કેટ” બાહેરમાં સુફેદ હતી, આંતરમાં તે કાતીલ સીદા હતી. હમદર્દી અને દીલસોજીથી તેણી નીરાલી હતી. તેણીની તનની ખુબસુરતી પારકી આંખો માટે એક અનુપમ ન્યામત હતી—પણ તેણીની મનની બદસુરતી પારકી આંખો માટે એક અફસોસકારક આકૃત હતી.

અફસોસ, કે રહેમના કતરા વિનાતી તે સુદરતા તદ્દન નકામી હતી. દોલત અને દમામ તેણીનો બાહેરનો સજ્જાર હતો;

તુમાખી અને તોર તેણીનો ખાતેનનો અંગાર હતો ! ગરીબોને ઠોકરે મારવા એ તેણીની મોટામાં મોટી મોજ હતી ! જ્યારે તેણીની નાહની બહેન કેલેરા જુદીજ કીસમની પુટલી હતી. તે બે બહેનો વચ્ચે ધણી સારી મોહબત હતી. કેલેરામાં ગરીબો માટે ચાહત હતી, મોહબત હતી. તવંગરીની મગરૂરીથી દુર રહેવાની, એ નાહની બહેનમાં તાકાત હતી. તે તવંગરીને ચાહતી, પણ ગરીબાદને ધિક્કારતી નહિ. સાદાઇ અને સાલે-સાઇ તેણીની મુખ્ય ખુશી હતી; દરેક ખાસીયતમાં તેણી પોતાની વડી બહેનથી જુદી હતી. તેણી ગરીબો માટે ભલી હતી, ત્યારે ‘કવીન કેટ’ ગરીબો માટે જુઠ્ઠી હતી. કેલેરાની આંખોમાં નરમાશ અને નમનતાઇ હતી—કેથરીનના ચહેરાનો સરવેથી વધુ ખેંચાણકારક ભાગ તેણીની સુંદર બે બમર જેવી કાળી ચલકતી ચશ્મો હતી, જે ગુસ્સે થતાં તારાની માફક ચમકતી હતી. તેણીની એ આંખોમાં કાંઇ એવું જાદુઇ ખેંચાણ હતું, જેથી જે કાંઇ તેણીને એકવાર જોતું તે તેણીને અનેકવાર જોવાને તવલતું હતું, પણ તેણીને તેની સહેજ પણ દરકાર હતી નહિ. તેણી દરેકને તુચ્છકાર અને તુંદાઇથી એકજ લાકડીએ હાંકતી ! સાચી મોહબત કે પાક પ્યારને તેણી ઠોકરે મારતી. તેણીએ કાંઇ પણ જવાનને પોતાનું દીલ દીધું હતું નહિ; અને તે તેણી કાંઇનેખી લેવા દેવા માંગતીખી હતી નહિ. તેણી પરણીને પોતાના ખાવીંદને ફરમાનદાર બનવાને બદલે તમામ મદોંને પરણુવા વગર પોતાના શુભામ જેવા બનાવવા માંગતી હતી ! ટુંકમાં તેણી પોતાને ખબે લગનની જુસરી નાખવા માંગતી હતી નહિ. પોતાના ગમે તેટલાં સુખ અને આરામ વચ્ચે તેણીને એક મોટામાં મોટો

ગમ-અળાપો એજ હતો, કે તેણીએ પોતાના મરનાર કાકાના છોકરા હેનરી સાથે પરણવાનું વચન પોતાની મરતી માતાને આપેલું હતું !

લોડ હેરીસનનો નાનો ભાઈ પોતાના વડા ભાઈ જેટલોજ જીલમગાર હતો. પણ ગરીબો ઉપર વધુ જીલમગાર બનવા માટે તેની જીંદગીએ તેને ચારી આપી નહિ હતી. તે પોતાની વીધવા અને એકપુરા એટા હેનરીને લાખોની દોલત અને મીલકત સોંપી આ જ્ઞાનથી વાસો ઉઠાવી ગયો. મોતના ફિરેસતાએ તેને એકદમ તેડી લીધો; પણ તેના મોહત ઉપર તેના વડા ભાઈ લોડ હેરીસન સીવાય કોઈએ ગમ કીધો હતો નહીં.

હેનરી તેના આપના અવાસથી ઘણેક દરજ્જે જુદો પડતો હતો. તે ગરીબો તરફ પોતાના આપ અને કાકા જેટલો જીલમગાર નહીં હતો—તેમજ તે છેકજ દયાળુ હતો નહિ. તેનામાં પણ હેરીસન ખાનદાનનું “એરીસ્ટોક્રાટીક ઉં” હતું—ખોટી ખાનદાની મગફળીનો તેને વારસો મળ્યો હતો. તે પોતાના કાકાની વડી બેટી કેથરીનને એટલા બધા તો દિવાના પ્યારથી આહતો કે તે પોતાનાં મનનાં મંદીરમાં ખુશ્નુરતીની દેવીની ગોથા પુજ કરતો. તે તેણીને પોતાની પરણેતર બનાવવાના અનેક ફાંફાં મારતો, પણ તેમાં તે હાર પામતો. તે સદા દર્દમંદ રહેતો, કેમકે તે મગફળ અને તુમાખી આરતના મોહોડેથી પ્યારનો એક શબ્દ વટીક સાંભળવા અત્યાર તુલીક નસીબવંત નીવડ્યો હતો નહિ—એ કે તે મરનાર લેડી હેરીસનની ખાહેસથી તે પોતીકી મગફળ કઝીનની સાથે અદરાષ્ટ ચુક્યો હતો. તે પોતાના મરનાર આપની લાખોની દોલત અને શાહી મહેલ

જેવા મકાનનો માલેક બન્યો હતો, પણ તેને તે દોલત કેથરીનના પ્યાર વિના ઝેર સમાન થઇ પડી હતી. આખા ઓલડ કેસલમાં બલકે આખા લંડનમાં તેનું મકાન તેના કીમતી બાગ બગીચા માટે સરવેથી વધુ જાણીતું હતું, પણ તેને તે શાહી મકાન કેથરીન વીના સુમસાન અને વધરાન લાગતું. કેલેરા તેની ખુશી પીઠાની શકી હતી, તે એટલી હદ સુધી કે તે તેને છુપા પ્યારથી ચાહતી વટીક રહી હતી—પણ કેટી તરફના તેના સાચા પ્યારની કદી પણ આડે આવતી નહીં અને પોતાના મોહોડામાંથી તે માટેનો એક હર્ષ વટીક બાહર કાઢતી નહિ. તે પોતાનું આ જાલેમ કંગાળ દુઃખ ધણુંજ મુઠે મોહને સહન કરતી, અને તે કમનસીબ પ્યારને ભુલાવાં પાક ખુદને ખરાં જીગરથી હર પળે અરજ કરતી. તે પોતાની વડી બહેનને પોતાના જાન કરતાં વધુ ચાહતી, અને પોતાના સુખને ભોગેથી તે વહાલી બહેનને હેનરી સાથે પરણાવી સુખી કરવા માગતી હતી. પણ તેણીની મોટી નીરાશી એ હતી, કે તેણીના આવા સ્વભોગ આપ્યાં છતાં તે વહાલી બહેનને જોઇએ તેટલી સુખી કરી શકતી નહતી. કેટ હેનરીને ચાહતી ન હોવાથી પોતે બેહદ દુઃખી થતી ને હેનરી સાથે પરણવાં ધીકકારતી તથા તેનેથી દુર નાહતી. આ જોઇ કેલેરા ખચીત અંદરખાનેથી અતીશય રંજીત પામતી.

કેથેરાઇનને ધનસાદ આપવા માટે કહેવું જોઇએ કે તેણી ગમે તેટલી મગર ને તુમાખી હતી, તો પણ તેણી પોતાની અણહદ ખુબસુરતીથી ખીલકુલ બેખબર હતી. તેણી સમજી શકતી નહિ કે જવાન મરદો જેટલા કેલેરા પર કુરખાન નહિ હતાં તેટલા તેઓ તેણીની ઉપર આ માટે ઘેલા દિવાના બની

તેણીની ખુશામદ કરતાં હતા ! શા માટે તેઓ તેણીનો પડ્યો બોલ ઉંચકી લેવાની એક બીજામાં હરીફાઈ કરતા હતા ! આવા ખુશામદખોર જવાનો તેણીને મુદ્દલ પસંદ હતા નહિ. મદદમાં જો કાંઈને પણ તે ચાહતી તો તે તેણીનો બુલખી આપ લોડ હેરીસન હતો, અને તેનેજ ખરાં મદદ બચ્ચાંની વર્તણૂકને લાયક ગણતી—બાકી બીજાઓને ધીકકારતી, અને ખુશામદખોરોથી ખરાં જીગરથી કમકમીને દુર નાહરતી.

તે સહવાર દીલકશ અને ખુશનુમાં હતી; મંદમંદ લેહકી વાતી હતી. આપણી વાર્તાની નાયકા “કવીન કેટ” ચાને હેરીસન પેલેસની મગફર શેઠાણી રાઇડીંગ પોશાકમાં સજ થઈ પોતાના વીશાળ બગીચામાં સુદર ચુલાખના ઝાડોની વચ્ચેની હમેશની માનીતી બેઠકપર પોતાના બહાલા પીતાની રાહ જોતી પુર દમામમાં એખલી વીચારમાં લીન થઈ બેઠી હતી. તેણી પાસે તેનો વફાદાર પણ વીકાલ મોટો બુલડોગ “પ્રીન્સ” તેણીના પાસામાં ફસડાઈ ગેલ કરતો તેમજ આમસાચનો ચેહેરો ટીકતો બેઠો હતો. તે તેણીનો અતીશય માનીતો કુત્રો હતો. જ્યાંથી કેટ હોય ત્યાં તેણીનો લાડકો “પ્રીન્સ” સાથે હોવોજ જોમએ. કેથેરાઇન જેટલી મીઠાણ અને બેજની ફાટેલ હતી તેટલોજ ઝનુની ખાઉંકરડુ આ તેણીનો લાડકો કુતરો હતો. જરાથી મીઠાજ ગયો કે તે કડવાજ દોડતો ! આટલો ઝનુની છતાં તે કેટનો ધણોજ તાબેદાર અને કહયાસર હતો. ક્યાં અને કોણને કડવું તે બધું તે મગફર શેઠાણીની મુનસરી પર હતું ! તે પોતાની વહાલી શેઠાણીને હદથી જ્યાદા ચાહતો. કેટ એક વીચીત્ર રવબાવની છાકરી હતી !

તેણીને કુતરાઓ તેમજ ઘોડાઓનો ધણોજ શોખ હતો.

તેણી પાસે સઉથી સરસ કુતરા તેમજ ઘોડાઓનો એક મોટો સંગ્રહ ભરેલો હતો ! તેણી જેટલી મુંગા પ્રાણીઓને આહતી તેટલીજ નાનાં નીરદોશ લુલ્લકાંઓ તરફ ધીકકાર ને તીરસ્કાર બતાવતી ! તેણીની હૃદ વીનાની કરડી અને ઠંડી રીતભાતથી બચ્યાંઓ પોતેથી બીહને તેણીથી આઘે નાહસ્તાં !!

આજે લોડ<sup>૧</sup> હેરીસને પોતાની વડી બેટીને રાઇડીંગ ઉપર જવાની કબુલાત આપી હતી. તેણીને રાઇડીંગનો બેહદ શોખ હતો. પણ તે પોતાની કબુલાત પાળવાને વખતસર હાજર થયેલો નહિ હોવાથી અને બેટીને આપેલી કબુલાત તોડવાનો આ પહેલોજ બનાવ હોવાથી, મીસીઆબાના ગુસ્સાની આજે હૃદ આવી રહી હતી ! જેમ જેમ ગુસ્સો ઉતરતો ગયો, તેમ તેમ તેણીની ચિંતામાં વધારો થતો ગયો. તેણીને પોતાના બાપ માટે મોટામાં મોટી ધારતી જો કાંઈથી હોય તો તે તેની તરફ વિશ્વકેરાયલાં કામદારો બાબેની હતી. ઝનુનપર ચઢેલા અબજુ કામદારો કશાંથી ગંબીર પરિણામની દરકાર કરવા વગર શુંથી કરી મુકે તે માટે તેણીને મોટો ડર હતો. તેણીની નજર બગીચાના દરવાજા તરફ એક્કી ટગરે ટીંગામ્મ રહી હતી. તેટલાજ કાંઈએ તેણીના ખભાં ઉપર હાથ મુક્યો. કેટીએ ચોકીને પાછળ જોયું. તેણીએ પોતાની બેહન કલેરાને ત્યાં હસ્તી ઉભેલી જોઇ કાંઈ ગુસ્સાથી મોહ ફેરવી નાખ્યું :—

“ મારી પ્યારી કેટી, તું કોણની આટલી બધી ચિંતાથી રાહ જોયજ ? શું હેનરીએ તને આપેલું પ્રેમીસ તોડ્યું ? જો તું તેનીજ રાહ જોતી હોય તો મને તેની ખરેખરજ અદેખજ લાગેજ ! ”

વડી બેહને ગુસ્સાથી ભવાનો ચિદ્વેલો ચઢડાવ્યો, અને



કાંઈક કચ્ચાટથી બોલી, “હેનરી માટે હું કાંઈ રાહ જોઉં ? હું કાંઈ તેને માટે મારું મગજ ખોઉં ? મદો માટે મગજ ખોવા જેટલી હું દીવાની નથી. હું તો પપા ડીયરની રાહ જોઉં”.

પોતાની વડી બહેનનો જવાબ નાહની કલેરાને મુદ્દલ પસંદ પડ્યો નહી. કેલેરા સારી પેઠે સમજી ચુકી હતી કે હેનરી કેટીના ખ્યાર માટે જેમ વધુ જીસતેજીમાં હતો તેમ કેટી તેનેથી વધુ દુર રહેતી હતી. તેણીની આ વર્તણૂક માટે એ બોલ કહેવાની તે તક શોધતીજ રહી હતી—જે આજે તેણીને મળી હતી.

“ખ્યારી કેટ, તારા હેનરીને તારી મોહાત વગર ના તવલાવ. તારી બેદરકારથી તેને તું ના જલાવ ! તારી મોહાતના એકજ ખ્યાર બરયા શબ્દથી તું તેને નવાજી ખુશી કર !”

કેટીએ મોહોડુ ચઢાવી ધણાજ અણકાથી જવાબ દીધો, “હેનરી મારી મોહાતનો સહેજખી હકદાર નથી. તે મારા દીલનો સરદાર નથી. તેને માટે મારા મનમાં મોહાત સહે જખી નથી. કેલેરા, હું તેને ખીલકુલ ચાહતી નથી. એવો એક પશુ જવાન હું જોતી નથી જે મને મારી મરજી મુજબ ચાહતો હોય, મારી ખુશામંદથી બાઝ આવતો હોય ને મારી ખુબસુરતી ઉપર ઘેલો દિવાનો નહી બનતો હોય.”

“નહિ, નહિ, તે તારી મોહાતનો સાચો પુંજરી છે,” કેલેરાએ ઉશ્કેરાઈ હેનરીની હિમાયત કીધી “તે તુને દિવાના ખ્યારથી ચાહેછ.”

“મને દિવાનો ખ્યાર જોઈતોજ નથી. સાચો ખ્યાર દિવાનો હોતો નથી. સાચો ખ્યાર ખુબસુરતી કે બદસુરતી જોતો નથી.”

“પ્યારી કેટ,” કેલેરાએ પોતાની સમગ્રવટ ચાલુ રાખી “આપણી ગુજર પામેલી મધર આગળ હેનરીને તારા ખાવિંદ બનાવવાનો તેં આપેલો તારો પવિત્ર કોલ યાદ કર.”

કેટી પોતાના પવિત્ર એકારની યાદ થતાં કાંઈક નરમ પડી બોલી, “હા, તે મને યાદ છે. પણ, બહેન કેલેરા, મરણના બીજાના આગળનાં તે ફરજિયાત કમનસીબ પ્રોત્તીસ મુજબ મને હેનરીની પરણેતર બનાવી મારી જીંદગી બરબાદ ના કર. ઓ! હું કોઈને ચાહતી નથી. મને પરણેલી જીંદગી મુદલ લાવતી નથી—અને તેમાં ખાસ કરીને પ્યાર વગરની પરણેલી જીંદગી! ઓ—કલેર!—તે મારે મનથી ખચીતજ જીવતું દોજખ છે!”

આ વેળાએ કેલેરાએ જોયું કે કેટીનું હૈયું ભરાઈ આવ્યું હતું. તેણીએ પોતાની વડી બેનના રેસમ જેવા બાલો સાથે રમત કરતાં સમગ્રવ્યુઃ—

“વહાલી કેટ, એ તારો ખ્યાલ સારો નથી.”

“પણ હું શું કરું? મહોબતમાં કોઈનો ચારો નથી.”

કેલેરા પોતાની વડી બેહેનની આવી જીદથી સકમંદ બની, શંકાએ તેણીના દીલમાં ધર કીધું કે રખેને કેટી કોઈ બીજાને ચાહતી હોય, પોતાનો જન કોઈ બીજા ઉપર શ્રીદા કરતી હોય! તેણીએ દિમ્મતથી સવાલ કીધો:—

“શું ત્યારે તું તારી દીલ કોઈ બીજાને અત્યાર આગમજ આપી ચુકીછ?”

આ સવાલ કેટીને મુદલ પસંદ પડ્યો નહિ. તેણીએ ગુરસાથી નેણ ચઢાવી જવાબ દીધો, “બહેન, ખબરદાર! એવી એવી

વાહીયાત વાતોથી મારું માથું ના ખા. વદાશી કેલેરા કુવારી જીંદગી મને વધુ પ્યારી છે.”

“વારૂં—જેવી તારી મરજી ! પંજુ-કેટ-મને કેહ, તું આજે એટલી બધી ઉદાસ કેમ છે !”

“પપા હજુર કેમ નાહ આવ્યા ! મને ઘણી ધારતી લાગેજ કે રખે વલી પેલો નીચ ડેમોક્રાટ એવણુને રસ્તામાં હેરાન કરાવતો હોય ! તુ શું ધારેજ, કેલેરા ?” કેટે શીકરમંદ ચહેરે પુછયું.

“તું કાણુને માટે બોલેજ, કેટ ? હુ સમજી શકતી નથી ! આપરા પપા ડીયરને કાણુ હેરાન કરવાની હીંમત કરે,” કેલેરે અન્યયખીથી પુછયું.

“કેલેરા, હમણાં તાર કંકાણું હોય એમ મને લાગતું નથી ! વળી ખીજે કાણુ હોય ? પેલો બીખારડાંએનો ખાંખ્યો. પેલો શીતુરી જોન ડેલ !” તેણીએ તીરસ્કારથી નાખનુ ટીચકુ ચઢાવી જવાખ દીધો !

“કાણુ ? પેલો ગરીબનો પ્રીય રાહબર જોન ડેલ !” કેલેરાએ અન્યયખીથી પુછયું. “જોને ગરીબો ખુદા માફક લગભગ પુજે છે તે ? અરે તે કેવી સારી અને બોધ લાયક વાર્તાઓ લખેજ, તેમજ કેવાં જુસ્સાદાર લાખણો કરેજ ! એ હું તેને જોવા કેવી તલખી રહીજ !”

“એકદમ ચુપ થઇ જા, કેલેરા !” તે તુમાખી છોકરીએ જુસ્સાથી પોતાની બેહનને વહુ બોલતાં અટકાવી કહયું. “હમના પપા સમજતે તો તારો શું હાલ થતે ! તુને ઘણુંજ શરમાવું જોઇએ કે તારા જેવી એક ઉંચ વર્ગની છોકરી પોતાનો દરજ્જો જુલી જઇ, એક મુફલેસ બીખારીની આટલી બધી વખાણુ કરેજ ! એ જોઇ મને ધીક્કાર છુટેજ ! હલકા તે

હલકા, ઉંચ તે ઉંચ ! તે એમાં ધણેજ ફરક રહેછ ! હલકા પોતાની નીચ ખાસત પર જવા વગર રહેતાંજ નથી ! તેની નજીસ ચોપડીઓની તું આટલી બધી તારીફ કરેછ તે જોષ મને ધણેજ ગુસ્સો આવેછ !”

“પણ કેટ ડીયર તુ વગર કારણની મારી સાથે શા માટે ગુસ્સે થાયછ ! આપણુ બેઉ જણે જોન ડેલની હજુર સુરતખી જોષ નથી કે તે કેવી છે, તે છતાં તું શાને માટે તેને આટલી બધી ધીકકારેછ ?”

“હજુર પુછેછ ! એ નીચ શીતુરીએ ગરીબ અને અભણ વર્ગને વગર સમજના લાપણો કરી તે લોકને હલકાવી આપણા પપાની સામે ઉશકેરી, તે લોકો પાસે હડહડતું ધનસંસ્થ પપાને કરાવ્યુંછ. તે માટે હુ તેને ખરા જીગરથી ધીકકારૂંછ. એટલુંજ નહિ પણ કલેરા, માફ ચાલે તો એના જેવાંપર તરતજ હમણાં સખત પગલા લઇ એને બરાબર બતાવું. એનાથીજ લોક એટલું હલકઇ ગીયુંછ. જેઓ અગાઉ આપણા પપાને માન આપતા હતાં ને ડરતા હતા, તેઓ હવે પપાને ખુલ્લુ અપમાન કરેછ. મને જે બહેદ ગુસ્સો આવેછ, તે એજ કે તે છતાં આપણા પપા હમણા મુઝે મોહને બધું તામોશ કરી જાયછ.”

બંને બેહેનોની વાત અહિંજ અટકી. લોડ હેરીસનને બગીચામાં દાખલ થતાં જોતાંજ કેટી તેની સામે દોડી ગઇ અને તેને વલંગી પડી બોલી, “ઓ મારા પપા ડીયર ! તમે કાંઈ ઉતા ? હુ તમારી શીકરમાં અધમુદ બની ગઇ ! ઓ પપા તમે તો ગજરાયલા જેવા લાગોછ. ખુદા ખાતર કહો કે કાંઈ ખુર બન્યુ તો નથીની ?”

આ વેળાએ પોતાના પપાને જોષ કેલેરા પણ તે તરફ

દોડી આવી. તેણીએ પણ જોયું કે તેણીનો સદાનો વ્હાલો પીતા ગભરાટથી શીકકો પડી ગયો હતો.

“મારી વ્હાલી બેટીઓ,” લોડ હેરીસને બગીચાના ‘રસ્ટીક’ બાજુ ઉપર બેઠક લેતાં ખુલાસો કીધો, “સાંભલો, આજે હું ખરેખર જનનથી બચીયો છું.”

“ઓ ખુદા!” બંને બેઠનો ગભરાટની મારી એકદમ પોકારી ઉઠી.

“હું જ્યારે ગાડીમાં આપણા મકાન તરફ પાછો ફરતો હતો ત્યારે એક મોટું ટોળું મારી ગાડી તરફ ‘મારો, મારો’ના પોકાર કરતું ધસી આવ્યું. એ ટોલાનો મોટો ભાગ કામદારોનો બનેલો હતો. તેઓ જખમી થયેલા વાઘોની માફક ઉશ્કેરાયેલા હતાં. ઘોડાવાળાએ સમયસુચકતા રાખી ગાડી પસાર કરવાની કોશિશ કીધી, પણ તેજ પહે એક મોટો પથરો તેના માથાં પર આવી અડડ્યો, અને તે બેહોશ થઈ તુટી પડ્યો. આ રીતે—ઓહ લોડ—મારેથી બોલાતું જી નથી!—”

“ઓ બોલો પપા પછી તમારું શું થયું?” વડી બેટી બેહદ ગભરાટથી પોકારી ઉઠી.

“સાંભલો મારી બેટીઓ,” લોડ હેરીસને હાંફતાંહાંફતાં આગળ ચલાવ્યું, “ઉશ્કેરાયેલા લોકો મારી આસપાસ ફરી વળ્યા, અને એક દિવાના બદમાશે મને ગલચીમાંથી એવો તો જોશથી પકડ્યો કે મેં નકકી માન્યું કે હું જરૂર ગુંગલાઈ મરશ.”

“ઓ તે કંગાલ બીખારી બદમાશો! પપા, હું તે વખતે તમારી સાથે હોતે તો જરૂર તેને રીવોલ્વરથી ઠાર કરતે. પણ તે બદમાશે તમારા બદનને હાથ લગાડવાની હિમ્મતજ કેમ કીધી!” કેટી ગુસ્સાથી બોલી.

“સાંભલો બેટીઓ ! એકે મારા હાથ પકડી મને જાનથી મારી નાખવાની ધમકી આપી. પણ તેજ વખતે એક પોકાર ઉઠ્યો કે ‘અબરદાર ! એકદમ હઠી જાવ !’ આ આવાજની ઉશ્કેરાયલાં લોક ઉપર જાદુઈ અસર થઈ ! તેઓ મેંઢાના ટાળાની માફક મારી નજદીકથી હઠી ગયાં. મેં મારી પાસે એક ખુબસુરત જવાનને ઉભેલો જોયો, કે જે જોન ડેલ હતો. તેનું એકાએક મારી પાસે આવી ચઢવું એ એક કુદરતને ખેલ હતો. તે મને કાંઈ કહેવા જતો હતો, તેટલામાં તેની નજર બેહોશ બની ગયેલા ઘોડાવાળા તરફ દોડી. તે તેની તરફ એકદમ ધસ્યો. તેણે પોતાના મજબુત હાથોમાં ઘોડાવાળાને લીધો અને તેને પોતાના ખોળામાં સુવાડી એક બાહોશ તખીબની પેઠે તેનું વહેતું લોહી બંધ કરીધું, અને જખમ ઉપર અજળ બાહોશીથી પાટો બાંધી ગાડી બહીં સુધી હંકારી લાવવા જેવી શક્તીમાં તેને મુક્યો. મારી ઉપર અને નિર્દોષ ઘોડાવાલા ઉપર હુમલો કરવા માટે તેણે ઝુતુની લોકોને ઠપકાના તીરેથી એવા તો વીંધી નાખ્યાં કે તેઓ શરમાઈ ગયાં, અને હું જીવતો અહીં આવ્યો.”

કેટી હાથ ઉપર હાથ અફાલી બેઠે બેજાલતથી પોકારી ઉઠી :—

“ઓ પપા, આપણે માટે આ કેવું નામોશી બરધું કે જોન ડેલ જેવો ગરીબ ચીઠડેહાલ શીતુરી તમારા જેવા ઉમરાવી ખાનદાનનાં તવંઝરનો જાન બચાવવા શક્તીવાન થયો ! પપા તેની મદદને તમોએ ઠોકડે મારવી જોઈતી હતી. આવા કમીના કુતરાની મદદથી જીવવાં કરતાં હિંમતથી મરવું બેહતર હતું ! તે બદમાશે તમારો જાન બચાવી હેરીસન ખાંનદાનને મોડુ

અપમાન કીધું, અને તેમ કરી તેના જેવા લુખે મરતા બીખારડાએ આપણા જેવા તવંગર ઉપર હરહડતું વેર લીધું !”

લોડ હેરીસને ગંભીરાદ્યથી મુઠમાં હસવા સિવાય કશો જવાબ દીધો નહિ. પણ કેલેરાથી બોલવા વિના રહેવાય નહી—

“ખારી કેટી, પપાનો જોન બચાવવા માટે તારે જોન ડેલનો ઉપકાર માનવો જોઈએ. તે બહાદુર જવાન વખતસર હાજર ન હોત તો કાણ જાણે પપાનું શું થયું હોતે !”

“બરાબર છે, મારી ખારી કેલેરા,” બાપે નાની એટીને ટેકા આપતાં કહ્યું, “તે જવાનથીજ હું જીવતો રહેવા પામ્યો, જેના બદલામાં તેણે મારી પાસથી એવી કબુલાત લીધી કે મારે આપણા મકાનમાં તેની મુલાકાત લેવી, અને કામદારોની ફરીયાદ સાંભળવી.”

આ તો હવે હદ થઈ ! મગર કેટી પોતાના મકાનમાં જોન ડેલની હાજરી કેમ શાંખી શકે ? તેણી છેડાયેલી વાણજીની માફક ઉશકેરાયેલી બોલી ઉઠી, “અને, અફસોસ કે પપા તમોએ તે માગેલી કબુલાત આપી. કહો કે પપા કે તેની કબુલાત ના મંજૂર કીધી !”

“નહી કેટી,” બાપે વધુ શાંત પડી ખુલાસો કીધો, “એ કબુલાત આપવા વિના મારી પાસે કશો ચારો નહિ હતો. મારો જીન મને વધુ વાહલો હતો.”

આ સાંભળતાંજ કેટીનો ગુસ્સો માયો સમાયો નહીં. તેણી અત્યંત કડવાસથી બોલી, “ખામોશ પપા ! હું તે મુફલેસ કંગાલની હાજરી મારા મકાનમાં કદીખી તામોશ કરી શકીશ નહિ.”

ગરીબોથી સુગાતી અને મુકેસેને ધિક્કારતી તે મગરર છોકરી પોતાની પ્યારી બેન અને વહાલા પિતાને ગુસ્સામાં છોડી ગઇ, અને પોતાના ઓરડામાં જઇ બેન ડેલથી થયેલું કહેવાતું અપમાન ખગી નહી શકવાથી ચીડની મારી અફાડ-ઝીક કરવા લાગી. કેલેરા પોતાની બેનની આજની વળણથી બહુજ નાખુશ થઇ. તે બાનુ પોતાના પિતાનો જન બચાવવા માટે બહાદુર બેન ડેલને છુપી રીતે વખાણવા વગર રહી નહિ. લોડ હેરીસન પોતાની વડી બેટીની દલગીરી નહિ સહન કરી શકવાથી તે બેદદ ધલરાયલો પોતાની નાની બેટી સાથે એક પણ બોલ બોલવા વીના કેટી પાછળ દોડ્યો.

પોતાની વડી બેટીની દલગીરીથી તે બાપ બહુ નાખુશ બન્યો. તે તેણીને અજબ જેવા વહાલથી ચાહતો હતો. એખલી એજ બેટીમાં આખી દુનીયાનું સુખ સમાયલું તે સમજતો હતો. પોતાના પ્યારા બાપનું તેમજ સર્વે બાહરનાનું વહાલ જીતવામાં કેલેરા કમનસીબ હતી. તે આટલી બધી ભલી અને નેક હતી તે છતાં કેટી જેટલી નસીબવાળી લહેનાવાળી ન હતી. કેટીની મગરરી અને મીઝજ છતાં, તેનો પિતા તેમજ સર્વે કોઇ તેને ચાહતાં ને માન આપતાં. આટલું છતાં કેલેરા પોતાની બેદનની જરાખી અદેખાઇ ન કરતાં ઉલટી તેમથી મગરર થતી. ખરેજ કેલેરા જેવી બીન સ્વાર્થી અને ઉમદા ખવાસની છોકરીઓ ઘણીજ થોડી મલશે.



## પ્રકરણ ૭ સું.

—:૦:—

“એ તમારી ‘આનદાનની ગુમાનો’ નથી—એ તમારી ‘જીવતદાનની બે ઇમાની’ છે!”

ખીજ દિવસની તે એક ખુશનુમાં સાંજ હતી, જે વેળાએ આપણે ગરીબ કામદારનાં રક્ષણદાર જોન ડેક્ને “હેરીસન પેલેસ”ના વિશાળ કમ્પાઉન્ડમાં ધીમા પણ મજબુત કદમે દાખલ થતાં જોઈએ છીએ. પોરટીકામાં તેને જોયું કે એક દરેખાંધ શોભાયમાન મોટરકાર ઉભેલી હતી. “હેરીસન પેલેસ”માં લોડ સાહેબ હતા કે નહિ તે જાણી લેતાં તેને વિલંબ લાગ્યો નહિ. સારા નસીબે તે હાજર હતો—એટલું જ નહિ, પણ મકાનમાંથી બહાર જવાને તેને હજી ધણો વખત હતો. જે માલેતોઝાર મોટરકાર પોરટીકામાં ઉભી હતી તે લોડ હેરીસન સાહેબને માટે નહિ, પણ તેવણની વડી બેટી ધી આનરેબલ કેથેરીનને તેવણનાં માનીતાં સહી લેડી એશામનાં મકાને લઈ જવા માટે ખોટી થતી હતી! જેવો જોન સંજેમરમરની પગડીનાં દાદર ઉપર ચઢવા જાય છે કે તેજ પહે ક્રીમ કલરના પોશાકમાં સજ થયેલાં એક જીવતાં પુટલાંને પગડી ઉપરથી ઉતરતાં જોઈ તે અચકી ઉભો, અને પસાર થતી તે ખુશસુરત બાંનુને બેડક માનથી નમ્યો. તેને તરત જાણી લીધું કે તેણી અનુપમ ખુશસુરતી ધરાવનાર બાનુ લોડ હેરીસનની બેટી “કવીન કેટ”જ હતી.

આ ખ્યાલમાં જોન ડેલ દાદરની પગડીઓ ચઢી ગયો, પણ કેટી વીચારમાં મરત બની ત્યાંજ ઉભી રહી. તેણીએ પોતાની મોટરમાં જગો લીધી નહિ.

“ એ જવાન કાણ હોશે ! ” ફેટીએ પોતાના મનને સવાલ કીધો. પણ ત્યાંથી કશો જવાબ મળ્યો નહિ. તે સમજી શકી નહિ કે એ જવાનમાં એવું તો શું પણ ખેંચાણ હતું ? આજ તક કોઈપણ સખ્શ ઉપર તેણીનું ધ્યાન હજી સુધી જરા પણ ખેંચાવાં પામ્યું હતું નહિ—પણ આ હેન્ડસમ યંગ મેનનાં સંબંધમાં એથી ઉલટું જ બનેલું હોવાથી તે પોતાની ઉપર ગુસ્સે થવા વિના રહી નહિ. આવા ખ્યાલો વચ્ચે તેણીની કમપેનીયન મીસ કેનેટ તેણીની પાસે આવી ઉભી. તેણી ધણી અજબ જેવી રીતે ફેટીના કદ અને ઉંચાઇમાં મલતી આવતી હતી. જો કે ફેટી જેટલી તેણી ખુશસુરત નહતી. પણ બંનેનો બાધો એક સરખોજ હતો. બંનેએ મોટરમાં બેઠક લીધી. તુરંતજ તેણીનો હમેશનો સાથી વફાદાર ‘પ્રીન્સ’ એક કુદકા સમેત કેટનાં પગ આગળ આવી ઉભો.

તુરંતજ મોટર ઉપડી ગઇ, પણ પેલો નવજવાન તેણીનાં ખ્યાલની હદમાંથી દુર થઇ શક્યો નહિ. તે કાણ જવાન હતો તે જાણવાની તેણીની જાણાશા વધતી રહી, પણ જેમ દરેક ચીજની હદ આવે છે તેમ તેણીની જાણાશાની બાબતમાં પણ બન્યું.

“ મેડમ, ” ફેટીની કમ્પેનીયન પોતાની શેઠાણીને તેણીનાં વિચારમાં ફારેગ થયેલી જોઇ બોલી, “ પેલા જોન ડેલને જોયો કે ? ”

“ કાણ ! જોન ડેલ !! ” ફેટીએ અજબ થઇને પડ્યો કીધો.

“ હા તે તેજ હતો, ” કમ્પેનીયને ખુલાસો કીધો. “ તે લોડ હેરીસનને મલવા માગતો હતો. તે જવાન— ”

“ ખામોશ ! ” ફેટી ગુસ્સાથી લાલચોલ થઇ પોતાની

કમ્પેનીયનને વધુ ખુલાસો કરતાં અટકાવી બોલી. “હું એ ફિલુ-  
રીનું નામથી મારે કાને પડવા દેવા માગતી નથી.”

કમ્પેનીયન ચુપ બેઠી. ખીજી તરફ જોન ડેલ જેવા તેણીના  
આપના કટ્ટા દુશ્મનથી એક પળ વાર પણ ખેંચાવા માટે  
કેટ પોતાની ઉપર બેહદ ગુસ્સે થઇ. જે પળે તે જોન ડેલની  
સાદી અને કુદરતી ખુશ્મરતીથી ખેંચાઇ હતી તે પળે તેણીને  
સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ હતો નહિ કે તે જવાન આરીસ્ટોક્રાસીને  
હડહડતો શતરૂ જોન ડેલ હતો.

જોન ડેલ પોતાની કબુલાત મુજબ લોડ્ હેરીસનની  
મુલાકાતે ગયો ત્યારે તે ઉમરાવ એક અગત્યનાં કામમાં પોતાની  
કાલસાની ખાણોમાં વડા મેનેજર સાથે વાતમાં રોકાયેલો હતો;  
જેથી જોન ડેલને લાયબ્રેરીવાળા ઓરડામાં લોડ્ હેરીસનનાં  
હોકમથી બેસાડવામાં આવ્યો.

જોન ડેલે જોયું કે તે તેજ આલીશાન મકાન હતું જેનો  
માલેક ગરીબો અને કામદારોનું લોહી ચુસી કરોડોની દોલત  
ઉપર આલેાટીઆ મારતો હતો. એજ તે શાહી મહેલ હતો જે  
ગરીબોને લુટીને ઉભો કરવામાં આવ્યો હતો. લોડ્ હેરીસન  
તેજ ઉમરાવ હતો જે ગરીબોના લોહીનો તરસીયો હતો, જેની  
સામે ગરીબો તરફથી લડત ચલાવવાને તે કમ્મર કસી હિમ્મ-  
તથી તેનાં મકાનમાં ચાલી આવ્યો હતો,—ગોયા તે સીંહનાં  
ગુફામાં તેને તેની ચાલમાંથી પકડવાને હિમ્મતથી આવ્યો હતો!

આ ખ્યાલમાં તે એટલો બધો તો મસ્ત થઇ ગયો હતો  
કે ત્યાં દાખલ થયેલી કેલેરા તરફ પણ તેનું ધ્યાન ખેંચાયું નહિ.

“તમે શું મારા પપાને મલવા માગો છ?”

કેલેરાનાં આ સવાલે જોન ડેલને તેના ખ્યાલમાંથી

જાગૃત કીધો—અને ત્યારેજ તેણે જોયું કે એક મોઢોક ખુશ-સુરતી તેની સામે આવી ઉભી હતી.

“હા બાતુ” જોન ડેલ પોતાની જગાએથી ઉઠીને કલેરાને નમતાં બોલ્યો, “હું લોર્ડ હેરીશનને ગરીબ કામદારો તરફથી અરજ કરવાને અહીં આવી આવ્યો છું. તમારા પીતા રોકાયલા હોવાથી મને અહીં બેસાડવામાં આવ્યોછ. બાતુ, માઈ નામ જોન ડેલ છે.”

“જોન ડેલ !” કલેરાએ અભયખીથી પ્રતી ઉત્તર કર્યો. પણ બીજીજ પળે તેણી હસ્તે મુખડે બોલી, “મી. ડેલ, ગરીબ કામદારો માટેની તમારી લડતની કેરીયત મારે કાણે આવીછ. જે માટે તમુને ખરેખર શાખાશી ઘટેછ, તેમજ હું તમારાં પુસ્તકોનીથી ઘણીજ મોટી વખાણનાર છઉં. ઓ મીં ડેલ, હું તમુને મલવાં કેવી તલખી રહી હતી તે હું કલ્પી શકતી નથી.”

કલેરાના મોઢોડેથી નીકળેલાં આ શબ્દો સાંભળી જોન ડેલની ખુશાલીનો પાર રહ્યો નહિ. તેણે સ્વપને પણ વકી રાખી હતી નહિ, કે લોર્ડ હેરીસન જેવા જીલમગાર બાપની બેટી અને ગરીબોને પોતાને પગ તળે કચડવા આહતી કેથરીનની નાની બહેન પોતાના બાપ અને બહેનની હલકા ખાસીયતથી આટલી બધી જુદી પડતી હતી !

જોન ડેલના આ ખ્યાલોનો સહેજ પણ વિચાર કરવા વિના કલેરાએ આગળ ચલાવ્યું.

“ગરીબો તરફની તમારી પવિત્ર લડતને ખુદા ચારી આપે, અને તમારાં એ કામમાં જશ અને જય બક્ષે !”

“તમારી મારી તરફની લલી લાગણી માટે હું તમારો ઉપકારી છું, બાતુ” જોન ડેલે વળતો જવાબ કર્યો.

થોડીક મીનીટો સુધી લાયબ્રેરીવાળા તે ઓરડામાં શાંત ચુપકાદી ફેલાઈ રહી.

જેન ડેલ અને કલેરા એક બીજાની ખુબીઓનાં ખ્યાલ કરવામાં મસ્ત બની ગયા હતાં. એજ પળે કલેરાએ પોતાના પપાના ખંખારનો સાદ સાંભળ્યો, અને તેણી ગભરાઈ ગઈ. કાંઈથી સંજોગોપર તેણી પોતાના પીતાને જણાવવા બીલકુલ ચાહતી નહિ હતી કે જેન ડેલ સાથે તેણીએ વાત કરી હતી. લાયબ્રેરીનાં દરવાજામાંથી બહાર નિકળતાં બંને બાપ બેટી એક બીજાની સામે થઈ જવાનો સંભવ હોવાથી તેણીએ એક છેલ્લા ઇલાજ તરીકે ઝડપમાં એક જાપાનીઝ સ્કીનની પાછળ આસરો લીધો. જેન ડેલ તેણીની હિલચાલ અને હેતુ પામી ગયો.

“આલો, તમે મને શું કહેવા માંગો છો?” લોડ્ હેરીસને જેન ડેલની સાહેબ સલામનો જવાબ વટીક આપવા વિના પોતાની બેઠક ઉપર જગ્યા લઈ મીઝસમાંજ સવાલ ફાંધો.

“મારાં લોડ્, મને ધણું કહેવાનું છે. હું ગરીબ કામદારો તરફથી તમારી પાસે આવ્યો છું. તેઓ તરફથી સંદેશો લાવ્યો છું.” જેન ડેલે હિંમતથી સમજાવ્યું.

લોડ્ હેરીસન થોડીક મીનીટની ચુપકાદી પછી બોલી ઉઠ્યો—

“મીંડેલ કામદારો તરફથી પીટીશનો સાંભળતાં હું હવે ખચીત કંટાળી ગયો છું. મેં તેઓ માટે પુરતું કાંઈ છે. હું હવે તેઓ માટે વધુ કરી શકતો નથી.”

લોડ્ હેરીસનના ઠરાવથી જેન ડેલે સહેજ પણ ઉશ્કેરાયા

વિના તે માતખર પણ દયાહિન ઉમરાવને સમજવાનું ચાલુ રાખ્યું.—

“મારા લોર્ડ, ગરીબો અને કામદારો તરફની ફરજમાં તમે ખીલકુલ પછાટ છો ! તમે ગરીબ કામદારોના જેટલા સરદાર છો, તેટલાજ તમે તેમનાં કરજદાર છો. ગરીબો અને કામદારો માટે તમે બંધાવેલાં મકાનો જંગલી હેવાને માટેનાં તમેલા જેવાં છે. એ મકાનો ઉભાં કરવા માટે તમેએ પરોપકારી અને પરગણુ બનવાનું ડોલ ધાલીયું છે ખરૂં, પણ તમારો એ ખોટો દોષ છે. એ મકાનો ઉભાં કરવાનો તમારો હેતુ ગરીબોનું લોહી ચુસવાનો છે.”

જેન ઉલે જોયું કે તે મગરૂર ઉમરાવ ઘણી અજબ જવા રીતે શાંતીથી પોતાની બેઠક ઉપર સાંભળતો બેસી રહ્યો હતો. આ એક મોટી અજબજાબી હતી. તે તુમાખી આરીસ્ટોક્રાટ તેને છોડેલાં તાણાગણણીનાં તીરો સહનથી કેમ કરી શક્યો તે જેન ઉલ સમજી શક્યો નહિ. આથી તેને હિમ્મત આવી અને તેને આગળ ચલાવ્યું.—

“મારા લોર્ડ, ખુદાએ તમને બક્ષેલી અખુટ દોલતનાં ખરાં દાવાદારો તમારા હાથ હેઠલ કામ કરતાં હાજતમંદ મજૂરોજ છે. બોલો સાહેબ, ક્યાં છે તમારા કામદારોનાં બેટા બેટીઓ માટે સુકત કેળવણી શાળાઓ ? ક્યાં છે તમારા ગિમાર કામદારો માટે સુકત તખીબ મેળવવા માટેનાં ખાતાંઓ ? ક્યાં છે ખીમારીમાંથી ફારેગ થયલા અશક્ત કામદારો માટે સેનેટરીયમો અને કોનવેલેશન હોમો ? બોલો સાહેબ, ક્યાં છે તમારા મરણુ પામેલાં વફાદાર કામદારોની વિધવાઓ બાપ વગરનાં બચ્ચાંઓ માટે આખરૂં ઇજ્જતથી ગુજારો કરવાનું ખાતું ?

સાહેબ, જેઓ ખરેખર મનથી તવંગર છે, તેઓનેજ હું ધનથી તવંગર સમજું છું. તમે ગમે તેટલા પૈસાથી તવંગર હોવ, કરોડોની દોલતના કુંગર ઉપર આલોટતા હોવ, અને શાહી સુખ અને આરામમાં મસ્ત બની બેઠેલા હોવ, પણ હું કહું છું કે તમે જેવા દયાહીન અને એકલપેટા શ્રીમંતો ગમે તેવા ગરીબ અને કંગાળ ચીઠડેલાલ કરતાં પણ વધુ દયાને પાત્ર છે. ગરીબો પૈસાથી તવંગર નથી, પણ તેઓ દયાથી અને રહેમથી તમે શ્રીમંતો કરતા વધુ તવંગર છે. હું કહું છું, કે તમે જેવા દયાહીન શ્રીમંતોનાં જીવનમાં ધનસાનીયતની નહિ, પણ હેવાનીયતની ખસલતો સમાયલી છે. સાહેબ—”

લોડ્સ હેરીસને જોન ડેલને આગળ બોલવાં દીધેા નહિ. ગરીબોના આ મદદગારને આગળ વધતા અટકાવી તે હવે તર-ડાઇ બોલ્યો, “સખર ! હવે હું તને આગળ બોલવા દેવા માગતો નથી. મેં તને પુરતો સાંભળ્યોજ, મારા સ્વભાવને ન જાજતી સખુરીથી સાંભળ્યોજ. એ બધું તું કેણુને કહેજ તેનો તને સહેજ પણ ખ્યાલ છે ? મારા જેવા ઉમરાવને આટલું બધું કાટુ બકવાનો શું તુને જરાબી હક છે ?”

“બેશક છે ! હું મારી ખુલ્લી આંખોએ જોઇ ચકુજ કે તમે સાહેબ ધનશાનો તરફની ફરજોને ભુલી ગયા છો. જે વાચા વગરનાં ગરીબોથી તમે પૈસે ટકે ગળ્થર બન્યા છો તેજ વાચા વગરના ગરીબોને તમે પણ તળે કચકવા માગો છો. ગરીબોની એ બદ્દુવાઓનો તમોને સેજ પણ ખ્યાલ નથી.”

“મને તેની સહેજ પણ દરકાર નથી ! ગરીબોની દુઆથી હું ખુશ થાઉં ના તેઓની બદ્દુઆથી હું દુઃખી થાઉં એવો હું નબલો પોતો નથી.”

“મારા લોડ, ગરીબોની નેક દુઆ દુન્યાનાં તવંગરો માટે મોટામાં મોટી રાહાત છે. જ્યારે ગરીબોની હાય તેઓ માટે ખુરામાં ખુરી આફત છે.”

“શું ગરીબોની દુવાથી તારૂં દલદર ટળશે ? શું મારા જેવી તવંગરી તું હાંસલ કરશે ?”

જેન ડેલ પોતાની સામે તવંગરીનાં તોરમાં મગરૂરીથી બેઠેલા ઉમરાવની કમઅકકલ તરફ હસી પડ્યો. પણ બીજીજ પળે તે આગળ કરતાં વધુ ગંભિર બની બોલ્યો, “મને દોલતની દરકાર નથી, મને તવંગરી ઉપર પ્યાર નથી. હું તવંગરી વચ્ચે ખુરાખમાં જીવવા કરતાં ગરીબાખ વચ્ચે બલાખમાં મરવા માંગુછ. મને ગરીબો ઉપર ધિક્કાર નથી, અને તવંગરો ઉપર હું નીસાર નથી.”

જેન ડેલના આ હિમ્મત ભરીયા એકરારથી લોડ હેરીસન અજબબીથી બસ થસ થઇ ગયો. તે થોડીક મીનીટ સુધી વિચારમાં પડ્યો, પણ વિચારમાંથી એકાએક ફારેગ થયો હોય તેમ બોલી ઉઠ્યો—

“વેલ જવાન પુરૂષ ! તું શું કહેવા માગેછ ? ગરીબો તરફની શ્રીમંતો સામે તારી લડતમાં તું શું મેલવવા માગેછ ? હું કહું છું કે તું તારો પ્યારો જન બોહોવા માંગેછ.”

“સાહેબ મને મારો જન પ્યારો નથી.” જેન ડેલે વધુ મક્કમ બની જવાબ દીધો.

“તો મને કહે કે જન કરતાં તારે મનથી વધું પ્યાર શું છે ?”

“બલાખ અને નેકીની ખુશખુ.”





“તુ જરીએ પાસેથી શું હાંસલ કરી શકનાર છે? તેઓ  
પાસે કુટી બદામખી નથી!”

“એશ્વર નથી, પણ તેઓ શ્રીમંતો જેવાં એકમાત્ર નથી.”

(બુવો સફા ૭૭ મો.)

“તુ ગરીબો પાસેથી શું હાંસલ કરી શકનાર છે ? તેઓ પાસે કુટી બદામખી નથી !”

“બેશક નથી, પણ તેઓ શ્રીમંતો જેવાં બેમમાન નથી.”

અસ થઈ ચુક્યું ! લોડ હેરીસનનો ગુસ્સો હવે તેના કાબુમાં રહ્યો નહિ. તે દીવાના હાથીની માફક જોન ડેલ તરફ બેહદ ઝનુનમાં ધસી ગયો, અને તે જવાન પોતાનો કંઈ પણ અચાવ કરી શકે તે આગમજ તેણે તેને ટોટામાંથી મજબુત પકડ્યો. તેને ચાહ્યું કે પોતાના મજબુત હાથે તે કંગાળ ગળચી દાખી દઈ આ દુન્યાની રંગભૂમી ઉપરનું તેનું કામ તમામ કરી નાખે ! જોન ડેલ પોતાની ખરી સ્થિતિ પામી જઈ કાંઈક બોલવાની કોશિશ કરી. પણ ફેકટ ! તેનો અવાજ તેના ગળામાં જ ગુંગલાઈ મરણ પામ્યો.

લોડ હેરીસને ખચીત પોતાના આંધળાં ઝનુનમાં જોન ડેલનું ગળું ભચડીજ નાખ્યું હતે—પણ અચભુચ પાછળથી કોઈએ તેને ખભાંમાંથી પકડ્યો—એટલે ચોંકીને તેને પીઠ પાછળ ડોક્યું ફેરવીને જોયું.

“પપા ! એ તમે શું કરો છ ?” કલેરા જીવ સટોસટ પણ જોતાં જ પોતાની ભરાવાની જગ્યાથી બહાર નીકળી પોતાનાં બાપનો હાથ પકડી પુકારી ઉઠી, “ઓ પપા ! આય નિર્દોષ જવાનની જીંદગીનો તમે નાશ કરશો, તો સાથે તમે પોતાનો પણ નાશ કરશો !”

“કાણુ ! કલેરા !” જાણે હમણાં જ ભાન આવ્યું હોય તેમ પોતાના મજબુત પંજમાંથી જોન ડેલને છુટો કરતાં લોડ હેરીસન બેહદ ઉશ્કેરાયલી ઢપે પોકારી ઉઠ્યો.

“હા પપા ડીયર, હું તમારી કલેરા છું. હું ખુશી છું

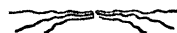
કે વખતસર આ જવાનની મદદે આવી !” કેલેરાએ છુટકારાનો દમ ખેંચી કહ્યું.

તેણીએ જોયું કે તેણીનો આપ અકરાયલો ગભરાયલો અને પોતાની મકસદમાં હારેલો પોતાની બેઠક ઉપર ફસડાઈ પડ્યો હતો.

“મીસ હેરીસન, તમે ખાનુએ વખતસર કીધેલા મારા બચાવ માટે હું તમારો જીવંતીભરતો હેસાનમંદ રહીશ. પણ યાદ રાખજો, હવે આનું કે તમે લોડ” હેરીસન જેવા આપનાં બેટી છો તે માટે હું સદા દર્દમંદ રહીશ. ખુદા તમારો નગેહબાન બનો.”

જોન ઉલ વધુ બોલ્યો નહિ કે તે વધુ ઠોભીયો નહિ. તે કેલેરાને નમન કરી લોડ” હેરીસનનું મકાન છોડી ગયો.

કેલેરા પોતાની નજરથી ગુમ થતા તે આકારને એકકી ટગરે પોતાના આપના ઇતરાજનો સહેજ પણ ખ્યાલ કીધા વીના મીનના પુતલાંની માફક જોતી ઉભીજ રહી. જ્યારે લોડ” હેરીસનની બે ઝનુની આંખો પોતાની નાની બેટીના ચહેરા ઉપર જળોની માફક ચીટકી રહી હતી.



મકરણુ ૮ મું.



મુફલેશ, મોહતાજ, મીશકીન—પણ કેટલો મોટાં  
મનનો !!

જે વેળાએ મુફલીશોને ધિકકારનાર લોડ” હેરીસનને જોન ઉલ પોતાની વાક ચાતુરીથી આજેઝ બનાવતો હતો, તે વેળાએ

આદેડ કેશલના એક બીજા લતા ઉપર તેની વડી દીકરી કેટ અને તેણીની કમ્પેનીયન કેનેટની હાલત ઉશ્કેરાયલાં ગરીબોના ટોળાંથી કેટલી બારીક થઈ પડી હતી તેનો ખ્યાલ લોડ' હેરીસનને ક્યાંથી હોય ? “બડા લાર્ડ સાહેબ”ની મોટરને જોતાંજ ટોળું ઉશ્કેરાઈ ગયું હતું, અને શોકરને ગાડી ઉભી રાખવાનો શરૂ પર ચઢેલાં લોકોએ હોકમ કીધો હતો.

શોકર ગભરાયો હતો. જુસ્સા અને ગુસ્સાથી તપી ગયલાં લોકોના હાથોમાં પથરાઓ તેમજ બામબુઓ હોવાથી તેણે ખાતરીથી માન્યું કે અગર જો તે હુલડાઈ બતાવશે, અને મોટરને આગળ અને આગળ વધવા દેશે તો તેને પોતાને અને અંદર બેઠેલી બે બાઈઓને મોટા જોખમમાં ઉતરવું પડશે. કેટના ગાડી ચાલુ રાખવાના મજબુત હોકમ છતાં મોટર થોભાવવા વિના તેણે બીજો ચારો જોયો નહિ હતો.

મોટર ઉભી રહેતાંજ ટોળું મોટા પોકારો કરતું ગાડીની આસપાસ ફરી વળ્યું હતું. આ વખતે મીસ કેનેટની હાલત કેથરીનનાં કરતાં તદ્દન જુદીજ હતી. તેણી જ્યારે ગભરાયેલી હતી ત્યારે બહાદુર કેટે પોતાની હિંમત હારી હતી નહિ.

“મેડમ !” ટોળામાંનો એક કેટ આગળ ધસી આવી બોલ્યો, “તમારા પીતા ગરીબો તરફ જોટલા ઘાટકી છે, તેટલાંજ તમે પણ છો ! તમારાં ગરીબ કામદારોની વિધવાઓને મદદ કરવા માટે લોડ' હેરીસનના વડાં બેટી તરીકે તમે પર સંખ્યાબંધ અરજીઓ અમે તરફથી કરવામાં આવી છે. પણ અમારી કાશેશ ફાવી નથી !”

“તમે બાઈઓને સહેજ પણ હેરાન કરવાનો હમારો ધરાદો નથી,” ટોળામાંના બીજાએ કેટીને સમજાવીને કહ્યું,

“હમો તમો પાસે ફક્ત ઇનસાફ માંગ્યે છીએ. ઓરત જાત સદા નરમ, અને દયાલુ જીવનની હોય છે. તેમનું દિલ, એકજ કાકલુદીથી મોમની મિશાલ પીગલી જાય છે, અને પોતાની દુઃખી બેનપણીઓને જોઈ તેમનું જીવન જલ્દી જાય છે. બોલો, જાનુ, તમો હમોને ઇનસાફ આપશો ? તમારો એકજ બોલ હમો માટે પુરતો છે.”

વળી એક ત્રીજો સખશ પોતાનો રસ્તો ખુલ્લો કરી ભવાં ચઢાવી બોલ્યો, “હવે અમો કામદારોમાં લોડ હેરીસનનો વધુ જીલ્લાત ખમવાની શક્તી રહી નથી. જેમ જીવ ઉપર આવેલી ગિલાદી વટીક વાધ ઉપર ધસી જાય છે તેવીજ હમારી હાલત છે ! મેડમ-સાંભળી લેવો કે હમો પરિણામની કંઈ પણ દરકાર કરવા વગર એવું કરીશું કે તમારા પીતા તેમજ કાંઈથી પણ નહિ ડરીશું.”

ખુબસુરત કેટી જેણી ભવાનાં નેણુ ગુસ્સાથી ચઢાવી કામદારોનું સઘણુ બોલવું સાંભલતી હતી તેણી તુફાન પર ચઢેલાં આ મોટાં ટોળાંનો સેહેજ પણ ડર કરવા વગર હવે તરડાઈ પડી—

“કંગાલ, રખડેલ માણસો ! તમને એમ બજાજ કરતાં શરમ નથી લાગતી ? શું તમોને મારા પીતા લોડ હેરીસનનો પણ ડર નથી ?”

“જરાબી નથી-મીસ ! કેમકે તમારા પીતાને ખુદાનો ડર નથી !” તુર્ત એક જણે રોકડો જવાબ વાળ્યો.

“ચુપ ! ખામોશ ! સાંભળો તમે બધાં બે બદા-મનાં આદમીઓ ! લોડ હેરીસનને કે મને તમારી ધમકીની સેહેજ પણ દરકાર નથી ! તમારી નજીસ લોકોની આવી ફીચ-

કારી તુંદરના સખએ હું એક પણ બોલ વધુ સાંભળનાર નથી. ચાલો, બાબુ હટો ને મારી મોટરને રસ્તો આપો !”

મીસ કેનેથે જોયું કે તુમાખી કેટીની આવી તાણાગણથી તે ટોળાં ઉપર સામી માઠી અસર થવા પામી હતી. જેઓએ એક નાનુક કામળ અબલાની મર્યાદાને ખાતર આટલો વખત સમજાવત ચાલુ રાખી હતી તેઓનો ચહેરો પણ ગુસ્સાથી ઉજ્જરાયલો જણાયો. આથી તેણીએ આગમાં ઠંડુ પાણી નાખવાની જરૂર જોઈ.

“લાઈઓ, તમે લોડાં દિવસ વધુ સળુરી રાખશો તો તમારાં માનીતા મેહરબાન જોન ડેલની મહેનતથી તમારૂં કામ પાર પડશે. તમારા એ સરદારે આજેજ લોડાં હેરીસનની મુલાકાત લીધી, અને મને આશા છે કે આ મુલાકાતનું પરિણામ સારું આવશે.”

પણ મીસ કેનેથની સમજાવટથી સારી અસર તે ટોળાં ઉપર સહેજ પણ થઈ નહિ. અધુરામાં પુરું, શહેરમાં અહિં તહિ વિખેરાઈ ફરતાં લોકોના બેઅંદાજ વધુ ટોળાંઓ તે તરફ ખેંચાઈ આવ્યાં. લોડાં હેરીસનની વડી બેટીના હેલ્લા પાળ જવાળથી ટોળાંમાં એકદમ ખલભલાટ જાગ્યો હતો અને આખાં ટોળાંમાં ઘુસ ઘુસ ચાલી રહી હતી !

“તમે બેઉ બાનુઓ મોટરમાંથી એકદમ નીચે ઉતરો,” ટોળાંમાંના એકે ગુસ્સાથી તે બે અબલાઓને કહ્યું. “તમે તમારો જાન લઈ સલામત અહીંથી નીકળી જાઓ ! મરીખોના ગળાં ઉપર જીલમટથી છરી ફેરવી મેલવેલી આવ મોટરનો જાન સલામત નથી !”

આ સખુનો બહાર પડતાંજ તે ટોળામાં મોટરને આળી નાખવાની દિલચાલ ચાત્રી રહી. મામલો બીચકી જતો હતો એવું જોતાંજ મીસ કેનેથ ધાસ્તીની મારી તુરતજ ઉતરી પડી, અને પોતાની બાઇને ઉતરવાની વીનંતી કીધી; પણ ના-મગર કેટી મોટરમાં પોતાની જગોને ચીટકી બેસીજ રહી. “પ્રીન્સ” પોતાની બાઇ કરતાં વધુ શ્યાનો હતો. બારીક સ્થિતી પામી ગયો હોય તેમ મોટરમાંથી તે કુદી પડ્યો. તુચ્છ કામદારોના હુકમોને શરણુ થવાની નામોશી કેટ ખમી શકી નહિ. પણ તેણીની આવી હઠ ક્યાં સુધી ચાલી શકે? એક મજબુત બાંધાના કામદારે મોટરનો દરવાજો ઉઘાડી નાંખી તેણીને હાથ એક જાતના ખવીસ ઝનુનથી પકડી તે સુંદરીને બાહાર ખેંચી કહાડી ! મીસ કેનેથે દોડી જઇ તેણીને પકડી લીધી ન હોત તો જરૂર આ મીઝાઝી મીસીબાબા જમીન ઉપર ઉધે મસ્તક પડી હોત. એ વેળાએ કેટીએ ઘણું ઇચ્છ્યું કે તેણીને ઝનુની કુતરો ‘પ્રીન્સ’ પોતાની બાઇને થયલા અપમાનનો બદલો તેણીને ખેંચી કાઢાડનાર તરફ લે ! પણ તે શેઢાઈ જનાવર સઘળો મામલો સમજી ગયું હોય તેમ પોતાની જગો ઉપર ઉભુંજ રહ્યું. કેટીના ગુસ્સાનો પાર રહ્યો નહિ.

છતાં આ સઘળું જોવાનું તે ઉશ્કેરાયલા લોકોને સહેજ પણ ભાણુ હતું નહિ. એ ચાર જણાઓએ થોડુક પેત્રાલ તે ૪૬ હજાર રૂપિયાની “સેવન-સીટર” રોલ્સ રોયસ ઉપર રેડી તેને સલગાવી મેલી ! જેમ જેમ મોટરનો આતશમાં ભક-ભક નાથ થતો ગયો તેમ તેમ કેટીના કમનાકાત ક્રોધનો ‘સ્ટીમ’ ઉપર ચઢતોજ ગયો ! પણ એ બધું તેણીનું “ઝેરીસ્ટોક્રાટીક-ઉ” હમણા લાઇલાજ હતું ! પોલીસની મદદ મેળવવા મીસ કેનેથને



તેણીએ હોકમ કીધો, પણ કેટીને એકલી મુકી જવામાં તે દુર-અંદેશ 'કમ્પેન્ચને' હહાપણુ જોયું નહિ.

પાંચ છ મીનીટમાં કીમતી મોટરનો અંત આવ્યો ! કેથેરીન એટલી બધી તો ઉશ્કેરાઈ ગઈ હતી કે જો તેણીની પાસે આ પજો એક રીવોલ્વર હોત તો જરૂર તેણીએ તેનો દિમ્મતથી ઉપયોગ કીધો હોત. ધડીકમાં તે પોતાના પગો ગુસ્સાથી જમીન પર અક્ષાળતી અને ધડીકમાં તે પોતાના હાથ ઉપર હાથ દિવાના ઝનુનથી થોકતી હતી ! વાંચનાર, આટલા બધા પોતાના પૈસા ટકાની માલેતોઝારી છતાં-પોતાની ઉંચે ઉપારેની આટલી બધી આરીસ્ટોક્રાટીક હેંકરાઈ ટેંદકરાઈ છતાં-ઉમરાવી ખાનદાનની પોતાની આટલી બધી બેજબાં રાઈ ધરાવવા છતાં-આ પજો તે છોકરી સદંતરજ કમજોર કમતાકાત હતી ! એ ખ્યાલે તેણી જાણે દીવાની જેવી થઈ ગઈ હતી ! આપણે કહ્યું તેમ તેણીનું “ આરીસ્ટોક્રાટીક ઉં ! ” હમણા સઘળું અવળું નીકળી ગયલું હતું !!

મીસ કેનેથની ધાર્તીનો પાર હતો નહિ. વધુવાર ત્યાં ઉભાં રહેવામાં પણ તેણી જાનની સલામતી જોતી હતી નહિ, કેમ જે દરેક મીનીટે અલગલુ વર્ચનાં લોકોની ખફગી દેખાતી વધતી ચાલતી હતી ! તે જગો છોડી જવાને તેણીએ પોતાની શેઠાણીને ઘણુંખી સમજાવ્યું, પણ તે ફટાઉ છોકરી પોતાની જગો છોડી જઈ પોતાની ખાનદાની મગરૂરીને નિચે પાડવા માગતી હતી નહિ. તેટલાં-ચા ખુદા !-

એક ખવીસ જેવા દેખાવના કામદારે કેથરીનની ગમ ધસી આવી તેણીની કાંડી વીકાળ જોરથી કકડાવીને પકડી ! કેથરીને તેમજ મીસ કેનેથે બંનેએ હેજતાઇને ચીસ પાડી.-

તેજ પળે “ખચરદાર ! એકદમ હટી જાઓ !!” એક જખરદસ્ત પુકાર અચણ્ય ત્યાં ધમધમી રહ્યો ! બીજીજ પળે સઠિ કોઇ ડાએબાંએ થઇને ખસી ગયું. પેલા ઝનુની પુરશે કેટનો હાથ છોડી દીધો ! પછી આખાં ટોળામાં શોર પોકાર થઇ રહ્યો કે “ખુદા જોન ડેલને સલામત રાખે ! ખુદા જોન ડેલને ફતેહ શીરોઝી બક્ષે !”

હા ! તે કામદારોનો વચર તાજનો રાજા-તેઓનો મુર-ખખી-જોન ડેલજ હતો !

ડેલ અને કેટીની નજર એક થતાં તે મગર છોકરીએ એવા તો કોઇ તુમાખથી પોતાનો સુંદર ચહેરો ફેરવી નાંખ્યો, કે જાણે તેણીની આજની નામોશીનો સખજ તેજ બહાદુર જવાન હોય ! જોન ડેલે આ હીલચાલ તરફ સહેજ પણ દરકાર કરવા વિના આસપાસ જોયું. તેની નજર તેનેથી સહેજ દુર બળીને રાખ થઇ ગયલી મોટર તરફ દોડી.

આ વેળાએ ફરીથી જોન ડેલની જ્યના કાનના બહેર ફાડી નાખનારા પોકારો થઇ રહ્યા.

“ખામોશ !” પોતાના બંને હાથો ઉંચા કરી ડેલે તે ટોળાને ચુપકીદી પકડવાનો પોકાર કીધો ! “મુઝાં રેહો-એક-દમ ! જ્યારે મારી નજર પેલી મોટર પર પડેછ ત્યારે તમારા ખુમખરાડા મારા કાને મોતના પોકારો જેવા કઠોર લાગેછ ! તમો વચર વીચારના લોકો ! આ તમોએ શું કરીયું ? બે નીરાધાર જવાન બાહ્યોને મોટરમાંથી ખેંચી કાઢી તે માડીનો તમોએ નાશ કીધો ? શરમ છે-લ્યાનત છે ! હું કહું છું કે તમોએ માડીનો નહિ, પણ આપણી પવીત્ર લડતનો આપણી હોરમતનો, અને આપણી ઇજતનો, નાશ કીધો છે !

તમોએ મોટરને બાલી ભશ્મ કીધી નથી પણ મારાં જીવરને બાલી ભશ્મ કીધું છે ! તવંગરોના મરીબો તરફના જીલ્લા માટે તમોએ પવિત્ર જંગ માથે ઉઠાવી છે, પણ તવંગરો તરફ એવાજ જીલ્લા કામો કરવા તમો તકશીરવાર ઠંપ્યાં છો ! તમારી બેકારીની બેકારી હિમ્મતથી ઉપાડવાને બદલે તમોએ તેને એવો કાજો કલાંક લગાડ્યો છે કે જે કદી પણ મિટનાર નથી. હું ફરીથી કહું છું કે તમો લોકોએ આવાં હીચકારા પણાં માટે સરમાવું નેપથ્યે !”

આ વેળાએ ત્યાં અજબ જેવી શાંત ચુપકીદી પંથરાઈ રહી હતી. જોન ડેલના મહોડામાંથી એકે એક સખુન બહાર પડતા આખાં ટોળાંએ નીચી મુડીએ અને કમલાયલા મભરાયલા ચહેરાએ સાંભળ્યા હતા. બીજીજ પળે તે માનવંત મુખીના કકડાવેલા ટોળા અને તેની આંખોની એસારતને આધીન થઈ જમાવ થયલું તે જખરદસ્ત ટોળું વધુ એક પણ ભોલ ભોલવા વગર જાણે બીધેલાં સસલાઓના અદાથી જરા છોટે હતી ગયું !!

“મહેરયાન બાનુઓ,” જોન ડેલે મંબીર દલગીર ચહેરે તે બે જવાન નારો તરફ નમીને બોલ્યો, “આ અબજુ કામદારોએ તમુને પોહોંચાડેલી હલાકી માટે હું બેહદ શરમીદો છું અને હું તેઓ તરફથી તમો બાપ્તઓની માફી આહુ છું. ચાલો, હું તમોને ‘હેરીસન પેલેસ’માં સલામત પુગાડી બાઉ. તમો માટે એખલું જવું સલામત બરીયું નથી.”

“કદી નહિ !” કેથરીન ખુસ્સાથી પોકારી ઉઠી, “ગરીબોના ઉપકારમાં જવું એ શ્રિમંતોનો ધર્મ નથી. હું તમારા જેવા

બીખારીઓની મદદ લેવા ચાહતીજ નથી. મને તમારી મદદની દરકારખી નથી.”

પોતાની તેમજ પોતાના સરખાં ગરીબો તરફ તે મગર છોકરીને આવે. ખુલ્લો તીરસ્કાર અને તુચ્છકાર બતાવતાં જોઈ તે જવાન સખ્શનો સોહામણો ચહેરો એક પળ લાલ બની ગયો; પણ બીજીજ પળે તેણે પોતાના મન ઉપર મજબુત કાબુ મેળવી દીધો, ને ઘણાજ ઠરસાથી તેણી તરફ ફરીને બોલ્યો—

“યોર લેડીશીપ ! શું તમે શ્રીમંતો ગરીબોને એટલા બધા ધીકકારો છો, કે તેવો તરફથી મદદ વટીક લેવા કમ-કમો છો ? ગરીબોના ઉપકારમાં જવું એ શ્રીમંતોનો ધર્મ નથી એમ તમે કહો છો, પણ તે વખતે તમે પોતે કેમ ભુલી જાવો છો કે એજ ગરીબોના આભાર હેઠલ તમે તવંગરો કચડાયલાં છેવો, એજ શીખ્યા વગરનાં ગરીબ કામદારોની ખડતલ મહેનતથી તમે તવંગર બન્યા છો. અફસોસ તે છતાં તમારો કુર પીતાએ તેજ ગરીબ કામદારોના તેમજ તેઓના બચ્ચાઓને કંગાલ્યતમાંથી રીબત બચાવવાની દરકાર કરી નથી એ શું વાજખી કહેવાય ?”

“શટ અપ !” કેટે પોતાનો નાબુક પગ બેહદ ગુસ્સાથી અફાલી ગુસ્સાથી પોકાર કર્યો. જોન ડેલ જેવા એક કંગાળ બીખારીએ તેણીને ને તેના ઉમરાવ પીતાને આવું હડહડતું અપમાન કરવાની પહેલવહેલી હીમત કીધી તે છતાં તે આટલો વખત કેમ ખામોશ રહી શકી તેની તેણીને સમજ પડી નહિ. તેના હેન્ડસમ ચહેરાથી તે પહેલેથીજ તેની તરફ અજબ જેવી રીતે ખેંચાઈ હતી, પણ તેને પોતાના આપના કદા

દુશ્મન શીતુરી જોન ડેલ તરીકે પીછાન્યા પછી એક પળ-  
વારખી તેની તરફ ખેંચાવા માટે તે પોતાપર બેહદ ખીજવાઇ.

જોન ડેલ હવે જરા વધુ તેણીની નજદીક આવ્યો--

“તમારી હમણાની ઉશ્કેરાયલી લાગણી હું સમજી શકું  
છું-પણ, તમે લેડીશીપને હું ભલામણ કરું છું કે જલદી  
અહીંથી--”

“ખામોશ, ઓ એઅદબ ! તારી તુરૂં જ્યાં એકદમ  
બંધ કર ! આ બધું તું કેણુને બોલવાની હીમત કરેછ ?”  
તું કેણુ કંગાલ માણુસ છે ?”

“મેડમ-હું જોન ડેલ પોતે છું !”

“હા, તે તુજ કમીનો છે, કે જે ગરીબોનો કેહેવાનો મ્હોડાં  
પરનો ખોટો દોષ્ટ છે, મગર બાતેનમાં ગરીબોને લુટી તેવોનો  
ખરો નાશ કરનાર દગાખોર લુટારો તુંજ છે ! તેઓનાં અભણ  
બેજાને તારા શીતુરી ભાષણથી ભ્રમાવી અશાંતી બધે ફેલાવીને  
મારાં પીતાની સામે તે ગરીબ લોકોને ઉકલાવી ફુલડ રમખાણ  
કરાવનારખી તુંજ મુજ અંડાલ છે. મારા વ્હાલા પીતાને આવી  
રીતે હેરાન કરવાં માટે હું તુને તેમજ તારા સર્વે ગરીબ સાથી-  
ઓને ખરા જીગરથી ધીકકારું છું-એટલુજ નહિ, પણ હમણાખી  
આય મીનીટે તારાં જેવાં રેન્ચેડ રશીયનોની મદદને ઠોકરે  
મારું છું !”

એટલા તો ગુસ્સા સહીત પોતાનાં નાનુક પગ થોડીને  
તેણી આટલું બોલી ગઇ કે જોન ડેલથી ગંભીરપણું છોડી સેહજ  
હસવા વગર રહેવાયું નહિ. જોનને હસતાં જોઇ તે છોકરી  
વધારે ગુસ્સે થઇ.

મીસ કેનેથ તરફ ફરી તેણી મીઝસમાં બોલી. “જલદી ધરે ચાલો.”

જેન ડેલ હવે ધણાંજ શાંત ચહેરે તેણીની અડોઅડ આવ્યો અને નરમાશ ભર્યા ધીમા સાદે બોલ્યો.

“મીસ હેરીસન, હું ખરેખર દીલગીર છું. મારેથી કાંઈ બહુ બેઅદબી થઈ હોય તો હું દરચુબર ચાહું છું. તમે ધારો છો તેમ હું જરાબી તમારા પીતાને કે તમારો દુશ્મન નથી, પણ આ ગરીબોને રીજવા નહીં જોઈ શકવાથી મેં તમે બાતુ આગળ ફરીયાદ કીધી. મીસ હેરીસન; હું આશા રાખું છું કે તમે લેડીશીપ હવેથી રહેમી બન! તમારા પીતાને સમજાવીને તેવાને કંગાલ્યતમાંથી રીખતા બચાવશો.”

ડેલ આ પ્રમાણે બોલતો હતો તેટલાં તેને કાને કાંધક આવાજો આવ્યા. તેને આસપાસ નજર ફેંકી અને જોયું તો થોડે થોડે તક્કાવતે ઉશ્કેરાયલાં લોકો ટોળાં થઈ પોતા પોતામાં પાછી ચોઠકસ ધુસ ધુસ કરતાં હતા. તે કેટ ગમી જોઈ નરમીથી બોલ્યો.

“યંગ લેડી ! ખુદા ખાતર અહીંથી હવે જલદી ચાલો ! અહીં વધુ રહેવામાં ધાસ્તી છે. જુદી તમારી હઠ ને મગફરી છોડો ! એકલાં જવામાં હું કહું છું કે તમારા જનની સલામતી નથી. તમે મારી સાથે આવવા ન ચાહતાં હોવ તો તમારી પાછળ દુરથી પણ તમારા પાસબાન તરીકે ચાલવાની મને રજા આપો !”

“કદી નહિ !” કેટીએ જુસ્સાથી પુકાર કર્યો—પણ આ !—  
તેણી વધુ આગળ બોલી શકે તે અગાઉ એકાએક જેન ડેલે તેણીનો નાજુક હાથ પોતાની જોરાવર કાંડીમાં પકડી લીધો—

અને કકડાવીને તે પકડી રાખી પોતાના એ મોટા ડોળાએ ઉઘાડીને તેણીની ગમ કાંધ અજળ દ્રઢતાથી જોયું.

“એક્ષકયુઝ મી-મીસ હેરીસન ! પણ તમને આય વખત મને તામે રહેવુંજ પડશે,” તે ઘાડા ધીમા અવાજે બોલ્યો, “અહીં હું ઉભો રહીને તમે એ આનુષંગિક આય જીન જોખમ-દાર લોકોથી દલાક થતાં જેમ શકનાર નથી. પ્લીઝ ચાલો !”

તે અવાજમાં અજળ મીઠાસ અજળ નરમાશ, પણ અજળ મકકપણું હતું ! એક પણ કેટની આંખો ડેલનાં જોરેમંદ હીપનોટાક આંખો સાથ મળી. કાંધ નહીં સમજ પડે તેવો વિજળીક પ્રવાહ તે યાદગાર અડધી મીનીટ દરમ્યાન તેણીના તનબદન માંહે ફરી વળ્યો. એ શું હતું તે તેણી સમજી શકી નહીં. ડેલના અદભુત એ ડોળાઓમાં જોતાંજ તેણીની આંખો નમી ગઈ. જાણે જોને તેણીને કાંધ જાદુ કાઢું હોય તેમ તે મગરૂર મીજણ છાકરી ઓચોતી એક તાબેદાર બકરાં મીસાલ નીચી નજરે પોતાની મરજી ઉપરાંત કાંધ અજળ લાગણીને આધીન થઈ ગઈ ! જોને તેણીનો હાથ પકડીજ રાખ્યો હતો. મુગે મોહડે તેણીએ ચાલવા માંડ્યું. મીસ કેનેથે પણ તેણીનો દાખલો લીધો.

પોતાના માનવંત મુરખીનો હાથ પકડીને ચાલતી આ આરીસ્ટોક્રાટીક અજળા ગમ ગુપચુપ લોકોએ જોયાજ કર્યું ! જોન ડેલની પાસગાની તમે તેણી જાણે આખી રેજીમેન્ટની પનાહ હેઠળ સલામત હોય એમ તેણીને અંદરખાતેથી લાગ્યું ! આખો રસ્તો કેથરીને એક પણ બોલ બોલવા વિના પસાર કીધો. તેણીની ગમે તેવીય ના મરજી છતાં તેણીની છાતીમાં ઠંડક-ઠંડક જાણે લોખંડી હથોડા વાગ્યા કીધા !

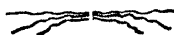
“હેરીસન પેલેસ” ના કમ્પાઉન્ડના દરવાજામાં તે બંને ઓરતોને દાખલ કરી, જોન ડેલે તેણીનો હાથ છોડી દીધો— અને પછી બહુજ ઇચ્છતથી “બાઉ” કયું. અલખતાં કેટીએ તો તે જવાનને ઉપકારનો સખુન કહેવાની લાયકા વટીક બતાવી નહિ. પણ મીસ કેનેથે તેનો ઉપકાર માનવા વિના કમ્પાઉન્ડમાં દાખલ થઈ નહિ.

“થેંકયુ સો મચ, મીઁ ડેલ ! ગોડ બ્લેસ યુ ફોર થોર હેલ્પ !” તેણી ગળગળતે સાદે બોલી.

એક મીનીટ વધુ થોભવા વગર જોન ડેલ ત્યાંથી ચાલતો થયો.

લોર્ડ હેરીસનની વડી બેટીની ખુબસુરતીથી જોટલો જોન અજબ થયો હતો તેટલોજ તેણીની મગફળીથી નારાજ થયો હતો. ખરેખર તેને લાગ્યું કે તે ઓરત સહેજ પણ દયા અને નમનતાઈના સણગાર વીનાની એક એવી ખુબસુરતી હતી કે જેની દુન્યાબરમાં જોડીજ નહિ હતી. એજ પણ તેણીની નાની બહેન કેલેરાની સલુકાઈ અને ભક્ષાઈ તેની નજર સામે આવી ઉભી ! ગરીબો તરફનો વડી બહેનનો ધીકકાર અને નાની બહેનનો પ્યાર-આ બે ઉલટાં સુલટી સ્ત્રીત્રાથી તેની દલગીરી ને ખુશીનો પાર રહ્યો નહિ. તોપણ તેને લાગ્યું કે લોર્ડ હેરીસનની નાની મીલનસાર બેટીએ નહિ પણ વડી મગફળ બેટીએ તેના મગજ ઉપર એક એવો કાણુ મેળવ્યો હતો, કે જેનો અર્થ તે પોતે સમજી શકતો નહિ હતો !

સંભાલ જોન ! તારી સરજત તુને ક્યાં લઈ જાયજ તે તુને થોડીજ ખબર છે !





## પ્રકરણ ૯ મું.

—:—:—

કાંદો ખાધને મહોડું સુંઘાડવા કોણસે જવું ?

તે એક દુઃખી અખલા હતી જે દુઃખના ડયકાં સહીત નવધાર આંસુઓ રેડતી હતી. તેણીના પગ આગળ એક કાગળ પડેલું હતું. જે તેણીએ વાંચવા પછી ભોંય ઉપર બેઠેલ ગુસ્સાથી પટકયું હતું, અને દુઃખથી દિવાની જેવી તે કમનસીબ ખુબસુરત હીલડા કાઉન્ટેસ જરનાડ પોતાના ભપકાદાર આલીશન મહેલમાં એક કીમતી સોફાપર ફસડાઈ પડી બાલકની માફક ધોધમાર આંસુઓ ખેરવતી હતી.

કાઉન્ટેસ જરનાડ કોઈનુખી ધ્યાન ખેંચે તેવી એક રૂપાળી નાઝનીન હતી, તેણીએ તદ્દન સાદો શુદ્ધ સફેદ સ્નાતીનનો પોશાક સજ્યો હતો. તેણીનો ગોરો ચહેરો તેણીને લાગેલા ગમના જખમથી ખિલકુલ ફિક્કો અને ઉદાસ હતો. તે છતાં પણ તે મુખડો ખુબસુરત લાગતો હતો.

આ દીલજીત પણ દુઃખી કાઉન્ટેસ હીલડા જરનાડ મી૦ હર્સ્ટ નામના એક મુશ્કેલ કામદારની એક પુરી બેઠી હતી. તેણીનો આપ “કવીન કૅટ” ની બેદરકારીથી થયેલા મોટરના પ્રાણુધાતક અકસમાતનો ભોગ થઈ મરણ પામ્યો હતો.

તે પિતા પોતાની બેઠીને ઉમરાવની ધણીયાણી થયેલી જોવા ઇચ્છતો હતો નહિ. તેની મરજી આખરદાર પણ ગરીબના ઘરે તેણીને ઠેકાણે પાડવાની હતી. તે પોતાની બેન મેરીના દીકરા વીલી ગ્રે સાથે તેણીને પરણાવા માગતો હતો. વીલી જે કે મરીબ હતો, પણ તે ભવિષ્યની સારી ઉમેદ આપનારો ચંચલ

જવાન હતો. પરીણામ એ આવ્યું કે હિલડાને વીલી એ સાથે અદરાવવામાં આવી, અને આવી રીતે બાપની મરણ આખરે ફાવી.

હીલડા જેટલી ભોળા તેટલીજ ઉજાજીવી હતી. તે બપકાદાર પોશાકો, જર ઝવેરાત, દોલત, દોર, અને દમામ ઉપર અસલથીજ દિવાની બની ગઇ હતી. એ સઘળું મેલવવાને તેણીના બાપીકા ગરીબ મકાનમાં તેણીને જીવ તલપાપડ થઇ રહ્યો હતો. પોતાની સાદી જીંદગીથી તેણી તદ્દન કંટાલી ગઇ હતી. તેણીના મનથી જીંદગીનું દુન્યાબરનું સુખ ફક્ત દોલત અને બપકાદાર પોશાકમાંજ સમાયલું હતું. એ તકદીલી સુખ વગર તે પોતાની જીંદગી કાંટા અને કવચની બનેલી સમજતી હતી. તે મગર 'કવીન કેટ' ને કીંમતી ફાંકડા પોશાકમાં સજ થઇ ફરતી જોવામાં બહુજ ઉલટ લેતી તથા બહુજ મુઝાતી, અને પોતાના મન સાથે બોલતી કે "ઓ ખુદા ! હું ખી કાં નહિ એક દોલતમંદ બાપને ત્યાં અવતરી ? કે હું પણ 'કવીન કેટ' બનતે !" પણ હીલડાને ક્યાં ખબર હતી કે આ પોતાની એકજ જુલથી તેણીની સરજત કેવી ઉંધી વળનાર હતી ?

પોતાની માતાને માત્ર ખુશી રાખવા ખાતર વીલી તેણીને પરણનાર હતો, તે હીલડા સારી પેઢે સમજી ચુકી હતી. તેનો તેણીને બારે ફફડાતો હતો, એવા વખતે ન ધારેલો એક બનાવ કુટી નિકળ્યો. આપણે જોયું તેમ તેણીનો બાપ કેટના હાથે મોટરના અકસમાતનો ભોગ થઇ મરણ પામ્યો. આ દુઃખદાયક બનાવે હીલડાની જીંદગીનો સફેદ ફેરવી નાંખ્યો. બાપના મરણથી આવી પડેલી મુશ્કેલી અને જીખમરા સામે તેણી ટકી શકી નહીં. અધુરામાં પુર તેણીની માતા ન

ધારેલી આ આકૃતથી બિમારીના બિચાણે પડી, જેથી ધર ચલાવવાનો સમ્મલો બોળે નાની હીલડાને માથે આવી પડ્યો, જે તેણી ઉપાડી શકી નહિ. તે એટલી હદ સુધી કે ગરીબાઈના જનસેમ ડાંખથી દુર થવાને કોષપણુ બોળે તેણી તપ્યાર બની. અંતે લાચારીથી તે મા દીકરીએ લોડ હેરીસન પાસે મદદ માગી. તે જીલમગાર લોડે ખોટી દમડીથી આપવા સાફ ના પાડી. તેજ વેલા એક બીજે કમનસીબ સંજોગ તેણીની જીંદગીમાં ન ધારેલો ઉભો થયો.

એક બહુજ અભાગ્યાં ચોત્રડીએ હીલડાને કાઉન્ટ જરનાડ નામના એક લુચ્યા ઇસ્કી લટખટ જવાન પુરુષ સાથે દોરતી પડી. પોતાની બિમાર માતાને મકાનમાં એકલી છોડી આ ચશમચોર ચંડાલની સાથે અનેક મોજમજાહ અને અયશ આરામમાં કલાકો હીલડાએ પસાર કરવા માંડ્યા. અને તેની દોલત સંબંધી મોટી મોટી વાતોથી આ ભાણુભુલી છોકરી હર્ષ-ધેત્રી બની ગઈ ! અફસોસ !

નાસા ગોશાની આવી મુલાકાતોથી દીવસો અને મહીનાઓ કયાં અને કેમ પસાર થઈ ગયા તે બેવકુફ પણ બોલી છોકરી સમજી શકી નહીં. કાઉન્ટ સાથની તેણીની દોરતીના સખબે તેણી આગળ કરતાં વધુ ભપકામાં ફરતી. તેણીને સારી રકમ તેની તરફથી મળતી, અને જ્યારે પણ તેણીની માતા તેણીને એ માટે સવાલ કરતી ત્યારે હીલડા તેણીને ઉડાવતી. એ દરમ્યાન કાઉન્ટે તેણીના કાનોમાં ઝેહર રેડવાનું ચાલુ રાખ્યું. પરિણામ એ આવ્યું કે રૂપવંતી પણ હીણુભાગ્ય હીલડા પોતાની બિમાર માતાને દયાહિન બની તજી ગઈ, અને કાઉન્ટને આસરે નહાસી ગઈ ! નીરદોશ, બેસમજ,

ખીન અનુભવી છોકરીઓને પોતાના ઝેરી ફંદમાં ફસાવનારા દયાહીણ મુજી કારગાઓનો-અરે અફસોસ-આ પાપી જગતમાં કાંઈ તોટો નથી !

હીલડા લંડનમાં એકાંત રસ્તા ઉપર આવેલાં એક શોભાયમાન મકાનમાં ઠરીઠામ થઇ. તકલીદી મોજમજાદ અને તકલીદી એશઆરામ માટેનો તેણીનો સ્વપ્ને અંતે ખરો પડ્યો હતો. શરૂઆતમાં આ સપ્તનું તેણીને બહુ પ્યારું લાગ્યું, અને હીલડાએ પોતાને હવે નવીજ દુનિયામાં જોઇ. મોટે ખાંચરેના મેલાવડાઓ અને જલસાઓમાં તેણી હવે બેઠકક જાહેર રીતે જવા લાગી. પણ કાઉન્ટની મરજીથી તે એખતીજ જતી. તેણીની સાથની પોતાની “દોસ્તી” તે નાપેકાર કાઉન્ટ જાહેરમાં લાવવા માગતો હતો નહિ ! પણ પોતાની મોહક ખુબસુરતીથી હીલડા ધણાઓનું ધ્યાન પોતા તરફ ખેંચી શકતી હતી તે દુરથી દેખીને આ જુરો બદમાશ મનમાં કાંઈ ઝોર મોજ લેતો હતો.

વખત વહેતો ગયો. પૈસાથી મળતી ચાઇ-ચાઇઓ માટે તેણીનો જોશ ઠંડો થતો ગયો. તેણીએ પોતાની બેહદ દલગીરી વચ્ચે હવેજ જોવા માંડ્યું કે કાઉન્ટ બરનાડ તેણી ઉપર ધુમ પૈસા રેડવા છતાં લગન માટે તેણીને ઉડાવતો હતો ! હકદાર ધણીયાણી બનવા વગર તે તવંગર કાઉન્ટ સાથે આમ છડેચોક જાંદગી ગુજરવાના અખતરાથી હવે તેણી કંટાળી ગઇ. તેણીનું દિલ વખતના વહેવા સાથે ડાંખવા લાગ્યું. જે પરડો તેણીની આંખ ઉપર કાઉન્ટે કાનોમાં રેડેલા જહેરથી ફરી વળ્યો હતો તે હવે એકાએક ઉડી ગયો. તેણીની ઝિમાર માતા તેણીને હમડે મહુડી આવી. પાપી દોલતથી મલતુ તુચ્છ એશઆરામ

(જે તેણીના આપીકા મકાનમાં એક સ્વપ્ના સરીખુ મઠ પડ્યું હતું) તે હવે અકાર થઈ પડ્યું. આથી તેણીએ હવે બેવડા જોશથી કાઉન્ટ બરનાડનો પીછો તેણીને હકદાર ધણીયાની બનાવવા માટે પકડ્યો. તેણીએ બેહદ અભયથી અને ખુશાલી વચ્ચે જોયું કે મહિનાઓની ઢીલ પછી તે ઉમરાવ અંતે તેણીની મરજીને શરણ થયો.

જો કે તે આ પછી હીલડા કાયદાસર રીતે કાઉન્ટેસ બરનાડ બની હતી ખરી. પણ જાહેરમાં તે પોતાનો આ પ્યારો હક રજુ કરતાં કાઉન્ટની ખાસ મરજીથી હજુ સુધી બાકાત રહેવા પામી હતી ! આ દુઃખ તેણીને માટે અસહ્ય થઈ પડ્યું. તેણીએ અનેકવાર કાઉન્ટને કાકલુદી કાઢી કે તેણીના હકદાર લગન તે જાહેરમાં મુકે; પણ તેની સેહેજ પણ અસર કાઉન્ટ બરનાડ પર થવા પામી હતી નહિ.

આ તુટેલાં તકદીરની ઓરતે વખતના વેહેવા સાથે જીગર ચીરી નાખનારાં દુઃખ વચ્ચે જોયું કે કાઉન્ટ બરનાડ પોતાના ખરા રૂપ-રંગમાં તેણીની નજર સામે ખુલ્લો થતો ચાલ્યો. તે દિવસો સુધી મકાનની બાહાર રહેતો, અને તેણીને ઝાંખીને જોતો પણ નહિ હતો ! જ્યારે તે પાછો ફરતો, ત્યારે તેની હાલત એક ખુની ખવીસથી સેહેજ પણ ઉતરતી દેખાતી નહિ હતી. જ્યારે હીલડા તેને તાણાજાણીના તીરોથી વિંધી નાખવાની હિમ્મત બતાવતી ત્યારે તે પોતાનો પાછ પાપી સ્વભાવ બતાવતો, અને તેણીના નાજુક તનપર હાથ-બલકે લાકડી-પણ ઉચકતો.

“ઓ ખુદા ! મારી બિમાર માતા અને મારા અદરાયલા નેક ખાવિંદને તજી આવવાની આ પાપની સજા હોય તો

મારા પર રહેમ કર.” ઉધાં કીસ્મતની હીલડા આવી રીતે પરતાતી અને દુઃખના આંસુઓ રેડતી, પણ કાઉન્ટ બરનાડને સહેજ પણ દયા હતી નહિ.

આ પ્રકરણની શરૂઆતમાં એજ હીલડાના પગ આગળ પડેલું કાગળ આપણે જોઈ ગયા છીએ. એ તેજ કમબખ્ત કાગળ હતું જે વાચવાંથી તેણીએ જોયું હતું કે તેણીની કમબખ્તીનો પ્યાલો છલાછલ ભરાઈ ચુક્યો હતો. થોડીક પગે તેણીએ રહીને પોતાનું દીલ ખુલ્લું કીધું. પછી આચીંતે એક વિચાર મગજમાં ધસી આવ્યો હોય તેમ કાંઈ મજબુત ઠરાવ સાથે પોતાની જગ્યાએથી તેણી ઉઠી, અને કાઉન્ટ બરનાડના ઓરડામાં દિવાનીની પેઠે ધસી ગઈ. કાઉન્ટ બરનાડ દિવસોની ગેરહાજરી પછી તુરતનોજ મકાનમાં પાછો ફરી પોતાનાં ખાનગી ઓરડામાં પિંજરામાં કેદ પડેલા વાઘની માફક અદિંથી તદ્દિ ફેરા ખાતો હતો.

“કાણુ ? મારી વહાલી હીલડા !” હીલડાને ગુસ્સાભેર જોતાંજ કસરવેજ કાઉન્ટે કાંઈ જુહોડો હસતો ચેહેરો કરવાની કોશિશ કરતાં કહ્યું.

“હા, હું હીલડા છું ! કમનશીય કમબખ્ત હીલડા છું ! હું પુછુંછ કે તું હવે શું કહેવા માગેછ ? એક નીચ નાલેસી જીવો કાગલ તારા જેવા એક બદમાશ દોસ્ત ઉપર લખી શું શું મને જીવતી મારવા માગેછ ?”

“કાગળ !” બદમાશ કાઉન્ટ અજબગીથી પોકારી ઉઠ્યો, “હું એવા કેઈ પણ કાગલની વાત જાણતો નથી. શાનું કાગળ ? હીલડા, તું દિવાની બનીછ ?”

“હા, એકવાર હું તારી પર દિવાની બની હતી, પણ

આ પ્રકરણની શરૂઆતમાં એજ હીલડાના પગ  
 આગળ પડેલુ કાગળ આપણે જોઇ ગયા છીએ. એ તેજ  
 કમળખત કાગળ હતું જે વાચવાંથી તેણીએ જોયું હતું કે  
 તેણીની કમળખતોનો પ્યાસો છલાછલ ભરાઇ ચુક્યો હતો.

(જીવે સફે ૯૬ મો)





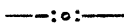
આજે હું શિયાની બનીછ. ઓ ખવિસ ખાવીંદ જો, આ જો, ઓ તારી આંખ ફેડીને જો ! ન ધારેલું મારે હાથ લાગેલું આ તે કાગળ છે કે જેથી હું પાગલ બનીછ, દિવાની બનીછ.” હીલડાએ પોતાના હાથમાં તે કાગળ મજબુત પકડી તેની આંખ આગળ બેઢદ ગુરસાથી ધર્યું અને ચીચવાઇ પડી,

લુચ્ચો બરનાડ તુરત પામી ગયો, અને તેણે ગુરસાથી પોતાનો હોઠ કરડ્યો.

“કહે મને ! આ કાગલનાં પેટામાં સમાયલી ખબરમાં સહેજળી સચ્ચાઇ નથી એમ કહે ! તારી રગોમાં મારે માટે સેહેજળી એવકાઇ નથી એમ કહે ! ઓ હું મુઇ-હું મુઇ ! !” હીલડાં રડમસ ચેહેરે પોતાના ખાવિંદના પગ આગળ ધપ કરતી કે ફસડાઇ બેઠી અને દયાજનક રીતે ટ્યકાં ખાવા લાગી.



## પ્રકરણ ૧૦ મું.



“એવી સોખત પર થુ !! એવી મોહબત પર થુ !!!”

થોડીક પળો શાંત પસાર થઇ. કાઉન્ટ સોફા ઉપર ઢગલો પુંજો થઇને પછડાઇજ પડ્યો. પોતાના જે નીચ નજીસ બેઢને તે દુર લઇ જવા માગતો હતો, તે બેઢનો પરપોટો હીલડાની આંખો આગળ ધુરી જવાથી તે અદમાશ પેહેલાં તો ધણો મબરાયો; પણ ખીજીજ પળે જાણે પોતે કથુજ કીધુ નહિ હોય તેમ ઠાવડું મોહકું કરી હીલડાની દયા ખાતો બોલ્યો:-

“હીલડા-માઇ લવ ! ખરેખર તું નસીબની લીલી છે !

એક વખત તું મુફલેસ હીલડા હતી, ભુખથી ટવળતી હતી, ગરીબાઈના હાથસોસારામાં સજડતી હતી; આજે તું પૈસા ટકા સાથે મારા આશરો હેઠલ ચમન કરેછ! તે જતાં વધતી દુઃખી બનવાની તું ફરીયાદ કરેછ! વેલ-તારા આવા ધખારા માટે હું તારા કરતાં ઓછો દલગીર નથી. મારું આય છુપું કાગળ તારા હાથમાં આવ્યું તેથી એક રીતે હીકજ થયુંછ! હીલડા, પુખ્ત કમળખત હીલડા, સાંભળ અને ધુજ-કે આ કાગળમાં લખાયેલી લીટીઓ સચાઈ ભરીજ છે! આપણાં લગન એક ખોટો ઢોંગ હતો એ વાત ખરીજ છે!”

“ઓ ખુદા, ત્યારે તો મારો નાશ થયો!” એટલું બોલી હીલુભાગ્ય હીલડા જ્યાં તેણીનો ઢોંગી ખાવિંદ ખેઠેલો હતો તે તરફ ધસી ગઈ, અને જુસ્સાથી પોકારી ઉઠી.

“ઓ બેરેહેમ ઇનશાન! સાધુના ઉપમાં સંતાયલા ક્ષયતાન! કહે અને કે મારા જેવી એક નિરદોશ છોકરીને તારા હવશી ફંદમાં લેવાનો શો સખખ?”

“સખખ? સખખ તારી મીઠી સુરત! તારી અનહદ ખુખસુરતીની જાલમાં હું ડૂબ્યો, હીલડા-પણ પાછલથી મેં મારી ભુલ જોઈ. હું પસ્તાયો. એક પળના દિવાનાપણામાં હું તારી મોહક ખુદી પર લોભાયો. તું મારી દોલતથી એક પતંગ્યા મીશાલ મારી તરફ ખેંચાઈ. મારો ખ્યાલ તારી સાથે લગનથી જોડાવાનો પહેલેથીજ ખીલકુલ હતોજ નહિ. પણ તારી જીદ પુરી પાડવાને મેં જુઠાં નામ તજે જુઠાં લગનનો ઢોંગ કીધો, અને હું કબુલ કરુંછ કે મેં તુને દગો દીધો. તારા જેવી એક ગરીબ માળાપની બેટીને મારી પરજીતર બનાવિ, એવો હું બોલો હતો નહિ! મારી દોલત પર તારો જાન હતો, હું

તારા રંગરૂપ ઉપર કુરબાન હતો; જેથી મેં જાણ્યું કે તું મારી મરજીને તાબે થશે, અને પરણેલી જીંદગીની જુસરી વગર—”

“બસ !! ચુપ-ચુપ ! તારૂ જીવન છે કે પથ્થર ! ઓ તું એવો દીવાનો ખ્યાલ કરીજ કેમ શક્યો ? હા-હું ગરીબ હતી, કાસમતની કુટેલી હતી, પણ તારી પાપી મરજીને સરજી થવા જેવી શહેતાનની શરીક નહિ હતી. હું દોલતની ભુખી હતી, મોજ મજાહ અને એશઆરામની પ્યાસી હતી-પણ ઓ, ખદમાશ, હું તારા જેવી હું હવશી નહિ હતી. બોલ હવે તું શું કરવા માગેછ ?”

“પ્યારી હીલડા, જરા સાંભળ-હું—”

“પ્યારી ? ઓ ઠમારા દગલખાજ ! મને ‘પ્યારી’ ના નામથી બોલાવવાનો તુને સહેજખી હક નથી. મને ‘પ્યારી’ પોકારતાં શું તારૂં દિલ ડંખતું નથી ? તારૂ નાકદર જીવ જીવે રાખ થતું નથી ? ઓ નાકદર માણસ ! તું મને પ્યારીનો ધલકાળ આપવાન માંગતો હોય તો હજીયો તું મને તારી હકદાર ધણીયાણી બનાવ !”

“હું તને મારી હકદાર ધણીયાણી બનાઉં ! એક નહિ જણાયલા મુકલીશ માણસની છોકરીને મારી કાઉન્ટેસ બનાઉં ? અને અમીર ઉમરાઓની હશીમાં આઉં ? નહિ, નહિ, હીલડા તારો આય વિચાર માત્ર સ્વપ્નેજ છે ! તારો આય ખ્યાલ દિવાનો છે. સાંભળ ! અગર જો તું મારી સાથે દોરતી ચાલુ રાખવા માંગતી હોય તો મારૂં આય આલીશાન મકાન અને હડીસો પાઉન્ડનો માસીક મુસારો તું કણલ કર ! ખખરદાર, ધનકાર કરવાની ના ભુલ કર. હું તને કદી પણ ભુલી જવશ

નહિ. હું વખતો વખત તારી મુલાકાત લેવશ. કેમ કયુલ છે ?”

કાઉન્ટના મોહોડામાંથી આ સપ્તનો બહાર પડતાંજ હીલડાં હતી તે કરતા વધુ ઉશ્કેરાઇ ગઇ. છેડાયલી વાઘનની માફક ઝનુન પર ચઢી તેણી ગુસ્સાથી ખુમ પાડી ઉઠી:-

“હિચકારા હેવાન ! તું શું મને એટલી બધી નિતીમાં ઉતરતી સમજેછ કે તારૂં પાપી અંતકરણ વાંચવા પછી હું તારી સાથની શરમભરી દોસ્તી એક પળવાર પણ ચાલુ રાખશ ! નહિ, નહિ, ખુદ તારી લ્યાનતભરી સંગતથી હવે મને બચાવે !”

“ત્યારે તો, દિવાની, તું ભુખે મરશે ! સમજ, ઝો બેસમજ, કે ત્યારે તો મારા આલીશાન મકાન, અને દરે મહિનાની હડીસો પાઉન્ડની આવકને તારે છેલ્લી સલામ કરવી પડશે.”

“અરે ધુટ ! તારી દોલત પર આગ પડજો ! તારા મકાન પર ધગધગતો અગાર પડજો ! તું કાંટા અને કવચના બિછાના ઉપર રીબી રીબીને મરજો ! તું શું એમ ધારેછ, ઝો દોજખી દેવ, કે મને તારી ખોટી બદામની પણ દરકાર છે ? નહિ નહિ મારો પાલનહાર તે પરવરદેગાર છે. ઝો બેશરમ. લ્યાનતી કુતરા ! તું શું એમ ધારેછ કે મને તારાં આપ પલીદી મકાનની પરવા છે ? નહિ નહિ મારો આશરો તે ખુદાની દરગાહ છે, જ્યાં મારી આંખોથી લોહીના આંસુઓ રેડી ખરા જીગરથી પ્રશ્નાતાપ કરી, મારા બારેહકતાલા બાપ પાસે મારા પાપની તોજેસ કરીશ. સાંભળ, ઝો ખવિસ ખુની ! મારી કબરમાંથી પણ હું તારાં હાડેહાડ ધુળવીશ ! સારી જોહાનને મારી ફરી-યાદથી ગળવીશ કે તું ઇનશાનના રૂપમાં એક હાથમાં કુટો

હેવાન છે, જેની રંગોમાં મનશ્ચાનીયતની સેદજખી નિશાણુ નથી, દયાના એક કટરાનું સેદજ પણુ નામ નથી.”

કાઉન્ટ ખરનાડે નાનકડી હીલડાને આટલી હદસુધી જુસ્સા-માં આવીને હીલી બનતાં જોવાનો કદી સ્વપ્ને પણ વડા રાખી હતી નહિ. તે તો એમજ સમજતો હતો કે તેના દળદળાભર્યાં મકાન, અને મારીક હડીસો પાઉન્ડની આવક-લાલચથી તેની ગમે તેવી નીચ મરજીને તે આશાયાળી છોકરી પોતાના મરણ સુધી શરણ થવા વગર રહેશે નહિ. પણ જ્યારે તેને તેણીને છેલ્લે પાટલે બેઠેલી જોષ ત્યારે તેણીને વધુ ઝનુની બનાવવાનો તેનું દીલ ચાલ્યું નહિ. તે ઠંડો પડી ગયો.

“ખ્યારી હીલડા, તારા દુઃખથી હું ખરેખર બેકરાર છું. પણ અફસોસ કે હું લાચાર છું ! હવે મારી આંખો ઉઘડી ગઈ, અને હું સમજી ચુક્યો છું કે મારો ખરો પ્યાર તારી ઉપર નહિ પણ મારી સરોખરી પંકતીની એક અતી ખુશ-મુરત છોકરી ઉપર ઉતરી ચુક્યો છું, જે કાઠજ નહિ પણ લોડ હેરીસનની ખુટીપુલ દીકરી કવિન કેટ છે ! તેણી સાથે મારી માતાની ખાસ મરજીથી હું આજકાલમાં લગન કરવા ચાહું છું. મારા ખાનદાનને શોભાવનારી અને મારૂં સર આસમાને લઈ જનારી તે છોકરી કવિન કેટને હું મારી પરણેતર બનાવવા માંગુ છું.”

“ઓ ખુદા ફ્રાણુ ? પેલી કેટ !” એક કાળા નાગે જાણે ડાંખ માર્યો હોય તેમ ચોંકાને હીલડા બોલી, “તું તેણીને ચાહે છે ? જે ઘાટકી છોકરીએ મારા પીતાને વગર દયાએ મારી નાંખી મારી આવી દયાનક હાલત કરી-હમારા આખાં કુટુંબને મુશ્કેલીમાં નાખ્યું-તે દયાહિન છોકરી સાથ તું મને દગો દઈ પરણે ? કદી

નહિ ! હું તુને તેમ કદીખી કરવા દેવશ નહિ ! હું તેણીને મારા ખરાં જીગરથી ધિક્કકાઈં છ ! જ્યાં સુધી હું મારા પીતાનો બદલો તેણી પર લેવશ નહિ ત્યાં સુધી જ ખીને બેસીશ નહિ. તું મને આહતો નથી લેતી મને પરવા નથી, પણ મારી પાક હોરમતને ખાતર તુને અબધડી મારી સાથેજ લગનના માંઠથી બોડાવું પડશે.” હીલડાએ ઠંઠરાવનારા અવાજે કહ્યું.

“તે હરજેજ બનશે નહિ !” કાઉન્ટે જરા ગુસ્સાથી હવે પુકાર્યું. “તું મારી મરજીની માલેક નથી. તું તારા જેવી એક હલકાં કુટુંબની છોકરીને ખાતર મારી નેકબખ્ત માતાની એ મરજીને તરછોડી કહાડું ?”

તેને જોયું કે હીલડાએ નવધાર આંસુઓ રેડવા સીવાય કશો જવાબ દીધો નહિ. તે એમજ સમજ્યો કે તેના બોલવાની અસર તેણીના મગજ ઉપર સાબુત થવા પામી હતી, અને તે રાહ ઉપર આવી હતી. આથી રડીને તેણીનું જીગર ખુલ્લું કરવાની તક આપવા માટે તે થોડીક પળ તે ઓરડો છોડી ગયો.

“ઓ નાતરસ ખુની કસાઈ !” તે બદબખ્ત બાળા પોતાના મન સાથે બડબડી, “હું તારી જુરી ખસલતનો એક વધુ પળ પણ ભોગ થવશ નહિ.”

તેણી આગળ બોલતાં અટકી, અને પોતાના ખ્યાલો વચ્ચે લીન બની ગઈ.

“હા, મારે એજ રસ્તો લેવો પડશે ! આપ પલીદ મકાન અને મારૂં પાપી સુખ અને આરામ હું સદાનું છોડી જવશ, અને મારી આ ગલીચ જીંદગીને છેલ્લી સલામ કરશ. જે ગરીબાઈથી હું એક વાર સો કેશ દુર નાહાસતી હતી,

ઓ તેજ ગરીબાઈ-નહિ નહિ, તે કરતાં વધુ જલેમ ગરીબાઈ-હું સહન કરી, જીખમરાના જલેમ ડાયામાં હું સખડશ્ચ. મોહલ્લે, મોહલ્લે બીખ મારતી રખડશ્ચ, પણ મારી આય પાપી જીંદ-ગીથી સદાની કમકમતી રહેવશ !”

તેણી વધુ બોલી શકી નહિ. પોતાના છેલ્લા ખ્યાલોથી, તેણીને લાગ્યું કે તેણીનું દિલ ખુલ્લું થઈ ગયું હતું, અને મનને શાંતી મળી હતી. એજ પળે કાઉન્ટ બરનાડ દાખલ થયો.

“કેમ, બાનું, શું ખ્યાલમાં છે ? મારી માંગણી ઉપર ખ્યાલ કાઢો.”

“હા,” હીલડાએ કાંઈ નરમ પડવાનો દેખાવ કરી જવાબ દીધો.

“ધેટસ એ ગુડ સેનસીબલ ગર્લ !” કાઉન્ટે કાંઈક મલકાઈને કહ્યું, “ત્યારે કેહ, હીલડા ! તારો જવાબ શું છે ?”

“કાઉન્ટ, તમારી માંગણી મને કષ્ટ છે; પણ મને એ ઉપર પુરેપુરો વિચાર કરવાની જરૂર છે.”

“ખ્યારી હીલડા, મનેખી એ મંજૂર છે.” કાઉન્ટ ખુશાલીથી છલાછલ ઉભાતી જાતી સાથે બોલી ઉઠ્યો, “મને મારી માતા સાથે ગોઠવણ કરવાને તેણીની પાસે જવાને જરૂર છે. હું ત્યાં આઠ દિવસ રહેવશ, અને તારો જવાબ લેવાને પાછો ફરું ત્યારે તું મને બેવડો ખુશાલ બનાવજો !”

આ બોલતાં તે કંગાલ કાઉન્ટે હડીસો પાઉન્ડની નોટોનું એક બંડલ પોતાના ખિસામાંથી ખેંચી કાઢ્યું અને હીલડાના ઠંડાગાર હાથોમાં મુકતાં કહ્યું, “મારી ગરીબડી હીલડા ! આપણી વચ્ચેના કરારનો આ પહેલો હફતો કષ્ટ કર ને તારાં જીગરને શાંત કર !”

એક પણ બોલ બોલ્યા વગર હીલડાએ તે બંડલ અચ્ચુચ તરાપ મારીને ઉંચક્યું અને હજી તો કાઉન્ટ ડોળા ઉંચકીને જોઇ શકે તે અગાઉ ચડપ કરતું કે તેણીએ તે એમનું એમ પાસેની ધગધગ બળતી સલ્ફીમાં હોમાવી દીધું !

“જાઓ, કાઉન્ટ ! ખુદાને ખાતર હવે મને છોડી જાઓ ! મને એખલી પડવાની ઘણી જરૂર છે !” તેણી ધુજતા પણ અતીશય ધાર્તીભર્યા શાદે બોલી.

કાઉન્ટની ગુચવણનો પાર રહ્યો નહિ. ગુપચુપ તે તે ઝોરડો એક બીધેલા કુતરાની માફક છોડી ગયો !

કાઉન્ટની હીલચાલ તપાસતી બારી આગળ ઉમેલી હીલડા તેને મોટરમાં હંકારી ગયેલો જોઇ પોતાના મન સાથે ખરાં ઝંનુનથી બડબડી :

“જાં ! મારી ગરીબાઈના સુખ આરામના લુટારા, જાં ! મારી નજરથી દુર થા ! ગરીબોના સુખી સંસાર અને તેમના સદગુણોના ખુરામાં ખુરો પ્યાસો પૈસો ! આહ-પૈસો ! મારા જેવી અભાગણી ઝોરતો માટે તવંગરોના હાથમાં ખુરામાં ખુરો તે કેવો ફાસો છે ! પૈસા ! એકવાર આ જીવ તારે માટે તલબગાર હતો, તારે માટે મને અજબ પ્યાર હતો, પણ હમાનીને એછમાન બનાવનાર, ઓ એમરબત પૈસા ! તારી પર આખી દુન્યાનો શીટકાર વરસજો, તારી ઉપર ખુદાનો માર પડજો !”

સગડીમાં બળીને રાખ બની ગયલી નોટો તરફ તેણીની નજર જળોતી માફક ચીટકી રહી હતી. બોલ બોલતાં તે બસે પચાસ પાઉન્ડો બળીને ભરમ થઇ ગયા હતા !!

“બસ ખલાસ ! દોલતમંદ બનવાનો મારો સ્વપ્નનો



ખલાસ થયોછ !” તેણી રડમસ અવાજે બોલી, “અને મને પાપી બનાવનાર આ પૈસાની જાંદગી પણ ખતમ થઈછ !”

કાઉન્ટ અને હીલડાને થોડાજ મ્યાલ હતો કે તેઓ વચ્ચેની વાતચીત તેઓની દાસી લુસીએ બોલેબોલ સાંભળી હતી !



### પ્રકરણ ૧૧ મું



“પ્યાર?—હીંગલી ગુડીયાનું એ નોનસન્સ હું કાંઈ સમજતીજ નથી!!”

પોતાના ઓરડામાં એક ફાંકડા સોફા ઉપર પોતાના નાજુક માંથાને હાથનો ટેકો આપીને ઉંડા વીચારમાં લીન થઈ ધી આનરેબલ કેથેરાઇન હેરીસન બેઠેલાં હતાં ! ચેહ ! શું તેણીનો દમામ ! તેણીનો માનીતો “પ્રીન્સ” વટીક તેણીના પગ આગળ ફસડાઈ બેસીને આ શેકાણીના મનોહર મીઝાઝ-વાળા મુખડા ગમ ટીક્યા કરતો હતો ! કેટની આખ્યો ઉપર ગુસ્સાનો ચીલ્લો ચઢેલો ખુલ્લો જણાઈ આવતો હતો. સોફાના પગ આગળ તેણીની માનીતી નોવેલ પડેલી હતી, જે તેણીએ વગર દયાએ ગુસ્સાથી જમીન ઉપર પટકી હતી. પોતાને અને પોતાનાં માનવંત પીતાને જોન રેલથી થયેલું અપમાન જુલો જવા થકી તેણીએ પોતાના હાથમાં અધુરી રહેલી આ નોવેલ વાંચવાનું ધણ્ણી મન કાધું હતું—પણ તે નોવેલની લીટીઓ વચ્ચે જોન રેલનો હેન્ડસમ ચેહરો બસ આવી આવીને તેણીને એટલો તો સતાવતો રહ્યો હતો—કે ચીરડાઇને તે વોલ્યુમ

જમીન ઉપર પટકવા શિવાય તેણીની પાસે બીજો ચારો રહ્યો હતો નહીં. વાંચતા, લખતાં, ફરતાં, હરતાં અને ખાતાં પીતાં તેણીની ગમે તેટલી નામરજી છતાં-જેન ડેલની આકૃષ્ટિ આકૃતી તેણીની નજર સામે ઓચીંતી ઉભી થયાજ ફરતી હતી ! આથી તે પોતાનીજ ઉપર ગુસ્સે થયલી સોફા ઉપર વિચારમાં હમણા મશ્ગુલ બની બેઠી હતી.

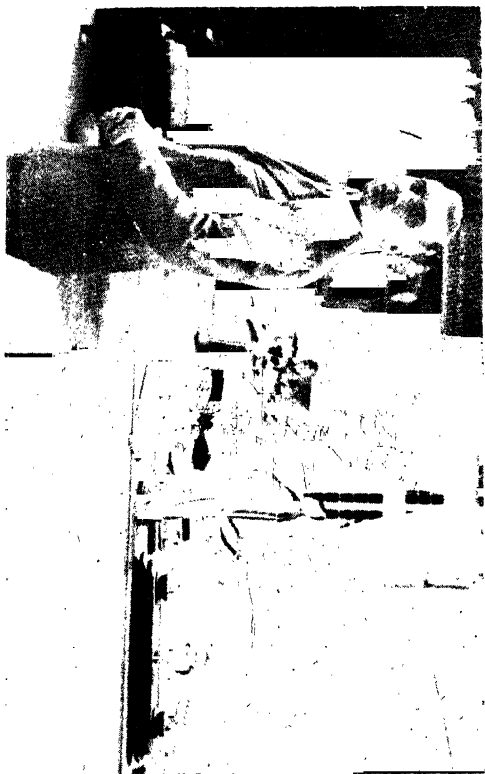
લાયબ્રેરીવાળા ઓરડામાં જેન ડેલની સાથે પોતાને થયલી તકરાર-અને તે વેળાએ કેલેરાએ ભજવેલા ભાગ-ની ખબર જ્યારે લોર્ડ હેરીસને પોતાની વડી બેટીને જણાવી, ત્યારે તો જેમ જેમ ડેલની ઉપર તેમ કેલેરા ઉપર તેણીના ગુસ્સાનો પાર રહ્યો નહિ. કેલેરાએ જેન ડેલ તરફ બતાવેલી લાગણી લોર્ડ હેરીસનને પણ પસંદ પડી હતી નહિ. પોતાની આ નાપસંદગી તણે તે રાતના ખાણા વેળાએ જાહેર વટીક કીધી હતી. પણ કેલેરાએ ચુપકીદી પકડવામાંજ ડહાપણ જોયું હતું.

કેટ પોતાના ઓરડામાં ઝાઝો વાર એખલી પડી નહિ. નોકરે તેણીના કાકાના છોકરા હેનરીના આવવાની ખબર આપી. આજે તે એટલી બધી તો ચીરડાયલી હતી કે તેણીને એખલી પડવાની મોટી જરૂર હતી, અને તેથીજ તે લોર્ડ હેરીસન અને કેલેરાને છોડી પોતાના ઓરડામાં ધસડાધ આવી હતી. પોતાના અદરાયલા ખાવિંદને મલવાને આ ભેજાં ફાટેલ સુંદરી જરા પણ ખુશી હતી નહિ. જે કે તેણીનો ખાપ હેનરી સાથે તેણીના લગન કરી આપવાની દોડાદોડીમાં પડ્યો હતો, પણ તે મગરૂર છોકરી પોતાનાં ખાપને અનેક ઉલટાપ આપી લગનને અત્યાર તુલીક દુર અને દુર લઇ જઇ રહી હતી.

કેટ પોતાના ઓરડામાં ઝાઝોવાર એખલી પડી નહિ. નોકરે તેણીના કાકાના છોકરા હેનરીના આવવાની ખબર આપી. આજે તે એટલી બધી તો ચીરડાયલી હતી કે તેણીને એખલી પડવાની મોટી જરૂર હતી, અને તેથીજ તે દોડી હેરીસન અને કલેરાને છોડી પોતાના ઓરડામાં ઘસડાઈ આવી હતી. પોતાના અદરાયલા ખાવિંદને મલવાને આ ભેંજ ફાટેલ સુંદરી જરા પણ ખુશી હતી નહિ. જો કે તેણીનો બાપ હેનરી સાથે તેણીના લગન કરી આપવાની દોડાદોડીમાં પડ્યો હતો, પણ તે મગરૂર છોકરી પોતાનાં બાપને અનેક ઉલટાપ આપી લગનને અત્યારે તુલીક દુર અને દુર લઈ જઈ રહી હતી. અને તેજ માણસ પાછો ઉખરા જેવો તેણીને “મળવા” આમંત્ર્યો હતો !! ઓહ-ન્યુસન્સ !!

આવા ખ્યાલો વચ્ચે હેનરી તેણીની સામે આવી ઉભો.

(જુઓ સફે ૧૦૭ મો.)



અને તેજ માણસ પાછો ઉખરા જેવો તેણીને “મળવા” આવ્યો હતો !! ઓહ-ન્યુસ-સ !!

આવા ખ્યાલો વચ્ચે હેનરી તેણીની સામે આવી ઉભો. ‘પ્રીન્સ’ તેની તરફ વગર કારણે ભોસવા માંડ્યું. જાણે તે જનાવરખી સમજી ગયલું હતું કે હેનરી પોતાની વહાલી શેઠાણી માટે અણગમતો પડેલો હતો ! હેનરીની વય ત્રીસેક વર્ષ જેટલી લાગતી હતી. તે કદ, ઉંચાઇ અને ખાંધામાં સાધારણ હતો. તેનો ચહેરો જેમ ઘણો દેખાવલો હતો નહિ તેમ કદરૂપો પણ હતો નહિ. પણ ધનસાફ આપવા ખાતર એટલું તો જણાવવું જોઈએ કે તે કેટી તરફના પોતાના પ્યારમાં ઘણોજ મજબુત હતો. તે કેટીને દિવાના પ્યારથી ચાહતો હતો.

“પ્રીન્સ ! કૌપ કવાએટ-એટવન્સ-સર !” કેટીએ પ્રીન્સને ભોંસતા સાંબળી ગુસ્સાથી પોકાર્યું “નાહકનો કાંય તારો જીવ કહાડેછ !”

વફાદાર પ્રીન્સ પોતાની શેઠાણીના ઠપકાથી શાંત થયો, કેટી પણ હેનરીની હાજરી જાણે ભુલીજ ગઇ હોય, તેમ પ્રીન્સનું માથું પસવારવામાં રોકાઇ ગઇ. હેનરીનું પાકી તો ઘણું આવ્યું પણ એકદ સભુરીથી ગુસ્સાનો ગોટ ગળી ગયો !

અંતે ઠાકીને હેનરીજ કેટીની સામેની ખુરસી ઉપર નાસીપાશીથી ગોઠવાઇ બસતાં બોલ્યો, “પ્યારી કેટ ! તું જેટલું તારા કુતરા ઉપર બહાલ કરેછ-તેના એક નાનામાં નાના ભાગે પણ તારા અદરાયલા ખાવિંદ ઉપર કાંય બહાલ કરતી નથી ? મારી તરફ તું આડી નજર વતીક કરવાની આજે દરકાર કરતી નથી !”

“લુક હીયર-હેનરી ! આજે પ્યાર ફ્યારના ખોટા નાટકો કરવાના ‘મુડ’ માં હું નથી !”

“પણ તારા કુતરા સાથે એલ કરવાના ‘મુડ’ માં છે !” હેનરીએ કડવાસથી કહ્યું.

“હા તે ખરૂં છે ! કેમકે હું તુને મારા ‘પ્રીન્સ’ જેટલી ચાહાતી નથી !” ફેટીએ રોકકું પરખાવ્યું, “આમ કુતરામાં જેટલી વફાદારી છે તેટલી તમે મર્દોમાં પા હીસ્સેખી નથી !”

ફેટીના આટલી બધી હદના તોછડા જવાબથી હેનરીને માથાથી તે પગ સુધી મજબુત ઝટકો લાગ્યો. પણ તે તેણીને એવા તો દિવાના પ્યારથી ચાહતો હતો કે તે તેણીનું દરેક અપમાન લોહીના ગોટ ગળીને ખમી જતો હતો ! તે સહેજ હસવાનું ડોળ ધાલી બોલ્યો:—

“મારી પ્યારી કેટ, ત્યારે તો હું કેવું ઇચ્છું છું કે હું તારા કાકાના છોકરા તરીકે આ દુન્યામાં આવવાને બદલે હું તારા કુતરા તરીકે જન્મ પામ્યો હોતે ! તેમ થતે તો તારાં આવાં નિર્દયપણા માટે મને દલગીરી ઉપજતે નહિ !”

કેથરીન વુચકારથી સેહજ હસવા સિવાય કશું બોલી નહિ.

“ઓ કેટ, કેટ,” હેનરી વધુ અંબીર બની બોલ્યો, “તું જેટલી મારી તરફ ઠંડી છે તેટલીજ તું ધાટકી છે. બોલ, શું તને મારી જરાખી દરકાર નથી ? તું મને અહીં જોઇને શું રાજી નથી ?”

‘પ્રીન્સ’ ને પડતો મેલી તેણી પોતાના બવિબ્ધના ખાવિંદ તરફ દયામણે ચહેરે જોઇ ઠરસા અને બુરસાથી બોલી, “હેનરી ! એમાં તેં શું નવી સોધ કીધી ? મારો હમેશનેજ સ્વભાવ

હંડા અને મગર છે. હું દરેક મદદ તરફ સદા ઠંડાઈ અને મગરરીથી જોતી આવી છ અને સદા જોતીજ રહીશ ! તુંને અહીં આવેલો જોઈને વળી ખુશી તે શું ચવાતું હોય ! તું થોડાજ અહીં નવધનો ચાલી ચલાવીને આવ્યો છ !”

કેટીના આવા વધુ અને વધુ ધાટકી મીઠણાંઓથી હેનરીને એટલું બધું તો લાગ્યું કે નાઉમેરીનો માર્યો તે બિલકુલ ફિક્કો પડી ગયો. તેણે ધણું ચાહ્યું કે આવા અપમાનનો અદલો તે અપમાનથીજ વાળે; પણ બીજીજ પળે તે આ “તાખખાં મરચાં” ને છેડતાં બીધો ! તેને હૃષ્ટિએ નેહ હતી કે તેનાં મહોડામાંથી એક પણ આડો શબ્દ નીકલતાં આ તેની ફેરાવણુ બુટી હમેશની ફરી એસવા વગર રહેશેજ નહિ ! આથી તે એકવાર ફરીથી લોહીનો ગોટ ગળી ગતગતતા સાથે બોલ્યો:—

“કેટ, માહરી બહાલી કેટ ! આવા દયાહીન શબ્દો બોલતાં મારે માટે તુંને સહેજખી લાગણી થતી નથી ? તું સારી પેઠે જાણેછ કે હું તુંને કેવી ઉંડી દિદાગીરીથી ચાહું છ, અને તારાજ પ્યાર માટે હું રાત અને દીન તવણુ છ. હું ધારું છ કે કોઈએજ પોતાની ઓરતને મારા જેવા ઘેલા પ્યારથી ચાહી હશે, અને પોતાની શુધ બોહી હશે ! મારી પ્યારી કેટી—”

“ઓહ—બોધર ! ! વળી પાછો એ મહોડે શીક લાવનારો પીજનપાટલો તેં ચલાવ્યો ! !” કેટ તેને આગળ બોલતાં અટકાવી કહ્યું, “સાંભળી લે—હેનરી. એક વખત પાછું આવ પચાસમી વખત સાંભળી લે ! ઓરત ઉપર ઘેલો દિવાનો પ્યાર કરનારા, ઓરત ખાતર પોતાની સુધ બુધ બોહી દેનારાં હેમકે હુરસાઓ તરફ મારી સહેજ પણ દયા કે દિલસોજી

નથી. તું મારો ભવિષ્યનો ભરથાર છે, પણ ચોક્કસ આસી બાયલાઓને તેઓની આવી ધીકકારભરી નમળાઇ સાથે ધિકકાર છે તેવોથી તું સેહેજ પણ જુદો નથી. મરદ-ખરો મરદ અચ્ચો આવો તારા જેવો રાણી મરદો હોયજ નહીં ! ઝોરન જાતની ગમ બેદરકારીથી જોનારો-પોતાની મરદાઇ પર મુસ્તાક રેહનારો-ગોરી ચામડીને ખુબસુરત મ્હોનાંથી અંગન ઝવા સાફ ના પાડનારો ખરો શુરો મરદ હું જોવા માગુ છું ! તે મને જડનો નથી.”

“છોકરી ! ત્યારે તો મને કહેવા દે કે તારા દિલમાં જીગર જેવું છેજ નહિ,” હેનરી જુસ્સાથી પોતાની બેઠક આગળ ઉભો થયો, અને ધપ કરતો કે કેટના પગ આગળ ગુંટણુએ પડી કરગરી બોલ્યો, “કેટ, પ્યારો કેટ ! હું તુને બચપણથી એવા તો જોરાવર પ્યારથી ચાહું છું કે મને તારી મોહાવતની નહીં તો તારી દયાની જરૂર છે. મારી પર દયા કર. આવી જાતના તારા તીરસ્કારથી માફ દીલ વીંધાઇ જાયછ ! તું મને ચાહતી નથી તો ખેર-પણ તુને ચાહવાની મને રજા આપ ! વખત જતાં કદાચ તારાં દીલમાં મારે સાથે કંઈ નરમ લાગણી ઝરપા થશેજ એવી મારા ખાત્રી છે !”

ગરીબ બિચારો હેનરી ! તે તો એમજ સમજ્યો કે તે એટલું બધું તો કાંઈ અસરકારક બોલ્યો હતો કે ગમે તેવી કડણ દીલની કેટી પણ આંખમાંથી આંસુ પાડવા વિના રહેશે નહિ.

પણ કેટી આંખોમાંથી આંસુ પાડવાને બદલે મોટેથી તેણી ખડખડાટ હસી પડી !

“નાઉ-નાઉ ! ડોન્ટ બી સીદલી, હેનરી ! તારાં આંવાં



ધેલાં ચેડાંથી હુ તો આ હસ્તાં હસ્તાં મરીજ જવશ ! પેહેલા તં એખીયલ લાંબુ દાયુ કીધું ત્યારે હું તો ખરેખર ખીંધી; પણ જ્યારે તેં તારો સ્ટુપીડ પીજન પાટલો શરૂ કીધો ત્યારેજ મારી ધારતી દુર થઇ ! પ્યાર ? લવ ?-એ બધું શું બચ્ચાં સહી નોનસન્સ નથી ? તમે એકલપેટા ઉજળખ પુરૂષોનો પ્યાર તે વળી કેવો હોય ? એક પીતાનો પ્યાર હોય, એક દીકરાનો પ્યાર હોય, એક કુતરાનો પ્યાર હોય ! પારકા પુરૂષનો પ્યાર વળી કેવો હોય ? સાંભળ-હેનરી-મર્દોના પ્યાર તરફ મને બિલકુલ જરોરો નથી. તમે લોકોનો આવો છડીયોટીક “પ્યાર”નો ઉભરો જેટલો મતલખી, જેટલો શરમ જરથો તેટલોજ તકલીદી છે ! તે એક પતંગીયા જેવો છે. આજે એક ચેરાગ પર તો કાલે ખીજ ચેરાગ પર તે જમીયા કરેજ. હેનરી સાંભળ, કે આ દુન્યામાં હું કોઇખી પારકા પુરૂષને ચાહી શકુ એમ છેજ નહીં. પ્યાર એ ખોટો ધકારો છે. હું પ્યારને મુદલ માનતી નથી. હું મારા પપા, મારી કેલેરા ને મારા ‘ગ્રીન્સ’ સિવાય કોઇને ચાહી શકતી નથી. માટે હેનરી મારૂ માન, અને મારી ઉપરના તારા એક પળના આવાં વાહીયાત દિવાનાપણાંથી બાઝ આવ.”

હેનરીના હોશ કોશ ઉડી ગયા. તે વધુ અને વધુ ફિક્કો પડતો ગયો. કેટ જેવી દયાહીન ઝારત તેને કદી પણ જોઇ હતી નહિ. “ઓ કેટ, હું કેવું ધ્રુષ્ટુંજ કે તું કેહજ તેમ તારી ઉપરના મારા પ્યારનું ધેલાપણું માત્ર એકજ પળનુંજ હોતે ! તારા આય કંગાલ કુતરા પર તું હેત રાખેજ-ને મને હડધુત કરેજ !! એ જનાવર કરતાંખી ત્યારે હું ઉતરતો છેઉં ?”

“એ જનાવરના પગની એક આંગળીમાં જેટલી લાગણી

ને વફાદારી ને ઉપકાર શકતી છે તેટલી તમો મરદોના આખા શરીરમાં નથી ! મારા બોલવાથી તુને ગુસ્સો લાગેછ તેથી હું દલગીર છેઉં-પણુ તુંજ મને બોલ્યું બોલવાની આજે ફરજ પાડેછ, હેનરી !”

“મારા પ્યારની તું મશકેરી કરેછ ! બસ-બસ ! એ નાતરસ છોકરી, તારા આવા કઠોર સખુનો ખુદાને ખાતર બધ કર ! પણ ખુદા મારો બદલો તારી ઉપર લેશે.”

કેટી વળી મોટેથી હસી પડી બોલી, “તારો બદલો મારી ઉપર લેવાની ખુદાને તક મલશે ત્યારેજ કેની ! હું કાંઈ મદદના કહેવાતા પ્યાર ફ્યારની ગુલામડી કદી પણ બનવાની નથી ! હેનરી, હવે મને એબલી પડવાની જરૂર છે !”

પાંચેક પળો શાંત ચુપકાઈ ફેલાઈ રહી, અંતે હેનરી પોતાના ખ્યાલોમાંથી બેદાર થઈ ઉઠી બેઠી થયો, “કેટ, તું મને ખેરવવાજ માગેછ તો હું જાઉંછ; પણ મારા દિલમાં એવી આશા લાઇને જાઉંછ કે તારી મરતી માતાને આપેલાં વચન મુજબ તું આજે નહિ તો ભવિષ્યમાં મને ચાહવાની કાશેશ કરશે.”

હેનરીને વધુ બોલવાનો વખત મલે તે આગમ્ય નોકરે એક નવા વીઝીટરની પધરામણીની અપર આપી.

“ડ્યુક ઓફ ગ્રેશમ, ચેર લેડીશીપ !”

“મોકલો તેવણુને અંદર !” કેથેરીને તોરમાંજ હુકમ આપ્યો.

“ડ્યુક ઓફ ગ્રેશમ ! નોકરના જવા પછી હેનરીએ આરડો છોડી જતાં જુસ્સાથી કહ્યું, “કેટી, યાદ રાખજે કે જ્યારે હું જાણુશ કે તે મને દગો દીધોછ, અને ખીજને

તારો હાથ દીધોજ, તો મારા પ્યારના લુટારાને પહેલ્લે જાણીથી ઠાર કરી હું પોતેજી આપ દુન્યા મારે હાથે સદાની ત્યાગ કરીશ. હું તુને એવા તો અખુટ પ્યારથી ચાહુંજ કે તુને ખીજની થયલી કદી પણ જોઈ શકવાનો નથી.”

તે વધુ બોલ્યો નહિ; તેમજ તે ત્યાં વધુ વાર થોબ્યો નહિ. બેહદ જુરસા સહીત કેટીને શેકહેન્ડ વટીક કરવા વગર તે ધસારાબંધ ઓરડો છોડી ગયો. તેની આ તોજડાઈ ‘પ્રીન્સ’ને ગમી નહિ. તેણે ધિક્કારથી હેનરી પાછળ જઈને ધુરકવા માંડ્યું. હેનરીને બારી તો ધણું પડી ગયું, પણ પોતાને કેટીથી થયલાં અપમાનના વિચારમાં તે એટલો બધો તો લીન થઈ ગયેલો હતો કે તેણે પ્રીન્સે આપેલા સરપાવની કશી દરકાર કીધી નહિ.



## પ્રકરણ ૧૨ મું.

### સોનરી પીંજરામાં કેદ પડેલી કેનરી !

રાતનો અમલ હતો. નવનો ઠોકો ઠોકાઈ ચુક્યો હતો. બદતાલે હીલડા ખાણાની ટેબલ ઉપરથી રાખેતા મુજબ પોતાના ઓરડામાં ચાલી આવી, ત્યારે તેણીનો ચહેરો મોત જેવો ફિક્કો રૂચ હતો. તેણીના પગો દારૂની નીશામાં ચડચુર બનેલા એકાદ છાકટના પગથી ઓછા લઠડતાં હતાં નહિ. અસહ્ય દુઃખના ભાર અને વિચાર વચ્ચે તેણી ઓરડામાં આમથી તેમ ફેરો ખાતી હતી, પણ ખીચારી બિલકુલ હોશ કાશ વિનાની જણાતી હતી. કોઈ કોઈ વાર તે પોતાના મન

સાથ બકબક કરતી—અને કાંઈવાર બેહદ ગુસ્સાથી પોતાના હાથો કરડી હાથ ઉપર હાથ અફાળતી !

થોડીક પછો બેચેનીમાં પસાર કીધા પછી તેણી સોફા ઉપર ફસડાઈ પડી અને નવધાર આંસુએ રડી. આ રીતે પોતાનું જીવન ખુલ્લું કીધા પછી તે અભાગણી બાલા બિહાના ઉપર નસોસ પછડાઈ પડી. છેલ્લા આઠ દિવસો થયા ઉંઘ સાથે તેણીએ આરામનેળી તજ દીધી હતો. ઉંઘે મસ્તક પલંગ ઉપર પોતાના વુફાની તુરંગોમાં દસેક મીનીટ મશગુલ રહેવા બાદ જાણે અચભુત કાંઈ ચોક્કસ ઠરાવ ઉપર આવી હોય તેમ તેણી જમકીને ઉડી અને અજબ જુસ્સા સમેત બિહાનું છોડ્યું. કાંઈ મજબુત ઠરાવ સાથે તેણી એક કપાટ આગળ ગઈ અને તે ધ્રુજતા હાથોએ ઉંઘાડી માંહેથી અસલનો જુનો સાદો એક પોશાક ખેંચી કાઢ્યો. જે કે તેણીએ બિમારીનું બાહણ કાઢી પોતાની દાસીને આજે રાતે પોતાને નહિ છોડવાનો હુકમ કીધો હતો, તો પણ સાચ્યેતી ખાતર તેણી ઓરડાનું બારણું બંધ કરવાને લુલી નહિ.

તુરંતજ તેણીએ પોતાના તન ઉપરનો સુંદર લેબાસ કાઢાડી નાખ્યો, અને બોલ બોલતામાં કપાટમાંથી ખેંચી કાઢાડેલો જુનો પોશાક પહેડી લીધો. તે એજ પોશાક હતો જે પોશાકમાં કરમની પુટેલી હીલડા એક અવર ચોઘડીએ પોતાની મરતી માતાને, અને વીલીયમ એ જેવા પોતાના ઉમરાવ દિલના લવિષ્યના ખાવિંદને દગો દઈ કાઉન્ટ બરનાડના મુજ મકાનમાં તેના આશરા હેઠલ એક અંધારી રાતે નાસી આવી હતી. ઓ તે બદબખ્ત ઘડી ! કાઉન્ટની લતરાજખોર લુલીથી તે બેવકુફ એટલી બધી તો

પુલી ગઇ હતી કે ખુદ પોતાને પણ ભુલી ગઇ હતી !

ચીરાઇ જતાં જીગર સાથે હીલડાને હવેજ લાણુ આબ્યું કે દોલતના કુંગર પર આરામથી લેટી દુન્યા ભરતી મોજમજાહ અને એશઆરામ ભોગવવા માટે તેણીએ પોતાની આગર ધક્કાતભરી ગરીબાઇની રોટીને છતી આંખે આંધળી બની ગંધાતા ગારમાં ફેંકી દીધી હતી. તેણીને હવેજ લાગ્યું કે શ્રીમંતાઇના મહેલમાં દાખલ થવા માટે તેણીએ પોતાની ગરીબાઇની કુંપડીને પણ સદંતર નાશ કરીધો હતો ! પણ હવે એજ કંગાલ કાળા હથ્યાના કાઉન્ટનું મકાન તેણી આજે રાતે છુપાછુપ છોડી જનાર હતી. જે અખુટ દોલત, જે લપકાદાર પોશાકો અને હીરા મોતીના જવાહીરો ખાતર તે પોતાની મરતી માતાને છોડી આવી હતી તે સઘળું ત્યાંજ પડતું મેલી તે તેણી આ લ્યાનત અને શરમોદગીનું ઘર સદા માટે તજી જવા તૈયાર થઇ હતી. કાઉન્ટની એક વાલની વીંટીને પણ પોતાની સાથે લઇ જતા તેણી કમકમી. સંભાળથી સઘળાં ઘરેણાં જરૂરેરાત તીજેરીમાં મુકવા પડી, તેણી લખવાની એક ટેબલ આગળ ગઇ, અને ગરમ આંસુએ રડતાં ગુંગલાતી છાતીએ થોડીક નીચલી લીટીઓ તેણીએ ચીતરી કાઢાડી:—

“હું જાઉં છ. સદાની જાઉં છ. તારો પાપી આશરો અને આ પલીદ મકાન છોડી જાઉં છ. મારી મીઠી હોરમત અને હશમતના લુટારા કાઉન્ટ ! તારું આ નજીસ ઘર અને નીચ આશરો તુટેલા દીલે સદાની છોડી જાઉં છ ! મારા તન બદન ઉપરથી દરેક નજીસ ચીજ મારી પાછળ અહીંજ મુકી જાઉં છ. જેવો તે મારો નાશ કરીધોછ તેથી જ્યાંદા નાશ ખુદ તારો

કરે, અને કુદરતનો તે આપ મારો બદલો તારી ઉપર લે ! હું મારી પાછળ તારે માટે ઉઠા અંતકરણના શ્રાપ અને બદ-દુઆનો કુંગર છોડી જાઉં. મારી ખેમુલ હોરમત લુટવામાં તું ફાવીયો છે, પણ ખુદા તે સાંખશે નહિ. તારી એવફાઈ મારી વાજખી સખ છે, અને તે માટે હું જ એખલી જોખમ-મદાર છું. મારે પોતાના જુરા પરીણામ માટે હું દરેક રીતે સજાવાર છું. પણ તું-તું નાપેકાર મુજી !-તું સુખી રહેવાનો નથી-હીજડા.”

હીલડાએ કાગલ કાઉન્ટની નજરે પડે તેમ લખવાની ટેબલ ઉપર મુક્યું. પણ તેજ ઘડીએ દરવાજો ઠોકાયો. તેણી ખરેખર ચોંકી. આ વેળાએ તેણીની દાસી સિવાય દરવાજો ઠોકવાની કાષ્ઠપણુ દિમ્મત કરે એમ હતું નહિ. આજે રાતે તેણી પોતાના ઝોરડામાં એકલી સુવાની છે એવી ખાસ તાકીદ દાસીને આપવાં છતાં લુસી ખારણું ઠોકે એમ હીલડા માની શકી નહિ. ગમ અને સીતમના મારાથી આજેજ થયલી તે ઝોરત માથાંથી તે પગ સુધી ધુજવા લાગી. જે વખતે એક વિકરાલ સિંહનો ચુફો છોડી જવાની તેણી તપ્પારીમાં હતી, તેજ આખાદ વખતે તેજ સોંહને ચુફામાં પાછો મલવાની ધાસ્તીયા તેણી દિવાની જેવી બની ગઈ. તેણી પોતાના જનથી ડરતી હતી નહિ, પણ તે કાઉન્ટનો ચેદરો મરતાંખી પાછો જોવા માગતી હતી નહિ. પણ જ્યારે તેણીએ બાહેરથી પોતાની દાસીનો અવાજ સાંભળ્યો ત્યારેજ તેણીને જીવ આવ્યો.

પણ તે ઝોરડાનો દરવાજો ઉઘાડી શકે એવી સ્તીથીમાં હતી નહિ. તેણીને આવા રૂપમાં જોતાં તે થું ધારશે તેનો ખમાલ કરતાં હીલડા ખરેખર કમકમી.

“મી લેડી ! તમે દરવાજે ઉંઘાડતાં નાહક ગભરાઓજ.”  
આહારથી જીદી દાસીને અવાજ હીલડાના કાન પર પડ્યો.  
“હું લુસી છું. ખુદા આતર દરવાજે જલદી ઉઘાડો.”

એક પળ પણ ખોલેલા વિના હીલડાએ ચાવી આપેલાં  
પુટલાંની માફક દરવાજે ખોલ્યો. દાસી લુસી એક નાના બેગ  
સાથે દાખલ થઈ; પણ તેણી પોતા પાછળ દરવાજે બંધ  
કરવાને જીદી નહિ હતી. દાસીએ જોયું કે હીલડા વાઘના  
પંજમાંથી નાસી આવેલા એક ઘેટાંની માફક કાંપતી હતી !  
પણ જઈ જીદી લુસીએ માયાથી પોતાની બાઈનો ધુજતો બરફ  
જેવો ઠંડો હાથ પોતાના હાથમાં લીધો, અને તેણીને સોફા  
ઉપર નરમાશથી ગોઠવતાં કહ્યું.—

“મી લેડી ! ગભરાવો ના, શાંત થાઓ ! હું તમારી  
દુશ્મન નહિ પણ દોસ્ત છું. આઠ દિવસની વાત ઉપર,  
કાઉન્ટના ખાનગી ઓરડામાં તમે ધણી ધણીયાની વચ્ચે—”

“ધણી ધણીયાણી ?” હીલડા લુસીને આગળ બોલતાં  
અટકાવી ઝનૂનના આવેશમાં પોકારી ઉઠી.

હીલડાના ઝનૂનનો અર્થ પુરેપુરો સમજી દાસી લુસીએ  
તેણીનું માથું પસવારયું—

“ઉશ્કેરાવો ના ! મી લેડી, હું બધું જાણું છું ! તમારા  
એ ઢોંગી ધણી વચ્ચેની તમારી વાતચીત મેં મારા કાનોકાન  
જીપાઈને સાંભળી છે. તમારી કાહાણી કોઈ પણ ઓરતને દિવાની  
બનાવે એવી છે !”

“શું તેં અમે વચ્ચેની વાત સાંભળી ?” હીલડાએ વળી  
દાસીને બોલતી અટકાવી બેઠા નાસીપાસ થઈ પુછ્યું.

“હા, મેં તે સાંભળીછ, અને બેલેબેલ સાંભળીછ. મારે સાચ્ચો એકરાર કરવો જોઈએ કે તમારા તે ઢાંગી ખાવિંદના જવા પછી તમારી દરેક હિલચાલ મેં મારી નજરે નજર જોઈછ. તમે આજ રાતે આ પલીદ મકાનને છેલ્લી સલામ કરી જવા માગોછ ?” દાસીએ પોતાની શેઠાણીને માથાથી પગ સુધી ધારી ધારી જોઈ રોકકું પરખાવ્યું.

“ઓ ખુદા-ત્યારે તો થઈ ચુક્યું !” હીલડા પોતાનું માથું સોફાની પીઠ ઉપર નાખી દેતાં નાઉમેદીના અસહ્ય દુઃખ વચ્ચે પોકારી ઉઠી.

“મેડમ !” દાસીએ હીલડાનો ગભરાટ પામી જઈ વધુ દયાજનક સાદે કહ્યું, “હું તમને ફસાવવા આવી નથી, પણ ભુખ્યા વરના પંજમાં ફરી ફસી જતાં તમને બચાવવા આવીછ. હું તમને તારા દુઃખમાં સતાવવા આવી નથી. પણ તમને સલામત નસાડવા આવીછ. પણ મી લેડી-તમારી આવી હાલતે આ મકાન છોડવું હમણા અશક્ય છે. સમજો-કાઉન્ટના હોકમથી તમારી દરેક હિલચાલ ઉપર છુપી નજર રાખવામાં આવીછ. એ માટેનો તેવણના નોકરોને અપાયેલો હોકમ મેં મારા કાનેકાન સાંભળ્યોછ.”

આ વેળા હીલડાની હાલત પથ્થરનું દિલ પીગલાવે એવી દયાજનક થઈ પડી હતી. નાઉમેદી અને નાસીપાસી તેણીના ચેહેરા ઉપર ખુલ્લી જણાઈ આવી, લુસીએ તેણીને એવી તો લાગણી સાથે આ ખબર આપી હતી કે તેણીને નહિ માનવાનું કશું કારણ હતું નહિ.

“ઓ લુસી, લુસી !” હીલડા પોતાની એક વારની દાસીને એક બેઠીના વ્હાલથી વળગી પડી ડચકાં ખાતાં બોલી, “ત્યારે



શું મારા જેવી અભાગણી એરતે આ પલીદ મકાનમાં બેહોર-મતની અને બેઘઝતની લટકતી નાગી તલવાર હેડળ સમડયાજ કરવું ? એ લુસી ! હું મારી મરતી માતાને છોડી અહીં નહાસી આવી, પણ તે મરેછ કે જીવેછ તેમી હું જાણતી નથી. હું ધાણંછ કે તે મુવેલીજ હશે, કેમકે મેં લખેલાં સંખ્યા-બંધ કાગલોમાંથી એકનો પણ જવાબ ફરી વળ્યો નથી. મારા કજીલેલા ભરથારે વતીક, દયા તરીકે પણ મારાં કાગલોનો જવાબ દીધો નથી. લુસી ! આજે તું મારી મુવેલી માતાની જગો લે-અને તારા આશીશ દે, અને મારી સાથના દગાનો બદલો દગાથી લે.”

હીલડા વધુ બોલી શકી નહિ. તેણીનું નાજીક હૃદયું એટલું ભરાઈ આવ્યું હતું કે તેણી ધસાધસ રડવા પડી ગઈ. જુદી લુસીએ માતાનાજ વ્હાલથી હીલડાના કપાલ ઉપર કીસીઓ લીધી.

“મારી ગરીબ છોકરી, સાંભળ ! તેં લખેલું એક પણ કાગલ આ મકાનથી બહાર ગયુંજ નથી ! તારી માતા અને તારા અદરાયલાં ખાવિંદ ઉપર લખેલાં કાગલો બધાં તારા ઢોંગી ખાવિંદના કમળમાંજ છે. પણ એ સઘળા ધોલાયલાં દુધ ઉપર વિલાપ કરવાનો આય વખત નથી. તે કંગાલ કાઉન્ટ તારેથા હજુર દુર છે, તેટલાં તે નાતરસતું આ મકાન જેમ અને તેમ જલદી છોડી જવાની જરૂર છે.”

“પણ એ તે કેમ અને ? તુંજ કેહછ કે હું ચોક્કી પાહરા હેઠલ છેઉં ! બોલ, હું એવો કયો રસ્તો સોધું કે આ નજીસ મકાન સલામત છોડી શકું ?”

તે દાસી હવે હીલડાની છેક અડોઅડ ગઈ અને તેણીના

કાન પર પડી અત્યંત ધીમા સાદે કહ્યું.

“હીલડા-આ મકાન તું દાસી લુસી તરીકે છાંડી શકશે!”

“દાસી લુસી તરીકે?” હીલડાએ ચમકીને તે વફાદાર બુઢી દાસી ગમ જોયું. “પણ તે કેમ અને? તું બુઢી છે ત્યારે હું જવાન છું?”

પણ હીલડાની મોટી અજ્ઞયળી વચ્ચે ઘરડી લુસી પોતાની જગાએથી નવજવાન એક ઓરતને બુલાવે એવા એક કુદકા સમેત ઉઠી.

“હીલડા ! હું બુઢી છું? હા-જેવી તું નાદાન છે તેવી એકવાર હું પણ હતી. જેવી તું જવાન છે તેવી હું આજે પણ છું! ક્યાં છે તારા હીલડા તરીકેનાં કપડાં? લાપ, મને આપ.”

બોલ બોલતામાં હીલડા પાસેથી કપડા પોતાના હાથોમાં લઈ તે દાસી પાસેના ટોયલેટ-રૂમમાં દોડી અને પોતા પાછળ તેણીએ તે નાના ઓરડાનું આરણું બંધ કરી દીધું! હીલડાની અજ્ઞયળી તેમજ શકાનો પાર હતો નહિ! લુસી શું ખેલ રમતી હતી તે તેણી મુઠલ સમજી શકી નહિ હતી!

—:~:—

પ્રકરણ ૧૩ અં.

—•—

“મારગ્રેટ!!-એ તું જરતાંમાંથી પાછી કેમ ફુટી નીકળી!”

આ સ્થિતિમાં હીલડાને વધુવાર રહેવું પડ્યું નહિ. તુરંતજ ટોયલેટ રૂમનો દરવાજો ઉઘડી ગયો. હીલડાએ બેહદ

અખયખી વચ્ચે જોયું કે તેણીના પોતાના પોશાકમાં લુસી તો એક બુદ્ધો ઓરત નહિ, પણ હુઅહુ તેણીના વય નેટલીજ એક તદ્દન જવાન બાતું હતી !

“ડીયર હીલડા, અજબ થવાતું તું છોડી દે. જે સાંભળ-હું બુદ્ધી લુસી નથી, પણ તારીજ વયની એક જવાન ઓરત છું હું બુદ્ધા બુદ્ધા સોંગ સજવાનો એવો તો અચ્છો હુન્નર થાઉં છ કે કોઇ પણ બારીકીથી પિછાણી શકે નહિ. આ હુન્નર મારી ધજીપશીન માતા તરફથી મેં હાંસલ કાપેાછ. મેં શા માટે બુદ્ધી લુસીનો સોગ સજ્યો, તે હું હાલમાં કહેવા માંગતી નથી. તારી પાસે વખત થોડો છે. દોડ, ટોયલેટ રૂમમાં દોડ, અને મારો પોશાક પહેડી લે. તુને લુશી જેવી બુદ્ધી કેમ બનાવવી તે પછી મારું કામ છે.”

થોડોક વધુ વખત સપાટામાં પસાર થયો, અને બે બાતુઓ તે નાના ઓરડામાંથી બહાર નીકળી. જેમાની એક લુસી હતી જે હીલડાના પોશાકમાં નવજવાન બાલા બની ગઇ હતી. જ્યારે બીજી ઓરત કાણુ હતી ? તેણી હીલડા હતી; મગર તેણી હવે જવાન નહિ પણ બુદ્ધી સ્ત્રી હતી ! લુસીના જવાનને બુદ્ધા બનાવનારા હુન્નરથી હીલડા એટલી બધી તો ફેરવાઇ ગઇ હતી, કે આઘનામાં પોતે પોતાને પણ ઓલખી શકી નહિ હતી !

હવે સહેજ પણ વધુ વખત બોહોવાની જરૂર હતી નહિ. બંને ઓરતો એક બીજાને મલી ભેટી છુટી પડી.

ખરેજ કમલાગ્ય હીલડા ! તેણી ઉપર દેખરેખ રાખવાની તેણીના બુલમગાર “માસ્ટર” ની ગમે તેટલી ચાંપતી છુપી મોઢવણો છતાં બુદ્ધી લુસી તરીકે કોઇને સહેજ પણ શક ઉપ-

જાવવા વગર તેણી તે પક્ષીદ ધામ આશાનીથી છોડી ગઇ. તે મકાન છોડતાં તેણીની લાગણીને કેટલો બધો આંચકો લાગ્યો હશે તે કલ્પી શકવું કઠણ નથી.

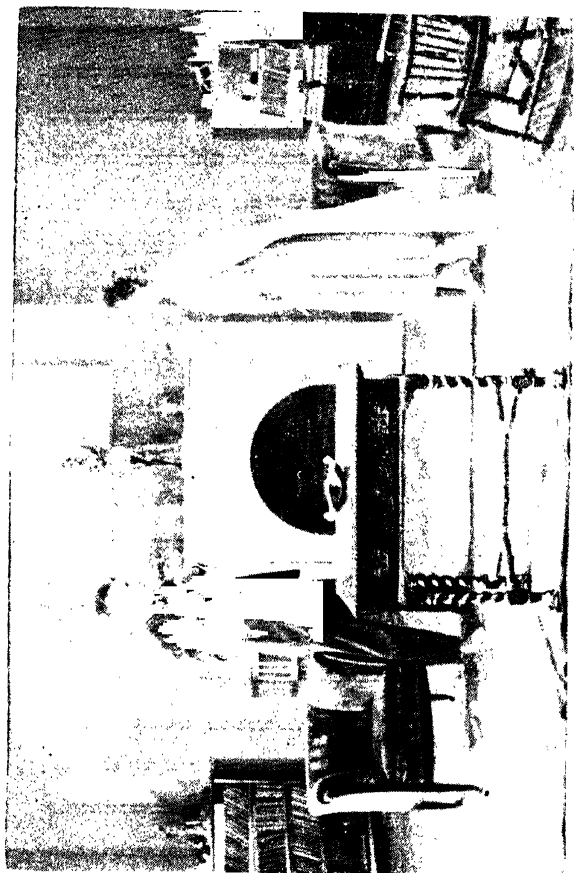
ળીજી તરફ લુસી હીલડાના પોશાકમાં હવે ખરેખાર જીવન સુરત લાગતી હતી. હીલડાને તે મકાનમાં લાવવામાં આવી તે વેળાએ આ ઐરતને હીલડાની દાસી તરીકે રોકવામાં આવી હતી, પણ તે મુદતથી તે હમણા સુધી તેણીએ લીધેલા સોંગનો કાષ્ટને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ હતો નહિ.

લુસીને પોતાની નવી હાલતમાં વધુવાર એકલું રહેવું પડ્યું નહિ. મકાનના કમ્પાઉન્ડમાં એક મોટર દાખલ થવાનો અવાજ તેણીના કાને પડ્યો. તેણીએ તુરત જાણી લીધું કે આ નવો આવનાર વીજીટર ખરનાડજ હતો. તેણીએ તેની સામે થવાને પોતાની હિમ્મત એકઠી કરી, અને સહેજ પણ ડર વગર હીલડાના જ એડમમાં તેણીના માનીતા સોફા ઉપર નજદીક આવતા લય સામે ટકકર ઝીલવા થકા હિમ્મતથી ખડી બેઠી.

કાઉન્ટ પોતાના વીસવાસુ નોકરો સાથે કેટલીક મસલત ચલાવી લાગલો સુવાના ઐરડા તરફ ચાલ્યો. લુસીએ તે ઐરડામાં એકજ બતી સલગાવેલી રાખી હતી.

“વેલ, હીલડા !” કાઉન્ટે ઐરડામાં દાખલ થતાં જ વાત શરૂ કરી, “હું કયુલાત મુજબ તારો જવાબ લેવાને અહીં દોડી આવ્યો છ. બેલ, હીલડા-મારી શરત તુને કયુલ છે ?”

લુસીએ કશો જવાબ દીધો નહિ તે હીલડાના પોશાકમાં પીઠ ફેરવીને પોતીકા હાથોમાં માથું નાખી બેઠેલી હોવાથી તેણી હીલડા નહિ પણ લુસી હતી એમ જોવાની ખરનાડની



“ઓ ખુદા ! કેણુ ? મારગ્રેટ ! મારગ્રેટ, તું અહીં ?  
ઓ નહિ, નહિ ! તું અહીં કયાંથી હોય ? કહે મને કે તું  
હીલડા નથી, પણ મારગ્રેટ છે !”

“નીચ, દગાખોર, જુદમગાર પુરુષ ! પહેલે મને કહે કે  
તું કાઉન્ટ બરનાડ નથી, પણ ડયુક ઓફ ગ્રેશેમ છે.  
તેજ ચંડાલ ગ્રેશેમ કે જેનેથી તાર આખું ખાનદાન બદનામ  
થયું છે ! કેદખાનામાં—”

(જુઓ સફા ૧૨૩ મો.)

આખો અશક્ત હતી. તે લુસીની વધુ નજદીક ગયો અને તેણીનો હાથ ઘણીજ મમતાથી પોતાના હાથમાં લીધો.

“મારા લવ ! ખુદા ખાતર મારી તરફ જો, અને તારી કબુલાત મુજબ મને તારા જવાબથી સુખી કર.”

આટલું બોલતાં કાઉન્ટે જોવી લુસીની પાસે સોફા ઉપર બેઠક લીધી કે લુસી તેની સામે છેડાપલ્લી દેવીની પેઠે ઝતુનથી ઉજળી ઉભી થઈ અને પોતાની કમ્મરે બે હાથો ટેકવી ચઢાવેલાં નેણ સાથે તે બદમાશ ગમ ડોલા કકડાવવા પડી.

“ઓ ખુદા ! કેણુ ? મારગ્રેટ ! મારગ્રેટ, તું અહીં ? ઓ નહિ, નહિ ! તું અહીં ક્યાંથી હોય ? કહે મને કે તું હીલડા નથી, પણ મારગ્રેટ છે !”

“નીચ, દગાખોર, જુલમગાર પુરૂષ ! પહેલે મને કહે કે તું કાઉન્ટ બરનાડ નથી, પણ ડ્યુક ગ્રોફ ગ્રેશેમ છે. તેજ ચંડાલ ગ્રેશેમ કે જેનેથી તારૂં આખું ખાનદાન બદનામ થયુંછ ! કેદખાનામાં—”

“ચુપ-ચુપ ! બસ મુગી રેહ !” કાઉન્ટ બરનાડે ઉર્ફે ડ્યુક ગ્રોફ ગ્રેશેમને પોતાના બને હાથોથી લુસી (ઉર્ફે મારગ્રેટનું) મોહોડું દાખી નાખતાં કહ્યું, “ખુદાને ખાતર, મારગ્રેટ, તે ગધગુજરી બાબદ યાદ ના કર, અને હરગીઝ તારી ઝખાન ઉપર તે વાત ના લાવ. નહીં તો—ખુદાના કસમ—હું તારૂં ખુન કરશ. ખુનના પરિણામથી હરગીઝ નહિ ડરશ. બોલ, મારગ્રેટ, તું અહીં કેમ આવી ?”

“મને તારી બેવફાઈ અહીં લાવી. જો સાંભળી લે ! જે હક તું આપ નાદાન હીલડાને આપવા માગતો હતો તે હક મને બખ્શ. આપ આલીશાન મકાન અને દર માસે હડીસો

પાઉન્ડ સિવાય હું તારી પાસે બીજું કશું માગતી નથી. મને તારું દીલ જોઈતું નથી. જ્યાં સુધી મારી આપીસી દોલત જે તેં મારા હાથમાંથી લુટી લીધીછ, તે તું ફરીથી મારા હાથમાં જોય નહિં ત્યાં સુધી આવ તારા મકાન અને દર માસે હડીસો પાઉન્ડની રકમ ઉપરથી હું મારો હાથ કદી પણ ઉઠાવીશ નહિ. પણ એમાંથી જે તું મને દગો દેશે તો બંદીખાનામાંની તારી—”

ડયુકે મારગ્રેટને આગળ જોલવા દીધી નહિ. તેણે ફરીથી પોતાના બંને હાથોએ તેણીનું મોહોડું દાખી દાધું. થોડીક પળો શાંત ચુપકાદીમાં પસાર થઇ. બંને પોતપોતાના ખ્યાલોમાં મસ્ત બની ગયાં હતાં. ડયુક સમજી શક્યો નહિ કે મારગ્રેટ એકાએક હીલડાના બેડ રૂમમાં કેમ અને ક્યારે પુટી નીકલી? ત્યારે હીલડા કયાં હતી? શું મારગ્રેટ હીલડાને સઘળા બેદ ભરમથી વાકેફ કીધી હતી? મારગ્રેટ તે મકાનમાં નોકરોને સખ્ત તાકીદ કીધાં છતાં દાખલજ કેમ થઇ શકી એ ખ્યાલથી તેના ગુસ્સાની હદ રહી નહિ. આ સંજીવે તે જાણવા માંગતો હતો, અને તેટલા માટે તે મારગ્રેટને હાલ પુત્ર છોડવા નહિ માગતો હતો. વળી તે સમજી શક્યો નહિ કે તેની સામે હીલડાના પોશાકમાં ઉભેલી ઓરત ખરેખર મારગ્રેટ હતી કે કોઇ બીજી?

અરે? તેણે ખુદ પોતે પોતાના બંને મજબુત હાથોએ મારગ્રેટને ઉંચકીને પુત્ર ઉપરથી નાઇલ નદીમાં ફેંકી દીધી હતી—અને ત્યારે હવે વળી આ બીજી મારગ્રેટ કયાંથી આવી? નાઇલના પાહાડ પેઠે ઉછળતા મોઝાઓ વચ્ચે તેણીને પોતાની નજરે નજર ધસડાવી તે ચંડાલે જોઇ હતી—તેણે બરાબર



જેયું હતું કે મારગ્રેટ તોફાની નામલના પેટામાં ગરક બની મઘ હતી-તો પછી તે દદા પાછી ભરતામાંથી જીવતી આવી કે શું ? આ સઘળા ખ્યાલો વચ્ચે તેનું મગજ ધ્રુમવા લાગ્યું !

મારગ્રેટ પણ ચુપકીદી પકડી ઉભીજ રહી. તેણીએ ડ્યુકને તેના ખ્યાલો વચ્ચે રોકાયેલોજ રહેવા દીધો. લગનનાં ગાંઠથી જે સોહવામણા જવાનને તે પોતાનો હકદાર ખાવિંદ બનાવવા માંગતી હતી, અને જે પુરૂષની ઉપર તેણીએ પોતાનું તન મન ધન શીદા કરીધું હતું, તેજ સખ્શ તેણીનો જમ બન્યો હતો ! તેણીને પોતાના માર્ગમાંથી દુર કરવા નામલ નદીને તેણીનો ભોગ આપવા જેટલી હદેખી તે તક્યાર થયો હતો ! પણ કુદરતે તેને માહાત કીધો હતો. કાઉન્ટ સારી પેઠે જાણુતો હતો કે તેણીના હાથમાં તેનો બેદ મોજુદ હતો, જે ખુલ્લા કરવાની શક્તી બેમાંજ હતી-એક કુદરતમાં અને બીજી આ ઓરત મારગ્રેટમાં ! તેનો તમામ બેદ જાણુવા છતાં તેને પોતાનો હકદાર ખાવિંદ બનાવવાને આ સ્ત્રી એટલી બધી તો દિલોગ્ગન કુરબાન બની ગઈ હતી કે તેણીએ તેની સમજાવટથી પોતાની તમામ મિલકત વટીક તેને સંપુર્ણ કરી દીધી હતી !

મારગ્રેટની માતા એક ખુબસુરત ઇંગ્લિશ્વર હતી, જ્યારે તેણીનો આપ એક માતખર અમેરીકન હતો. જ્યાં સુધી ડ્યુકને તેણીનો ગરજ હતી ત્યાં સુધી તેને તેણીને એક અખુટ ખજાના તરીકે સાચવી રાખી હતી, પણ ગરજ પુરી થતાં તેણીને લાગ જોઇને નામલ નદીમાં ફેંકી દઇ કાટલું કાઢાડી નાખવા માંગ્યું હતું ! પણ મોજેજાથી આવા મ્હોત-માંથી છુપાછુપ બચી જવા પછી મારગ્રેટે આ જાલીમ દગલ બાજની પુક પકડવાનું ચાલુજ રાખ્યું હતું. અંતે તે ઓલ

કેશલમાં ફાવી, અને હુસી તરીકે તે તેની નોકરીમાં ઠર પડી ત્યારેજ તેણીની ભટકતી જીંદગીને કાંઈક રાહત મળી હતી.

પણ ચાલો—આપણે આપણી કથામાં હવે આગળ વધ્યે.

“મારી પ્યારી મારગ્રેટ,” ડ્યુક પોતાના વિચારોના વમલમાંથી બેદાર થઈ બોલ્યો. મને ખરૂં કહે કે નોકરોને મેં આપેલી સખત તાડીદ અને ગંભીર ચેતવણી છતાં તું અહીં કેમ દાખલ થઈ શકી ? ખરૂં કહે મને ! હીલડા ક્યાં છે ?”

મારગ્રેટે તમામ સામ્યો એકરાર કીધો. ડ્યુકની અખચળી અને દલગીરીનો પાર રહ્યો નહિ. હવેજ તેની નજર સામે બેદનો પરદો ખુલ્લો થઈ ગયો.

“ઓ મારગ્રેટ મારગ્રેટ ! ડ્યુક બેદદ નાસીપાસી વચ્ચે પોકારી ઉઠ્યો. “મારો તે કેવો નાશ કીધોછ તેનો તેં સેહેજ પણ ખ્યાલ કીધોછ ?”

“ડ્યુક !” મારગ્રેટ જુરસાથી બોલી ઉડી. “તુને સહેજળી ખ્યાલ છે કે તેં મારો કેવો ખુરો હાલ કીધોછ ? મેં તારી ઉપર દીવાનો વિશ્વાસ મુક્યો; તેં મારો નાશ સોધ્યો; મેં બાવફા બની તારો બેદ છુપાવ્યો—તેં બેવફા બની મારા મોતનો ચારો સોધ્યો. તારો બીજો બેદ એવો છે કે હું ખુલ્લો કરું તો તું એક પળમાં બીખારી બને. તારી માતા અને બેન લાચાર બેચાર બને ! બોલ તને કયો માર્ગ પસંદ છે ?”

ડ્યુક થોડીક પળ વિચારમાં પડ્યો અને પછી પોકારી ઉઠ્યો, “મારગ્રેટ, હું તારેથી દારીયોછ. મને તારી સરત કબુલ છે. પણ યાદ રાખજે કે અગર જો તેં મને સેહેજળી દગો દીધોછ તો હું તારી જીંદગી હલાક કરશ, અને હું

મારા જાનથી બેજાન બની દુન્યાને ત્યાગ કરશ. કેમ તારે કબુલ છે ?”

“હા-મારે કબુલ છે !” તેણીએ ધીમા અવાજે કહ્યું.

“ત્યારે મને તારો લેખીત એકરાર આપ,” ડ્યુકે માગણી કરી.

“એકરાર ! એ બરકરાર દિલને એકરાર બનાવનાર ડ્યુક ! આરતનો સાચો એકરાર જાણવો હોય તો જો પેલી ટેબલ પર !”

તુરંતજ ડ્યુક તે ટેબલ આગળ ગયો, અને હીલડાનો એકરાર ઘડકતા દિલે વાંચ્યો. વાંચતાજ તે હિયકારો હાડેહાડ ધુજ્યો અને “ઓ ખુદા” પોકારતો ખુરસી ઉપર ફસડાઈ પડ્યો. તેનો ચેહરો ફિક્કો મારી ગયો હતો, હોઠો ધુજતાં હતાં, અને કપાલ ઉપર કરચલીઓ વળી હતી.

### પ્રકરણ ૧૪ સું.

“દીકરા ! એ જેરી સાંપોથી ચોંકીને તું દુરજ રહેજે !!!”

સુંદર સરોવરોના કાંઠા આગળ “ડેલ કોટેજ” આવેલું હતું, જ્યાં જોન ડેલ પોતાની અપંગ માતા સાથે રહેતો હતો. આ મકાન જેટલું નાનું તેટલુંજ સુઘડ હતું. તે જો કે ગરીબાઇનો ભાસ આપતું હતું, પણ સ્વચ્છતાનો તે નાદર નમુનો હતો. આ નાના મકાનને મુખડે નાનો બગીચો બનાવવામાં આવ્યો હતો-જ્યાં સુંદર ગોલાબો, ડેહ્યાસો, અને રંગ બેરંગી ફુલો આંખોને ઠંડક આપતાં હતાં. જોન ડેલની

માતાએ પોતાની બંને આંખોનું તુર ખોલી દીધું હતું. આ અપંગ માતા પોતાના બેટા જોન માટે મગરૂર હતી. સખ્ત દીલનાં શ્રીમંતો વીરૂધ્ધ ગરવાં ગરીબો તરફની તેની લડતને તે માતા ઉત્તેજન આપતી અને તેને અતી વ્હાલથી ચાહતી. જોન ડેલની લડત દિવસોના વેહેવા સાથે વધુ અને વધુ મજબુત થતી ચાલી. ગરીબ તથા કામદાર વર્ગ તેને ચાહતો, પુજતો અને માન આપતોજ હતો, પણ તેની મજૂર મંડળ માટેની ખીસ્વારથી લડતથી સમજી કંટલાંક તાલેવંતો પણ તેની સફમાં જોડાવવા લાગ્યાં.

ડયુક ઓફ ટ્રેસ્ટામના બાણીતા અને તવંગર કુટુંબની નખીરી મરશીયાની દીલસોજી ખાસ કરીને તેના તરફ જ્યાદા હતી. હજી સુધી કામદારોએ, તેની સરદારી હેઠલ હડતાલ ચાલુજ રાખી હતી. તેઓના ગુમરા માટે જોન ડેલ પોતાની અખુટ મહેનતથી સારી રકમ જમા કરી શક્યો હતો, જેમાં તેની માતા દુશીલા ધણી સારી મદદ કરતી, અને અપંગ છતાં બેકારો માટે રકમ ઉભી કરવા ખીજ ગરીબ બાઈઓને માથે આખા શહેરમાં ફરતી. તેણીની આવી કાલજથી આ ભલી માંસનરી બાનુ શ્રીમંતો પર પણ સારી અસર કરતી, અને ધણું સાફ નાણું જમા કરતી હતી. અપંગ છતાં એ માતા ધણી કીમતી લેશ ગુંઠી શકતી અને પોતાનો એ નાદર હુનર ગરાબો તથા બેકારોની ઓરતોને સુફત શિખવતી. આ લેસોનો ધણો સારો ઉઠાવ લડનમાં હતો, અને આવી રીતે બેકારોના દાલમાં ચાલુ અચ્છી રકમો જમા થતી રહી હતી. આવા સંજોગો વચ્ચે લોડ હેરીસન અને તેના જેવા એરીરટોકાટીક

હં મારટરોનો ગુસ્સો જોન ડેલ અને તેની માતા ઉપર વધ્યો જાય તેમાં શી નવાઈ ?

આખો ગરીબ વર્ગ જોન ડેલ પર જન પ્રાણુથી ગોયા દિવાનો બની ગયો હતો. તેઓ માટે તેની છેલ્લી આંગળીની એકજ દશારત બસ હતી. તવંગરો જો કે આજેઝ થતા ચાલ્યા હતા, પણ તેઓ પોતાના અખુટ પૈસાના બળથી પોતાને નીચા પડેલા દેખાડવા માગતા નહિ હતા. આણીમેર જોન ડેલે ગરીબો અને કામદારો વચ્ચે ભાષણો આપવાનું ચાલું રાખ્યું હતું. ભાષણો કરવાની તેની છટા અને ઝમકથી તેની તરફ સરવે કામ જેવાં જન, અને તેની દલીલોની વખાણ ગાતું.

જોન ડેલ પોતીકી રાંક અસરાફ પણ આંધળી માતા સાથે પોતાનો સંસાર ગરીબાઈમાં ગુઝર કરતો હતો. કરકસરીથી જે નાણું બચાવતો તે તે ગરીબો અને બેકારોના લાભ માટે ખરચતો. તેને આ હેતવંતી રૂડી માતા તરફથી મલેલું શિક્ષણ અનુપમ હતું. તેજ આધારે તે ગરીબોમાં જાણીતો માણીતો થઈ પડ્યો હતો.

અપંગ દુશીલા પોતાના ખુદા તરફની ફરજ બજાવી બેટાની રાહ જોતી એક નીચી આર્મચેરમાં આબેટાઈ પડી હતી. “મારો બેટો આજે એટલો બધો મોડો કેમ !” તેણી પોતાના મન સાથ પટપટી. “એ લોડ હેરીસનવાળાંઓની વધુ અને વધુ અડકતમાં આવતો જાયછ તે મને મુદ્દલ પસંદ નથી. તે દિવસે મારો બેટો લોડ હેરીસન જેવા વિકરાલ સિંહને તેના ગુફમાં માહાત કરી આવ્યો તે જાણતાંજ મારું હાડેહાડ ધુન્ધું. એ ખુદા ! હેરીસન કુટુંબ મારા હીરામોતીના દીકરા ઉપર રૂઠું

તો મારેથી બહુતર ખુરો હાલ મારા એક પુરા ફરજંદનો કર્યા વગર રહેશે નહિ ! તે એમ કરતાં ખુદાથી પણ ડરશે નહિ.”

આ વેળાએ બાહારનો દરવાજો ઠોકાયો. માતા બેહદ ખુશાલીથી ધડીચેર ઉપર ટટાર થઇ બેઠી.

“બેટા, તું કાંઈ હતો ?” જ્ઞેન ડેલને ઓરડામાં દાખલ થવાનો સંસારો સાંભળી દુશીલા બેહદ ઇતેજરીથી બોલી ઉઠી.

“માતા !” બેટાએ પોતાની માદરને બેહદ મમતાથી જવાબ દીધો. “હું કમનશીબ વીલીયમ ગ્રેનો તથા હીલ્ડાનો પતો મેલવવા મારા એક દોસ્તની મુલાકાતે ગયો હતો, પણ ત્યાંથી પણ હું નાઉમેદ થઇ પાછો ફર્યો. મમ્મા ડારલીંગ, જ્યાં છે ત્યાં મારો એ કમનશીબ દોસ્ત એકાદ દુરદરાજ મુલકમાં નીકલી ગયેલો હોવો જોઈએ.”

“મને પણ એમજ લાગેછ, બેટા ! પોતાની માતાના મરણનો ઝખમ ઓઠડ કેશલમાં રહી વખતો વખત યાદ કરવાના જલેમ દુઃખમાંથી બચવા ખાતર તેણે બસ દેશવટો લીધેલો લાગેછ ! એટલેજ મારો અફસોસ છે કે તે તેની માતાના મોત પછી આપણા મકાનમા ખુરો પાંધરો એક અઠવાડ્યું પણ રહ્યો નહિ.”

એજ વખતે નોકરે ખબર આપી કે લોર્ડ હેરીસનને ત્યાંથી એક દાસ્તી ચીઠ્ઠી લઇ આવી હતી !

“કાણે ? હેરીસન ?” દુશીલા ધાસ્તીની મારી પોકારી ઉઠી, “ત્યારે શું અંતે મારો ભય ખરો પડ્યો ? ઓ ખુદા, ઓ ખુદા !” દુશીલા લોર્ડ હેરીસનના નામથી એટલી બધી તો બેખર બની ગઇ હતી કે પોતાના બેટાની હાજરી પણ ભુલી ગઇ હતી.

“મમા, મમા !” બેટાએ માતા આગળ જઇ તેણીને હાથ પોતાના હાથમાં લઇ માયાથી સવાલ કીધો, “તમને શું છે ? લોડ હેરીસનના નામથી બીહોજી ધુળેજી શાના ?” આટલું બોલી તે પોતાના નોકર તરફ ફરી બેઠો. “હું તે દાસીને મલવા માગું છું. તેને અહીં મોકલ.”

દાસી દાખલ થઇ. તેણીએ જોન ડેલના હાથમાં સીલ કીધેલું એક નાનું પરખીકું મેલ્યું જે તેણે બેહદ અગ્નયથી વચ્ચે બેસ્યું. વાંચતાંજ તે પોકારી ઉઠ્યો.

“શાઆશ ! કેલેરા, ધન્ય છે તારી માતાને !”

તે વધુ બેસ્યો નહિ. દાસીને તે પત્રનો જવાબ આપી તેણીને રવાના કીધી.

“બેટા એ દાસી શું કાગળ લાવી છે ? કાગળમાં એવું તે શું છે જેથી તું એટલો ખુશી થઇ ગયલો લાગે છે ?”

“મમ્મા ! લોડ હેરીસનની નાની બેટી કેલેરાએ એકાર કામદારોના લાલ માટે તેણીને પોતાના પોકેટ મની તરીકે મજતા પૈસામાંથી એકઠા કીધેલા ત્રણસો પાઉન્ડની નાદર રકમ મારી ઉપર મોકલી આપી છે ! અને આવી રીતે મારાં એ કામની એ બાતુંએ પુરેપુરી કદર કીધી છે. લોડ હેરીસનની નાની બેટી તેની વડી બેટી કરતાં ઘણી ઉમદા ખાસીયત ધરાવે છે—અને એ રકમ મેં મોટા ઉપકાર સાથે કબુલ રાખી છે. મારી વ્હાલી માતા, હવે મને કહો કે તમે લોડ હેરીસનના નામથી જ્યાર ત્યાર કાંય બીજું ધુણ જ્યા કરો છો ?”

બેટાએ પુછેલા આ સવાલથી માતા કાંઈક વિચારમાં પડી, પણ બીજીજ પળે તે પોતાના હોઠો હસ્તા કરી બોલી:—

“મારા પ્યારા જ્ઞેન, લોડ્ હેરીસનથી આખું ઓલ્ડ કેશલ ત્રાહે ત્રાહે પોકારેછ તે તું જાણેછ. તેની સામે તારું માથું ઉંચકવાની તું હિમ્મત કરે—”

“નહિ મધર ! મને ઉડાવો ના. હું જ્ઞેનો રહ્યોછ કે તમે લોડ્ હેરીસનના નામથી ધભરાઇ જાઓછ. કેટલી વાર મેં જોયુંછ કે એ નામ સાંભળતાંજ તમારી રગેરગમાં કમ-કમાટની લાગણી ફરી વળેછ !” મધર ! જ્ઞેન ડેલે પોતાની માતાના ખભાં ઉપર પોતાનું માથું પ્યારથી નાખી દબાવ્યાગળ ચલાવ્યું. “તમે એક એવો ભેદ તમારા દિલમાં લઇ ફરોછ કે તે મારી આગળ ખુલ્લો કરતાં તમે ડરોછ. માયજી, તમારો એ ભેદ શું છે—અસ મને કહો !”

દુશ્મીલા હસી પડી. તે પોતાના બેટાને પ્યારથી વળગી પડી. “દીકરા, હું તુને સદા કહેતી આવીછ કે લોડ્ હેરીસન અને તેની ખુબસુરત બેટી કેટી અને તેના કુટુંબથી સદા તું દુર નાસ્તો રહેજે. તેમના ગુસ્સાથી ડરતો રહેજે, અને એકેક કદમ બેઢદ શાવચેતીથી ભરતો રહેજે. કેલેરા ગમે તેટલી ભલી હોય, પણ કેટીથી સદા ખબરદાર રહેજે. કેટી શેરનું બચ્ચું શેર છે. તું કેટીને તારી દુશમન બનાવે તે મને મુદ્દલ પસંદ નથી. સાંભળ, માઇ બોય, ઓરતો બાએ વખત ધણીજ કીના ઓર બનેછ. લોડ્ હેરીસન માટેનો મારો ભેદ એજ છે, બેટા, કે તું તેમનાથી બસ ખબરદાર રહે, અને એ ઝેરી સાંપોથી મારી માફક સદા બિહતો રહે.”

જ્ઞેન ડેલ કાંઇ વિચારમાં પડ્યો. લોડ્ હેરીસનનું નામ સાંભળતા તેની વહાલી માતા જે ગભરાટ બતાવતી હતી તે શું માત્ર તેનેજ માટે હતું ? ત્યારે તેનો શક શું બોટો હતો ?



માતાનું કહેવું નહિ માનવાનો તેને સેહેજ પણ સખખ નહિ હતો.

“અગર જો, મમ્મા, એમજ છે તો હું કહું છું કે મારી છાતી ઉપરથી આજે દસ મણનો ભાર ઉત્તકાષ્ઠ ગયોછ. હું જેટલો લોડ હેરીસનને તેટલોજ તેની મગફર છોકરી કવિન કેટને મારા ખરાં જીગરથી ધિક્કકારું.”

તે માતા હસી પડી. “વહાલા બેટા, મને ડર છે કે રખેને એ તારો ધિક્કકાર કોઇ વાર પ્યારમાં ફેરવાઇ જાય ! તુંજી તેની ખુબસુરતી ઉપર આંધળો બની રખે લોભાઇ જાય, જોન—”

“મધર ! મારી વહાલી મધર ! કેથરીનની ખુબસુરતીની જાલમાં હું ફસી પડું એવો હું નબળો કે પોચો નથી. પણ પણ મારે શા માટે એટલું બધું બોલવું જોઇએ ? તે મીઝગજનાં ખોરીયાને મારી પરજીતર બનાવવાનો ખ્યાલ વટીક કરું એટલો હું દિવાનો નથી. તેણીને જીતવાનો ખ્યાલ કરવો એ મારે માટે આસ્માનને હાથ લગાડવા ખરાખર છે.”

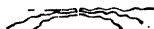
“મારાં પ્યારાં ફરજંદ !” માતાએ કાંઇ શંકાથી ડોકું ધુણાવી કહ્યું. “સરજત આગળ સઉને નમવું પડેછ. જે તરફ આપણો ઘણો ધિક્કકાર દોડેછ તેજ તરફ કોઇ વાર પ્યારખી દોડેછ. સરજત કોઇનેખી છોડતી નથી. ઓરતની સીફત આગળ ભલભલાઓ હાથખી જોડેછ, અને પોતાનેજ માટે ખાડો ખોડેછ.”

જોન આ ભલી યુઝોર્ગ બાઇને વધુ ઉશકેરવા માંગતો હતો નહિ. તે પોતાની વહાલી માતાની રમ્મ લઇ ઉડ્યો, અને

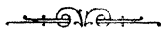
પોતાના ઓરડામાં જતાં ફેટ આબેની માતાની શંકા ઉપર મુછમાં હસતો તે ઓરડો છોડી ગયો.

જોનના જવા પછી તે કમનશીબ માતા શુક્રભંડીએ પડી અને આસમાન તરફ પોતાના બંને હાથો ઉંચા કરી ઉસ્કે-રાયલે અવાજે બોલી—

“ઓ ખુદા, ખુદા ! મારો દિલનો ડંખ હું ક્યાં સુધી તામેશ કરી શકું ! મારો કમનશીબ ભેદ મારા જીવનમાં ક્યાં સુધી છુપાવી શકું ? મારા વહાલા બેટાથી તે છુપાવવા માટે હું તેની તકસીરવાર છું. તેના ગમે તેવા શ્રાપને સજાવાર છું. મારી નામેશી તે જાણવા પામશે તો તે કદીબી મને માફ નહિ કરશે. હેરીસનવાળાઓએ જેવો મારો નાશ કાપો છે તેવોજ તેમનો નાશ થજો. ઓ ખુદા ! મારી પર રહેમ કર, અને મારા એકના એક ફરજંદને તે ઝેહેરી ઉમરાવથી બચાવ !”



પ્રકરણ ૧૫ સું.



ત્રેશામ હોલનો ગ્રાંડ રીસેપશન મેળાવડો.

બેન્ડો અને જુદા જુદા વાંજીત્રનાં શરોદ વચ્ચે “ત્રેશામ હોલ” આજે ગાજી વાજી રહ્યો હતો. ભભુકદાર વીજળીની રોશનીથી તેને એવી તો અચ્છી રીતે આરસ્તા કરવામાં આવ્યો હતો કે તેની અંદરનું એક પણ ખુણું ઝકઝકીત રોશની અને સાણગારથી ખાલી હતું નહિ. એ ભવ્ય મકાનનાં બગીચાનાં તમામ ઝાડો ને વીજળીક રોશનીમાં ગોયા ઢાંકી દેવામાં આવ્યાં હતાં. રંગબેરંગી વાવટાઓ, તોરણો અને કીમતી

રેશમી ઝાલરો સાથે “એશમ હોલ” આજે બસ લાઇટો અને સણગારોનો મીનારો બની ગયો હતો. આખા મકાનમાં કીમતી પરશીયન ગાલીચાઓ ખીછાવી દેવામાં આવ્યા હતા. ડોરોઈંગ રૂમ જાણે પરસતાનનો માળો બની ગયો હતો. લંડનની જાણીતી ખુબસુરતીઓ, લંડનની અખુટ દોલત અને જાણીતા ખાનદાનની “મગરૂરીઓ” ત્યાં જમા થઇ હતી ! ઉમરાવી ખાનદાની બાનુઓના કીમતી ઝવાહીરો અને સોલે સણગારેથી “એશમ હોલ” જાણે બેમુળ હીરા, મોતી, માણેક, લીલમનું એક પ્રદર્શણ બની ગયું હતું ! “એરીસ્ટોક્રાટીક-ઉં”નો આવો ભપકાદાર સામટો જમેલો ઓલડ કેશલમાં અગાઉ કદી પણ જમા થયો હતો નહિ. પોતાના માતબર પરોણાંઓને લંડનથી “એશમ હોલ”માં લઇ આવવા માટે નવા ડ્યુક ઓફ એશમનાં ખરચથી રપેશીયલ ત્રેનો છોડવામાં આવી હતી. એ ઉપરાંત મોટરોની મોટી અલગાર લાગી રહી હતી. કોલેજાની ખાણો-વાળું ઓલડ કેશલનું આ નાનકડું શહેર ઇંગ્લાંડની ટીપટોપ તીરમારખાં સોસાયટીનાં “ધપધપંયાં વાળ”ની ધમચકરીયાં આજે ગાભરૂ દીવાનું બની ગયું હતું.

અરે-પણ એ બધી ધમાધમી શાની હતી ?

આજનો મોટો મેળાવડો ડ્યુક ઓફ એશમની માતાની ખાસ મરજીથી કરવામાં આવ્યો હતો. પહેલાં ડ્યુક ઓફ એશમનાં મરણ પછીનો આ પહેલોજ મેળાવડો હોવાથી તેને જેમ અને તેમ દમમદાર બનાવવામાં આવ્યો હતો. હાલનો વારસ ખીજો ડ્યુક ઓફ એશમ પોતાનાં બાપનાં મરણ પછી દુન્યાની સુસાફરીએ નીકળ્યો હતો; જ્યાંથી તે પાછો ફરવાની

ખુશાલીમાં આજનાં મેળાવડાને મનોહર બતાવવામાં કાંકરાની માફક પૈસા ખર્ચવામાં આવ્યા હતા.

પહેલા ડયુક ઓફ ટ્રેશમના યુજરવા પછી ત્રણ સાલનો ગાજો વહી ગયો હતો. તેનાં મરણ પછી એક મહીનાની ટુંક મુદતમાં તેનો એક પુરો ભેટો ચારલ્સ ડયુક ઓફ ટ્રેશમનાં ખેતાબ સાથે દુન્યાની મુસાફરીએ નીકળી પડ્યો હતો ! માતાએ ભેટાને ઘણીજ આનાકાનીથી પોતાથી જુદો કીધો હતો. તેણી તેને અજાણ વ્હાલથી ચાહતી હતી. ચારલ્સ જ્યારે દુન્યાની મુસાફરીએ બાહાર પડ્યો ત્યારે તેને એવી કબુલાત આપી હતી કે દુન્યાનો અનુભવ મેળવી એક સાલમાં તે જરૂર પોતાની માતા અને બહેનને પાછો આવી મળશે. પણ ભેટાએ આ કબુલાત પાળી નહિ હતી. તેણે લાંડન પાછા ફરતાં પોતાના અનેક વાયદાઓ ઉપર પાણી ફેરવ્યું હતું—અને તેથી ડાવેજર ડયેસ ઓફ ટ્રેશમ તેમજ તેવણની દીકરી ધી આનરેબલ લેડી મર્શિયાની નાખુશી અને દલગીરીનો પાર હતો નહિ. મહીનાઓ ઉપર મહીનાઓ પસાર થયા, અનેક વાયદાઓ ઉપર વાયદાઓ ખોટા ઠડયા, પણ રમતાપંચી ચારલ્સનું લાંડન આવવાનું ઠેકાણું મળે નહિ ! જો કે તે થોડી થોડી મુદતે દુન્યાના જુદા જુદા ભાગોમાંથી મા અને બહેન ઉપર કાગલો લખતો રહેતો હતો; અને લાંડન પાછા જલદી ફરવાની ઉમેદ ઉપર ઉમેદ આપતો રહ્યો હતો.

અંતે તેઓના ઘણીજ બેહોશથી આ “લટકતો ભુતડો” ત્રણ સાલની મુદતે લાંડન પાછો ફર્યો. તે વેળાએ અને મા દીકરીની અજાણ્યો અને ખુશાલીનું શું વર્ણન કર્યું ? ખુશાલી ચારલ્સના પાછા ફરવાની હતી, જ્યારે અજાણ્યો તેના ચહેરામાં

થયેલા અન્ય ફેરફાર માટે હતી ! ગોયા આગલો લાડકવાયો ચારલસ તે હતોજ નહિ. તેનો આગલો ભરેલો ચહેરો અને બાંધો સુકાઇ સોહરાઇને શીકકો બન્યો હતો ! ચારલસે સમજવું કે આ સંધ્યો ફેરફાર તેને આફ્રીકામાં લાગુ પડેલી કાંઇ કાતીલ જંગલ-શીવરને સમજે હતો. તેને લાંડન છોડી આલ્ડ કેશલમાં પોતાની રહેવાની મરજી બહાર કરવાથી ડાવેજર ડ્યેસ પોતાના બહાલા બેટા ચારલસ અને પ્યારી બેટી મર્શીયા સાથે આલ્ડ કેશલમાં પોતાનાં “ગ્રેશમ હોલમાં” આવી ઈર પડી હતી.

આલ્ડ કેશલની સુખદાયક નીરમળ આબો હવાથી ચારલસનાં ચહેરામાં પાછો સારો ફેરફાર થતો ચાલ્યો. આ સાદાં, શાંતીભર્યા ગામડામાં આવવાથી બુઝેર્ગ માતાને જે રીતનો સંધ્યારો મળ્યો હતો. સર્વથી મોટો સંધ્યારો તો પોતાના બેટાની તળીયતમાં થયેલો સુધારો હતો. જ્યારે બીજો સંધ્યારો ચારલી અને ધી આનરેબલ લેડી કેથરીન હેરીસન વચ્ચે વધતી જતી દોસતી માટે હતો. ડ્યેસની તેમજ મર્શીયાની બંનેની ધણી મરજી હતી કે લોડ હેરીસનની આખા ઇંગ્લંડમાં વખણાયેલી છેકરી કેથરીનને ચાર્લસ પોતાની ભવિષ્યની મોહોરદાર તરીકે પસંદ કરે. આજનાં મેલાવડાનો એક વધુ હેતુ કેટીને ચારલસ તરફ આરળી જ્યાદા ખેંચવાનો હતો.

ચાર્લસ ગ્રેશમ હેન્ડસમ ચેહરાનો, સાધારણ કદનો, બેલી દરાજ અને ખેંચાણકારક દેખાવનો એક જવાન હતો. તેની જીભમાં કાંઇ અન્ય ગીઠાશ હતો-જેથી તે બધી ચારતોમાં જલદીથી માનીતો થઈ પડતો. તેના બોલવામાં કાંઇ એવી જુદી

લખાસ અને શીફારસ હતી, કે તે સર્વ કાઢને પોતાપર લોભાવી દેતો. તે બહારથી ધણો નેક અને નીતીમાનમાં અપતો—જ્યારે બાતેનમાં તે પહેલા નાંખરતો એક ઠગારો હીચકારો બ્લેકગાર્ડ હતો ! તેની મા અને બહેન તેને હજુથી પહેલાં જોવાજ નેક ને બલો ધારતાં અને તેની પર બેહદ શીદા રહેતાં.

ચાર્લસ ગ્રેશમ જ્યારે એક નાનો છોકરો હતો ત્યારે તેની માયાણુ માતાની નેક કેળવણીથી તે એક ધણો બલો અને તાબેદાર છોકરો નીકળ્યો હતો, પણ પાછળથી મોટ-પણમાં બાપના મરણ પછી દોલત હાથમાં આવતાંજ—તેમજ એબલો બહારગામ મુસાફરીએ જવા બાદ—તે ખરાબ સંગ-તમાં વીખરી જઈ તદનજ રદબાતલ બની પાછો ફર્યો હતો. પોતાના પાપી લખખણ પોતાની મા બહેનથી તદનજ છુપાં રાખી બહારથી તે શીરેસતો થઈ ફરતો હતો. પણ એટલું તો કહેવુંજ પડશે કે તે ગમે એટલો બદમાશ અને દામીઝ હતો—છતાં તે પોતાની માતા તેમજ બહેનને ખરાં જીગરથી ચ્હાતો ને માન આપતો.

તેની નાની બહેન મર્શીયા પોતાના આ નામચીન ભાઈથી તદનજ ઉલટાજ ખવાસની અને અજબજ જેવી ઉમરાવી માયાણુ જીગરની છોકરી હતી. તેણી ખુબ-સુરતીનો એક નાદર નમુનો હતો; પણ તેણીમાં સમાએલી સુંદરતાં બધાં કરતાં કંઈ જુદાજ પ્રકારની હતી. તેણીમાં કેટી હેરીસન જેવી પહેલીજ નજરે ખેંચી લે એવી ઝમકદાર, ખુબસુરતી ન હતી. ઉલટું પહેલી નજરે જેથી ટાંધ તેણીની ઠંડી અને શોકાતુર સુંદરતા તરફ જોતું







ઓ પ્રીય વાંચક ! તેણીનાં ચહેરાનું મુખ્ય ખેંચાણ શું  
 હતું તે તું કદાચ કંઈપણ સંકશે ! બચ્ચાં જેવી નિર્દોષતા અને  
 પવીત્રાઈ તેણીની સુંદર મોટી હિંદીશીત જુરી આંખોમાં એવાં  
 તો પુર જોસમાં ઝલકી રહી હતી કે જેથી તેણી આ દુન્યાઈ  
 માણસ કરતાં આકાશની જુરીને વધારે ચળતી આવતી હતી.

(જુઓ સફેા ૧૩૯ મો)

તે તેણીને એટલી ખુબસુરત નહિ માનતું. પણ જેમ જેમ તેણીને વધુ જોતું અને તેણીનાં સમાગમમાં આવતું તેમ તેમ તેણીની ફરેસ્તાઇ સુંદરતા તરફ દીલ ખેંચાતું હતું.

ઓ પ્રીય વાંચક ! તેણીનાં ચહેરાનું મુખ્ય ખેંચાણ શું હતું તે તું કદાચ કલ્પી શકશે ! બચ્ચાં જેવી નિર્દોષતા અને પવીત્રાઈ તેણીની સુંદર મોટી ઉદાશીત ભુરી આંખોમાં એવાં તો પુર જોસમાં ઝલકી રહી હતી કે જેથી તેણી આ દુન્યાઈ માણસ કરતાં આકાશની હુરીને વધારે મળતી આવતી હતી.

તે ચહેરાની ચમક ખુદાઈ ઝગેદગીના જ લાસ આપતી હતી. તે સાદા પણ ઘણા જ શ્રીમંત ઠંઠેરામાં સજ થઈ હમણા બધાં પરોણાંઓને “રીસીવ” કરતી એક સંગેમમરનાં પુતળા માફક સ્થીર ઉભી હતી. તેણી બધાં લોકોને મનસે એક અજબ જેવી વીચીત્ર સ્વભાવની છોકરી હતી. તેણી બધાં લોકોને મનસે એક ઉખ્યાણું જ હતી. તેણી એક આવાં મોટાં ડ્યુકની છોકરી હતી—તેમજ ધન, દોલત, અને હેતવંતી મા અને ભાઈના સર્વે સુખમાં હતી છતાં તે છોકરો કદીખી ખુશી કે હસ્તી દેખાતી નહિ ! તે બધાં સાથે મીઠાસથી વસતતી હતી, પણ તેણીના ચહેરા ઉપર હંમેશનો અજબ જેવાં શોકાતુર પણાં તથા દલગીરનો છાપ દીસતો. તે પોતાની જવાન જાંદગીથી જાણે તદન કંટાળી ગઈ હોય તેમ કશામાં જ ઉલટ લેતી નહિ. તેણી સદા મીઠા સ્વભાવની પણ શોકાતુર અદાની દયાળુ પણ ગંભીર અને ગમગીન એક પ્યારી પુટલી હતી.

તે કોઈ છુપા ગમથી પીળાતી હતી, એમ બધાં જ જોઈ શકતાં ! પણ તેણીને શું દુઃખ હતું, તે કોઈ કહી શકતું નહિ. તેણી કલાકોનાં કલાકો હવામાં ટીકતી એખલી બેસી રહેતી,

અને કોઈ પણ ચીજમાં ઉલટ યા ઉતેજન લેતી નહિ. તેની માતા અને બાઈ તેણીને ખુશી રાખવાને પોતાથી બનતું કરતાં, પણ બધું ફેકટ ! અંતે એકજ માણસ તેણીનાં આવાં એકાંતવાસથી તેણીને બેદાર કરી શક્યો હતો.—તે કોણ ?

જોન ડેલ !

ડેલની કારકીરદીમાં તેમજ ગરીબોનાં કામમાં મર્શીયા પહેલેથીજ અજબ ઉલટ લેવા લાગી હતી. એ ત્રણ વેળા કંઈ કામકાજને બાહણે ડાવેજર ડચેસે આ બન્ના મીશનરી પુરૂષ જોન ડેલને પોતાના આવીશાન મકાનમાં મુલાકાતે બોલાવી તેને પૈસાની મદદ વટીક કરી હતી ડાવેજર ડચેસમાં ઉમરાવી મોટાઈ યા “આરીસ્ટોક્રાટીક ઉ” મુદ્દલ હતું નહીં. તેણીની પોતાની રૂઢી દીકરીના જેટલીજ ગરીબ વર્ગના માણસો બણી દીલસોઝ હતી. મા દીકરીને જોન ડેલનું પરગણુ કામ ખચીત ધણું પસંદ આવ્યું હતું—અને બીજે ત્રીજે બાહણે મર્શીયા જોનને પોતાને ત્યાં બોલાવ્યા કરી તેને પૈસાની તેમજ બીજી ત્રીજી મદદ છુટથી આપ્યા કરતી. આ રીતે જોન ડેલ “ગ્રેશામ હોલ”માં અવાર નવાર આવતો જતો પરાણો થયો હતો.

ચાર્લસને જોન જરાબી પહેલાથીજ પસંદ નહોતો; તે જોનને ધીકકારતો; તેના સારા ગુણોથી અદેખો થતો. પણ પોતાની મા અને બહેન આગળ તેનું કંઈજ ચાલતું નહિ. આટલો તેવોનો ટુંક ખુલાસો આપ્યા પછી—ચાલો—આપણે પાછા “ગ્રેશામ હોલની” પાર્ટી તરફ નજર કરીએ.

મેલાવડામાં લોર્ડ હેન્ડશનની પોતાની બંને સુંદર બેટીઓ સાથે હાજર હતો. અને તેની જગમગસીદ બ્યુટીફુલ દીકરી ધી

આનરેબલ લેડી કેથેરીન ! હીરા મોતીના જવાહીરમાં અને કીમતી વસ્ત્રોમાં તે છોકરી આજે ગોયા બેઠેલ હતી એક હુરીજ હતી ! જ્યારે કલેરા—સાદી નમાની કલેરા શુદ્ધ સફેદ સાદા પોશાકમાં કોઈનું પણ ધ્યાન ખેંચવા વગર દરેક સાથે હસતી રમતી બેલાઈ ગઈ હતી.

અલબત્ત મગર કેટ કોઈને પણ દાદ આપતી નહી હતી ! ચોંકશે નહી ! આરીસ્ટોક્રાસીના આવા જાનરલ્સ જમ્બેલામાં એક હડડડતો ડેમોક્રેટ પણ હાજર હતો ! ડાવેજર ડ્યેસ તથા લેડી મર્શીયાની ઘણીજ બોહોસથી તવંગરોની આજની પાર્ટીમાં જોન ડેલ કાંઈક આનાકાની પછી હાજર થયો હતો. વળી મર્શીયા માટે પણ તેને અજબ લાગણી હતી—કેમકે તે રૂડી અસરાફ બાનુ ગમે તેટલી તવંગર છતાં ગરીબોનાં બાંધાં માટે છુપી રીતે તેને વખતો વખત ઘણી મદદ કરતી રહી હતી. આજે જોન મરશયાનું અતી આગ્રહભર્યું આમંત્રણ ના પાડી શક્યો નહિ હતો. પણ આવા મોટા ખાંચરેના મેલાવડાનો જોનને આજે પેહલોજ અનુભવ મલધાથી તે ગોયા સુનો સાવજ બની ગયો હતો. તેની નજરે અનેક ખુબસુરતીઓ પડી હતી, પણ આખાં ગેધરીગની ખરેખરી મોદક અતુપમ ખુબસુરતી કેથરીનની હતી ! તેણે જોયું કે તે ‘અલેખવ અલેખવ’ મીસી બાબાએ લાંડનની સંખ્યાબંધ ખણીતી ‘બ્યુટીઓ’ ને પોતાની અપાર ખુબસુરતીથી ઢાંકી નાખી હતી ! તેણે એવા નામાંકીત સંખ્યાબંધ ચેહેરાઓ જોયા, જે જોવાનો તેને સ્વપ્નો પણ હતો નહિ. તેણે જોયું કે ખુબસુરતી સાથે દોલત અને દરજ્જો ત્યાં ડગલે અને ધગલે વાંખેરાઈ પડેલો હતો !

તે એક ખુણામાં અદ્વ્ય વાલીને મુંગો મંતર ઉમો રહી ધન દોલત અને માલો ખળનનાનો આ તાલેવંત તમાશો ‘સ્ટડી’ કરતો ઉભેલો હતો તેટલાં કાંઈએ પછવાડેથી તેના ખભાં પર બહુજ આસ્તેથી હાથ ઠોક્યો—

તે લોડ હેરીસનનો ભત્રીજો હેનરી હતો !



### પ્રકરણ ૧૬ મું

ઐરીસ્ટોક્રાટ કરોડપતીનો ડેમોક્રાટ ગરીબ સ્કુલ-ફ્રેન્ડ!!

“હૃદયો ડેલ !” તે કાંઈ ખુશ મીઝજે બોલ્યો, “યુ હીયર ! ગુડ હેવન્ઝ ! સુરજ કંઈ ઉંધી જાગુએથી હવે રોજ ઉગવા માંડ્યો છે કે શું !”

“ઓ હેનરી!! ગુડ ધવર્નીંગ ”!—તું તો લંડન ગયેલોની ?

“હા—કાલેજ આય ‘રીસેપશન’ ને ખાતર પાછો આયો. વેલ ડેલ—તારી શું ખબર છે ? તું તો હમણા હમણા મેં સાંભળ્યું’છ કે મોટો સોશીયાલીસ્ટ કે નીહીલીસ્ટ કે એનાર-ક્રીસ્ટ બની ગયેલો છે હેં !” લોડ હેનરીએ પોતાની ખુશમીઝજીટ કોરખાજી ચાલુ રાખતાં કહ્યું, “તારા મજુર લોકોની દુન્યા કેમ ચાલેછ ?”

“મજુર લોકો અને માલેતોજરોની દુન્યા એકજ ધરી ઉપર ‘રોટેટ’ થાયછ, હેનરી !”

“પણ તું-તું લેબરરોનો મોટો ઉપાધ્યો, તું ઐરીસ્ટો-ક્રાસીનો કટો વેરી, તું આય મેળાવડામાં ! ખચીત ડેલ, તુને

અહીં જોવાની તો મેં સઉથી છેલ્લામાં છેલ્લીજ વકી રાખી હતી !”

“ડચેસ ગ્રેશહામના અને લેડી મર્શીયાના ઘણાંજ બોહ-શીલાં ઇનવીટેશનને માન આપવા વગર મને છુટકો રહ્યોજ નહીં. કેમ, હું અહીં છું તેથી તારી મજાહમાં ખલલ તો પડતી નથી કેની ?”

“નોટ આ ખીટ ! ઝોરખી મજાહમાં વધારો થયોજ ! આઠ સે-ડેલ-એરીસ્ટોક્રાસી સામેના તારા ગમે તેવાખી ધખારા ઓ છતાં હું આશા રાખુંજ કે તું આપરી ઇનની જીંદગીના સુખી સ્કુલ-બોય દાહડાઓ તેમજ આપરી વચ્ચેની ધાડી મીત્રાચારીખી ભુલી તો ગીયો નહીંજ હોશે !”

“નહીં-હેનરી ! ઇન સ્કુલમાં એકજ ક્લાસની અંદર બે બ્રધરસ માફક આપરે ગુજારેલાં ૪ વરસો હું સેહલથી ભુલી જાઉં તેમ નથી. કદાચ તું હવે મોટો ‘પીઅર’ થયોજ-ને ઇંગ્લાંડની સઉથી નામાંકીત પ્રિન્સીપલ ‘પીઅરેસ’ ને પરણવાનો છે-તેથી તું મને ગરીબડા મુફ્લેસ જોન ડેલને હવે ભુલી ગીયો હોય તો કેણુ જાણે !”

“છટ છટ, એ તું શું બકેજ, તું મને શું એટલો બધો અનગ્રેટફુલ ખીસ્ત ધારેજ કે જે દોસ્તે એક વખતે પોતાના જીનના જોખમે મને કુખી મરતાં બચાવ્યો તેને હું ભુલુ, તેજ વખતે મેં તુને મારી જીંદગી વેર એક ખરો લાઘ તરીકે ગણવાનું પ્રોમીસ કીધું હતું તે શું તું ભુલી ગયો, હું મારી જીંદગી વેર ગમે તેડું થશે તોખી તુંને એક સાચ્યા દોસ્ત તરીકે ગણુસ.”

એટલું બોલી હેનરીએ પોતાના હાથ જોનના હાથમાં લાગણીથી આપ્યો.

જોન લાગણીથી કાંઈજ બોલી શક્યો નહિ.

જોન તું બોલતો કેમ નથી, તું શું મને તારો એક સામ્યા ફ્રેન્ડ તરીકે ગણતો નથી ?

અસ હેનરી હવે ઘણું થયું, હું તુને એક સામ્યા દોસ્ત તરીકે ગણું છું, પણ હું કેમ ભુલી જઈ કે તું એક ઉમરાવનો છોકરો છે, જ્યારે હું એક મુફલેસ જોન ડેલ છેઉં.

નોનસન્સ ડેલ, એ બધું હાલગ છે, ખરી ફ્રેન્ડશીપ આગળ મારા વીચાર પ્રમાણે પડવી, ધન, દોષત એ બધું તુચ્છ છે.

“જોન-હું તુને તારા કહ્યા પ્રમાણે ખરેખર “ભુલી” ગીયો હોતે તો હમણા અખાડા કરીને તારી આગળથી પસાર પસાર થઈ જતે ! તું આય બધા હીરાઓના ઝકઝકાટથી એટલો તો ડઘાઈ વધાઈને ખુણે ચંપાઈ ઉભેલો કે હું સહેલાઈથી તારી નજર છટકાવી શકતે ! ચાલ હવે એ પીજન છોડી બીજી વાત કયે. કેમ તું તો બીલકુલ આજે ડાન્સ કરતોજ નથી ?”

“અમીરો સાથે ડાન્સ કરવાનો ફકીરોને હક નથી-હેનરી !”

હેનરીએ હસીને પોતાનો હાથ પોતીકા રકુલ-બોયઝ દીવસોના આ માનીતા ગોઠ્યાનાં ખભા પર મેળ્યો. લોર્ડ હેનરી એક ઉમરાવ હતો-છતાં તે પોતાના તુંદ અને પાછ કાકાના જેટલો ગરીબોને હીણનારો નહીં હતો.

“પાંચ આંગળાં કંઈ સરખાં હોતાં નથી, ડેલ ! બધાજ

અગીરો ફરેસ્તાઓ નથી પણ અંદર કોઇ સારાં માણસોની હોયછે !”

“એશક ! હું કાંઈ તે ના પાડુંછ ? પણ તેમ બધાજ મુફ્લેસ કામદારોની કંઈ દોજખી દબલ્યો હોતા નથી, હેનરી !”

“હેલ—ત્રાંબે વખતે તુંને પાછો મળવા માટે હું ખચીત ખુશી થયોછ. તેમાં ખાસ કરીને તુંને આજે અહીં આવા ટીપ-ટોપ મેળાવડામાં જોઇને ખરેખરજ ખુશી છેઉં ! જો કે, દોસ્ત, મારે તુને ફેહવું જોઇયે કે તુને અહીં જોઇ ઘણાંક લોડ શીપો અને લેડીશીપોનાં નાખનાં ટીચકાં ચહડી ગેયલાં છે !”

જોન હેલ સેહજ મુછમાં હસ્યો—

“કદાચ તારા કાકાનેની મારી હાજરી લાવી નહી હશે !”

“જરાની નથી લાવી ! એવણુ ને મારી ફેટ કાહરનાં ખુબ ખલરાટમાં છે કે ડ્યેસ ઓફ ગ્રેસહામે તુને અહીં બોલા વ્યેજ કેમ ? આઇ સે, હેલ—પણ તેં હજુ મને કોનગ્રાટ્યુલેટ નથી કાધો ?”

“કોનગ્રાટ્યુલેટ ? શાને સાઈ ?”

“ફેટ સાથે અદરાવા સાઈ !”

જોન હેલના હોઠો ઉપર તીરસ્કારનું સેહજ હસવું પંથરાયું.

“હું દલગીર છેઉં, હેનરી—કે મારી મુખારકબાદી તુને હું આપી શકતો નથી,” તેણે ઘણાજ ધીમા અવાજે કહયું.

પણ હેનરી આજે ગેલમાંજ હતો. તે હસી પડ્યો—

“તારો તડ ને ફડ બોલી દેવાનો સ્વભાવ હજુ રેહીજ ગીયો, હેલ ! હું જાણુંછ કે ફેટના મીનજનો તુનેની કંઈ અનુભવ



મળેલો છે. જોન—આજેજ સહવારે મને મીસ ક્રેનેથે પેલી મોટર બાળી નાખવાની બધી વાત કેહીછ. કેટ ગમે તેવી રીતે વરતી હોય—પણ, માઇ ફ્રેન્ડ, તેં એ છોકરીની તરફ જે જેન્ટલમેનલી વર્તણૂક દેખાડી તે સારું હું તારો ઉપકાર માનુંછ.”

આમ કહી હેનરીએ પોતાના પુરાણા રકુલ સોજતીનો હાથ પકડીને તેની સાથ શેકહેન્ડ કરી.

“કામલ નાણુક બાનુઓ તરફ કોઇખી ખરો ગ્રહસ્થ એમજ પોતાની ફરજ બજાવતે, હેનરી !” જોને આસ્તેથી જવાબ દીધો.

“પણ આજના આવા ઠંડરાબર્યા મેળાવડા વીશે શું ધારયું ? તું તો જાણે હેબતાઇજ ગેયલો લાગેછ ? બોલની-જરા તારો વીચાર તો કેહ ?”

“શું વીચાર કેહું ? હું સમજીજ શકતો નથી કે ડાવેજર ડ્યેસ અને લેડી મર્શીયા જેવાં સમજી બાનુઓ આજે તવં-ગરોને રીઝવવા માટે પોતાની દોલતનો છેક આટલો બધો છુમાડો કરવા કેમ તખ્યાર થયાં હશે ? આજના જંગી ખર્ચનો એક નાનોજ લાગ એ બાઇઓએ ગરીબ બિચારાં એકરો અને તેમની વિધવાઓ માટે આપ્યો હોતે તો—હેનરી—”

“યુપ, યુપ, જોન” હેનરીએ જોનને આગળ બોલતાં અટકાવી કહ્યું, “એવી તકરાર કરવાનો હાલ વખત નથી. જો, જો પેલી ખુબસુરત કાઉન્ટેસ તારી તરફ જોતીજ ઉભીછ. મને લાગેછ કે તેણીએ તારું બોલવું સાંભળ્યુંછ. હું ધારુંછ કે એને તારા બોલવાથી ગુસ્સો ઉપજ્યોછ ! તું એને બોળ-ખેછ કે, ડેલ ?”

“નહીં—એ કાણ છે?”

“કાઉન્ટેસ સ્ટરની!” હેનરીએ તેના કાન ઉપર પડી કહ્યું,  
“એ તેજ ઓરત છે, જોન, કે જેણીનાં એકજ સખુન ઉપર  
ધગ્ધગ્ધ રાજદવારી પદ્મ ઉલટાઇ જાયછ. રાજદવારી સવાલોની  
ઉઠલ પાઠલ તે કેમ કરવી, એ નખરાંબાજ બાતુના નખમાં રમી  
રહ્યુંછ. બાતુઓના હક માટે લડત ચલાવનાર એ બાતુ કાઉન્ટેસ  
સ્ટરની છે, જેણીના એકે એક સખુનમાં અજબ મોહિતી છે.”

ખરેખર, હેનરીએ જોયું હતું તે ખરૂંજ હતું. કાઉન્ટેસ  
સ્ટરની જોન ઉલતે ક્યારની કાંઇક અજબ જીજ્ઞાસાથી ધારી ધારી  
જોતી હતી, જે તરફ જોન ઉલતું ધ્યાન ખેંચાયું હતું નહિ.

“વેલ—ગુડ બાઇ, જોન! આપરે પાછા મળશું. હવે  
મને કેટી આગલ જવાની જરૂર છે. ડ્યુક એફ ટ્રેશામ એનો  
પીછો છોડતોજ નથી.”

આમ બોલી હેનરીએ ચાલવા માંડ્યું. પણ જોન ઉલે  
તેને બોલેમાંથી પકડ્યો—

“થોલ જરા—હેનરી.” ઉલે કેટી તરફ ચાલી જતા  
હેનરીને અટકાવી કહ્યું, “સાંભળ, કેટી તરફનો તારો પ્યાર  
કમનશીય છે. હું જોઉંછ કે તે મીઠામીઠા બોરીયું તારી  
મુઠલ દરકાર કરતી નથી. તુંને થુકીને જોવાનીબી પરવાહ કરતી  
નથી. તેની રગોમાં તારે માટે પ્યાર જેવું કશું છેજ નહીં!”

હેનરી પોતાની ટકોરબાજ રીત મુજબ ફરીથી મુઠમાં  
હસ્યો—

“તું દરેક બાબદમાં એક્ષપર્ટ છે તે હું જાણુતોંતો—ઉલ !  
પણ તું પ્યાર અને મોહબતનોબી એક સ્પેશીઆલીસ્ટ છે તે  
તો મેં આજેજ જાણ્યું ! !”

“તારી અંગત ખાનગી ખાંખદર્માં વચ્ચે પડવા સારું હું માફ માગું છું—પણ તું મારા પુરાણા મીત્રને ચેતવણીના બે બોલ કેહવાની મારી ફરજ બજાવવા વગર મારેથી રહેવાતું જ નથી—હેનરી !”

“છટ-છટ ! તું કેટને મારી આંખોએ જોઈ શકતો નથી તેથી એમ બોલેછ—”

“તારી આંખો ? મોહ્યતમાં મશગુલ બનેલાં માણસોને આંખો હોતીજ નથી, હેનરી !”

લોડ<sup>૧</sup> હેનરી હવે જરા ગંભીર બન્યો—

“જોન—તારું બોલવું પથ્થર સમાન છે. પણ તું મને કેહેવા શું માગેછ ?”

“એટલુંજ કે તારે શા માટે તેણીની એટલી દરકાર કરવી જોઈએ ? તારા એવા કેમજેર પ્યારથી તો તે મગરર ઓરત તુને વધારે ધીકકારતાં શીખશે.”

“નોનસન્સ ! જોન, એક મરદનો ઓરત તરફ કેવો સાચો પ્યાર હોયછ તેનો તુને ક્યાંથી ખ્યાલ હોય ? કેમકે તુને પ્યારનો ખીલકુલ અતુલવંજ નથી. કેટી મારી અદરાયલી મોહરદાર છે. તેની મોહ્યતમાં કોઈનોખી હીસ્સો રહેવો જોઈએ નહિ. ધ્યાનથી સાંભળ, કે હું જો જાણુશ કે કેટીએ પોતાનો પ્યાર ડ્યુક ઓફ ટ્રેશમને કે કોઈખી ખીજા ચંડાલને સપુરદ કીધોછ, તો હું બન્નેના જન લઈ છેલ્લો હુંખી મરીશ—ગુડ બાય !”

રકુલ દીવસોના તે બે પુરાણા સોબતીઓને વાતમાં છોડી આપણને તે આલીશાન મોટાં દીવાનખાનાના ખીજા ભાગ ઉપર નજર હવે કરવી પડશે.

એક નીચી પોચી મખળલની “સેટી” ઉપર મર્શયા અને કેટ-એકમેકથી તદન ઉલટી પ્રકારની આ બે ખુબસુરતીઓ-એકમેકની પાસે ગોઠવાઇને ક્યારની ફાણુ જાણુ શુંબી ધુસ-ધુસ વાતો કરતી બેઠેલી હતી. મગર કેટ મર્શયાની સોજતથી આજે કંઈ અજબ ખુશમીજનમાં હતી. તે બેનાં સ્વભાવમાં જમીન ને આસમાન જેટલો ફરક હતો, તે છતાં બેઉ વચ્ચે ઘણી ઘાડી દોરતી હતી.

“કેટી ડીયર, આજનાં મેળાવડાથી તું કંઈ બેહદ રાજ થએલી લાગેછ; તે જોઇ મારાં મમા અને ચાર્લસનીબી ખુશાલીનો પાર નથી.”

“મર્શયા, તારૂં કહેવું તદન ખરૂં છે. આજની મારી ખુશાલી તારી મીઠી કંપનીને આભારી છે. તુને આજે હંમેશ કરતાં જરા વધારે ગેલમાં જોઇ હું ખરેખર ઘણીજ ખુશી છેઉં. મને કેહ મર્શયા ડીયર, તું હંમેશ એવી ખુશાલ કાંય નહિ રહેતી ? તારી બીચારી મધરને શા માટે એટલી બધી દુઃખી બનાવેછ ? તેવણુ આજેબી તારે માટે ફરયાદ કરતાં હતાં, કે તું પરણવા સાફ ના પાડેછ, ને તેમજ તું કશામાં બી ઉલટ લેતી નથી ! મર્શયા, તું શું એમ કરવામાં વાજબી છે ?”

“એમાં હું શું કરું ? એમાં મારો કંઈ ઇલાજ નથી !” મર્શયાએ એક ગમખાર નીસાશો ખેંચી જવાબ દીધો. “હું પોતે પુઅર મમા માટે ઓછી દુખી થતી નથી. પણ હું શું કરી શકું ? મારાં દીલ સાથ ઘણીબી લડુંછ પણ ફેકટ. હું આય સ્વાર્થી જીંદગીને હવે હદ બાહર ધીકકારતાં શીખીછ-કેટ !”

“અરે પણ કાંય ?—તું આટલી જુવાન છે—પૈસે ટકે પુર છે—ખુબસુરત છે—પછી—”

“અચ્ચગીથીજ મને એશ્વઆરામ ધન, દોલતનો તીરસ્કાર હતો; અને હવે તો એટલી બધી કંટાળી ગયછ કે જરૂર એક દહાડો આ બધું છોડી દઇ નર્સ યાતો નન બની, મારી દુખી જીંદગીને સુખી બનાવશ. પણ હમણા તેમ હું મારી મધરને ખાતર કરી શકતી નથી. તેણીને ખાતર હું આ બધું મુઠે મોઢે સહન કરુંછ.”

“પણ તુને દુખ શાનું છે—ડીયરી ?”

“એમ પુછ કે શાનું સુખ છે ? કેટ ડીયર, તવંગરીમાં સુખ નથી. ખરું સુખ ગરીબાઇમાં છે. તવંગરી સ્વાર્થી છે. જ્યારે ગરીબાઇ બીન સ્વાર્થી છે. હું એક ગરીબને ત્યાં અવતરી હતે તો હું ચિત્રો ચીતારીને મારો ગુજારો કરતે. પણ આય મારી તવંગરીમાં એક ડ્યુકની દીકરી તરીકે હું તેમબી કરી શકતી નથી !”

મર્શીયાની આવી વાતો સાંભળી કેટ તો બે ઘડી ડંગજ થઇ ગઇ ! પણ તેટલાં તેણીની નજર મર્શયાએ પોતાની છાતી આગળ પહેડેલાં સુંદર ગુલાબો તરફ ગઇ.

મર્શયા ડીયર કેટલા સુંદર ગુલાબો છે ! મને એમાનો આય એક લાલ લેવા ગમેછ. કેહની કેણુ તરફની એ તુંને ભેટ મળીછ ?”

કેટીએ કાંઇક અજબબી સાથ જોયું કે મર્શયા એક-દમ લાલ થઇ ગઇ હતી. તેણીની સુંદર આંખો નીચે નમી ગઇ. પણ તેણીએ કેટીને કંઇથી જવાબ આપ્યા વગર

ઝટ તે એક ગોલાખ કાઢી કેટને આપ્યો, જે કેટે પોતાની છાતી પર લટકાવ્યો.

“શું છે, મર્શ્યા ? તું એટલી લાલ કેમ બની ગેમ્મ ? કંઈ સમજ પડે ? તુંને આ સુંદર કુલો કાણે ભેટ આપ્યાં ? ડીયર-કેહની ?”

“કેટ, એ શું ઘેલાં ? હું શાને માટે લાલ થાઉં ? આય ગુલાબો મને મીઠા જોન ડેલે આજે સાંજે મોકલી આપ્યાં. એવણનાં કોટેજનાં નાના બાગમાં જેવાં સુંદર ગુલાબો થાયેછ તેવાં કેઠે થતાં નથી. કેટ, તુંનેબી એ ગમ્યાં કેની ?”

તે વધુ આગળ બોલી શકી નહિ. કેટીનો હસતો ખુશાલ ચહેરો એકદમ તુંદ અને કરડો બન્યો.

“મર્શ્યા એ તું શું બકેછ ? તું શું એટલી બધી જાન ભુલી બનીછ કે જોન ડેલ જેવાં એક કંગાળ લિખારીની આપેલી ભેટ તે તેં સ્વીકારી, તારાં ઉંચ ખાનદાનને ખરાબ લગાડવાની કેમ હિંમત કીધી, તે હું સમજી શકતી નથી.”

આ પળે એતેફાકથી આ મીઠજી છોકરીની નજર અચ-ભુચ જોન ડેલ ઉપર પડી-તે થોડેક છેટે હેનરી સાથ વાત ચીતમાં મશગુલ હતો. જોનની અને તેણીની નજર એક થઈ. એક ન સમજ પડે તેવી લાગણી તેણીનાં દીલમાંથી પસાર થઈ ગઈ. અચભુચ કંઈક લાગણીને આધીન થઈ તેણીએ પોતાની છાતી આગળથી ધણાજ જુરસાથી તે લાલ ગુલાખ પાછું ખેંચી કાઢ્યું અને તેને પાખી ચુકી નાખી ત્યાંજ ભોંય પર ફેંકી એક તીરસ્કારની નજર જોન પર ફેંકી ધસારા સમેત મર્શીયાને છોડી ગઈ !

જોન ડેલે આ બધા તમાશા જોયા-પણ કંઈ બોલ્યો

નહીં. હજુર તો હેનરી કંઈથી બોલે પણ તેટલાં ડેલે પોતાની સામે કાઉન્ટેસ ઓફ સ્ટરનીને હસતે ચહેરે તેની આગળ ઉભેલી જોઈ. તે તકનો લાભ લઈ હેનરી ત્યાંથી ચાલી ગયો.

તરતજ કાઉન્ટેસ ઓફ સ્ટરનીએ બોલવા માંડ્યું—

“માફ કરજો; તમોને રોકવા માટે હું દસગીર છું. મારી ઓળખ તમોને બીજા પાસે આપવાની જરૂર જોતી નથી. હું કાઉન્ટેસ ઓફ સ્ટરની છું. મેં હમણાજ તમારું નામ જાણ્યું, તમો મીંડ જોન ડેલ છો?”

જોન નમીને હંકારમાં જવાજ દીધો.

“ત્યારે તો તમો સાથે સેલફ-ઇન્ટ્રોડ્યુસ થવાની ખુશાલી હું દાખી શકતી નથી. તમારા પવીત્ર મીશનથી હું બેખબર નથી. મીંડ ડેલ, હું તમારા કામની પુરેપુરી કદર કરું છું. આપણે બંને એકજ હોડીમાં મુશાફરી કરીએ છીએ. મારું કામ બાનુઓને મરદો કનેથી હકો આપવાનું છે, તમારું કામ ગરીબ કામદારોના હક તવંગરો કનેથી મેળવવાનું છે. કોઈને પણ વચમાં લાવવા વગર મારી ઓળખ આપવા માટે હું માનુ છું કે તમો મને માફ કરશો.”

એટલું બોલી તેણી જોન ડેલની પાસે બેસી ગઈ, ને જરાબી ઓસ્કાયા વગર કેટલાં વરસોની બાણે જોનની મીત્ર હોય તેમ ગરીબોના હકો માટે તકરાર કરવા મંડી ગઈ.

જોન તો આ કાઉન્ટેસની વાક્યાતુરીથી બસ થસજ થઈ ગયો. તે પોતે જ્યાં દરાજમાં આખા ઓલ્ડ કેશલમાં પ્રખ્યાત હતો, પણ તેણે જોયું કે તેની જ્યાં કાઉન્ટેસ ઓફ સ્ટરનીની બોલવાની છટા આગળ બીલકુલ બેઠીસાજ હતી.

“માફ કરજો; તમેને રોકવા માટે હું દલગીર છું.  
મારી ઓળખ તમેને ખીજા પાસે આપવાની જરૂર જોતી  
નથી. હું કાઉન્ટેસ ઓફ સ્ટરની છું. મેં હમણાજ તમારું  
નામ જાણ્યું છે. તમે મી૦ જોન કેલ છો?”

(જુઓ સફેા ૧૫૨ મો.)





તેઓએ આખો વખત બધું ભુલી જઈ એલારપેલાર વાતો કરવા માંડી. અંતે પંદરેક મીનીટ પછી કાઉન્ટેસનેજ વહી ગયલા વખતનું બાણ્ય આવ્યું—

“મીઠાં ડેલ, મેં તમારો કીમતી વખત લગલગ ઘણો રોકી દીધો તે માટે હું તમારી દરગુજર ચાહુછ. હું તમોને તમારાં બીજાં ફ્રેન્ડોથી વધુવાર વીખુટા પાડવા માગતી નથી.”

બીજીજ પળે તે બાનુ જોન ડેલથી છુટી પડી ટોળામાં બેલાઈ ગઈ. જોને જોયું કે આ કાઉન્ટેસ મગરૂરી વગરની એક ખુબસુરત ઉમરાવજાદી હતી. તેણી ઇંચે ઇંચ એક ‘લેડી’ હતી. ખુદ ખુદરત તેણીના ચહેરા પર હસતી હતી. લેડી સ્ટરનીથી કેથરીન બીલકુલ ઉલટુજ ચીત્ર રજુ કરતી હતી.

લેડી સ્ટરનીથી છુટો પડી જોને હેનરીની પુઠ પાછી પકડવા માંગી—પણ હેનરીનો પતો મળ્યો નહિ. વળી તેણે જોયું કે થોડીક મીનીટની વાત ઉપર જે જગ્યાએ કેથરીન અને મર્શીયા વાતોમાં રોકાએલાં હતાં ત્યાં હવે તેઓ હતાં નહિ. તેને થોડીજ ખબર હતી કે બગીચાના એક ખુણામાં મોટા ઝાડ હેઠળ કેટી અને ડ્યુક એક બાજત ઉપર ખુશ વાતોમાં લીન બની ગયલાં હતાં.

“ડ્યુક,” કેથરીને હસીને કહ્યું, “આજનો મેળાવડો ફતેહમંદ નીવડવા માટે હું તમને મુબારકબાદી આપુંછ. પણ આય મેળાવડા માટે મને એકજ દલગીરી ઉપજેછ, તે એજ કે તેમાં તમોએ આપણા કદા દુશ્મન જોન ડેલને સામેલ કીધોછ. જ્યારેબી હું તેને મારી નજર સામે જોઉછ ત્યારે મને મોટો ધીકકાર છુટેછ.”

ડયુકે કેટના ચહેરા ઉપર એક જાળરદસ્ત “થોબરો” ખુલ્લો પ્રગટી નીકળેલો જોયો. તે કાંઈક ખસીયાણા સાદે બોલ્યો:—“કેથરીન, તારી ફરીઆદ વાજખી છે. પણ એ માટે હું નહિ પણ મારા મમા અને મારી બહેન મર્થયા જવાબદાર છે. તેઓ તરફથી હું તારી મારી આહુંછ. આજના મેળાવડામાં મને પોતાનેથી તેની હાજરી નાપસંદ છે. ખરૂં માનજે, જ્યેન કેવળ માટેની મારી બહેનની બેવકુફાઈ ભરી લાગણી જોતાં હું મોટી મુશ્કેલીએજ મારો ગુસ્સો અટકાવી શકુંછ !”

“હું એ સાંભળી ધણી ખુશી છું. મને ઉમેદ છે કે તમો આ સંબંધમાં મજબુત હાથે કામ લેશો. ચાલો, હવે આપણે જઈએ.”

આટલું બોલતાં કેથરીન પોતાની જગાએથી ઉઠી; પણ જેવી તેણી આગળ વધતી હતી કે તેજ પળે ડયુક કંઈ ઉશરાએલી હાલતમાં બોલી ઉઠ્યો:—

“થોડીક વધુ પળ થોભ, ફેટ-અને મારું સાંભળ ! જે પળની હું લાંબી મુદ્દનથી ઉમેદભર રાહ જોતો હતો, તેજ પળ હાલનીજ છે. કેથરીન-હું તુંને ખરા જીગરથી આહુંછ. મારી લાંબી મુસાફરી દરમ્યાન જો કાંઈખી ઓરતની સ્મરત સદા મારી નજર સામે દસતી ઉભી રહેલી હોય, તો તે તારી હતી. કેટી, હું તારા પ્યારનો ઉમેદવાર છું.”

આટલું બોલી તે તેણીની આગળ ગુંઠણીએ પડ્યો, અને પોતાની બેઠક આગળ ઉભેલી નાઝનીનનો નાજુક હાથ તેણે પોતાનાં હાથમાં લીધો. આ વેળાએ પાસેની ઝાડીમાં કંઈ ખડખડાટ થતો કેટીએ સાંભળ્યો, પણ તેણીને તેની થોડી

દરકાર હતી ? તે પોતાનો હાથ ડ્યુકના હાથમાંથી ખેંચી લઇ બોલી ઉઠી:—

“તમારો હાથ ! ઓ ખુદા ! કેટલો બધો ખરબચડો છે ? જ્યારેની તમે મને સેકહેન્ડ કરોછ, ત્યારે મને લાગેછ કે એ હાથ એક ડ્યુકનો નહિ, પણ કોઇ લોખંડ અને લાકડાં સાથે લડત ચલાવતા ગરીબ લુદ્ધાર કે સુથારનો છે.”

કેટીએ કરેલા ટીકાથી ડ્યુકના ગભરાટનો પાર રદયો નહિ. તે કશો જવાબ દઇ શક્યો નહિ. તેનાં ખરબચડાં હાથ માટે એકલી કેટીએજ નુકતેચીતી કીધી હતી નહિ, પણ ઘણાકોએ તે માટે અગાઉ અખએખી બતાવી હતી !

“કેટી,” વાત ઉડાવી ડ્યુકે કહ્યું. “મારા સવાલનો એ જવાબ નથી. કહે કે તું મને ચાહાયછ ! અખુટ પ્યારથી હું તને ચાહુંછ, ઉંડી મોહબતથી મેંમારા જીગરનાં મંદીરમાં તુને જગો આપી હું તારો પરસ્તાર બન્યોછ. ડારલીંગ કેટી, મારી મોહબતનો બદલો તારા પ્યારથી મને આપ ”

“એ વાત જવા દો, એ કદીખી બને તેવું નથી ! હું તમને તો શું પણ કોઇને ચાહી શકીશ નહિ, ડ્યુક ! હું આપ દુન્યામાં મારા પપા સિવાય કોઇપણ મરદને ચાહી શકતીજ નથી. હું તમને નીરાશ કરવા માટે હું ખરેખર દલગીર છું, ડ્યુક—પણ તમે જાણોછ કે હું મારી મરતી માતાને હેનરી સાથે પરણવા વચન આપી ચુકીછ. તે છતાં તમેએ કીધેલી માગણી—”

કેથરીન વધુ બોલી શકી નહિ તેણીએ એકાએક પોતાની સામે હેનરીનેજ ઉભેલો જોયો ! ડ્યુકે ફગલાએલે ચહેરે હેનરીને

ખુબ ઈસ્સામાં ડોકયું કરયું—અને જાણે કંઈજ બન્યું ન હોય, તેમ ત્રણે જણુ તે જગ્યા છોડી ગયાં.



પ્રકરણ ૧૭ મું.



રંગમાં ભંગ !

મોહબતમાં ચકચુર બનેલા બે જવાન હમનબરદોની વચમાં એક પ્રીન્સેસના ટેક અને દમામ સાથ ચાલતી કેથરીન પાછી દીવાનખાના ભણી ગઇ. હેનરીની ખુશીનો પાર હતો નહિ. ડ્યુકનો હાલ જુદોજ હતો. વર્ષોથી ધારી રાખેલી પોતાની ઉમેદમાં તેણે પોતાને પોતાના હરીફના દેખતાં આજે મહાતથએલો જોયો હતો. આજનાં મેળાવડા પાછળ પૈસાનો મોટો ધુમાડો કરવામાં તેને કેથરીનને રાજી કરવાનો હેતુ રાખ્યો હતો, પણ આ હેતુ તેને જમીનદોસ્ત થએલો જોયો. કવીન કેટે તેને મજબુત-રોકડી-શરયામ “ઝાકુ” આપી હતી ! ખીજા હાથ ઉપર હેનરીનાં ધુખરાએલાં ચહેરા ઉપર કંઈ ખુશાલીએ જગ્યા લીધેલી તેને જોઇ. મોહબતની બાજીમાં માહત થયલા એક હરીફને મનથી આ બેજલત અને નામોશી તમે શું સમજો છો ? ડ્યુક સાબનો મીઝાઝ હમણા એટલો તો બરબેલાફ હતો કે જો તેવનનું ચાલતે તો આ જીણું જીણું મુજમાં હસ્તા બેવકુફ, બેઅદબ, હેનરીનો તોટોજ ભચડી નાખતે !

પણ—ઓ—!!

ત્રણડે જણાં એક શબ્દ પણ બોલવા વીના તે ભપકા-બંધ દીવાનખાનામાં દાખલ થયાં કે તેઓની મોટી અજબોબી

વચ્ચે તેઓએ જોયું કે ત્યાંના મેળાવડામાં કાંઈક ગભરાટ ફેલાઈ રહ્યો હતો !

તે “હોલ” માં બે કંગાળ ચીડલેહાલ દેખાવતી ઓરતો કોઈનાં પણ ડર વગર કોણ જાણે કેમ દાખલ થવા પામી હતી !

વળી મોટી અજાણ્યો તો એ હતી કે તેણી લોડ હેરીસનને મલવા માંગતી હતી ! વડી ઓરતનો દેખાવ વધુ કંગાળ હતો, તેણીનો પોશાક ખીલકુલ હાલહવાલ હતો. તેણીની વચ્ચે ચાર દાદેકાથી વધુ હતી,—અને તેણી દેખાઈતી ધણીજ નાતવાન, નાદરસ્ત તખ્તીયતમાં હોય તેમ નજરે પડતી હતી. તે ધરડી સ્ત્રીને હાથનો ટેકો દઈને ઉભેલી ખીજી ઓરત ભર જવાન વચની છતાં, ઉંચા કદની અને પાતળી હતી. પણ તેણી ગમે તેટલા પોતાને મેલા કપોશાક છતાં કોઈનું પણ ધ્યાન ખેંચે એવી રંગરૂપે મોહક હતી.

“મને ખતાવો, ખુદા ખાતર મને કોઈ દેખાડો, કે લોડ હેરીસન ક્યાં છે ?”

વડી ઓરતનો આવો પોકાર ડરોઈંગ રૂમમાં ધમધમી રહેલો હતો. આવી બે કમીની ઓરતોને આમ ટીપટોપ ઉમરાવી જમેલામાં વગર તેડે ઘુસી આવેલી જોતાંજ ‘ગ્રેશમ હોલ’ માં મોટો હોહોકાર મચી રહ્યો હતો—પણ જ્યારે તેઓને મોટે લોડ હેરીસનનું નામ સાંભળવામાં આવ્યું, અને જ્યારે તેઓને આમ બેધડક કલાજકાર કરતી પરોણાઓએ દેખી, ત્યારે તો તમામ મેળાવડાની અજાણ્યોનો પાર રહ્યો નહિ હતો. અલખતાં “લાલડભુંજ” બીખારડાંઓ” થી સુગાતાં કેટલાંક તાલેવંત તીસમારખાંઓનો મીઝજ હાથથી ગયો હતો. કેટલાંક “નસકોરાં” ઓએ આ બંને

“ મુફલેસ ” સ્ત્રીઓને હંકારી કાઢવાની યુમાયુમ કરી મેલી હતી ! પણ તે બેડે બેગાની ઓરતો જાણે બન્ના ધનેતરોની દરકાર કરતીજ નહિ હોય તેમ લોડ<sup>૧</sup> હેરીસનને તે મેળાબડામાંથી શોધી કાઢવા આસપાસ નજર કરતી ઉભીજ રહી હતી.

એજ વખતે લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન ખીજ પરાણા સાથે હસ્તો હસ્તો અને વાત કરતો ડરોઇંગ રૂમમાં દાખલ થયો. તેને જોતાંજ વડી ઓરત એક છેડાએથી વાઘનળી માફક તેા તરફ ધસી ગઇ અને ચીચવાયલે અવાજે ઓરડો ધુજી રહે તેમ તેણીએ બરાડ પાડી—

“આહ ! હીયર યુ આર—યુ ત્રેટર ! અમારી પાયમાલી કરનારો તુંજ લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન છે ! જો, મારી તરફ નજર કર ! અને મારી બેટી પર હજીજી રહેમ કર—ઓ જાલીમ ઉમરાવ !”

તાજુખી, ગુચવણ, ગજરાટ અને ગુસ્સાને મારે હાજર રહેલું સૌ કોઇ તે જાણે દીગમુદ થઇને ઠસજ બની ગયું ! લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન જેવા એક અમીર સાથે આવી બે રેંજ પેંજ રખડેલ સ્ત્રીઓને શો સંબંધ હોય તે તેઓ સમજી શક્યાં નહિ. એકકેએકની નજર લોડ<sup>૧</sup> હેરીસનની ઉપર ચોંટી બેઠી હતી. હીજ લોડ<sup>૧</sup>શીપ શો જવાબ દે છે, તે સાંભળવાને દરેકે દરેક જણનાં કાનો ઉભા થઇ રહ્યા હતા.

“એ આ બધું શું નોનસન્સ છે ?” લોડ<sup>૧</sup> હેરીસને આસપાસ નજર કરી સહેજખી ઉશકેરાયા વગર દયા અને દીલસોજીના ઢોંગથી કહ્યું, “મુરખ સ્ત્રીઓ ! તમે મારા ઠપકા કરતાં દયાને વધુ લાયક છો. ને ખાસ કરી આ બુઢી ચક્રમ ઓરત કોણ છે ? હું તેને જરાખી પીછાણતો નથી.”

આ સખુનો સાંભળી તે જમ્મક આઘ વળી પાછી એકદમ ઉશ્કેરાઈને લોડ હેરીસનની અડોઅડ ગઇ—

“લોડ હેરીસન ! હું શું તારી જદમાશીથી એટલી અધી કરમાઈ ગઈછ કે મારી સીકલ પણ ફેરવાઈ ગઈછ ? હું તારા એકવારના દોસ્ત મારટીન ફ્રેકસની વિધવા લીઝી છું—જે, મારી ગમ બરાબર જે !—”

કેથરીન જે આટલો વખત મુઠ્ઠી આ બે નાચીઝ ઓરતોથી કમકમીને દુર ઉભી હતી, તેણી હવે ત્યાં ધરી આવી અને ગુસ્સાથી પોકારી ઉઠી:—

“આ દીવાની ઓરતને અહીંથી એકદમ બહાર કાઢવાની શું અત્રે હાજર રહેલા કોઈજ નેન્ટલમેનમાં તાકાત નથી ? —એમ ગળે પડુ ઓરતો ! અહીંથી દુર યાઓ ! નહિ તો નોકરો પાસે ધકકા મરાવી તમને બહાર કહડાવવામાં આવશે !”

આમ બોલી કેથરીન તે બુએર્ગ સ્ત્રીને હડસેલો મારવા જતી હતી—પણ કલેરા વચ્ચે પડી—

“કેટી, ખુદાને ખાતર ઉશ્કેરાઈ ના જા ! એ બીચારી કાંઈ ભુલતી જણાયછ.”

પણ કલેરાનું આવું ડહાપણ ત્યાં હાજર રહેલાં ઉંચે ઉપારેનાં કેટલાંક પરોણાઓને મુદ્દલ પસંદ પડ્યું નહિ. “એ કંગાલોને એકદમ બહાર કાઢો !” એવા અનેક પોકારો આજુ બાજુ ઉઠી રહ્યા. કેટલાંક વધારે સમજી “ગેસ્ટો”એ આ બે ઓરતોને નરમાશથી સમજાવી બહાર કાઢવાની કોશેશ કરી—પણ ફ્રેકટ ! જાણે ધરથી “દહી ખાઈ”ને પોતે આવી હોય તેમ તે સ્ત્રીઓએ પોતાની જગ્યા ઉપરથી એક કદમ પણ



આગળ ભરવાની સાફ ના પાડી ! જખરીનાં ઇલાજો લેવાનો હવે શોર ઉઠી રહ્યો. નોકરોને પણ ખોલાવવામાં આવ્યાં, અને ડ્યુક ઓફ ગ્રેશમે કરડા ધોધારી સાદે આ બે “દીવાની જેવી દેખાતી સ્ત્રીઓ” ને ધસડીને બહાર લઇ જવાનો તેમને હોકમ આપ્યો. પણ તેજ ધડીએ સહ કોઇની અણહદ અજબગી વચ્ચે થોડી મર્શીયા અચળુચ ત્યાં ચાલી આવીને ભાઇની આડે પડી !

“સખર, ચાલેસ ! ! એ તું શું બેવકુફાઇ કરેછ !” તેણી ખુલ્લે પણ ગમખાર અને મક્કમ સાદે બોલી, “આય મુફ્લેશ ઓરતોને જખરીથી બહાર કાઢવા સામે હું મારો પ્રોટેસ્ટ ઉઠાવું છું ! એમનો ખુલાસો સાંભળવાની આપણી ફરજ છે. પછી તે માનવો કે નહિ તે આપણું કામ છે”

એવા તો અસરકારક સાદે તેણી આ બોલી કે ગ્રેશમ હોલનાં નોકરો પણ બાળુ હઠી ગયાં. પણ તેથી ડ્યુક ગ્રેશમ ઉપર સહેજ પણ અસર થઇ નહીં. તે પોતાની બેઠન ભણી એક છેડાયલાં ભુંડની માફક ફર્યો—

“ડોન્ટ બી સીલ્લી, મર્શીયા !” તેણે ચીરડાઇને કહ્યું, “આય ચકરમ ડ્યુનાટીકો મારા ગેસ્ટને અપમાન કરે તે હું ચાલવા દેવાનો નથી. બસ હાંકી કાઢડો આય ઓરતોને !”

ડ્યુક સાહેબ તરફનો હુકમ ફરીથી મળતાંજ નોકરો પાછા તે સ્ત્રીઓને પકડવા આગળ વધ્યા—પણ તેજ પળે જોત ઉઘનો રપટ અને જોરાવર અવાજ સાંભળી વળી પાછાં સર્વે કોઇ દાંબેબાંએ બની ઉભાં—

“ખીસ્તાં રેહો ! બે નીરાધાર બાઇઓને અહીં હું તમારેથી હલાક થવા દેવશ નહીં !” તેનો ઠઠરાવનારો સાદ જાણે ઓરડામાં ધમધમી રહ્યો, “ખુદાને ખાતર આ બાઇની ફરીયાદ

પર કાન ધરો. એ બિચારીને નાહક પરેશાન ના કરો. એ દીવાની હોય તેમ લાગતું નથી. તેમાં આય ઓઢ લેડીની તખીયત ધણીજ નખળી લાગેછ-તમે એટલા ઘાટકી થશો નહીં ! ઇનશાનો તરીકે આપણી ફરજ છે કે એને શું કેહવાનું છે તે સાંભળવા વગર એને હાંકી કાઢડવી નહીં !”

“કદી નહિ, કદી નહિ,” કેટી ગુસ્સાથી દેવાનીની માફક પોકારી ઉઠી, “આવાં હલકત નીચ બીખારડાંએને ટેકા આપનાર આય માણસખી એજ વર્ગનો છે ! એનીજ ઉશકેરણીથી આય બે બદામની રસ્તે રખડતી ઓરતો મારા માનવંત પેદરને અપમાન કરવા અહીં આવીછ. ડયુક ! મારી તમુને ખાસ અરજ છે કે જો તમારામાં મરદપણું સેદજખી મોજુદ હોય તો આ બંને બદકાર સ્ત્રીઓને અને તેને ટેકા આપનાર આય કસરવેજ ધણીને એકદમ અહીંથી દુર કરો !”

ડયુક ઓફ ગ્રેશામ કંઈ બોલવા જતો હતો—પણ તેટલામાં વળી એક બીજી બાનુ બેહદ ઠસ્સાથી પરોણા વચ્ચેયા બહાર નીકળી આવી. આ ઓરત “કાઉન્ટેસ ઓફ સ્ટરની” હતી.

“તમે લોક બધાં ભેળાં શાંત રાખીને વાત કરતાં નથી !” તેણી દમામથી ઘાડે અવાજે બોલી-અને સઉ કોઈ ચુપ બનીને તેણીને સાંભળવા પડ્યાં-“શેમ, મીસ હેરીશન ! તમારેયા એ વકી મેં રાખી નહીં હતી ! મી. ડેલના મત સાથે હુંની મલતી થાઉંછ કે ઇનસાફને ખાતર આ બાઇઓનો ખુલાશો આપણે સાંભળવોજ જોઇએ. તવંગરોને જેટલી દોલત પ્યારી છે તેટલીજ ગરીબોને પોતાની હોરમત અને ઇજત પ્યારી છે !”

આટલું બોલી તેણીએ તે જમ્મક બાઇ તરફ ફરીને કહ્યું,

“મેડમ—અમે જોધયેછ કે હમણા તમે તદ્દન ખીમાર છો—પણ તોખી તમારે જે કહેવું હો તે બેલાશક કહેા. કહેા—તમારી શી ફરીવાદ છે ?”

મીસીસ મારટીન ફેકસનેા દેખાવ હમણા ખરેજ દયા અને અંદેશો ઉપજવનારો હતો ! તેણી અતીશય નયનાઇને મારે ધમ કરતી કે બોંય ઉપર ફસડાઇ પડી. નયનાં “હાટ” થી તેણી મુશકેલાઇએ દમ લેતી હતી—પણ તોખી તદ્દન શીકકાં, મોત જેવાં સફેદ મ્હોંડાંએ તેણીએ પોતાની હકીકત કહેવા માંડી. તેણીને ખુલાસો ટુકો હતો, પણ તે દયાજનક હતો. તેણીએ ગળગળે ધુજતે સાદે બોલવા માંડ્યું, અને દરેક જણ મુગું મંતર થઇ ઉભું. તેણીના દાસ્તાનનો સાર એ હતો કે તેણીનો ખાવીંદ મારટીન ફેકસ મરતી વખતે ઇંગ્લંડમાં પોતાની દોલતનાં ત્રસ્ટી તરીકે લોર્ડ હેરીસને પોતાની તમામ દોલત સંપૂર્ણ કરી ગયો હતો. આ દોલત આશરે પચાસ હજાર પાઉન્ડ જેટલી હતી. મારટીનના મરણ પછી લગભગ બે વરસ સુધી લોર્ડ હેરીસને મારટીનની વિધવા અને તેની એક પુત્રી બેટીનેા ગુજારો કરવા જેટલી રકમ પુરી પાડી હતી. પણ પાછળથી તેણે ખંતે મા દીકરીને એવું સમજાવ્યું કે લંડનમાં તેમનો ગુજારો થવો હવે મુશકેલ હતો, કેમકે તેને મરનાર તરફથી મળેલી રકમનું તબ્બું આવ્યું હતું. એટલા માટે તેણે સુચવ્યું કે તેઓએ બેલજીયમ જવું જ્યાં તેઓ ઉપર તે દર મહીને પોતાની તરફથી તેઓનાં ગુજારા જેટલી રકમ મોકલતો રહેશે. આવી રીતે મા દીકરીને બેલજીયમનાં એક નાનાં ગામડામાં લઇ જવામાં આવ્ય. થોડાક મહીનાઓ સુધી તેને ઓહ કેશલથી નાની રકમો મોકલી

આપી; પણ તે પછીથી હાલની ઘડી સુધી તેને એક પાઠ પણ મોકલવાના અખાડા કર્યા. મા દીકરીએ લોડ ઉપર કાકલુદી લઈ અનેક કાગલો લખ્યાં; તેનો કશો જવાબ વટીક ફરી વળ્યો નહિ. ગામડાનાં રહીસોએ એ બંને બાઈઓને પોતાથી બનતી મદદ કીધી, અને તેઓએ આ દુખ્યારી અખલાઓને પાછાં ઇંગ્લાંડ ફરી લોડ હેરીસનને જાતે મળવાની સલાહ આપી. તેઓ એક સલાહ આપ્યાં અને હેરીસન પેલેસમાં અનેકવાર દાખલ થવાની કોશેશ કીધી, પણ તેમની કંગાલીયતનાં સખમે લોડ હેરીસન આગળ જવાનો માર્ગ મળ્યો નહિ. અંતે તેઓ આ મેળાવડામાં એક પરગણુ બાઈની મહેનતથી “લોડ હેરીસનને” મોડેમોડું મલવાને શક્તિવાન થયા. આ પરગણુ બાઈ મારગ્રેટ હતી !

“બિલકુલ જુદું !” લોડ હેરીસન જે આટલો વખત સુધી ચુપકીદી પકડી ઉભો હતો તેને આ જઈજ બાઈની ઉપલી મતલબની કેશીયત પુરી થતાં બેહદ ઉશકેરાએલી ઢપે બરાડ મારી. “આ ગળેપકુ ધુતારી મારા કોઈ દુસ્મનની ઉશકેરણીથી અહીં ચાલી આવીછ ને મારી પર તદન ગલત નીચ બોલાતાન લાવીછ !”

“બોહોતાન ?” લીઝીની બેટી રોઝી જે આટલો વખત સુધી એક પણ બોલ બોલ્યા વગર તવંગરોનો સંબંધો તોર ચુપચુપ સહન કરતી ઉભી હતી તે લોડ હેરીસન તરફ ડોળા કકડાની બોલી, “બોહોતાન ? એ ઇનસાનના રૂપમાં શહેતાન કહે કે તું તારા પાપનો ખુદાને શું જવાબ દેશે ? તવંગરોની બેઇમાની એજ ગરીબોની પરેશાની છે ! એ-માતા ! માતા ! ! અરે કોઈ મારી મરતી માદરને બચાવો !—”

રોઝી વધું બોલી શકી નહિ. તેણીએ બારે ગભરાટ સાથે બેયું કે તુટેલાં જીગરની અને ભુખમરાથી છેકળ આજેઝ બનેલી તેણીની માતાએ એક જબરદસ્ત લપેરો ખાધો અને જોન તેને પકડે તે આગમય તેણી જમીન ઉપર તુટી પડી. જોન, કાઉન્ટેસ ઓફ સ્ટરની, મર્શીયા, કલેરા, વીગેરે કેટલીક બાનુંઓ અને મરદો તેણીની પાસે દોડી ગયાં. સારા નસીબે ત્યાં બે ત્રણ તખીઓ હાજર હતા. તેઓ આ અભાગણી ઓરતની સારવારમાં રોકાઈ ગયા, અને દસેક મીનીટની મહેનત પછી તેઓ તેણીને સેદજ સુદ્ધીમાં લાવી શક્યા. પણ જેવી તે નાતવાન ધરડી બાઇએ આંખ ખોલી કે તેણીએ નસોસ સાદે પાછું બોલવા માંડ્યું—

“મારી દોલતનાં લુટારા, લોર્ડ હેરીસન ! તું મને હવે વધુ વાર ભુખે મારી શકનાર નથી. મારી અજલ નજદીક આવી ચુકીછ ! હું મરી જઈછ-ઓહ-મારી એક પુરી નીરાધાર રોઝને આ દુન્યાની દયા ઉપર-આહ !-છોડી જઈછ, પણ યાદ રાખજે-ઓહ-કે ખુદા તને છોડશે નહિ—”

તેણી વધું બોલી શકી નહિ. તેણીએ વધુ બોલવાની કેશેશ કીધી, પણ બ્યર્થ ! હાદેસા, હાડમારી અને હેઝત ધસકથી ઝુમાઈ ગયલું તે હરદય વધુ જવાબ દેવા ના પાડતું હતું. રોઝીએ પોતાની માતાની ખરી હાલત જોઈ લીધી. તેણી આ વાદલી માતા આગળ ગુંઠલીએ પડી અને બહેદ જીરસાથી પુકારી ઉઠી—

“માતા ! મારી વ્હાલી માતા ! જે ચંડાલે તારી છતી દોલતે તને ભુખમરાથી મારી નાખીછ, તે ઉપર મારા કીનાનો ધમધમતો અંગાર વરસાંઉ નહિ તો હું તારી બેટી કહેવાઉં

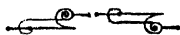
નહિ ! હું ખુદને હાજર નાજર જાણી આપોકાર સોગંદ લઉંછ કે તારી આશાનો નાશ કરનાર બદમાશનું હું જ્યાં સુધી સત્યાનાશ વાળશ નહિ, ત્યાં સુધી એક પળવાર પણ જાંપીને બેસશ નહિ. મારા આ કસમથી હું પાછી ફરું યા લોડ હેરીસન જેવા બદમાશથી હરું તો કુદરતનો ધગધગતો આઝાબ મારી ઉપર પડજો ! મારી ઉપર સારી દુન્યાની લ્યાનત વરસજો ! મારું બીજાનું કાંટા અને કવચનું બનજો ! મારી ઉપર કુદરતનો માર પડજો !”

બેહદ મમ અને એકદમ ઉશ્કેરણીને મારે રોઝીબી હવે ઉંધે મસ્તક ત્યાં જમીન પર પડી, અને ડચકાં ખાવા પડી. તખીબોએ જાહેર કાધું કે તે જઈએ આપતો દમ આખર થયો હતો !

અલખતાં આ તો બધો રંગમાં ભંગ થઈ જવા પામ્યો હતો. પરોણાઓએ ઝપાઝપ તે મેળાવડામાંથી ખરતી લેવા માંડી. જોન ડેલ અને બીજાઓની મદદ સાથે રોઝી પોતાની મરનાર માતાની લાસને એક ગાડીમાં નાખી તે મકાન વધુ એક બોલબી બોલ્યા વગર છોડી ગઈ. તે માતખર મકાનમાં એવા ઘણાક પરોણાઓ હતાં જેઓ ઉપર લીઝી અને રોઝીની કહાણીથી બહુજ માઠી અસર થવા પામી હતી. તેઓએ ખાતરીથી માન્યું કે લીઝી અને તેણીની મરનાર મા સાચી હતી, અને લોડ હેરીસનની બદમાશીનાં તેઓ અને કમબખ્ત ભોગ થઈ પડ્યાં હતાં.

આ ન ધારેલા ત્રાજક દુખદાયક બનાવથી એક દમદમા ભર્યો ગ્રાંડ મેળાવડો ચુકાઈ વીખરાઈ ગયો. હર એક ધી ડચેસ એક એશામની દલગીરી અને નાસીપાસીનો શુમાર હતો નહિ.

તેણીએ રાખેલી ઉમીદ ધુળમાં મલવાથી તેણી બહેદ ફગલાઇ ગઇ હતી. તેણીને એમજ લાગ્યું કે આ અશુભ બનાવ આવતી આફતની એક અચુક કાંઇ નીશાની હતી. આ ખ્યાલ ધત્તાંજ તેણી કમકમાટીથી ધુળ.



### પ્રકરણ ૧૮ મું.



“ દહે જીગર. ”

ગયા પ્રકરણમાં બનેલા બનાવ પછી છ માસનો મોટો ગાળો વહી જવા છતાં હેરીસન પેલેસની મગફર શેઠાણી “કવીન કેટ” ગ્રેશમ હોલમાં બનેલો બનાવ ભુલી રાકી નહિ હતી. નામોશીભર્યા બનાવ બાબે અને લોડ્સ હેરીસનને ત્યાં થયેલાં ઉઘાડાં અપમાન બાબે અલગતાં તમામ વર્તમાન પત્રોએ મોટાં મોટાં હેડીંગો તથા રસરસતા હેવાલો બાપી માર્યા હતા, તેથી તેણીની મગફરીને વધારે મજબુત ફટકો લાગ્યો હતો ! ગ્રેશમ હોલની પારટી બંને બાપમેટીને એટલી બધી તો ભારી પડી ગઇ, કે તેઓને “ સોસાયટી ” માં મ્હોડું દેખાડવુંજી હવે ભારી પડી ગયું હતું ! તેઓ પોતાનાં દોસ્તોની મુલાકાત જવલેજ હવે લેતાં ! ખાસ કરી ધી આનરેઅલ લેડી કેથરીન હેરીસન ઉપર એ બનાવથી બહુજ ગમખાર અસર થઇ હતી. લોડ્સ હેરીસન એ સઘળું જોઇ શકતો હતો, અને એ બની ગયલા બનાવ વીશે વધુ ખટરાટ નહી કરવાને તેણીને પુશકલ રોજ સમજવતો; પણ ખુશ્નુરતીની તે મગફર રાણી ચીઠડે હાલ ગરીબોથી પોતાનાં આપને અને પોતાના ખાનદાનને

થએલાં આવાં જાણુન અપમાનની યાદ ભૂલી શકતી નહિ. તેણીનો મુખ્ય બળાપો એજ હતો, કે લોડ' હેરીસન પોતાનાં હાથમાં મોટી સત્તા, આટલા બધા પૈસા અને આટલી જાગીરી શકતી ધરાવતાં છતાં આવાં બેઅદ્ય બે બદામતા બીખારડાં-એને કશું કરી શકતો નહિ.

બેકરાર હાલે એક પોચી ગાદીના સોફા ઉપર ગમખાર ફેટને પછડાઇ પડેલી અને વીચારોમાં મસ્ત બનેલી આપણે જોઈએ છીએ. તેણીનાં સુંદર ભમર જેવા કાલા વાળો આમ તેમ બેઠકારીથી વિખેરાઇ પડેલા છે. કલેરા તેણીનાં સુંદર કપાળ ઉપરથી તે રેશમ જેવા નરમ વાળનાં ગુચ્છડાં તેણીની બાજુમાં બેસી ઘણીજ માયાથી ઉંચા કરવામાં રોકાઇ ગયલી છે. ફેટનો માનીતો કુતરો “બ્રીન્સ” પોતાની બાઇની ગમ-ગીની જોતો ગુપચુપ બાજુમાં લેટી પડેલો છે.

આહ ! ‘એશામ હોલ’માં પપા ડીયરની દાર થઇ-જ્યારે જોન દેલ જેવા તેણીના બાપનાં શતરૂઓની ફતેહ થઇ ! ફેટને સમજજ પડતું નહીં હતું કે આવા તુંદ તુમાખી ભાભડભુંગ આ કામદાર લોકોને તેમની બજાજનો સ્વાદ ચખાડવોખી કેવી રીતે !

“ફેટ ડીયર !” કલેરાએ ઘણીજ મમતાથી પોતાની વડી બહેનનાં ગાલ ઉપર કીસ લઇ કહ્યું, “આજે ફેટલા દાહડા થયા તું એમ ચેડાં શું કાહડેછ ? બસ એ ગઇગુજરી ખુદા ખાતર તું ભુલી જા ! આખા મેળાવડામાં તે ચોરતનું માને એવું કોઇ હતુંજ નહિ. જો તું તારી હંમેશની મગરૂરી બાજુએ મુકે તો એ નજીવા બનાવ ઉપર તુને એટલો બધો વિલાપ કરવો પડે નહિ, તારી બેચેનીથી આપણા પપાખી બેકરાર



બન્યાછ. રસ્તે રખડતી કાંઈ સ્ત્રી દીવાનાપણાંની ઝુમમાં જે કંઈ બકી ગેઈ તેથી શું તેવણુની આબરૂ ઓછી થઈ ગેઈ ? નાઉ-કમ-કેટ ડારલીંગ ! ડોન્ટ બી નોટી ! તારા જીવને નાહક બાળીને તખીયત બગાડશે જો !”

કેથરીને એક નીસાસો નાખ્યો !

“કલેર ! મને કાણુ જાણે શું છે તે બનાવ બનવા પછી કંઈ જીવને ઉદાસજ લાગ્યા કરેછ ! પેલી બે હલકત બીખાર-દીઓનો તો હું વીચારખી નથી કરતી, પણ-પણ-જેન ડેલથી પપા કાંય એટલા ખીહતા કરેછ એજ મારો મોટો ગમ છે !”

“જેન ડેલથી પપા ખીહતાજ નથી-કેટ ! એ માણસથી કાંઈનેખી વાજખી રીતે ખીહવાનું કારણ હોય એમ હું માનતીજ નથી ! તું બસ એની સામમે ‘ગ્રેજ્યુડીસ’ થઈ ગેઈછ !”

કેટી તીરસ્કારથી સેહજ હસી.

“જેમ તું ને મંશીયા ને પેલી કાઉન્ટેસ સ્ટરની એ સખ્શની પછવાડે તમારાં વરસ વેચોછ તેમ હું કંઈ એને ડેમી ગોડ તરીકે પુજતી નથી, કલેર !”

“તું નથી પુજતી-પણ પોણું ઓલડ ફેરલ તો જરૂરજ પુજેછ ! કેટ ડીયર, એ જેન ડેલની ખરી ખુખી જ્યારે તું જાણુશે ત્યારે કદાચ તારા વીચારો તું બદલશે. પપાને તો શું પણ રસ્તે પડેલાં કાંઈ કુતરાંનેખી એ જાણીજીજીને નુકસાન કરે એવો એ પુરૂષજ નથી. એના ઉત્તમ ગુણોને સાફ એને ‘એડ-માયર’ કરવા વગર આપણાથી રેહવાતુંજ નથી !”

કેટી જીણે સાહે હસી પડી.

“તું એને લવ કરેછ, કલેર ? સાચ્યું કેહ”

“ખચીત એની ભલછને, એવી સાદાછને, એના ખીન સ્વાર્થી ખવાસને હું ‘લવ’ કરુંછ—તુને કેહવામાં મને જરાખી વાંધો નથી !”

અડધી મીનીટ કેટી કાંઈ ઉંડા વીચારમાં બેઠી. પછી અચ્ચુચ કેલરા બેઠનના ગળાં આસપાસ પોતાનો હાથ વીંટાળી કાંઈ અજબ જુસ્સાથી બોલી.

“મને કેહ, ડારલીંગ, તું એ—એ ડેલને સાઈં શું ધારેછ ? મને ખરું કેહ કલેર—એ માણસ ધણોજ ગુડ-લુકીંગ છે, નહીં ? આખ મીન—એના બે કાળા ભમ્મર ડોળાઓમાંજ કંઈ અજબ શક્તી છે, નહીં ?”

કેથરીનના ગોરા ગાલો ઉપર એકદમ રતાશ ખુલ્લે ખુલ્લે ફરી વળ્યો. ધડીભરના જુસ્સામાં આમ ભટ કરતું તેણીએ બોલી દીધું ખરું—પણ પછી તેણી આવી “કચુંબર” કલેરાના દેખતાં કરી દેવા માટે બહુ પસ્તાઇ ! કલેરાની હવે હસ્વાની વારી આવી હતી.

“હા—કેટ-જ્યારે એ આપણી ગમ સીદી ખોદલી આંખોએ જોયછ ત્યારે અજબ આપણી પર કંઈ અસર કરેછ. અલખત, એને હું એક ખરેખરો હેન્ડસમ, એત્રેકટીવ, ઇનટેલી જન્ટ યંગ મેન સમજુંછ. પણ એના દેખાવ કરતાં એનો સ્વભાવ વધારે ખુટીકુલ છે. એ વાતચીતમાં કેટલો કાબેલ છે—બોલવા ચાલવાની એની રીત કેટલી ‘સ્વીટ’ છે. એની બધી રીતભાતજ કેટલી ‘નોબલ’ છે તે હું તુને દરશાવીખી શકતી નથી !”

અરેરે ! નાની કલેરા આ શું કરતી હતી ? ચોક્કસ જાતની બોખારથી જળતાં પોતાની બેઠનનાં શરીરમાં તેણી

વધુ ખીમારીની બેમાલુમ 'સીરમ' ગોયા "ઇનજેક્ટ" કરતી હતી !! વાંચનાર—ખુદ કેટીને માલમ નહી હતું કે તેણી પોતે ક્યારની તે જાલમ ગુપ્ત અદ્ભુત ખીમારીનો ભોગ થઇ પડેલી હતી ! તેજ ખીમારી કે જેનો ઇલાજ આજની ધડી અને કાલના દહાડા સુધી કોઇ પણ દુન્યાનો તખીય ઉપજવી શક્યોજ નથી ! તેજ ખીમારી કે જેને જમતના નામાંકીત વીદવાન વૈદો "દૃદ્દે" જીગર"નાં નામથી ઓળખતા આવ્યા છે !

ધાર-ઇસ્ક-મોહબત ! કોઇખી નામે તેને ઓળખો. પણ આ કાતીલ તાવ શરીરમાં ક્યારે બેમાલુમ પેસે છે તે દર્દી પણ ચેતી શકતો નથી. જ્યારે જોર પકડીને તે પોતાના ભોગને તદનજ લાઇલાજ કરી નાખે છે, ત્યારેજ તે ખીમારીની હસ્તીથી દર્દી ખપ્પરદાર બને છે !

આહ !—એજ ગુપ્ત ધીમી તાવની અસરથી કેથેરીન પીડાતી હતી ! પણ ખચીતજ તેણીને પોતાને સ્વપને પણ ખ્યાલ નહી હતો કે તેણીની ખીમારી શું હતી ! ટ્રેશમ હોલની પાર્ટી પછી તેણી એક વાર મર્શયા અને ક્લેરાની બહીજ બોહસથી પોતાની મરજી વીરૂધ્ધ તેવોને ખાતર જોન ડેલનાં જાહેર લાષણોમાં હાજરી આપી હતી ! ડેલની ગરીબો તરફની ટેકાવદાર લડત ! અને તવંગરોની તકોબરી વીરૂધ્ધ તેની સખ્ત મુજાહેમત જો કે કેટને તદન અકારી ઝેર લાગી હતી—છતાં આ સોહવામણા વક્તાખાજ બોલનારની છટા અને સ્વતંત્રતાને આતેનમાં ખરેખરજ તેણીથી વખાણવા વગર રેહવાયું હતું નહીં ! બેશક—જોન ડેલ તરફના પોતાના ગુસ્સાનું ગમે તેવુંખી ડોળ જારી રાખવા છતાં આ સખ્શની ખીન હાંસલ ખીન સ્વારથી મકસદ માટે તો હવે

કેટના મનમાં જરાબી ખતરો હતોજ નહીં. પણ તેણીની મગ-  
રૂરીને સખમે તે કબુલ કરવા આહતી ન હતી. જેમ જેમ  
તેણી આ પુરૂષ સામે વધારે ચીરડાવાનો અને ધીક્કારવાનો  
યત્ન કરતી તેમ તેમ કાણુ જાણે શું બી બાતેનની અજબ  
લાગણીથી તેજ પુરૂષની હીમત, તેની સાલેસાઇ, તેની બેરીકર  
બાહદુરીથી ખેંચાતી હતી.

કેથરીન આજે કાંઇ અજબ વાત કરવાના ‘મુડ’માં હતી !  
“કલેરા, ડીયર કલેરા,” તેણી ધીમા દબાયલા સાદે  
બોલી, “તુને શું ખબર કે એ ડેલનો ચહેરો મને કેવો સતાવેછ !  
ઉંઘમાં પણ હું તેનો ચહેરો ચાલુ જોઉંછ, અને કોઇ વખત  
ધારતીથી હું બીહી ધુજી ઉઠુંછ ! તું કેહછ તે ખરંજ છે.  
એ માણસની બે વનદરકુલ કાલી આંખોમાંજ કાંઇ જાદુ  
છે ! એ જ્યારે મારી અમ ટગર ટગર જોયછ તાહરે મારા  
દીલમાંથી જાણે કંઇ વીજલી પસાર થઇ જાયછ અને હું  
ધુજીછ. ઓ કલેર, એ મને શું થાયછ તે હું પોતે સમજી  
શકતી નથી. હું કે જે કોઇથી ડરતી હતી નહિ, તે એના  
જેવી એક તુચ્છથી ડરંછ, તે વીચારથી મને એટલો મારા  
પોતા પર ગુસ્સો આવેછ, પણ શું કરું ?”

“કેટ ડીયર, તુને કાંઇ જખરો ખોટો ધખારો ખેડોછ.”

“ઓ કલેર ડીયર, તુને થોડીજ ખબર છે કે હમના મારા  
જીગરમાં શુંબી થાયછ !”

પણ તેટલા વળી એકાએક મેમ સાહેબના ભેજમાં શુંબી  
પાછું વારૂ જરૂર આવ્યું તે ખુદા જાણે. તેણીની કંગાલ  
મગરૂરી પાછી ઉભાઇ આવી, તેણીનો નરમાસવાળો ચહેરો હમેશ  
જેવો પાછો તુંદો અને મગરૂર બન્યો ને તેણીએ ધણીજ

ગુરસાથી ચોપડી ઉચકી જમીનપર ફેંકી દઇ ગુરસાથી કેલેરા તરફ ફરી બોલી, “છટ છટ, એ આજે મને શું થયું ? કાંઈ આપર ભેળું તો નથી ખસી ગયું કેની, કે આપરે એવી વેલી વાત કરીયેછ ! તેથી કોણની ? એક તુચ્છ મુદ્દેસ પુરૂશ કે જેણે મનેને પપાને ભર જાહેરમાં અપમાન કરવાની હીમત કીધી ! તે હું કદીબી ભુલી જવશ નહિ, એની પર હું માફ વેર લેવશ. હું એને ખરાં જીગરથી ધીકકારું ! ને હમેશજ ધીકકારશ. કેલેર ખખરદાર ફરીથી મારી આગળ એના જેવા કમીનાની કદીબી વાત કરતી ના !” ગરીબ બચારી કેલેર તે તો તદનજ ગભરમ્ ગમ્. કમનસીબ કેટ તુને થોડીજ ખખર છે કે તારી મગરૂની ધુમમાં તું તારા પોતાના જીગરનેબી પારખી શકતી નથી.



### પ્રકરણ ૧૯ મું



“ઓ-એની આંખોમાં જરા સેહજ મીઠાસ હતે  
તો-આહ !!”

હેરીસન બેહનોને વાત કરતી છોડી આપણે ખીજે ઠેકાણે નજર કરયે, મેળાવડામાં બનેલા દુષ્પદાયક બનાવની અસર “હેરીસન પેલેસ” કરતા “ગ્રેશામ હોલ”માં ઓછી થઇ હતી નહિ. એ દિવસથી હંમેશનો રંગીનો ખુશાલ ચાર્લ્સ ડયુક ઓફ ગ્રેશામ બરીયલ અને ચીરડાઉ બન્યો હતો. તે કદાચજ પોતાની પ્યારી માતા અને વહાલી બહેન સાંથે હસતો, અને થોડુંજ બોલતો. આ ફેરફાર માતા અને બહેનથી છુપ્યો રહ્યો.

હતો નહિ. ડ્યેસ ઓફ ગ્રેશામ એક વફાદાર ધણીયાણી નીવડી હતી. તેણીના ખાવીંદ મરનાર ડ્યુકને લોડ હેરીસનના મરનાર ભાઇ વીલયમ સાથે ઘણું સાઈ હતું. તે એક એક વખત જની દોસ્ત હતાં, પણ પાછળથી તેમાં ભંગાણુ પડ્યું હતું. આ ભંગાણુમાં અંત ત્યારેજ આવ્યો કે જ્યારે બુધ્ધો ડ્યુક મોતને જીજાણે પડ્યો. મરનાર ડ્યુક પોતા પાછળ મોટી દોલત અને બે ફરજાંદ મુકી ગયો હતો. માતાએ પોતાનાં ખાવીંદનાં મરણ પછી પોતાની બેટીને ઉંચી કેળવણી આપી હતી. તે જવાન ડ્યુક પોતાનાં આપનાં મરણ પછી માતા અને બહેનથી મોટે ભાગે ગેરહાજર રહેતો હતો, જેથી ખુબસુરત મર્શીયાને દરેક પ્રકારની કેળવણી આપવાનું કામ તેણીની બધી માતાને માથે આવી પડ્યું હતું.

મરનાર ડ્યુક જેટલો તે કાચા કાનનો હતો, તેટલોજ તે કરડા સ્વભાવનો હતો, અને પોતાના ખાનદાન માટે તે ઘણો મગરૂર હતો. તેની એક વધુ ખામી પોતાની ગમે તેટલી ભુલનો એકરાર નહી કરવાની હતી. પોતાની જીંદગીની એક પુરી ચોકકસ ગંભીર ભુલનો એકરાર તેણે પોતાનાં એક પુરા બેટા આગળ જીંદગીની આખેરી થતી વેળાએ કીધો હતો. મરણની છેક છેલ્લી ઘડીએ પણ પરણેતર આગળ પોતાની ભુલ નહિ કબુલ કરવાની તેણે પોતાની મગરૂરી છોડી હતી નહિ. તેણે પરણેતર આગળ માત્ર એટલોજ ઇશ્વારો કીધો હતો કે ચારલ્સ આગળ તેને ખુદ્દા કીધેલા બેદ મુજબ હકદારને હક આપવો. ડ્યુકના મરણ પછી માતાએ બેટાને “હકદારના હક” માટે ઘણુંજી પુછ્યું પણ ચાર્લ્સ તેણીને ઉડાવતોજ રહ્યો હતો. માતા જ્યારે હઠ પકડતી ત્યારે તે

કહેતો કે “હકદારના હક” માટેનો મરનાર ડ્યુકનો બેદ મરતી વખતનો તેનો ધખારોજ હતો—અલકે મરનાર પીતાએ “હકદારના હક” નો બેદ તેની આગળ કદી પણ ખુલ્લો કર્યો હતોજ નહિ ! આથી માતાનો ગુચવાડો ઓરંખી વધતો રહેતો હતો. પોતાના ખાવીંદને માનવો કે પોતાના બેટાને તે તેણી સમજી શકી હતી નહી. પણ મર્શલા એવા વખતે પોતાનાં ભાષ્ટની મદદે આવતી, જેથી માતા લાયાર બની બેસી રહેતી.

ડ્યુક ઓફ ગ્રેશામની હાલત ‘ગ્રેશામ હોલ’ની પાર્ટી પછી જેમ બદલાઈ ગઈ હતી, તેજ પ્રમાણે હેનરીની હાલત પણ બદલાઈ ગઈ હતી. ડ્યુકની હાલત જ્યારે બેચેન બની હતી, ત્યારે હેનરીની ખુશાલીનો પાર હતો નહિ. ડ્યુકની માંગણી કવીન કેટે નામંજુર કીંતી હતી, એજ ખ્યાલથી હેનરીની ખુશાલીની હદ હતી નહિ. તેણે કેટીનાં મોઢે કાનોકાન સમજ્યુ હતું કે તે હેનરીને પરણવા માટે તેણીની મરતી માતાનાં ખીજાણાં આગળ કબુલ થઈ ચુકી હતી ! આ ખુશ ખબરથી હેનરીએ પોતાની માતાને પણ જાણીતી કીધી હતી નહિ. તે આ બેદ ખીલકુલ છુપો રાખવા માગતો, છતાં પોતાનાં જની દોસ્ત જોન ડેલને આ ખુશખબરથી વધુ વાર બેખબર રાખવા માંગતો હતો નહિ. આટલી લાંખી મુદત સુધી ચુપકીદી પકડી રાખવા તેનું પેટ પુટી આવ્યું હતું. જેથી તેને જોન ડેલને તાકીદની ચીઠ્ઠી લખી “હેરીસન હોલ” માં બોલાવ્યો હતો.

હેનરીની માતા જોનને હમેશની માફક ધણાજ પ્યારથી મળી. તેણી જોનને પોતાના બેટા માફકજ આહતી હતી. લોડ હેરીસન કુટુંબની ખોટી મગરૂરી આ લલી ઓરતમાં ખીલકુલ

હતી નહિ. તે ગરીબો તરફ માયા અને દયાથીજ જોતી, અને તેઓને મદદ કરવામાં અજબ મોજ લેતી. જોન ડેલના બેકાર કામદારોનાં ફંડમાં અનેકવાર મોટી રકમો છુપા નામ હેઠળ તેણીએ મોકલી આપી હતી, જે વીશે સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ કાઢને હતો નહિ. તેણીનો જોન ડેલ પર બેહદ પ્યાર હતો.

જોન ડેલ જ્યારે પોતાનાં દોસ્ત હેનરીનાં ખાનગી ઓરડામાં દાખલ થયો, ત્યારે તેને હેનરીને પોતાના હાથથીજ દોરવાએલાં બે સુંદર ચીત્રો આગળ ઉમેલો જોયો. આ બે ચીત્રો લોર્ડ હેરીસનની બેટીઓનાં હતા, જે એક બીજાની પાસે મુકેલાં હતાં. જોન ડેલે જોયું કે હેનરીની નજર “કવીન કેટનાં” મોટા કદના ચીત્ર ઉપર જલોની માફક ચીટકી રહી હતી. જોન તેની બાજુમાં આવીને હસતો ઉભો તેનું પણ તેને બાણુ હતું નહિ.

“મારા પ્યારા દોસ્ત હેનરી” જોને તેનાં ખભાં પર હાથ મુકી સવાલ કીધો, “તારો શો હાલ છે? કેહ મને કે તારો શું ખ્યાલ છે? તેં મને શા માટે બોલાવ્યો?”

“સાંભળ, જોન, કે કવીન કેટ ડ્યુક ઓફ ટ્રેશામનાં હાથની માગણી નામંજુર કીધીજ. મેં તે કાનેકાન સાંભળીજ. તેણીએ તેની આગળ ખુલ્લો એકરાર કરી દીધોજ કે ‘ડ્યુક, તમે જાણોજ કે હું હેનરીને કબુલ થઈ ચુકીજ.’ જ મહીનાની વાત ઉપર આ બનાવ ટ્રેશામ હોલની પાર્ટીમાં બન્યો હતો, જે મેં મારાં જીગરમાં અત્યાર સુધી મેં છુપાવી રાખ્યો હતો. હવે કેહ મને કે આ ખબર મારે માટે ખુશાલી ભરી નથી? કેટીના આ એકરારથી, પ્યારા દોસ્ત, મારા મગજ ઉપરનો મોટો ભાર નીકળી ગયોજ—”



આ સાંભળી જોન એક મીનીટ શીકો પડ્યો. તેના આંગમાંથી કાંઈ અજબ જેવી લાગણી પસાર થઈ ગઈ. પણ તે સમજી શક્યો નહિ કે તેને શું થતું હતું ! પણ બીજાજ મીનીટે પોતાના મન પર કાબુ મેળવી તેણે પોતાનું મ્હોકું ધાવડું કરી નાખી બીજા ત્રીજા વાતો કરવા મંડી ગયો.

હેનરીએ તેનું ધ્યાન પોતાના હાથનાં દોરેલાં બે બહેનોનાં ચીત્રો તરફ ખેંચી પુછ્યું. “જોન મારા આ ચીત્રો માટે તું શું ધારેછ ? કવીન કેટનાં ચીત્ર તરફ નજર કર.”

જોને અજબ ઉલટથી તે ચિત્ર તરફ નજર ડાળી. તેને જોયું કે તે મગરૂર ઝોરતનો ચહેરો હુબહુ તેણીનાં જેવાજ જીવતો અને જાગતો હતો. ગુલાબવાડીમાં અજબ ઠરસા અને મીઝાજમાં આ પીકચરની અંદર કેટ ઉભેલી હતી, જે જોવાનો અનુભવ જોને તેણીની મોટરગાડી બળતી વેળાએ મેળવ્યો હતો. એ વખતે તેણી એવાજ દમામ અને મીઝાજમાં ત્યાં ઉભી હતી !

“બોલ, જોન, કેટની આખી ખુબસુરતી આખા દુન્યા ભરની ખુબસુરતીમાં ચઢતી નથી ? શું ખુદ ખુદરત એ બાતુના મુખડા ઉપર પ્યારથી હસતી નથી ?”

જોન હસીને બોલ્યો, “મારા પ્યારા દોસ્ત, બેશક એ બાતું ખુબસુરતીની પુતળી છે, કુલની ખીલેલી કલી છે; પણ અફસોસ કે તેનું જીગર દયાથી ખાલી છે. એની આંખો નરગીશનું કુલ છે, ગોયા બેમુલ મોતી છે. પણ અફસોસ કે તેની આંખોમાં મગરૂરીની મસ્તી છે. જો, જો-આય કલેરાની આંખો જો ! નરમાશ અને નરમીથી આ બે આંખો કેવી ચમકી રહીછ ! દયા અને દીલસોજીથી એનો ચહેરો કેવો

! ગોયા કલેરા નેકોનો ફરેસ્તો છે.”

‘તે ના પાડતો નથી; પણ મારી કેટી આખા ઇંગ્લંડ-  
સુરતીની મગરૂર રાણી ગણાયછ. સાંભળ ! થોડી  
રાતપર એક મશહૂર ચીતારો આવ્યો હતો, તેણે  
ચીતારું. તેણે પણ એવાજ ટીકકા કીધા હતા, કે  
આખ્યોમાં મગરૂરી અને તુડાઇને બદલે મીઠાસ અને  
હતે તો તમારું ચીત્ર દુન્યા ભરમાં વખણાતે.’ પણ,  
તેન, હું એ મગરૂરીની રાણીને મારા જાનથી જ્યાદા  
કામળી માયતો પુત મારા હાથમાંથી કેટીને છીનવી  
તાર નથી. તું મારો જાનની દોસ્ત છે: પણ એક બારગી  
ને જીતી જવાની જો બાજુ રચે તો હું તારોખી  
|| વગર રેહું નહિ, અને આખરે મારો પોતાનો  
ખી મારી કેટી ઉપર નીસાર કરું !” હેનરીએ કંઈક  
! હપે કહ્યું.

તે જોયું કે કેટીનાં પ્યારમાં તે મુરખો દીવાનો બનતો  
! , જો કે તે મગરૂર અને તુંદ મીઝશી ઓરત તેની  
ભાર પણ દરકાર કરતી હતી નહિ. તેણે જોયું કે  
ઓરતને સાચ્યા પ્યારથી ચહાતો હતો, પણ તે ગમે  
સાચો પ્યાર પણ એકલપેટો હતો. સાચો પ્યાર કદી  
હોતો નથી. હેનરી સારી પેઠે જાણતો હતો કે કેટી  
તી હતી નહિ, તે છતાં તેણીની ઉપર દીવાનો બની  
હાથમાં તેણીને જતાં પોતાનો જાન ખતમ કરવા  
થો હતો. હેનરીનાં આ વિચારથી તે જુદો પડતો  
! પોતાનાં દોસ્તને નરમીથી સમજાવ્યું:—

‘મારા હેનરી, લોડ્ હેરીસન જેવા માતબરની કેટી

જેવી મગરૂર બેટીને તારી પાસથી ખુંચવી લેવાની મારા જેવાં ગરીબની સરજત હોયજ ક્યાંથી ?” બહાલા દોસ્ત, જોને હસતાં વધાર્યું, “તેણી મારાં જેવાં ગરીબને એટલી ધીકકારેજ કે તુને મારો જાન લેવાની તકલીફ ઉઠાવવી પડશે નહિ ! ખુદા મને એવી મગરૂર છોકરીનાં આહવાના જાલેમ દર્દથી બચાવે, ને હમેશ દુર રાખે એટલુંજ હું આહુંજ. પ્યાર-એ ચીજ શું છે તે હું હજુર સુધી જાણતો નથી, તે જાણવા આહતો બી નથી. મેં મારી જીંદગી ગરીબાઇને અરપણુ કીધીજ તેથી હવે મને બીજા કશાની તુલા નથી. વધુ સાંભળ, કે એક બારગી હું કોઇબી ઓરતને તારી કાની દીવાનાં પ્યારથી ચઢાતાં શીખું, પણ તે મને વળતી આહે નહી, અને તેણીનું દીલ બીજા પર દોડતું હોય, તો હું મારો ભોગબી આપીને તારેથી ઉલટીજ રીતે તે બંનેને સુખી કરવાને તદ્યાર થાઉં ! તને મારી પણ એજ સલાહ છે.”

હેનરીએ જોયું કે આ વેળાએ જોન ગંભીર બની ગયો હતો, પણ તે છતાં તેનાં બોલવાની તેની પર સહેજ પણ અસર થઇ નહિ. હેનરીએ કંઇક ઠંડો પડી પોતાના દોસ્તને સમજાવ્યું:—

“ મારા પ્યારા દોસ્ત જોન, હેરીસન પેલેસમાં લોડ્ હેરીસનને તારી તરફથી અપમાન થવાની ખબર મેં કેટીના મોઢે સાંભળેલી હોવાથી મારી તને અરજ છે કે મારે ખાતર તારે લોડ્ હેરીસન અને કેટી તરફ અપમાનથી નહિ, પણ માનની નજરે જોવું. તેં તેઓને કીધેલાં અપમાનનું સીંઢા વાદલ તારા એક દોસ્ત તરીકે મારા પર કેટલું બધું ઘેરાઇ આવતું હશે તેનો તને ખ્યાલ નથી. મને કેટીનો હાથ

અને દીલ મળે તે જોવાને તું ખરેખર ઇતેભર હોય તો ખુદ ખાતર એ બંને બાપ બેટી તરફ તુચ્છકારની નજરથી નહિ, પણ માનની નજરથી જો.”

જોને જોયું કે તેનો પ્યારો દોસ્ત કેટી જેવી તુદ અને મગરર ચોરત તરફ એટલો બધો તો ખેંચાઇ ગયો હતો કે તેને કોઇથી રીતે સમજવો મુશ્કેલ હતું. જેથી તેને ચુપકીદી હાલ તુરત બેહતર માની. તેની ચુપકીદીનો અર્થ હેનરી એવું સમજ્યો, કે તેનાં બોલવાની તેની ઉપર સારી અસર પુરેપુરી થઇ હતી. તેટલાં વળી જોનની નજર પીકચર પર પડતાં તે એકાએક બોલી ઉઠ્યો, “માઇ ડીયર હેનરી, તેં આય કેટનું પીકચર ધણુંજ એન્ડ તદન નેચરલ ચીતરયુછ. જો તું દીલ રાખીને મહેનત કરે તો થોડા વખતમાં તું એક મહાન ચીતારો થઇ પડે. આય પીકચર તું એકઝીબીશનમાં કાંય નહી મુકતો ? જરૂર તુને ચાંદ મળશે !”

આ સાંભળી હેનરી તુચ્છકારથી હસ્યો, “કેટ કદીથી મુકવા નહિ દે. મને એવી નામના કે કશાંની તુંભા નથી, તેમજ કેટ વગર મને મારી જીંદગી વટીક તદન અકારી થઇ પડીછ. આ જોન મને તારી ખરેખર ધણી અદેખઇ લાગેછ. તારી મુશ્કેલી છતાં તું મારાં કરતાં હજાર દરજ્જે વધારે સુખી છે.”

તેઓ બેઉ થોડો વખત પોતાના વીચારમાં મસ્ત બની ઉભા. આ વેળાએ હેનરીને કંઇ યાદ આવ્યું હોય તેમ બોલી ઉઠ્યો—

“જોન, નાટક માટે તો તને ધણો અભાવ છે; એટલે હું તને તે માટે બોંહસ કરતો નથી. પણ આવતી કાલે હું

લંડન જનાર છું. લંડનની નાટક ભુમી ઉપર મોટો હોહોકાર મચાવી દેનારી મીસ મોરના લવલેશનું નામ તો તેં સાંભળ્યું હશે ?”

“હા, આજ કાલ મીસ મોરનાં લંડનમાં ઘેરલતું ખેલ થઈ પડ્યોછ. અને એક વખત પણ ન્યુસપેપરમાં એ એકત્રેશની તારીફ અને સખી આવી નહિ હોય, એમ મેં તો નથી જોયું !” જોને ખુલાસો કર્યો.

“એ એકત્રેશને માટે કહેછ કે નાટકની રંગભુમી ઉપર જોવી એ જીંદગીની મોટામાં મોટી મોજ છે.” હેનરીએ ઉમેર્યું. “ધારા જોન, હું એ મોજ આવતી કાલે ભોગવવા માગુંછ. મને તો એટલાં સુધી કહેવામાં આવુંછ કે એનાં જોવી એકત્રેશ થઈજ નથી અને થવાની નથી.”

અને એમજ હતું. મીસ મોરનાં લવલેશ જેવું ખુબસુરત પંખેરું આર્થીતી લંડનની નાટક ભુમી પર ક્યાંથી ઉડી આવ્યું હતું, તે કોઈ સમજી શક્યું નહિ. તેણીનું એકટીંગ એટલું બધું તો દીલજીત હતું, કે જાણે તે એકત્રેશને નાટકની રંગ ભુમીનો નહિ, પણ પોતાની ખરી જીંદગીનો ખ્યાલ આપતી હોય; દેખાવ અને મુખરો પણ તેટલોજ ખેંચાણકારક હતો. તેણીનાં જોડાણથી નાટક કંપનીનાં માલેકને જખરો તડાકો હતો. ટુંકમાં મીસ મોરનાં લવલેશ ઉપર લંડનનું લોક ગોચા દીવાનું બની ગયું હતું. એ કંપનીનો નવો ખેલ બહાર પડવાની મોટી ધમાલ ચાલી રહી હતી, અને તે તરફ લોકોનું ધ્યાન ખેંચાઈ રહ્યું હતું, અને એ ખેલ બહાર પડવાની કાગને ડોળે રાહ જોતું હતું. કંપનીનાં માલેકોએ જાહેર કયું હતું, કે આ ખેલ એટલો બધો તો કરણસ હતો કે ગમે

તેવાં પત્થરનાં દીલનાં તમાશગીરનું જીગર પીગળાયા વના રહેશે નહિ. આ ખેલનું નામ “Rat in a Trap” (છટકામાં ઉંદર) હતું. ખેલમાં મીસ મોરનાં લવલેશ ખે જુદી જુદી ઓરતોનો દયાજનક ભાગ ભજવી અતાવનાર હતી-પણ મીસ મોરનાજ ખીજી ઓરતનો પણ ભાગ ભજવી અતાવે છે, એવો ખ્યાલ મને તેવાં ખારીકગીન તમાશખીનને આવી શકતો નહીં હતો. આથી આ નવા ખેલે લંડન અને તેની આસપાસનાં પરાઓનાં લોકને જખરી ઇતેજરી અને વમલમાં નાખી દીધાં હતાં. અને નવા ખેલમાં મીસ મોરનાને જોવાને અધીરાં બની ગયાં હતાં. લલલલાંઓ તેણીની દોસ્તી શોધવાને તદ્દપી રહ્યાં હતાં. સેંકડો ઉમરાવો તેણીની મુલાકાત લેવાને તેણીનાં મકાને દોડ્યાં જતાં પણ ધણાખરાંઓ નાઉમીફ બની પાછા ફરતાં. ઉંચી સોસાયટીમાં તેણીને જખરી અસર કીધેલી હોવા છતાં તે તેમાં કદી પણ બેલાતી હતી નહિ, અને પોતાની ઉપરનાં અસાધારણ ધરાંપરાંથી કદી પણ ડુલાતી હતી નહિ. તે પોતાની પસંદગીથી થોડાંઓની મુલાકાત લેતી, અને થોડીજ વાત કરતી. સ્ટેજ ઉપર કોઇની પણ મુલાકાત લેવાને સાફ ના પાડતી. આથી બન્યું એમ કે મીસ મોરનાં લવલેશ તરફ લોકો અસાધારણ ખેંચાયાં અને તેણીની ઓળખ અને દોસ્તી કરવાને અનેક રસ્તાઓ શોધવા લાગ્યાં. સ્ટેજની બહાર તેણીને લોકો કદી પણ જોવાને ભાગ્યવાન નીવડતું હતું નહિ. આથી લોકોની અગ્નએખી બેવડી તેવડી વધી ગઇ હતી.

મીસ મોરના લવલેશ ખરેખર એક અદ્ભુત પંખેર હતું જે ઇંગ્લંડની પ્રજાને હૃદયથી જ્યાદા પ્યારું હતું.

બીજી ત્રીજી કાંધક ગુફતેશુ ચલાવી બે મીત્રો તે  
તો છુટા પડ્યા.



પ્રકરણ ૨૦ મું.

ગમે તેવીબી પોલાદની વટીક દેવાલ બાંધશે  
તેથી મોહબતના મોજબો અટકવાના નથી !

જેન ડેલની ફતેહ વધતીજ ચાલી, બેકાર કામદા  
પેટને મારવા વગર હડતાલ ચાલુજ રાખી. તવંગરોની  
સાની ખાણો બાંધજ રહી, અને કોલસા પર યાહોમ  
વધતોજ ચાલ્યો. કોલસાની ખાણોનાં માલેકોની આ-  
મોટો ખાડો પડતો ચાલ્યો. કામદારોની બેકારીથી તવંગ  
બેકારી વધતીજ રહી. કાઉન્ટ અને કાઉન્ટેશ ઓફ સ્ટર  
પોતાનાં ખુલ્લા નામે બેકારોનાં ફંડમાં દસ હજાર પાઉ  
મોટી રકમ જેન ડેલ ઉપર મોકલવાની હીંમતી બતાવી,  
તેમની પુઠે ચોતરફથી મોટી બીજી રકમો ધસડાઇ આવી.  
એક એકત્રેસે પોતાનાં છુપાં નામે પાંચ હજાર પાઉન્ડની  
મોકલી આપી. જેન ડેલ અને હડતાલીઓની આ કંઈ  
તેવી ફતેહ હતી નહિ. જેનના ભાષણમાં ગરીબોથી સુ  
કેટલાક તવંગરો પણ હવે હાજરી આપવા લાગ્યાં. ક  
અને કાઉન્ટેસ ઓફ સ્ટરની, મર્શયા, કલેરા, અને  
કેટલાંક જાણીતાં ઓરત મરદો જેન ડેલનાં ભાષણો ધણી  
ટથી સાંભળતાં; અને તેવો કેટલેખી સાથે ભાગ લેવાં  
સમજાવતાં. આપણે જોયું તેમ તે મગર, હીલી, ઇ

કલેરા અને મર્શ્યાના પુશકળ આગ્રહને આધીન થઇ બે વાર છુપાછુપ ડેલનાં બાપણોમાં હાજરી આપી હતી.

બેકારોને ઘણી ઢિંમત આવી હતી. અને તેઓ પોતાનાં ઠેરાવમાં વધુ મજબુત થતાં ગયાં. તવંગર તુમાખીઓનાં ગુરસાનો પાર હતો નહિ. તેઓ જોન ડેલને કોઇ પણ સુરતે દુર કરવા માગતાં હતાં; પણ તે બહાદુર જવાન એવી રીતે કામ લેતો કે તે કદી પણ કાયદાના સપાટામાં આવી શકતો હતો નહિ.

જેમ જેમ ડેલની કૃતેહ વધતી જતી તેમ તેમ આપણી મગર કેટ પોતાના પીતાની પક્ષની હાર માની લેતી ચાલી અને બેહદ બેચેન રહેવા લાગી. લોડ' હેરીસન અને કલેરા તેણીને ઘણાં સમજાવતા, પણ તે પોતાની મુંગી ઉદારી અને મુઝવણ દુર કરતી નહિ. તેણીને શું થતું હતું તે પોતે પણ કહી શકતી નહિ. જોનને આટલો ધીકકારવાં છતાં તેનો બહાદુર માંકો ચહેરો તેણીની નજર સામે સદા ખડો રહી રાત અને દીન શા માટે તેણીને સતાવતો હતો તે આ છોકરી સમજી શકતી હતી નહિ. આવી હાલતમાં લોડ' હેરીસન પોતાની પ્યારી બેટીને સજડતી જોવા માગતો હતો નહિ. તેણીની ખાનગીમાં તે પીતાએ મર્શ્યા અને તેણીની બહી માતાની મુલાકાત લીધી, અને તેમને કેટીની હાલતથી ખબરદાર કર્યાં. તેણે પોતાની બેટીને 'ગ્રેશમ હોલ' માં બોલાવી લેવાની મોહડે ચઢી વીનંતી કરી-જે તેઓએ મોટી ખુશી સાથે સ્વીકારી.

ખીજે દિવસે મર્શ્યાએ કેટી અને કલેરાને થોડાક દિવસ "ગ્રેશમ હોલ" માં ગુજરવાનું આમંત્રણ કર્યું. અંતે બાપ અને બહેનની બેહદ સમજાવટથી કેટી પોતાની બહેન અને કમ્પેનીયન સાથે 'ગ્રેશમ હોલમાં' બેહદ આનાકાની સાથે જવા



તદ્યપાર થઇ. બંને મા દીકરીએ કેટીની બેચેની દુર કરવાને કંઈ પણ બાકી રાખ્યું નહિ. તેણીને રીઝાવવાને અને જીંદગીમાં ફરીથી મજબૂત લેતી જોવાને 'ગ્રેશામ હોલ'માં દર અઠવાડીએ નાની પાર્ટીઓ કરવામાં આવતી અને કેટીને તેમાં ખુશાલ પહેલાંની કાની બેલાતી જોવા તેઓ ખરા અંતકરણથી ઇંતેજરી રાખતાં. પણ કેટ શું ખરેખર પહેલાં જેવી ખુશાલ અને સુખી હતી ? જરાબી નહિ ! ફક્ત મર્શ્યા અને ડ્યેસને દલગીર નહિ કરવાને ખાતર તે પોતાનો ચહેરો ખુશાલ રાખી બધામાં ભાગ લેતી; પણ તેણીનાં બીતરની વાત તો તેણીને ખુદાજ બાણુતો હતો !

અફસોસ ! તે બેખબર બાળાને થોડીજ ખબર હતી કે જે સમ્પન્ને તેણી પોતાનો કટો દુસ્મન માનતી, એક મુફલેસ લિખારી તરીકે જેનો તીરસ્કાર કરતી, જેની પર તેણીએ પોતાનાં તેમજ પોતાના હડહડતાં અપમાન માટે વેર લેવાનાં સોગંદ ખાધા હતા, તેનેજ બાતેનમાં તે દીવાના પ્યારથી પેહલીજ નજરે ચઢાતાં શીખી હતી ! એ શું એક અજબ જેવો કુદરતનો ખેલ નહીં હતો ? એ શું તેણીની પોતાની મગરૂરી માટે કુદરત તરફની સજા ન હતી !

મર્શ્યા અને ડ્યેસના આગ્રહથી 'ગ્રેશામ હોલ'માં જોન વારંવાર આવતો હતો. ધણીક વાર જોન અને કેટની નજર એક થતી અને તેણીનાં દીલમાંથી એક અજબ જેવો લાગણી પસાર થઇ જતી; પણ તરતજ અજબ જેવો પોતાના મનપર કાબુ મેળવી તે લાગણીને તેણી હરકાટી કાઢી બારે ચુસ્સાથી પોતાના સુંદર ચહેરો ફેરવી લેતી. જોનનો પોતાનો હાલખી

તેવેજ દતો. તે પોતેજી પોતાને શું થતું હતું તે સમજ શકતો ન હતો.

કેટની આવી તુંદ રીતભાત જોઈ ભડી મર્શ્યા ખચીત દુખી થતી. તે જોઈ અને કેટને દોસ્ત બનાવવા હજારો પછાડા મારતી. તેણી કેટને જોઈ માટે ઘણું સમજાવતી પણ બધું ફેકટ જતું.

આણી મેર ‘ ડયુક ઓફ ઐશામ ’ ના જીવનમાં નવી આશાએ ધર કીધું હતું. તેણે જોયું કે ખુબસુરતીની તે મગરૂર રાણી તેની તરફ વધુ માયાથી જોતી રહી હતી. તે તેની એખલી સંગતમાં ગુજરવામાં મોજ માની લેતી. ડાવેજર ડચેસની ખુશાલીનો પણ પાર હતો નહિ. તે ભડી માતા પોતાના બે બહેનો દુરઝંદોને પોતાની નજર સનમુખ પરણેલી જીંદગીમાં જોડાયેલાં જોવા માગતી હતી.

મર્શ્યાના હાથની પણ સેંકડો માગણી થઈ ચુકી હતી, પણ તેણીની માતાની બેહદ દલગીરી વચ્ચે તે સઘળી તેણીએ તામંજુર કીધી હતી. માતા પોતાની દીકરીની ભૂરી આંખોમાં કાંઈ છુપી ગમગીની સહેલેથી વાંચી શકતી હતી. તે સમજી શકતી ન હતી કે મર્શ્યા કયા છુપા ગમથી રીખતી હતી. ડચેસ જ્યારે એ માટે સવાલો પુછતી ત્યારે મર્શ્યા તેણીને ઉડાવતી, અને ભલતીજ વાતો ઉપર ઉતરી પડતી.

કેટી અને કલેરા “ ઐશામ હોલ ” માં આવવાથી તે માતાએ મોટો સધ્યારો માની લીધો હતો કે એ બે બહેનોની સંગતમાં મર્શ્યા પોતાનો ગમ ભુલી જશે, પણ નહિ—મર્શ્યા કેટીને પોતાના ભાઈની સંગતમાં એકલી છોડવામાં વધુ રાજી

હોય તેમ જણાતી, અને એવી તકનો લાભ લઈ તે પોત  
ઓરડામાં ભરઈ બેસતી.

કેટી અને કેલેરાને ગ્રેશમ હોલમાં આવવાનો પંદ્ર  
દીવસ હતો. ડયુક કેટી અને કેલેરા ખામદાદની લેલકીમાં  
સ્વારીની મોજ મોગવવા ઉતરી પડ્યાં હતાં. મર્સ્યા ૨  
દુઃખવાનું બાહણું કાઢી ધરમાંજ રહી હતી. પોતાના ઓરડ  
પોતે ચીતારેલાં એક નાના કદના ચીત્રને તેણી પોતાના હાથ  
લઈ તીકટી બેઠી હતી. તેણીને પોતાની આસપાસનું મુ  
લાણુ હતું નહિ.

“કેવો મીઠો ચહેરો ! કેવી બહાદુર સીકલ ! અહા—  
મદને છાજતું એનું બળ છે ! આ તસ્વીર મારી તાર  
બનીછ, તેનો એને ક્યાંથી ખ્યાલ હોય ? આહા બરાબર  
ક્યાંથી મારો આ રીબતો હાલ એ બેઠાંથી શકે ? હું તવ  
છું, તે ગરીબ છે. સંસારી પંકતીમાં તે કેટલો કમનશીબ !  
ઓ ખુદા, કાંય નહિ હું ગરીબ મા બાપને પેટે અવતઃ  
કાંય હું તવંગર બની—કાંય તેનેથી દુરદરાઝ બની ? શું ત  
ગરના મહેલમાં રહેનારી ઓરતે ગરીબોની ઝુંપડીમાં છુપા  
નાદર નંગ તરફ નજર કરવી એમાંથી પાપ છે ? શું ગરીબ  
ઝુંપડી બસ ધિકકારનેજ સઝાવાર છે ? ઓ નહિ નહિ !  
મીઠો મુખડો ગરીબ વર્ગનો છે, પણ તેમાં તવંગરોથી જ  
ખુબી છે. લોડ અને ડયુકો કરતાં એનામાં ખરા મદને છાજ  
હીમ્મત છે. આખર છે, ઇજ્જત છે—પણ અફસોસ કે એની  
દોલત નથી. અગર જો દોલતજ ઇનસાનની ખુબીનું માપ હે  
અને ગરીબોની ઝુંપડી જો આપ હોય, તો ઓ ખુદા !  
કહું છું કે મને તારો ગરીબોની ઝુંપડીનો આપ આપ !”

તેણી વધુ બોલી શકી નહિ. ખભા પર પડેલા એક નાળુક હાથથી તેણી એકદમ ચોંકી ઉઠી ઉભી. તેણીએ પાછળ ફરી જોયું તો કેટી અજબ જેવી ગંભીર બની તેની બાજુએ ઉભી હતી. મર્શ્યા શરમાઇ ગઇ, ફગલાઇ ગઇ, અને શરમથી આંજેઝ બની પોતાની બેઠક ઉપર ફસડાઇ પડી. તેણીના હાથ-માતું ચીત્ર જમીન પર ઉંધું પડ્યું. મર્શ્યાને સંધીયારો મલ્યો કે તે ચીત્ર કોણનું હતું તે કેટી પોતાની નજરે જોઇ શકતી ન હતી.

“મારી પ્યારી મર્શ્યા,” કેટી ઘણીજ મમતાથી બોલી, “તારી બેચેનીનો સખ્ય તારો છુપો પ્યાર છે. વહાલી મર્શ્યા તું શાને માટે તારી લલી માથને તારો છુપો પ્યાર બહેર કરતી નથી ? શાને માટે તું એકલી એકલી સુખયછ ? કહે મને, પ્યારી મર્શ્યા, તારૂ દીલ મારી આગળ ખુલ્લું કર. સાચ્યા પ્યારનો એકરાર કરવાથી ના ડર. તારાં જીગરને છુપા ગમથી હલાક ના કર.”

થોડીક પળની ચુપકીદી પછી મર્શ્યાએ પોતાની અખાન બોલી.—

“માઇ ડીયર કેટ ! હું શું બોલું ? મારો સાચ્યો પ્યાર કેમ બોલું ! હું જે બહાદુર જવાનને ચાહું છ તે આપણી પંકતીથી તદ્દન ઉતરતો છે. પણ ગરીબોની ઝુંપડીમાં તે નાદર રતન છે, નેકીનો ફરેસ્તો છે. મે તેને ઝુંપડીમાંથી પસંદ કરી મારા જીગરમાં તેનું ઘર કીધું છ !”

આ રસ પર ચઢેલી વાતમાં ‘પ્રીન્સે’ લંગાણ પાડ્યું. તે પોતાની બાઇને સોષતો દોડતો દાખલ થયો, અને કેટીના પગ આગળ ગેલ કરવા લાગ્યો. આ જોઇ કેટીએ પોતાના પગ

આગળ પડેલું ચીત્ર ઉચ્છ્રી તેજસ પર મુકતા તેમાના ચહેરા ઉં તેણીની નજર પડતાજ એક વીજલીનો સખત ઝટકો લાગ્યો હે તેમ ચોંકી પોકારી ઉઠી-

“ઓ ખુદા ! આ તો પેલો-પેલો-જેન ડેલ છે !” એ બોલતાં તેણીના ધુજતા હાથમાથી ચીત્ર પાછુ નીચે પડી ગ

“આહા, કુદરતનો એ અજ્ઞય ખેલ છે, કેટ મર્શીયાએ એક નીસાસો નાખ્યો.

“મર્શીયા ! પાણી તે પાણી અને તેલ તે તેલ છે. ગુલાબ છે તે કાંટો છે, તું ગુલાબનું ગુલ છે, તે ધંતુર ફુલ છે !”

“નહિ નહિ પ્યારી કેટ, એમાં તારી ભુલ છે. તું તે ગરીબાઈ તરફ ના જો-પણ એની ભલાઈ તરફ જો. તું દોષ તરફ ના જો-પણ તેની હીમ્મત તરફ જો. તેના મુફલેસ હ તરફ ના જો, પણ તેના નેક ખ્યાલ તરફ જો. તે એક એવું મુલ નંગ છે, કે તેને જોયા વગર આ જીગર ભેચેન છે !”

“માઈ મર્શીયા ડીયર ! તું શું બેઠેલ, તેનો તુને ભ છે ? તારા જેવા એક મોટાં ડયુકની છોકરી આવા મુફલેસ સ તારો ભવ જોડી તું પોતાને કેવી દુન્યાની હસી મશકેરી લાવી નાખશે તેનો તને સહેજખી ખ્યાલ છે ?” કેટીએ ધણી મમતાથી મર્શીયાના રેશમ જેવા મુંવાળા બાલ સરખા કર સમજાવ્યું.

મર્શીયા ફિક્કુ હસી બોલી-“તું પ્યાર માટે શું સમ કેટ ? તુને પ્યારનો કડવો અનુભવ મળ્યો નથી, એટલે તુ મારી હાલતનો વીચાર ખી ક્યાંય આવે ? પ્યાર આગળ મગર બહુ તુચ્છ છે. જેન ડેલને હું ખરા જીગરથી ચાહું છ અને બહાદુર વીરનો પ્યાર જીતવાને માટે દુન્યાના ખીજે છેડે જવ

તઈયાર છું. નહિ નહિ એટલુંજ નહિ, પણ એશમ હોલની રાજ કરતી રાણીની પંકતી ઉપરથી ગયડીને ગરીબાઈની ખીણમાં પડવાને પણ એક પગે છું. પણ એ કેટ-તું ઘડી ભર પણ માનેછ કે જોન ડેલ મને કબુલ કરશે ? નહિ, હરગીઝ નહિ ! તવંગરોમાં બેળાવા જેવો તે ગરીબ નથી; તે પોતાની ગરીબડી ઝુપડી માટે વધુ મગર છે.”

“મર્શીયા, હું તે માનતી નથી. જો તે ખરેખરો દીવાનો હશે તોજ તે તારો પ્યાર કબુલ નહિ કરશે. અરે એ તો તારા પ્યારથી દીવાનો બની જશે અને એમ જો થશે તો મારું દીલ ખરેખર દુખી થશે. તારા દોસ્તો અને સહીઓ તારી પસંદગી ઉપર હસશે, બલકે તુને ધીકકારશે, મર્શીયા ડીયર !”

“મને તેની જરાખી દરકાર નથી.” મર્શીયાએ બેહદ ઉશ્કેરાઈ જવાબ દીધો.—“કેટ, ગરીબાઈ અને તવંગરી માટે વરસોથી હું કેવા ખ્યાલ ધરાવુંછ તે તું સારી રીતે જાણેછ. કુદરતીજ મને તવંગરી પર ધીકકાર છે, જ્યારે ગરીબાઈ ઉપર પ્યાર છે. કેટ ડીઅર તું તારી તવંગરી ઉપર ગમે તેટલી પુલ પણ ગરીબ લાચાર હાઝતમંદોને કદી ના ભુલ, મારે મનમાં તવંગરો કાંટો અને શુળ છે, જ્યારે ગરીબાઈ મારે મનથી આ જીંદગીના ગુલશનમાં ખુશખુદાર પુલ છે. એ કેટ ! જ્યારથી મેં જોનને જોયોછ અને તેની ગરીબાઈ વચ્ચે હું જે ઉમદા કામ કરતો તેને જોઉંછ, ત્યાર પછીથી ગરીબાઈ મને વધુ પ્યારી થઈ પડી છે.”

કેટી ખીલકુલ હેમતી ગઈ ! તેણી સમજી શકી નહિ, તે મર્શીયાનાં હતી કે નાટકની રંગભૂમી ઉપર, ગરીબાઈના ગીતે. ગાતી એક નાટકકાર સ્ત્રી હતી ? એમા તો તેણીને કશો શક લાગ્યો નહિ કે મર્શીયા ગમે તેટલી સ્થાની હોવા છતાં જોન

ઉપર દીવાની બની હતી ! શું પ્યાર સહ કોઇના કહયા પ્રમ  
ખરેખરજ આંધળો હતો ?

“ઓ મર્શીયા ડીઅર-જેન ડેલ ઉપરનું તારું ચ  
ધેલાપણું તારી માય તેમજ ભાઈ કેમ તામોશ કરી શકશે  
કેટીએ ધણાજ ગલગલતા સાદે સવાલ કીધો.

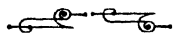
“એજ મારો બલાપો છે,” મર્શીયાએ એક ઉ  
નીસાસો નાખી ઉતર વાળ્યો, “જો કે મારા મમ્માનો જીવ વ  
ડેલ પર અતીશય છે પણ તે છતાં તેની મુશ્કેલીને લીધે મ  
લગન તેની સાથ થયલાં જેવા મમ્મા હરગેઝ કબુલ થવ  
નથી. પણ પ્યારી કેટ, આ ભેદ ખુદા અને તું સીવાય બ  
કોઈ જાણતું નથી. કહે કે તું મારો આ ભેદ સદા ર  
છુપો રાખશે, કેમકે હું જાણું છ કે-હું જેન સીવાય હર  
કોઈને પરજીવાની નથી.”

મર્શીયા વધુ બોલી શકી નહિ. તેણીનું જીગર ભ  
આબુ, અને કેટીના ખભાં ઉપર માથુ મુકી દુસ્કે દુસ્કે ર  
લાગી. હવે બોલવુંબી શું તે કેટીને સમજ વટીક પડ્યું ન  
જમીન પર પડેલા પેલા પીકચર પર તેણીએ નજર ફે  
આહ-તેજ-તેજ ચહેરાએ આવી ગાય જેવી ગરીબ અને ગુલ  
જેવી ખુશખુદાર સુંદરીનું જીગર ચોરી લીધું હતું ! તેણીએ  
ચીત્ર જમીન ઉપરથી ઉચ્ચક્યું, અને પોતાની બે મો  
આંખો આગળ ધરી તેની તરફ એક ચીતે ટીકવા લા  
કેટલીક પળ સુધી એકકી ટગરે તે મુખડાને જેતી તેણ  
પીકચરને પોતાની સામેજ ધરી રાખ્યું. મર્શીયાને હજી  
વામાં રોકાયેલી જેઠ તેણીએ તે ચીત્ર બે વાર ટેબલ  
મેલી દઢ બે વાર પાછું પોતાના હાથમાં લીધું, અને

ફરીથી તે ખુબસુરત ચહેરાને દેવાનીની માફક ટગર ટગર જોવા મંડી ગઇ ! આ પળે તેણીને મર્શીયાના બોલો યાદ આવ્યા, કે “તે એક બેમુલ નંગ છે, કે તેને જોયા વગર આ જીગર બેચેન છે !” કેટીનાં મનમાં પળવાર કાંઇક જાણે ખ્યાલ આવ્યો કે મર્શીયાના આ બોલોમાં ધણેક દરજ્જે સચાઇ હતી ! પણ બીજી પળે તેણીએ મીઝમીથી તે ચીત્ર જમીન પર પટકી દીધું, અને જેમ એક નાનું બાળક બીજા બાળક સાથે રીસાઇ જાય તે પ્રમાણે તેણીએ તે ચીત્ર ઉપરથી ગુસ્સાથી પોતાનો ચહેરો ફેરવી નાખી એબલી મન સાથે બચાવવા લાગી.

“ઓ ખુદા, એ શું કહેવાય ? હું એનું ચીત્ર કેમ ફાડી શકતી નથી ? એ મને શું થાયછ ? હું એને પહેલેથીજ ધીકકારતી હતી. હવે તો મારી વહાલી મર્શીયાની જીંદગી ધુળ કરવા માટે વધું ધીકકારશ !”

આ પળે એક વીજળીક પ્રવાહ તેણીના બદનમાંથી પસાર થઇ ગયો. તે પોતે સમજી શકી નહિ કે તેણીના જીગરમાં શું થતુ હતું.



### પ્રકરણ ૨૧ મું.



કેહર અને કીનાનો છુપો કાસદ.

જ્યારે “ગ્રેશામ હોલ” માં ઉપલો બનાવ બનતો હતો ત્યારે “હેરીસન પેલેસ”ની રંગભૂમી ઉપર નવોજ દેખાવ થઇ રહ્યો હતો. લોર્ડ હેરીસન નારતો લઇ તુરતજ પોતાનાં



લાયઐરીવાળા ઐરડામાં બેઠો હતો. “ઐશામ હોલ”ના છે મેલાવડામાં બનેલા બનાવની અસર હજી તેનાં મગજ ઉપ ભુસરાઈ ગઈ હતી નહિ. બાહેરથી ઐ બનાવની જાણે તે કાર કરતોજ નહિ હોય ઐવો તે દેખાવ કરતો હતો, બાતેનમાં ઐ બનાવથી બીહતો ધુજતો હતો. લીઝીના મ વખતના ડોળાનો દાબ હજી તેની આંખ આગળ ભમતો ર હતો. તેણીના છેલ્લા શ્રાપો તેનાં કાનો આગલથી હજી થયા હતા નહિ. તેણીની બેટી રોઝીઐ લીધેલા કસમની તેનાં મગજથી હજી ભુલાઈ ગઈ હતી નહિ. ઐજ બંને દીકરીનાં ખ્યાલમાં તે હમણાં ઐચેન બેઠો હતો. આ ખ્યાલમ કંટાળી તેણે અનેક ચોપડીઓ પોતાનાં હાથમાં લીધી, અને વાંચવાની કોશિશ કરી—પણ દરેક લીટી વચ્ચે લીઝીનો મ વખતનો ચહેરો અને તેણીના ભયાનક કસમ તેની નજર ર ખડા થતાં ચાલ્યા ! ઐક પછી ઐક ચોપડી તે પટકતોજ રહ

આખરે બેઝાર બેસબર બનીને તે ગુરસાથી પોત બેઠક ઉપરથી ઉઠવા જતો હતો પણ તેજ વખતે ઐક નોકરે ખબર આપી કે ઐક ઐરત તેને જરૂરી કામે મલવા માંગતી હતી, અને જ્યાં સુધી મુલાકાત લે નહિ ત્યાં સુધી “હેરીસન પેલેસ” છોડી ન સાફ ના પાડતી હતી !

“ઐરત ?” આવી હકીલી ઐરતનું નામ સાંભળત લોડ હેરીસન ચોંકાને બોલ્યો, “પણ સબર ! તે ઐરત છે ? કંગાલ છે—ચીઠડેલાલ છે ?”

“મારા લોડ,” તે નોકરે નમીને જવાબ દીધો “તે આખરે ઐરત છે.”

“જા, ને તેણે અહિં મોકલ.” લોર્ડ હેરીસને હોકમ કીધો.

આ કવખતે આવનાર ઓરત કોણ હતી તેનો ખ્યાલ કરવાનો લોર્ડ સાહેબને વખત મલે તે આગમ્ય એક ઉંચી સરો-વર જેવી નવજવાન યાનુ તેની સામે આવી ઉભી. લોર્ડ હેરીસને જોયું કે તે ઓરત અજબ દરસા અને દમમવાળી હતી, તેણીની આંખોમાં ચંચલાઈ ખુલ્લી માલમ પડી આવતી હતી.

લોર્ડ હેરીસને અલગતાં ઉડીને તેણીને “આઉ” કયું, અને એક ખુરસી બતાવી તે ઉપર બેસવાની તેણીને દરમાશ કરી.

“મને કોણ યાનુ સાથે મેળાપ થવાની આજે પ્લેઝર છે, મેડમ ?” તેણે આ નવી આવનારી વીઝીટરને માથાંથી તે પગ સુધી ધારી ધારીને જોઈ સવાલ કીધો.

“મારા લોર્ડ, ગભરાઓ ના,” પેલી ઓરતે હેરીસનની સામેની ખુરશી ઉપર પોતાની બેઠક લેતાં ખુલાશો કીધો. “હું જ્યારે તમારા ‘હેરીસન પેલેશ’નાં સંગેમરમરનાં દાદરના પગઠીઓ ચઢતી હતી, અને તમારી નજદીક આવવા મારાં કદમ ભરતી હતી, ત્યારે લીઝી અને રોઝી તમને સતાવતી હતી ! કેમ ખરું કેની, મારા લોર્ડ ? ઇનકાર ના રવા છે !”

“ગુડનેસ મી ! કેટલું અજબ જેવું !” લોર્ડ હેરીસન પોતાનાં મનનાં વીચાર પારખી જનાર આય ભેદી ઓરતથી હેરત થઈ પોકારી ઉઠ્યો. “હા એમજ હવું, મેડમ; પણ તમે કોણ છો ?”

“હું તમારી દુશ્મન નથી, પણ દોસ્ત છું. હું તમને પેલી કીનાબોર રોઝીથી બચાવવા માગું છું. તે ઓરતને હું મારા જનનાં ભોગે હરાવવા માગું છું. તે તમને રક્ષવા કરવા

માગેછ; પણ તે ઓરતને આય દુનીઆમાં કોઇ પણ શકે તો તે હું છું. મારો ભેદ હું અને તમે શીવાય બી કોઇ જાણશે નહિ. તમને એકાદ સલાહકારની જરૂર છે, લોડ ! તમારાં મગજ ઉપર અજબ ભાર છે. તમારી દો ઘટતી જાય છે, તમારી કમળખતી વધતી જાયછ. તમને કો મદદની મોટી દરકાર છે. તમારો કોઇ મદદગાર નથી, સી કેટીનો અદરાયલો ભરથાર હેનરી છે. પણ કેટીને તે મોટો ધિક્કાર છે તમારી એ બેટી તમારેથી કદી પણ નાર નથી. તે એવી હલીલી છે કે તે તમારેથી તો આસ્માન પરના દેવતાઓથી પણ સહેજબી ડરનાર નથી. કોઇ-કોઇથી બી તે હેનરીની પરણેતર બનવા કબુલ થ તો તે હું છું. મારામાં એ સધળી હીંમત છે, બોલો લોડ, મારી એ હીંમતની તમારી પાસે કીંમત છે ?”

“ઓ ખુદા ! આ કોઇ અજબ ઓરત છે ! બે મેડમ, તમારું કહેવું રાસ્ત છે. બોલો, તમારામાં એવી અજબ કરામત છે કે જેથી તમે મારું દીલ વાંચી શક્યાં લોડ હેરીસનની ગુચવણ અને અગ્નયબીનો પાર નહિ. પોતાનું દીલ વાંચી શકનારી આ સ્ત્રી તરફ તે કુદ લોભાયો. જેમ જેમ તેણીનાં મોહોડામાંથી એક એક નીકળતો ચાલતો હતો, તેમ તેમ તેની તરફ તે વધુ વધુ ખેંચાતો ગયો. આ અદ્ભુત બેગાની બાનુનું એ એક પોતાને ત્યાં આવવું તેને મુખારક લાગ્યું. કેટલીક મુદત થઇ તે અનેક મુઝવણ અને ગુચવા ગુચવાયલો હતો; નાણાની મુશ્કેલી તેને છેલ્લે છેલ્લે જ થઇ પડી હતી. અનેક સીબેનાં સદામાં તેને જબરો

ખાધો હતો, જે બીના તેણે પોતાની બેટીઓથી છુપીજ રાખી હતી. બીજી મુશ્કેલી કેટીનાં સંબંધમાં હતી. લોડ' હેરીસને હેનરી સાથે પોતીકા વડી દીકરીનો લવ બોડવાનો મકકમ દરાવ કરી રાખ્યો હતો; પણ કેટી તેનાં વીચારથી જુદી પડતી હતી. તેણીએ પોતાના આપને રોકકું પરખાવી દીધું હતું કે હેનરીને તે મુદલ ચ્હાતી હતી નહિ, અને પ્યાર વગરનાં લગન કરવા માંગતી હતી નહિ. ત્રીજી મુશ્કેલી લીઝીની બેટી રોઝીનાં સંબંધમાં હતી. તે ઓરતે લીધેલા કસમથી તે મનમાં ડરતો હતો. તેણે માની લીધું કે આ ત્રણે મુશ્કેલીઓ તેનાં માર્ગમાં એકાએક આવેલી આ અદભુત ઓરતથી દુર થઈ શકે એમ હતું. તેને આવી મુશ્કેલીઓમાં એક વફાદાર સલાહકારની મોટી જરૂર હતી. પોતાની આ ઉમેદ આ વીચીત્ર અબલાજ પાર લાવશે એમ તેની પુરેપુરી ખાતરી થઈ ગઈ. સઘળા ખ્યાલથી આ અજુગજાણી આછને પોતાના સલાહકાર તરીકે કબુલ રાખવાના મકકમ દરાવ ઉપર તે આવ્યો.

“મેડમ-તમારું નામ જાણવાની મને રજા છે?” લોડ' હેરીસને નરમાશથી પુછ્યું.

“મારા લોડ', મારું નામ મીસ મેગલ ફ્રાન્શીસ છે.”

“મીસ ફ્રાન્શીસ,” લોડ' હેરીસને ધીમાં પણ મકકમ અવાજે કહ્યું. “આજથી તમે મારાં સલાહકાર છો. તમારી સાથે પીછાણ થવા માટે હું ખુશી છું. તમે વફાદારીથી મારી નોકરી જાળવશો તો તેનો બદલો તમને ઘણો સારો મલશે.”

બીજી ત્રીજી અનેક વાતચીત પછી અંતે બેઉ જણાં વચ્ચે સમજુતી અને ગોડવણ થઈ ચુકી હતી. મેગલ ફ્રાન્શીસ “હેરીસન પેલેસ”માં લોડ' હેરીસનનાં ખાનગી સેક્રેટરી

તરીકે ઠર પડી. તેણીને એક ખાસ ઓરડો આપવામાં જ્યાં તેણીને દરેક રીતની સગવડ પુરી પાડવામાં તમામ નોકરોને મેબલનો સ્વભાવ પસંદ પડ્યો. નોકર તરફ દયાળુ હતી, અને દરેકની ફરીયાદ દુર મોજ લેતી. લોર્ડ હેરીશન પણ તેણીનાં કામથી ખુબ જ્યારે લોર્ડ હેરીસનની જે બેટીઓ “ગ્રેશમ હોલ” ૨ ઓફ ગ્રેશમ અને તેનાં કુટુંબની પરોણાગત ચાખ ત્યારે “હેરીસન પેલેસ” માં લોર્ડ હેરીશન, પોતાની ઓની ગેરહાજરી છતાં મેબલનાં કારોબારથી સુખી મેબલે તેને તેની બેટીઓની ગેરહાજરી ગોયા ભુ દીધી હતી.

“મીશ ક્રાનશીસ,” હેરીસન પેલેસમાં તેણીનાં વાનાં બીજે અઠવાડિયે હીઝ લોર્ડશીપે પુછ્યું, “હ તમારી સલાહ શી છે ? મારે મારી મુશ્કેલીઓ કે કરવી જોઈએ ?”

થોડીક પજો શાંત ચુપકીદીમાં પસાર કર્યા પછી જવાબ દીધો, “મારા લોર્ડ, મેં તમને કહ્યું તેમ તમારી મુશ્કેલીઓની ચાવી તમારી વડી બેટી છે. તેણીને ભત્રીજા સાથે એકદમ પરણાવી દેવો જ જોઈએ. આ ચાવી તમારી તમામ મુશ્કેલીઓનું તાળું ખુલ્લું કરી ફેટીને સમજાવવાનું મારું કામ છે પણ તેમાં તમારી મોટી જરૂર છે.”

“પણ શું મદદ ?”

“હમણા હું તે જણાવી શકતી નથી. વખત : ત્યારે તમને ખરાબર કહીશ. પણ મને ગ્રોમીસ આ





લોડ' હેરીસનથી છુટી પડી મેગલ પોતાના ઓરડામાં  
ગઇ, અને ખ્યાલોમાં મસ્ત બની પોતાની જગ્યા ઉપર બેઠી.

(બુઓ સફે ૧૯૭ મો.)



જ્યારે ખી હું તમને ચોકકસ રીતે" વસ્તવા કહું ત્યારે મારા કહ્યા મુજબ તમે અમલ કરશો ?”

લોડ્ હેરીસનને મેળલની સલાહ પસંદ પડી. તેને આ નવી પોતીકી પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી ઉપર કાંઈ અજબ વીસવાસ બેસી ગયો હતો ! તેણે મેળલને માંગેલું વચન આપ્યું અને છુટકારાનો દ્રમ ખેંચ્યો. મેળલની કારશાળ ઉપર તે હાલ તુર્ત નર્ચીત થઇને બેઠો હતો.

લોડ્ હેરીસનથી છુટી પડી મેળલ પોતાનાં ઓરડામાં ગઇ, અને ખ્યાલોમાં મસ્ત બની પોતાની જગ્યા ઉપર બેઠી. પાસે ટેબલમાંથી એક મોટા કદતું ચીત્ર કાઢી તેના તરફ ધારીને તેણી જોવા લાગી. થોડીક પળો પછી તે પોતાની જગ્યા ઉપરથી ઉઠી, અને તે ચીત્ર દીવાલ સાથે લટકાવી તે સામે તે ગુઢજીમંડીએ પડી બેઠી:—

“માતા ! બેહસ્ત મુકામમાં ફરેસ્તાઓ વચ્ચે જઇ બેઠેલી ઓ મારી દુઃખી માતા ! તારી ખાહેશ અને મારા કસમ મુજબ મેં મારું કામ શરૂ કરીયું છે, અને જ્યાં સુધી હું તને સતાવનાર ઉપર, અને તેની આજ ઓલાદ ઉપર તારો ક્રોનો લેવશ નહિ ત્યાં સુધી હું જંપીને બેસીશ નહિ. લોડ્ હેરીસનને મેં મારા ફંદામાં એવો તો લીધોછ કે તેમથી તે કદી પણ સલામત હવે નીકળી શકનાર નથી. જ્યાં સુધી લોડ્ હેરીસનના આખાં કુટુંબને હું નાશ કરીશ નહિ, ત્યાં સુધી મને સુખ અને આરામ હરામ છે. માતા, મારી બહી પણ કમનશીબ માતા ! યાદ રાખજે કે કંઈખી કરવા હું મારા જાનથી ડરવાની નથી—હું મારા કસમથી ફરવાની નથી !”

મેખલ પોતાની માતાનાં ચીત્રને એક ટગરે જોતી ગુફ-  
ણીએ પડીજ રહી. વાંચનારને ખુલાશો કરવાની હવે શું  
અગત્ય છે કે મીસ મેખલ ક્રાનશીસ બીજી કોઇ ઓરત નહી  
પણ લીઝીની બેટી રોઝીજ હતી. પોતાના છુપા બદલાયલા  
અવતારમાં જુદાં નામ તળે તેણીએ પોતાની ઝખાનદરાજીની  
જલમાં લોડ હેરીસનને એવો મજબુત પકડ્યો હતો કે તે  
કોઇ પણ રીતે તેમાંથી છટકી શકેજ નહિ.

“હા ?” રોઝી પોતાની માતાનાં ચીત્ર તરફ ખુશાલીથી  
ધસી જતાં બોલી, “મેં શરૂ કીધેલાં કામથી તારા ચહેરા  
ઉપર કેવી ખુશાલી પથરાઇ રહીછ ! માતા, તારી બેટીને તું  
આશીરવાદ દે, કે તે લોડ હેરીસન ઉપર તારો કીનો લે !  
મુવેલાંઓબી અગર જો પોતાના કબરમાંથી પોતાનું સત્યા-  
નાશ વાલનારને સતાવી શકતાં હોય, તો કબરમાંથી તારો  
ધગધગતો શ્રાપ તારા જીવનમગાર મુદ્દપર વરસાવ !”

રોઝીએ એક બોલ વધું બોલ્યા વગર પોતાની દુઃખી  
માતાનું ચીત્ર દીવાલ ઉપરથી કઢાડી તેના અસલ જગ્યાએ  
સંભાળથી પાછું મુક્યું, અને પોતાના મગજની શાંતી શોધતી  
પોતાનાં બીજાના ઉપર પડી.



પ્રકરણ ૨૨ મું



કામદેવનો તીર !!

આગલાં પ્રકરણમાં વીરતારેલા બનાવો ઉપર દિવસો  
વહેવાં છતાં “ઐશામ હોલ” પરોણાઓથી ગાજી વાજી રહ્યો

હતો. તે એક ખરેખર ખુશનુમા સહવાર હતી. વખત આમ-  
દાદનો હતો, કુદરત એ તરફ હસતી રમતી રહિ હતી, દેખાવ  
શાંત અને દીલકશ હતો. એક નદીની થોડેક દુર પથ્થરા ઉપર  
એક સોવામણો જવાન થોડાંક સુંદર નીર્દોષ ભુલકાંઓની પલ-  
ટન લઈ ખેલતો ખુશાલ હવા ધોરતો ખેડો હતો. વાંચનાર તે  
કાણુ હતો, તે તું કદપી શકશે ?

તે કોઈજ નહિ પણ આપણી વાર્તાનો નાયક જોન ડેલ  
હતો ! જે ગરીબનાં બચ્ચાંઓને લઈ મળાહ કરાવવા અહીં  
પીકનીકે લાવ્યો હતો. ગુલાબ સરખાં ભુલકાંઓને અહીં તહીં  
ખુશાલ ભુલકાં મારતાં ને ગમત કરતાં જોઈ તે હમણા ખુશાલ  
જીવે ખેડો હતો.

પણ એકાએક તેની ખુશમીઝાઝીની ગમતમાં બલલ  
પડી ! તેનેથી થોડેક દુર એ જવાન જીગરો કંઈ ઘણીજ ગંભીર  
ગોફતેગોમાં રોકાએલાં હતાં, તે પર તેની ઓચીંતી નજર પડી.  
તે ચોંક્યો, તેઓ કાણુ હતાં ? તેઓ કેટ અને ચાર્લ્સ ગ્રેશામ  
હતાં ! તેવો એકમેકની તદન નજદીકમાં ખેરી કંઈ ઘણીજ  
ગંભીર વાતોમાં મશગુલ બની ગયાં હતાં. તે તુંદ અને મીનજી  
છોકરી જે કોઈનેજ આજ સુધી કોડુ આપતી હતી નહિ,  
ને બધાનેજ “જાડુ” મારતી હતી, તે હમણા થોડુક યધુ  
ચાર્લ્સ સાથે જરા ઠીક મળી ગઈ હતી. તેણીનાં પાસામાં  
તેણીનો માનીતો કુતરો ‘પ્રીન્સ’ ગેલ કરતો પડ્યો હતો. ચાર્લ્સ  
અને કેટને આમ ખાનગી ગોફતેગોમાં રોકાએલાં જોતાં જોનાનાં  
જીગરમાં કાંઈ નહી સમજ પડે તેવો ચમટો તુટવા લાગ્યો.  
તેનાં જીગરમાં એક નહીં વળુવી શકાય તેવું બંડ જગ્યું !

તે સમજી શક્યો નહિ કે આ તેને શું થતું હતું ! કેટી કાંઈ સાથે પરણે તેની સાથે તેને શું સંબંધ હતો ? શું આ છોકરી તેના ભિત્ર હેનરીને તરછોડી, તેને દગો દધ, ચાર્લસ ડ્યુક ઓફ ગ્રેશામ સાથે પરણનાર હતી ?

શું તેઓ માટે તે અદેખો પડ્યો હતો ? તેને મુદ્દલ સમજ પડતું નહિ હતું કે પોતે ગુસ્સાથી તપી લાલ શા માટે થઈ ગયો હતો. તેટલાં એકાએક તેની અને કેટીની નજર એક થઈ. તે હેટ ઉંચકી નમ્યો, પણ તેનાં જવાબમાં તેણીએ “ બાઉ ” કરી જરા દસ્સામાંજ પોતાની નજર ઝડપથી ફેરવી નાખી. તેણીનો હસતો ખુશાલ ચહેરો એકદમ ફીકકો અને હંમેશા જેવો તુંદ બન્યો હતો પણ તરતજ તેણીએ પોતાનાં મનપર કાણુ મેળવી પાછી ચાર્લસ સાથે વાન કરવા મંડી ગઈ.

જેનનો ચહેરો આ જોઈ દલગીર બની ગયો. તેને પોતાની ગમગીન યશમે તેણીનાં ચહેરા પરથી હટાવી દીધી. તે સુંદર ભુલકાઓ તરફ ફેરવી મન સાથે પટપટયો “ આહા ! આ નાના ભુલકાઓ કેવા સુખી છે ! તેવો કેવાં નીર્દોષ થઈને રમે છે ! અફસોસ-તેઓને હમણા થોડીજ ખબર છે, કે તેવાનું ભવિષ્ય આગળ ચાલતાં કેવું થશે ! ”

પણ જેન આગળ કંઈપણ વિચાર કરે, તેટલાં કેટની ચીસ સાંભળી તે ચોક્યો, અને તરત ત્યાં દોડ્યો.

ત્યાં તેણે શું જોયું ? કેટનો માનીતો કુતરો ‘ પ્રીન્સ ’ નદીમાં પડીને કગળીને ખુમ મારતો હતો અને પાણીમાં અછાડ પછાડ કરતો હતો ! કાંઈ મોટી મઘીના સપાટામાં સપડઈ જવાથી તે જનવર દયાજનક ખુમ મારતું હતું.

“ઓ ડ્યુક ! ખુદા ખાતર દોડો, અને મારા ડારલીંગ ‘પ્રીન્સ’ ને કોષખી રીતે બચાવો !” તે મગરર છોકરીએ ગલરાષ અકળાઇને કગળીને બુમાબુમ કરી મેલી.

પણ આપણા જંગે બહાદુર (!) ચાર્લ્સનાં પેટમાંનું પાણીખી હાલ્યુ કે ચાલ્યુ નહિ. તે તદ્દનજ સ્થીર થઇને ઉભોજ રહ્યો. તે હીચકારો પોતાનો જીવ એક નજીવા કુતરા માટે જોખમમાં નાખે એ બનવાજોગ હતુંજ નહીં !

“કેઠેરાઇન, તું શા માટે એટલી બધી ગલરાએજ ? હું હું અબધડી આપણા નોકરોને બોલાવીને દોડાઉંજ,” ચાર્લ્સે કેટીને ધીરજ આપતા હસીને કહ્યું.

આ સાંભળી તે ટીચકાંબાજ નાઝનીનનો મીઝજ એકદમ ફરી ગયો. તેણી ગુસ્સાથી ચાર્લ્સ તરફ ફરી અને અત્યંત જુસ્સા અને તીરસ્કારથી બોલી.

“યુ કાવડ ! મને આટલો વખત વેર ખચર નહીં હતી કે તમે એટલા પહેલા નંચરના હીચકારા છેવે ! શું તમે મર્દ બન્યા થઇને આટલા પાણીમાં ઉતરતાં બીહોજ ? હું તમારા જેવા બાયલાઓને મારાં ખરાં જીગરથી ધીકકાફંજ. તમે મારે ખાતર કોષ પણ ચીજ કરવા રોજ હુશીયારી બતાવતા હતા, ને આય તમેએ હીમત બતાવી ! તમે શું એમ ધારોજ કે હું તમારા જેવી હીચકારી છું કે તમારી પર ‘ડીપેન્ડ’ થઇ મારા માનીતા કુતરાને મરવા દેવશ ? હરગેજ નહિ ! હું પોતેજ જઇને બચાઉંજ !”

એટલું બોલી તેણી કુદકો મારવા દોડી. ચાર્લ્સ તો તેણીની આવી તાણાજની સમજી તદ્દન ડંગજ થઇ ગયો હતો !

તેને ભોંયજ ભારી પડી ગઈ. તેણે તુરતજ કેટનો હાથ પકડી તેણીને પાણીમાં જતી અટકાવી અને કગલી પડ્યો,

“કેટ ડીયર, ખુદા ખાતર જરા શાંત થા ! એટલી ઉતાવળી હુલડ ના બન. હું તારે માટે મારે જનબી આપવા તક્યાર છું, પણ આવા એક નજીવા કુતરા માટે શું કામ એટલો ફસ થવો જોઈએ ?”

તેણીએ બેહદ ગુસ્સાથી એક ઘાટકી અછાટ મારી ચાર્લ્સનો હાથ હરકાટી નાંખ્યો અને તરડાઈ પડી-

“ખબરદાર ! મારા હાથને ટચ કરતા ના ! એકદમ મને જવા દો !”

પણ તેણી વધુ કાંઈખી બોલે તેની અગાઉ જોનનો ઘાડો અવાજ સંભલાયો, “મેડમ, જરા થોભો ! હું હમણાજ તમારા કુતરાને લઈ આઉં છું !”

કેઠરીન હજી તો ડોકયુ ફેરવીને જોન તરફ જુલે તેટલામાં તો જવાન સખ્શે સપાટામાં પોતાના દીલપરનો ડગલો કાઢી નાંખ્યો હતો, અને યાહોમ ઉંધે મરતક નદીમાં હોમાવીખી દીધું હતું.

ગરીબ બચારી કેટ ! એક પુટલાં પેરે સ્થીર ત્યાંજ ઉભી રહી પોતાના કોયલ જેવા કાલા ડોળા ઉઘાડીને તેણીએ જોયાજ કયું. તેણીના જીગરમાં કાંઈ નહિ સમજ પડે તેવી લાગણી તેમજ બંડ જગ્યું હતું ! ચાર્લ્સ ગ્રેશામ પણ તેણીની પાસે તદ્દન થસ થઈને ઉભો હતો. થોડી પળો ચુપકીદી પંથરાઈ.

હજુર તો ચાર્લ્સ ડોળા ફાડીને જુલે તે આગમચ જોન ધજ પામેલા લોહિલુવાન ‘પ્રીન્સ’ને લઈને તેણીની પાસે આવ્યો.

તે મુગું જનવર કળ નહિ ખમી શકવાથી કીકીઆરીએ મારતું હતું.

જેને પોતાનો રૂમાલ કાઢ્યો અને તેના કરડેલા પગના જખમ ઉપર સાંભાળથી પાટો બાંધ્યો. તે વાચા વગરના જનવરને જરા રાહત થઇ, તેમજ પોતાની બાઇને જોઇને તે કુતરો હવે પુછડી દલાવવા માંડી ગયો.

હવે ચાર્લસ એશમનું તદ્દન પાકી આવ્યું. મોહું થવાનું બાહ્યું કાઢી તેણે કેટને જલદી ઘેર પાછું ફરવા ફરમાવ્યું; પણ તે છોકરીએ સાફ ધસીને તેની સાથે જવા ના પાડી. પછી તરતજ ડેલ તરફ ફરી હંમેશની કાની મીઝજ તથા તીર-રકારને બદલે તેણી પહેલ વહેલીવાર નરમાશથી બેઠી, “મીઝ ડેલ, તમેજે મારા કુતરાને બચાવ્યો તે માટે તમારો ઉપકાર માનું છું.”

આ શબ્દો સાંભળી જેનનો ચહેરો ખુશીથી ખીલી નીકળ્યો. તે છોકરીની હંમેશની તુંદાઇ અને તુચ્છકારને બદલે પહેલ વહેલા માયાળુ શબ્દો સમજતાં તેના જીગરમાં કાંઇ નહિ સમજ પડે તેવી ખુશાલી પેદા થઇ !

“મેડમ, મેં મારી ફરજ સીવાય બીજું કાંઇજ બજાવ્યું નથી. હવે તમે આ બીચારાં જખમાયલા જનવરને તમારે મકાને કેમ પોહયાડવા માંગો છો ?”

“મારા નોકરો પ્રીન્સને લઇ જશે,” એટલું બોલી એક ‘બાઉ’ જેનને તેમજ ડયુકને કરી તેણી દમામમાં ચાલી ગઇ.

\*

\*

\*

આ છેલ્લો બનાવ બન્યા પછી કેટ ચાર્લસને ઘણું કોહુ આપતી નહિ હતી. ચાર્લસે બેહદ શરમીદો થઇ તેણીની

ઓજરખવાહીથી મારી ચાહી હતી, પણ તેની હીચકારી વર્તણૂંકથી કેટલે જ અણગમે પેદા થયો હતો તે હવે દુર થવો મુશ્કેલ હતો. બીજી તરફ આ છોકરી પોતાની મરજી વીરૂધ્ધ જોન તરફ વધુ ખેંચાઈ હતી; જોન ડેલ માટે તેણીની ખુશી ઉપરાંત કાંઈ અન્ય વખાણ અને માનની લાગણી તેણીના કોમળ જીવનમાં પેવશ થઈ હતી !

આહા ! છુપા પ્યાર અને ખોદ્દી મગરૂરીની લડત વચ્ચે તેણી હાલ બળી મરતી હતી ! જોન જેવા પોતાના પીતાના ઉંઘાડા મુદ્દાને માટે જરાબી “દરકાર” રાખવા માટે તેણી ખુદ પોતાની ઉપર પુશકળ ગુસ્સે થતી ને પોતાને ધીકકારતી; તે ખેંચાણ દુર કરવા તેમજ જોનથી દુર રહેવા તે પોતાનું બનવું કરતી; પણ જેમ વધારે તેણી તેનેથી દુર ન્હાસવા માંગતી તેમ ખુદરત બસ હટે પડીને તેઓ બંનેને સાથે ને સાથેજ લાવી મેલ્યા કરતી હતી !

એક વાર ફરીથી તેણી ગુપચુપ મર્શ્યા સાથે જોનનું ભાષણ સાંભળવા જઈ આવી હતી ! આ છેલ્લાં ભાષણથી તેણી પર કાંઈ અન્ય અસર થવા માંડી.

જોનની ગરીબ કામદારો પ્રત્યેની બીન સ્વાર્થી લડતો માટે તેણીથી મનમાં આ સાચ્યા, હીમતવાન, હેન્ડસમ જવાનને વખાણવા વીના રહેવાયુંજ નહીં.

મર્શ્યા આ બે જણાંને મેળવીને મીત્રો બનાવવા માટે પોતાથી બનતી કાશેશો કરતી. તેણીને તેઓનાં જીવનની વાત શું ખબર હોય ? તેણીને થોડાજ વીચાર હતા કે પોતે આગળ રહીને પોતાનાજ પગમાં કુહાડી મારતી હતી !

પોતાના પ્રીય હોસ્ત હેનરીને ખાતર કોઈથી રીતે કેડીને



મરીબો માટેનો અહંકાર તેમજ તેણીની તકાબરી જ્ઞેન તોડાવવા આતુર હતો. એશામ હોલમાં જ્યારેથી તેઓનો મેળાપ થતો ત્યારે કેટની ગમે તેટલી મરીબો લણીની ઉંઝાડી સુગ છતાં તે તેણીનો માથેનો થઇ જ્ઞેન તેણીને બરોબર પુરો પડતો હતો. પણ કેટના ચાલુ સમાગમમાં ચાર પાંચ વખત આવ્યા પછી તેની એટલી તો ખાતરી થઇ હતી કે આ સુંદરીને તે પોતે તેમજ સર્વ તેણીની બાહરની રીતભાત પરથી જોટલી ધાટકી અને હાથમાં વગરની ધારતા હતાં, તેમ ન હતું. ગમે એટલી આકળી હોવા છતાં તેણી દીલની છેક ખરાબ નહતી; પોતાની મગરૂરી છતાં તેણી સાચી અને ઇનસાફી હતી. મગર મગરૂરીની કંઇ એટલી બધી ધુધું તેણીમાં કમનસીબે હતી કે બધા સારા ગુણો છુપાઇ જઇ દુરગુણો દેખાતા હતા.

\*

\*

\*

નદી કીનારે ‘પ્રીન્સ’ કુતરાને નડેલી હોનારત વીટવા પછીની ત્રીજી સહવારે બધા પરોણાઓએ સાથે સકાળેથી રાઇડીંગે જવાનું નક્કી કરીધેલું હોવાથી કેટ જલદીથી ઉડી રાઇડીંગ ડ્રેસમાં સજ થઇ હતી. “રાઇડીંગ હેબીટ”માં તેણી હમેશ કરતાંબી વધારે દીલજીત અને મોહક લાગતી હતી. આકાશ તે દિવસે બિલકુલ સ્વચ્છ હતું, અને હવા ઠંડી તેમજ ખુશનુમા હતી.

ડયુકની ખાહેશ ઓલડ કેસલના બાજીતા ખંડીયરોની મુલાકાત લેવાની હતી. જ્યાં તેણે પરોણાઓને માટે નાસ્તો આપવાની ગોઠવણ કરીધી હતી. આ સંઘળી ગોઠવણ પોતાની મનની મુર્તી કેટીને ખુશી રાખવા માટેની હતી. જેમ જેમ કેટી તેને વટારતી નહિ હતી તેમ તેમ તે વધુ અને વધુ

તેણી તરફ ખેંચાતો ચાલતો હતો. તેને લાંડનથી મારગ્રેટના અડધો દજનથી વધુ કાગળો મળ્યાં હતાં, અને તે ઓરત ડ્યુકને તુરતાતુરત મળવા માગતી હતી, પણ તે કેટીની મોહીનીમાં ફાલ એટલો તો વીંટળાએલો રહ્યો હતો કે મારગ્રેટને જવાબ વટીક આપી શકતો ન હતો.

ડ્યુકના હુકમ મુજબ સુંદર મોટા ઘોડાઓ રાઇડીંગ માટે તૈયાર રાખવામાં આવ્યા હતા. દરેક જણ પોતપોતાના ઘોડાઓ પસંદ કરવા બાહરે કમ્પાઉડમાં ઉતર્યા.

આજની રાઇડીંગ પીકનીક પાર્ટીમાં સર્વે પરોળાઓની અંદર જોન ડેલ પણ સામેલ હતો. કાઉન્ટેસ સ્ટરની તેમજ મશયાના આગ્રહથી તે પોતાની મરજી ઉપરાંત આવ્યો હતો. તે આજે હમેશના જેટલો ખુશાલ દીસ્તો ન હતો. અલગતાં આ જમેલામાં હેનરી તો હોવાજ નોંધ્યે. બધા મળીને ૯ ની પાર્ટી થઇ હતી.

કેટે જોનને દુરથીજ જરા ઠરસામાં તેની નમનનો જવાબ વાળ્યો. જોને તુરત જોઇ લીધું કે વળી આજે મેમ-સાજને ખાંધે કાંઈ ચડેયું હતું !

જોન એક અચ્છો અઠંગ ઘોડેસ્વાર હતો. એકાએક તેની નજર એક તુફાની મોટા ઘોડા પર પડતાં તે બોલી ઉઠ્યો, “આ ઘોડો ઘણો મસ્તાન લાગેજ. હું ધારંજ કે કોઇથી લેડીએ એની પર મેસવાની નાદાની કરવી નહિ જોઇએ !”

પણ જોનના આ શબ્દો સાંભળી ખુદ જાણે કેટને શું બી વાહરં થઇ આવ્યું કે ખાસ જાણે જોનને છેડવા ખાતર તેણીએ મોઠેથી કહ્યું—

“મશ્વર્યા, હું આજે આયજ ઘોડા પર રાઇડ કરું !  
એ મને ધણો ગમેછ !”

“મીસ હેરીસન, તે નહિ બનશે !” જોને નરમાશથી કહ્યું, “મારી સલાહ માનો—આય જનાવર ધણું જ ઝનુની છે. તમે એને મેનેજ કરી નહી શકશો—”

“એક્સક્યુઝ મી, મીં ડેલ ! તેણીએ લગાર તુમાખી જવાખ દીધો. મને તમારી સલાહ જોઇતી નથી. હું મારા જીવની માલેક છું. મારી વચમાં એમ કોઇ માથુ મારે તે મને પસંદ નથી !”

અલખતાં સઉ કોઇની હાજરીમાં જોનેને તો ધણું ભારી પડી ગયું—પણ તેણે ધીમેથી કહ્યું, “હું તમો લેડીશીપને ગુસ્સે કરવા માટે દલગીર છેઉં, પણ આ ઘોડો એકદમ તોફાની હોવાથી, તમારી જીંદગીને જોખમમાં લાવી નાંખશે—”

“મીં ડેલ, ઇટ ઇઝ નન ઓફ યોર બીસનેસ !” તેણી જોન તરફ જોઇને તુચ્છકારથી સેહજ હસી અને તેની બોહસ પર તે તોફાની ઘોડા પર બેસી ગઇ.

જોન અથવા બીજા પરોણાંઓ હજી તો એક શબ્દ પણ ઓંચરે તે આગમચ આ ફટાઉં છોકરીએ હડાક દેતો કે પોતાનો ‘વ્હીપ’ તે ઉછળતાં જાનવરને લગાવી કાઢડ્યો—અને બીજી પળે એક છલાંગ સાથે તેણી યાહોમ ગેલપે ત્યાંથી નીકળી ચાલી.

આજે બસ તેણીનું માથું જ જાણે ફરી ગયલું હતું !! એહંકાર, ગર્જરીની “સ્ટીમ” તેણીનાં મગજે એટલી બધી ચઢી હતી કે ઘોડો ગમે તેટલો દોડવા છતાં તે તેણીને ફટાફટ ઉપરા સાપરી ચામુક મારવા લાગી. જેથી ઘોડો હતો તે કરતાંબી વધું ફટાઉં બનીને ચાર પગે જીવ લઇને નાહસવા લાગ્યો. કલેરાએ એક

ધારતીની ચીચયારી પાડી. ડ્યુકે પણ જોયું કે કેટી દીવાની બની ગઇ હતી. તેણી દેખાતી મોટા ભયમાં હતી. ઘોડો પુલ ગેલપ ચાર પગે નાહરતો હતો. કેટીના કાબુમાં તે હવે હતોજ નહીં. ખાડા અને ખાખોચીઆ, ખાધઓ તેમજ નાળાઓ જીવ પર આવીને તે જનાવર કુદાવતું દોડતું હતું. હવેજ કેટીની સુદ્ધી ઠેકાણે આવી. તેણીએ તે છોડાએલાં જનવરને પોતાનાં અક્રિશમાં લેવાની ધણીથી ક્રોશેશ કરીધી, પણ સરજત તેણીની સામે હતી. ગરમ બનેલો ઘોડો ક્રોધથી રવેશે નરમ પડ્યો નહિ. જેમ જેમ કેટી તેને ઠંડો પાડવા માગતી તેમ તેમ તે પવનના સુસવાટની સાથે વીજળીક ઝડપે એકદમ “ખોલ્ટ” થતો જતો હતો.

કેટીએ પોતાની જીંદગી ધણી જોખમમાં જોઇ. લગામ ઉપરનો કાબુ જતો રહ્યો હતો—તેણીએ પોતાની હાલત જીવ સટોસટની જોઇ લીધી. તેણીએ ગભરાટની મારી કાનના બહેર ફાડી નાખે એવી ભયાનક ચીચયારીઓ પાડી પણ તે ઉજડ જગામાં તેણીને ખુદા સિવાય કોઇ બીજું બચાવનાર હતું નહિ. પોતાની પછવાડે વીજળી વેગે દોડી આવતા એક બીજા ઘોડાનો અવાજ તેણીનાં કાનોને અઠડ્યો ખરો, પણ તે જોવાનું તેણીને ભાન ક્યાં હતું ? પોતાની સામે એક ઉંડી ખાઇને ડોળા ધુરકતી જોઇ કેટી લગભગ ખેભાન જેવી બની ગઇ. એક જીવ સટોસટ પગે ખેહોશ બની ઘોડા પરથી તુટી પડવાની તેણી અણી ઉપર હતી—તેટલાં—ઓ !

કોઇ ઓસ્તવાર મજબુત હાથે તેણીને કમરમાંથી પકડી એક પુલની માફક તેનાં ઘોડા ઉપરથી પોતાના ઘોડા ઉપર સલામત ઉતારી લીધી ! પછવાડેથી ધસી આવેલો આ બીજો

ધોડેસ્વાર-તેણીના જનનો અચાવનાર-અલખત જોન ડેલજ હતો. તેણે પોતાના જનના જોખમે તેણીને નક્કી મોતના ડાયામાંથી ઉગારી લીધી હતી.

એહદ ગભરાટ અને ઉશ્કેરણીનાં સખમે કેટી તેનાં હાથમાં બેહોશ થઇ પડી. તે સવારે પોતાનો ઘોડો હવે થોભાવ્યો અને પોતાના જીન ઉપરથી તે અખુટ ખર્જોનાં સાથે ઉતર્યો. સારા ભાગ્યે તેની નજદીકમાં એક ઝાડ હતું, જેનાં પાંદડાઓએ તે ઉજડ જગોમાં કુદરતી ગલીઓ બનાવી દીધો હતો. તે ઉપર તેણે લગભગ ફેન્ટ મારી ગયલી કેટીને આસ્તેથી સુવાડી. થોડાજ કદમ દુર એક નાળુ આવેલું હતું, જ્યાંથી પોતાની હેટમાં પાણી ભરી લાવીને તેનો છંટકાવ તેણે આ છોકરીના ચહેરા ઉપર કરીધો અને અતી વ્હાલથી તેણીનું માથું પોતાના ખોળામાં મુકી પોતાના રૂમાલથી તેણીને પવન નાખવા પડ્યો. આમ કેટલોક વાર સુધી તેણીને ભાન આવવાની રાહ જોતો, તેણીનો ખુશ્મુરત ચહેરો ટીકતો તે બેસીજ રહ્યો. ખુદાનો તેણે ઉપકાર માન્યો કે એહડ કેસલની મગરૂર મહારાણીને સહેજખી ઇજા વગર તે પોતાના મજબુત હાથોએ આજે બચાવી શક્યો હતો. તેણે જે રીતે તેણીને સલામત બચાવી હતી તે રીતનો ખ્યાલ થતાં તેનું ગમે તેટલું મજબુત બદન ખી કાંપ્યા વિના રહ્યું નહિ. આ ખુશ્મુરત ઉમરાવજીની બચાવ બેશક અદ્ભુત હતો, જેમાં કુદરતનો ગેખી હાથ મોબુદ હતો.

જોને ખુશાલી વચ્ચે જોયું કે કેટી પોતાનું ભાન આસ્તે આસ્તે પાછું મેળવતી જતી હતી. અંતે એક ધીમાં ડચકાં સાથે તેણીની આંખો પળપળવા લાગી. જે ડાળાઓમાં ગરીબો

તરફનો ધીકકાર સદા વરસતો રહ્યો હતો, જે આંખોએ સહેજ પશુ દયાનો કતરો જોયો હતો નહિ, તેજ આંખોમાં હવે નર-માશ ખુલ્લી જણાતી હતી. બંનેની નજર એક મધ મધ અને તેવાના બેઠનાં દીલમાંથી એક ધુજરી પસાર થઇ ગઇ. જેમ એક ગભરાએલી બેટી પોતાની માતાનો આસરો લઇ આરામથી પોઠે, તેમ કેટી હાલ આ બહાદુર જવાનનાં પાસામાં તેના ખોળા ઉપર એક નહોં વર્ણવી શકાય તેવી બાતેનની ખુશાલી અને નર્મીતાઇ સાથે સુતેલી હતી !

“ઓ હું ક્યાં છું ? મારી કબ્રો ક્યાં છે ? ઓ ખુદા !” આટલું બોલતાંજ તેણીએ પોતાની સુંદર આંખો પાછી બંધ કરીધી. જોનનું તન બદન થર થર કાંપવા લાગ્યું. આ પ્યારા બોજને પોતાના ખોળામાં પકડી રાખતાં તેના જીગરમાં જે કાંઈ અજબ જેવી લાગણીએ ઝખમ કરીધો હતો તે તે સમજી શક્યો નહિ. આહ ! વરસો સુધી જે તેને ખ્યાલ થયોજ નહિ હતો, તે હમણા એકાએક કેમ બરપા થયો હતો ! આંતે છેલ્લે તેણે પોતાના મન ઉપર મજબુત કાબુ મેળવી ઘાડા અવાજે કહ્યું—

“મીસ હેરીસન—હવે ચીંતા ના કરો. તમે તદ્દન સલામત છોએ !”

આ સાંભળતાંજ કેટીએ પોતાની સુંદર આંખો ઉઘાડી. બંનેની નજરમાંથી તેઓને ન સમજ પડે એવો વીજળીક પ્રવાહ પસાર થઇ ગયો. નરમાશ અને મીઠાશથી કેટીએ જોન તરફ એક નજર કરીધી અને બડમડી, “ઓ હું તમારો ઉપકાર મારો જાન બચાવવા માટે કેવી રીતે માની શકશું ?”

બીજીજ પળે તેણીએ ગભરાટ અને ઓસકથી આંખો નીચી નમાવી દીધી. શરમથી તે લાલચોળ બની ગઇ, અને તેજ વખતે

પોતાના “હીરો”ની બહાદુર છાતીમાં તેણીએ પોતાનો મુખડો મઠ-  
રાટથી છુપાવી દીધો. તેણીની આંખોમાંની મમરૂરી, અને તેણીનાં  
બદનની રંગેરંગની તુમાખી તે વખતે અલોપ થઈ મઠ હતી.  
તેણીનું નાજુક જીવર કંઈ અજાણ રીતે ધડકતું અને ઉઠાળા  
મારતું હતું. અહા—જે અદ્ભુત ખુદાઈ લાગણીએ એકાએક  
તેણીનાં બદનમાં ધર કીધું હતું તે લાગણી સમજવાને તેણીનું  
દીલ ખેંચતર હતું.

બંને જણાં પોતપોતાના ખ્યાલોમાં મુંઝા મંતર હતાં,  
તેવામાં દુરથી ધસી આવતા ઘોડાઓનાં પગલાં સંજળાયાં.  
તમામ પાર્ટીના બાકીના સાત જણાં ત્યાં ધસારા ત્રમેત આવી  
પુગ્યાં. તેઓ કેટીને સલામત ઉભેલી જોતાં ખુશીથી દીવાના  
જેવાં બની ગયાં. કલેરા તો પોતાની બેઠનને ગળે વળગીને  
રડવા પડી ગઈ અને હેનરી જોતને અત્યંત લાગણીથી શેકહેન્ડ  
કરી ઉપકારના શબ્દો સાથે પુશકળ સાબાશી આપવા  
પડ્યો. તેઓએ ખુલાસો કીધો કે ઘોડો કેટી વગર તેઓને  
સામે મલવાથી તેઓ એમજ સમજ્યાં કે કેટીનું આવી બન્યું  
હતું, અને તેઓ તેણીને એકાદ ખીનમાં મુલેલી પડેલી જોવાની  
વકીમાં હતાં.

“તમારી વકી જરૂર પાર પડતે,” કેટીએ ગળગળતા  
અવાજે શરમાતાં તેઓને જણાવ્યું. “જો મીંડેલ વખતસર  
મારી પુઠે આવીને દેવાના થઈ ગયલા મારા ઘોડા પરથી પોતાનાં  
બે હાથોએ મને ખેંચી નહિ લેતે તો !”

“ઓ ખુદા !” મશરૂયા પોતાના બંને હાથો ધાસ્તીથી  
પોતાની છાતી ઉપર નાખી દેતાં બોલી, “મીંડેલ, હવેજ  
અમુને તમારી બહાદુરીનો ખ્યાલ આવે ! તમોએ

તમારા જનના જોખમે મારી પ્યારી કેટીને જે રીતે બચાવી તેનો ખ્યાલ કરતાં મારાં હાડેહાડ ધુજેછ. કેટી એનો બદલો જરૂર તમને વાળી આપશે.”

“મીઠો ડેલ !” કલેરા જોનનો હાથ પોતાના હાથમાં મગફળીથી લઇ બેઠો, “તમેજો મારી અતી પ્યારી બહેનનો કાપેલો બચાવ તમે માટે જેવો તેવો મગફળી ભર્યો નથી. મારા પપા અને કેટી તમારો ઉપકાર મરતાં પણ ભુલશે નહિ.”

સર્વની નજર જ્યારે જોન ડેલ પર હતી, ત્યારે ડ્યુકની અને હેનરીની નજર કેટીનાં ચહેરા ઉપર ચોંટી બેઠી હતી. તેઓએ જોયું કે કેટી કાંઈ નહીં ધારેલી રીતે આ ઘડીએ શરમથી લાલ લાલ બની નીચી મુડીએ એક પુટલું જ થઇને થંભ બની ઉભી હતી !

“બાનુઓ,” જોન ડેલે સામટો જવાબ દીધો, “મીસ હેરીસનનો જાન બચાવવા માટે તમે સઘળાઓએ મારો નહિ, પણ ખુદાનો ઉપકાર માનવો જોઈએ; કેમકે તેની મદદ વગર મારામાં એવી હીકમત અને હિંમત આવતે નહિ, કે હું આ બાનુને પવન માફક નાહસતા ઘોડા પરથી સલામત ઉંચકી લઇ મારા ઘોડા ઉપર ખેંચી લેતે.”

આટલું બોલી જોને પોતાની ભીંજાયેલી ટોપી માથે પેહડીને સહિને ગંભીરાઈથી નમન કર્યું અને બીજી પળે તે પોતાના ઘોડા ઉપર કુડી બેઠો. હમણાના સંજોગો વચ્ચે ત્યાં વધુ વાર થોભવાનું તેને પસંદ પડ્યું નહિ. બંને બાનુઓ અને ડ્યુકની તેમજ હેનરીની ગમે તેટલી સમજવટ છતાં એક પણ વધુ થોભવા વગર જોન તે જગ્યા છોડી ગયો. મશરૂઓએ તે બહાદુર ઘોડેસ્વારની પીઠ જ્યાં સુધી જોઈ શકી ત્યાં સુધી



પોતાની નજર તે ઉપરથી ખીસાડી શકી નહિ.

આ રીતે પાર્ટીની મજાહનો કવખતે અંત આવ્યો. ખંડી-યરમાં નાસ્તો લેવાનું બંધ પડ્યું, અને આખી પાર્ટીએ ઉચ્ચ દીલે એશામ હોલ તરફ ચાલુ મુક્યું. ડ્યુકે પોતાની સ્વારીનો ઘોડો કેટીને આપ્યો અને પોતે તે ઘોડા સાથે ચાલતો ગયો.

ડ્યુકે આજે મોટી આશાઓ બાંધી હતી પણ તે તમામ ભ્રષ્ટ થઇ હતી ! ખંડીયરમાં એકાદ એકાંત જગોમાં પનાહ મેળવી કેટીના હાથની ફરીથી તે માગણી કરનાર હતો— પણ બધું ઓરતું દોર થઇ જવાથી તેની બધી ગણતરી ઉંધી થઇ ગઇ હતી !

સર્વ રંજીદા થઇ એશામ હોલમાં પુગ્યાં. કેટ રસ્તામાં એક શબ્દ બોલવાની દરકાર કીધી નહિ; પણ મકાને પુગતાને વાર પોતાનાં ઓરડામાં ધસારાબંધ ચાલી ગઇ. ત્યાં જતાં ને વાર રાઇડીંગ કપડાં સાથેજ તે બાળા પોતાની હંમેશની મગફરી તજ દઇ, પોતા ઉપરનો તમામ કાણુ છોડી દઇ, ત્યાંજ ગુંઠણમંડ્યે ફસડાઇ પડી ને શરમ અને દુખથી બને હાથોમાં પોતાનું મોઢું છુપાવીને ડચકાં ખાવા લાગી. તે છોકરીએ પોતાના મન સાથે એખલી ધુમ રડતાં અને કકલાટ કરતાં પોકાયું—

“ઓ ખુદા ! મને શું થાયછ ? કંઈ નહિ સમજ પડે એવી જોરાવર લાગણી મારા દીલમાં કેમ બરપા થાયછ ! તે હું સમજી શકતીજ નથી ! ઓ ? એ શું હશે ? એનેજ જોતાજ માફ જીગર એટલું કાંચ ધડકતું હશે ? શું હું એનાથી ડરછ ? નહિ નહિ. એણે મને ડરામણા મોતમાંથી મરતી બચાવી ! થોડી પળો તેની ગોદમાં કેવી સુખી મેં

ગુઝારી ! ઓ ખુદા ! આ તેં મારી શી હાલત કીધીછ ? આહા, શું હું અંતે એજ મુફલેસ જોનને ચહાતાં શીખીછ ? ધીકકારવાને બદલે હું એને ચહાતાં શીખીછ ? ઓ, હું એ (નામોશી) કેમ ખમી શકશ ?” તેણીએ લાઇલાજ ખેજલાત અને શરમથી પોતાનું તુમાખી સર ખીજાનાં ઉપર છુપાવી દીધું !

તેણીની આંખ આગળ સર્વે અગાઉના બનાવો બનેલા આવી ઉભા. હવેજ તેણીને ખ્યાલ થયો કે તેણી જોનને પહેલી નજરે જોતાંજ તેને ઓળખ્યા અગાઉથીજ તેનો ખુબસુરત ચહેરો દીવાના પ્યારથી ચહાતાં શીખી હતી. પછી જોનનું ખરું નામ જાણતાંજ તેણીએ તેને ધીકકારવાની કોશેશ કીધી હતી. પણ અફસોસ ! તેમાં તે ફાવી નહિ હતી. તેણી ગુસ્સા અને ખીજવાટથી એક નાના બાળકની માફક મોટે મોટે રડી.

થોડો વાર આમ જીવ સાથે પોતાના દીલનું દરદ પારખવા માટે કોશેશ કરવા બાદ તેણીએ એકાએક છુપાવેલો એક રૂમાલ કાઢ્યો. તે જોન ડેલનો રૂમાલ હતો. તેજ રૂમાલ કે જે જોને તેણીના માનીતા ‘પ્રીન્સ’ ના જખમ ઉપર બાંધ્યો હતો. તે રૂમાલ ઘોષને કેટીએ સંભાળથી કેણુ જાણે શું સખખસર હજી પોતાની પાસેજ છુપાવી રાખ્યો હતો.

એમજ છે-એમજ છે ! સાચી મોહબતની તાસીર એવીજ છે ! ગમે તેવીખી બાહરની મગરૂરી-મમે તેવીખી મીનજી તુંદાધ-ખરા બાતેનના પ્યાર આમળ કોઇ ચીઝ નથી ! જોનનો તે રૂમાલ હર લેડીશીપ કેઠેરાઇન હેરીસને પોતાના કબજામાં એક એમુલ ખજનાની માફક ચાંતી રાખ્યો હતો ! ! વાંચનાર-એની પર તું વીચાર કરજે !

આ રમાલ હવે પોતાની આંખોમાં અવારનવાર દાખી, તેની પર દીવાનાની કાની હજારો ચુમીઓ કરતી, તેણી દુખથી પટપટી. “ઓ ? મારા પ્યાર ! દીવાનાં પ્યાર ! હું તુંને અખુટ પ્યારથી ચાહું છું ! પણ તે મારા દીલ સીવાય ખીભું કોઈ જાણશે નહીં. તારા પ્યારમાં હું બળી જળીને ક્વાબ થવશ તોખી હરગીઝ કોઈખી આગળ મારું દીલ ખોલવાની નથી. ઓ જોન કેલ ! હમણા તું જો જાણે કે હું તુંને કેવી દીલો-જનથી ચાહું છું, તો તું મારી કેવી મજાક કરે, ને હસે ! તારા માં એવું તે શું છે ? આહા, તારો ચહેરો કેવો ખુબસુરત ને મીઠો છે ! કેવો ખરેખર બહાદુર ને સાચો છે ! ઓ જોન ! તું કાંઈ નહિ તવંગરીમાં અવતર્યો, કે મારી આવી જુરી હાલત થતે નહિ !”

એટલું બોલી તેણીએ તે પ્યારો રમાલ સંભાળથી પોતાની ટેબલનાં ખાનામાં પાછો સંતાડી દીધો.

“મારા પ્યાર ! તુંને કદીખી હું મળશ નહિ, તેમજ હું હવે કોઈને ચાહવશખી નહિ. હું હવે હેનરી તેમજ કોઈખી સાથે પરણી શકું એ બનવા જોગજ નથી ! હું સદા કુમારી રહેવશ છેલ્લી સલામ ! બસ મારે માટે હવે બધું ખલાસ થયું !”

બપોરના બારેક વાગતે લંચ લીધા પછી કેટી ગ્રેશામ હોલમાં વધુ થોભી નહિ. તે પોતાનાં પીતાને વગર લીલે મલવા માંગતી હતી. થોડા વધુ દિવસો ગ્રેશામ હોલમાં મખડાવી પાડવાને તેણીને ઘણીખી સમજાવવામાં આવી, પણ તેણીની જીદ આગળ કોઈનું પણ ચાલ્યું નહિ—જેથી ડ્યુક બંને બહેનોને અને મીસ કેનેથને હેરીસન પેલેસમાં લઈ જવા

તપ્ત્યાર થયો. અને આ પ્રમાણે ત્રેશામ હોલની પરોણાગતનો છેડો આવ્યો.



### પ્રકરણ ૨૩ મું



“ ગઈ ચક બચક હવા પલટ-નહીં દીલકો મેરે  
કરાર હય ! ”

ગરીબ બિચારો જ્નેન ! જીગરમાં ઉભાતી સામસામી કાંઈ અદ્ભુત લાગણીઓથી આજેજળ બની આશા અને નીરાશી-ખુશાલી અને નાઉમેદી—ખાત્રી અને શંકા—ઉલટ અને ચીંતા તું તે હમણા હુબહુ ચીત્ર હતું. જીવનાં જોખમે કેટીને બચાવવા જતાં તે મગફળ મનમોહક છોકરી તરફ અચ્ચુચ કેટલો બધો ખેંચાઈ ગયો હતો તેનો વીચાર કરતાં લઠકતે પગલે જ્યારે જ્નેન પોતાને મકાને પાછો ફર્યો ત્યારે તેની અપંગ માતા તુરતનીજ ખુદા તરફની પોતાના ફરજથી મોકળી થઈ હતી.

“બહાલા જ્નેન” તે અપંગ માતાએ પોતાને પ્યારાં થઈ પડેલાં પગલાંનો અવાજ સાંભળતાંજ પોતીકા બેટાને સવાલ કીધો, “જ્નેન, તું ક્યાં હતો ? હું તારી રાહ જોતાં થાકી ગઈ. જે વખતે મને તારી ધણીજ જરૂર હોયછ, ત્યારેજ તું મારેથી દુર હોયછ ! દીકરા, આજે તારાં પગલાં મને ધણાં સુસ્ત અને ઉદાસ સાંભળાયાં. શું છે ? કહે, મને કે કંઈ ખુશ તો નથી બન્યુંની ?”

તે વ્હાલા બેટાએ હંમેશની માફક પોતાની પ્યારી માતાને કીસ કરી તેણીનાં પાસામાં ફસડાઇને બેઠો. તેણે આજનો બનાવ પોતાની માતાને ઘણાજ ધીમા અને ગળગળતા અવાજે અને ધડકતાં જીગરે કહી સંભળાવ્યો, જે તે અપંગ ઓરતે ઉંચા દમે સાંભળ્યો.

થોડીક પગોની શાંત યુપકીદી પછી જોને પોતાની માતાનાં ગળામાં પોતાનાં હાથ નાંખ્યા, અને પોતાનું કરચલી બાલવાળુ માથુ તેણીની છાતી ઉપર નાખી દષ ઘણાજ દર્દમંદ અવાજે બોલ્યો—

“ઓ મમ્મા—ડીયર મમ્મા ! મને એ શું થાયછ ? મને હવે લાગેછ કે તે મગર છોકરીને જોતાંજ કાંઈ અજબ જેવી નવી જાતની લાગણીથી માફ જીમર ધપકી રહેછ ! કેહો મને, વ્હાલાં મમ્મા, કે એ શું હશે ? શું એ પ્યારની લાગણી હશે ? શું હું તે તુમાખી છોકરીને મારી મરજી ઉપરાંત બધાની પેઠે પેહલીજ નજરે ચાહતાં શીખ્યોછ ? અરે, હું હેનરી તેમજ બધાને હસતો હતો, અને શું હવે મારીજ વારી આવીછ ? અને જો તેમજ હશે તો મારી કેવી કદંગી હાલત થશે—તેનો વીચાર કરતાં હું હેંમતી જાઉંછ. બસ મને કેહો—એ છે શું ?”

બુઝોર્ગ માતાએ સેહજ ગંભીરાઇથી હસીને પોતાના તાસવીસ કરતાં આ એક પુરાં બચ્ચાનું માથું પસવારયું—

“દીકરા એ કુદરતને પીછાણવાની તારી અશક્તી છે. એ તારી તકદીરની તાસીર છે !” સાંભળી લે બેટા તે માતાએ વધુ ગંભીર બની આગલ ચલાવ્યું, “હું તને સદા કેહતી આવીછ કે જેમ સહેતાનથી શીરેસ્તો દુર નાશે તેમ તું લોડ”

હેરીસન તેની એટી કેટી અને તેનાં કુટુંબથી દુર અને નાશતો રહે. પણ કેટીથી દુર નાશવાને બદલે તેણીની ખુબ રતીથી દેવાનાની માફક તુંબી ખેંચાયોછ અને તેણીની મોહની ફંદામાં ફસાયોછ !”

“પણ મમ્મા—”

“પહેલાં મને સાંભળી લે.” તે માતાએ ધીમા મજબૂત અવાજે જોનને બોલતાં અટકાવી કહ્યું—“તું તારા જન બોગે, તારા જોર ઉપર મુસ્તાક બની તે મીઝજના ખોરબ મોતમાંથી બચાવવા બહાર પડ્યો—પણ તે વખતે તું મા હસતી લુલી ગયો ! નહીં—વચમાં ના બોલ; માફ સાંભળી દે યાદ કર કે એમ કરતાં જો તું તારા જનથી જતે તો આંધળી, અશક્ત, બીમાર તારી ઘરડી માયનો કેવો બુરો હા થતે ! તેનો તેં સહેજ પણ ખ્યાલ કીધો નહિ. કેટીને બચવવા તું ખુદ કુદરતની સામે થયો, અને તેથીજ તને તારા માતાનો ખ્યાલ આવ્યો નહીં.”

“મધર—તમે આજે એમ બોલીને મને વધારે ઉદા બનાવોછ ! મને માફ કરો—હું કબુલ કરુંછ કે ઘડીભર જુસ્સાના આવેશમાં હું તમને તો શું—ખુદ મને પોતાને” લુલી ગયો હતો !”

જોનને લાગ્યું કે તેની માતા ખફા થઈને બીલકુલ સાર બોલતી હતી. કેટીને બચાવતાં તેણે પોતાની બહાલી માતાને સહેજ પણ ખ્યાલ રાખ્યો હતો નહિ. તેણીનો હવે એકલો આધાર આ દુન્યામાં તે પોતેજ હતો.

“મને માફ કરો, આ વહાલાં મમ્મા ! મારી એ લુ હું કબુલ કરુંછ. પણ મારાં બેગમાં આજેજ પહેલ વહેલે

ખ્યાલ આવેછ કે હું ગરીબની ઝુપડીમાં કાંય અવતરીયો હોયશ ? આજે હું ડયુક કે લોર્ડનો છોકરો હતો તો કેટી હેરીસનનો જાન અચાવવા માટે હું તવંગરોથી જરૂર પુન્યતે. શું ગરીબાઈમાં એટલી બધી ખુરાઈ છે, મધર, કે મારા જાનની કીંમત પણ શ્રીમંતોને મનથી કાંઈજ નથી ?”

“એશક નથી—કેમકે તારા મગજ ઉપર કાણુ રાખવાની તારામાં હિંમત નથી દીકરા,” તે માતાએ બેહદ ગંભીર બનીને આગલ વધાર્યું, “તું તારી આબરૂદાર ગરીબાઈથી હવે ડરેછ, જે જાણતાં માફ આવ જીગર જલેછ. જે હાજતમંદ કામદારોએ તને પોતાનો સરદાર બનાવ્યોછ, તેજ તે મુકલેશ કામદારો છે જેઓનો મહેલમાં નહિ પણ ઝુપડીઓમાં વાસો છે. જ્યારે તેઓ જાણુશે કે તું એક ગોરા ચેહરાથી અંજાઈ જઈને હવે તારી ગરીબાઈને હીણુછ, તેજ પળથી તેઓ તારી સરદારીને ઠોકડે મારશે ! લાચારી એ કુદરતની સોટી છે—કુદરત તરફની એક કસોટી છે. બેટા, મને જવાબ દે કે તું ખરેખર હવે ગરીબાઈથી બિહતો ધુજતો નથી ?”

“જરાબી નહી ! ખુદાના કસમ—જરાબી નહીં !” જોને અકબાઈને જવાબ વાળ્યો. “પણ—ઓહ હું શું કહું ?—બોલો, મમા, મને સુચવો; મને કોઈબી રસ્તો સૂઝતો નથી. હું મારી તંગદસ્ત હાલતથી ડરતો નથી, પણ તવંગરોને ગરીબોથી સુગાતા જોઈ હું બાકે વખત નાઉમેદ બનુંછ. માતા, એ શું હશે ?”

“બેટા, એ ખુદા તરફનો તારો અવિશ્વાસ છે. ગમે તેવી મોશકીન સ્થિતિમાં ખુદાને પીછાનવાની તારામાં પ્યાસ હશે તો તું કદી પણ તારી મુકલેશીથી સંતોષ પામશે નહિ. ગરીબ

કામદારોનો સરદાર બની ગરીબ કામદારોને ધીકારનાર પાણીજી, તુમાખી કેટીની મહોબતમાં તું ફસશે તો-કહે ન જોન-તારી સરદારી ઉપર તેઓ કાંય નહિ હસશે ? તેઓ એમજ જાણેછ કે તું કામદારોની રોટી માટે તવંગરો સહ્યત ચલાવેછ, પણ હું જોઉંછ કે તું લોડ હેરીસનની કે માટે તારાં જીમર સાથે હવે સહ્યત ચલાવેછ !”

પોતાની માતાનાં આ કરડા સખુનો તે બેટાને તીવ્ર પેઠે વાગ્યા. તેનો ચહેરો દુઃખથી કરમાઇને એકદમ શીકં પડ્યો, અને તેણે ઘણાજ દુઃખથી માથું નમાવી દમને પુકાડ્યું.

“બહાલા મમાં, મને ખચીત પોતાને માલમ નથી હું એટલો બધો કેમ દીવાનો બન્યો કે કેટી જેવી એક ઉરાવળદીનાં પ્યારનો શીકાર થયો ! નહિ, નહિ-કદી નહિ ! આજથી આય વગર અર્થની લાગણીને મારા જીમરમાંથી કચ નાખીશ. અરે-હું વીસરી કેમ જઇ શકું કે તે તેજ કેટી છે જેણી ગરીબોને ઠોકરે મારવાનો પોતાનો બાપદાદેનો હક સમજી-તેઓની સ્વતંત્રતા અને સ્વમાનની દાવાદાર સમજેછ ! એ એકને હું ચાહું ? કદી નહિ ! શું હું મારા દોસ્ત હેનરી દમાખોર બનું ? શું હું તેની એક માનીતી ચીજને તે પાસામાંથી ખુંચવી લઇ તેનો નાશ કરું ? નહિ, મમા, કે તરફનું મારા દીલનું ખેંચાણુ માત્ર એક પળનો ધકારો હશે મારી જીદગીનો પહેલ વહેલો જીત્તાવો હશે. પણ એ માંખીમારીને છંછેડી નાખવાનો મેં પાકકો ઠરાવ કીધોછ !”

બેટાનાં આય એકરારથી તે માતાને કાંઇક સધિયાં મલ્યો. તેણીએ હસ્તે મુખડે પોતાનાં કપાલ ઉપર અતી વહલથી કીસ લીધી. “જા બેટા, તું થાકેલો છે. તારા ઓરડા



આરામ કર, અને ગરીબાઇથી સુગાવા માટે તે ખુદાને શાદ કર, અને ખરાં જીવનથી પસ્તાવો કર.”

જોન ઉઠ્યો અને ઉદાસ નસોસ પગલે પોતાના ઓરડામાં ચાલ્યો ગયો.

પોતાના બહાલા બેટાનાં જવા પછી માતા પોતાનાં મન સાથે બડબડી—

“શું મારો બેટો કેટી ઉપર દીવાનો બનતો જાય છે ? નહિ, નહિ, એમ બનવું મુશ્કેલ છે ! ઓ ખુદા, મને જણાવ કે એમાં તારો શું ખેલ છે ? ગરીબાઇમાં ઉધરેલો મારો બેટો ગરીબાઇથી ડરે, અને ગરીબાઇથી અસંતોષી બને, એજ મારાં પાપની સજા છે ! શું કરું ? મારા બેટા આગલ મારો બેદ ખુલ્લો કરું ? નહીં—નહીં ! મારી જાન ઉપડશે કેમ ? હું કેમ કહી શકું કે બેટા તું જેમ ધારેછ તેમ તું ગરીબ બાપનું ફરજંદ નથી, પણ—”

તેણી આગળ બોલી થકી નહિ. પોતાનો આ ઠરાવ તેણીને મુદલ ગમ્યો નહિ. તેણીને લાગ્યું કે કુદરત હજી પણ ઝગાન બંધ રાખવાને તેણીને ફરમાવતી હતી.

થોડીક મીનીટો શાંત ચુપકાદીમાં પસાર થઇ. તેણી એક વાર ફરીથી પોતાનાં મન સાથે ધીમાં પણ મજબુત સહાદે બોલી:—

“હું કાલુ છું તે લોડ હેરીસન જાણતો નથી, અને એમાંજ મારા બેટાની સલામતી છે. તે જો જાણે કે મારો બેટો—ઓહ હું કેમ બોલું ? મારી મુંગી જાન કેમ બોલું ? ચુપકાદીજ મારે માટે સલામત છે. જેમ મારો બેટો પોતાની અને કેટીની વચ્ચેનો જબરદસ્ત અંતર જોતો રહેશે તેમ તે

વધુ અને વધુ પોતાને સલામત જોશે.”

કમનશીખ દુશીલા !—જેન ડેલની માતા જ્યારે પોતાન અંતકરણ સાથે લડત ચલાવતી હતી, અને પોતાનાં મન સાથે જડખડતી બેઠી હતી, ત્યારે જેન ડેલ પોતાનાં ઓરડામાં પોતાનાં જીગરની નવી મુરતીને લુચી જવાનાં વિચારમાં રોકાયેલો હતો. તે ઝાઝો વાર રોકાયો નહિ, એટલામાં તેનાં નોકરો ખબર આપી કે તેને ડ્યુક ઓફ ગ્રેશમના જેન લેડી મશરૂય મલવા માંગતાં હતાં, અને હર લેડીશીપ તેની રાહ જોતાં સીટીંગ રૂમમાં બેઠેલાં હતાં. તુરત જેન ડેલે ઓળવીને ત્યાં ગયો જેન ડેલે તેણીને આવકાર આપવા પછી મુલાકાતને સખળ પુછ્યો.

“ મી. ડેલ ” મશરૂયાએ અતીશય માયા ભર્યા ધીમ અવાજે હસીને કહ્યું. “હું તમો પાસે બે કામ માટે હમ આવી છું. પહેલું કામ બેકારો માટેનાં ફંડમાં કેટીનાં થયેલ અદલત બચાવની ખુશાલીમાં પંદર હજાર પાઉંડ તમોને સાર કરવા આવીછ. બીજું મારી પરોણાગત આખતી માર કેટીનો જન તમોએ તમારા જનના જેખમે બચાવ્યો તે માં કેટીની પોતાની તરફથી, હેરીસન કુટુંબ તરફથી, મારાં મમ્મ અને લાઇ તરફથી તથા છેલ્લે મારી પોતાની તરફથી તમાર ખરાં જીગરનો ઉપકાર માનવા હું અહિં આવીછ. મી. ડેલ કેટીનો જન બચાવવામાં તમોએ બતાવેલી હીંમત એક ખા મરદ બચ્ચાને છાજતી હતી, જે માટે હું તમુને મારાં અંત કરણથી શાબાશી આપું છું. મેં ભરેલું આય પગલું માં એકલીની મરજતું પરિણામ નથી—પણ મેં કહ્યું તેમ સધળ ઓની પરવાનગી અને આગ્રહથી હું હમણા આવેલી છઉં.

જોન ડેલની અગ્નયગ્રીનો પાર રહ્યો નહિ. તે સમજી શક્યો નહિ કે આવી કુલવંત બાનુનો કેમ વળતો ઉપકાર માંનવો. તે કાંઈક લાયકીના સખુનો બોલવા જતો હતો, તેટલામાં મર્શિયાએ તેને બોલતાં અટકાવીને ઉમેર્યું—

“મીં ડેલ, સાચ્યું માનજો કે ગરીબો તરફની તમારી લડતની ખુશીમાં ફેટીનો તમોએ બચાવેલા જનથી મોટો વધારો થયોછ, જે માટે હું પોતે તમારી પુરેપુરી કદર કરૂંછ!”

જોને જોયું કે મર્શિયાનો અવાજ આ બોલતી વખતે જેટલો ધીમો હતો તેટલોજ ધુજતો હતો. તે મુદ્દલ સમજી શક્યો નહિ કે તેણીનો ચહેરો શા માટે હદથી જ્યાદા લાલચોલ બની ગયો હતો. વળી તે જે કામ માટે આવી હતી તે કામ કાગલથી ઘણી સારી રીતે અદા થઈ શકે એમ હતું—તેણીએ અનેક વાર બેકારોનાં ફંડમાં મદદ કીધી હતી પણ તે સઘળી કાગલ મારફતે કીધી હતી. તેણી આ પેહલીજવાર તેનાં ગરીબડાં મકાનમાં ચાલી ચલાવીને આવી હતી, જેથી તેની ગુચવણ હદ બહાર વધી પડી. તેણે કાંઈક બોલવાની કોશિશ કીધી, પણ મર્શિયાનાં બોલવાથી તે ફરીથી અચકી ગયો.

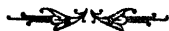
‘મીં ડેલ, મારા અહિં આવ્યાથી અને મારા સખુનોથી તમો અજબ થયલા લાગોછ, પણ ગમે તેવી તવંગર ઓરત તમો માટે મગરૂરી લઈ શકે એમ છે. મીં ડેલ, હું તમારી હિમત મારા મોંતની હેલ્લી ઘડી સુધી ભુલીશ નાહ, અને તમારા બહાદુર ચહેરાને સદા મારી નજર આગલ રાખતી રહીશ. જાણજો, મીં ડેલ, કે આપ મારો સાચો એકરાર છે. ગરીબોની વાજગી પ્રશંસા નહિ કરવાની ફેટલાક તવંગરોની એકલપેટી ગરૂરીને હું સદા ધીકકારૂંછ.”

તુમાખી માલેતોઝાર ડ્યુક ઓફ ટ્રેસમની બહેન મર્શીય તેની ખુબીથી આટલી બધી હદ સુધીની ખેંચાઇ ગઇ હતી તેને જોનને સ્વપને પણ ખ્યાલ હતો નહિ. તે જવાન પુરૂષની આંખે આંસુથી ભીંજાઇ ગઇ. મર્શીયાની આવી અંતકરણપુર્વક કદ નાશીએ તેની ઉપર ભારે અશર કીધી. તવંગરોનાં મહેલોમ મર્શીયા જેવું નાદર નંગ જોવાની તેને કદી પણ વકકી રાખ હતી નહિ. કાઉન્ટેશ ઓફ સ્ટરની અને કલેરાએ જો કે તે ઉપર કંઇક અસર કીધી હતી, તો પણ મર્શીયાની ભલાઇ તેની ઉપર હમણાં કાંઇ જુદાજ છાપ માર્યો.

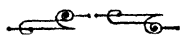
મર્શીયા અને જોન ડેલ એક બીજાથી જુદાં પડ્યાં ત્યાં બંનેનું અંતકરણ એક બીજાની ખુબીનાં ગીતો ગાતું હતું. મર્શીયા જુદાજ ખ્યાલો સાથે જોન ડેલનું મકાન છોડી ગઇ જ્યારે જોન ડેલ જુદાજ વીચારો સાથે ઓરડામાં બહિષ્કાર તહિં ફેરા ફરવા લાગ્યો.

“ઓ ખુદા” જોન ડેલ મર્શીયાનાં જવા પછી બડબડે “લોડ હેરીસનની બેટી ફેટી મર્શીયાની ખુબીનો એક નાનો ભાગ ધરાવતી હતે તો તેણીની ખુબસુરતી, આખી દુનીઆ ગવાતે ! જ્યાં ખુબસુરતી છે ત્યાં દયા અને રહેમ નથી ! અ ઓ ખુદા જ્યાં દયા અને રહેમ છે ત્યાં—”

તે આગલ બોલતાં અટકી ગયો અને પાંચેક મીન ઉંડા વીચારોમાં પીઠ પાછળ હાથો ટેકવી એખલો નીચી મુંડી પોતાના ઓરડામાં ચાલ્યા કર્યો—પછી બસ જાણે કાંઇ ચોક્કસ ઠરાવ ઉપર પોતે આવ્યો. હોય તેમ ઝડપમાં પોતીકી મા આગળ પાછો ચાલી ગયો.



## પ્રકરણ ૨૪ સું.



કર ને જો !

અંતે ભારે ઇંતેજરી સાથે રાહ જોવાડનારો દિવસ આવી પુગ્યો. આ તેજ દિવસ હતો કે જે યાદગાર દિવસે “Rat in a Trap” નામના નવા નાટકમાં મીસ મેરનાં લવલેસ સરીખી નામાંકીત સ્ટાર એકત્રેસ રજુ થનાર હતી. દિવસો અને અઠવાડીયાં આગમચથી પહેલી રાતની ટીકીટો ઉપર ભારે દરોરો પડવાનું ચાલુ રહ્યું હતું. શેકીન તમાશખીનોનો ધસારો અસાધારણ હતો. પહેલીજ રાત્રે બહુજ દમામદાર મેળાવડો નાટક શાળામાં મલનાર હતો. ઓલ્ડ ફેશલનાં લગલગ તમામ જાણીતાં કુટુંબો પહેલી રાત્રે નાટકશાળામાં પોતાની હાજરી આપનાર હતાં; જેમાં લોર્ડ હેરીસન પોતાની બે બેટી અને ભત્રીજા સાથે એક રીઝવરડ કરાવેલા “બોક્ષ” માં હાજર થનાર હતો. ડ્યુક ઓફ ગ્રેશામ પણ ઘણી મુશકેલીએ ફક્ત બે ટીકીટો મેળવી શક્યો હતો. લંડનમાં આ નવા ખેલની પહેલી રાત નાટકની તવારીખમાં નોંધી રાખવા જેવી હતી. નાટકશાળા એક ખુલાયી ખીજ ખુણા સુધી-સીડીંગથી જમીન સુધી-ચીકાર થઈ ગઈ હતી. કોષપણુ થીએટરમાં અત્યાર અગાઉ જાણીતા ઉમરાવી ખાનદાનનો, સોસાયટીની “મલાહી” નો-અલકે “એરીસ્ટોક્રાટીક ઉં” નો-આવો મેળો કદાચજ મળ્યો હશે !

આ નવા નાટકનું સર્વેથી વધું મોટું ખેંચાણ બે જવાન ઓરતોનો “ડ્યુઅલ” ભાગ ભજવી ખતાવનાર મીસ મેરનાં લવલેસ

હતી. ઉંચ ખાનદાનનાં વડીલો જેઓ કદાચજ નાટકશાળામાં પગ મુકતાં હતાં તેઓ પણ મીસ મોરનાને પોતાની નજરોનજર જોવા પોતાના કુટુંબની ખાનુઓ સાથે આ રાત્રીએ ઉતરી પડવાને લલચાયાં હતાં.

શું બુદ્ધા કે જુવાન, શું મરદ કે ઓરતોનો ઉત્સાહ પાર વિનાનો હતો. એકે એકની નજર તે રોજ ઉપર ટીંગઇ રહી હતી—અને આ અદ્ભુત સ્ટાર આર્ટિસ્ટને તેણીના ડ્યુઅલ પાર્ટમાં જોવાને અધીરી બની ગઇ હતી.

અંતે તાલીઓના ગડગડાટ વચ્ચે પરદો ઉંચકાયો અને નાટક શરૂ થયો. જેવી તેની વખાણ ગાવામાં આવી હતી તેવીજ રીતે તે રજુ થયો. મીસ મોરનાએ આ નવા ખેલમાં ખરેખરજ હદ કીધી હતી. તેણીએ ઇજીપ્શીયન અને હીંદવાની સ્ત્રીનાં બે ભાગો એવી તો અખુટ ફ-તેહ સાથે ભજવી બતાવ્યાં કે એકે એક તમાશગીન હચરત પામવા વિના રહ્યું નહિ. ઇજીપ્શીયન ઓરત માયરાના ભજવેલા ત્રાજક ભાગથી એકેએક તમાશગીનની આંખો આંસુથી ચળકવા માંડી.

માયરા આ ખેલ મધે ઉમરાવી ખાનદાનનાં એક અંગ્રેજનાં પ્યારમાં પડી, તેની બેમુલ કીમતી સેવા જે બજવી રહી તે દેખી દરેક તમાશગીનોના મ્હોંમાંથી આહાનોજ ઉદ્ગાર નીકળી રહ્યો. જ્યારે માયરાએ પોતાનાં બાપની તમામ દોલત પોતાના ખાવીંદને બપની જાણુ વગર તેને સોંપી દીધી તે વખતે તેણીની વફાઇએ તમાશગીનો ઉપર એવી તો ઉંડી અસર કીધી કે ધણીક ખાનુઓમાંથી ડચકાંનો સાદ સંભળાયો. પણ તે બેવફા અંગ્રેજ તરફની સર્વેથી ઉમદા સેવાતો જે વેળાએ એ હૈયાકુટો આશક બંદીખાનામાં પડ્યો તે વખતની હતી. એ મુજબ

મરદ પોતાનાં કુટુંબથી પોતાની બંદીખાનાની નામોશી છુપાવા માંગતો હતો; તે પોતાના કુટુંબને એમજ સમજાવવા માંગતો હતો કે તે દુન્યાની મુસાફરી કરવામાં ગુલતાન બની ગયો હતો. આ ખ્યાલ તેનાં કુટુંબમાં જળવી રાખવા માટે માયરા પોતાનાં ખરચે દુન્યાનાં જુદા જુદા ભાગોની મુસાફરી કરી ત્યાંથી તે પોતાના સીતમગર આસકના નામે તેનાં કુટુંબ ઉપર કાગલ લખતી હતી-અને તે કાગલ એવી તો સીકતથી લખતી હતી કે તેનાં કુટુંબને સહેજ પણ શક ગયો હતો નહિ કે તે ઇજ્જતનાં બંદીખાનામાં સબડતો હતો. તમાશખીનો ઉપર જે ખાસ અસાધારણ અસર થવા પામી તે માયરાએ પોતાનાં જીવનાં જોખમે મીશરના બંદીખાનામાંથી પોતાનાં જીલમગર દીલજરનો કાઢેલો છુટકારો હતો; પણ જ્યારે તે ચક્ષ્મચોર ચંડાલે આ વફા અને જફાની મનમોહન મુરતીને “નાઇલ” નદીમાં નાખી દીધી ત્યારે તે જોરાવર “સીન” દરમ્યાન માયરાનું અનુપમ મહાન એક્ટીંગ જોઇ તમામ તમાશખીનો ગોચા દીગમુદ બની રહ્યાં હતાં.

પણ સખર ! રટેજ ઉપર ખેલ પુર જોશમાં આગળ ચાલતો હતો ત્યારે થીએટર મધે ખીજા ભાગમાં-આડીય-સની અંદર-એ શું ગડબડ હતી ? જ્યારે પેલો ખેરેહમ બદકારે જીવતી જીંદગીમાં કદી ન જોવામાં આવે એવી પોતીકી વફાદાર માયરાને પોતાના પાપી હાથોએ ‘નાઇલ’ નદીમાં ફેંકી દીધી કે તેજ વેળાએ નાટકશાળાનાં એક ‘ખોક્ષ’માં કાંઈ દોડાદોડી અને ચલવલ થતી અચ્ચુચ આખા ઓડીય-સને જણાઇ. ઓહડ કેશલનાં ઘણાખરાં બડેખાંઓ ત્યાં બીરાજ્યાં હતાં. જવાન ડયુક ઓફ ગ્રેશામ પોતાની બહેન મર્ચાંયાનાં ખભાં ઉપર એકદમ

તુટી પડ્યો હતો—અને ગભરાટની મારી મર્શ્યાએ એક ભયાનક ચીચ્યારી પાડી હતી ! જવાન ડ્યુક એસુદ્ધ થઈ પડ્યો હતો—ત્યાં હાજર રહેલી બાનુએના ગભરાટનો પાર નહિ હતો. મર્શ્યાનોબી ચહેરો એટલો બધો તો શીકકો પડી ગયો હતો, કે તે પણ એય એસુદ્ધ તુટી પડશે, એમ સહ કોઈને લાગ્યું. ભાઈ એનોને જોઈતી મદદ કરવામાં આવી, અને મહામુશીબતે ડ્યુકને સુદ્ધીમાં લાવવામાં આવ્યો. પણ તેણે એક પણ પણ વધુ નાટકશાળામાં એસવાની ના પાડી. તુરંતજ તેને મર્શ્યા સાથે રવાના કરવામાં આવ્યો. તેઓના જવા પછી નાટક-શાળામાં શાંતી ફેલાઈ, અને નાટક આગળ ચાલ્યો.

નાટકમાં બીજા એક્ટમાં મીસ મોરનાએ મોહીની નામની એક હીંદવાની તરીકે દેખાવ દાવો. મોહીનીનો આપ મરણના બિછાણે પડ્યો ત્યારે એક ઉમરાવો ખાનદાનનાં ઇંત્રેજને પોતાની મોટી દોલતનો ત્રસ્ટી તેણે નમ્યો. પેલો ત્રસ્ટી મોહીનીના આપની મરવાની રાહ જોતો ઠાપી ગયો; જેથી તે ચંડાલે અંતે ધીરજ ખોડી દઈને છુપી રીતે સુધયા મારણે તે ધરણના બદનમાં એર ફેરવ્યું—અને તેનું પરીણામ મોહીનીનાં આપનાં મરણમાં આવ્યું.

અરે—પણ વળી એ શું પાછી ગડબડ ? હેરીસન કુટુંબના “બોક્ષ”માં પાછી કાંઈક ઉશ્કેરણી ભરી હીલચાલ અચબુચ થતી દેખી સહ કોઈ ડોકયા ફેરવાને અગ્યબીથી ત્યાં ટીકવા પડ્યું ! લોડ હેરીસનનો જીવ છેલ્લી પાંચ દસ મીનીટ થઈ જરા બગડી આવ્યો હતો !!

“ઓ ? પપા, પપા !” કેટીએ પોતાનાં આપને ધુજતો



અરે-પણ વળી એ શું પાછી ગડબડ? હેરીસન કુટુંબના  
 "બોક્ષ"માં પાછી કાંઈક ઉશ્કેરણી ભરી હોલચાલ અચબુચ  
 થતી દેખી સહિ કોઈ ડોકયા ફેરવીને અભયખીથી 'ત્યાં' ટીકવા  
 પડ્યું! લોડ' હેરીસનનો જીવ છેલ્લી પાંચ દસ મીનાટ થઈ  
 જરા બગડી આવ્યો હતો!!

(જુઓ સફેા ૨૨૮ મેા)



AT-HAN

NERAD

જોઈ બોલી ઉઠી. “બોલો, પપા તમને શું છે ? તમે શા માટે એટલા ધુન્ને છ ?”

“છટસ ઓત્ર રાઈટ, કેટ ! ખાલી ફસ ના કર !” લોડ હેરીસન પોતાની ખરી હાલત છુપાવા કંઈ ચહેરા હસ્તો કરી બોલ્યો, “મને કંઈજ નથી. એક ઇંગ્રેજ એક હીંદીવાનનું આવી રીતે ખુન કરે તે એમસડ્ ખ્યાલજ હું તામોશ કરી શકતો નથી.”

આ વેળાએ મોહીનીએ સ્ટેજપર દેખાવ દેવાથી તમાશ-ખીનોની ગજનાથી આખી નાટકશાળા ગાજી રહી. લોડ હેરીસને છુટકારાનો દમ ખેંચ્યો, કેમકે સર્વે કાંઈનું તેમજ કલેરા અને કેટીનું ધ્યાન સ્ટેજ તરફ ખેંચાયું હતું.

ન્યારે મોહીનીએ પેન્ના ખેવફા ઇંગ્રેજને ખુલ્લું જણાવી દીધું કે તેણીનાં આપનો ખુનો તે હતો, ત્યારે તે વખતના તે ઇંગ્રેજનાં પશ્ચાતાપથી દયાળુ મોહીની એટલી બધી તો પીગળી ગઈ કે તેણીએ પોતાનાં ધર્મ-પુસ્તકની ઉપર હાથ મુકી કસમ ખાધા કે તેનો આ ભેદ પોતાનાં મોતની સાથે તેણી લઈ જશે.

“કેટી !” લોડ હેરીસન પોતાના ધુજતાં હાથે કેટીને ઉઠાડતાં કહ્યું. “કમ અલોંગ, કલેર ! ખુદા ખાતર અહીંથી ચાલો, છોકરીઓ, નહિ તો મારી છાતી ફાટી જશે. આવા કમકમાટ ભર્યા દેખાવો જોવાની મને તબેહ નથી !”

કેટીએ જોયું કે તેણીનાં આપનું મ્હોડું મોત જેવું શીકકું પડી ગયું હતું. કલેરાએ હેનરીની મદદ લીધી. હેનરીએ પોતાનાં કાકાને ઘણાખી સવાલો કીધા, પણ લોડ હેરીસન તો સ્ટેજ ઉપર ડોલા ફાટી ફાટી જતો જાણે કાંઈએ તેને હીપનોટાઇઝ કરી મેલ્યો હોય તેમ થોડો વાર અતરંગ ખેસીજ

રહ્યો; અને પછી બીજી પળે હેનરીનાં ખભાં ઉપર ધરર કરતો બેહોશ થઇ પડી પડ્યો.

પાછી આખી નાટકશાળામાં ગડગડ મચી રહી ત્યાં હાજર રહેલા કોઇ ડોક્ટરની મદદ સાથે લોડ્ હેરીસનને તેની બે બેટીઓ અને લત્રીજ સાથે તુરંતજ રવાના કરી દેવામાં આવ્યો.

“ઓ ખુદા ! ખુદા !” લોડ્ હેરીસન પોતાની અર્ધ બેલાણીમાં મોટરની અંદર પોકારી ઉઠ્યો. “એ શું કહેવાય ? એ સુધ્યાનો બેદ જણાયોજ કેમ ?—”

“પપા ! તમે શું બોલો છ ? સુધ્યાનો બેદ તે શું ?” આમ ક્વારો કરતા પોતાનાં આપને કચેરાએ બેહદ ચીંતાથી ધારી ધારીને પુછ્યું.

“એ-એ-બેદ-એ સુધ્યાની મતલબ-તમે સમજ્યાં કેની ?” હેરીસને હજી પોતાના જીમીત બનેલાં મગઝની અસર તળેજ પાછું બકબક કરવા માંડ્યું.

“કાકાજી, એ સુધ્યાનાં બેદને તમારા મગજ ઉપર શા માટે રમવા દેવો જોઇએ ?” હેનરીએ તેવણુને પટાવતાં સમજાવ્યું, “એ તો કદપીત ચીત્ર છે ! કમ-કમ-હુશીયાર થઇ જાઓ-તમારાં મન પર એક ખ્યાલી નાટકથી એટલી બધી અસર શાની થઇ ગઇ છે ?”

“ઓ નહિ નહિ નહિ !” લોડ્ હેરીસન વધું શીકકો થતો બોલ્યો. “માઈ ડીયર બોય-એ કદપીત ચીત્ર નથી પણ જીવતી જીંદગીતું ખરેખર ચીત્ર છે. મોહીનીએ પોતાના આપનાં ખુનીને બચાવી લેવા લીધેલાં કસમને પણ તમે શું કદપીત ચીત્ર માનો છ ?”

“કદ્ધીત નહિ તો બીજું શું ? તમે આજે એમ શું કારસ કરોછ, પપા ?” કેટીએ જવાબ દીધો, “ખરી જાંદગીમાં પોતાનાં આપના ખુનીને બચાવી લેવા કેાછ એટી તબયાર થાય એમ હું માનતીજ નથી.”

“ત્યારે તું આ દુન્યાનો રંગ પીછાણતીજ નથી, છોકરી ! મારાં જ્ઞાલાઓ, સાંભળો, કે મોહીનીનાં કસમ જીવતી જાંદગીનું એક પીકચર છે. બોલો હવે તમે શું કહેવા માગોછ ?”

બંને બેટીઓએ અને હેનરીએ જોયું કે લોડ હેરીસન કંઈ દીવાનાની માફક બકયા કરતો હતો ! તે શું બોલતો હતો તે તેઓ જરાપણ સમજી શક્યાં નહિ, લોડ હેરીસને ત્રણેને ચુપ બેઠેલાં જોઈ વળી પાછો પોતાનો ઢંગધડા વગરનો લવારો આગળ ચલાવ્યો.

“કેહોની-છોકરાંઓ ? પોતાના આપના ખુનીને બચાવી લેવાનો બદલો એ-એ-ખુની મોહીનીને કેવી રીતે વાળી આપેછ ? મેં તે કંઈ બરાબર જોયું નહીં—”

“પણ અન્કલ-આપણે નાટક અધુરો મુકી આવેલાં હોવાથી આપણે તે કેમ કહી શક્યે ? ખુની તરફથી મોહીનીને સારોજ બદલો મળતો હશે !”

“હેનરી ! તું જુકો, સદંતર જુકો છે ! અરે, મોહીનીનો તમામ વારસો એ નાપાક ખુની પચાવી પાડેછ ને મોહીનીને રવડાવેછ. તમે બેવકુફ કેહોછ કે એ જીવતી જાંદગીનું ચીત્ર નથી, તો બોલો કેટ ને કલેર, તમારો પપા તે કેમ જાણી શકે ?”

લોડ હેરીસન આ સઘળું વાહીયાત ધડ પુછડા વગરનું એવી તો ચેનચાલાથી બોલતો હતો-કે જાણે તે જુદોજ માણસ

હોય ! એઉ છોકરીઓને તેના હમણાના એમગઝ અવતારથી પેટમાં સજ્જડ ફાળ પડી. હેનરીને તો એમજ લાગ્યું કે મીસ મોરનાએ લોડ' હેરીસનનાં મગજ ઉપર ખુરી અસર કીધી હતી. જેનું પરિણામ તેના દીવાનાની માફક બકબક કરવામાં આવ્યું હતું.

“ઓ છોકરાંઓ !” લોડ' હેરીસન પોતાની બેઠક ઉપરથી ઉછળાને બોલ્યો, “તમે મને કાંય પુછતાં નથી, કે પેલો ખુની મોહનીનો વારસો પચાવી જવા પધી તે અભાગણી ઓરતનું શું થાયછ !”

ત્રણમાંથી કાઢએ જવાબ દીધો નહિ. તેઓનાં ગભરાટનો પાર હતો નહિ. લોડ' હેરીસનનોજ ઘોઘારો, ધાસ્તી ઉપજાવે તેવો અવાજ પાછો નીકળ્યો.

“ત્યારે સાંભળો ! હુંજ કેહુંછ ! પેલો-ખુની મોહનીને દુર દરાજ હડસેલી દેછ ! ખુની પર તે બિચારી કાગતો લખેછ ! પણ ખુની જવાબ દેતો નથી ! એ બિચારીને ઝાંખીને જોતો નથી ! અંતે મોહીની પોતાનાં બાપનાં ખુનીને ખુની તરીકે નહિ પણ વારસાના લુટારા તરીકે જાહેર કરેછ. જુવો ! તે કેવી પોતાનાં કસમ પર સામેત રહેછ ! આહ-છાતી ફાડી નાખનારો તે દેખાવ હોશે !! નિર્દોષ મોહીની-ગરીબ બિચારી મોહીની-કમળખત મોહીની પેલા ખુનીની નજર આગળ લુખ-મર્યાદા મરણ પામેછ ! ઓ-ઓ-ઓહ ! કેવું દયાજનક જીવતું જગતું ચીત્ર ! છોકરીઓ-મને-મને ધુજરાં છુટેછ ! આહ-જીવતી જગતી જીંદગીનાં નાટકનો આ પ્લોટ છે કે ખુનીને સપડાવાનું છટકું છે !”

હેરીસન પેલેસના કમ્પાઉન્ડમાં ગાડી આવવાથી બંને ઓએ છુટકારાનો દમ ખેંચ્યો. તેઓ એમજ સમજતાં કે મીસ મોરનાં લવલેસની અદ્ભુત એકટીંગે જેમ ડ્યુક ત્રેશામ ઉપર તેમ લોર્ડ હેરીસન ઉપર ચમતકારી અસર હતી, જે તેના બીછાણે જવાં સાથે મગજ ઉપરથી દુર જવાની હતી. હેનરી આપડો મોલો હતો—તેણે પણ જીવ એવોજ સધીયારો લીધો હતો !

લોર્ડ હેરીસને બીછાણે શાંતીથી આરામ લીધા પછી બહેનો પોતાના સુવાના ઓરડામાં ગઇ. પોતાના પીતાનાં રૂના વીચીત્ર ચેનચાલાથી તેઓ ખરેખર હેલતાઇ ગઇ. બંને બેનો નાટકની અને પોતાના પીતાની વાતો કરવામાં ક્ષી બધી મશગુલ બની ગઇ હતી કે મેબલ ફ્રેન્સીસે તેવોની નો એકેએક બોલ સાંભળ્યો હતો, તેનું પણ તેઓને ભાણુ નહિ !!

અરે વાંચનાર ! “કુર ને જો” અહીંનું અહીંજ છે !



પ્રકરણ ૨૫ મું.



કાંભળ, હેરીસન !—તારા ડગલાની બાહેમાં એક ઝેરી નાગ તેં છુપાવેલો છે !

નાટક પછીનો તે બીજો દિવસ હતો. રાખેતા મુજબ હેરીસને નાસ્તો લીધા પછી લાઇબ્રેરીવાળા ઓરડામાં લો પડ્યો હતો. બંને બેટીઓએ કાંઇક સંતોષ વચ્ચે જોયું નાટકની રાતવાળો લોર્ડ હેરીસન હવે પાછો બીલકુલ આગલો

હેરીસન બની ગયો હતો; નાટકની માઠી અસર તેનાં ભેજમાંથી ખીલકુલ અલોપ થઇ ગઇ હતી, જેથી તેઓએ આગલી રાતનાં નાટકનો સંસારો વટીક પોતાનાં મ્હોડાંમાંથી બહાર કાઢ્યો નહિ. પણ આ છોકરીઓને માલમ નહીં હતું કે લાયબ્રેરીવાળા ઓરડામાં એકલો પડતાં લોડ' હેરીસન આગલી રાતનાં નાટકનાજ ખ્યાલમાં મસ્ત બની ગયો હતો. પેલી જાલમ એકત્રસનો મુખડો તેનાં ભેજ ઉપર લમતોજ રહ્યો હતો. છતાં તેણે માહ મુશકેલીએ નાસ્તાની ટેબલ ઉપર ઘણીજ સખુરી ધરીને પોતાની બેટીઓને છેલ્લા કંગાલ બનાવવી યાદ આપી નહિ.

“ઓ ખુદા !” લોડ' હેરીસન પોતાના મન સાથે મેટથી બડબડ્યો. “હું કેવો બુઝબુ છું ! હવેજ મારી મુરબાદનો મને ખ્યાલ આવેછ ! સુધ્યાના ઝેરના ભેદે મારા મગજ ઉપર એવી માઠી અસર કાઢી કે હું બધાંના દેખતાં ખરેખર દિવાની બકવા કરી ગયો ! હેનરીબી ખીચારે! મારી બેટીઓ જેવાજ બોલો છો ! એ ત્રણેની જગોએ કોઇ ખીબુ હોતે તો મારી ધક વગરની બકબકથી અસલ ખુની તરીકે—!”

તે આગળ બોલતાં અટકી ગયો અને ગુસ્સાથી પોતાનું મોઢું દાબી દીધું. એજ પળે તેના કાનને કોઈના સહેજ હસવાનો સાદ આવી અડડ્યો. આવી રીતે પોતાને છુપી રીતે સાંભળનાર કોણ હતું તે જોવાને ગુસ્સાથી તે દરવાજા આગળ ધસી ગયો, પણ તેણે જોયું કે ત્યાં કોઇ હતું નહિ. હસવાનો સાંભળેલો અવાજ પોતાનો માત્ર એક ખ્યાલી ધકારોજ હતો એમ સમજી લેતાં તને વીલંબ લાગ્યો નહિ.

તે પોતાની જગ્યાએ પાછો બેઠો કે તુરતજ તેણે પોતાના ધુજતા હાથોએ ચંગ વગાડ્યો. નોકર તુરતજ આવી ઉભો,



મીસ મેયલને એકદમ મોકલવાનો હોકમ લોડ સાહેબે

“એ છોકરી મનના વિચારો જાણવાનો દાવો કરેછ. માજે એની તપાસ લેવી જોઈએ. બેશક તે વધુ છે !”

“ઓ ! હીયર યુ આર !” મેયલને પોતાની સામે ભુતની આવી ઉભેલી જોઈ તે વધુ બોલતાં અટકી ગયો, અને વિટ સેક્રેટરીને ખુરશી પર બેસવાની ઇશારત કરતાં “મીસ મેયલ, મેં તમને અહીં શા માટે બોલાવ્યાંછ તમને સહેજથી ખ્યાલ છે ?”

“હા, મી લોડ,” મેયલે નમીને જવાબ દીધો, “ગઇ નાટકની દુઃખ ભરી યાદ તમે હજી ભુલ્યા નથી. તે મારાં મગજ પર રહેવાનો સખખ નાણા સંબંધી તમારી છે. એ તમારી સ્થિતી સુધારશે નહિ તો તમારી જીંદગીનો ભેદ આરસીમાં દેખાતા ચહેરાની માફક નજરમાં ખુલ્લો થઇ જશે !”

“આગલી જીંદગીનો ભેદ !” લોડ હેરીસન પોતાની બેઠક ઉછળીને ઘરાડી ઉઠ્યો, “મારો એ ભેદ તું ક્યાંથી”

“મારા લોડ,” મેયલે ગંભીર બની જવાબ દીધો, “ભેદ એ છે જે તમેએ ગઇ રાત્રે નાટકની રજુલુમી જોયોછ. ફરક માત્ર નામ અને જાતમાં છે !”

“ચુપ !” લોડ હેરીસને મોત જેવો શીકકો બની પુકાપુક પેક ખચીત જાલમ ઓરત છે ! સચુર, કેહ મને કે એ નો છે ?”

“એ બેદ ઝણુન કામનો છે-ખુનનો છે-મારા લોડ !  
એ બેદ સુધ્યાનો છે ! તમે તમારા દોસ્તના બદનમાં—”

લોડ હેરીસને ખચીત પાગળ ઝનુનથી મેખલતું મ્હોં  
પોતાનાં બંને હાથો વડે દાળી દીધું. તેણે મેખલને આગળ  
બોલવા દીધીજ નહિ !

“બરોબર છે, તું કોઈ અજબ બેદી સ્ત્રી છે ! તું ઓર-  
તની સુરતમાં કુદરતની અજબ કરામત છે. કહે મને કે મારી  
સલામતીનો રસ્તો શું છે ?”

“તમારી બેટી ! કેટીને આજને આજ ખબર આપો કે  
આઠ દિવસમાં હેનરી સાથે તેણીને પરણવુંજ પડશે. નહિ તો  
તેણીને બાપોકાર કહો, મારા લોડ, કે તેની ખોટી હઠથી તમને  
મરવુંજ પડશે. તેણી તરફના તમારા પીતા તરીકેના પ્યારથી  
દબાઈ જતા ના ! તેણીનાં તુંદ મીઝાઝથી તમે હરગીઝ ડરતા  
ના ! હમણાજ તેને અહીં બોલાવી તમારું ફરમાન સંભળાવો.  
એ પછીનું કામ મારું છે !”

આટલું બોલતાં ઝપડથી મેખલ તે ઓરડો છોડી ગયો.

ખીજીજ પળે લોડ હેરીસને પોતાની વડી બેટીને લાય-  
બ્રેરીવાળા ઓરડામાં હાજર થવાનો હોકમ રવાના કરીધો. જેવી  
કેટી તે ઓરડામાં દાખલ થઈ તેવીજ સપાટામાં મેખલ તે  
ઓરડામાં પાછી ગુપચુપ દાખલ થઈને કોઈની જાણ વગર એક  
જાપાનીઝ સ્ક્રીન પાછળ ભરાઈ ઉભી.

“કેમ, પપા ડીયર, મને તમે બોલાવી ?” કેટીએ પોતાના  
બાપની પાસે બેઠક ઉપર બેસતાં સવાલ કરીધો.

“હા મેં તુને બોલાવી. જો સાંભળ ! પેલા બદમાશ જોન  
ડેલની ફતેહથી મારી આવકમાં એટલો મોટો ખાડો પડ્યોજ

કે, દીકરી મારી, આજે તારા બાપની સ્થિતિ એક બિખારીથી બી વધુ ચઢતી નથી !”

“પપા, એ તમે શું બોલો છો ?” કેટી ગલરાટમાં પોકારી ઉઠી.

“બીલકુલ સાચું બોલું છું. હું નાણા સંબંધી હાલતમાં એટલો બધો તો ઘેરાઈ ગયો છું, કેટ, કે આ જહાનથી હું બીલકુલ ધરાઈ ગયો છું. ખેજલાત અને નામોશી મારી સામે ડોળા ધુરકતી ઉભી છે. એમાથી મને બચાવનાર માફ તારણ કરનાર આ દુન્યામાં જો કાંઈ બી હોય તો તે તું છે.”

“હું ? બો, પપા, એ તમારો વીચાર શું છે ? હું એક નબળી છોકરી તમને કેમ બચાવી શકું ? મારો જન આપવાથી હેરીસનનાં માન પામેલા કુટુંબની આબરૂ અને ઇજ્જત જળવવાની હોય તો તે આપવાને હું આજે તૈયાર છું.”

“એટી, તું તારો જન આપવાથી નહિ, પણ જીવતી રહેવાથી મને નામોશીમાંથી બચાવી શકશે.”

“પણ તે કેમ, પપા ?” કેટી વધુ અને વધુ ફગલાતી જતી બોલી.

“હેનરી સાથનાં તારાં લગ્નથી ! તું હેનરીની પરણેતર બનવાથી ! અને તે પણ આઠ દિવસની મુદતમાં !”

કેટીનો ખુશ્સુરત મુખડો એકાએક ઝડ મારીને કરમાઈ ગયો !

“ઓ નહિ નહિ ! મારી પર એ જીલમ ના ગુજરો ! હું એ તમારા જીલમને સજાવાર નથી. બો પપા, મારો જન જશે તો બી હું હેનરી સાથ પરણવાની નથી.”

કેટી વધું બોલી શકી નહિ. તેણીએ જોયું કે જે પગ

માટે તે પોતે બીહતી ધુજતી હતી તેજ કમખખત ઘડી તેણીની સામે આવી ઉભી હતી ।

“મારી વ્હાલી છોકરી !” લોડ્ હેરીસને તેનાં ખભાં ઉપર માયાથી હાથ મુકી કહ્યું. “હેનરીની પરણેતર બનવાની તારી મરતી માદરને આપેલી પવિત્ર કબુલાત યાદ કર અને પછીજ મારી જીંદગી બરબાદ કર. તું ચાહે તો મને આજે તું આબાદ કરી શકે ! બોલ કેટી, તું શું ખ્યાલમાં છે ?”

“પપા, તમારી બેટી જુરા હાલમાં છે.” કેટી બેહદ નાસીપાસી વચ્ચે બોલી ઉઠી. હેનરીને પરણવા કેમ કબુલ ચાહું ? હું તેને મુદલ ચાહતી નથી. તેમજ હું કાંઈનેથી ચાહ્યા વગર પરણવા માગતી નથી.”

લોડ્ હેરીસને કાંઈ ગુસ્સાભર અધીરાઈથી મ્હોં કુમળાવ્યું—

“કેટી, તારો ખ્યાલ ફેકટનો છે ! હેનરીને શું છે ? તે તુને અખુટ વ્હાલથી ચાહાયછ ! મને જવાબ દે, કેટ, કે હેનરી આગળ નાણા સંબંધી મારો હાલ હું ખુલ્લો કરું. તેની દોલતની મદદથીજ મારી મુઝવણ અને ગુંચવણનો રસ્તો ખુલ્લો કરી શકશ. વિચાર કરવા માટે હું તને આજનો દિવસ આપુછ. નહિ તો પછી હેનરી સાથે પરણવાની હું તને બીજી અણગમતી સખત રીતે જબરીથી ફરજ પાડશ !”

“પપા-પપા-શું તમે મને માટીનું પુટલું સમજોછ કે મારું લીલાંઉ કરવા માંગોછ ?”

“હું કંઈજ સમજતો નથી—આ મારો છેવટનો ઠરાવ છે. એ વગર મારી પાસે બીજો ઇલાજજ નથી. તેં હવે મારું ફરમાન સાંભળી લીધુછ—હવે જા !”

લોડ્ હેરીસન, આટલું બોલી પોતાની બેઠક પર થાકેલો  
ભાર્યો હોય ત્યાં લાચારીનો માર્યો હોય તેમ ફસડાઈ પડ્યો.

પાછી ગુસ્સાથી કેટી પુકારી ઉઠી, “પપા, તમે શું મારી  
સે બીજા મંગાવો છો ? હેરીસનના ખાનદાનમાંથી કાઢાળી બીજા  
ગણા કરતાં મરવાનું વધારે પસંદ કરશે. માફ કરજો અરજી છેલ્લું  
સાંભળી લેવો, હું હેનરી સાથે પરણવા, તેમજ તેની તરફથી  
બીજા લેવા કરતાં મરવા વધુ ખુશી થવશ.” એટલું બોલી તે  
હસામા એકબી વધુ બોલ બોલ્યા વગર તે ચોરડો છોડી ગઈ.

“રખેને મેબલ મને આ સલાહ આપવા બુલ્લતી હોય !”  
હેરીસન જીવ સાથે નીસાશે નાંખી પટપટ્યો.

લોડ્ હેરીસનની બકબકના આ શબ્દો મેબલે સાંભળ્યા,  
પરંતુ તુરંતજ પોતાની સંતાવાની જગ્યા છોડી ગઈ. બીજી  
નીંદે નોકરે આવીને તેણીને ખબર આપી કે લોડ્ શાહેન  
લાલે છે !

“કેહો, મીસ મેબલ, પરિણામમાં શું આવ્યું હશે ?” મેબલને  
તેતાંજ લોડ્ હેરીસને પોતાની જગ્યા ઉપર તડો થઈ બેસી  
ણીની વધુ પરિક્ષા લેવા સવાલ કીધો.

“મારા લોડ્, તમારા ચહેરા ઉપર હું બે જાતની નાસી-  
સી જોઈ શકું છું. પહેલી નાસીપાસી તમારી બેટી માટે છે,  
બીજી નાસીપાસી મારે પોતાને માટે છે. કેટીએ તમારા  
રમાનનો ધનકાર કીધો ! તમેએ મારી ઉપર નાંખેલો  
ધોઈ !”

લોડ્ હેરીસન વીજળીનો ઝટકો લાગ્યો હોય તેમ ચોંક્યો,  
મીસ મેબલ ! તમારું બોલવું આગળ ચલાવો.” તેણે ડહાંચલા  
વાળે કહ્યું.

“મારા લોર્ડ, તમને સલાહ આપવામાં તમે મને જીલતી જીવો છો !”

“ઓ ખુદા ખુદા આ કોઈ અબળા છે કે કોઈ બલા છે ? કોઈ ખરેખર અબળ સ્ત્રી છે ! હું તમારી શક્તિ પર શક લઈ જવા માટે ખરેખર શરમીદો છું, મીસ મેબલ !”

“પણ તમને હજી મારી ઉપર પુરેપુરો સંપૂર્ણ વીસવાશ નથી, મી લોર્ડ ?”

લોર્ડ હેરીસન બેહદ ઉશ્કેરણી વચ્ચે એકાએક મેબલના બંને હાથો પોતાના ધુજતાં હાથોમાં પકડી લીધા ને કંઈ અબળ ઝતુનથી પોતાની આંખોમાં દાખી દીધાં ! “હા, હું તારો ચહેરો જોઉં છ ત્યારે બસ મને લાગેછ, છોકરી, કે તુંજ મને પાર પાડશે ! તુંજ મને મારી નામોશીમાંથી બચાવશે ! જા, હવે મને એકલો પડવાની જરૂર છે. આ દુન્યાની શેત્રાંજ ઉપર તું તારી બાજી ખેલતી રહે. મને તારી જીત પર ભરોસો છે.”

મેબલ ત્યાંથી પાધરી ફેટીના પ્રાઇવેટ ‘બુડવાર’માં ગઈ ! ત્યાં એક સોફા ઉપર તે છોકરી ઉજળા પુના જેવા ચેહરા સાથે ગમખાર જીવે સ્થીર પડી રહેલી હતી. તેણીના હાથમાં એક ફોટોગ્રાફ પકડેલો હતો—જે મેબલે દાખલ થતાંજ તે છોકરીએ ઝડપમાં પોતાની પીઠ પાછળનાં ટકીયા પછવાડે મુકી દીધો.

“ઓ—મીસ ? શું છે ! તમે કેટલા બધાં શીકકાં પડી ગયાં છો ! કહો, મીસ ! તમને શું છે ? હું તમને કોઈ પણ સરતે મદદ આપવા તૈયાર છું. તમે ખાતર મારા જન માટે પણ બેદરકાર છું.”

કેટીએ પોતાની રકતી ચશમે મેઝલનાં ચહેરા તરફ પકી અને હેશાનનું કાંઈક નસોસ હસવું તેના પરવાળા શી હોઠો ઉપર તરી નીકળ્યું.

“મેઝલ, હું ધણીજ કમનસીબ છું ! તું મારા પપાની હાકાર છે, તો મારીખી બન ! મને તારી સલાહની દરકાર છે.”

“યોર લેડીશીપ !” મેઝલે ધીમાં પણ મજબુત અવાજથી યું. “હું તમારી કાંઈથી સેવા બળવવાને તૈયાર છું. બોલો, શું જેની વાત હોય તે મને કહો.”

કેટીએ પોતાના બાપ સાથે થએલી વાતચીતનો બોલેબોલ સાંભળાવ્યો. એટલુંજ નહિ—પણ તેણીએ હેનરી તરફની તાની લાગણીનો પણ સાચો ખ્યાલ મેઝલને આપ્યો.

સઘળું સાંભળી લીધા પછી ગંભીર બની મેઝલ બોલી—  
“અરદાર ! તમારા બાપના ફરમાનને કદીપણ કબુલ નાં ના ! યોર લેડીશીપ, જ્યાં દીલ નહિ હોય ત્યાં કબુલ હોતીજ નથી—અને મહોબત દોલત કે દરજ્જો તીજ નથી.”

“ખરું છે મેઝલ ! એ સઘળું ખરું છે ! પણ મને મારા લા પિતા તરફ પણ જોવું જોઈએ.”

“એચદથી માફ છે—પણ સર્વેથી પહેલાં તમને તમારા તરફ જોવું જોઈએ ! દીલ વગર હાથ આપવામાં એક માં ખુરં પાપ છે, જે પાપ કુદરતનો તે બાપ કદી પણ ખી શકશે નહિ. ખુદાને નારાજ કરવા કરતાં બહેતર છે કે પણ પોતાને તારાજ કરીએ !”

મેઝલની ઝખાનમાંથી નીકળતો એકેએક શબ્દ કેટીને હાગ્યો.

“મેબલ, મને તારી સલાહ વાજબી લાગેછ-પણ મારા પીતાના આવા દુખમાં હું કરુંબી શુ ? અફસોસ ! એક દીકરી તરીકે મને મારી ફરજ બજાવવીજ જોઈએ ! તેમ કરતાં મારે જીવન તુટી જશે-પણ બીજો છુટકોજ નથી !”

કેટી વધુ બોલી શકી નહિ. તેણીને પોતાની આપની નાણા સંબંધી કબજા હાલતનો તુરતજ ખ્યાલ થયો. એ ખ્યાલ થતાંજ તેણીનું મગજ ઘંટીની માફક ફરવા લાગ્યું. બીજાણા ઉપર પોતાના બે હાથોમાં માથું છુપાવી દષ તેણી ધીમાં ડચકાં ખાવા લાગી.

મેબલ જીવ સાથ સેહજ હતી. આ તુમાબી ઉમરાવખદી હમણા શાનાં ડચકાં ખાતી હતી તે મેબલને દીવાની જોત મીશાલ બોલ્યું માલમ હતું. તે મોહજતના મુંઝા મારના જીવરતોડ ડચકાં હતાં ! કાંઈ અનેક વખત મેબલે આ છોકરીને એક ચોકકસ ફોટોગ્રાફને છુપાછુપ એકકડી ટગરે ટીકતાં પકડી હતી ! આ છુપાવેલાં તેણીના પ્યારા ફોટોગ્રાફ-પીકચરમાં કાણુનો હેન્ડસમ મુખડો હતો તેબી મેબલને રોશન હતું ! અનેક વાર મેબલને ઓરડામાં દાખલ થતાં જોઈ કેટીએ ઝડપમાં તે ફોટોગ્રાફને કેમ ખાણામાં સંતાડી દેવા કર્યો હતો તે મેબલે બરાબર ચગોર આંખોએ નોંધ્યું હતું !

“હા, એ જોન ડેલ છે ! મેં સેંકડોવાર કેટીને એનો ફોટો છુપાઈને જોતી પકડી પાડીછ.” તેણી દાંત પીસીને જીવ સાથ બડબડી, “એજ ફોટોને મારા કીનાનું એવું હથીઆર બનાવું કે આપમેટીની સુખી જીંદગી જડમુજથી ઉખડી જશે-”

તુરતજ કેટી આગળ તેણી ગુઠણીએ પડી, અને દયાનું ડોળ ધાલી તેણીનાં માથાના બાલો પસવારતી બોલી “મીસ !

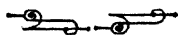


સાવધ થાઓ ! સહેજ પણુ ગભરાઓ નાં ! તમારી ખાહેશ મુજબ હું લોડ હેરીસનને સમજાવશ.”

“ઓ મેબલ, તું કેટલી બધી છે ! કહે મને કે તું મારા પપાને રાહ ઉપર લાવશે, તેવણુ મને હવે જ્યાંદા નહિ સતાવશે !”

“બેશક હું તેવણુને ઠેકાણે લાવશ. પણુ કમનશીમે જે હું હાર પામું તો તમુને પાછી મારી સલાહ છે, કે મહોબત વગરનાં ખાવિંદ સાથે તમારો ભવ બાળી નાખવા કરતાં હેરીસન પેલેસને છેલ્લી સલામ કરવી ! જેમાં મદદ આપવામાં તમારી આ નાચીઝ દાસી હાજર છે.”

બોલી કેટી ! મેબલનાં આ સખુનો બહાર પડતાંજ તેણી એટલી બધી તો ઉશકેરાઇ ગઇ કે તે સદાની ઉછાછળી આકળી છોકરી ઉપકારના આવેશમાં આ તરકટી ઓરતને વળગી પડી.



### પ્રકરણુ ૨૬ મું



“તારો બાપ ?-તારો બાપ એક નીચ, મુજ, દગલબાજ ખુની છે ! !”

કેટીને છોડી મેબલ લાગલી લોડ હેરીસનનાં સીટીંગ રૂમમાં પાછી ઝડપમાં ચાલી ગઇ.

“કેમ મેબલ ? પેલી દુકતી આખરે ઠેકાણે આવી ?” મેબલને જોતાંજ લોડ હેરીસન બોલી પડ્યો.

“નહી, મી લોડ ! કહેવાને દલગીર છું કે એ હડીલી ઓરતને મેં ધણુખી સમજાવ્યું પણુ હું હારીજ.”

લોડ' હેરીસનનું મ્હોડું દયામણી રીતે ઉતરી ગયું.

“મેળલ, મારે માટે આ પહેલો જલેમ ફટકો છે,” તેણે રડમસ અવાજે કહ્યું.

“ત્યારે, મારા લોડ', બીજો જલેમ ફટકો ખમવાને તબ્યાર થાઓ ! તમારી બેટી કેટી તમારા હડહડતા દુશ્મનને—તમુને ભારે ખોટમાં લાવનાર પેલાં કંગાળ જ્ઞેન ડેલને—ચાહતાં શીખીછ ! એ બેવકુફ છોકરી દિવસ અને રાત તેની મહોબતની તરસી બનીછ !”

“ઓ ખુદા ! હું શું સાંભળુંછ !” લોડ' હેરીસન બે હાથોએ કપાલ જોશથી દાબી મોટેથી પોકારી ઉડ્યો. “જ્ઞેન ડેલ જેવો દુકડાચાદુ લિખારી મારી બેટીનો લવર ? નહિ, નહિ ! મેળલ, તું મને ભમાવેછ ! ખુદાને ખાતર મારાં જીગરનાં દુકડે દુકડા ના કર.”

“મી લોડ'—તમુને દુઃખી કરવામાં મને હાંસલ શું હોય ? જીવો—સાંભળો ! હું કસમ ખાધને કેહુંછ કે મેં પાંચ છ વખત કેટીને છુપાછુપ જ્ઞેન ડેલના એક ફોટોગ્રાફને એક ચીતે જોયા કરતી પકડેલી છે ! તમે તપાસ કરશો તો એ પીકચર આપ ઘડીએબી એ છોકરીની ડરેસીંગ ટેબલના ખાણામાંથી તમને જડશે.”

“માઇ ગોડ ! મારા પાપોની એ મને સજ્જ છે !” લોડ' હેરીસન દુઃખને મારે ચીચરાષ પડ્યો, “મારા મુઢધને મારું પોતાનું વાહલું બચ્યું ચાહતાં શીખે ! એ મારેથી કેમ સહન થઇ શકે ? ઓ મેળલ, હજીયી કહે મને કે તું ભુલેછ ! જે ચીઠડેહાલ બીખારડો મારી બેટીની જીતી ઉઠાવવાને લાયક નથી, તેજ બે બદામનો માણસ મારાં ઉમરાવી ફરજંદની

મહોબત જીતવાને લાયક પોતાને સમજે ! એ મારું માથુંળી ફરી જશે !”

“મી લોડ—જરા શાંત થાઓ ! વાત એકદમ વધી ગયલી છે ! ઉતાવળ કરવામાં ફાયદો નથી.”

“ફાયદો નથી ? બહેતર છે કે એ ચંડાલનું ખુન કરી મારો જીન બરબાદ કરું ! મારી નામોશી દેઈ કરે યા જોન ડેલને જગથી દેઈ કરે તોજ હું લોડ હેરીસનનાં ખાનદાનનો કહેવાઈશ !”

તે બેહદ જુરસા અને ઉસ્કેરાટ સાથે એક કપાટ આગળ ધસી ગયો. ઝડપમાં બારણું ખોલી તેણે અંદરથી એક કાટ ખાઈ ગયલી રીવોલવર કાઢી અને પોતાના હાથમાં લીધી પછી દિવાનાં ઝનુનથી તે ઓરડાની બહાર નીકળી પડ્યો. મેબલ એકદમ તેની પાછળ ધસી અને રીવોલવરવાળો લોડ હેરીસનનો હાથ પોતાનાં મજબુત હાથમાં પકડી ધુટણીએ પડી.

“મારા લોડ” મેબલ કાલાવાલા કરતાં કરગરી ખોલી, “ખુદાને ખાતર જરા મગજ શાંત રાખો ! એ તમે શું કરો છો ! તમે શું ખુન કરવા માગો છો ?—”

મેબલના ઉસ્કેરાયલા અવાજથી બીજાં નોકરો બી ત્યાં દોડી આવ્યાં.

“છોડ મને ! બસ એ તે હવે એજ !” લોડ હેરીસન હાજર રહેલાં નોકરોની સહેજ પછુ દરકાર કરવા વગર પોકારી ઉઠ્યો, “મેબલ, મને છોડી દે ! મારા બેટીનું દીલ લુટવાની સરકશી કરનાર એ નીચ પીંગરડા જોન ડેલનું ખુન કરશ તોજ હું જપીને બેસશ ! જોન ડેલની જીંદગીનો નાશ નહિ કરું તો જાણુ કે મારી જીંદગી હરામ છે.”

મેબલે ટોંગથી પોતાનાં કાલાવાલા કરવા ચાલુજ રાખ્યા. પણ તેણીએ લાગ જોધને લોડ હેરીસનનાં કાનોમાં થોડાક શબ્દો રેડ્યા.

આખાદ અસર થઇ ! એક જાતના પાગળ ગુરુસાથી રીવોલ્વર હવામાં ધુમાળી તે તપી ગયલો ઉમરસ વધારે જાણે ખુન પર ચઢ્યો !

“જોન ડેલ પર મારો કીનો વખત આવે લેવશ. મેજલ તારી સલાહ વાજખી છે ! હમણાજ દોડાદોડ કરવામાં ફાયદો નથી. પણ બદમાશ જોન ડેલ ! ખબરદાર રહેજો ! તારી નજીસ મહોમતથી મારી પ્યારી બેટીનું જીવ કાળું થવા દેવા પહેલાં હું તુને આ ગોળીથી ઠાર કરશ !”

તે વધું બોલ્યો નહિ. બેહદ વીચારવાંત ધપે અને એક સરખા કદમે તેણે પાછો પોતાનાં ખાનગી ઓરડાનો રસ્તો લીધો. તેની પાછળ મેજલ પણ તેનાં ઓરડામાં દાખલ થઇ.

“મેજલ ! લોડ હેરીસન મેજલને પોતાની સામે ગમગીન ચેહેરે આવી ઉભેલી જોધ બોલ્યો, “મારી નાલાયક બેટીના પેલાં બદમાશ ઉપરના શરમ ભરેલા પ્યારની શોધ કરવામાં તેં મારી ઉમદા સેવા બજાવીછ-જેનો બદલો મારે કેમ વાળી આપવો તેનાં હું વિચારમાં છું. પણ-મેજલ એ ખબર સાંભળીછ ત્યારથી મારું મસ્તક ધુમેછ ! ઓ ગોડ ! આ મારે માટે કેવો જલેમ ફટકો છે !”

“ખરેખર, મારા લોડ તમારી ઉપર એ જલેમ ફટકો મારનાર તેજ બેટી છે કે જેની ઉપર તમોએ તમારું તન મન અને ધન રીદા કરી દીધું હતું. મી લોડ, તમારાં પાળેલાં કુતરાં એજ તમારો પગ કરડ્યોછ !”

“ખરાબર છે ! મેંબલ, તું ખરેખર કહેછ !” લોડ<sup>૧</sup> હેરી-સને એક ઉમદા અફસોસનો ધુંવો બહાર પાડી કહ્યું, “જે બચ્ચાં તરફથી સદા મેં રાહતની આશા રાખી હતી, તેજ નાલાયક ફરજ<sup>૨</sup> દે મને મોટી જહેમત, અને આફતમાં લાવી મેલ્યોછ. મારી એ બેટીનું દીલ ચોરીને તે નાપેકાર મારો દુશ્મન મારી પર ફાવી ગયોછ ! મને જીવતા જીવત મારી ગયોછ ! આવતી કાલે રાતે હું લંડન જમ શકનાર નથી. કાઉન્ટેસ ઓફ કારલાઇલની પાર્ટીમાં જવા હું માગતો નથી. મારી સાથે એ નાલાયક છોકરીને હવે લઇ જવા ચાહતો નથી !”

“કાઉન્ટેસ ઓફ કારલાઇલની પાર્ટીમાં તમોએ એકલું જવુંજ જોઇએ, મી લોડ<sup>૩</sup> ! ત્યાં નહિ જવાથી તમો તમારાં શતરૂઓનાં હાથમાં નાહક ચર્યાનું હાડકું આપવા જેવી ભુલ કરશો. મારા લોડ<sup>૪</sup>, કાઉન્ટેસની પાર્ટીમાં તો તમોએ બેવડા દમામથી જવું જોઇએ.”

લોડ<sup>૫</sup> હેરીસનના જવાબને માટે ખોટી થવા વગર મેંબલ નમીને તે ઓરડા છોડી ગઇ. તે પોતાના ઓરડામાં જતી રહી, તેજ વખતે મીસ કેનેથે કેટીને સંદેશો તેણીને જણાવ્યો, કે કેટી તેણીને પાછી મલવા માગતી હતી. દર્દીને ભાવતું વખદે ફરમાવ્યું. મેંબલ કેટીને ફરીથી મલવાજ માગતી હતી !

કેટીનાં ઓરડામાં જ્યારે મેંબલ દાખલ થઇ ત્યારે તે સુંદરી શાંત પોતાનાં શોફા ઉપર બેઠેલી હતી.

“મેંબલ, મારા પપા ડીયર સાથે કાહરની તું શું વાત કરતી હતી ? હું પપાને મલવા આવતીજ હતી-પણ મને નોકરે ખબર આપી કે તમો બંને રોકાએલાં હતાં. મેંબલ, એ

શું મારેજ માટે વાત થતી હતી ? શું છે મેબલ-તારો ચ હમણા એટલો ગમગીન કેમ છે ?”

મેબલે રડમશ ચહેરે જવાબ દીધો, “મીસ-શું કે આગમાં તેલ હોમાયુંછ ! તમારા પપાને ખબર પડીછ કે તમારા આય ટેબલનાં ખાણાંમાં કોઇ એક જવાનનો તમે શાંતી રાખ્યોછ !—”

“ફેટો ?” કેટી ગભરાટની મારી બોલી ઉઠી, “શું ફેટો-અરે એ વાત પપાએ કેમ જાણી ! એ મેબલ ! મને કહે, પછી શું થયું ?”

“શું થયું ? જાણો મીસ, કે જોન ડેલનું આવી બન્ને મેં તમારા પીતાને આહોજીરી અને કાકલુદીથી આજે અટક નહિ હોતે તો જરૂર આજે તેમનાં હાથે જોનનું ખુન હાથમાં રીવોલવર સાથે ખુન કરવા જવા માટેનો હીઝ શીપે કીધેલો એકરાર આપણા મકાનનાં એકેએક ને સાંભળ્યોછ ! હું નહિ ધારતી હતી કે એ ખીનાથી અંજાણુ હશે.”

કેટી કંઈક વિચારમાં પડી. તેણીના ગોરા ગોલાખી ગ શરમ, ગુરસા અને ખીજવાટથી ધમધમી રહ્યા. શું જ દેવો તે તેણી સમજી શકી નહિ. મીસ કેનેથે તેણીને ખીનાથી કેટલીક હદે જાણીતી કીધી હતી-પણ તે ભડી નીચને આ બનાવ એવી તો સીફતથી પોતાની બાઇ આ રજી કીધો હતો કે તેણીની નાજીક લાગણીને આંચકા લા પામે નહિ. પણ મેબલે આપેલી ભયંકર ખબરથી કેટીએ કે વાત બહુજ આગળ વધી ગઇ હતી !

“ઓ મેખલ, કહે મને—ખુદા ખાતર સાચુંજ કહે ! કે મારા પપાનો રોહસો ઉતરયોજ કે ? તેવણુ હવે જરા શાંત થયાજ કે ?”

“મીસ—તેવણુ હમણાજ જરા શાંત થયાજ. મારી સમજવટથી લોડ હેરીસન હાલ તુરત તો ડપટ પડયાજ ! આવતી કાલે એવણુ લંડનની પાર્ટીમાં પણ જનાર છે, પણ મારી સમજવટથી એખલાજ જનાર છે.”

કેટીનો શીકકો શોકાતુર ચહેરો ખુશાલીથી પાછો હવે કાંઈક હસતો થયો. પોતાનાં ઉંચા દરજ્જાનો કે પોતાની હમેશની ગરૂરીનો સહેજ પણ ખ્યાલ કીધા વિના તેણી અચ-ભુચ મેખલને વળગી પડી.

“મેખલ ! ડીયર મેખલ ! તેં આજે મારો સાચી બહેનની જગ્યા રાખીજ. પણ ચાલ હવે હું જાઉંજ. મારા પપાને મળવા જાઉંજ ! તેમની આગળ બધો સાચ્યો ખુલાસો કરી દેવા જાઉંજ. તેવણુનો ચહેરો જોયા વગર મને સહેજખી કર પડતી નથી.”

આટલું બોલી પોતાના પીતા આગળ જવા કેટી એ કદમ આગળ વધી, પણ તુરતજ મેખલે આંડા હાથ કીધો—

“સચુર કરો, મીસ ! એ શું નાહતી કરોજ ? તમે જેટલાં બાલાં છો તેટલાંજ તમે બોલાં છો ! તમારો પીતા તો એમજ સમજેજ કે તમારી મરજી ઉપરાંત હેનરી સાથે તમુને જખ-રીથી પરણવાના એવણુના એરાદાથી તમારું દીલ જળી બળી ખાકરાખ થઇ ગયુંજ, અને તેથીજ તમે એકાંતવાસ શોધ્યોજ. મીસ—થોડા વધુ દિવસ લોડ હેરીસનને એ ખ્યાલમાંજ રહેવા દેશો તો—”



“ઓ, નહિ, નહિ !” ફેટીએ મેઝલને આગળ બોલતાં અટકાવી ઉશકેરાઈ પોકાર કીધો, “કદી નહિ, મેઝલ, કદી નહિ ! આય દીલ હેનરીને ચાહતું નથી. તેને માટે તે એક પળવાર દંખતું નથી. મેઝલ, મને હેનરીના પંખેમાંથી છોડાવ, નહિ તો હું મારા જીનને અકારો કરશ, અને હું વગર મોતે મરશ.”

મેઝલ જાણે કેવોએક ઉંડો વિચાર કરતી હોય તેમ તેણીએ પોતાનાં ડોળા ઉચે ચઢાવી દીધા. કીનાના આતશથી ધમધમી રહેતી તે વેરસી એરને કેટલીક પળો શાંત ચુપકી-દીમાં પસાર કીધી. અંતે તે ધીમાં પણ મજબુત સાદે બોલી:-

“મીસ હેરીસન ! ખરો ખુલાસો કરતાં મારી આ જીવાન ઉપડતી નથી. ઓ મીસ, હિંમતથી મને સાંભળો કે તમારા પીતાએ તમને ચાર દિવસમાં હેનરીની પરણેતર બનાવવાનું તેને પત્ર ગંભીર વચન આપ્યું. સાંભળો અને ધુત્તે, એ તમારા દયહીન જીવનમાં આપે તમને ચાર દિવસમાં હેનરીની સાથે પરણાવી દેવા માટે બાઈબલ પર હડડડતાં કસમ લીધા; અને એ બંને પુરુષોએ એવું ચોકડું રચ્યું કે હેનરી સાથે લગન કરવા સિવાય તમારી પાસે એક પણ ઇલાજ રહે નહીં ! હું પાછું કહું કે જ્યાં દીલ નહિ ત્યાં પરણવું એ એક જાતનો દોષળી શ્રાપ છે. હું કહું કે લોડ હેરીસન તમારો આપ નથી-તમારો કાતીલ દુશ્મન છે ! સાંભળો કે લોડ હેરીસન જેવો દુન્યામાં તમારે માટે બીજો કોઈ કદો, લોહીનો તરસો વેરી છેજ નહીં !”

“યા ખુદા ! મેઝલ, એ આજે તું ફાડું ફાડું થું બેઠો ! કહે મને કે તું તારી સુદીમાં નથી !” ફેટી પોતાના



બાપને માટે મેબલે ઓચરેલાં કમકમાટ લયાં વેણા સાંભળીને હરણુકાંડ થઇ પોકારી ઉઠી, “એક બારગી મારો બાપ મારી નામરજી છતાં હેનરી સાથે મને પરણાવવાને માટે જીજ્ઞાસુ” બી બને, પણ એજ મારા ઉમરાવ બાપની નાલેસી તારે મોઢેથી સાંભળતાં—”

“ઉમરાવ બાપ !! હી-હી-હી-હી-!”

ખચીત મેબલને આજે શું થયું હતું ? એક દીવાનીની માફક મોટેથી તેણી હસી પડી ! કેટી તો મેબલને એકદમ જોતી હતી થઇ ગઇ. તેણીને તો એમજ લાગ્યું કે તેની ભત્રી સલાહકાર મેબલ એકાએક ‘મેડ’ બની હતી. તેણીનાં દુઃખમાં હંમેશા બળી જળી જનારી મેબલ-જેણીએ અનેકવાર ગમનું આંસુ ટપકાવ્યું હતું—ને મેબલ આજે દીવાની આપવાને બદલે અને તેણીનાં દુઃખ પર રડવાને બદલે, તેણીના બાપ ઉપર લ્યાનત વરસાવતી હમણા તીવ્રકારનું હસનું કરતી હતી ! જેમ જેમ કેટી તેણીનાં એકદમ તરફ દ્યાજનક નજર ફેંકતી રહી તેમ તેમ વધુ અને વધુ મેબલ હસતી ચાલી.

“મારા ખુદા !” કેટી પોતાની બેઠક ઉપરથી ઉઠી એ ચાર કદમ કમકમાટથી પાછળ હટી જીમ પાડી પડી, “મેબલ ! મને કહે કે તું ને શું થયું ? હું દીવાની થઇ છું કે તું દીવાની બની છું ?”

“નહિ,” મેબલ હવે હસવાનું બંધ કરી બેઠક ગંભીર બની ધીમા પણ મજબુત અવાજે બોલી, “ઓ ભાત ભુલી કેટી ! સાંભળ અને ધ્રુજ કે તારો બાપ પુરેપુરો સેતાનનો સાથી છે, તેની રંગેરંગમા કશરેવજી અને કારેજી બુના છે ! ઓ કેટી, તું આ આલીશાન મકાનમાં વસવાને સહજબી હકદાર

નથી. તું લોડ હેરીસનની હકદાર બેટી છેજ નહીં ! સાંભળ; અગર જો તારામાં સાચું ઇનશાનીયતપણું હોય—તારા આપને ચાહવાનું દીવાનાપણું હવે સહેજથી બાકી રહ્યું નહિ હોય અને તારું સ્વમાન સહેજ પણ ખાઈ હોય—તો ઉઠ, કમખખત કેટી, આ જગેથી સેતાવ્ય ઉઠ ! ને આ મહેલમાનાં તારા તમામ સુખ અને આરામને છેલ્લી સલામ કર !”

“યા પરવર—એ આ બધું હું શું સાંભળ્યા કરુંછ !” કેટીએ હેબતાઇને ડાળા ફાડી મેબલને જોયા કરતાં બુમ પાડી—  
“એ મેબલજ બધું બોલેછ કે બીજી કાણ ?—”

“તું કે જે લોડ હેરીસનની વડી બેટી તરીકે આટલી બધી તુમાખી ધરાવેછ, હકદાર આપનાં હકદાર ગરીબોને ઠોકડે મારેછ—તું કે જે આજે હેરીસન પેલેશમાં ખુમસુતીની મહારાણી તરીકે રાજ કરેછ—તું કે જે તારા પાપી આપની કહેવાતી દોલતનાં કુંગર ઉપર તારી ખરી સ્થિતથી બેલાન બની દોર ચલાવેછ—તે ઓરત, તું કેઠરીન તું, તારા આપની હકદાર મોહરદારની દીકરી છેજ નહીં ! પણ લોડ હેરીસનની બીન હકદાર ઓરતનું ફરજંદ છે !”

મેબલ એવી તો ઠરસાથી આ સમજી બોલી ગઇ કે કેટી પોતાની ગમે તેટલી મરજી છતાં તેણીને અટકાવવાની સહજ પણ હિંમત કરી શકી નહિ. જેમ જેમ એક પછી એક શબ્દ મેબલનાં મોઢામાંથી બહાર પડતો જતો, તેમ તેમ કેટીને લાગ્યું કે તેણીનો દમ ગુંગલાતો જતો હતો. તેણીએ મેબલને અટકાવી અનેક સવાલો પુછવાનો ધણોળી વિચાર કીધો, પણ મેબલનાં બોલવાના ઠરસા અને જુરસા આગળ એ એક હરફ વટીક બહાર કાઢી શકી નહિ. મેબલની ત્યાર પછીની ચુપકાદી

છતાં કેટી એટલી બધી તો ગાફેલ બની ગઇ હતી કે તે દીવાનીની તરેહ મેબલનો ચહેરો જોતી પુટલાની માફક ઉભી જ રહી. થોડીક પગોની શાંતી પછી અંતે ખરી રચીતીનું કેટીને જ્ઞાન આવ્યું. તેણીએ અત્યંત કેદ અને ગુસ્સાથી આંખોનાં ભરાં ચઢાવ્યાં અને બે મુઠ્ઠીઓ વાળી ઝનુનની એક દેવીની માફક મેબલની અડોઅડ ગઇ—

“ચુપ ! એકદમ ચુપ ! બેશરમ, નીચ, નીમકદરામ— બંધ કર તારી ગલીચ ઝખાન ! મારા પીતાની નાતેસીનો એકએક તારો ગલીચ શબ્દ હું તારી ઉપર પાછો ફેંકું છું. ઓ દીવાની ઓરત—ખચીત તારું આજે માથુંજ ગયલું છે !”

“હજી સુધી નથી ગયું એજ મારો અફસોસ અને એજ મારી અખચળી છે—”

“ખામોશ ! તારી નીંદક જીભલીને એકદમ બંધ કર ! તારી ગંધીલી ઝખાન મારા પીતા માટે સહેજ પલુ સઝાવાર નથી. તું એક બેમુરવત નગુણી—”

“ખાલી પીલી ઉશ્કેરાઇ જવામાં કેાઇને ફાયદો નથી, કેટી !” મેબલે કેટીને આગળ ખોલતાં અટકારી વધુ અને વધુ જુસ્સાથી કહ્યું. “લોડ હેરીસની વડી બેટી ! સાંભળ, કે લોડ હેરીસન રગેરમ સફેદ ઠગ છે. સાંભળ અને ધુજ કે તું લોડ હેરીસનની બેટી નહિ, પણ ઇનશાનનાં રૂપમાં ફરતા એક સેહતાનની બેટી છે તેની રગેરગમાં કસરેવજી અને કારસતાની છે. તેની ખાસીયતજ નીચ ને પાપી પક્ષીત છે. તે ચંડાલ એક ખુરામાં ખુરો ખુની છે !”

“ખુની !” કેટી હવે છેડાયલી વાઘનની માફક મેબલના

આંગ ઉપર ધસી જઈ બોલી, “ઓ ચુપ, ધ્યાનતી દદા ! ચુપ ! નહીં તો—”

“તે લીઝીનાં ખાચોંદનો ખુની છે-તેજ લીઝી કે જે ડ્યુક ઓફ ગ્રેશમવાળી પાર્ટીમાં તારા જુદમી આપનો ભોગ થઈ પડી મોતમાં સુતેલી છે. તેણે એ ખુન તે બુદ્ધાના બદનમાં સુધ્યાથી જહેર ફેલાવી કીધું હતું, અને તે દેખાવ જોતાંજ તારો તે પત્નીદ આપ નાટકશાળામાં બેસુદ્ધ થઈ ગયો હતો ! એહંકારમાં મરી રહેલી છોકરી-ખુદાના કસમ પર કહું છ કે એ વાત સાચી છે !”

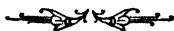
નાટકશાળાનાં દેખાવાનું જ્ઞાન થતાંજ કેટી, નિસોશ બની પાસેની બેઠક ઉપર ફસડાઈ પડી. થોડીક વધુ મીનીટો ચુપકીદીમાં પસાર થઈ. પણ પછી પેતાના આપને થતું આવું નીચ અપમાન મગજે ધસી આવતાંજ કેટી એક છલાંગ સમેત પાછી ઝબકી ઉઠી અને ઓરડો ધુળે તેવા જમરદસ્ત સાદે બોલી—

“દગાખોર ઓરત ! ખામોશ ! તારી સડેલી જીભના ટુકડે ટુકડા થઈ જશે ! મારા વાહવા પપાને વગોવવાનું એકદમ બંધ કર. તું જુડી છે ! તારી નીંદાખોર વાતો તદ્દન બનાવટી છે !”

“નહિ, નહિ, ઓ ! ખુની આપની જ્ઞાન જુડી છોકરી ! મારી પાસ મારા બોલવાની પુરતી સામેતી છે. તું તારા આપનો જ્ઞાનક બેદ જો મુદ્દા પુરાવા સાથ જાણુવા માંમતીજ હોય, તો આવ, મારા ઓરડામાં ! અને જો કે તારો આપ આ દુન્યાનો કેવો મોટો આઝાબ છે-ઇનશાન જાત માટે કેવો બુરામાં બુરો શ્રાપ છે.”

મેળવ એવા તો જુરસાથી બોલી કે કેટીને લાગ્યું કે તે ઓરત સાચું બોલતી હતી. પોતે ગમે તેટલી ગુસ્સામાં હોવા છતાં કાણુ જાણે શુંબી બાતેનના જુરસાને આધીન થઈ મેળવની એક આંગળીની ધશારતથી તેણીની પાછળ કેટી ગુપચુપ તેણીના ઓરડામાં દાખલ થઈ !

તુરતજ મેળવે પોતાનાં ઓરડાને દરવાજો અંદરથી બંધ કાઢ્યા.



### પ્રકરણ ૨૭ મું.



હેરીસન ખાનદાનની આલઓલાદને જડમુળથી ઉખેડી નાખવાના કસમ ઉપર અમલ !

લગભગ બે કલાકની છુપી મસલત, ખાનગી ગુફતેગુ અને અંગત તપાસ પછી મેળવનાં ઓરડામાંથી જ્યારે કેટી બહાર નીકળી ત્યારે તેણીનો ચહેરો ચાદર જેવો સફેદ પડી ગયલો હતો. આગલી ખુબસુરત મગરર અને તુમાખી કેટીનો તે ઓજો વટીક હતો નહિ. તેણીની આંખો લાલ ખોટાં જેવી બની સુથ્ર આવી હતી. ખુદ્દુ માલમ પડી આવવું હતું કે કમનસીબ કેટીએ મેળવનાં ઓરડામાં ગુજરેલા બે કલાકો નવધાર આંસુઓ રેડવામાંજ પસાર કર્યાં હતાં. તેણીનો દેખાવ લેવાયલો, લુટાયલો અને રડમશ બનેલો દેખાતો હતો. તેણીના તનબદન ઉપર એવાં તો જલેમ દુખનો મસ્ત મોટો કુંગર તુટી પડ્યો હતો, કે જે આગલી જવાન બુટ્ટીકુલ કેટી રહીજ હતી નહિ. બે કલાકમાં તેણીની ઉમરમાં એકાએક આવી

પડેલાં દુખથી ગોચા બે દાહેકાઓનો વધારો થયો હતો. તે ધીમાં પણ લડડતાં કદમે પોતાના ઓરડામાં દાખલ થઇ અને સોફા ઉપર “ઓ ખુદા !”નો જીગરતોડ પોકાર કરતી ફસડાઇ પડી.

“દગો, દગો ! ઓ લોડ ! ! મારા પોતાના બાપનો દગો ? હું કેમ તે સહન કરી શકું ?” તેણી એકલે જીવે જાણે હવા સાથે છાતી ચીરી નાખનારી તકરાર કરવા પડી—“જે સામેતી મેંબલે મારા હાથેમાં મુકી તે તદન સાચી છે, મને સહેજળી શક રહ્યો નથી. હેરી મારશલ અને લોડ હેરીસન એકજ છે. મેંબલે મારી આગળ રજુ કીધેલા બંને ફોટોઝ અને તે હેઠલ લખેલાં બંનેનાં નામે ઉપરથી ખુલ્લુ માલમ પડી આવેછ ! આ બાદશાહી મકાન, આ સુંદર રાયરચીલું અને જરજવાહીરો, અને મારા કીમતી પોશાકો ઉપર મારો હવે સહેજ પણ હક નથી ! ઓહ—શરમ ! શરમ ! મારા પપા મારાં મમ્મા સાથે લગ્નનાં ગાંઠથી જોડાયા તે અગાઉ બીજી કોઇ મેરી નામની ઓરતના હકદાર ખાવીન્ન હતા ! જીવતી ઓરત ઉપર બીજી ઓરત કરવાના ગુનાહ માટે એવણ તકરીરવાર છે ! માઇ ગોડ ! ! હવે અમારું શું થશે ?”

આ પળે તે દુખી અબળા નવધાર અસુએ પાછી રડી પડી. તેણીને થોડીજ ખબર હતી કે મેંબલ તેજ ઓરડામાં છુપાએલી તેણીનો એકેએક મોટેથી ઓચરેલો બોલ સાંભળતી હતી !

“અસ, આ મકાન સદાનું છોડી જવા સીવાય બીજો રસ્તોજ નથી ! હું એવાં દુરદરાજ શહેરમાં જોઉં કે જ્યાં

માતાને અને અમે બંને બેટીઓને થએલો ગેર ઇનસાફ સદંતર ભુલી જવાય ! ઓ મારી મગરૂરીને આપ કેવો જાણેમ ફટકો !”

કમનસીબ કેટીએ બંને હાથોએ બેહદ નીરાશી વચ્ચે પોતાનું કપાલ કુટયું. ક્યાં જવું તે બી તેણીને સુજતું નહિ હતું. તેણીએ પાછી પોતાની રડમસ સોલીલોકવી આગળ ચલાવી—

“ઓ, હું ક્યાં જઉં ! કેાણની સાથે જઉં ? ઓ, કેાણની માયા ભરી પનાહ હેઠળ મારી રખડતી જીંદગીનો આશરો શોધું ? હું ક્યાં રખડશ ? ઓ, મારી કલેરાનું હવે શું થશે ? ઇનસાફનાં બાપ-મને તારો મદદનો હાથ આપ ! મારી મગરૂરી અને મારી તુમાખીનો, ઓ ખુદા, તારી તરફનો આ જો બદલો હોય તો તે વાજબી છે ! હું ગરીબો તરફ એટલી બધી તો બુલમગાર બની કે મારા જીનનાં બચાવનાર જોન ડેલ તરફ સીતમગાર બની ! કુદરત તરફનાં ફટકાની સજાવાર બની. કુદરતે બક્ષેલી દોલતનાં કુંગર ઉપર સુખ અને આરામમાં હું એટલી બધી તો હું પુલી કે મને પેદા કરનાર બાપને પણ ભુલી ! પણ હવે બસ-થઇ સુકયું ! હકદારનો હક હું મારા હાથે લુટવા માગતી નથી. ઓ ! એ નસિબવંત હકદાર કેાણ છે, તે બી હું જાણતી નથી !”

કેટી વધું બોલી શકી નહિ. તેણીને લાગ્યું કે તેણીનાં તન બદનનાં કકડે છુકલા થઇ જતા હતા; તેણીનાં એક વારનાં દયાહીણ જીવનનાં ટુકડે ટુકડા થઇ જતા હતા ! અખુટ દુખની મારી તે સોફા ઉપર ઉઘે મસ્તક પડી.

“બસ મારી ફતેહ છે ! મારી માતા પોતાની કબરમાંથી હમણા જય પોકારતી હશે !” મેબલ પોતાની સંતાવાની

જગ્યા પરથી કેટી તરફ દયાહીણ નજર ફેંકી હોઠ પીસીને મન સાથે બોલી—“આપ પાછા મીઠાજી છોકરીનાં તનબદનની રજેરગમાં મેં કાતીલમાં કાતીલ ઝેર ફેલાવી દીધુંછ ! હવે મારી તરફ શકની નજરથી જોનાર પેલી મીઠી દદા કેનેથને પણ મારા માર્ગમાંથી સદાની દુર કરું !”

જાણે કંઈજ બન્યું નહિ હોય તેમ કીનાથી ઠસઠસી રહેલી તે વેરસી ઓરત હવે સોફા ઉપર ઉંધે મસ્તક પડેલી કેટી આગળ આવી અને ત્યાં આગળ ઘુંટણીએ પડી, ધીમાં પણ મકકમ સાદે પણ કેટી સાંભળે તેમ માયાથી તેણીનાં માથાનાં સુંદર વાળો પસવારતી બોલી—

“કમનસીબ કેઠરીન ! સાવધ થા ! ના હિંમત અને ના ઉમેદ ના બન. તારા બાપે તારી માતા અને તમે બંને બેટીઓને દીધેલો દગો જાણુવા પછી તારા બાપનો આશરો છોડી જવામાંજ તારું ખરું ઇનશાનીયતપણું છે.”

“અરે પણ હું કાંહ જાઉં ?—કેમ જાઉં ? કોણ સાથ જાઉં ? મારી કલેરનું શું થશે ?”

“મારી બહાલી કેટી, તને આ મકાનમાંથી કેમ નસાડવી અને કોણ સાથે નસાડવી તેનાં હું મજબુત ઠરાવ ઉપર આવીછ. જે સાંભળ—કલેરાને હમણા અહીંજ રહેવા દે ! લોડ હેરીસનને તદન એખલો હમણા મુકી જવામાં સલામતી નથી. બધી વાત બીચારી કલેરાને કરી તે બચ્ચાંને હમણાજ હેબતાવી નાખવાની જરૂરબી નથી. હમણા બસ તુંજ પહેલે ચાલી જા ! તારી નાસભાગની જીંદગીમાં સાથી તરીકે, અને સાચા સલાહકાર તરીકે મેં મીશ કેનેથને પસંદ કીધીછ. ચુપ ! મને બોલતાં ના અટકાવ, જે સાંભળી લે, મીસ કેનેથને તારી સાથે



તારા બોમ્બા તરીકે આવવુંજ પડશે. હવે મીસ કેનેથને સમજાવવાનું તારું કામ છે. આ મકાનને તારે કાલે રાત્રે ૮ કલાકે મીસ કેનેથ સાથે છેલ્લી સલામ કરવી પડશે. હું તારી મુસાફરીની જોડવણી કરું તે આગમ્ય મીસ કેનેથ સાથની જોડવણી તું પુરી કર.”

મેળલ એક પણ વધુ બોલ બોલ્યા વગર, અને કેટીનો જવાબ સાંભળ્યા વગર, તે ચોરડો છોડી ગયો. તેણીનાં જવાબ પછી કેટીએ મીસ કેનેથને બોલાવી મંગારી. તે બંને બાનુઓ બંધ ચોરડામાં લંબાણ વાતચીત કરવામાં રોકાઈ ગયા. કેટીએ ડચકાંઓથી ગુંગળાતી છાતી વચ્ચે, અને રડમશ ચહેરે પોતાની તમામ ખરી સ્થિતિ મીસ કેનેથ આગળ પોતાની મગફરીને બાબુએ મુકી, સહેજ પણ અચકાયા વગર ખુલ્લી કરી દીધી. દુખભરી કાઢણી ઉંચા દમે મીસ કેનેથે ધીરજથી અને દીલસોજીથી સાંભળી.

“હું તબ્યાર છું.” મીસ કેનેથ કેટીનો છેવટનો ઠરાવ સાંભળી વફાદારીથી ઉભરાતી છાતીએ બોલી. “મારી બધી પણ કમનસીબ બાનું ! હું હમણા સુધી તારા સુખમાં હતી, મારી તરફની તારી વર્તણૂક માયા ભરી હતી—તો હવે તારાં દુખની ભાગ્યન થવામાં હું સહેજખી પછાટ પડું તો દુન્યાભરની સ્થાનતનો વરસાદ મારી ઉપર વરસે ! મીસ હેરીસન, તારી સાથે દુન્યાના બીજે છેડે પણ આવવાને તબ્યાર છું.”

“થેંકયું—કેનેથ, મારાં જીવરથી હું તારી ઉપકારી છું !” કેટી એટલુંજ બોલી શકી. માનીતા હેરીસન પેલેશ જેવાં આલીશાન મકાન અને તેમનાં દરેક વખલવને છેલ્લી સલામ કરતાં તેણીની નાબુક છાતી ભરાઈ આવી હતી.

મીસ કેનેથ પોતાની લલી બાઇની ખરી સ્થિતિ જાણ તે તે ઓરડો છોડી ગઇ. તેણીએ જોયું કે રડવાથી દુખી બાનુની છાતી ખુલ્લી થવા સાથે તેણીનાં મનને મલનાર હતી. વળી હેરીસન પેલેસને છેલ્લી સલામ કરવા તેણીને તક્યારી કરવા માટે થોડાંજ કલાકો બાકી રહ્યાં.

મીસ કેનેથ ગયા પછી તરતજ તે એકવારની તુ બાનુ ત્યાંજ ગુંઠણમંડ્યે દુખનાં આંસુઓ સાથે રડતી ર પડી. ખુદાને પહેલ વહેલો ખરાં જીગરથી તેણીએ યાદ

“મારા પરવરદેગાર !” તેણીએ ડચકાં ખાતાં આ ગમ જોઇ પોકાયું—“આવી નાલેસીમાં એક ઉંચ ઉં ત્યાં એશઆરામમાં મારો જન્મ આપવાં કરતાં મને આખરદાર મુંઝેલેસ લિખારીની ઝુંપડીમાંજ તે પેદા કાંઈ કીધી ? તેમ હતે તો હું આજે ત્યાં કેવી સુખી અને ર હતે ! આવી નામેશી અને ખેમલતથી હું કેવી દુર રાં

પાંચેક મીનીટ ઝાર ઝાર રડીને દીલ ખાલી કરવા તેણીએ પોતાની લાલ ટસ આંખો નુછી નાખી અને ખાર ખડી બેઠી—

“એક પણ પણ મારે હવે આ પાપી મકાનમાં જોઇએ નહિ. તેમજ મારે અહીંથી એક વાલની વીટી ચીજખી સાથે લઇ જવી જોઇએ નહિ.” તેણી દયાયક્ષા ન હાંકતા હાંકતા બડબડી. “હું જુએ મરશ, બીજા માગશ આ મારા બાપની હરામની દોલતને હરગેઝ અડકશ મેજલ કેહછ તે બરાબર છે ! કહેરને હમણાં અહીંજ જોઇએ. બીચારાં એ બચ્યાંને મારી સાથ દલદેસરીમાં હું ખેંચી જાઉં ?”

અચબુચ ઉઠીને તેણીએ ખાણામાંથી પેત્રો પ્યારો ફોટો-ગ્રાફ પાછો ખેંચી કાઢ્યો-અને તેને જોઈને વળી પાછાં ગરમ આંસુઓ ખેરવવા પડી—

“ઓ જોન ! બહાલા જોન ! મારા જીલ્મી બાપને ખાતર મેં તુંને કેવો ગેર ઇનસાફ કીધો. તારો એકેએક બોલ ખરો પડ્યોછ !” તેણીએ દુખથી પોકાર કર્યો. “તેં મારી આંખ આગળનો અંધાપો ઉંઘાડવાની ઘણીખી કોશેશ કીધી-પણ હું જ્ઞાન જીલ્મીએ તારું કેમ માન્યું નહિ ! તેં મારી જીંદગી બચાવીછ તેનો બદલો હું કેમ વાળશ ! અરે, મારા હીરા, તારી બાહદુરી ને બલાઈ હું કેમ જીલ્મશ ?”

પ્રેમધેલી આ પુટલીએ તે પીકચરને પોતાના હોઠ સાથે દાખી તે ઉપર ખરી મોહબતનાં અને અઠાગ ઉપકારી લાગણીનાં ગરમ ખેચાર આંસુઓ ટપકાવ્યાં.

“ઓ જોન ! તું ધારેછ તેટલી હું જીલ્મી નથી-પણ મારી ખોટી મગફરીએ મને જીલ્મી બનાવી ! મારા પ્યારે મને પાછી બલી બનાવીછ ! બસ હવે બધું ખલાસ ! હવે વીલાપ કરવો ફાકટ છે ! ઓ મારા પ્યાર, મારાં સુખ અને મારાં આરામ તમુને છેલ્લી સલામ !”

તેણીએ એક નાની દુખથી ચીસ પાડી. આટલો વખત મેખજો ભરાઈને બધું સમજ્યા કીધું હતું-હવે તેણી બહાર આવી. કેટીને દીલાસો દેતાં તે સખત હઠધ્યાની છોકરીનાં દીલમાં ખચીત જરા દયાળી આવી, પણ તરત પોતાની મરનાર માતા યાદ આવવાથી તેણીએ પોતાનું દીલ પાછું સખત બનાવ્યું.

મેળલે જ્યારે કેટી તરફથી જાણ્યું કે મીસ કેનેથ પોતાની બહી બાઈનાં દુખમાં શરીક થવાને, અને તેણીની સાથે બટકતી જીંદગી શરૂ કરવાને તક્યાર બની હતી, ત્યારે તેણી ખરેખર ખુશી થઈ. મેળલ અને મીસ કેનેથે આવતી કાલે રાત્રે આઠ વાગે શરૂ થનારી મુસાફરીની તક્યારી એવી તો સીકત અને ચાલાકીથી કરી રાખી કે કલેરાનાં કાનને તેનો સહેજ પણ સંસારો પડ્યો નહિ હતો.

આ સરજતની સઘળી સાંકળ હતી. કેટી ખરેખર સરજતની સુંદરી હતી.

મેળલે મુસાફરીની સઘળી તક્યારી છુપાછુપ કીધા પછી પોતાનાં ઓરડામાં બરાબ અને અંદરથી બારણું બંધ કરી લખવાની ટેબલ આગળ બેઠી. થોડીક મીનીટોનાં ખ્યાલ પછી ત્રણ ચીટ્ટીઓ તેણીએ બોલ બોલતામાં ચીતરી કાઢી. પહેલી ચીટ્ટી ઓલ્ડ કેશલની પોલીશના વડા ઉપર ચીત્રી કાઢી હતી. જે નીચે મુજબ હતી—

“ખ્યારા સાહેબ, મને ઘણી છુપી બાતમી મળી છે કે આજે રાત્રે હેરીસન પેલેસમાં કંઈ કરપીણ કામ થનાર છે, માટે ખુબ ખબરદાર રહેવું. તમે એક એવાં મોટા માણસને ખુની તરીકે જાહેર કરી શકશો કે કોઈને સ્વપ્ને વટીક ખ્યાલ નથી. આવતી કાલે રાત્રે અગીઆર વાગતા સુધીમાં તમે હેરીસન પેલેસની મુલાકાત લેશો તો કંઈ નવું જ જાણવા પામશો, અને તમારી કીર્તિ આસમાને પહોંચશે. મારા નામની તમને જરૂર નથી, હું હેરીસન પેલેસથી ઝાઝી દુર નથી !—”

ખીજી ચીટ્ટી જોન ડેલ પર હતી જે તેણીએ કેટીનાં નામે લખી હતી, તે નીચે મુજબ હતી.

“આવતી કાલે રાત્રે નવ વાગે હું તમુને ડીપવોટરનાં રોવરનાં લાકડાંનાં પુત્ર ઉપર મલવા માગું છું. હું ધણીજ કંટમાં છેવું તેથી તમારી સાથે ખાનગીમાં થોડીક વાત કરવા ગયું છું. આ એકાંત જગો પસંદ કરવા સિવાય મારી પાસે જો ક્ષલાજ નથી. ત્યાં તમે આવશો એવાજ ભરોસાથી હું ભયાનક જગો પર આવવાની હિંમત કરું છું. આ ચીટ્ટીની ત આપણે બે અને ખુદા સિવાય બીજું કોઈ જાણે નહિ.  
કેટી હેરીસન.

ત્રીજી ચીટ્ટી લોડ હેરીસન ઉપર હતી:—

“મારા લોડ—તમારી સર્વેથી વહાલી બેટી પોતાની ગરરીને ઠોકડે મારી, હેરીસન ખાનદાનમાં માન પામેલાં હીને નામોશીનાં ગારમાં હોમાવતાં આજે રાત્રે સાડા દશને મારે ડીપવોટરનાં સરોવરનાં પુત્ર ઉપર તમારા હડહડતા શત્રુ ને લિખારી જોન ડેલને મલવા જનાર છે, અને તમારી ॥ તમારા ખાનદાની હોરમતનો છતી આંખે આંધળી બની શ કરનાર છે:—

“તમારો ખેરખાંહ.”

મેબલે લખેલાં આ ત્રણડે કાગલો તેજ જગ્યાએ છુપાવે જ્યાં તેણીની માતા લીઝીની તસવીર પડી હતી. ચીટ્ટીઓ કીધા પછી કીનાના અંગારમાં ખળખળી જતી તે ઓરત લ ઉપર પોતાનું માથું નાખી પડી. થોડીક પગો પછી તાનાં વિચારમાંથી ફારેગ થઈ તેણી પોકારી ઉઠી:—

“ઓ, જે બહાદુર જવાને મારી મરતી માદરને મદદનો ! આખો તે ઉપર મારો હાથ કેમ ઉંચરી શકું ? પણ—નહી !

હું લાચાર છું ! ખીજો છુટકોજ નથી—એ સિવાય મારી પાસે ખીજો ચારો નથી. કીના ! આહ, બસ જખુન કીના સીવાય આ જગમાં ખીજો કોઈ મારો પ્યાર નથી. જોન ડેલની જીંદગીની સરજત મારાજ હાથે ખતમ થવાની હશે તો ખુદ કુદરત પણુ મને અટકાવી શકશે નહિ. અગર જો જોન ડેલ મારા હાથથી છટકયો તો હું એમજ જાણુશ કે મારી મરતી માતાનાં કીના માટે તવળતો મારો આ જાન સુળીએ લટકવાને માટેજ સરખાયલો છે !”



### પ્રકરણ ૨૮ મું.

“દીલે ગાફીલ ના હો એકદમ—આ દુન્યા છોડ જાવું છે; બગીચો છોડ કર ખાલી—ઝમીન અંદર સમાવું છે !”

ખીજા દિવસની તે સાંજ હતી. મેંચલ આજે મોટી ગડબડ સડબડમાં સવારથી પડી હતી તેણીએ અનેકવાર કેટીનાં કાનો ઉપર પડી ઘુસઘુસ કરીધી હતી. કલેરાએ જોયું કે મેંચલ અને કેટી બેઠા ઉશકેરાએલી હાલતમાં હતાં.

એક બહેનનાં વહાલથી કલેરાએ કેટીને ઘણાખી સવાલો કરીધા પણ વડી બહેન અજાજ જેવી રીતે મુંગી મંતર બની ગઈ હતી. તેણી જો જવાબો દેતી તો તે ઉડાવનારાજ હતાં, એમ સમજી લેતાં કલેરાને મુશ્કેલી નડી નહિ. કલેરાને કાને પણ કેટીના ઓરડામાંથી જોન ડેલનો ફોટો મલી આવવાની ખિત્તા આવી હતી. એ માટે પણ તેણીએ કેટીને અનેક સવાલો કરીધા હતા, પણ વડી બહેન તરફથી મનમાનતો જવાબ

મળ્યો હતો નહિ. કલેરાએ પણ જોઈ લીધું હતું કે કેટી અને મેબલ વચ્ચે દિવસો થયા અજાણ “ધરપર” ચાલી રહ્યું હતું— જો કે મેબલે કલેરાને તે માટે કશો સખાળ આપ્યો હતો નહિ. તો પણ લોડ હેરીસનની આ નાની બેટી મેબલને કંઈ કુદરતી રીતે ધીકકારતાં શીખી હતી. તેનો સખાળ તે પોતે પણ સમજી શકતી હતી નહિ. તેણી મેબલ સાથે કદાચજ વાત કરતી, અને કરતી તો તે જરૂર જોગીજ હતી.

સાંજે સાત વાગતાંથી મેબલ લોડ હેરીસનના ઓરડામાંજ રોકાયેલી હતી. પાર્ટીમાં જવા માટે લોડ હેરીસન માટેની તૈયારી કરવાની સઘળી જોખમદારી, બાપ અને વડી બેટી વચ્ચેના રીશામણાના સખાળે, મેબલને માથે આવી પડી હતી. લોડ હેરીસનને સઘળાં કપડાં મેબલેજ કાઢી આપ્યાં હતાં, અને લોડ હેરીસનને પાર્ટીમાં મોકલવાની ગોઠવણ તેણીએજ કરી હતી.

નાની બેટી પોતાનાં પીતાને તે આખા દિવસમાં અનેક વાર મઠી હતી. તેણીને લોડ હેરીસને કેટી માટે પુછ્યું હતું— જોનાં જવાબમાં બધી કલેરાએ તેણીનું માથું દુખવાનું બાહણ આગળ કર્યું હતું !

લોડ હેરીસન પોતાના પેલેસમાંથી એક કીમતી મોટર-કારમાં લંડન જવા ઉપડી ગયો, ત્યારે બરાબર ૭ વાગાનો અમલ હતો. તે લંડન ઘણી ઊલટથી ગયો હતો, કેમકે મેબલે તેને દરેક રીતની ક્ષેત્રની આશા આપી હતી. તેનાં જવા પછી મેબલ લોડ હેરીસનનાં ઓરડામાંજ લમતી રહી. કેટી પોતાની નાદુરસ્ત તબીયતનું બાહણ કાઢી પોતાનાં ઓરડામાં જલદીથી ખીજાને ગઈ હતી. કલેરા અને મીસ કેનેથ જો કે ખાણીની

ટેબલ ઉપર ખીરાજ્યા હતાં, તો પણ તેઓએ ખરી ભુખે ખાધું નહિ. લોર્ડ હેરીસન અને કેટી વચ્ચેનાં ટીપોટમાનાં તોફાનથી તેઓનું દીલ પણ રંજીદા થઇ ગયું હતું. જેથી આ બંને બાનુઓ પણ પોતાનાં સુવાનાં ઓરડામાં ખાધા પછી તુરતજ ચાલી ગઇ હતી, જ્યારે નોકરો પોતપોતાને ઠેકાણે પડી વાતો ચલાવતાં રહ્યાં હતાં.

ડીપવોટરનો સરોવર “હેરીસન પેલેસથી” જો કે થોડોજ દુર હતો, પણ તે ઘણો એકાંત જગ્યાએ આવેલો હતો. એ દીશાએ અનેકવાર ખુનો થએલાં હોવાથી તે ખરેખરી રમણ્ય જગ્યા ઓલ્ડ ફેશલનાં લોકના ધીકકારમાં આવી પડી હતી. આ “ડીપવોટર લેક” માટે વર્ણા એવો પણ વહેમ ચાલી રહ્યો હતો કે સાંજે સાત વાગ્યા પછી ખુનીનો ભોગ થઇ પડેલી એક જીપસી ઓરત પોતાની કબર છોડી તે સરોવર આગળ લમતી હતી, અને તે તરફથી જનારાઓને ખીલવડવી તેણી પાણીમાં ફેંકી દેતી હતી ! આ વહેમ ઓલ્ડ ફેશલનાં જુના કાળથી વંશપરંપરા ચાલી રહ્યો હતો. આ સમયે પણ “ડીપવોટરની” ખરેખરી દીલકશ જગ્યા લોકો માટે બહુજ દેહેશતનાક થઇ પડી હતી. આવી ઉજડ અને ખીલામણે ઠેકાણે કેટી પોતાને મલવા માગતી હતી એ ખ્યાલ કરતાં જોન ડેલ કમકમવા વિના રહ્યો નહિ.

કેટીની ચીઠ્ઠી મલતાંજ વિજળીનો ઝટકો લાગ્યો હોય તેમ જોન ડેલ ચોંક્યો હતો-અને અનેક ખ્યાલમાં પડ્યો હતો. તેણે અનેકવાર ચીઠ્ઠી વાંચી-અને તે વાંચતાં તેનું દીલ ઘણું ડગમગ્યું. પણ કેટી જેવી મગરૂરીની મહારાણીનાં હુકમને નાકરમાન થવાને તેનું દયાળુ જીગર ચાલ્યું નહિ. ચીઠ્ઠીમાં



લખવા મુજબ તેણે એ જિનાથી સર્વને-ખુદ પોતાની માતાને બી-અલુખલુ રાખ્યાં.

“કેટી શું કહેવા માગતી હતી ?” આ સવાલ તેને ડીપ-વોટર તરફ પોતાનાં કદમ ભરતાં સેંકડોવાર પોતાના મનને પુછ્યો હતો. તે ત્યાં પહોંચ્યો ત્યારે કેટીએ ટેડવેલો વખત લગભગ પુરેપુરો થવા આવ્યો હતો. ડીપવોટરનાં પુલના મુખડા આગળ તે ઉભો, તેજ પળે ઓલ્ડ કેશલનાં મોટાં દેવલનો લોખંડી ધંટ ઠોકાયો. આ નાદ તેને કાને પડતાંજ પોતાની આંખો ચોળી તે પોતાની સામે એકી ટગરે જોતો ઓસતવારીથી ઉભો. ડીપવોટરનો પુલ આગલા કાળથી લાકડાનો બનાવેલો હતો, અને તેની રેલીંગ ઉંચાઈમાં ફક્ત કમર સુધીનીજ હતી.

રાત અંધારી કાળી હતી-નેટવોજ બીહામણીબી હતી. અનેક વાર જોનને લાગતું કે ઓલ્ડ કેશલની ખુબસુરત મહા-રાણીનાં નાજુક પગલાં તે દુરથી સાંભળી શકતો, પણ આખરે તે ધખારો સામેત થતો હતો.

અંતે તેને બળતાં જ્ઞાનસનો કાંઈક ચળકાટ આપ્યાદ જોયો. એજ કેટી હતી એમ સમજી લેતાં તેને અજબ ઊલટ આવી. જે આકારને તે કેટી સમજ્યો હતો તે આકાર જ્યારે તેની સામે આવી ઉભો ત્યારે તે એ ચાર કદમ પાછળ હટી ગયો, અને જુરસાથી જીમ મારી પડ્યો—

“તું કાણુ છે ? કેટીનાં નામે મને ઇગવાનો શો સબબ છે ?”

“તું જોયછ કે હું એક સ્ત્રી છું, જોન ડેલ !”

“સ્ત્રી ?” જોન ડેલે ધીકકારથી લવાં ચઢાવી કહ્યું,

“સ્રીના રૂપમાં તું કાંઈ બદખસલત બળા છે ! બોલ, તું મારી પાસથી શું માગેછ ?”

“ તારો જન !” મેબલે ઠંડે પેટે જવાબ દીધો.

જેન ડેલ ચમક્યો. તે સહેજ ગભરાયો. આ તે શી આફત હતી તે તે સમજી શક્યો નહિ.

“ ઓરત ! તારી ઠગબાજી ખુલ્લી છે ! તું આજે દેખ-પતું કાંઈ ભયંકર તરકટ રમીછ—”

આમ બોલી જેન એકદમ તેણીની અડોઅડ ધસી ગયો. પણ આણીમેર તે ખુન પર ચઢેલી ઓરત પોતાની તક્યારી-માંજ હતી ! પોતે જેન ડેલની નજરમાં ઓળખાઈ આવવાની પણ નજદીક જેતાંજ મેબલે પોતાના જમણા હાથમાં રમાલ મધે છુપાવેલી એક રીવોલવર ખેંચી કાઢી અને આખાદ નેમ ટાંકીને ફેડી. ગોળા જેન ડેલનાં જમણા હાથમાં લાગી અને બોલબોલતામાં તેમાંથી લોહી વહેવા લાગ્યું. તે પાછલ હઠી ગયો. લોહીથી જખમી થએલો હાથ પુલનાં લાકડાની રેલીંગ્સ સાથે ટેકવી હિંમતથી તે કાંઈ બોલવા જતો હતો, તેજ પળે તેણે જોયું કે તે ખુની ઓરતની રીવોલવરમાંથી ખીજી ગોળી છોડવાની તક્યારી કરતી હતી. પોતાને ગોળાથી બચાવી લેવા જેન ડેલ એક આંચકો ખાંધને પાછળ હઠ્યો. પણ તે પળે સમતોલપણું ખોલી દેવાથી એક મોટી ખુમ સમેત તે બહાદુર જવાન સરોવરનાં ઉંડા પાણીમાં ઉઠલાઈ પડ્યો, અને ખીજીજ ઘડીએ રોહ સાથ ધસડાવા લાગ્યો. મેબલનાં પણ ગભરાટનો પાર હતો નહિ. આ ઓર્ચીતા બનાવની તેણીએ સ્વપ્ને પણ વકકી રાખી હતી નહિ.

ત્યાં વધુ વાર થોભતાં આ ઓરત કમકમી-ખરાં જીગરથી

૧૬મી. જે રૂડા બલા જવાને તેની માતાને તેણીની જીવ સટો-  
! પળે મદદ કીધી હતી, તેજ પરોપકારી બહાદુર જવાનનો  
મતી જન આવી હીચકારી રીતે લેવા માટે કમકમાટની  
ક્ષણ ધુજળી તેના આખાં દીલમાં ફરી વળી. તેણીએ  
તાનાં હાથમાંથી રીવોલવર પુલની નજદીક જમીન પર  
કકારથી ફેંકી દીધી, અને પછી પીઠ ફેરવીને પવન વેગે  
ધી નાઠી.

મેળલ કાંઈનું પણ ધ્યાન ખેંચ્યા વગર હેરીસન પેલેસમાં  
બલ થઇ. તેણીના આવવા જવાનો કાંઈને પણ સંસારો  
નીક માલમ પડ્યો નહિ હતો. તે પોતાનાં ઓરડામાં કાંઈના  
યુ શક વિના દાખલ થઇ અને બિછાના પર પડી.

દીલનાં અજબ ડાંખ સાથે મેળલ બીજાનાં ઉપર પડી.  
જુ આજે તેણીની સરજત ઉંઘવાની હતી નહિ. તેણીનાં  
૧૨ડાનું બારણું બાહરથી બેહદ જોસમાં ઠોકાયું. દરવાજાનાં  
કાવા સાથે લોડ હેરીસનનો ઝનુની અવાજ તેણીનાં કાનને  
ભાવી જોશથી અઠડ્યો. આવો ભયભીત અવાજ તેણીએ કદી  
જુ સાંભળ્યો હતો નહિ. તે રીતુરી ઓરતખી હવે ઠરઠર  
જવા વિના રહી નહિ.

“મેળલ ! મેળલ ! મેળલ !” લોડ હેરીસને દિવાનાં  
નુનથી દરવાજાને લાતો મારી પોકાર કીધો, “એકદમ દર-  
જો ખોલ, નહિ તો આખું મકાન આગથી બાળી બશમ  
રશ.”

મેળલ પોતાના મગજને કંઈ શાંત બનાવી, જાણે હમ-  
જા લોડ હેરીસનનાં અવાજથી ભર ઉંઘમાંથી ઉઠી હોય  
મ આંખો ચોળતી બહાર નીકળી.

“કાણુ ? મારા લોડ્ !! બોલો સાહેબ—”

“ચુપ !” લોડ્ હેરીસને બેહદ નેસથી પોકાર કરી તેણીને આગળ બોલતાં અટકાવી કહ્યું, “એક બોલ પણ વધુ બોલ્યા વગર મને કહે કે કેટી ક્યાં છે ?”

“મારા લોડ્, તે પોતાનાં બીજાણા પર હશે !” મેબલે જેમ તેમ અવાજ ઠેડવીને જવાબ દીધો.

“ઓ નહિ ! નહિ ! ત્યાં તે નથી ! તે બિજાણે ગઈ નથી ! બોલ, કેહ મને કે તે ક્યાં છે ? જવાબ દે નહિ તો આ તારું ગળુ હું દાખી દેવશ. આખાં ઘરનું ખુન કરશ.”

મેબલ લોડ્ હેરીસનનાં જુરસાથી સહેજ પણ ગભરાવા વિના બોલી, “મારા લોડ્, તમે તમારાં ઓરડામાં બેસો; હું હમણા આવી. આખું મકાન ખોલી કાઢી તમારી પાસે આવુંછ. ખુદાને ખાતર શાંત થાવ.”

મેબલની આ સમજવતથી લોડ્ હેરીસન એક પણ બોલ બોલ્યા વગર હાથ ઉપર હાથ અફાલતો પોતાનાં ઓરડા તરફ ચાલી ગયો.

દસેક મીનીટ પછી જાણે કંઈ જાણુતીજ નહિ હોય તેમ મેબલ પાછી લોડ્ હેરીસન આગળ જઈ ઉભી.

“બોલ જલદી, કેટી ક્યાં છે ?” મેબલને જોતાંજ લોડ્ હેરીસને પાછો ઉશ્કેરાઈ પોકાર કરીધો.

“મારા લોડ્, હું આખું મકાન ફરી વળી-પણ અફ-સોસ કે કેટીની સહેજબી નીશાન મળતી નથી. હેરીસન પેલે સનાં તમામ નોકરોને મેં જગાડવાનો હોકમ કરીધોછ. હું ધારુંછ કે તેઓમાંથી કોઈ કેટીનો પત્તો આપશે ! પણ, મને

કહેશેા સાહેબ, કે તમેા પાર્ટીમાંથી એટલા જલદી પાછા કેમ ફરવા ?”

“બરાબર છે; નોકરો આવે તે આગમજ મારે તને સવળું કહેવું નેધએ. પાર્ટીમાં એક ખુબસુરત ઓરતે મને કાન ઉપર પડી કહયું કે “ઓ છતી આંખે આંધળા બનેલા બાપ, તારી વડી બેટીની હોરમતનો પાસખાન બન ! આજે રાત્રે તારી એ પ્યારી બેટી ડીપવોટરનાં સરોવર ઉપર બદમાશ જેન ડેલને મળવા જનાર છે. માટે એકદમ પાર્ટીની મજા છોડી દે-ને તારાં મકાનનો રસ્તો લે.” હું તરતજ મારતી મોટરે લંડન છોડી આવ્યો, ને મે અહીં આવતાને વાર આખાં મકાનમાં કેટીની શોધ કીધી. તો તે મને મળી નહિ. મેબલ, વધુ સાંભળ ! મારી ટેબલ ઉપર અહીં આવતાંજ મને મળેલી ચેતવણીની મતલબની એક ખીજખી ચીડી હાથ લાગીછ. બેલ, તે કોણુ લાવ્યું, અને અહીંઆ તે કોણુ મુકી ?”

પણ મેબલને આ સવાલનો જવાબ આપવાની દુખી ભરી ફરજમાં ઉતરવું પડ્યું નહિ. નોકરોનાં ત્યાં આવી ચઢવાથી મેબલને જવાબ આપવાની ફરજ પડી નહિ. લોડ' હેરીસન નોકરોને જોતાંજ પોતાની બેઠક ઉપરથી ઝતુની ચીત્તાની માફક ઉછળીને બોલ્યો:—

“ચંડાલ કમીના માણસો ! મારા જનથી જ્યાદા મારી બેટી ક્યાં છે ? ખરું બોલો, નહિ તો તમારું એકકે એકનું ખુન કરશ.”

નોકરો એટલાં બધાં તો મભરાઇ ગયાં હતાં, કે તેઓ વાચા વિનાતાજ બની ગયાં. આ જોતાંજ લોડ' હેરીસન

દીવાનાં ઝનુનથી ઓરડાનાં દરવાજા આગળ ધસી ગયો. જે ઢોંગથી તેના ડગલાની બાહેને વળગી પડી અને રડતી અ સાથે પોકારી ઉઠી:—

“ઓ મી લોડ્ !! યોર લોડ્શીપ !! ખુદાને ખાતર અહીંથી બહાર ના જવો. તમારો ગુરસો તમારા કાથુમાં • મને ડર છે, કે તમે કોઈનું ખુન કરશો. ઓ કોઈ જા અને કલેરાને જગાડો.”

“ખબરદાર !” લોડ્ હેરીસને નોકરાને જતાં અટ પોકાર કરીયો, “એક કદમ પણ આગળ ભરશો નહીં ! મે એકદમ મારો હાથ છોડ. હું જો જોન ડેલનું ખુન નહિ તો હું હેરીસન ખાનદાનનાં લોહીનો નહિ કહેવાઉં. જે કેટી મને મળેલી ખબર મુજબ ડીપવોટર આગળ તે : જાનેજ મળવા ગયો.”

આટલું બોલી તે પોતાની બંને હાથની મુકડીઓ હ ફેરવી આગળ પોકારી ઉઠ્યો, “હું ખુદાનાં કસમ ખાધને છું કે હું જ્યાં સુધી મારા હાથથી જોન ડેલનું ખુન નહિ, ત્યાં સુધી હું જાંપીને બેસનાર નથી. મને પરિણા સહેજળી દરકાર નથી.”

એક મજબુત આંચકા સમેત સિંહ મિસાળ ઝનુન ચઢેલો લોડ્ હેરીસને મેબલનો હાથ છટકાવી નાખી, કોઈ અટકાવવાની હિંમત કરે તે આગમ્ય દાદરની પગ ઉતરી ગયો, અને અંધારી રાત વચ્ચે દિવાનશાળામાંથી દ દીવાનાની માફક ડીપવોટર તરફ ધસી ગયો.

હેરીસન પેલેસમાં ટાંચણી પડવાનો અવાજ સંજ

તેવી શાંત ચુપકાદી પથરાઇ રહી. કાષ્ટએ પણ તે જગ્યાએથી હીલવાની કે ચાલવાની હીમત કીધી નહિ.

અંતે મેળલેજ ચુપકાદી તોડી. “ઓ ! ખુન-ખુન-ખુન ! ઓ, કાષ્ટ દોડો ! હીઝ લોડશીપને કાષ્ટ બચાવો ! તે જરૂર જોન ડેલનું ખુન કરશે ! ફાંસીથી તે કદી નહિ ડરશે. અરેરે, માષ્ટ ગોડ ! ભલા મોલા લોડ હેરીસનની આ કેવી ખુરી દશા !”

પેલેસના ખુદ્દા કારભારીને હવેજ ભાન આવ્યું કે જેમ કલેરાને ઉંઘમાંથી જગાડવાની તેમ ચાર ખડતળ નોકરોને લોડ હેરીસનની પછવાડે દોડાવવાની જરૂર હતી. મેળલેજને ત્યાંજ પડતી મેલી તે કારભારીએ પોતાનો ઠરાવ અમલમાં મુક્યો.

કલેરા હચ્છકાડ જેવી નાઘટ ગાઉનમાંજ મેળલ આગળ દોડી આવી. આ વેળાએ તેણીએ જોયું કે મેળલ ડચકાંઓ ખાતી હતી-અને હાય અફસોસનો ધુવો બહાર પાડતી હતી.

“ઓ મેળલ ! મને કહે કે શું બનાવ છે ?” કલેરાએ ડઘાઇને મેળલને સવાલ કીધો.

ડચકાંઓથી ગુંગળાતી છાતીએ મેળલે લખવાની ટેબલ ઉપર પડેલી ચીટ્ટી તરફ પોતાની આંગળી કીધી. કલેરાએ તુરત ટેબલ ઉપર પડેલી ચીટ્ટી પોતાના ધુજતાં હાથમાં લીધી. અને ધક ધક છાતીએ તથા ઉંચા દમે વાંચી ધ્રુમ પાડી ઉઠી.

“ગુડ હેવન્ઝ ! મેળલ, મારી બહેનની આય કેવી નીચ નાલેશી ? મારી મગરૂર જોન રાતોરાત જોન ડેલની સાથ આવી રીતે આપણું ઘરખાર છોડી ન્હાસી જાય એ કદી પણ માની શકાય નહિ. આ ચીટ્ટી એક હડહડતું ખોટાઈ છે. લોડ હેરીસનના કુટુંબને કચડવાનું આ એક તરકટ છે.”

હવે મેળલે ડોકું ઉંચકી ટસ ટસ થતા ડોળાએ ગમ જોયું. તેણીના ચેહરા ઉપર ખરેખર લયભીત દ્રવ ફરી વળેલો હતો—

“તરકટ ? નહીં, કલેરા; એ તરકટ નહી, પણ : છે ! તેની આગ લોડ હેરીસનનાં આખા ખાનદાનને લક્ષમ કરશે—આ દુન્યાની રંગભુમી ઉપરથી હેરીસન કે એક સંગીન લાગ સદાનો ખતમ કરશે.”

“તું મેડ થઈછ, મેળલ ? આજે તુનેખી શું થ મારી કેટ પોતાના હેરીસન ખાનદાનનો કદી પણ ન લગાડશે નહિ. તેમ કરવા કરતાં મરવા વધું પસંદ કરે

મેળલ તુચ્છકારથી પાછું એક ધાસ્તી ભયું હસી.

“મીસ—એ તમારો કમનસીબ ધખારો છે ! મને કહો—તમારી કેટી ક્યાં છે ? તેણી આજે રાતે ખીછાણે નથી. હમણા—આય ધડીએ—તે બાઈ સાહેબનું નામ આય આખા પેલેસમાં નથી !”

કલેરાના પગ આગળ જાણે એક બોળ ફેંકયો હો લોડ હેરીસનની તે નાની બેટી ચમકી.

“ઓ, ત્યારે કેટી ક્યાં છે ?”

“જ્યાં જોન ડેલ છે, ત્યાં છે !”

મેળલ આગળ બોલી શકી નહિ. બુધ્ધેા કારભારી નોકરો ત્યાં ધસી આવ્યાં અને ખબર આપી કે હીઝ લો પાછા દાદરની પગથીયો ચઢતા હતા. કલેરા પોતાના મલવા દરવાજા આગળ ધસી ગઈ.

“બિલકુલ ખોટું !” લોડ હેરીસન કલેરા અને



સાંભળે તેમ મોટેથી બોલી ઉઠ્યો, “ડીપવોટરની ભયભીત જગોએ એક ચલ્યું પણ મારી નજરે પડ્યું નહિ. ત્યાં નથી મારી કેટી, કે નથી પેલો બ્લેકગાર્ડ ડેલ.”

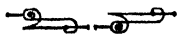
આ પણ મેબલ લોર્ડ હેરીસનની પાછળ જાણે કંઈ બન્યું નહિ હોય તેમ ડોળા ફાડી ફાડી તે શાંત ઉભી રહી હતી. તેણીની આંખો તારાની માફક ચમકી રહી હતી.

“સાંભળો,” લોર્ડ હેરીસને આગળ ચલાવ્યું. “મને લાગેછ કે હેરીસન ખાનદાનને નામોશીના ગારમાં હોમાવવાની આ એક ભયાનક ઠગબાજી છે. હું ધારું છું કે કોઈ મુજ, કપટી, કીનાખોર જીવનની આ બધી ખુનખાર બાજી છે !”

“ઓ ખુદા ! ચોર લોર્ડશીપ ! એ આય શું ? તમારા કપડા ઉપર તો લોહીનાં ડાઘ છે !” મેબલે એકાએક મોટી બરાડ મારીને કહ્યું.

કેલેરા, ખુદા કારભારી અને તમામ નોકરોએ મોટા ગભરાટ વચ્ચે જોયું કે ખરેખર મેબલે કહ્યું તે સાચ્યું હતું ! લોર્ડ હેરીસનના બરડાનાં નીચલા ભાગ ઉપર ખુદલા લોહીના ડાઘા જણાતા હતા.

આ દેખાવ ખીચારી કેલેરા તામોશ કરી શકી નહિ. ધસક અને હેબતની મારી તે ભલી છોકરી મેબલ તેણીને અટકાવે તે આગમચ જમીન પર બેસુદ્ધ થઈ પડી.



## પ્રકરણ ૨૯ સુ.

## જુરીની 'વરડીકટ.'

આખું ઓલડ કેસલ ગભરાટનું ધામ થઇ પડ્યું જોન ડેલનું એકાએક ગુમ થઇ જવું, અને લોડે જેવાં નામાકીત ઉભરાવનું ખુન સરખા માલ અપરાધ પડ્યું—આ બે બનાવો સદાના એકાંત ઓલડ કેસલને ગભરાવાને પુરતા હતા.

વળી અધુરામાં પુરું જોન ડેલ ગુમ થવાની રાત હેરીસન પેલેસમાંથી લોડે હેરીસનની વડી બેટી તેણીની કમ્પેનીયન મીસ કેનેથ ગુમ થવાની ચર્ચા ગઇ ! અલખતાં જોન ડેલનાં ગુમ થવાની—બહુ પાછળથી પડ્યું તેમ તેનાં ખુન થવાની—ખબરથી તેની જુઝરોગ દુઝીલા તો ખીચારી એકદમજ હેબત ખાધને પછડા હતી. તે માતા પોતાનાં એક પુત્ર સપુતના મરણથી ઘેલી ગાંડી બની ગઇ હતી. ખુનવાળી રાત્રે કલેરાનાં થવાથી—અને આખી રાત દોલત તેમજ તખીખી વિદ્યા કરી શકે, તેટલું ચાલુ રાખ્યાં છતાં કલેરા બેસુદ્ધીમાંથ નહિ થવાથી—ખુનવાળો બનાવ ગમે તેટલો બી ઢાંક કરવા છતાં પોલીસની જાણમાં આવવા પામ્યો હતો. બાબદ છુપી તો રહેતે નહીંજ—કેમજે તમે જાણો છો કે ખબર કલેરાના બેસુદ્ધ થવા સાથેજ પોલીસને છુપાછુપડવામાં આવી હતી !

જ્યારે પોલીસ કલેરાના બેસુદ્ધ થયાં પછી

કલાકમાં હેરીસન પેલેસમાં ધસી આવી, ત્યારેજ લોડ્ હેરીસનને પોતાની ખરી સ્થિતિનું જ્ઞાન થયું. પોલીસે લોહીથી ખરડાએલાં કપડાં સાથેજ તે ઉમરાવને પોતાને હાથ કાઢ્યા. કેનેરા લાંબો વખત એસુદ્ધ પડીજ રહેવાથી લોડ્ હેરીસન એટલો બધો તો ગભરાઇ ગયો હતો કે તેને લોહીથી ખરડા-એલાં પોતાનાં કપડાં વટીક બદલવાનું જ્ઞાન રહ્યું હતું નહિ ! જ્યારે પોલીસે તેનાં કપડાં પોતાનાં કબજામાં લીધા, ત્યારે તેણે ખુદ્દાં દીક્ષથી એકરાર કાઢ્યા કે એક નનામા ખેરખાહની સહીની ચીટ્ટીથી તે એટલો બધો તો ઉશકેરાઇ ગયો હતો કે જોન ડેલનું ખુન કરવાનાં ધરાદાથીજ ડીપવોટર તરફ ધસી ગયો હતો. પણ ત્યાં કોમનેા ઓળો વટીક નહિ જોવાથી હેરીસન પેલેસમાં પાછો ફર્યો. તેણે ખુદ્દાશો કર્યો કે લોહીના ડાઘો તેના કપડાં ઉપર ક્યારે અને કેમ આવ્યા તે તે પોતે કદપીળી શકતો નહીં હતો ! આ ડાઘો મેખલે જોયા નહીં ત્યાં સુધી તે ડાઘનો તેને સ્વપ્નેા વટીક હતો નહિ.

પોલીસે ફક્ત લોહીના ડાઘ ઉપરથીજ લોડ્ હેરીસનને જોન ડેલના ખુની તરીકે જાહેર કરવાની હિંમત કાઢી નહિ. જોન ડેલનું ખુન કરવાનો સખખ, બદકે સખખો, લોડ્ હેરીસનને મળ્યાં હતાં ખરાં-પણ ખુન તેણેજ કાઢ્યું હતું એ માત્ર લોહીનાં ડાઘ ઉપરથી સામેત કરવાનું અશકત હતું. વધુ જુસતેજુ કરવાની મોટી જરૂર હતી. પોલીસે ડીપવોટર તરફ પોતાનાં કદમ ભર્યા, જ્યાં ડીટેકટીવ ઓશીસરોએ ખારીક તપાસ ચલાવી. પરિણામ પોલીસનો શક વધુ મજબુત થવામાં આવ્યું.

તેઓને ન ધારેલી ફતેહ મળી હતી. લોડ્ હેરીસનની રીવોલવર ડીપવોટર આગળથી મળી આવી. આ છ એમખ-

રસની રીવોલવર ઉપર લોડ હેરીસનનું ખુલ્લું નામ કેતર હતું—અને તે માંહેલી એ કાત્રીજીસ ખાલી હતી. પોતાની રીવોલવર આ જગ્યાએથી કેમ મળી આવી તે સંબંધને ખુલાસો લોડ હેરીસન પોલીસને આપી શક્યો નહિ. ખુલાશો કરી શક્યો હતો તે માત્ર એજ હતો કે તે ખેરખાહ વાળી નનામી ચીઠ્ઠીથી એટલો બધો ઉશકેરાઇ હતો કે પોતાની સાથે રીવોલવર વટીક લેવાને પણ ગયો હતો, અને જ્યાં સુધી પોલીસે રીવોલવરના સંબંધ ખુલાશો તેને પુછ્યો નહિ ત્યાં સુધી તેજ રીવોલવરની જગ્યા પર હતી કે નહિ તે જોવાનું તેને વટીક રહ્યું હતું નહિ.

પોલીસે કીધેલી અગત્યની શોધને લગતી ખબર કેસલમાં અને તેની આસપાસ ચોમેર ફેલાઇ ગઇ. હેરિસનના સંબંધનાં નોકરોએ જાણી આપી કે જોન ડેલને મારવાનો પોતાનો કસદ હીઝ લોડશીપે માત્ર આગલેજ આપોકાર મોટેથી જાણાવ્યો હતો. આથી લોડ હેરીસન રનાં શકમાં લોકોનો વધારો થયો. પોલીસે એક કદમ અભયુ. ડીપવોટરનાં સરોવરમાં મરનાર જોન ડેલની લાશ કાઢવાની તેઓએ કાશેશ ધણીખી કીધી. પણ ફાકટ ! ! શીખ ડેલની લાસ હાથ લાગીજ નહિ. પણ કુદરત જ રીતે પોતાનો ખેલ કરતી હતી. ત્રીજે દિવસે એક જવાનની લાસ કીનારા ઉપર ધસડાઇ આવેલી પોલીસને લાગી. પણ તેને શાર્ક મચ્છીએ અથવા તો સુએવી તો જુરી રીતે કરડી નાખી હતી કે તે લાસ જોન જ હતી કે નહિ એ માટે કેટલીક શંકાઓ ઉત્પન્ન

આખરે પોલીસે એવું જાહેર ક્યું કે કિનારા ઉપર ઘસડાઇ આવેલી લાસ બીજા કોઇનીજ નહિ, પણ જોન ડેલની હતી. પોલીસની હામાં હા બેળવાને ઓઢ કેસલનાં ઘણા લોક તઇયાર થયાં. તેઓએ ખુલ્લી રીતે પોતાનું મત આપ્યું કે તે લાસ જોન ડેલનીજ હતી. આ ખબર ચોમેર ફેલાઇ ગઇ—અને જોન ડેલના ખુન માટે સહેજ પણ શંકા રહી નહિ. દુસીલાને પોતાના બેટાનાં ખુન માટે જેબી કાંઇ શંકા હતી તે હવેજ દુર થવા પામી. તેણીએબી ખાતરીથી માન્યું કે તેણીના વાહલા દીકરાનું ખુનજ થયું હતું, અને તે લોડ હેરીસને કીધું ન હોય તો એ મુજી ઉમરાવે બીજાનાં હાથોએ કરાવ્યું હતું.

પોલીસનાં વડાએ જ્યારે ગંભીર અવાજે ખુનના તોહમત વીશે લોડ હેરીસન આગળ પહેલ વહેલો એશારો કર્યો. ત્યારે તે મગર ઉમરાવ ચકલમ થયા ત્રિના રહ્યો નહિ. તેણે આ પળની સ્વપ્ને પણ વકકી રાખી હતી નહિ. પણ અનેક જુબાની તેની વીરુદ્ધ જતી હતી, જેમાં તેણે પોતાનાં તમામ નોકરોની રૂબરૂમાં કોઇપણ પરિણામની દરકાર કરવા વગર જોન ડેલનું ખુન કરવાનો કીધેલો એકરાર તેની વીરુદ્ધમાં ભાગ ભજવતો હતો.

આ ઉપરથી પોલીસ પોતાની ગમે તેટલી અણુગમતી ફરજ બજાવવા તઇયાર બની હતી, અને લોડ હેરીસનને પોતાનાં કબજામાં લેવાં સિવાય તેની પાસે બીજો ઇલાજજ હતો નહિ.

સરોવરમાંથી મળી આવેલી લાસ ઉપર જુરી ભરવામાં આવી, જેણે એક મતે લોડ હેરીસનને જોન ડેલનું જાણી જોઇ ખુન કરવા માટે તકસીરવાર ઠરાવ્યો. જુરીની તપાસ

વેળાએ લોડ હેરીસને જાણીતા મેરીસ્ટર સર માધકલ મેનર-મેનની મદદ મેળવી હતી. પણ આ યુનંદા કાઉનસલની ગમે તેવીખી અઠાગ મેહનત, શુભાખીત વાકચાતુરી અને ધારા સંબંધી બાહોશી કારગત લાગી નહીં. જુરીની લંબાણ તપાસ વેળા મીસ મેબલની જુઆની ઘણીજ અગત્યની થઇ પડી. અને એજ શાક્ષીની જુઆની ઉપર કોરોનરે મોટો મદાર બાંધી, જુરીના મત સાથે મલતો થઇ, જેન ડેલનું ખુન કરવા માટે લોડ હેરીસનને તકસીરવાર ઠરાવ્યો.

મેબલની જીત પુરેપુરી થઇ હતી. લોડ હેરીસન ઉપર પોતાની માતાનો કાનો પુરેપુરો લેવાના પોતાના કસમ તેણીએ રજેરજ પાળ્યા હતા. પોતાની જુઆની જે કે લોડ હેરીસનની વીરુધ્ધ જતી હતી, પણ તેણીએ તે એવી સીક્રતથી અને બનાવટી બોળાપણાથી રજુ કીધી હતી કે કોઇને પણ તેણીનાં ખુરા હેતુનો ખ્યાલ આવવા પામે નહિ. નવધાર આંસુઓ અને ડચકાઓ સાથે તેણીએ રજુ કીધેલી સાક્ષીયા આ ઢોંગી ઓરતે પોતા તરફ સર્વ લોકની દીલસોજી ખેંચી હતી.

તેણી હેરીસન પેલેસમાં પોતાનાં ઓરડામાં જ્યારે ઠર પડી ત્યારે થાકથી કાનાખોર હસવાં સાથે સોફા ઉપર પડી. થોડીક મીનીટો શાંતીમાં પસાર કીધા પછી તેણી ઉઠી, અને પોતાની માતાની છળી ખેંચી કાઢી, તેની રાખેતાની જગોએ દિવાલ ઉપર મુકી, અને તેની સમક્ષ ઘુટણીએ પડી બોલી:-

“મારી કમનસીબ માતા ! તારી મરતી વખતે લીધેલાં સોગંદ મેં પુરા કીધાછ. મેં તારા જીવમગાર મુદ્દા લોડ હેરીસન ઉપર પુરેપુરો કાનો લીધેછ ! તે કાનો લેતાં મારું દીલ એટલા માટે ડંખેછ કે મેં જેન ડેલ ઉપર મારો કાના-

હાથ ઉંચક્યો ! એમ કરવા સિવાય મારી પાસે કશો જ હતો નહિ !”

મેળલ એટલુંજ બોલી શકી, તેણીની તારા મીસાળ કતી બે અંખો તેણીની કમનસીબ માતાનાં ચહેરા તરફ ધ રહી હતી.

આ પળે તેણીનું બારણું ઠોકાયું. તેણી ચોંકી. બોલતામાં તેણીએ તે તસવીર તેની જગ્યાએ પાછી છુપાવી અને દરવાજા બંદ કર્યા. નોકર ખબર લાવ્યો હતો કે મેળલને તુરત મલવા માગતી હતી.

જ્યારે કલેરાનાં ઓરડામાં મેળલ દાખલ થઈ ત્યારે એ બેયું કે તે ઓરડામાં ડયુક ઓફ એશામ, હેનરી, યા, અને એક બીજો અંગ્રેજો અધેર વયનો શખસ પીતમાં રોકાયેલાં હતાં. કલેરાનો ચહેરો હૃદયી જ્યાદા ગમ્યેલો જણાતો હતો.

તેણીએ ડયુક ઓફ એશામ અને હેનરીની સલાહ ઉપ-  
મેટા ખરચે એક કાબેલ જાણીતા ખાનગી ડીટેક્ટીવની મેળવી હતી. ડીટેક્ટીવને ઘણીક વાતો કહેવાની હતી, તેઓ સઘળાઓ રોકાઈ ગયાં હતાં. ડીટેક્ટીવ પુરતી ત જાણવા પછી મેળલને મળીને કેટલાક સવાલો માગતો હતો.

કેટલાક સવાલો જે તેનાં કાગજ ઉપર લખ્યા કરતા તેનાં જવાબો મેળલ સીવાય બીજાં કોઈથીયે મળી શકતા હતા, અને એ સખ્યથી મેળલને બોલાવવામાં હતી. જે જવાબો ડીટેક્ટીવ મેળલના માગતો હતો તે

મેળવ પાસથી પુરતા મનમાનતાં મેળવી શક્યો નહિ. જે તે જાણવા માગતો તે એ હતું કે કેટી ડીપવોટર આગળ જોન ડેલને મલવા જનાર હતી એવી ખબર આપનારી ચીટ્ટી હેરીસન પેલેસમાં કાણુ લાવ્યું હતું, અને તે લાવનારે પહેલાં કાણુનાં હાથમાં મુકી હતી ?

મેળવે આ સવાલનો આપેલો જવાબ એટલોજ હતો કે જ્યાં સુધી લોર્ડ હેરીસનને તે ચીટ્ટી ઉપર તેણીનું ધ્યાન ખેંચાયું નહિ ત્યાં સુધી તેણીને ચીટ્ટીનો સ્વપ્ને વટીક હતો નહિ.

ડીટેક્ટીવે મેળવને બીજો સવાલ જોન ડેલનાં ફોટો માટે પૂછ્યો હતો. પણ તેનો જવાબ પણ મેળવે ઉઠાવનારોજ દીધો. આ ઉપરાંત ડીટેક્ટીવે બીજા ધણાક સવાલો કર્યા હતા, પણ તેના જવાબો તેને સહેજબી સંતોષ આપી શક્યા નહિ. મેળવ તરફથી મળેલી નિરાશી પછી તેણીને તે ઓરડો છોડી જવાનો હોકમ થયો.

તેણીનાં ગયા પછી ડીટેક્ટીવને જોન ડેલનાં થએલાં ખુન અને મીસ કેનેથ સાથે કેટીનાં ગુમ થવાની બીના ઉપર મેળવનાં ખુલાસાથી તેને બાંધેલા અનુમાનને કેટલો ટેકો મળ્યો હતો તે ટુંકમાં કહી સંભળાવ્યું. તેણે ખાતરી આપી કે કેટીનાં ગુમ થવા સાથે જોન ડેલનું ખુન લોર્ડ હેરીસનનાં હાથે નહિ પણ કોઈ બીજા હાથે થયું છે. પણ તેણે સઉથી ચોંકાવનારી પોતાની માન્યતા જે રજુ કરી હતી, તે એ હતી કે આ ખુન કાણે કર્યું છે તે બીનાથી મેળવ જાણીતી હોતીજ જોઈએ !

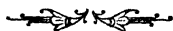
“ઓ ખુદા !” કલેરા પોકારી ઉઠી. ડીટેક્ટીવે કરેલી



કં તેણીને લાગ્યું કે સાચીજ હતી. તેણીને પહેલે ધરથીજ ખલ માટે સારો ખ્યાલ હતો નહિ.

જ્યારે કલેરા પોતાનાં ઓરડામાં એખલી પડી ત્યારે ણીએ ખાતરીથી માન્યું કે મેખલની લુચાઇનો ગરીબ કેટી ાગ થઇ પડી હતી. પણ તે કેમ તે તે સમજી શકી નહિ. ણીએ ખાનગી ડીટેક્ટીવની મદદ લીધેલી હોવાથી તેણીને મેદ હતી કે કેટીનો પત્તો મલવા સાથે લોડ હેરીસનનું દોષપણું સાબેત થયા વિના રહેશે નહિ.

ડ્યુક ઓફ ગ્રેશામ અને હેનરીની મદદ તેણીને બહુજ ામતી થઇ પડી. મર્શ્યા તેણીની આગળ હેરીસન પેલેસમાં રહી હતી. ડ્યુક ઓફ ગ્રેશામ અને હેનરીએ પણ પોતાની રકથી ખાનગી ડીટેક્ટીવો રોક્યા હતા. તેઓ સર્વે સાથે ણીને હવે કામ કરતાં હતાં, અને તેઓને દરેક ઉમેદ હતી હેરીસન પેલેસ ઉપર ઘેરાઇ આવેલું વાદળ વિખેરાવા ના રહેશે નહિ.



### પ્રકરણ ૩૦ સું.



મનસીબી કદી ઝરમર ઝરમર છાંટાઓમાં વરસ્તી નથી—હા મેશ ધોધમાર વરસાદમાંજ તુટી પડે છે !

ઓલડ કેસલની પોલીસે કેટી અને મીસ કેનેથનો પત્તો ાળવવાનું સહેજ પણ બાકી રાખ્યું નહિ. અસાધારણ ઉલટથી તે કામમાં તે મંડી ગઇ હતી. ડ્યુક ઓફ ગ્રેશામ, હેનરી

અને કલેરાએ કેટી વીશેની કાંઈળી ખાતગી લાવી આપનારને પોતપોતા તરફથી મોટું ઇનામ આપવાનું જાહેર કરવાથી લોક અર્થામાં મોટો વધારો થયો હતો. ઓલ્ડફેસલનાં કામદાર વર્ગ પોતાનો ફ્રેન્ડ, શીલોસોફર અને ગાઇડ-જેન ડેલ-ખોહી દેવાથી મોટા ગભરાટમાં પડ્યો હતો, કેમકે તે બહાદુર સરદારની જગ્યા લેવાને કોઇ પણ બદાર આવ્યું નહિ; તો પણ હેનરીની માતા, મર્શયા અને કાઉન્ટેસ ઓફ ગ્રેશામની મદદ તેઓને ચાલુજ હતી.

દિવસો બોલબોલતામાં પસાર થઇ ગયા. પોલીસને કેટીનો સેહજ પણ સંસારો હજી મલી શક્યો નહિ હતો. પણ એવી અફવા જોસબર ફેલાઇ રહી હતી કે જડજ અને જુરી સનમુખ લોર્ડ હેરીસનની ચાલનારી તપાસ વેળાએ પોલીસ એક નવો શાક્ષી રજુ કરનાર હતી; આ સાક્ષી ઘણીજ અગત્યની જુખાની આપનાર હતો, વગેરે.

લોર્ડ હેરીસન ગરીબો તરફ ગમે તેટલો કરડો અને જીલમગાર હોવા છતાં તે જોન ડેલનું ખુન કરવા જેટલો તકસીરવાર હોય એમ ભાગ્યેજ માની શકાતું હતું. ડયુક ઓફ ગ્રેશામ અને હેનરીની મદદથી કલેરાએ પોતાનાં પેદરનો મુકાદમો લંડનમાં સર્વેથી વધુ પંકાએલા કોંગ્સ કાઉન્સલ લોર્ડ મેકનફરશનાં હાથમાં આપ્યો હતો અને તેને બીજા ત્રણ અતી વીદવાન ધારાના હીમાયતીઓની મદદ આપવામાં આવી હતી. ઓલ્ડ ફેસલમાં કદી ન બનેલો આવો ખુનનો મુકદમો સાંભળવાને લોકની જીજ્ઞાસા હદબાર વધી ગઇ હતી; પણ એ દરમ્યાન એક ન ધારેલાં બનાવે આખાં ઓલ્ડ ફેસલમાં ગમનો

અંધકાર ફેલાવી દીધો, જે ઉપર ઓલડકેસલનો એકેએક રહીશ ગમનું આંસુ ખેરવ્યાં વિના રહ્યું નહિ.

આ બનાવ લોડ<sup>૧</sup> હેરીસનની મગફર પણ બેહદ ખુબસુરત કેટીનાં બાબમાં બનવા પામ્યો હતો. ઓલડ કેસલની પોલીસને ઓચીંતી સત્તાવાર ખબર મળવા પામી હતી કે પેરીસ ખાતે બનેલા એક ત્રેનના ગંભીર અકસમાતનો કમનસીબ કેટી ભોગ થઈ પડી હતી. આ અકસમાત એ ત્રેનોના અઠડવાને લીધે, અને તેનાં પરિણામે ત્રેનમાં લાગેલી આગને સળભે થવા પામેલો હોવાથી, સેંકડો જનની ખુવારી થવા પામી હતી. મરણ પામેલાઓમાં બીચરી નસીબની લીલી કેટી પણ હતી. આ ગંભીર હોનારતને દીવસે મીસ હેરીસન પેરીસ ખાતેથી એક્સપ્રેસમાં ઉપડી હતી, અને એ લોખંડી ઘોડો પચીસ માઇલ જેટલી મુસાફરી કીધી નહિ તેટલામાં બીજી ત્રેન સાથે અઠડી પડ્યો. આગે લયભીત રૂપ લીધું, ત્રેનનાં દુબાઓ પાટાઓ ઉપરથી ઉતરી પડ્યા, અને હીલુભાગ્ય ઉતાડ્યો. છટકામાં સપડાએલાં ઉંદરોની માફક આગથી ભુંજવા લાગ્યાં. એ વેળાની તેઓની ચીચયારીઓ પત્થરનું પણ દીલ પીગળાવે એવી લયબનક હતી. વળી કચડાઈ ગયલાં તથા બળી ગયલાં ઉતાડ્યોમાં કેટીની લાસ હાથ લાગી હતી.

કેટલીક તપાસ પછી તે ઓરત કોણ હતી, તે માલમ પડવાથી પેરીસનાં સત્તાવાળાઓએ ઓલડ કેસલનો પોલીસ ઉપર તેમજ લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન ઉપર આ ગમખાર બનાવની ખબર તારથી મોકલી આપી. અરેરે-કેલેરાનો વિલાપ હવે છાતી ફાડી નાખનારો હતો. લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન, જેને કારોનરની જુરીએ ખુન માટે તકશીરવાર ઠરાવ્યા પછી પોલીસનાં કબજામાં રાખવામાં

આવ્યો હતો, તેને કલેરાની ખાસ ખાહેસથી આ ગમખાર બનાવથી તદ્દન અંબલુજ રાખવામાં આવ્યો હતો. કેટીનાં મરણની ખબરને ખાનગી ડીટેકટીવોથી પણ ટેકો મળ્યો હતો. જેથી કેટીનાં દુષ્ક્રિયાક અંત બાબે સહેજ પણ શક કે શંકા હવે રહી નહિ હતી.

ડ્યુક ઓફ ટ્રેશામ, હેનરી અને મર્શ્યા સાથે કલેરાખી કેટીની લાસને ઓળખવા માટે અકસ્માતથી મરણ પામેલા-ઓની એકઠી કરવામાં આવેલી લાશોવાળી જગ્યાએ જઈ પુગી. ત્યાં તેણીને જ્યારે લાસ પરથી મળી આવેલી ચીજો અને કેટીનાં કાર્ડો દેખાડવામાં આવ્યા, ત્યારે તેણીની માહેતમનો પાર હતો નહિ. તેણીએ કેટીની લાસ તેણીના કપડાં ઉપરથી તુરત પીછાણી કાઢી.

કેથરીન હેરીસનની લાસને પેરીસ ખાતેજ દફનાવવામાં આવી. આગમાં તમામ બળી મરવાથી મરનારનો ચહેરો નહિ ઓળખી શકાય એવો હતો—છતાં કેટીનાં અકાલ ગમખાર મોત માટે કોઈને પણ શક હતો નહિ. આ ત્રાજક બનાવ વેળાએ કલેરાને મીસ કેનેથની સહેજ પણ યાદ આવી નહિ. કેટીનાં દુષ્ક્રિયાક મોતથી, અને પોતાનાં ઉમરાવ પીતા ઉપર લટકતા ખુનનાં વાદળથી, તે છોકરી એટલી બધી તો બાન-ભુલી બની ગઈ હતી કે મીસ કેનેથને યાદ કરવા જેવી શક્તી બી તેણીએ ખોટી દીધી હતી.

કલેરા જ્યારે ઓલ્ડફેસલમાં પાછી ફરી ત્યારે તેણીને દીલાસો દેવાને, તેણીનાં ઝખુન દુખમાં શરીક થવાને, ઓલ્ડફેસલનાં તમામ જાણીતાં લોકો હેરીસન પેલેસમાં હાજર થયાં હતાં. ગરીબ કામદારોએ વટીક દીલાસાનાં પેગામો મોકલી

તેનાં દુખમાં ભાગ લીધો હતો. કલેરાની સ્થિતિ કાંઈની પણ દયા ઉશકેરે એવી થઈ પડી હતી. તેણીએ ઉંઘ અને લુખને તજી દીધી હતી. વાહલી કેટીનાં મોત પછી તે એકજ કામ ઉપર મંડી ગઈ હતી, જે પોતાનાં ઉમરાવ પીતાને ખુન જેવાં મહા અપરાધમાંથી નિર્દોષ ઠરાવવાનું હતું. કલાકો સુધી ડીટેક્ટીવો અને બેરીસ્ટરો સાથે મસલહત કરવામાં તેણી રોકાતી, અને તેઓને સુચનાઓ આપતી. મેળલ હજુર હેરીસન પેલે-સમાંજ હતી. ખાનગી ડીટેક્ટીવે એ ઓરત ઉપર છુપી નજર રાખી હતી—કારણ કે તેણીની ઉપર તેઓનો ચોક્કસ શક હતો.

અંતે તે શોકાતુર ગંભીર દિવસ આવી પુગ્યો, કે જે દિવસે લોડ્સ હેરીસનની તપાસ વડી ત્રીખીયુનલમાં લોડ્સ ચીફ જસ્ટીસ અને જુરી સનમુખ ચાલનાર હતી; ઓલ્ડફેસલના લગભગ તમામ જાણીતા નરનારીઓએ કોર્ટમાં હાજરી આપી હતી; દરેકનાં ચહેરા ઉપર ચીંતાતુર ઉદાસીનો છાપ આબાદ જણાતો હતો. કોર્ટમાં ભેગી મળેલી ભારે ઠંઠ છતાં ટાંચણી પડવાનો અવાજ સંભળાય એવી ચુપકીટી ફેલાઈ રહી હતી.

તાજ તરફના તથા તોહમતદાર તરફનાં બેરીસ્ટરોએ પોતાની જગ્યા લીધા પછી જુરીના બાર ડાહ્યા માણસોએ પોતાની બેઠકો લીધી, ત્યારે કોર્ટની દબદબાજરી ગંભીરતમાં ઓરખી વધારો થયો. કલેરા પોતાની ઉપર આવી પડેલી આફતથી એટલી બધી તો નખળી અને નાતવાન બની ગઈ હતી કે તે મર્ચાંના ટેકા વગર કોર્ટમાં ચાલી આવી શકી નહીં. શોકના કાળા લેખાશમાં તેણીએ જ્યારે પોતાનાં બેરીસ્ટર લોડ્સ મેક-ફરશનની ખુરશીની પાસેની બેઠક લીધી ત્યારે તેણીનો રડમશ ચહેરો જોતાં એકે એકની આંખ આંસુઓથી ભીણાઈ ગઈ.

કલેરાથી થોડેજ તફાવતે એક ખુબસુરત ઓરત સાથે વાત કરતી મેઝલ બેઠી હતી. આ ઓરત મારચેટ હતી. બંધવાનો એરીસ્ટર કંઈ નોંધ કરવામાં રોકાયેલો હતો, જ્યારે કલેરાની આંખો ન્યાઆધીશ પર ચીટકી બેઠી હતી.

દસેક મીનીટ વિજળી વેગે પસાર થઈ. જડજની અંતે આમદ પુકારવામાં આવી અને લોડ હેરીસનને બંધવાના પિંજરામાં લાવવામાં આવ્યો. દરેકની આંખ તેના શોકાતુર ચહેરા ઉપર વળગી રહેલી હતી. લોડ હેરીસન પોતાને માથેની આફત છતાં જેવો ને તેવો દીરતો હતો. તેનાં માથા ઉપર ભમતાં ખુનનાં તોફાને તેના ચહેરા ઉપર સહેજ પણ માઠી અસર કીધી હતી નહીં. તેનો ચહેરો જેવો ને તેવો નર્ચીત જણાતો હતો. તે નિર્દોષ ઠરવાની પુરેપુરી આશામાં હતો.

તાજ તરફનાં ધારાના હિમાયતીએ ધણી છટાથી પોતાનો મુકદ્દમો રજુ કીધો. મરનાર જોન ડેલ તરફ બંધવો કેટલું શત્રુવટ ધરાવતો હતો, અને તે કાંઈ ધરાવતો હતો, તે તેણે ધણી સીફતથી ક્રાઈ અને જુરીનાં મન ઉપર દસાવ્યું. આ પછી તેણે કેટી પાસથી મળી આવેલા જોન ડેલનાં ફોટોગ્રાફ ઉપર-અને કેટીએ પોતાની મરતી માતા આગળ કબુલ કરવા છતાં હેનરીને કદી નહીં પરણવાના કીધેલાં મજબુત ઠરાવ ઉપર-ખુનનો મજબુત પાયો ઉભો કીધો. વળી બંધવાએ મેઝલ, બુદ્ધા કારભારી અને તમામ નોકરો આગળ જોન ડેલનું ખુન કરવાના લીધેલાં કસમ ઉપર તેમજ જુરી આગળ પડેલી અને ક્રાઈમાં રજુ થનારી જુઝાની ઉપર એવો તો મજબુત કિલ્લો ઉભો કીધો કે ક્રાઈમાં હાજર રહેનારાંઓ એમજ સમજ્યાં કે બચાવ પક્ષની દલીલોનાં ગમે તેટલાં પણ

મજબુત મારાથી એ કિલ્લો જમીનદોસ્ત થઈ શકનાર નથી.

મેગલ અને તોકરોની જુગ્યાની કોર્ટ અને જુરી સન્મુખ રજુ થતાં લોકોએ તો એમજ માન્યું કે લોર્ડ હેરીસન જ્ઞેન ડેલનાં ખુનમાં હાથ બોળવા માટે ખરેખર તકસીરવાર હતો. એકલી મેગલનીજ જુગ્યાની લોર્ડ હેરીસનને ખુની ઠરાવવા માટે પુરતી હતી. આગમજથી ચાલી રહેલી અફવા મુજબ પોલીસ તરફથી એક અગત્યનો સાક્ષી જ્યારે સાક્ષીના પિંજરામાં રજુ કરવામાં આવ્યો ત્યારે આખી કોર્ટની અન્યખીનો પાર રહ્યો નહીં. આ સાક્ષી બુધ્ધો જોશફ હતો જે ઓલડ કેસલ અને આખા લંડનમાં સેન્ટ જોશફનાં નામે બોળખાતો હતો. તે ધરખાર વગરનો હતો, અને ભટકતી જાંઘળી ગુજરતો હતો. લોકો પુર વિશ્વાસથી માનતાં હતાં કે સેન્ટ જોશફ રગેરગ સાન્યું બોલનારો હતો, અને તેથીજ તે સેન્ટ જોશફનાં નામે બોળખાતો હતો. તેની જુગ્યાની ઘણી ટુંકી હતી; પણ ઘણી અગત્યની હતી. તેણે ખાતરીથી કહ્યું કે ખુનવાળી રાતે લોર્ડ હેરીસનને ડીપવોટર તરફ ઘણી ઉશકેરાયલી હાલતમાં ધર્યો જતો જોયો હતો. ડીપવોટરનાં લાકડાનાં પુલ સુધી ઉમરાવ પુગ્યો ત્યાં સુધી 'સેન્ટ જોશફ' લોર્ડ હેરીસનની પુઠ તેની સહેજ પણ જાણુ વગર પકડી રાખી હતી; આ પછી તે બુઢો તે જગ્યા છોડી ગયો હતો. જે કે સેન્ટ જોશફ લોર્ડ હેરીસનનાં હાથે ખુન થતું જોયું હતું નહિ, તો પણ તેની સાક્ષી જુરી ઉપર મજબુત અસર કરી શકી, એમ જાણી લેતાં તમાશખીનોને સહેજ પણ મુશ્કેલી પડી નહિ. લોકોએ ખાતરીથી માન્યું કે લોર્ડ હેરીસનનું આવી બન્યું હતું.

આ નવા અજવાળાંથી સેન્ટ જોશફની જુથાની લોડ હેરીસનને ખુની ઠેરવવાને પુરતી થઇ પડી. અધવાના ધારાના હિમાયતી લોડ મેકફરશનની દલીલો બુદ્ધિ જોશફની જુથાનીથી હવામાં ઉડી ગઇ. જુરીએ એક મતે તેને ખુનના વાંક માટે તકસીરવાર ઠરાવ્યો. અને ન્યાયાધીશે લોડ હેરીસનને જોન ડેલનું જાણી જોઇને ખુન કરવા માટે મોતની સજા કીધી.

આ સજા જડજનાં મોઢામાંથી બહાર પડતાંજ કલેરા કાનના બહેર ફાડી નાંખે એવી ચીચયારી પછી બેશુદ્ધ થઇ ખુરસી ઉપરથી જમીન ઉપર તુટી પડી. તુરતજ ન્યાયાધીશ પોતાની જગ્યા છોડી ગયો. આથી કોર્ટમાં ગભરાટ ફેલાયો અને તખીયની મદદ સાથે કલેરાને તુરતજ મોટરમાં ‘પેલેસ’ મધે લઇ જવામાં આવી, જ્યાં જાન આવતાંજ કલેરા પોકેપોક રડી પડી.

લોડ હેરીસન ગમે એટલો અકારો છતાં તેને થયેલી સજાથી અને કેટીનાં દુઃખદાયક મરણથી કલેરા તરફ લોકોની દીલસોઝી એટલી બધી તો હતી કે તેઓ ગમનાં આંસુ રેડ્યાં વિના રહ્યાં નહિ. કલેરા ઉપર ચોતરફથી દિલાસાનાં તારો અને કાગલો ફરી વળ્યાં પણ તેણીને અસહ્ય દુઃખમાં સહેજ પણ સધીયારો મળી શક્યો નહિ. તેણીની હાલત પત્થરનું પથ્થુ દીલ પીગળાવે એવી હતી. તેણીએ ખાતરીથી માન્યું કે “હેરીસન પેલેસ” ઉપરની આ આફત તેણીના પેદર લોડ હેરીસન, અને બહેન કેટીની મગફરી અને ગરીબો તરફના ધિક્કારનું બુરું પરીણામ હતું. આ આફત



રફનો ધિક્કાર હતો, કુદરતનો ખુરામાં ખુરો માર માટે 'હેરીસન પેલેસ' સર્જવાર હતો.



### પ્રકરણ ૩૧ મું.

હરનો અંગાર કોઈ વખત સામે આપણનેજ બાળીને ભસ્મ કરે છે !

૧૩<sup>૧</sup> હેરીસનને થયલી મોતની સજા પછી બંદીખાનામાં પડતાં પોતાની ખરી સ્થિતીનું તેને ભાન થયું. મોતની ૧૧ આગમય તે એમજ સમજતો હતો કે ખુન જેવા પરાધનું તેનાં ઉપર ઘેરાયલું વાદળ વિખેરાઈ જવા થો નહિ, કેમકે તેના હાથો ન્યાયાશન ઉપર ખિરાજેલા શના હાથો જેટલાજ સાફ અને પાક હતા. પોતાને જ અદાલતમાં તેણે ઘણી શાંતીથી સાંભળી હતી, એકદ સખુરીથી સહન કીધી હતી. પણ બંદીખાનાની એખલો પડતાં તેને પોતાની સ્થિતિનો ખરો ખ્યાલ હવેજ સમજી શક્યો કે નિર્દોષ છતાં શુળી ઉપર 'નામોશીબયુ' ભયંકર મોત તેની સામે ડોળા કેલું હતું. તે ક્યારે ફાંસીને માથડે ચઢનાર હતો, ખાતો હતો નહિ. પણ તે એટલું તો સારી પેઠે સમજતો કે એકાદ પખવાડીઆમાં તેનો પ્યારો જન સુળી ટકનાર હતો. આ ખ્યાલ થતાંજ તે માથાથી તે પગ નકમી ધુજ્યો, અને એક બચ્ચાની પેઠે ઝારઝાર રડી

“ઓ ખુદા !” તે ઘુંટણીએ પડી મોટેથી પુકારી ઉઠ્યો, “જોન ડેલનું” ખુન નહિ કરવા છતાં મને ન્યાયાધીશ તરફથી થએલી મોતની સજા કુદરતનો મારી પર પુરેપુરો માર છે. આ જાલેમ સજા મારી મગફરી મારી તુમાખી અને ગરીબો તરફનાં મારાં ધીકકારનો કુદરત તરફનો બદલો છે. હું મારી દોલત ઉપર પુલ્યો, મારા પેદા કરનાર આપને છતી આંખે આંધળો બની ભુલ્યો—”

તે વધુ બોલી શક્યો નહિ. વોરડરે તેને ખબર આપી કે એક ઓરત તેને મલવા માગતી હતી.

“ઓરત ? એ મારી બેટી કલેરા હશે ? બલા વોરડર, હું તેને મલવા તપ્પાર છું.”

વોરડર ગયો—અને મેબલ તેની સાથે લોડ હેરીસન આગળ આવી ઉભી.

“કેણુ મેબલ ?” લોડ હેરીસને મેબલને જોતાંજ ગુસ્સાથી બોલી ઉઠ્યો,

“હા, હું મેબલ છું ! લોડ હેરીસન, તું તારી હાલતનો ખ્યાલ કરી શકેછ ? જવાબ દે કે તારી હાલત કેમ અને કેણુથી થયછ ?”

“મારી સુરી સરજત મગફરી, લોભ અને હસદ તરફની મારી મહોબતથી થયછ. પણ બોલ, તું અહીં કાંય આવી ? મારી વહાલી બેટી કેટી અને કલેરાને કાંય નહિ લાવી ? મારી તે વહાલી બેટીઓ કેમ છે ? આ આફત કહે કે સચુરીથી સહન કરવામાં તેવોમાં તાકાત છે ?”

“હું તે જાણુતી નથી—પણ મારા સવાલનો જવાબ દે ! તારી આવી કમબખ્તી કેણુને આભારી છે ?”

“હું તે જાણતો નથી.”

“ત્યારે જાણ અને ધુજ ઓ હવસી હેવાન, તારી આજની હાલત ડયુક ઓફ ગ્રેશામવાળી પાર્ટીમાં તારી બેઠમનીનો ભોગ થઈ પડેલી લીઝીની બેટી રોઝીને આભારી છે.”

“રોઝી ?” લોડ હેરીસન મેજલને ધારી ધારી જોઈ બોલ્યો, “હા તે મને યાદ છે. તેણીએ લીધેલા હડહડતા સોગંદ હું જુઠ્યો નથી. પણ કહે મને કે મારી આજની હાલત તેણીને આભારી કેમ બને ?”

મેજલ દીવાનાની તરેહ મોટેથી હસી પડી. અને ખીજીજ પળે તે બેહદ ગંભીર બોલી “લોડ હેરીસન સાવધ થા, મારા ચહેરા પર તારી નજર કર, ને જો કે હું કોણ છું ! હું રોઝી છું કે મેજલ છું ?”

“ઓ ખુદા !” લોડ હેરીસન ફાટેલા ડોળાએ મેજલને જોતાં પોકારી ઉઠ્યો. તે વધુ બોલી શક્યો નહિ. તે પોતાની બેઠક ઉપર ફસડાઈ પડ્યો અને પોતાનાં બંને ધુજતા હાથે આ પળે ખુલ્લી થઈ ગયેલી પોતાની બંને આંખો પર હાથ ઢાંકી દઈ બાળકની પેઠે રડી પડ્યો. રડવાથી તેની છાતી ખુલ્લી થવા પામી.

“હા, બરાબર છે ! તું મેજલના નામ હેઠળ રોઝી છે. અફસોસ-હું કેવો આંધળો બન્યો ! કહે મને કે ઓ ચંડાળ આરત, તારામાં સહેજે પણ દયા બાકી હોય તો તું મને મરતી વખતે સમજાવ, ખુદાને ખાતર સમજાવ, કે જોન ડેલનાં ખુન માટે હું ખીલકુલ નિર્દોષ છતાં ગુનેહગાર કેમ ઠર્યો ? ફાંસીને સજાવાર હું કેમ થયો ?”

“જાણ, અય જુખખ, કે તને જોન ડેલનાં ખુની ડેરવ  
ચોકડું રચનાર હું છું. ખુન માટે ખરી તકસીરવાર હું  
તારી રીવોલવર મારા કબજામાં લઇ ડીપવોટરનાં સરે  
આગળ ફેંકનાર હું છું. એક ખેરખાહતી ચીઠી લખનાર  
છું. લંડનની પાર્ટીમાં તારા કાનમાં ડુંક મરાવનાર હું  
જોન ડેલને કેટીનાં નામે બોલાવનાર હું છું. જોન ડે  
ગોળીથી જખખી કરી સરોવરમાં ફેંકનાર હું છું. તને ફાંસ  
ચઢેલો જોવાને ઇતેજાર હું રોઝી છું.”

લોડ હેરીસન તો આ લખાનક ઓરતના લયભીત :  
રારથી ગોચા દગાઇજ ગયો. ઢગલો થઇ તે ભોંય ઉપર ફસ  
પડી તેણે પોતાના આ વેરી મુદ્દા ગમ જોયાજ કયું.”

“સાવધ થા, ઓ સાવજ બનેલા ઇનશાન કે  
પાર્ટીમાં જવા પછી તારી રીવોલવર મારે હાથે કાઢડી  
ડીપવોટરના સરોવર ઉપર મઇ હતી, જ્યાં મારી ચી  
માન આપી આગમચથી જોન ડેલ હાજર હતો.”

“ઓ ખુદા ! આ તારો કેવો ખેલ ? પણ કહે મને,  
ઠગારી દયાહીણુ ઓરત, કે ડીપવોટરથી હેરીસન પેલેર  
પાછા ફરતાં મારા શરીરના પાછલા ભાગ પર લોહીનાં  
કેમ પડ્યા ? સમજાવ, ઓ ઓરત, મને સમજાવ નહિ  
હું ફાલ ખાઇનેજ મરી જવશ.”

“સમજી લે ત્યારે લોડ હેરીસન—સમજી લે કે મારી રી  
લવરમાની ગોળી જોન ડેલના હાથમાં લાગી. તેનો હાથ જખ  
થયો—લોહીલુહાણુ થયો. તે લોહી ડીપવોટરના ખુલને લાગવ  
ને તુંને લાકડાના ખુલને અધેલીને ઉભો રહેવાથી મને લા

કે તારા કપડાં પર લોહીનાં ડાઘ પડેલા હોવા જોઈએ. કહે મને કે એમ થયા વગર લોહીનાં ડાઘ તારા પોશાક ઉપર પડેજ કેમ ?”

“ઓ પરવરદેગાર ! મારી મગફળીને આ છુપો માર છે !” લોડ હેરીસન શીકકાફ્ય ચહેરે પોકારી ઉઠ્યો, અને તે પછી પોતાના બંને હાથો આસમાન ઉપર ઉંચા કરી બોલ્યો, “ઓ ઇનસાફ અને દાદનાં બાપ-મને તારી પનાહ બાપ. મારા પાપોની આ બુરામાં બુરી સજા છે-જે મારી જીવતી જીંદગીમાં તારે કળા છે.”

“તારો પ્રત્રાતાપ, ઓ ઘાતકી ઉમરાવ, હવે નકામો છે. તારો સુળી ઉપર અંજમ છે. મારા કીનાનો આ ધગધગતો અંગાર છે. તારી જીંદગીનો મેં સત્યાનાશ કીધોજ. ઓ જીલમગાર હેવાન, તારી કેટી મોતનો ભોગ થઈ પડીજ. તેણીની ભટકતી જીંદગીમાં તેણીની મીઠી જીંદગીનો નાશ થયોજ. મીસ કેનેથ બચી ગઈજ, તારી બહાલી બેટી પોતાની જીંદગી આ દુન્યાર્થી તજી ગઈજ.”

“ઓ નાતરસ દદા ! મારો પીછો છોડ.”

“ત્યારે લે તારી આંખો ફેડ.” આટલું બોલી તેણીએ પોતાનાં ખીસામાંથી એક ન્યુસપેપર ખેંચી કાઢ્યું, જે તેણીએ તેના હાથમાં મુક્યું.

કમનશીબ લોડ હેરીસને તે ન્યુસ પોતાના હાથમાં લીધું અને તે વાંચ્યું. ખીજીજુ પળે “મારી કેટી, પ્યારી કેટી !” નો પોકાર મારી તે જમીનદોસ્ત થયો.

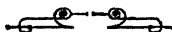
મેબલ-પથરની છાતીની મેબલ-લોડ હેરીસન ઉપરની

આ આફત જોઇ દાંત પીસવા પડી. તેણીએ વધુ વાર ત્યાં ઉભુ રહેવાની જરૂર જોઇ નહિ. જેવી તેણીએ લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન આગળથી પીઠ ફેરવી કે બીજી પળે તેણીની સામે તેણીનો રસ્તો ઘેરી ત્રણ શખશો આવી ઉભા.

“મેબલ ઉરફે રોઝી !” ત્રણમાના એક અધોર વયના શખશે તેણીનો હાથ પકડી કરડા અવાજથી કહ્યું. “જોન ડેલનુ ખુન કરવા માટે તારી પોતાની જુઝાની ઉપરથી હું તને ગીરફતાર કરું છું. તારા જયાવમાં જે પણ કંઈ તું બોલશે તે તારી વીરૂધ્ધ જશે. ખેંચતાણુ નારવા છે.”

તે સખશનાં મોઢામાંથી આ બોલો બહાર પડતાંજ મેબલ એકદમ ફગલાઇ ગઇ. હવેજ તેણીને ખ્યાલ થયો કે લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન આગળ જોન ડેલનું ખુનનો સાચો એકરાર કરતાં તે બીલકુલ ભાન ભુલી ગઈ હતી, હવેજ તેને ભાન આવ્યું કે વોરડરે બંદીખાનાનાં કાયદા વિરૂધ્ધ કેદી સાથે વાત કરવાને તેણીને જોઇએ તે કરતાં વધુ વખત આપ્યો હતો.

તેણીએ ખાતરીથી માન્યું કે બંદીખાનામાં તેણીને માટે મજબુત જોળ બીજાવવામાં આવી હતી, જેમાં તે આખાદ સપડાઇ ગઇ હતી. તેણીને ક્યાંથી ખબર હોય કે ખાનગી ડીટેક્ટીવોને તેણીને માટે મજબુત શક બેઠો હતો—જેના પરિણામે તેઓએ પોલીસની મદદ સાથે તેણીની મજબુત પુઠ પકડી રાખી હતી. આ છટકામાં રોઝી આખાદ સપડાઇ હતી.



## પ્રકરણ ૩૨ મું.



“જેને ખુદા રાખે—તેને કોણ ચાખે?”

ડીપવોટરનો સરોવર ઓલ્ડ કેસલ અને આરફડના ગામડાને છુટાં પાડતો હતો. આરફડનું આ ગામડું જેટલું નાનું હતું તેટલુંજ રળીયામણું હતું. તે ગરીબ ખેડુતોથી વસાયલું હતું, જેઓ પોતાનાં ગરીબ ઝુપડામાં વાસો કરી રહ્યા હતાં. આ સઘળાં ખેડુતો ગરીબ અવસ્થામાં હોવાથી આરફડને પોતાની દુન્યા સમજતાં હતાં. ખેડુતો વચ્ચે કેટલાંક માછીમારો પણ હતાં, જેઓ સરોવરમાંથી માછલીઓ પકડી ઓલ્ડ કેસલ ખાતે વેચતાં અને પોતાનો ગુજારો કરતાં.

જોન ડેલનાં ખુન માટે ચાલતી લોડ હેરીસનની તપાસ પછીનો તે દિવસ હતો—એ તેજ દિવસ કે જ્યારે લોડ ચીફ જસ્ટીસે લોડ હેરીસનને શંસીની સજા કરવાને હુકમ કીધો હતો. તેને લગતાં વર્તમાન પત્રનો ખાસ વધારો ઓલ્ડ કેસલ માં બહાર પડ્યો હતો.

આરફડના એક માછીમારનાં ઝુંપડામાં એક ગખર જવાનને ખીજાના ઉપર ખીમાર પડેલો, હાથમાં એક ન્યુસનો કટકો પકડીને એખલો એખલો પોતાના મન સાથે બકબકારો કરતો આપણે જોઈએ છીએ !

“ઓ મમ્મા ! મારી વહાલી મમ્મા ! તું ક્યાં છે ? તું મારા વગર દુખથી દીવાની બની ગઈ હશે ! મેં તારી પર કેટલાં સંખ્યાબંધ કાગલો લખાવ્યાં પણ તેનો એકબી જવાબ મળ્યો નથી. એમ કેમ ? ઓ મારી મીઠી માતાનું શું બી થયું

હશે? ઓ ખુદા, તું સીવાય તેણીને જોનાર કે અચાવનાર કોઇ નથી. અરે, હું ક્યારે જલદી સારો થાવું કે તરતજ તે બહાલી માતા આગળ જઇ પુણું !”

એટલું બોલી તેણે પોતાના હાથમાં પકડેલું ન્યુસ વાંચવા માંડ્યું. તેના હાથમાં એજ વધારો હતો. ખાર-ફૂડનાં ખેડુતો અને માછીમારો પ્રમાણીક રોટી પેદા કરવા સિવાય આસપાસની દુન્યાથી તદ્દન એખજર રહેતાં; અને વર્તમાન પત્ર વાંચવાનું તેઓને સહેજ પણ લાન હતું નહીં. ઉપલા જવાનના હાથમાં જે વધારો હતો તે અજબ સંજોગે તેનાં હાથમાં આવી પડ્યો હતો. માછીમારો તે ગિમાર જવાન માટે ઓલડ કેસલ ખાતેથી કાંઇ થોડીક ચીઝ લાવ્યા હતાં, જે આ વધારામાં બાંધેલું હતું. તેની નજર બધી ચીઝો બહાર કાઢતાં કાગલનાં તે ટુકડામાં છપાયેલાં લોડ્ હેરીસનનાં નામ ઉપર પડી. મથાળું વાંચતાં તે ચોંક્યો, જેમ જેમ તે વાંચતો ગયો તેમ તેમ તેનાં ગભરાતનો પાર રહ્યો નહિ. તેણે ભારે કમકમાટ વચ્ચે વાંચ્યું કે લોડ્ હેરીસનને જોન ડેલનું ખુન કરવા માટે લાંડનના ચીફ જસ્ટીસે ફાંસીની સજા કરવાનો હુકમ કર્યો હતો !

“ઓ લોડ્ !” તે જવાન પોતાના મન સાથે પોકારી ઉઠ્યો, “મારે આ જગ્યાએ એક પળવાર પણ થોભવું નહીં જોઇએ ! નિર્દોષને મારે અચાવવોજ જોઇએ !”

તે હેન્ડસમ જવાન વધુ બોલી શક્યો નહીં. તેના ખ્યાલો દુરદુર દોડતા હતા. લોડ્ હેરીસન ઉપર આવી પડેલી આફ-તથી તેની બંને આંખોમાં આંસુઓ ભરાઇ આવ્યા. પોતાના કંગાલ એરડામાં તે એકલોજ હતો.



આય આકૃતથી, ઓ ખુદા, કેટીનેા કેવો હાલ થયો  
યોતાના વહાલાં બાપ માટે એ છોકરી કેટલી હમણા  
શે ! બસ જાઉં ! હું આજેજ જાઉં—અને ફાંસીએ  
ડાં હેરીસનને મારી હાજરીથી બચાવું. જોન ડેલ  
હી, પણ બારફડના માછીમારના વેશમાંજ જમ્પને  
।ઉં——”

। તે ચુપ થયો—તે ખ્યાલોમાં ગીરફતાર થયો. થોડીક  
પુપકાદી પછી તે ફરીયા પોકારી ઉઠયો:—

કેટી, કેટી ! ઓ લેડાં હેરીસનની મગરૂર બેટી, આ  
માટે ખ્યાસો છે. તું હેરીસન પેલેસમાં કાંય જનમી ?  
।ડાં હેરીસન જેવાં ઉમરાવ બાપની બેટી બની !”

આગળ બોલતાં વળી પાછો એકદમ અટકી ગયો,  
ના ઉપર બેહદ ઉશકેરાયલી ધપે ઉઠી બેસી  
।ને હાથો આંખો ઉપર ઢાંકી જીવ સાથ બડબડયો—

હી—નહી ! એ નહીંજ બનશે ! દુન્યાની ખોટી માયા  
મત મારેથી દુર થાઓ ! હું કેટલો બેમુરવત નગુણો  
। વહાલી મધર ઉપરની આકૃતનો સેહજબી ખ્યાલ  
—ને કેટીને યાદ કરુંછ ! માતા, મારી બલી માતા !  
સદબસર ગુનેહગાર છું ! તમારી બદ દુઆઓનો  
ઝાવાર છું.”

જવાન—તે જોન ડેલજ હતો—તે હવે વધુ બોલી  
આ પળે એક બુઢો શખ્સ તે ઝુંપડીમાં દાખલ  
જોયું કે તે જવાન હદથી જ્યાદા ઉશકેરાયલો હતો.  
।,” તે બુઢાએ ઘણીજ માયાથી કહ્યું, “તને શું  
। કંઈ બુરું થયુંછ ?”

જોન ઉલે એક ગમગોસાર નીસાસો ખેંચ્યો—

“ઓ રહેમી મારા દોસ્ત, ઓલ્ડ કેસલમાં માઈં ખુન થયેલું ધારવામાં આવેછ. અને ખુનનો આરોપ એક નિર્દોષને માથે લાવવામાં આવ્યોછ. તેને ફાંસીની સજાનો હુકમ થયોછ. કેાઇ પણ રીતે તેને બચાવવાની મારી પવીત્ર ફરજ છે. તેમજ મને મારી વહાલી માતા તરફથી પણ કાંઈજ કાગજ મળતું નથી, તેથી હું ધણોજ તેણી માટે શીકરમંદ બનેલો છું. મારા જનના બચાવનાર ! ખુદાને ખાતર મને આજેજ ઓલ્ડ કેસલમાં પુગાડ. એક પણ પળની ઢીલ કરવી એ લોડ હેરી-સનના જાન સાથે રમત રમવા બરાબર છે.”

જોન ઉલના જાનનો બચાવનાર પેલો ખુદો માછીમાર તુરત ખરી હકીકત સમજી ગયો, અને પોતાના જવાન મીત્રને આજેજ ઓલ્ડ કેસલમાં પુગાડવા તક્યાર થયો.

જોન ઉલ મેબલની ગોળીથી જખમી થઇ ડીપવોટરના પાણીમાં ધસડાતો થયો તે વખતે તે ખુની ઓરતે તો એમજ માન્યું હતું કે તે જવાનનું આવીજ અન્યું. પણ કુદરતની ગતી ન્યારીજ હતી. મેબલ લાકડાંનો પુલ ઓળંગી ગઇ, તેજ પળે એક હોડકું પાણીમાં તરફડ્યાં મારતા જોન ઉલ તરફ ખેંચાઇ આવ્યું. આ હોડકું બારફડનાં એક ખુદો માછીમારનું હતું.

તેજ ખડતલ માછીમાર આ હોડકામાં સવાર થયેલો હતો. તેણે પોતાના મજબુત હાથોએ જોન ઉલને વખતસર હોડકામાં ઉંચકી લીધો. તે ખુદોએ જોયું કે તે જવાનના હાથમાંથી ઘોઘમાર લોહી વહેતું હતું, અને તે હદથી જમ્માદા

ચાકી ગયેલો દીસ્તો હતો. તેણે એવડા જોરથી હલેસાં મારવાનું ચાલુ કીધું—અને બારફડ તરફનો રસ્તો લીધો. તે જોન ડેલને એક પીતાનાં પ્યારથી પોતાનાં બુપડાંમાં લઇ ગયો. જ્યાં તેણે એક તખીખીનીજ કુશળતાથી તેની માવજત કીધી. જોન ડેલ આવી રીતે કુળતો બચ્યો હતો.

મેબલ ઉરફે રોઝીના પકડાવાથી આખા ઓલ્ડ કેસલમાં અજબ અચાંચે રૂપ લીધું. રોઝીની તપાસ કાયદાસર ચાલનાર હતી. લોડ હેરીસન નિર્દોષ હતો—એ ખીના બહાર આવતાંજ લોકોની ખુશાલીનો પાર રહ્યો નહી. તેમાં કલેરાની ખુશાલીનું પુછવુંજ શું ! કલેરા, હેનરી અને ડ્યુક ઓફ ગ્રેશામે રોકેલા ડીટેક્ટીવની ફતેહનું આ કાંઈ જેવું તેવું પરીણામ નહીં હતું.

લોડ હેરીસન જોન ડેલના ખુન માટે નિર્દોષ ઠી બાઆબર છુટો થયો. હેરીસન પેલેસમાં પાછો ફરતાં તેને મળેલું માન ઓલ્ડ કેસલની તવારીખમાં નોંધી લેવા જેવું થઇ પડ્યું. લોડ હેરીસન માટે વધુ અસરકારક તો એ હતું કે જે કામદારો અને ગરીબોને તેણે મગરૂરીથી ધીકકારી ઠોકરે માર્યા હતાં—અને જે ગરીબોથી તે સુગાઇ સો સો કાશ દુર નહાસતો હતો—તેઓ પણ તવંગરોની જોડેજોડમાં તેને આવકાર આપવાને બંદીખાનાથી તે હેરીસન પેલેસ સુધી હસ્તે ચહેરે અને ખુશાલ જીગરે રસ્તાઓ ઉપર સફસમારી ઉભાં હતાં !

કલેરાની ખુશાલીનું જ્યાન કરવું અશક્ય છે. તેણીને થયેલો સ્વપ્નો ખરો પડ્યો હતો. સ્વપ્નાનો ખીજો ભાગખી ખરો પડે એમ તેણીએ ખરાં જીગરથી ઇચ્છ્યું, જે કટી જીવતી હોવાનો હતો ! પણ તેણીને લાગ્યું કે એમ બનવું

આશારહીત હતું. તેણીએ પોતાની નજરોનજર પોતાની વડી વહાલી બેહેનને ત્રેનનાં અકસમાતથી મરણ પામેલી જોષ હતી. તેણીએજ પોતાના હાથો વડે કમનસીબ કેટીને પેરી-સમાં દફન કીધી હતી !

પણ વળી આખા ઓલડ કેસલમાં જે નવો હોહોકાર ફેલાઇ ગયો તે રોઝીએ બંદીખાનામાં કીધેલો આપઘાત હતો ! તેણીને ફાંસીને માયડે લટકવા ગમ્યું નહીં. લોડ' હેરીસન અને તેના કુટુંબ ઉપર પોતાની માતાનો કીનો લેવા જતાં તે પોતાનેજ હાથે આ જહાનમાંથી કુચ કરી ગઇ હતી. કલેરાએ તેણીના મરણથી ખરેખર છુટકારાનો દમ બેઝ્યો. તેણી પોતાના પ્યારા પેદરને જનોનીસાર વહાલથી બેટી. આ દેખાવ ધણો અસરકારક હતો. જ્યારે લોડ' હેરીસને પોતાની પ્યારી બેટી કેટીના મોતની સત્તાવાર ખબર કલેરાને મોંઢેથી સાંભળી ત્યારે તેનો વિલાપ અને પશ્ચાતાપ પાર વિનાનો હતો. તેને માટે કેટીનાં મોતનો ગમ અસહ્ય થઇ પડ્યો.

રોઝીનાં મોત પછી કલેરાએ તેણીના આખા ઓરડાની તપાસ લીધી, પણ તેણીની માતા લીઝીની તસવીર સિવાય તેણીને બીજું કશું હાથ લાગ્યું નહીં. સારાં નસીબે કેટી પોતાના બાપના પાપની જીવતી સાહદતને લગતાં ઓચરીયાઓ રોઝીના હવાલામાં ન રાખતાં પોતાની સાથે લઇ ગએલી હાવાથી કલેરા મેબલનાં ઓરડામાંથી કશું મેળવી શકી નહીં.



### પ્રકરણ ૩૩ મું.

“ નસીબ ! અજબ તુંજ પનાહ !  
અજબ તારી રીતી ને રાહ !  
આજે તેની પડતી-કાલે તેની ચઢતી-  
કરેછ તું ફકીરોને શાહ ! ”

હવે આપણા એક વખતના ગરીબડા વિલીયમ એ તરફ પાછી નજર કર્યે. તે બીચારાની છેલ્લા એક વરસ થયું હતીજ સુલઘ ગઈ હતી. હમણા તે એકાએક એક જાણીતા ડોક્ટર તરીકે પાછો પુટી નીકળ્યો હતો. તેણે પોતાના ખર-ચથી ઓલડ કેસલથી આશરે ત્રીસ માઇલના છેટે આવેલા એક નાના રેલવે સ્ટેશનની નજદીક એક સુંદર મકાનમાં એક ધર્માદા ઓસ્પીટલ સ્થાપી હતી. હા-વાંચનાર, તું અચરત થઈશ નહીં ! કુદરતના ખેલ કાઢવાર એવાજ વીચીત્ર હોય છે ! આગલો મુફલેશ વિલીયમ એ હવે આજે ગરીબ દર્દીઓને અહીંથી-તહીંથી-અને સઘળેથી શોધી લાવી, દરેક રીતનો તેઓને આસરો આપી ખુદ પોતાની સ્થાપેલી ધર્માતુ ઓસ્પીટલમાં તેમની માવજત કરવામાં મોટી મજાંહ લેતો હતો !

વિલીયમ એનાં કીસમતના ચક્રે એકાએક એક મોટી ઝાંક ખાધી હતી. આપણે જાણ્યે છીએ તેમ પોતાની માતાના મરણ પછી આ મુંગે મ્હોડેનો જવાન ઓલડ કેસલ એકાએક છુપાછુપ છોડી ગયો હતો. પોતાના દોસ્ત જોન ડેલના માથે નહિ પડવાના વીચારથી તે અચબુચ કાઢને કહ્યા વગર કે

ચાલી ગયો હતો. તે ક્યાં ભટકતો હતો તે જોન ડેલ ગમે તેટલી શોધ કરવા છતાં જાણી શક્યો નહિ. બચાવેલા થોડા પૈસા સાથે તે ઓલ્ડ ફેસલથી જરમની જવા ઉપડી ગયો. જાતે પોતે મેહનતુ અને ખડતલ હોવાથી વીલ્યમને અંતે જરમનીના વીજળીથી દરદો સાજ કરનારા એક કુશળ તખ્તીય ડોક્ટર વોડકોફના હાથ નીચે એક આસીસ્ટન્ટ તરીકે નોકરી મળી. ઉલટમંદ, ઉદ્યોગી વીલ્યમ તુર્તજ દીલ નાખીને આ લાઘન પછવાડે મડ્યો. પરિણામ વીલયમ માટે બહુજ ફતેહ-મંદ આવ્યું. તેને વીજળીથી દરદો સાજ કરવાની વિદ્યામાં ફક્ત છજ મહીનાની અંદર એવી તો ઉંચી કુશળતા મેળવી કે તેનો ઉસતાદ વટીક અજબ થયા વિના રહ્યો નહિ.

વીલ્યમની જાતી ચંચલાઇ-તેની ખંત, ઉલટ અને ઓરીજનાલીટી,—તેની મહેનતુ ખાસીયત બધો ડાં વોડકોફ થોડાજવારમાં પુરેપુરી જોષ શક્યો. વિલ્યમ એ જેવો પ્રમાણીક, સાચો અને સદગુણી જવાન તેને તેની આખી જીંદગીના માર્ગમાં કદી પણ મળ્યો હતો નહિ. આ ધરડો ઉસતાદ તેને ફક્ત એ મહીનામાંજ પોતાનાં ફરજંદની માફક પ્યાર ભરી નજરથી જોવા શીખ્યો. તેની ચગોર ચશ્મો વીલ્યમની દરેક હીલચાલ તેમજ તેના હમેશના દુઃખી ઉદાસ ચહેરા ઉપર ખારીક રીતે વળગેલી રહેતી. ડાં વોડકોફે ખરા જીગરથી આ ચંચલ છોકરાને પોતાનો હુન્નર એક પીતાનાં વહાલથી શીખવવા માંડ્યો—અને જરમની આબ્યાને ભાગ્યે જ મહીના થયા હશે કે વીલ્યમ આ નવી વૈદક વીદ્યામાં અજબ જેવી કુશળતા મેળવી શક્યો.

કુદરતની ગતી ન્યારી છે. જ મહીના બાદ જુઠાપાની

ખીમારીનો ભોગ થઇ પડી તે બલો ઉસ્તાદ એકાએક મરણ પામ્યો. ત્યારેજ વીલ્યમે બેહદ અળાએખી વચ્ચે બેયું કે તે ખુદો તખીજ તેને પોતાની તમામ માલ મીલકતનો એકલો વારસ બનાવી ગયો હતો ! આ ફાની દુન્યામાં તે ખુદો એકલોજ હતો. જવાનીમાં તેને પ્યારનો કડવો અનુભવ મેળવ્યા પછી તે આ દુન્યામાં કાંઈખી ઓરતમાં માનતો હતો નહિ. ખુદા તરફની ફરજ બળવ્યા પછી તે દરદી તરફની ફરજ બળવવામાં મશગુલ રહેતો. પણ વીલ્યમની ભુખમરાથી મરેલી માતાની દુખ ભરેલા કાદણીથી, તેમજ તેની માફક વીલ્યમખી પ્યારમાં નાઉમેદ બનેલો દરેક ઓરતોને ધીકકારતો નહાસ્તો ફરતો બેઠા, કુદરતી તેનું દીલ કાંઈ અબળ તે છોકરા તરફ દોડ્યું હતું. કુદરતે તેનાં માર્ગમાં વીલ્યમ એને હડસેલી દીધા પછી તેણે તે જવાનને પોતાનો વારસ બનાવવાનો પકકો ઠરાવ કરી રાખ્યો હતો.

વીલ્યમનું નસીબ ફકત થોડા મહીનાનીજ રમતમાં ઓર્ચીતું ફરી ગયું હતું. પોતાના મરહુમ મુરખખી પીતાને તોલના ઉસ્તાદની બરકતથી તે હવે પાંચ પૈસે સુખી થયો. તેણે પોતાનું નામ બદલીને વીલ્યમ વોડકોફ રાખ્યું અને પોતાની જીંદગીનો સફે ઉથલાવી નાખનાર આ ખુદા તખીજની યાદમાં તુર્તજ-આગલ લખ્યા પ્રમાણે-એક ધર્મદા ઓરપીતાલ સ્થાપી.

ઓહડ કેસલ અને તેના આસપાસનાં ગામડાઓમાં તેમજ લંડનમાં ગરીબોથી વસાએલાં લતાઓમાં તે લટાર મારતો, ધરોધરની મુલાકાત લેતો, અને જે લાચાર બેચાર દરદીઓ મળી આવતાં તેઓને સમજાવી પોતાના બરચથી

પોતાની ઓસ્પીટાલમાં લાવતો, તથા બેઠક ખંત અને કાળ-જીથી તેઓની માવજત કરતો.

અફસોસ ! તેની આ ફતેહ પોતાની નજરોનજર જોવાને તેની માતા આજે હાજર હતી નહિ ! તે જીન્નતગુજન માતાએ જોએલો સ્વપ્નો આજે કેવો ખરો પડ્યો હતો તે જાણવા તે વહાલી મા જીવતી હતી નહીં !

એક સાંજે હાથમાં એક માતાની તસવીર સાથે ૬૦ વીલ્યમ વોડકોફ ઓસ્પીટલમાંના પોતાના ખાનગી ઓરડામાં દુખભરેલી ગઇ ગુજરી યાદ કરતો પોતાના કુતરા કારલો સાથે બેઠો હતો. આગલા ખ્યાલોની દારમાળા સાથે કમનસીબ હીલડાની દુખ ભરી યાદ તેના મગજમાં ધસી આવી. તેણે તેણીને તેમજ પોતાના પીતાને તેની માતાના કહયા પ્રમાણે શાધી કાઢવાની ઘણીખી કાશેશ કીધી હતી પણ બધું ફેકટ ગયું હતું.

બધાં દુખ ભરેલા વીચારો કરતો છેલ્લે કંટાળી તેને જોન ડેલના હાથે લખાયલું એક પુસ્તક કહાડી વાંચવાનો વીચાર કીધો, પણ તે આજે મુદ્દલ વાંચી શકતો હતો નહિ. તેનું બેજીન ચરવા ગયું હતું. અંતે છેલ્લે ચોપડી પટકી થોડો વખત બહાર ખુલ્લી હવામાં ફરી આવવાનો વીચાર કરી તે નીકળ્યો, તે વીચારોમાં લીન થઇને ચાલતો હતો. પોતાના ગમખાર વીચારો દુર કરવા તેણે ઘણી કાશેશ કીધી પણ તે દુખી વીચારો આજે તેનો પીછો છોડવાજ માગતા ન હતા. તેટલા એકા-એક તેને કાને થોડેક દુરથી એક અબજાનો દુખથી ડચકાં ખાવાનો અવાજ પડ્યો. તે એકદમ ચોક્યો. પોતાના કુતરા સાથે તેજ ધડીએ જો જાણુથી અવાજ આવતો હતો ત્યાં દોડ્યો. ત્યાં વીલીયમે શું જોયું ?



તે એક ખરેખર ગમખાર દેખાવ હતો. ઠંડીથી ઠંઠરતી, ભુખમરાથી અધમુવી જેવી થએલી એક કમનસીબ બાળા રડતી જમીન ઉપર ફસડાઇ પડેલી હતી. તેણીનો પોશાક હાલ-હવાલ અને ફાટી ગયેલો હતો. તેણી એવી ખરાબ રીતે જમીનદોસ્ત થઇ પડી હતી કે પોતાનો પગ વટીક ખસાડી શકતી નહતી. તેણીના પગમાં દેખાઇતી સખ્ત કળતર થતી હતી અને દર્દને મારે તેણી અડધી બેભાન જેવી હાલતમાં હતી.

વીલીયમ તરતજ દયાથી તે હીલુભાગ્ય છોકરી આગળ ગુઠ્ઠામંડીએ બેસી ગયો—અને તેણીની “પલ્સ” તપાસી. પછી તુર્ત પોતાના ખીસાંમાંથી ઍનડીની “ફ્લારક” કાઢી તેણીને હુશીયારીમાં લાવ્યો. આથી તે સુંદરી થોડી હોશમાં આવી—અને તેવુંજ તેણીએ ફાટુ ફાટુ એખલુ પોતાના મન સાથે બોલવા માંડ્યું—

“ઓ હું ક્યાં છું? હવે મારું શું થશે? ઓ ખુદા ! આ દુન્યામાં મારું કોઇજ નથી ! હવે હું એખલી ક્યાં જવશ ? મેં ગઇ કાલનું કાંઇજ ખાધું નથી. ઓ હવેજ ભુખમરો કેવો છે તેનો મને વીચાર આવેછ. કોઇ મને દયા કરી પાણી આપો ! ઓ, મારા પગને શું થયુંછ ?”

ખચીત ! તે જવાન ઓરતના પગની ઘુંટીમાં અસહ્ય વેદના થતીજ હોવી જોઇએ—કેમકે તેણી કળવાઇને રડવા પડી. તેણીના આવા તવલાટથી વીલીયમને ઘણુંજ લાગી આવ્યું. ખીચારી કોઇ તેનાજ જેવી નસીબની લીલી એખલી અટુલી હતી !

તે છોકરી ગમ માયાથી જોઇને તે બોલ્યો: “બાનુ, શું તમને પગમાં ઘણીજ કળતર થાયછ ? જરા મને તમારું “શુ”

કાહડીને તપાસવા દેશો તો હું તમુને થોડીખી રાહત આપી શકશ. ”

તે છોકરીએ પોતાની સુંદર રડતી ઉદાશીત કાળી આંખો ઉઘાડી અને ડચકાં ખાતાં કહ્યું—

“ મને ઘણીજ કળાતર થાયછ ! ખુદા ખાતર તમે હાથ ના લગાડતા. ”

“ પણ—મેડમ—તમે કાણુ છેઓ ? ને અહીં તમુને શું હોનારત થઇ ? ”

“હું અહીં તદન એખલીજ આવીછ. મારું નામ મરાયા લી છે. હું ડોં વોડકોફની નર્સ માટેની જાહેર ખબર વાંચી તેવણુને ત્યાં નર્સ તરીકે રહેવા આવી, તેટલાં આય મને અકરમાત થયો ને હું પડી ગેઇ ! ”

વળી પાછી તેણી દદ્દ નહિ ખમી શકવાથી હાંફવા લાગી. વિલ્યમે સંભાળથી તેણીનેા પગ જોઇને બાંધી સેહજ ‘માસાઝ’ કર્યો. દેખાઇતી રાહત તે છોકરીને થઇ—કેમજે તેણીના ચેહરા ઉપર કરારનો છાપ ફરી વલ્યો. વીલ્યમ નરમાસથી બોલ્યો—

“ બાનુ, જરાખી ડરો ના ! હું પોતેજ ડોં વોડકોફ છેઉં. હું હમણા તમુને સંભાળથી ઉંચકીને મારી ઓરપીટ-લમાં લઇ જવુંછ. તે અહીંજ તદન પાસેજ છે. ”

હજી તો તે છોકરી કાંઇ જવાબ દે તે અગાઉ એક પુલની માફક તેણે તેણીને ઘણીજ સંભાળથી ઉંચકી. તેમ કરતાં તેણીના લેવાયલા ખુશ્સુરત ચહેરા પર તેની નજર પડી. તે ચોંક્યો ! તેણીની કાળી મોટી આંખો સાથ પોતાની આંખો મળતાં તેને એમજ લાગ્યું કે તે અગાઉ કેટલે તેણીને

હજી તો તે છોકરી કાંઈ જવાળ દે તે અગાઉ એક  
 । માફક તેણે તેણીને ઘણીજ સંભાળથી ઉંચકી. તેમ  
 તેણીના લેવાયલા ખુબસુરત ચહેરાપર તેની નજર પડી.  
 ક્યો ! તેણીની કાળી મોટી આંખો સાથ પોતાની  
 યો મળતાં તેને એમજ લાગ્યું કે તે અગાઉ કંઈ તેણીને  
 હતો ! તે બુટ્ટીકુલ એ ડાળાઓમાં કાંઈ અજળ જેવું  
 અને ગમગીની વંચાતી હતી, જે જોઈ તે દુખથી દાઝી  
 એટલુંજ નહિ પણ તેનાં જીવરમાં એક ન સમજ પડે  
 અજળ જેવી લાગણી પેદા થઈ !

(જુઓ સફા ૩૦૮ મો.)



મળ્યો હતો ! તે બુટીકુલ એ ડાળાઓમાં કાંઈ અજબ જેવું દુખ અને ગમગીની વંચાતી હતી, જે જોઈ તે દુખથી દાઝી ગયો. એટલુંજ નહિ પણ તેનાં જીવનમાં એક ન સમજ પડે તેવી અજબ જેવી લાગણી પેદા થઈ !

વીલ્યમે તે છોકરીને પોતાની ઓસ્પીટલમાં લઈ જઈ તેણીની અતીશય કાળજીથી સારવાર કરવા માંડી. જે ખત અને મહેનતથી તેણે આ નવી પેશન્ટના પગને “બ્રેનડેજ” કર્યો તેથી આખી ઓસ્પીટલમાં અજબની અને ચકચાર મચી રહી—કારણ કે હંમેશાં ૩૦ વીલ્યમ ઓસ્પીટલ સાથે અસાધારણ ‘રીઝરવડ’ અને કરડો રહેતો હતો. ઓસ્પીટલમાં તે ગરીબો સાથે જેટલો લલો હતો તેટલોજ નસો સાથે સખ્ત હતો. તેનો ધાક એટલો બધો હતો કે આખી ઓસ્પીટલ તેનેથી ધ્રુજતી હતી. તે કદી કોઈ સાથે હસતો નહિ અને સદાનોજ બરીયેલ અને ગમગીન ફરતો. આ બધું છતાં સર્વે તેને ચાહતાં ને માન આપતાં.

તે “પેશન્ટ” ઓસ્પીટલમાં લાવ્યા પછી તેણીની તબીબીયત વધુ બગડી. હાડમારી, ચીંતા, થાક અને ખોરાક વગર તેણી તદ્દન નસોસ થઈ ગઈ હતી બીજે દીવસથી તેણીને જરા “બ્રેન ડીવર”ની શરૂઆત થવા માંડી વીલ્યમની ચીંતા અને નાસીપાસીનો પાર ન હતો. તે આ છોકરી તરફ કોણ જાણે એવા કાંઈ ગુપ્ત વીચીત્ર જોશથી ખેંચાતો હતો કે રાત અને દીન એક કરી તે ખડે પગે તેણીની આગળનો આગળ રહી તેણીની સારવાર કરવા પડ્યો. તેનો મોટો ગમ એજ હતો કે તેણી કોણ હતી, ને ક્યાંથી આવી, તે પોતે જાણતો ન હતો.

પણ અંતે આંઠમે દીવસે મામલો બદલાયો !

વીલ્યમની રાત અને દીનની સખત મહેનતનો બદલો અંતે મળ્યો. આંઠમે દીવસે તાવ ખીલકુલ ઉતરી ગઇ-અને પહેલીવાર તે છોકરીએ આંખ્યો ખોલી પોતાના બચાવનાર ગમ જોયું !

ખીજ ત્રણ દહાડા ગઇડી ગયા. હવે પેશન્ટને કાંઇ ન્યુસ પેપરો વાંચવાની રજા મળી હતી. તેણીએ વાંચવા ન્યુસો માંઝ્યા જે વીલ્યમે મોકલ્યાં. પણ જેવી તેણીની નજર એક ફકરાનાં મથાલા પર પડી કે તેણી ત્યાં સમેત ખીછાણા પર ઉછળી બેઠી. ત્યાં જોન ડેલનું મરણ અને લોડ' હેરીસનના ફ્રાંસી જવાની ખબર છપાયેલી હતી ! આખો ફકરો ફાટી ફાટી આંખ્યે વાંચી તે છોકરીએ એક જીગરતોડ ચીચારી પાડી-અને ત્યાંજ બેહોશ થઇ પડી !

ઓસ્પીટલમાં પાછો ગભરાટ મચી રહ્યો. ડા० વીલ્યમને તરત બાહરથી બોલાવવામાં આવ્યો. તેણીની આવી હાલત જોઇ તેની અકળામણનો પારજ રહ્યો નહીં. તેણીને કાંઇ એકાએક “શોક” લાગવાથી પાછી બેઝને અસર થઇ હતી એ ખોલ્લુંજ હતું.

વળી પાછા ખીજ ૧૪ દીવસ મોત અને જીવતની વચ્ચે તે છોકરીએ કાહડ્યા. વીલ્યમની અને સર્વેની હદ વનાની કાળજીથી તેણી હલવે હલવે સાજી થતી ગઇ. પણ તેણી કાંઇ અજબ જેવી શોકાતુર અને ગમગીન રહેતી, જે જોઇ વીલ્યમનો જીવ બળી જતો. એવું તેણીનું શું ભારે દુખ હતું, જે તેણીને મારી નાખતું હતું તે જાણવા તે ધ્રજોળ આતુર

હતો. તે માટે તેણીને ઘણુંખી પુછતો પણ તેણી ગમખાર હસીને તેને ઉડાવ્યા કરતી.

એક સાંજે તે ગરીબોના કામથી ઘણાજ થાકેલો ને કંટાળેલો મરાયાને જોવા આવ્યો. તે દહાડે તેણી દેખપતી વધારે તટાર હતી. પણ તેણીના મુખડા ઉપર ગમગીસાર છુપા વીલાપનો ચીલ્લો હતો. જોનના દુખભરેલા મોતનો તેમજ પોતાના બાપનો વીચાર કરતી તેણી ઢાલ ગોયા આશ્વત્થું અને ત્રાજીડીનું જીવવું પુટલુંજ હતી !

છાતી ચીરી નાખનારા દુઃખી વીચારો કરતાં કરતાં હવે તો તેણીનું મસતકખી ફરવું હતું ! અંતે ઘણો વીચાર કરી તેણી છેલ્લી એકજ વીચાર પર આવી હતી કે તેણીએ હવે હમેશ આ ઓસ્પીટલમાંજ નર્સ તરીકે રહી ગરીબોને પોતાની જીંદગી અપૂર્ણ કરવી અને બને તેટલું દુઃખી ગરીબોનું ભલું કરી, જે મહા પાપ તેણીએ કયું હતું તેનો ખંગ વાળી આપવો;—પછી સાફ અંતકરણ સાથ અહીંઆ નહીં તો પેંડી દુન્યામાં જોનને મળવું.

તે આ બધા શોકાતુર વીચારોમાં ગુંથાયલી હતી તેટલાં વીલ્યમના આવવાથી ખલલ પડી. તેણીનો ઉતરી ગયેલો ચહેરો જોઇ વીલ્યમે ઘણીજ બજાઇથી એકવાર ફરી તેણીની ગમગીનીનું કારણ પુછ્યું. તેણીએ પોતાનો દુખી હેવાલ કહ્યો. તેણી તદ્દન આ દુન્યામાં એખલી પડી ગેઇ હતી—તેણીનું કોષજ ન હતું ને તેણી પોતાની જીંદગીથી કંટાળી ગેઇ હતી; તેટલાં ઓસ્પીટલની નર્સ માટેની જાહેર ખર્ચ વાંચી તેણી એક નર્સ તરીકે રહેવા આવી હતી; પણ કમભાગ્યે અકસ્માતથી પડી જવાથી ભલા ડાક્ટરે તેણીને મરતી બચાવી હતી ને હવે તેણી ત્યાં

એક નર્સ તરીકે રહી ગરીબોના કામમાં તેને મદદ કરવા બહુ આતુર હતી !

અલગતાં ૩૦ વીદ્યમના છુપા હરખનું શું વર્ણન થઇ શકે.

“ મીસ લી ! તમે આટલાં જવાન અને નાણુક છેવે, તો પછી ગરીબોનો આય ઝહેમતનું ભારી કામ કેમ ઉઠાવી શકશો ? વીચાર કરો ! ”

“ ઓ નહિ નહિ ડાક્ટર—એમ ના બોલો ! હું એથીબી ભારી કામ ખનાવી શકશ ! ઓ હું આ દુન્યાથી એટલી અધી ધરધ ગમ્મ છે મને મારી જવાન જીંદગી તદ્દન અકારી થઇ પડીછ. ગરીબ દરદીઓની સેવા કરવામાં હું મારો વખત ગુજારવા માગુંછ હું નર્સ તરીકેની મારી ફરજ અગ્ગવવા માગુંછ. દુન્યાથી કંટાળેલાઓ માટે ગરીબ લાચાર દરદીઓની માવજત કરી તેમનો જાન બચાવવા કરતાં વધુ બહુ શું હોઇ શકે ? સાહેબ, એક વખત એવો હતો કે હું ધનના ઢગલા ઉપર આલોટતી હતી, પણ હવે વખત બદલાઇ ગીયોછ ! ”

તે બીમાર અજળાએ એક દીબો તાલ્લીને હાથ મારી—

“ ડાક્ટર, મુફ્લીસ માણસોને થોડાજ વખતપર હું ઠોકડે મારતી હતી. હું આ ખોટી દુન્યામાં મોહીની પર નાહક પુલતી હતી, કુદરતનાં બાપને ભુલતી હતી ! કુલ જ્ઞેહાનનો પેદા કરનાર મારી આ ભુલ સાંખી શક્યો નથી. હું દુન્યાની ફરેબી જાલમાં ફસી પડી; દુન્યાનાં ખરા રંગને એકાએક એક દહાડે જોઇ શકી. ગરીબો તરફના મારા આગલા ધીકકારનો બદલો હવે તમારી માયાવંત પનાહ હેઠળ મારા આ હાથોએજ



તેમની માવજત કરી વાળી આપવા માગું છું. મારી બાકી રહેલી જીંદગીની આ એક છેલ્લી અને એકલીજ ઉમેદ છે.”

વીલયમે જોયું કે આ વેળાએ તે ખુબસુરત ઓરતને એટલું બધું તો દુખ થતું હતું કે તેણીની આંખોમાંથી તડતડ આસુઓની રેલ તેણીની જાતી સુધી ટપકતી હતી. આ દેખાવથી તે ભલા ડાક્ટરને પણ લાગી આવ્યું. તેણીની આ ઉમદા ઓફર તે ના પાડી શકેજ કેમ ? ખરાં ? જીવનથી કામ કરનારી નર્સની તેને મોટી જરૂર હતી-જેને કુદરતે તેનાં માર્ગમાં અજબ સંજોગે લાવી મેલી હતી.

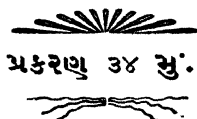
“બાનુ”, વિલયમે ઘણી દયાભરી લાગણીથી તેણીને સંધીયારો આપતાં કહ્યું, “તમારી માયાવંત ઓફર હું ઘણીજ ખુશી સાથે સ્વીકારું છું. મને દરેક વડી છે કે આ ઓસ્પીટલનાં દરદીઓની સીસટર ઓફ મરસી તરીકેની ઉમદા ફરજ તમે ઘણી ફતેહમંદ રીતે બજાવી શકશો. એક વખત એવો પણ આવશે કે ગરીબ દરદીઓની દોઆથી તમે તમારું આગલું સુખ અને આરામ પાછાં મેળવી શકશો.”

ડાક્ટર આમળ બોલી શક્યો નહીં. તે છોકરીએ તેને આગળ બોલતાં અટકાવી દીધો.

“કદી નહિ ! મારા આગળા સુખ કે આરામ માટે મને હવે સહેજથી દરકાર નથી, ડાક્ટર ! તવંજરીની તકલીદો મોજ કરતા સાન્ય અંતકરણ સાથનું મોત મને ઘણું વધારે પસંદ છે.”

તેણી વધુ બોલી શકી નહિ. આ ઓરત જે હમણા સુધી વિલયમ સામે ખીજાણા ઉપર ખડી બેસીને બોલતી હતી તેણી હવે દુખથી ખીલકુલ આઝેજ બની પલંગ ઉપર ફસડાઈ પડી.

તેણીને એકકી ટગરે જોતો સદાનો તે સાવધ જવાન ગાફેલ બની બેસીજ રહ્યો. આ વેળાએ તેનાં જીગરમાં તેની મરજી વીરૂદ્ધ અદ્ભુત ખ્યાલોએ ધર કીધું. તેવા ખ્યાલોનો તેને અત્યાર અગાઉ કદી પણ સ્વપ્નો વટીક આયો નહિ. તેણે જોયું કે આ અદ્ભુત ‘ખ્યુટી’ એ તેની જીંદગીનો સફે થોડીક માનીટની મુલાકાત દરમ્યાન ખીલકુલ ફેરવી નાખ્યો હતો.



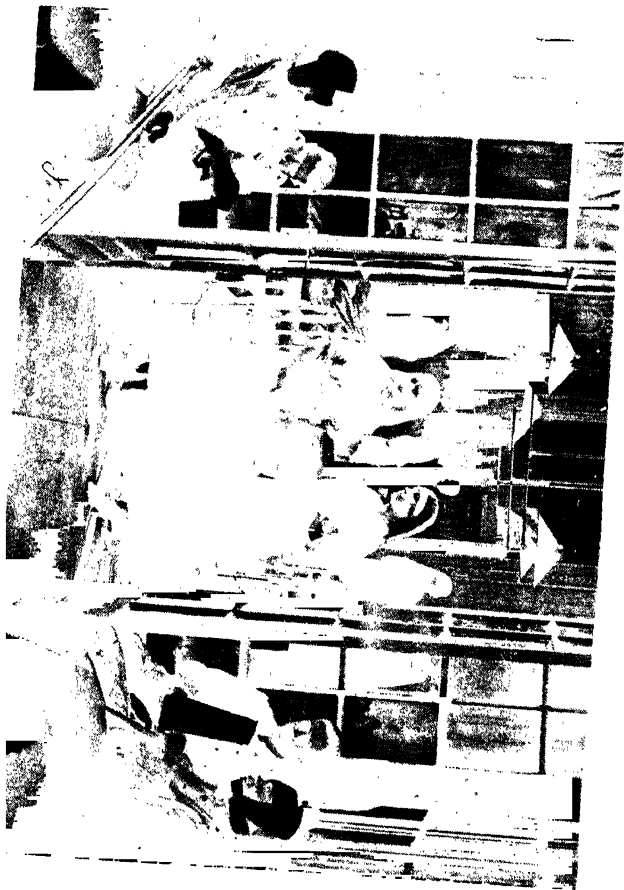
પ્રકરણ ૩૪ મું.

“મારે મનથી દુન્યા હવે દુખીજ ગયલી છે !”

પાણીના વેળાની પેઠે વચમાં ખીજ ૧૫ દાહડા ગખડી ગયા. ડાઁ વીલયમ વોડકોફની ઓસ્પીટલમાં મરાયા લીના દાખલ થયા પછી તે તખીબની તેમજ તેના ખાતાંની રગોમાં નવું લોહી દાખલ થવા પામ્યું હતું ! આ નવી હેડ મેત્રનનાં કારોખાર હેઠળ ઓસ્પીટલનું ગોયા રંગરૂપજ ફેરવાઇ ગયું હતું. ડાઁ વિલયમની કુશળતાની જોડે જોડ “દયાની બહેન” મીસ મરાયા લીની દરદીઓ તરફની કાળજી વીશેતી વાખવાખી એટલી બધી તો આસપાસ ફેલાવવા પામી કે લંડનની મોટી મોટી ઓસ્પીટલોને ખાજુએ મેલી દુર વેરથી દરદીઓ એજ વોડકોફ ‘કીલીનીક’ મધે ખેંચાઇ આવતાં હતાં ! આણી મેર ઓરતો તરફ અભાવ ધરાવનાર તે જવાનમાંખી અજબ ફેરફાર થયો હતો. દરદીઓ તરફની ફરજ બજાવવા પછી આ બલો તખીબ તે દીલસોજ “દયાની બહેન” સાથે જ્યારેખી એકલો

પાણીના રેળાની પેઠે વચમાં ખીજ ૧૬ દાહડા મળી  
 ગયા. ૩૦ વીસ્યમ વોડકોફની ઓસ્પીટાલમાં મરાયા લીના  
 દાખલ થયા પછી તે તખીખની તેમજ તેના ખાતાંની રગોમાં  
 નવું લોહી દાખલ થવા પામ્યું હતું! આ નવી હેડ મેત્રનનાં  
 કારોખાર હેઠળ ઓસ્પીટલનું ગોચા રંગરૂપજ ફેરવાઈ મયું હતું.

(બુઝો સફે ૪૧૪ મો.)



પડતો ત્યારે તે પોતાની આગળી તમામ દુઃખી યાદગારીઓ ભુલી જતો.

“મીસ લી,” એક દિવસ તેણી સાથે એકલો પડતાં તે ખોખરા ઘાડા સાથે બોલ્યો, “આપણી બંનેની જીંદગીનાં પાસાં અચ્ચુચ બીલકુલ ઉલટાઈ ગયેલાં હું જોઉં છું !”

મરાયા ચોંકી. તેણીએ પોતાની ખુરશી આગળ તાણી ધણા ધ્યાનથી વિલયમને સાંભળવામાં રોકાઈ ગઈ.

“મીસ લી !” વિલયમે આગલ ચલાવ્યું, “એક વખત એવો હતો કે જ્યારે હું હમણાની કાની ધનવાન નહિ હતો. એક સુકકા પાઉં ના દુકકા માટે ફક્ત સવા વરસની વાત ઉપર તવળતો હું સાદા વીલયમ એ તરીકે ઓળખાતો હતો.”

“તમારો ગમગીન ચેહરોજ એ હકીકત કહી આપેછ, ડોક્ટર !” મરાયાએ બહુ ધીમા અવાજે જવાબ વાળ્યો, “પણ મને તમારી વાત સાંભળવા ગમેછ. તમને વાંધો નહોં હોય તો મને બધું કહેશો ?”

“સરટનલી ! તમારી આગળ મારું દીલ ખોલતાં મને કંઈ અજબ રાહત મળેછ, મીસ લી ! સાંભળો; મારી મરતી માદરને બચાવવા ખાતર હું લિખારી બની એક જુદમી તવંગર ઉમરાવ આગળ હાથ ઓળવાને પણ ચુક્યો હતો નહિ; પણ મેં તે સંગ દીલના પીયર અને તેની બેટી સોડેથી અપમાન, ધિક્કાર અને ઠોકડો સ્તિવાય બીજું કશું મેળવ્યું નહિ. બાતુ, મેં મોટા અફસોસ વચ્ચે જોયું કે તે તુમાખી ઉમરાવ કરતાં તેની વડી બેટી ગરીબો તરફ વધુ જીલમગાર હતી.”

કેટીનાં ગળામાં ગોચા કાચકી બાઝતી હતી ! પણ જેમ તેમ હોઠ પીસેલા રાખી તેણીએ ધુન્નતે જીવે પુછ્યું—

“અને, ડોક્ટર, તે લોકનાં નામ ?”

“તેઓ લોર્ડ હેરીસન અને તેની ખુબસુરત પત્નિ ૨  
છોકરી કેટી હતાં, જે મગરૂર ચોરત આજે મોતનાં પાલ  
સુતેલી છે !—શું છે ? મીસ લી, તમે હમણા કંઈ બરાબર  
પણે દીસતાં નથી ! મારી વાતથી તમને કંઈ કચવાટ લાગે

ખચીત ! મરાયાને હમણા લાગતું હતું કે તે  
થવાની અણી પર હતી ! તેણીની આ હાલત વિલયમે  
લીધી. તે ગભરાટનો મારયો. તેણીની પાસે ધસી ગયો.  
તેણીનો નાનુક એક હાથ પોતાના હાથમાં લઈ બીજો  
માથાથી તેણીનાં ખભાં ઉપર મુકયો.

“કંઈ નહીં—કંઈ નહીં, ડોક્ટર ! મને કંઈ નથી. ત  
કેરીયત આગળ ચલાવો.”

“મીસ લી, તમે કેવાં નરમ જીવનનાં છો કે  
કમનસીબ જીંદગીનાં આગળા સફાની થોડી વીગતોએ  
નાનુક હાથે એટલું બધું પીગળાવી નાંખ્યું ! આપણી  
ગીના માર્ગમાં આવા ખાડા ખાખોચીયા અને ટેકાદ  
આડે આવ્યા વિના રહેતા નથી. કીસમતનાં ચા  
કંઈ ઢંગ ધડોળ નથી. આપણી જાંતેની જીંદગી  
દાખલો જીવો, મીસ ! દુઃખના દરીયાવમાં હું દુખતો  
તે આજે સુખનાં સાગરમાં તરતો થયો. તમારી જ  
જીંદગી જે સુખ અને આરામમાં પમરતી હતી તે  
આફતમાં સળગતી બની.”

“પણ, ડોક્ટર, તમે——”

“નહીં—મીસ લી—મને ખોટો પાડવાની તજવીજ  
ના. હું ચોકકસ પુરેપુરી ખાત્રી સાથે જોઈ શકું છું ?

થોડાજ વખત ઉપર ઘણોજ સારો વખત જોષ ચુકેલાં, કોષ ઘણાજ ઉંચા ખાનદાનનાં નખીરી છેઓ. મીસ લી-તમારી હાલની કમનસીબીથી નાહીમત થતાં નાં. નેક્રી પર ભલે આફ-તોનો વરસાદ વરસે પણ તેથી નેક્રી પોતાનો પમરાટ કદી છોડશે નહીં. મીસ લી, મારી આગલી દુખી હાલત તરફની તમારી દીલસોજીએ તમે માટેનાં મારાં માન અને ચાહમાં મોટો વધારો કીધોજ. હું જેઉંજ કે મારી જીંદગીમાં મને તમે જેવાં નેકખસલત ભલાં હમશરીક મદદગાર મળ્યાંજ.”

વીલયમે મરાયાનો નાળુક ગોરો હાથ પોતાનાં હાથમાં અજળ પ્યારથી હમણા સુધી રાખી મેળ્યો હતો, જે તે ખાનુએ ખેંચી લેવાની સહેજ પણ કોશિશ કીધી નહિ. પણ આ વેળાએ તે ભલા તખીબની તંદબદનની તોફાની લાગણીનો મીસ લીને સહેજ પણ ખ્યાલ હતો નહિ.

આહ ! લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન અને તેની ફેરાવણ દીકરી બ.એ આ તખીએ જ્યારે ફરીયાદ પોતાની આ દયાની બહેન આગળ કરી તે વેળાએ તેને સ્વપ્ને પણ વીચાર હતો નહિ કે મીસ મરાયા લી તેજ કવીન કેટ હતી !

અને કેટીની હાલતનો કોણ ખ્યાલ કરી શકશે ?

હવેજ તેણીએ મોટા સંતાપ વચ્ચે જાણ્યું કે જે કમ-નસીબ જવાનને તેણીએ અને તેના પીતાએ ઠોકડે તેમજ ચાખકે માર્યો હતો તે તેણીની સામે બેઠેલો મેહરખાન, દયાળુ જીગરનો, આહોશ ડોઁ વીલહેમ વોડકેફ ઉરફે વિલયમ એ હતો ! એજ તે કુશળ પરોપકારી તખીબ હતો જે ખરેખરી મહોબતથી તેણીને પોતાની ઓસ્પીટલનો આશરો આપી તેણીને સધીયારો તથા દિલાશો દેવામાં હમણા મોટી મજાહ લેતો હતો. આ ખ્યાલ

થતાં તેણીનાં અંતકરણને એવો તો સખત ઝટકો લાગ્યો કે તે પોતાની આગલી તુમાખી વર્તણૂક માટે પોતાનાં જીવને ખરે મને કદુવા દેવા વિના રહી નહિ. આગલી મગર કેટ અને હાલની “દયાની બહેન” મીસ લી વચ્ચે આસમાન જમીનનો તફાવત પડી ગયો હતો. તેણીની ખાશીયતમાં થએલાં આવા અદ્ભુત ફેરફાર તેણીનાં ચહેરામાં પણ એટલો બધો તો ફેરફાર થઇ ગયો હતો કે જાણે કુદરત કેટીની સીકલમાં મરાયા લીને રાખવા ચાહતી હતીજ નહિ. તેણીનાં આગલાં મગર અંતકરણ સાથે તેણીનો આગલો એહંકાર ભર્યો ચહેરો ન કદપી શકાય તેવી રીતે ફેરવાઇ ગયો હતો. દુન્યાની નજરમાં કેટ હેરીસન મરણ પામી હતી. તેણીની જગ્યા કોઇ બીજી સ્ત્રીએ બીજાંજ નામ સાથ લીધી હતી !

“મીસ લી” વિલયમે તેણીનો હાથ પોતાનાં હાથમાં પકડેલો રાખી અતી મમતાથી સવાલ કર્યો, “તમારું સગું બહાણું કોણ છે ? અને ક્યાં છે ?”

“પરવરદેગાર સિવાય મારું હવે કોઇ નથી, ડોક્ટર ! હું દુન્યાને મનથી મરી ગઇછ. દુન્યા મારે મનથી દુખી ગઇછ. એ ભલા તખીબ ! હું પોતે પોતાને જીવી ગઇછ. બસ—ત્રીઝ—મને વધારે સવાલો પુછશો નહીં !”

વિલયમ વિચારમાં પડ્યો. તે ઓરડામાં થોડીક પળ શાંત ચુપકીદી પંથરાઇ રહી. વિલયમ કંઇક બોલવા માગતો હતો, પણ તેની જગ્યાન ચાલી નહિ. તેણે જોયું કે મીસ લી તે જગ્યા ઉપર વધુ થોભવાને નાખુશ હતી. તેણી પોતાનાં બેઠક ઉપરથી ઉભી થઇ અને બોલી:—



“સાહેબ, હવે મારે જવું જોઈએ. દરદીઓને મારી જરૂર છે.”

“જરા થોભો” વિલયમ ગળગળતા સાદે બોલ્યો, “મને થોડીક પણ સાંભળી લેવો. મરાયા, હું તુને ચાહું છું. જ્યારથી મારી પહેલી નજર તારી પર પડીછ ત્યારથી હું તને અઠાગ પ્યારથી ચહાતાં શીખ્યો છું. મરાયા! તારા જીવનમાં મારે સાઈં સહેજ પણ દયા હોય તો મારી માગણી નાકબુલ કરવાની ના બુલ કર. તારા જવાબ ઉપર મારી જીંદગીનો આધાર છે !”

મરાયાએ કશો જવાબ દીધો નહિ. તે સુની સાવધ જેવી વિલયમનાં સપુનો સાંભળતી તથા તેનો ચહેરો ટીકતી ઉભીજ રહી ! તેણી ગભરાટની મારી હમણા ધુજતી હતી.

તેણીના હાથ માટેની માંગણી અત્યાર આગમ્ય અનેક શખ્સોએ કરી હતી—પણ એવી માંગણીનો ખ્યાલ આજે જેવો તેણીને થયો તેવો આગળ કદી પણ થયો હતો નહિ. કેટલીક પળોની ચુપકીદી પછી તેણી જેમ તેમ હિંમત એકઠી કરી બોલી:—

“ભલા ડોક્ટર, તમારી અચબુચ માંગણીથી હું ગભરાઈ ગઈ છું. હું તમારી મારી ચાહું છું તમારા જેવો ભલો ખેરખાહ મને આ દુન્યામાં કોઈપણ મળ્યો નથી. તેથીજ તમારી માંગણી ના કબુલ કરતાં મને ખચીત મને મોટું દુઃખ ઉપજે છે.”

“મારી માંગણી ના કબુલ ?” વિલયમે કાંઈક અજાણ્ય-ખીથી પ્રતીઉત્તર કર્યો. “મીસ લી, હું શું સાંભળુ છું ? તું તવંગરીની ટોંચ ઉપરથી ગરીબાઈની ખીણમાં ગયડી પડીછ, તેનો તું સહેજ પણ ખ્યાલ ના કર. છોકરી, જોઈએ

તો વીચાર કરવા સાઈં થોડો વખત લે. પણ માઈં જીગર તોડી ના નાખતી !”

“હું ધણીજ દલગીર છેઉં, ડોક્ટર-કે મારી પાસ બીજે જવાખ છેજ નહિ.” મરાયા ધીમેથી પણ મજબુત ઠરાવથી બોલી, “સાંભળો, મેં આ દુન્યામાં એકનેજ ચાહ્યો હતો. —આજની ધડીએથી ચાહુંછ. પણ મારા ખાનદાનની ખેટી મગફરીને લીધે ખેરહમ બની મેં તેને જાહેરમાં હડધુતજ કરવા કીધો. લલા સાહેબ, તે લલો બહાદુર જવાન આ ખેઠમાન દુન્યાનો ભોગ થઈ પડ્યોછ; આજે તે મારો પસ્તાવો સાંભળવાને જીવતો નથી.”

ડો० વીલ્યમનો ચેહરો આ સાંભળી જરા જદું મારી ગયો—અને તેણે ગુપ્ત રીતે એક ઉંડો નીસાશો ખેંચ્યો. મરાયાએ પાછું ચલાવ્યું:—

“અરે ડોક્ટર—તે બાહદુર જીગરનાં કકડા ઝુકલા કરવાનો મોટો કરપીણુ ગુનાહ મેં કીધોછ. અગર જો મીનોષ બહેસ્તમાં સુતેલાં બહાલાંઓ આ બાકી દુન્યામાં પશ્ચાતાપ કરનારાઓનો અવાજ સાંભળી શકતાં હોય તો તે જવાન સાથે મેં ચલાવેલી ચાલ માટે હું મારી બાકીની જીંદગી ખરાં જીગરનો પસતાવો કરવામાં વાપડવા તૈયાર છું. સાહેબ, તે મારી નજરથી સદાનો દુર થયોછ, પણ મારાં આ જીગરથી કદી પણ દુર થવાનો નથી. મેં એકનેજ ચાહ્યોછ અને સદા હું તે એકનીજ યાદને ચાહતી રહેવશ. લલા સાહેબ, તમારી મેહરબાની ભરી માંગણી ના કબુલ કરવા માટે હું તમારી માફીની ઉમેદવાર છું.”

તેણીએ ધુંટણીએ પડેલા લલા તખીયનો હાથ પોતાનાં હાથમાં લીધો અને એક માયાવંત બહેનની મહોબતથી તેને

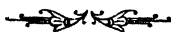
પોતાનાં પગ આગળથી ઉઠાડી તેની બેઠક ઉપર બેસાડ્યો.

થોડીક પળની શાંતી પછી વિશ્વમે ચુપકીદી તોડી.

“મીસ લી, હું મારી તખીખી નજરથી જોઈ શકુછ કે મારી માગણી નામંજુર કરતાં તુને તારા સાચ્યાં અંતઃકરણ સાથે જખરી લડત ચલાવવી પડીછ. તારા ખાવિંદ તરીકેનો પ્યાર મેળવવામાં હું જ્યારે નીશક્ષણ નીવડયોછ, તો કહે મને કે તું એક વફાદાર બહેન તરીકેનો પ્યાર મને સપુરદ કરશે ?”

વિલયમનાં આ સખુનો સાંભળતાંજ મીસ લીનો ચહેરો જે હમણા સુધી શીકકો બની ગયો હતો તે તાજાં ચુલાબની મીશાલ ખીલી નીકળ્યો. એક સાચી બહેનનાં પ્યારથી તે જવાન તખીબ તરફ ફરી—અને તેનો હાથ અજબ જેવી માયાથી તેણીએ પોતાની આંખોમાં દાખ્યો. જવાબમાં તે જવાને એક સાચા ભાષનાં વાહલથી તેનાં ગોરાં કપાળ ઉપર ચુંબન લીધું.

પણ આ ઘડીએ તેમનાં મેળાપનો અંત એકદમ આવ્યો. નોકરે ખબર આપી કે એક લંડનની જાણીતી નાટકકાર ઓરત મીસ મોરનાં લવલેસને ગંભીર અકસ્માત થવાથી હોસ્પીટલમાં લઈ આવવામાં આવી હતી.



### પ્રકરણ ૩૫ મું.



“બેડી હય દીલગીર કયું—તેરા દીલરૂખા આ જાવેગા !”

મીસ મોરના લવલેસને અકસ્માત થયો ! તેણીને ઓસ્પીટલમાં ઉપાડી લાવવામાં આવી ! !—યા ખુદા ! !

આપણે આ ઓરતને નાટકની રંગભૂમી ઉપર થોડો વખત અગઉ છેલ્લી જોઇ તે વેળાએ મીસ મોરનાં ચઢતીનાં તબક્કે પુગી હતી નશીબ દેવી તેની ઉપર પ્રસન્ન હતી. પણ તેણીનાં ક્રીસમતે વધુવાર ચારી આપી નહિ. એક નવા ખેલમાં તેણીને ગંભીર અકસ્માત થયો. બધાએ તેણીને લાંડનની એક જાણીતી ઓરપીટલમાં લઇ જવા સુચવ્યું—પણ મોરના સુદ્ધીમાં આવતાં તેણીએ પોતે ડો. વોડકોફનીજ ઓરપીટલમાં જવાની ખાસ ઇચ્છા દેખાડી. તેણીએ વર્તમાન પત્રો મારફતે તે ઓરપીટલનાં વડા તખીબ અને વડી મેત્રન મીસ મરાયા લીની કુશળતા અને માવજત માટે ધણું સાંભળ્યું હતું. જેથી તેણીએ લાંડનની જાણીતી ઓરપીટલોને બાજુએ મુકી ડો. વીલયમની ઓરપીટલમાં આશરો લેવાનું વધુ પસંદ કર્યું.

જ્યારે મીસ મોરનાને ડો. વીલયમની “કીચીનીક” માં લાવવામાં આવી ત્યારે તેણી બેભાન હાલતમાં હતી. ડોક્ટર વિલયમે મીસ લીની મદદ સાથે તેણીને તપાસી. તેણીની સારવાર કરતાં તે મીસ મોરનાને જોઇ એકઃમ ચોકચો હતો. તેણીનો ચહેરો તેને જાણીતો લાગ્યો, અને તે સાથે કોઇ આગલી દુઃખ ભરેલી યાદ તેના બેજમાં ધસી આવી. પણ બીજીજ પળે તેને તે વીચાર પોતાનો ધખારો સમજી બેજમાંથી દુર કઢાડી નાખી તેણીની માવજત કરવામાં રોકાઇ ગયો હતો.

પણ અંતે ધારતી અને ચીંતાનું વધન બી આંઠેક દહાડા પછી વીતી ગયું. મીસ લવલેસ કુશળ વૈદક ત્રીટમેન્ટ અને અનુપમ નર્સિંગને પ્રતાપે મોતમાંથી માંદમાં આવી. તે બીમાર એકત્રેસને પોતાની બેસુદ્ધીનાં સખએ એટલી પણ ખબર હતી નહિ કે તે જલ્દા તખીબે અને તેની બાહોશ નર્સ દિવસો સુધી

આપણે આ ચોરતને નાટકની રંગભૂમી ઉપર થોડો તખ્ત  
અગઉ છેલ્લી જોઇ તે વેળાએ મીસ મોરનાં ચઢતીનાં તખ્તકે પુગી  
હતી નશીબ દેવી તેની ઉપર પ્રસન્ન હતી. પણ તેણીનાં કીસમતે  
વધુવાર ચારી આપી નહિ એક નવા ખેલમાં તેણીને ગંભીર  
અકસ્માત થયો.

(જુઓ સફા ૩૨૨ મો.)



રાત દીન તેણીને સાજી કરવા માટે કેવું સખત વહીતરું કીધું હતું. તેણીને લયમાંથી મોકળી થયલી જાણ્યા પછી ડો. વિલયમ પોતાનાં મરણ પામેલાં લલાં ખેરખાહ જરમન તખીયની મીલકતનાં સંબંધમાં કાંઈ જરૂરી કામસર જરમની ખાતે ઉપડી ગયો હતો. મનલખ મરાયાને પોતાના મેહરખાન તખીયનો ચહેરો ખરાખર સુદ્ધીમાં આવીને જોવાનો ચાન્સજ મળ્યો હતો નહીં.

ડોક્ટર વીલયમની ગેરહાજરીમાં સીસટર મરાયા મોરનાની દીલસોજ તખીય બની હતી. તેણી દિવસ અને રાતનો મોટો ભાગ મીસ મોરનાનાં ખિછાના આગળજ પસાર કરતી, અને રમુજ સાથે જ્ઞાન મલે તેવી વાતોમાં તેણીનું દરદી દીલ બહેલાવતી. આ બંને ખુબસુરત ઓરત એક બીજાને કાંઈક વાહલથી ચહાતાં શીખી હતી. મીસ મોરનાએ સહેજખી અચકયા કે શરમાયા વગર પોતાની જીંદગીની દુઃખી કહાણી આંસુ ભરી આંખો સાથે તે દયાની બહેનને કહી સંભળાવી હતી. તે વેળાનો દેખાવ ચીતારાની પીછીને લાયક હતો ! તેણીએ એકજ ભુલને ખાતર કેવું દુખ ખમ્યું હતું, અને આ પાપી જગતમાં તેણીએ કેવી ઠોકડો ખાધી હતી, તથા નીચ પૈસાને ખાતર પોતાનાં એક ગરીબ પીત્રાઈને એવફા બની એક લુચ્યા કાઉન્ટની બલમાં કેમ ફસી પડી હતી—એ સધળું જ્યારે તેણીએ દખાયલાં જીરે કહી સંભળાવ્યું ત્યારે સીસટર મરાયા તેણીના દુખથી દાઝીને સાથે સાથે ડચકાં ખાવા વિના રહી નહીં.

ડો. વિલયમ છોડી ગયા પછીનો તે જોડો દિવસ હતો. મીસ લવલેસ હવે તદ્દન 'કોનવેલેસન્ટ' હતી—તેણીનો શીકડો

પડેલો ચહેરો કંઈક સુખીદાર બન્યો હતો. એક દાહડે ઉપ-કારના આવેશમાં તેણી પોતાની દીલસોજ નસને ગળે વળગી પડી—

“ડીયર સીસ્ટર મરાયા ! તમે કેવાં ભલાં છો ! હું જ્યારે તમારો મીઠો ને ભલો ચહેરો જારીકાથી જોઉં છ ત્યારે મને પેલી મગફળી ‘કવીન કેટ’ યાદ આવેછ.”

સીસ્ટર મરાયા આ સાંભળી ચોંકી. તેણીને ચોંકતાં જોઈ મીસ મોરનાં પાછું બોલી ઉઠી, “સીસ્ટર મરાયા, તમે ચોંક્યા કેમ ? શું તમનેબી કવીન કેટથી ખમવું પડ્યું ?”

“નહીં—નહીં—તમારી વાત આગળ ચલાવો, મીસ લવલેસ.”

“તે વખત હું હમણા જોવી પાપી હતી નહિ—હું તે વખતે તમારા જોવી ભલી અને નેક હતી. પણ ખુબસુરતીની રાણી કેટ હેરીસને મારો આવો ખુરો ને દુઃખી હાલ કાઢ્યો. તેણીએ પોતાની મોટરથી બેઠકારપણે બહુજ ઝડપથી હાંકાને મારા વહાલા બાપનો જન લીધો નહિ હતે તો હમારી પર એટલી બધી મુશ્કેલી અને હાડમારી નહીં પડતે; અને મારા અદરા-એલા ઉમરાવ ખવાસનાં ખાવીંદથી જુદી પડીને આવું શરમ ભયું” કદમ ભરી મારાં આખાં કુટુંબને નામોશીનાં ગારમાં ઉતારતે નહિ.”

તેણી જરા દમ ખાવા થોભી ને પાછું દુખથી આગળ ચલાવ્યું.

“ઓ, સીસ્ટર, હવે હું તે માટે બહુજ પરતાઉં છ. જે દહાડેથી હું તે વહાલા કમનસીબ જવાનને છોડી આવી છ ત્યારથી મારે દીલ પરતાઈને મને ડંખી ખાયછ. પણ અફસોસ !



હવે એ બોલવું ફેકટ છે. ઘોલાએલા દુધ પર વીલાપ કરવો નકામો છે. ખુદા જાણે તે હીનભાગ્ય જવાન હમણાં ક્યાંબી હશે ? તે મુફલેસીમાં કેવા દુખના દહાડા કાઢતો હશે—મને કેમ બી ધીકકારતો હશે !”

મીસ મોરનાં વધુ બોલી શકી નહિ. આગલી પાછલી યાદ તેનાં મગજમાં ધાપ આવી અને તેણી રડી પડી. તેણીનો અવાજ તેણીની છાતીમાંજ ગુંગળાપ ગયો. પણ આ વેળાએ સીસ્ટર મરાયાના જીગરમાં શું થતું હતું તે જોવાની તેણીને આંખો ક્યાં હતી ? મોટરનાં અકસ્માતની વાત મીસ મોરના તરફથી સાંભળી તેમજ તેણીનો સર્વે દુઃખી હેવાલ સમજી તે કમનસીબ છોકરીનાં જીગરમાં તીરની માફક દુઃખનો ઝટકો લાગ્યો હતો. તે ગરીબ છોકરીનો કમનસીબ બાપ મીસ્ટર હર્સ્ટ કેમ વગર મોહતે મરી ગયો તે તેણીને યાદ આવ્યું. તે મુફલેસ કામદાર તેણીની મોટરકારનો અકસ્માતનો ભોગ થઈ પડ્યો હતો. પૈસાને જોરે તેણી બચી જવા પામી—અને સત્રજીવ છતાં તેને એક નાનો બદલો પણ આપવાની તેણીએ દરકાર કીધી નહિ. એ સંધળું પાછું યાદ થતાં તેણીની નાજુક છાતી ચીરાઈ ગઈ. આહ—તેણીનો પશ્ચાતાપ હવે ખરોજ હતો. તેણીએ કેવું ઇચ્છ્યું કે તે એક વખતનાં કાઢેલાં પાપનો બદલો તેણી વાળી શકે ! મીસ મોરના એમજ સમજી કે તે દયાની બહેન તેણીનાં દુખથી રડતી હતી. મરાયાએ તે છોકરીને ઘણીજ પ્યારથી કીસ કરી. તેણીએ આંખમા આંસુ સાથે કવીન કેટની મગફરી અને ધાતકીપણાનો કેવો દયાજનક ફેજ આવ્યો તે આ સીસ્ટરને કહી સંભળાવ્યું. “ઇનસાન પોતાનું વેર લેયજ,

ડીયર સીસ્ટર, તેની અગઉ કુદરત તરફથીજ તેને શીક્ષા મળેછ ! તેણીએ સાચ્યા ગમથી ઉમેર્યું.

રડવાથી બંનેનું જીગર ખુલ જોવું હલકું થયું.

“સીસ્ટર મરાયા ! મારો જાન બચાવવા માટે અનેકવાર તમારો ઉપકાર માન્યોછ; પણ ડો. વિલયમ ઉપકાર માનવાની હજી મારી સરજત થઇ નથી. દરેકને મોટે તે ભલા તબીબની તારીફ સાંભળેલી હોવાથી હું તેમને જોવા અધીરી પડી ગઇછ. સાંભળો, સીસ્ટર મરાયા, કે જે અદરાય ખાવોદને મેં દગો દીધો તેનું મીઠું નામ પણ વીલયમજ હા તે જે કે બંધા સાથે ધણો ભલો હતો, પણ મારી સાથે ધણ કરડો અને ઠંડો હતો—જે મને પસંદ ન હતું. તે મને મુદ ચઢાતો હતો નહિ, ફક્ત પોતાની માતાને ખુશી રાખવા મ પરણનાર હતો. આથી મને બેહદ ગુસ્સો આવતો હતો. આદ તે જે થોડોક બી મારી સાથે માયા અને પ્યારથી વતરેતો હતો હું તેને કદીબી આવી ધાતકી રીતે મુકીને આવી જ નહિ. પણ તેની મુફલેસી અને તેની ઠંડાઇથી હું તદન દીવા બની અને માફ ધરનાર તજી ગઇ !”

હજી તો મરાયા તેને કંઈબી જવાબ આપે તેટલા તો સીસ્ટર મરાયાને ડો. વિલયમની આવ્યાની ખબર આપી. મી લી તુરતજ તે ઓરડો છોડી ગઇ. વીલયમ પોતા કનસલટીંગ રૂમમાં હતો, જ્યાં તેણે એક બાઇના પ્યાર સીસ્ટર મરાયાની મુલાકાત લીધી અને નવા દરદીની ખબ અંતર પુછી.

અડધા કલાક પછી મીસ મોરનાના ઓરડાના બાર પર ટકોરા મારી ડો. વિલયમ ત્યાં દાખલ થયો. તે દર

ઔરત પોતાનાં ખીજાનાં ઉપર આરામથી લેટી હતી. તેણીને વકીજ હતી કે જે ધડી નય છે તે વખતે ડો. વીલયમ મીસ લી સાથે તેણીની મુલાકાતે આવશેજ.

“મીસ લવલેશ, હું જોઇને ખુશી છું કે-ઓ ગુડ ટાઈડ !! યુ ?-હીલ્ડા ?——”

હીલ્ડાના મહોમાંથીજી એક નાની ચીસ પડત ગઇ.

“ઓ-ઓ-તમે-કા-કાણુ ? વિ-વીલી-વીલીઅમ !!”

મીસ મોરનાં લવલેશની આ ધડીની હાલત દયાજનક હતી. ડો. વિલહેમ વોડકોફ ઉપર નજર પડતાંજ તેણી સફેદ ચાદર જેની ઉજળા પડી ગઇ. ડાક્ટરના ચહેરા ઉપર તેણીની આંખો ચીટકીજ બેઠી હતી. તેણીએ બોલવાની કંઈક કોશિશ કરીધી, પણ ધસક અને ધુજરાથી તેણીની જીભ ટાળવાં સાથે વળગી ગઇ.

“એ હું શું જોઉં છ ! હીલ્ડા !! તું-તું અહીં ?” ડાક્ટરે અકળાઇને પાછી ખુમ પાડી.

“હા, હું તારી એક વખતની કમનસીબ હીલ્ડા છું ! વીલી. મારેથી કમકમી દુર ના નાસ. હું તારી તકશીવાર છું. ખુદાને ખાતર મારી પર રહેમ કર. ખુદાએ મને તારી પનાહ હેઠળ લાવી મેલીછ. તેં મને મારાં મોતથી બચાવીછ, તો મને તારા ધીકકારથી હવે મારી ના નાખ.”

મીસ મોરના લવલેશ ઉરફે હીલ્ડા વધુ બોલી શકી નહિ. તેણીતું કામળ હૃદયું ડચકાંથી ગુંગળાઇ ગયું હતું.

“હીલ્ડા, અફસોસ ! ફરીથી તુને જીવતી જોવાની મને આશા નહિ હતી.” વીલયમે બેહદ દુઃખથી કહ્યું.

“કમળખતીએ મને ઘેરી-વીલી-મને ભુરાના ફંદામાં બદ-  
ખખતીએ ફસાવી ! મારા વીલી, મેં તુને દગો દીધો, અને મને  
ફસાવનારે મને પાછો વળતો દગો દીધો ! મારા પસ્તાવાનો  
ખ્યાલ હું તુને કેમ આપી શકું ? વીલી, વીલી ! હું તારી  
માશીની ઉમેદવાર છું.”

વીલીએ કશો જવાબ દીધો નહિ. તે પોતાનું કપાળ  
અંતે હાથોએ દાખી મીનનાં પુતલાની માફક તે ઉભોજ રહ્યો.  
હીલડા પથુ ઝિછાનામાં પોતાનું મોંદું ખોસી ડચકાંઓ ખાતી  
પડી રહી હતી. આ ઘડીએ મીસ મરાયા લી એરડામાં દાખલ  
થઇ. તેજ વખતે ડોઁ વીલયમને પોતાની ખુશ્મરત દરદી આગ-  
ળથી સેહજ કમકમીને પાછળ હટી જતો તેણીએ પોતાની નજરો  
નજર જોયો. મીસ લીએ ઇચ્છ્યું કે પોતે તે એરડો છોડી  
જાય; પણ એમ કરવાની મજબુતી તેણી ખતાવી શકી નહિ.  
કાંઈ કુદરતી જુરસાને આધીન થઇ તેણી ત્યાંજ એક સ્ક્રીન  
પાછળ ઉભી રહી આ અંતેની વાતચીત સાંભળવા પડી.

હીલડાની કાકલુદીથી વીલયમનું દયાળુ જીગર પીગળ્યું  
હતું. તેણે જોયું કે આ કમનસીબ એરડા બેલતાં ઠાકી ગઇ  
હતી, અને ટક્યામાં મ્હોંડુ ખોસી ડચકાંઓથી ગુંગલાતી હતી.  
તેણીને હાથ પકડીને ઉઠાડી તે બેલ્યો.

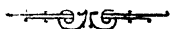
“હીલડા, તું મારી સાથે જો કે ધાટકી અને બહેરમ રીતે  
વર્તી પણ હું તારી સામે તેમ કરી શકતો નથી. જે નામોશીના  
ઉંડા ગારમાં છતી આંખે ગબડી પડી તેં મારો નાશ કીધો  
તે નામોશી હું કદી પણ ભુલી જવશ નહિ. તું મરીબધથી  
ખીદ ધુજી તવંગરી પર મોહી પડી અને ગલીચીના ગંધાતા  
ગારમાં જઇ બેઠી-એ બધી શરમોદગી પછી હું તને જીવતી જોવા

યો, તે કરતાં બહેતર હવું કે તુંને હું મારા પગ આગળ  
લી જોતે. પણ જ્યારે ખુદાએ મારા માર્ગમાં તને જીવતીજ  
લી દીધીજ, તો હું તને મારા ખરાં જીવરથી મારી બહુંજ.  
જ્યહુંજ કે ખુદાખી તારી તકશીર માફ કરે.”

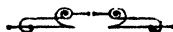
વીલયમે બહેલી મારીથી હીલ્ડાની છાતી ઉપરથી જાણે  
મણુનો પથરો ઉંચકાઈ ગયો. ખીજાણા ઉપર ખડી જેસીને  
વીલીના ડગલાની બાંહેને વળગી પડી—

“વીલી ! ખુદા તને સદા સુખી રાખે ! તેં મને બહેલી  
થી મારા મગજ ઉપરનો બોજો ઉંચકાઈ ગયોજ. વીલી,  
ગીની છેલ્લી પળ સુધી તારૂં મુઆરક નામ હું કદી પણ  
શ નહિ. તારૂં પનોતું નામ હું મારી સાથે મારી કબરમાં  
જવશ !”

ડોઁ વીલયમ ત્યાં વધુવાર થોભ્યો નહિ. તેતું દયાળુ  
ર ભરાઈ આવવાથી બીનાએલી આંખો સાથે તે તે જગ્યા  
! ગયો. ખીજીજ પળે કમબખ્ત હીલડા નવધાર આંસુએ  
! ખીજાના પર તુટી પડી.



મકરણુ ૩૬ સું.



જયું મારૂં જીવતર !—અસ મારી જીવતી કબરમાંથી  
હું હવે બાહુર નીકળવા માંગતોજ નથી !”

જોન ડેલ માછીમારના પોશ્ચાકમાં એટલો બધો તો  
!ાઈ ગયો હતો કે તે પોતે પોતાને પણ ઓળખી શકાતે

નહિ હતો. તેની આગળથી તેને પુજનારાં સેંકડો કામદાર અને ગરીબો પસાર થતાં હતાં-પણ તેઓમાનાં એકને પણ તેને માટે સહેજ શક વટીક ગયો નહિ.

બારફડનાં ગામડાંમાંથી ઓઠડ કેસલમાં પાછું ફરતાં તેને ધણું જાણવાનું મળ્યું. લોડ હેરીસન નિર્દેષિ ઠડી બંધીખાનામાંથી છુટા થવાની ખબર તેણે ખરી ખુશાલીથી સાંભળી. જ્યારે તેણે જાણ્યું કે જે ઓરતે તેને જનનથી મારી નાખવાની તેમજ હેરીસનને ફાંસીને લાકડે ચઢાવવાની કોપેશ કાધી હતી તે કોઈજ નહિ પણ કમનસીબ લીઝીની છોકરી રોઝી હતી, અને તેણીએ માતાના કીનાને ખાતરજ આ સઘળું કયું હતું, ત્યારે તેનો દયાળુ જીવ દગદગી ગયો. તે જીવતો રહ્યો છતાં તેણીને બચાવી શક્યો નહિ, એ તેનો સર્વથી મોટો ગમ હતો.

જ્યારે તે તેણીને કેદખાનામાં બચાવવા ગયો ત્યારે તેણી થોડો વખત અગાઉનીજ ત્યાં મરણ પામી હતી. તેણીનો છેલ્લો લખેલો એકરાર ખરેજ ગમખાર હતો. તેમા તેણીએ પોતાની હિલુભાગ્ય માની બધી સીતમભરી કહાણી લખી હતી. તે છોકરીએ પોતે કીનો લેવાના સોગંદ ખાધ હેરીસનને ફસાવ્યો હતો-પણ છેલ્લી ઘડીએ સઘળું ઉંધું થવાથી પોતાનો છેલ્લો જન બરબાદ કીધો હતો. તેણીનો ખરો છેલ્લો પશ્ચાતાપ ફક્ત જોન ડેલ માટેજ હતો. તેજ એક ખરો અમીરી સ્વભાવનો અને દીલસોજ તેણીનો દોસ્ત થયો હતો; પણ તેણીએ તે બહાદુર જવાનને કેવો બદલો વાળ્યો તેનો વીલાપ કરતાં તેણીનું જીવન તુટી જતું હતું. તેણી જોનને તેની ભલ્લખ અને દીલસોજ માટે ખરાં જીવરથી ચાહતી હતી, પણ માતાના કીનાને ખાતર તેણીએ પોતાના પ્યારનો, પોતાના ઉપકારનો,

તેમજ પોતાની જાંદગીનો નાશ કરી દેતા હતા. જોનનું મોત કેવી અકસમાતીક રીતે થયું હતું તે બધું તેણીએ વીસ્તારીને લખ્યું હતું. છેલ્લે જોનને તેણી પેલી દુન્યામાં પોતાના પાપનો ખુલાસો દઈ તેની માફી માગનાર હતી એવું જણાવી તેણીએ આ દુઃખ ભરેલું કાગળ ખતમ કર્યું હતું.

આ બધું જ્યારે જોને વાંચ્યું ત્યારે તે રૂડો જવાન તેણી માટે ખરેખર મને દુઃખી અને દલગીર થયો અને ત્યાંજ તેણીની લાસ આગળ આંસુ ભરી આંખો સાથે ગુંઠણમંડીયે પડી ખુદા પાસે તે કમનસીબ છોકરીના આત્માને શાંતી બક્ષવા એક ટુંક જાંદગી કરી.

જોનને માટે બીજી બે ખબર ખરેખર ગજબનાક થઈ પડી. એક તેની અતી વહાલી માતાનું મોત, અને બીજી હીલુ-ભાગ્ય કેટનું ત્રેનના અકસમાતથી દયાજનક રીતે નીપજેલું મરણ હતું. આ બે જલમ ફટકાથી જોન પર ઘણીજ ભુરી અસર થઈ.

તેણે ભારે દુઃખ વચ્ચે જાણ્યું કે તેની બહી માતા તેને એક વાર ફરીથી જીવતો જોવાની ટગરમાજ છેલ્લે દીવાની બની મરણ પામી હતી. આ ફટકો જોન ડેલ માટે અસહ્ય થઈ પડ્યો. જે માતાને તે બેહદ પ્યારથી ચાહતો હતો તે માતાનો મરતી વખતનો દીદાર તે જોઈ શક્યો નહિ—એ સીતમથી તે બેહદ આઝેજ બની ગયો.

અને પ્યારી કેટ ! આહ—તે રૂપસુંદરીનાં મરણ પછીજ હવેજ જોનને માલમ પડ્યું કે તે એવા તો કોઈ બેહીસાબ પ્યારથી તે કેટને ચાહતો હતો કે તેણી વગર તેને માટે જીવવું તદ્દન મુશ્કેલ હતું. આ છેલ્લી નાઉમેદીથી તે ગોયા જાંદગીથી

બસ ધરાઈ ગયો. તે પોતાના મનમાં એમજ સમજવા લાગ્યો કે તે આગલો જોન હવે હાથમાં હતોજ નહિ. તે હવે પોતાની નબળાઈ જગને દેખાડવા બીલકુલ રાજી થા તૃપ્તાર નહતો. જોન ડેલ તરીકે જાહેર થવા માટે તેનું જીવન હવે ચાલ્યું નહિ. હમેશનો હસતો રંગીલો જોન આ છેલ્લા ઉપરા સાપરી આકૃતના મારાથી ફેરવઈ એક તુટેલાં જીવનો, સદાનો ઉદાશ પુરૂષ બન્યો હતો. તેની જીવંતીજ તેને અકારી પડી. બસ એકજ વીચાર તે લઈ બેઠો કે કેથે દુર એકાંત મઠમાં જઈ એક સાધુ તરીકે એકલી સન્યાસી જીવંતી ગુજારવી. તેણે તુર્ત વેળા તો પોતાનો માછીમારનો છુપો અવતાર ચાલુજ રાખ્યો.

તે બારફૂટી ઓલ્ડ કેશલમાં લોડ્ હેરીસનને ફાંસી જતો બચાવવા આવ્યો હતો, પણ તે ઓલ્ડ કેશલમાં આવી પુગે તે આગમજ તેને લોડ્ હેરીસનના છુટકારાથી જાણીતો થયેલો આપણે જોઈ ગયાં છીએ.

પોતાના બીતરના સંતાપને લીધે તેણે જોન ડેલ તરીકે જાહેર થવાનો વિચાર સમુજાગો છોડી દીધો. એટલુંજ નહી, પણ તે બહાદુર જવાન ખુદ પોતાના પ્યારાં ડેલ કોટેજમાં દાખલ થવાને પણ હવે બહીતો ધુજતો હતો તે મોટે ભાગે ડીપવોટર તરફ ભટકાયા કરતો હતો. અગરજો તે ઓલ્ડ કેશલ પાછો ફરતો તો તે માછીમાર તરીકેજ લોકોની નજર આગળથી બિલકુલ સલામત પસાર થઈ જતો હતો.

તેની સરવેથી મોટી દલગીરી પોતાની માતાનો બેદ તેની નજર આગળ ખુલ્લો નહી થવાની હતી. તેણે અનેકવાર જોયું હતું કે તેની અપંગ માતા કાંઈ એવો બેદ ધરાવતી હતી કે જે પોતાનાં પેટનાં ફરજાંને પણ કહેવાને શરમાતી હતી.



અનેકવાર એ બેઠ ખુલ્લો કરવાને પોતાની પ્યારી માતાને સમજાવવાને મજબુત ઠરાવ ઉપર આવ્યો હતો, પણ તે તે ભલી માતાનાં મનમાં સહેજ પણ ઓછું ન આવે, યા તેણીને પોતાનાં બેટા આગળ શરમાવું ન પડે એ વીચારથી તે અખાડા કરી જતો હતો. તેણે ખાતરી સાથે માન્યું કે માતાના બેઠની ચાવી હેલ કાઢેજના એકાદ ખુણામાંજ છુપાયલી પડેલી હોવી જોઈએ.

પોતાના ગમખાર તુરંગોથી ચીરાઈ વીંધાઈ જતાં મગજ સાથે તે એકલો સાંઝે એક એકાંત રસ્તા ઉપર નીચી મુડીએ કમર પાછળ બે હાથ દબાવે તે આગળ વધતો હતો—તેટલાં યા પરવરદેગાર ! !—

પુર ઝડપે એક જખરદસ્ત દરીયાઈ મોજ મીસાલ તેની ભણી ધસી આવતી મોટરકારનાં ભુંગજાનો અવાજ પણ તે સાંભળી શક્યો નહીં ! બીજીજ પળે ભાનભુલો બનેલો જોતે હેલ તે આંગપર એકદમ ધસી આવેલી મોટરકારની અડકમાં આવી પડ્યો. આ મોટરકાર જાણીતા થએલા તખીજ ડોઁ વીલયમ વોડકોફની હતી. સારાં નસીબે એ તખીજ તેમાં હાજર હતો.

તુરંતજ તે કુદી પડ્યો; અને જોતે હેલની સારવાર કરવામાં રોકાઈ ગયો. તાત્કાલીક ઇલાજે લીધા પછી ડોઁ વીલયમ એક પળ પણ ખોહવા વગર મોતનો ભોગ થતાં સહેજમાં બચી ગએલા પેલા જવાનને મોટરકારમાં નાંખી ઓસ્પીટાલ તરફ ઉપડી ગયો. તેને સ્વપ્ને પણ ખખર હતી નહીં કે તે જવાન માછીમારના વેશમાં તેનો આગલો દીલસોઝ ખેરખાદ અને અને એક વખતનો પ્યારો દોસ્ત જોતે હેલ હતો !

જેન ડેલને ઓસ્પીટાલમાં લાવવામાં આવ્યો. તે વખતે નર્સ મરાયા લી હીલડા સાથે દર્દીઓની મુલાકાતે તેમનાં મકાને ગઇ હતી. જેથી જેન ડેલની સારવાર કરવાનું કામ એખલા વીલીયમને માથે આવી પડ્યું, જે તેણે બેહદ ઉલટ સાથે ખમવ્યું. જેન ડેલને સુદ્ધીમાં લાવતાં તેને ઝાઝો વીલંબ લાગ્યો નહીં.

તેને થયેલા જખમો, જેમ ધારવામાં આવ્યું તેમ, ગંભીર હતા નહિ. સીવાય કે તેના કપાળ ઉપર એક ઉંડો ધા પડ્યો હતો. મોટરનાં પંખાથી થયેલાં ફેટલાક જખમો સિવાય તે સલામત બચી ગયો હતો. જખમો ઉપર ઘટતો મલમપટો કરવામાં આવતાં વીલીયમનાં મગજ ઉપર કંઈક શંકાએ ધર કીધું. તે ચંચળ તખીબની ચગોર આંખોને જેન ડેલ ઝાઝો વાર ઠગી શક્યો નહીં.

પોતાની શંકા દુર કરવાને તેણે ફેટલાક સવાલો પોતાના એક વારનાં દીલસોઝ ખેરખાહને પુછીયા-જેના જવાબો વીલયમે જોયા કે જાણી જોઇને ઉડાવનારા આપવામાં આવ્યા હતા. જેન ડેલે પણ જોયું કે તે ઝાઝો વાર પોતાનાં આગલા દોસ્તને ઠગી શકે એમ હતું નહીં. આથી તે પોતાની મેળેજ વીલીયમ એ આગળ જાહેર થયો. વીલયમ જેનને જોઇ એકદમ ખુસીથી તેની આગળ ધસી ગયો. તેઓ બેઉ એકમેકને અત્યંત હેતથી બેટયા.

“મારા પ્યારા દોસ્ત !” જેન ડેલે અચકાતાં કહ્યું, “તારી તરફ ખરી છે. હુંજ તે કમનસીલ ડેલ છું. તારી મોટરનો હું કમનસીલ ભોગ થઇ પડ્યો હોત તો હું આજે પોતાને ઘણો સુખી સમજતે !”

“એમ કહેવામાં તારી ભુલ છે,” વીલીયમે સમજાવ્યું  
“તને આ દુન્યામાં જીવવાની મોટી જરૂર છે, જોન ! તારા  
વગર ઓછા કેશલનાં ગરીબ કામદારો મોટી મુશ્કેલીમાં છે.  
ક્યો રસ્તો લેવો તે તે લોકોને સુજતો નથી. પોતાનાં શેડોને  
નમી જવું કે તેમને હાંકાવવા એ તેઓ હવે સમજી શકતાં  
નથી. તું જીવતો હોવા છતાં તેઓ માટે તેં માથે ઉઠાવેલી  
ફરજમાં તું પછાત રહે એ તારી ખાસીયત નથી. માટે જોન  
ડેલ તરીકે તુરત પાછો જાહેરમાં આવવાની તને મોટી  
જરૂર છે.”

“કદી નહીં !” જોન ડેલે મક્કમ ઠરાવથી જવાબ દીધો,  
“મારા ભલા વીલી, તું એમજ સમજ કે જોન ડેલ ડીપ  
વોટરમાં દુબી ખરેખરજ મરણ પામ્યોજ. જોન ડેલ તરીકેની  
મારી આગળી જીંદગીને હું અજબ જેવી રીતે ધિક્કારતાં  
શીખ્યોજ. હું મારી મીઠી બહાલી ઉમરાવ માતાના મરણ  
પછીથી હું પોતાને જોન ડેલ તરીકે મુવેલોજ સમજુંજ.”

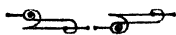
જોન વધુ બોલતાં અચકી ગયો, પણ થોડીક પળોની  
ચુપકીદી પછી તે પોતાનો હાથ લાંબો કરી બોલ્યો, “મારા  
દોસ્ત ! મને તારા પવીત્ર કાલની જરૂર છે. હું હાલમાં મારી  
ચેકકસ મતલબ ખાતર જોન ડેલ તરીકે જાહેરમાં આવવા  
માંગતો નથી. હું દુન્યાને એમજ સમજાવવા માયુંજ કે જોન  
ડેલ મેબલનાં હાથે ડીપવોટરનાં પાણીને તળીએ જઈ બેઠોજ.  
તું મને અહીં તેમજ કોઈથી આગળ મારા ખરાં રૂપરંગમાં  
જાહેર નહીં કરે તે માટે મને તારાં પવીત્ર વચનની જરૂર છે.”

વીલીયમ એક પણ બોલ બોલ્યા વગર પોતાનો હાથ  
જોન ડેલના ધુજતા હાથમાં મુકતાં બોલ્યો:—

“મારા ખેરખાહ ! મારા રાહખર ! તને કોલ આપતાં હું ખુદાને હાજર નાજર જાણી કહું છું કે હું આપ તારો ભેદ તારી રજા વગર કદી કોઇ આગળ ખોલશ નહિ.”

એ પછી તે બેઉ મીત્રાએ કલાકો વેર તેવોની દુખ ભરેલી ગઇ ગુજરીની બધી યાદો તાજી કીધી.

જેન ડેલનો શીકકો ચહેરો હસતો થયો હતો. બંને દોસતો એક બીજાને મળી ભેટી છુટા પડ્યા અને જેન ડેલ તન મનનાં આરામથી બિછાના પર પડ્યો. વીલીયમે તેનો ભેદ છુપો રાખવાની કબુલાત આપવાથી તેનાં મગજ ઉપરનો બોળો દુર થઇ ગયો હતો, અને તે નિદ્રાદેવીને વશ થઇ ગયો.



પ્રકરણ ૩૭ સુ.

“પ્રોત છુપે નહીં પીઠ દેખાયો !”

મરાયા લી જ્યારે હીલડા સાથે ઓરપીટાલમાં પાછી ફરી ત્યારેજ તેણીએ જાણ્યું કે બારફડનાં એક માછીમારને ડો. વીલીયમની મોટરનો અકસ્માત થવાથી ત્યાં ‘કીલીનીક’માં લાવવામાં આવ્યો હતો. તેણીને માલમ પડ્યું કે વીલીયમે તેની સારવાર લેણીજ ખત અને કાળજીથી કીધી હતી, અને નોકરનાં જણાવવા મુજબ તેઓ બંને લંબાણ વાતચીતમાં રોકાઇ ગયા હતા.

જ્યારે મરાયા ડો. વીલીયમના ઓરડામાં ગઇ ત્યારે તેણીએ જોયું કે તે જવાન તબીબ બહુજ ઉંડા ગમગીન કાંઇ ખ્યાલોમાં ચકચુર હતો.

“સીસ્ટર મરાયા,” વીલીયમે તેણીને જોતાંજ પોતાનાં તુરંગોમાંથી ફારેગ બની અને કહ્યું, “નંબર દસવાળા ઓરડામાં બારફડનો એક માછીમાર મારી મોટરનાં અકસ્માતથી જખમી થઇ પડ્યોછ. તે હમણા ભર ઉંઘમાં છે. એ જવાન માટે ખાસ કાળજીની જરૂર છે, મીસ લી.”

સીસ્ટર મરાયા વીલીયમને પોતાથી બનતું કરવા બાબે ખાતરી આપી ઓરડો છોડી ગઇ. તેણી પાંધરી દસ નંબર વાળા ઓરડામાં દાખલ થઇ. તે જવાન ખચીત એક લાંબી નીંદમાં પોટેલો હતો. પણ તેણીએ જોયું કે તે ઉંઘમાં અવાર નવાર કાંઇક બકારો કરતો હતો. તેણી તે ઓરડો છોડી જવાની તક્યારીમાં હતી તેટલાં-ઓ !-અચ્ચુચ જાણે અંદુકની ગોળી તેણીને છાતીમાં વાગી હોય તેમ ઉછળીને તેણી ચોંકી !

દર્દીએ ભર ઉંઘમાં કેટ હેરીસનનું નામ દીધું ! ! ઉજળા વાખ જેવી બનીને ડોળા ફાડી આ દર્દીગમ જોતી મરાયા બેહદ અજાયબી વચ્ચે અટકી ગઇ, અને કાન દઇ સાંભળતી ઉભી !

“કેટી ! મારી મીટી કેટી ! મારા સાચા પ્યાર ! તું ફરે-સ્તાઓ વચ્ચે સુતી ! તેં મારી ઉમેદની કળાઓ લુટી, ને મારી કાસમતની મટકી કુટી !”

“ઓ ખુદા !” કેટી પોતાનું દીદાર બે હાથે દાબી અત્યંત દુઃખથી પોકારી ઉઠી, “હું આ શું સાંભળુછ ! ઓ પરવર-દેગાર ! શું હું સ્વપ્નો જોઉંછ કે જાગતી છઉં !-કાણુ ?-આય જોન ? જોન ડેલ ! ! માઇ ગોડ ! ! હવે શું કરું !-”

તેણી વધુ બોલી શકી નહિ. તે જવાન દરદીને ઉંઘમાં વધુ બોલતાં સાંભળી તેણી અટકી ગઇ, અને દીવાનાની તરેહ

તેનાં બીજાના આગળ ધસી ગઇ. તે બીમાર પુરૂષે પાછું બકવા માંડ્યું—

“ઓ મારી મીઠી અને નેકબખ્ત મધર ! તારા વહાલાં બેટાને આ દગલબાજ દુન્યાની દયા પર એખલો છોડી તું નીરાંતે પોઢીજ ! ઓ નહિ નહિ, માતા ! તું પાછી આવ—”

તે દરદીનો બકબકારો એકદમ બંધ થઇ ગયો. તુરંતજ કેટી તેના બીજાના આગળ છુટણીએ પડી, પોતાનું માથું તેના ટકીયામાં દાબી, નવધાર આંસુએ રડી પડી. પોતે કયાં સુધી એમ પડી રહી તેનું તેણીને લાન રહ્યું નહિ. તેણી એકદમ ચોંકા ઉભી. પોતાનાં ખરાં રૂપમાં પકડાઇ આવવાના લયથી તેણીએ ધણુંબી ધચ્ચયું કે પોતે એકદમ ઓરપીટલ છોડીને ફેટે નીકળી જાય; પણ તે કમનસીબ જવાનને તેણી આવી હાલ-તમાં મુકાને ચાલી જતાં તેણીનું જીગર ચીરાઇ જતું હતું. બેહદ જુરસા સાથે તેણીએ આસમાન ગમ જોઇ બે દાથો ઉચા કરીને છુમ પાડી—

“ખુદા ! જોન ડેલ મુવો નથી, પણ જીવેજ ! હું તારો કેમ ઉપકાર માનુ !”

આ પછી તે પોતાની નજર દરદીનાં ચહેરા તરફ ફેરવી બોલી, “જોન મારા લવ ! મારા પ્યારા જોન ! માઈ અંતકરણ ચીરીને જો કે જેમ તું મને ચહાતાં શીખ્યોજ, તેમ હું તને કેવી ઉંડી શીદાગીરીથી ચહાતાં શીખીજ. ઓ બહા જવાન ! તું હવે મને કદી પણ ઓળખી શકનાર નથી. હું મારે મનથી સદા મુવેલીજ રહેવશ !”

ડચકાઓથી ગુંગલાતી છાતી ભરાઇ આવવાથી તેણીએ પોતાનું માથું જોન ડેલનાં બીજાના ઉપર ટેકવ્યું. તેણીએ

ધણું ચઢાયું કે તે બહાદુર જવાનના હાથો-તેજ હાથો કે જે વડે તેણીને પોતાના જનની સહેજ પણ પરવા કીધા વિના ઝનુનથી દીવાના બનેલા ચાહોમ નાસતા ઘોડાની પીઠ ઉપરથી ઝુલની માફક જોને સત્તામત ઉંચકી લીધી હતી-તે પોતાની રડતી ચશ્મોમાં મહોબતથી દાખે ! પણ એમ કરવાની હિંમત તેણી એકઠી કરી શકી નહિ.

કેટે ત્યાં વધુવાર થોભવામાં ડહાપણુ જોયું નહિ. દરેક પળે વિલયમ એનાં ત્યાં આવી ચઢવાની મોટી ધારતી હતી. તેણીએ જોન ડેલનાં કપાલ ઉપર મહોબતથી ચુંબન કીધું અને બીણાયલી આંખો સાથે તેને છોડી બારણા તરફ ચાલુ મુક્યું. પણ—ઓ !—

સામેજ વીલયમ તેણીને મળ્યો ! તેણી તેને જોષને એક બીધેલાં સસલાં માફક દોડવા લાગી. વીલયમ ગભરાઈને તેણીને ટીકતો ઉભો ! એ તેણીને શું થયું હતું ?

\*

\*

\*

જોનને અકસમાત ચયાંને એક અઠવાડયું પસાર થઇ ગયું. તેની તખીયેતમાં ફાયદો ધણી ઝડપથી થતો ગયો. કપાલ પરનો ધા બી લગભગ રૂજ આવવા માંડ્યો હતો. પણ હજી તેને નબળાઇ ધણીજ સખત હતી. તે અતીશય ગમગીન અને મુપ કલાકોનાં કલાક પડી રહેતો, જે જોષ વીલીયમનો જીવ બળી જતો. તેની વહાલી માતાનાં મોતથી જોનની આવી ગમનાક હાલત થએલી જોષ, વીલીયમે તેને તેમથી બેદાર કરવાની ધણીખી કોશિશો કીધી-પણ ફેકટ ! તે હવે તદ્દન ‘કોનવલેસન્ટ’ હતો, પણ દુઃખનો માર્થો આખો વખત બીલકુલ સુસ્ત પડી રહેતો. તેનાં ગરીબ કામદારો તેના વગર તદ્દન મરવા પડ્યાં

હતાં. વીલીયમ તેને ઓઢ ફેસલ જવા ધણો સમજાવતો, પણ તેમ કરવા હવે તે સાફ ના પાડતો. હવે તે કશાંમાંજ ‘ઇન-ટરેસ્ટ’ લેવા માંગતો હતો નહીં. તે સારો થઇ બસ એકાદ મથમાં જોડાવાની જીદ લઇ બેઠો હતો. તેનું જીગર હવે તદન તુટી ગયું હતું—એજ તેની તકરાર હતી. વીલીયમને આથી બહુજ બળાપો થતો હતો—પણ તે વહાલા દોસ્તને પાછો કેમ ખુશાલ બનાવવો તે તેને સુજતું હતું નહીં.

ડાઁ વીલીયમની પોતાનીજી દાળ હમણા હમણા ખાસ કરીને કંઈ અજબ બળી ગઇ હતી. એક તો તેનાં વહાલાં દોસ્ત જોનને ખાતર ને બીજી મરાયા લીને ખાતર ! તે છોકરી જોનનાં ઓરડામાં જઈ આવ્યા પછીથી કંઈ અજબ જેવી રીતે વર્તતી હતી ! જોનને જોયા પછી તેણી લગભગ સીક થઇ ગઇ હતી. કોઇ વખત તેણી હસતી અને કોઇ વખત એકદમ રડી પડતી ! તેનું કારણ વીલીયમને મુદલ સમજ પડ્યું નહીં. મરાયાને આવી વર્તણૂકનો ખુલાસો તેણે ધણોજી પુછ્યો—પણ તેનો જવાબ આપવાને બદલે તે પ્રેમધેત્રી છોકરી બસ ધુમ રડ્યાજ કરતી ! વીલીયમે તેણીને ધણી ધમકાવી હતી અને સખ્ત ‘રેસ્ટ’ લેવાનો હોકમ આપ્યો હતો. પણ જ્યાં ખાતેનની મુઝવણીથી મન પળેપળ ચીરાઇ વીંધાઇજ જતું હોય ત્યાં ‘રેસ્ટ’ શું ચીઝ બજેલી છે ?

આની મેર વીલીયમ પણ પોતાના ગમગીન તુરંગોમાં હવે આખો વખત ગુંગજ જેવો બનીને બરીયલ ઝરીયલ રહેતો હતો. જોનને પોતાના મીત્રની મુંગી ગમખારી પારખી કાઢતાં વીલંબ લાગ્યો નહીં. એક દાહડે બહુજ બજી થઇ જ્યારે જોને પોતાના અઝીઝ રશીકની ઉદાસીત ચુપકીદીનો સબબ પુછ્યો ત્યારે વીલીયમે ધણાજ ગમખવાર દીલે પોતાનાં નાઉમેદ ખ્યારની



તથા દુઃખી મરાયાની સર્વે હકીકતથી તેને જાણીતો કીધો. તે કેવાં દીલાવર પ્યારથી આ મરાયા છોકરીને આહતાં શીખ્યો હતો, તેમજ તેણીએ એસપીટલમાં રહીને ગરીબોની કેવાં ખર્ચા જીવરથી સેવા બજાવી હતી, છેવટે તેણીએ તેની સાથે પરણવાને કેવી ચીવ્ય-ટાઇથી ના પાડી હતી—તે બધું વીલીયમે બીસતારીને ખુદ્દાં દીલથી જોનને કહી સંભળાવ્યું. વીલીયમે વધુ ઉમેર્યું કે તેને જે મોટો અફસોસ હતો, તે એજ હતો કે આ પ્યારી છોકરી દેખાઇતી રીતે કાંઈને છુપા પ્યારથી આહતી હતી—જે પ્યાર તેણીને માટે સફળ નીવડ્યો નહીં હતો—અને હવે એ વાહલી પ્રીતની પુટલીને કાંઈગી રીતે પાછી ખુશાલ અને સુખી કરવી ઘણું મુશ્કેલ હતું.

જોને મરાયાની વાત કાંઈ અજબ ઉલટ સાથે સમજી. તે વિલિયમ માટે ખરેખર મને દલગીર થયો. આટલા દીવસ દરમ્યાન એક પણ વખત એ મીસ મરાયા લીને તેના પોતાના ઓરડામાં આવેલી જોને જોઈ હતી નહીં. તેની આગળ તો કાંઈ બીજીજ નર્સ રોકાયેલી હતી. જોને આ મીસ મરાયા સાથે ‘ઇનત્રોડયુસ’ થવાની ખાહેશ વીલ્યમ આગળ દરશાવી.

“હું દલગીર છું, જોન, કે તેમ હમણા બની શકે તેવું નથી. પોતાની કાયનાત ઉપરાંત ગરીબ દર્દીઓ પાછળ વહીતર કરીને એ સીસટર હમણા પછડાઇ પડેલી છે. મેં તેણીને પોતાનો ઓરડો છોડવાની સાફ મનાઇ કીધીછ. પણ દોસ્ત, થોડા દહાડામાં હું જરૂર એને તારી પાસે મોકલશ !”

“થેંક્યુ ! તારી બધી વાતચીત પછી એ—એ સીસટર લીને જોવા હું ખચીત ઘણાજ આતુર છેઉં, વીલી !”

વીલ્યમ મુછમાં ગંભીરામથી સેહજ હસ્યો. તે એકદમ જોનની પાસે તેના પલંગ પર બેસી ગયો, અને જુસ્સાથી તેના બે હાથો પોતાના હાથોમાં પકડી લીધા !

“જોન ! મને ખરું કેહ ! સાચ્યુંજ બોલજો ! તુંને હું પવીત્ર કસમ આપીને પુછુંછ; શું તુંખી પ્યારના જાલેમ દર્દથી પીડાયછ ? તારો ચેહરોજ તે કહી આપેછ ! બોલ મારા દોસ્ત-ખરેખરું કહી દે ! તેં મને તો તારી આટલા વખતની કંઈજ ખબર આપી નથી. તારા માતાનાં મોતથી તું એટલો દુઃખમાં ગીરફતાર થઈ ગયોછ કે હું તુને કાંઈ પુછવાની હીંમતખી કરી શક્યો નહિ. ઓ એક વખત તું કેવો ખુશાલ અને હસતો હતો, તેવો પાછો કરવા હું શું નહીં આપું ?”

જોને એક નીસાસો નાખી જવાળ દીધો—

“નહી-વીલી-નહી ! હું તેવો હવે પછી કદીખી થઈ શકશ નહી. મારાં માતાનાં મોત સાથે મારી ખુશાલી તેમજ હસવાનું તેજીની કબર સાથેજ ખલાસ થયુંછ; વહાલા દોસ્ત તું મને પ્યાર માટે પુછેછ ! પણ હું કે જે ગરીબ હેનરીની તેમજ સર્વેની પ્યાર માટેની હસી કરતો હતો, તેમજ ગરીબ કામદારોને તવંગરીનાં જીલમાટ માટે મોટાં મોટાં ભાવણો આપતો હતો, તેજ-અફસોસ !—તેજ જોન ડેલ કામદારોના કદા દુશ્મન લોડ હેરીસનની બેટી કેટીને ચાહતાં શીખ્યો !—”

“લોડ હેરીસનની કેટીને !! એ શું બકેછ, જોન ?—”

“હું ખરુંજ બોલુંછ ! પણ હવે કહે, મારા પ્યારા ખીરાદર ! શું તું હજીખી મને ગરીબ કામદારો આગળ પાછો તેઓના સરદાર તરીકે જવાં કહેછ ? હું કઈ રીતે તેઓને માફ

કાણું મોઢું દેખાડું ?-હલો !-વોટસ ઘેટ ?-એ કાણુ ખુમ પાડી ?—”

ખચીત ! તે બંને જવાન મીત્રો એકદમ ચોંકીને ખડા થઇ બેઠા અને અહીં તહીં ઓરડામાં જોવા પડ્યા ! તેઓનાં કાને કોઇની ચીશનો અવાજ આવ્યો હતો ! ઓરડામાં તો કોઇ તેઓ સીવાય હતું નહીં. અરે, તેઓને ક્યા ખબર હતી કે જે છોકરીની તેઓ વાત કરતા હતાં તેણીજ ત્યાં સ્કીન પછવાડે છુપાઇ ઉભી હતી ! કાંઇ ખ્યાલી ધખારો હશે-યા પાસેના રૂમમાંથી કોઇ બીજાં દર્દીની ખુમ હશે-એમ માની લઇ તેઓ પાછા વાતે વળગ્યા.

વીલીયમ્ જોનનાં મોઢાંમાંથી કેટીનું નામ સાંભળવાની કદી વકકી રાખી હતી નહી. તે કાંઇ અજબ જુસ્સાથી ઉશ્કેરાઇને ફરીથી બોલી ઉઠ્યો.

“કાણુ ? મગર કવીન કેટને તું ચાહેછ ! માઇવર્ડ ! -જોન-હું એ સાંભળીને ફાટીજ ગયોછ ! જો તું એટલો બધો નીચો પડી ગયોજ હોય તો તારે સારું હું દલગીર છેઉં ! એજ છોકરી. તથા તેના સંગદીલના બાપ પાસે મારી લુખે મરતી માદરની વખતે હું મદદ માંગવા ગયો હતો, ત્યારે તેઓએ મને કેવો હડધુત અને પશેમાન કરીને કહાડ્યો તે હું હજુર લુલી શક્યો નથી. તેજ તુમાખી છોકરીને તું— અરે, અરે, જોન !-જોન !-ટેક કેર !-શું છે ?-”

વીલ્યમ વધુ આગળ કાંઇખી બોલે તેની અગાઉ એક ભયાનક નીસાસો નાખી કાંઇ જબરદસ્ત લપેરા સમેત જોન એકાએક બાહોશ થઇ ઉઘે મસ્તક જમીનપર તુટી પડ્યો હતો. તે એટલો તો ઓચીંતો પડી ગયો-અને આ બનાવ આંખના એક

પલકારામાં એટલો તો અચબુચ બની ગયો—કે તેને બચાવી લેવાનો બી વીલ્યમને વખત મળ્યો હતો નહીં. ઘણાજ જોરમાં જમીન ઉપર ખરાબ રીતે ઠપકાવાથી જોનનાં માથામાં વાગ્યું હતું. તેનો કપાલ ઉપરનો ત્રા પાછો તુટી ગયો હતો અને તેમાંથી લોહી વહેતું હતું. વીલીયમે જોનને ઉપાડીને ઘોડ્યા ઉપર પાછો સુવાડ્યો અને તેને હુશીયારીમાં લાવવાની પુશકળ કોશેશ કરી, પણ તે સાવધ થયોજ નહીં. અંતે ગભરાઈને બારણું ઉઘાડીને વીલ્યમ કોઈની મદદ લેવા દોડ્યો. અને તેણે બારણા આગળ શું જોયું ?

ત્યાં બારણા આગળ એક સ્ક્રીનની પછવાડે મરાયા લી એક દીવાની એમરત માફક છુટા ઉંઘાડા બાલે તદન મોત જેવી શીકડા થર થર ધુજતી ઉભેલી હતી !!

વીલ્યમે એકદમ ચમકીને યુમ મારી. તેણીનો ધુજતો તાપથી ખળખળતો હાથ તેણે પોતાનાં હાથમાં મજબુત પકડી લીધો અને ડંધાયેલે અવાજે પુકાયું.—“ઓ ખુદા ! કેાણુ સીસ્ટર મરાયા ? તમે તાપથી ખળખળજેછ ! તોબી તમેએ અહીં આવવાની કેમ હોંમત કીધી ?”

“ઓ—ડોક્ટર !—ઓ ડોક્ટર !!—”

“એકદમ તમારા રૂમમાં જવો ! સીસ્ટર મરાયા, તમે બીલકુલ હમણા વેલ નથી !”

પણ તે કમનસીબ છોકરી તે ક્યાં સમજતી હતી ? એક અછાટ સમેત વીલ્યમનો હાથ ખસાડી તેણી ખચીત ઘેડી સ્ત્રીની માફક એકદમ જોન ડેલ આગળ દોડી ગઈ અને ત્યાં ફસડાઈ પડી ડચકાં ખાતી બોલી:—

“ઓ ડોક્ટર ! ખુદા ખાતર જોન ડેલને બચાવો ! ઓ, શું એ મરી ગયો ? નહીં નહીં ! દયા કરી, ઓ ભલા ડોક્ટર, એને મારે ખાતર બચાવો ! ઓ, કટલું લોહી જાયછ ! મારી શીકર ના કરો, હું તદ્દન સારી પેઠે છું.”

ગરીબ બીચારો વીલીયમ ! તે તો ખરેખર તદ્દન હેમતાપ્ત ગયો હતો ! શું આ છોકરી મેડ થઇ ગઇ હતી ? શું જોનને તેણી ઓળખતી હતી ?

“સીસ્ટર મરાયા ! તમે શું જોન ડેલને ઓળખો છ ?” તેણે ઘાડા અવાજે પુછ્યું.

“હા-નહીં-નહીં !” તેણીએ અકળાઇને જવાબ દીધો. “હમણા કંઈખી પુછો ના ! વખત ના ખોવો ! જલદી કરો ! લોહી ઘણું જાયછ. જલદી મદદ મેળવો !”

મરાયાનો તવળાટ અને જોનના માથામાંથી વહેતું લોહી જોઇ સમયસુચકતા રાખી વીલીયમે તુરત હીલડાને ખોલાવી મંગાવી, અને થોડાજ શબ્દોમાં તેણીને સર્વે હકીકત કહી સંભળાવી. જોન ડેલ-તેણીના એક વખતનાં બચપણનાં દોસ્ત-નાં જીવતો હોવાની ખબરથી હીલડાનો હરખનો પાર ન રહ્યો.

વીલીયમની સુચનાથી તેણીએ મરાયાને તેણીના રૂમમાં જઈ આરામ લેવા પુશકળ વીણવી-પણ ફેકટ ! તે જાદી છોકરી આગળ ‘કાઇતું’ કંઈ ચાલ્યું નહીં; અને આખરે તેઓ-નીજ હાર થઇ.

મરાયાનાં મોટા દુઃખ અને કકળાટ વચ્ચે જોનની ગમે તેટલી બી સારવાર થવા છતાં તે તરત હુશીયારીમાં આવ્યો નહીં. અંતે ઘણા કલાકો પછી તે સહેજ હેંશમાં આવ્યો; પણ તેની જાંઘગી જોખમમાં આવી પડી હતી. તે છોકરી

દુઃખથી તદ્દન દીવાની બની ગઇ હતી ! તેની પાસે ગુંઠલુમંડ્યે પડી ડચકાં ખાતી ખુદા પાસે તે વહાલાની જીંદગી બચાવવા અરજ કરતી રહી.

પણ જોનની જીંદગીએ પાછી ચારી આપી. તેને અસલથીજ સરસ જોરાવર બાંધે તેની તરફેણમાં પાછો ગયો. જીવ સટોસટની આંઠ દીવસની બીમારી પછી તેની તબીબત પાછી હાથમાં આવી. રાત અને દીન એક સરખી રીતે ગણી તે પ્યારાં જવાનને ડાઁ વીલ્યમ, સીસ્ટર મરાયા તથા હીલ્ડા મોતમાંથી માંદમાં લાવ્યાં હતાં !

રફતે રફતે જોનની તબીબેતમાં સુધારો થતો ચાલ્યો, પણ નબળાઇ તેમજ મનની ગુપ્ત મુઝવણને સખએ તે જલદીથી જેવો જોઇએ તેવો તટાર થઇ શક્યો નહી. તે ગુપ્ત બાતેનતાં દુઃખથી ગોચા પાગળ બનેલો કલાકોનાં કલાક સુધી ચુપ ગમખવાર પડી રહેતો. આ જોઇને હીલ્ડાગ્ય કેટીનું જીગર બળી જળી જતું. તેણી તેને ખુશ રાખવા તેમજ તેના સંતાપજનક વીચારોમાંથી બેદાર કરવા તેની આગળ તરેહવાર ચોપડીઓ વાંચતી, અને તેનું મન બેલવવા દરેક રીતે પોતાનું બનતું કરતી. જોન જે હમણા કોઇથીજ ખુશ ન રહેતો તે મરાયા લીની હાજરીથી કાંઇ અજબ નયીત અને શાંત રહેતો; એટલુંજ નહી, પણ આ દીલસોજ સીસ્ટરે તેની જીવતોડ સારવાર કરી તેને મોતમાંથી બચાવ્યો તે માટે તેણીની તરફ કાંઇ અજબ ઉપકાર અને વખાણની લાગણીથી ખેંચાતો હતો. તેની હમણાની સ્થિતિમાં હજી સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ ન હતો કે આ પ્યારી સીસ્ટર તેના જીગરની મુર્તી કેટ હેરીસનજ હતી ! !



## પ્રકરણ ૩૮ સું.

કોણ કહે છે કે પ્યાર આંધળો છે !

તે એક ખરેખર સુંદર ને પ્રકાશીત સવાર હતી. સીસ્ટર જ્નેનના બીજાના આગળ ખેસી જ્નેનનાં હાથની લખેલી વાર્તા “Silent Love” વાંચતી હતી. જેમ જેમ વાંચતી જતી, તેમ તેમ તેણીનાં આંખોમાંથી મોતી નવધાર આંસુઓની રેલ ખરી પડતી હતી. આહ-એક તેણી કેવી જ્નેનની ચોપડીઓ વાંચવાને ધીકકારતી હતી ! હવે તે વાંચવા કેવી તણપતી હતી ! આ ચોપડીનું છેવટ ‘કરુણારસીક હતું’; તેનાં ચોક્કસ છેલ્લાં પ્રકરણો અજબ રીતે તેણીની પોતાની તથા જ્નેનની કાદણીને મળતાં આવતાં જોને ત્યાં પોતાની જીંદગીનું જ જાણે દાસ્તાને દીલરૂપા ખ્યું હતું.

આ દીલ પીગળાવનારી નોવેલનો આવો છેવટનો વાંચતાં કેટીના નાજુક બદનની નસેનસ ધ્રુજ રહેવા માંડી.

આમ ખરાં મને અકળાતી જોઈને જોને તેણીને પાછું અટકાવી.

“સીસ્ટર મરાયા, આજે મારા જીવને અજબ બેચેની, તેથી વધુ વાંચવાનું મોકુફ કરી આપણે વાતજ કર્યે,” મ સાદે બોલ્યો.

મરાયાએ તુરત ચોપડી બંધ કરીને બાજુએ મેલી, પોતાની આંખો તેણીએ નુછી નાખી, અને ઘણીજ મમતાથી ‘માયું’ પોતાના પોચા નાજુક હાથોએ પસવારવા પડી.

એકાએક જોને તે હાથ પકડી લઇને પોતાની આંખોમાં દાખ્યો—

“ઓ સીસ્ટર !” તે ગળગળતે અવાજે બોલ્યો, “તમોએ મારા જેવા એક મુફ્લેસ કમનસીબની જીંદગી કેવી જીવતોડ મહેનત કરીને બચાવીછ તે મને ખબર છે ! મારા દુઃખી માતાના મરણ પછીથી મારાં દર્દી જીવરને જો કોઇએ બી રાહત બક્ષી હોય તો તે તમો દયાની બહેન છો. તે માટે હું તમારું હેશાન કેમ માનીશ ! ઓ હું કેવું ઇચ્છું છ કે જ્યારે હું કોઇ એકાંત મથમાં જાઉં ત્યારે ત્યાં તમારા જેવી બક્ષી અને દયાળુ શ્રીરેસતા ખસલતની કોઇ નન હોય !”

આ સાંભળી તે છોકરીનો ચહેરો ચાદર જેવો શીકકો પડી ગયો. આંખમાં આંસુઓ સાથે તેણીએ પુશકળ ગમખા-રીથી પુછ્યું—“મીંડેલ ! શું તમોએ ત્યારે દુન્યાનાં દરેક સુખને તજી ત્યાં જવાનો નકકી વિચારજ કીધોછ ? ડોક્ટર વીલીયમ તેમજ અમારી સર્વેની મીનતેજરીથીબી શું તમારા સખત હૃદયાં પર કશીજ અસર થતી નથી ? ઓ મીંડેલ, કોઇનો નહી તો તમારા ગરીબ કામદારોનો જરા ખ્યાલ કરો. તમોએ તે ગરીબ મુફ્લેસોને તવંગરોનાં જીલમાટમાંથી બચાવવાના પવીત્ર સોગંદ લીધોછ, તે તો જરા યાદ કરો ! અફસોસ—હમણાં જો તેઓ જાણે કે તેઓનો રાહબાર જોન ડેલ તેઓની સાથે લડતમાં ભાગ લેવાને બદલે એક ઓરતની માફક ઝુરતો છુપા નામે ભરાઇ એકાંતવાસ લઇ બેઠોછ, તો તેઓ પોતાના બહાદુર સરદાર માટે શું ધારે ?”

“સીસ્ટર મરાયા ! જોન ડેલ હવે જીવતોજ નથી—તે બસ મુવેલોજ છે !”



“નોનસન્સ ! મીં ડેલ—તમે આજે વાજખી વાત કરતા નથી. શું તમે તમારાં એકજ ખોટાં પગલાંથી જોન ડેલની આખી કારકીદીને કલંક લગાડવા માંગો છ ? નહી—હું તમને કદી પણ તેમ કરવા દષ્ટ નહી. તમે કેહો છ તેમ જો મેં તમારી બહાદુર જીંદગી અચાવીજ હોય તો તેના બદલામાં એક નજીવી ચીજ તમારે મને આપવી પડશે. તે એજ કે તમારે જોન ડેલનાં ખરાં નામે ગરીબોનાં સરદાર તરીકે લડત લડવા બહાદુરીથી બહાર આવવુંજ પડશે.”

આ બધું એવાં જોશ અને દસ્તાથી બોલી કે જોન ડેલ એક મીનીટ તદ્દન દધાઇ ગયો. પછી એકદમ ખીજાણા પર અતરંગ બેસીને તે જીમ પાડી ઉઠ્યો.

“શું ? તમેએ મને જોન ડેલ તરીકે ખરેખર પીજાણી કાઢ્યો ? ઓ ખુદા ! હવે હું શું કરું ? કેમ કરું ? ઓ નહી, નહી સીસ્ટર મરાયા ! હવે હું તમારા કહ્યા પ્રમાણે મુફ્લેસ કામદારોમાં જઈ શકતો નથી, કારણકે તેઓનો સરદાર થવાને હું ખીલકુલ નાલાયક થયો છું. ઓ સીસ્ટર, તમે હજી મારી દુઃખ ભરી કેફ્યત બધી જાણતાં નથી !”

\*

\*

\*

અડધો કલાક વીતી ગયો હતો. ધીમે સાદે હળવે હળવે જોને પોતાની પાસે બેઠેલી બહી સીસ્ટર મરાયા લીને પોતાની કમનસીબ કાહણી જીગર ખોલીને સાચ્યે સાચ્યે તમામે તમામ કહી સંલળાવી હતી. કેટી હેરીસન માટે ખુદ પોતાના પ્યાર માટે જોન છેલ્લે સુધી પોતે કેટલો બેખબર હતો—આ તેની અઠાગ મુંગી મોહબત માટે તેની માતાએ કેમ ઠપકો આપ્યો હતો—તેણે તે પ્યારને પોતાનાં જીગરમાં કચડી નાંખવાની કેવી

કોશેશ કીધી, પણ તે બધી કેવી ફાકટ ગઇ હતી—તે મગફળી છોકરીનો મુકલેસો તરફનો ધીકકાર તે કેમ ખમી શકતો ન હતો—છેલ્લે તે કમનસીબ તુમાખી બાળા કેવાં કમોતે મરણ પામી હતી—તથા તે ખબરથી તથા તેની વહાલી માતાનાં મોતથી તેનું દીલ કેવું તદનજ તુટી ગયું હતું—તે બધું નસોસ અવાજે આ દયાની બેદનને બહુજ ટુંકમાં જોન કહી સંભળાવી ચુક્યો હતો !

નીચી મુઠીએ ધડકતી છાતીએ લાલ થએલા ચહેરા સાથે આંસુ ભરેલી આંખો સાથે આ બધું તેણીએ સાંભળ્યું. તેણીને રડતાં જોઇ જોનને પુશકળ લાગી આવ્યું. તેણે ઘણીજ લાગણીથી કહ્યું:—

“મરાયા ! તમે કેટલાં બધાં નરમ જીગરનાં છોએ ! તમે મારે માટે રડો છો ! આહ—તમારાં જેવી ભલાઇ ને નમનતાઇ કેટલાં હોતે. તો આજે આખાં એલડ ફેસલમાં તે પુંજતે !”

“કમનસીબ કેટી !” મીસ મરાયા લીએ રડમશ અવાજે જવાબ દીધો, “તે ઓરતની આવી ગમખાર સરજત માટે હું ખરેખર દલગીર છું. પણ કેટી મરણ પામેલી હોવાથી હવે તેને યાદ કરવામાં સાર નથી. તમે જેવાં લાયક જવાનને નહિ ચાહવામાં તેણીએ કીધેલી ભુલ માટે તે પાછળથી પરતાઇ હોય એ બનવા જોગ છે. પણ મને કહો, મીંડ ડેલ, અગર જો કેટી તમે સાથે લગ્નનાં ગાંઠથી જોડાવા તઇયાર થતે તો શું તમે તેણીને કબુલ કરતે ?”

“નહિ !” જોન ડેલે તુરતજ જવાબ દીધો, “અમે વચ્ચેના આસમાન જમીન જેટલા સંસારી તદ્વાતનાં તેમજ સખએ મારા ફ્રેન્ડ હેનરીને દગાખોર થઇ હું કદીખી તેણીને તેણીની મરજી

અને મારી મહોળત છતાં પરણવા કબુલ થતે નહિ,—મારાં નહી જણાયલાં નામ સાથે તેણીનું મોતેબર નામ કદી પણ જોડતે નહિ.”

એકાદ મીનીટ બંને જવાન જીવો ગુપચુપ એકમેકની આંખોમાં અણહદ મુંગી લાગણી વાંચતાં ત્યાં એસી રહ્યાં. પછી કાંઈ અસાધારણ બાતેનતા બુરસાને આધીન થઈ એકાએક જોને મરાયાનો હાથ પકડી લઈ પોતાના હોઠો પર દાખ્યો.

“સીસ્ટર મરાયા ! ગોડ બ્લેસ યુ ! પરવરદેગાર તમુને સલામત રાખે ! મરાયા—હું શું બોલું ? મારાં દીલની એક છુપી વાતનો એકરાર કરું ?—”

“તમુને તેથી રાહત મળતી હોય તો જરૂર કરો, મી. જોન !”

“મરાયા ! કાણ જાણે શું છે કે જસ તમુને હું જોઉં છ ત્યારે—ત્યારે મને મારી જીગરની રાણી, મારી મીઠી કેટ યાદ આવેછ ! અરેરે, તમારાથી ખવાસમાં તે છોકરી કેટલી જુદી હતી—પણ દેખાવમાં તમુને કેટલી મળતી આવતી હતી તે કેમ તમુને સમજાઉં ! પણ તે બીચારી મરી ગેઈ ! આહ—જો તે મરી ગેઈ નહીં હોતે તો આજે તમુને જોઈને જસ એમજ હું કેહતે કે મારી સામમે મારી પ્યારી કેટ પાછી આવી ઉભીછ ! નહી—નહી સીસ્ટર મરાયા ! તમે મારી મુરખાઈ પર હસો ના ! દુઃખથી અને બીમારીથી માફ મગજ ખચીત હમણા ઠંકાણે નથી—તેથીજ એમ મને ધખારો આવતો હોશે !”

મરાયા હવે શું જવાબ આપે ? તેણીના ગાલો ઉપરથી તડ—તડ—તડ આંસુઓ સરી પડતાં હતાં. અચ્ચુચ વાંકી વળીને

તેણીએ એક બોલ બોલવા વગર, જોનના કપાલ ઉપર એક કીસ કરી. જોને તેણીનો હાથ પકડી રાખ્યો.

“મરાયા-સીસટર મરાયા ! તમને જોઈએ ત્યારે મારું પોણું દુઃખ જાણે હું વીસરી જઈએ ! મારાં દીલમાં જાણે નવું લોહી દોડે. મારી પ્યારી માથુકની જુદાઈ જાણે બે ધડી હું ભૂલી જઈએ ! અરે, તમે તે છોકરીને ચેહરામાં કેટલાં બધાં મળતાં આવો. તમે બને તેટલાં મારી આગળનાં આગળ રહેજો !”

“મીંડેલ, તમે જો મને સુખીજ કરવા ખરેખર ઇતેજોર હોવ તો મારો સુખન કબુલ રાખો !” મરાયાએ વાત ઉઠાવીને નર-માથથી કહ્યું, “તમારા ગરીબ કામદારોની વચ્ચે ઓટ કાસલ પાછા જાઓ ! કેહોની, મીંડેલ-તમે મારે ખાતર જશો કેની ? મને વચન આપો !—”

જોન એક અછાટ મારીને હવે કાંઈક જુસ્સા સાથે ખડો થઈ બેઠો, અને મરાયાનો હાથ પોતાની છાતીએ દાખ્યો. તે જવાનનો ચેહરો હમણા કાંઈ ઓર ખીલી રહેલો હતો ! તેના ડોળાઓ કાંઈ અજબ રોશની સાથ ચમકતા હતા !

“મરાયા ! હું તારે ખાતર કંઈખી કરવા તૈયાર છું ! હું મારા કામદારો વચ્ચે જઈ-તારે ખાતર જઈ-પણુ તે એકજ સરતે !”

“એક સરતે ? તે શું સરત છે ?”

“કે-મારી વાહલી સીસટર-તુંખી ત્યાં મારી સાથ આવ ! આપરે બેઉ જણા સાથે મળીને એ આપણું મીશન બજાવીશું. તારી બાજુમાં રેહીને ગરીબ લોકોને સાફ લડત કરતાં મને બમણું જોર મળશે. હું ડોક્ટર વીલ્કમને કહીશ-તે તુને રજા

આપવા ના પાડશે નહીં !—મરાયા ! મને કેહ, તું મારી સાથ આવશે ?—”

મરાયાએ ડોકું નમાવી દીધું. તેણીનો ચહેરો પાછો ઉજળો જરદ મારી ગયો હતો.

“નહીં—મીઠું ડેલ ! હમણાં ધણજી મુસ્તકીમ સબખો સર મારેથી એલડ કાસલ જવાય તેમ નથી, પણ આગળ જતાં ભવીષ્યમાં કદાચ ત્યાં પાછી જવશ. હમણાં અસ તમે પહેલાં એખલા જાઓ. અહીંથી હું તમારી દરેક હીલચાલ જીવ ટીંગાવીને તપાસતી રહેવશ—ને તમારે સારું અંદગી કરતી રહેવશ ! અસ મને વધારે ના પુછો ! જે તમારાં દીલમાં મારે સારું લાગણી હોય તો મને પવીત્ર વચન આપો કે તમે તટાર થતાંજ એલડ કાસલ જમને જોન ડેલ તરીકે પાછા જાહેર થશો !”

\*

\*

\*

અને જોન ડેલે આ વીચીત્ર ભલી ફરેસ્તાઈ “સીસટર”ના આગ્રહને આધીન થઈ ફક્ત તેણીનેજ ખાતર એલડ કાસલ જવાનું પવીત્ર વચન આપ્યું હતું !!

વાંચનાર !—હવે તુંજ કહે, કેણુ હેમક કહે છે કે પ્યાર આંધળો છે ?

મરાયાને ખરી ઓળખ્યા વગર કુદરતી તેણી તરફ વધુ અને વધુ જોન ખેંચાતોજ ગયો હતો. તેઓની દોસ્તી દિવસે દિવસે વધતીજ ચાલી. આવો મામલો સઉ કોઈ ખોલ્લી આંખોએ જોઈ શકતું, અને દરેક જણુ નકકી માનતું કે કોઈ દહાડે લગન લાગવા વીના રહેશેજ નહીં. પણ જોનના મગજમાં “લગન”નો ખ્યાલ તો એક પળવારખી દાખલ થયો નહીં.

તે ફક્ત મરાયાને પોતાની વહાલી એકન તરીકે ફરેસ્તા રૂપે જ પુંજતો.

અને મરાયા ? ગરીબ ખીચારી !! તેણીની હાલત ખરેખર દયાજનક થઈ પડી હતી. તે બહાદુર છોકરી જોન આગળ ખુશાલ રહેતી, પણ જ્યારે તેણી પોતે એકલી પડતી ત્યારે પોતાનું નાજુક જીગર તુટી જાય એટલું રડતી. પોતે હવે જોનની જુદાઈ કેમ ખમી શકશે તેનો વિચાર કરતાં તે લગભગ સુની સાવજ બની જતી ! પોતેજ પોતાને હાથે પોતાનો ભોગ આપી જોનને સમજાવી ગરીબોમાં પાછો મોકલતી હતી, પણ હવે તેમ ક્યાં પછી તેણીનું દીલ તુટી જતું હતું. અરે, જો તેણી કવીન કેટને બદલે કોઈ બીજી છોકરી હતે તો હમણા કેવી જોન ડેલને પરણી સુખી થતે !

એકજ માણસ તેણીનો આ છુપો ગમ બારીકાથી તપાસતું રહેલું હતું. તે લલો, અસરાઈ વિલયમ હતો. તેણે સીસ્ટર મરાયાને ધણીકવાર જોનને માટે છુપી પોકારતી તથા રડતી પકડી હતી. હવેજ તે બરાબર સમજી જઈ શક્યો હતો કે મરાયા પહેલેથીજ જોન ડેલને ચાહતી હતી તથા તેને મુવેલો સમજી તેણી નર્સ બની હતી. તેણે મકકમ સોગંદ ખાધા કે પોતાની દરકાર ન કરતાં તે છોકરીને પાછી સુખી બનાવવી.

અંતે જોનનો ગરીબોમાં પાછો જવાનો વખત તદ્દન નજીક આવ્યો, ત્યારે તેનો ચહેરો ખી એહદ દુખી ને દલગીર જેવો દીસવા લાગ્યો—કારણકે મરાયાને મુકી જતાં તેના જીવ પર આવતું હતું. તે છોકરી કેમ તેને એકદમ વહાલી થઈ પડી હતી તે સમજી શક્યો નહીં હતો.

તેના ઓસ્પીટલ છોડી જવાની એ દાહડા અગાઉ વીલ-  
યમે આવી તેને ઘણીજ નરમાશથી કમનસીબ મરાયાની સર્વે  
હકીકત કહી. તે કેવી દીવાના પ્યારથી જોનને ચાહતી હતી,  
તેનાં ખોટાં મહોતની ખબરથી તેણી કેમ દુન્યા તણ નર્સ  
બની હતી, તે બાબે મરાયાએ કરેલો એકરાર વીલ્યમે પોતાના  
મીત્રની આગળ શબ્દે શબ્દ પાછો કહી સંભળાવ્યો. તેણે  
જોનને પુશકળ કાકલુદી કરી કે આ ભલી ફરેસ્તાઇ છોકરીને  
પરણીને તે રૂડા જીવને પાછો હસ્તો કરવો.

જોન આ સાંભળી તદન ગભરાઇ ગયો. તે માનીજ નહિ  
શક્યો કે મરાયા જેવી ફરેસ્તાઇ ખસતતની સ્ત્રી તેને બેઠન  
સીવાયના બીજા કોઇખી પ્યારથી ચાહી શકે !

“તું” નાહક તારા શબ્દો બરબાદ કરેછ, વીલી ! મારું  
જીવર તો હવે કરમાઇજ ગીયુંછ. કેટીના મરણ પછી મને  
કોઇખી ઓરતનો પ્યાર જોઇતોજ નથી. મારી સ્ટીટ કેટી !  
જો કે તેણી હમણા જીવતી હતે તો બી હું તેણીના ઉંચ  
દરજાને ખાતર તેમજ મારા ફ્રેન્ડ હેનરીને ખાતર કદીખી  
તેણીને પરણી શકતે નહિ, તે છતાં તેણીની યાદને હું સાચ્યોજ  
રહેવા માગુછ, તેમજ બીજાને પ્યાર વગર હું પરણવા ઇચ્છતો  
નથી. વીલી. ઓ ખુદા, એ મને શું થયુંછ ! મને કંઈજ  
સુજતું નથી ! મરાયા જેવા એક ફિરેસ્તાને મારાં જેવાં પુટેલાં  
જીવરના માણસ સાથે પરણવા કહું ?

નહી-નહી-નહી ! તું બોલેછ તે પથ્થરપર પાણી રેડવા  
જેવું કરેછ !”

વીલ્યમે તેને ઘણાજ હેતથી સમજાવ્યું કે કેટ બીચારી  
મરી ગઇ હતી અને આ મરાયાએ તેની જીંદગી બચાવી તેનાં

બદલામાં તેણીને પરણીને સુખી કરવાની હવે જોનની પવીત્ર ફરજ હતી; તેવો બેઉ ગરીબોનું કામ ફતેહમંદીથી કરી શકશે—છત્યાદી, પણ વ્યર્થ! વીલ્યમની ગમે તેટલીખી સમજાવટ છતાં જોન એક પળવાર પણ પોતાના ઠરાવથી પાછળ હટ્યો નહીં.

તેના સેવટના મકકમ સખુનો વીલ્યમના કાનમાં લાંબો વખત સુધી રમ્યા કીધા.

“બસ—ખાલી તારી મીનતેજારી બરબાદ ના કર ! કેટીના મરણ પછી હું મરતાંખી ખીજ કોઈ સાથે પરણવાનો નથી ! વીલી, મારા ભાઈ—માનવી જાતના નસીબમાં સાચી મોહબત જવળેજ આવેછ ! પણ જ્યારે તે આવેછ ત્યારે જબરદસ્ત જોરાવર આકારમાં એકજ વખત આવેછ. મારી કેટના મરણ પામવા પછી આય માઈ જગરખી મરણ પામ્યુંછ. ખુદા એ મરાયાનો નીગેહબાન થાઓ—હું દલગીર છું. એને ખાતર હું ખીજું બધું કરશ. આય મીઝ હું કરી શકશ નહીં. જા—દોસ્ત હવે મારી સાથે વધારે તકરાર ના કર !”



પ્રકરણ ૩૯ મું.

“માઈ જગર મારી પાસ હવે છેજ નહીં ! તે તો કોઈ બીજો ચોરી લઈ ગયો છે !”

ઉપલા પ્રકરણમાં બનેલા બનાવ પછી જોન ડેલ પાસે જાહેર થવા વિના બીજો રસ્તો હતો નહિ. એકાદ બે દીવશમાં આખા ઓલ્ડ કેસલમાં તે જીવતો હોવાની વાત જોશબેર



ફેલાઈ રહી. આ ખખરથી મશીયાની ખુશાલી અને હરખનું વર્ણન કરવું મુશ્કેલ છે.

કલેરા-જેણી પોતાનાં બાપ લોર્ડ હેરીસન સાથે ખુનના વાંકમાંથી થયલા છુટકારા પછી યુરોપને પ્રવાસે ઉપડી ગઈ હતી-તેણીએ વર્તમાન પત્ર મારફતે જોન ડેલ જીવતો હોવાની ખખર સાંભળવાથી પોતાની ખુશાલી દરશાવનારો તારનો સંદેશો વટીક તેની ઉપર પેરીસથી મોકલી આપ્યો હતો.

મુખ્યારકબાદીના તારો અને કાગલનો એક નાનો જેવો ટુંગર જોન ડેલની સામે આવી ઉભો હતો. ઓલ્ડ ફેસલનાં કામદારો અને બેકારો જોન ડેલને જીવતો જોઈ હખથી ગોચા ગાંડા જેવા બની ગયા હતા. ટુંકમાં આખા ઓલ્ડ ફેસલમાં ઉત્સાહ, ઉમંગ, ઉલટ, રંગરાગ પંથરાઈ રહ્યો હતો.

જોન જેવો ગરીબોનાં કામમાંથી ફારેગ થયો તેવોજ તે પોતાનાં જાની દુઃખી મીત્ર હેનરીને હરખ ભર મળવા દોડ્યો; પણ ત્યાં હેનરીની માતાએ તેણીના એક પુરા વહાલા બેટાની કેવી ગમનાક હાલત થઈ હતી તે દુખથી રડીને જોનને કહી સંભળાવ્યું. પોતાની વહાલી સ્વીટહાર્ટ કેટ તેમજ પોતાના જાની મીત્ર જોનનાં સામટાં મોહતના કાતીલ જખમોથી ઘણીજ ખરાબ અસર હેનરી ઉપર થઈ હતી. કેટી સાથે થોડા દહાડામાં થનારાં લગ્ન માટે ખુશ સ્વપ્નાઓ તે જોતો હતો; તેટલાં તે બનેના આક્રમકારક મરણની ખખર સાંભળી તે ફાટીજ ગયો હતો, અને ત્યારથી તે બીમારજ ચાલતો હતો. પણ તેટલાં લોર્ડ હેરીસન પર નવી બળાગત નીકળી, તેની ગડગડમાં તે પોતાનું દુઃખ થોડું ઘણુંબી વીસરી જઈ તેને બચાવવાની ખટપટમાં પડ્યો. પણ લોર્ડ હેરીસનનો છુટકારો ચવા પછી તે પાછો

પટકાયો હતો. ડોક્ટરનું એવું કહેવું હતું કે તે જો પોતાનું મન કામમાં રોકાયેલું રાખશે નહીં, અને થોડો વખત બહાર-ગામ ચેન્નને માટે જશે નહીં, તો તેનાં બેઝનને ઘણી ખરાબ નુકસાની પોંદ્યશે.

આ બધી સીતમ ભરેલી કાહણી સમજવા પછી જોનની નાસીપાસી ખરાં જીગરની હતી. હેનરીની માતા બી જોનની આટલી ફેરવાયલી હાલત જોઈ ઘણી દલગીર તેમજ અજબ યમ. ધોરમાંથી જાણે અબઘડી ઉઠી આવ્યો હોય તેવોજ તેનો દેખાવ લેવાયલો, સુકાયલો, સોહરાયલો બીહામણો લાગતો હતો.

આટલી વાતચીત થયા પછી તેને હેનરીના ઓરડામાં લઈ જવામાં આવ્યો.

જોનને જીવતો જોઈ હેનરીની ખુશાલી ખરાં દીલની અને બેશુમાર હતી. તેઓ બેઉ એકમેકને ઘણાજ હેતથી મદ્યા. જોનને હમેશની માફક હસ્તો રમતો જોવાને બદલે બેદીલ, નાઉમેદ અને તુટેલા જીગરનો જોઈને હેનરીને ઘણુ લાગી આવ્યું. તે કેટનાં અકાળ મોત માટે જોન આગળ ઘણું રડ્યો. પોતાનાં પ્યારનો કડવો દુઃખ ભરેલો અનુભવ મળ્યા પછી જોનને હેનરીની અજબ કદર લાગતી હતી. તેણે હેનરીને તેની આવી આકૃતમાં દરેક દીલાસો દેવાની ઘણી તજવીજ કીધી, પણ ફેાકટ ગમ.

ઘણી બીજી ત્રીજી અરસપરસ ખુલાશાની અને સુખ દુઃખની વાતો કરી તેઓ બેઉ ઘણાજ કચડાયેલાં જીગરે છુટા પડ્યા.

જેને હવે ઘણીજ ખંતથી પોતાનું ગરીબો માટેનું કામ પાછું કરવા માંડ્યું. તેણે ફરીથી જુરસાદાર લાપણો કરવા માંડ્યાં. ફરીથી તે ઘણીજ સખત મહેનત કરતો અને કેટને, પોતાની માતાને તેમજ પોતાનાં દુઃખને ભુલાવવા જીગરતોડ કાશેશ કરતો.

પેલી સીસટર મરાયા લીને ભુલી જવાની તેણે ઘણીજી કાશેશ કીધી, પણ બધું ફેકટ. તેણીને સુંદર ચહેરો દર પણ તેને સતાવતો. જેનના અંતકરણની મુંગી મુઝવણ મોટામાં મોટી બસ એજ હતી કે તે આ સીસટરનો મુખડો પોતાના મન આગળથી દુર કરી શકતો હતો નહીં ! અરે—થું તે પોતે એટલો બધો નબલાં ભેજાનો થઇ ગયલો હતો કે આટલો બધો જલદી પ્યારી કેટને ભુલી જઇ તે હવે મરાયાને ચાહતાં શીખ્યો હતો ?

નહી નહી ! તેમ કદીજી નહીં બને ! પણ તે છતાં જેનને બસ લાગ્યાજ ક્યું કે તેનીં મરજી વીરુદ્ધ કાંઇ અદ-ભુત શકતી તેને આ ભલી સીસટર ઓફ મરસી તરફ ખેંચતી હતી. તે કલાકોનાં કલાકો ગમખવાર વિચારમાં કાઢતો—પણ તે પોતાને સમજી શકતો નહીં. તેને સઉથી વધારે જે સંતાપતું હતું તે એ હતું કે વીલીયમે તેને ખાતરી આપી હતી કે મરાયા તેને ખરાં જીગરથી ચાહતી હતી ! આવા આવા આ બધા વિચારો કરતાં તે અકળાઇ ગયો હતો. પોતાના કામ ઉપર તેનું મુદ્દલ ધ્યાન લાગતું હતું નહીં.

જેન ડેલ ડોન વીલ્યમની કીલીનીક છોડીને ઓલ્ડ કાસલ આવવા પછી છ દહાડા વહી ગયા હતા.

જ્નેનનાં ગયા પછી સીસટર મરાયા રાખેતા પ્રમાણે પોતાનાં રૂડાં નરસીંગના કામ પર જીવ લગાડીને પાછી વળગી ગયલી હતી. એક સહવારે તેણી એક બીમાર આઇની કાળજીથી સારવાર કરતી બેઠી હતી. તેણી આજે જ્નેનનાજ મીઠા ખ્યાલોમાં હતી—તેટલાં એક આળકની ભયાનક ચીસ રસ્તા પરથી સમગ્નધ. એક નાનું બચ્ચું ગાડી નીચે આવી ગયું હતું. તુરતજ બધાં ત્યાં દોડી ગયાં. તેજ ઘડીએ એક જીવાન પુરૂષ ફાંફળો ફાંફળો એક નાના છોકરાને હાથમાં ઊંચકીને ઓસ્પીટલમાં ધસી આવ્યો. તે સાત વર્ષનું ભુલકું એક ગાડીની અડફટમાં આવી ગયું હતું અને તેના ડાબા પગ ઉપરથી ચાક ફરી વળ્યું હતું. સારે નસીબે ઇશ્વર કાંઇ ઘણીજ ગંભીર નહીં હતી,

તે જખ્મી થયલાં આળકને મરાયા વાળાજ વોડમાં લાવવામાં આવ્યું. તે સીસટર ઝટ તેની આગળ દોડી ગઇ. અકરાટ ગલરાટમાં—તેણીની આંખ ઉપરનો કાળો ચશ્મો નીકળી ગયો. તેજ ઘડીએ પેલા જવાનની નજર તેણીની બે સુંદર કાળી ચશ્મો પર પડી અને તેણે એક મોટેથી બુમ પાડી—

“કાણુ !—માઇ ગોડ ! !—કેટ ?—”

તે છોકરીએ એક આંચકા ખાઇ ગલરાઇને તેની તરફ જોયું; પણ તુરતજ પોતાનાં મન ઉપર મજબુત કાણુ મેળવી, ઝટ પાછો ચશ્મો પહેડી લીધો ને પછી જાણે કાંઇજ બન્યું નહીં હોય તેમ તે બચ્ચાંની સારવાર કરવા લાગી. પણ તે જવાન કાણુ હતો ? તે કોઇજ નહીં પણ હેનરી હેરીસન હતો ! તેણે ધારી ધારીને આ સીસટર ગમ જોયાજ કયું. શું તેનું માથું ફરતું હતું ? યા—શું તે સ્વપ્નો જોતો હતો ?

હેનરી અકળાઇને તેણીની નજદીક ગયો—

“એક્ષકયુઝ મી ! હું ધારૂં કે હું કાંઈ સજ્જડ ભુલ ! સીસટર-તમારું નામ શું ?”

“મરાયા લી, સર !”

“જરા થોભો મીસ લી, મને તમારી સાથે વાત કરવીછ.”

“પણ હું હમણા રોકાયેલી છું; મને વખત નથી,”  
મે કહ્યું.

અને તેણી ઝડપમાં ત્યાંથી ચાલી જવા ગઈ—પણ હેનરીએ તેણીનો હાથ પકડી અટકાવી.

“નહી ! તુને હમણાજ મળવું પડશે ! કેટ !! ઓ હેવ-  
! એ હું શું બેઠેંછ ? તું જીવતી છે !—અરે તું અહીં  
! ? બોલ—બોલ—કેટ—કેટ—નહી તો મારું મસ્તક  
જશે !!”

“એ તમે કોણને માટે બોલોછ ? મારું નામ તો મરાયા  
! ! મને હવે જવા દેશો ?—”

“સભર !” હેનરી અકળાઈને બરાડ પાડી પડ્યો, “કેટ  
અવાજ તુને ખુલ્લી પાડેછ ! અરે શું મારી કેટને ઓળખી  
!! સારૂ મારી આંખો હમણા નથી ? તું બધાને ઠગી  
, પણ મને ઠગી શકશે નહી. જરા તાંહ પેલા વેટીંગ  
આવ—આપુને એખત્રાં વાત કરવાની જરૂર છે !”

\*

\*

\*

અંતે તેઓ એખલાં મળ્યાં, તેણીએ પહેલે કેટી હોવાનો  
!! ઇનકાર કીધો, પણ છેલ્લે તેણીને કબુલ કરવુંજ પડ્યું.  
એકથી બીજો થયોજ નહીં. તેણે તેણીને તરત લઈ  
માંગ્યું—પણ બધું ફોકટ ! તેણીએ હેનરી પાસે વચન

માંગ્યું કે કોઇનેથી તેણીની હસ્તી જાણાવવી નહી—કારણકે હવે તેણી તદન જુદીજ છોકરી બની હતી ! કવીન કેટ ખરેખર મરી ગઇ હતી, ને ફક્ત મરાયા લી જીવતી હતી !

જ્યારે હેનરીએ અતીશય બજીદ થઇને તેણીને તેણીના દીલનો ભેદ ખુલ્લો કરવાનો આગ્રહ કર્યો ત્યારે લાચારીએ તે છોકરીએ તેને સાફ સાફ ખોલ્લો ખોલ્યું પરખાવી દીધું કે તેણી હવે જીનહાર કોઇને—કોઇને—કોઇનેથી પરણી શકનાર નથી; જીનહાર પાછી પોતાની અસલ જીંદગીમાં જોડાઇ શકનાર નથી; પોતાની બાકીની જીંદગી ઓસ્પીટલમાંજ દર્દીઓની સારવાર કરવામાં ગુજરવાને તેણીએ સોગંદ લીધા હતા—ઇત્યાદી. તેણીએ ફરીથી કરગરીને હેનરીને એક ગ્રહસ્થ તરીકે અપીલ કરી કે તેણીના જીવતી હોવાની વાત છુપીજ રાખવી.

“જો તું મને ચાહતો હોય તો મને એક ગ્રહસ્થ તરીકે તારૂં પવીત્ર વચન આપ, હેનરી, કે તું મારો ભેદ છુપોજ રાખશે !”

“હું તુને એક સરતે વચન આપું—કેટ; મને ખરેખર કેહ કે તું અંદરખાનેથી બીજા કોઇને ચાહેછ ?”

કેટીના ગાલો પર ગુલાબી રંગ ધાઇ આવ્યો—

“તે ભેદ બી તું છુપોજ રાખશે, હેનરી ?”

“જરૂર ! ગંભીર સોગંદ ખાઇને કેહું છ કે છુપોજ રાખશ ! બોલ—તે કોણ નસીબવાન માણસ છે ?”

“ને પછી તું મને મારા આય છુપા અવતારમાં અહીં છુપાયલી રહેવાજ દેશે ? તું સોગંદ ખાયછ ?”

“હું સોગંદ ખાઉંછ, કેટ !”

“તો ત્યારે સાંભળ; હું મારાં જનોજીગરથી જોન ડેલને  
છે !” —

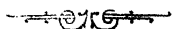
“જોન ડેલને !! — કેટ, આર યુ મેડ !!”

“હું ઇચ્છું છું કે હું મેડ હોતે ! હું જોનને મારા જન  
વધારે ચાહું છું — પણ તે વાત એ જોજીતો નથી. તે તે  
જોજીશે જી નહીં ! હું તેની સાથ કદીજી પરજી શકવાની  
કોઈનીજી સાથ પરજી શકવાની નથી ! જ હવે, હેનરી,  
— તારા સોગંદ પાળજે; મારું જીગર તુટી જાયછ !”

આટલું બોલી ધડાકા સમેત તે છોકરી તેને છોડીને  
ગઈ ! હેનરીને તો લાગ્યું કે દુન્યાજ ગોયા ઉલટાઈ  
હતી !

અરે આ છોકરી — આ પ્યારી ભલી દયાની બેહન — તેની  
કેટ હેરીસન !! એ ખુદા શું કયામત આવી હતી ?  
તેને સદા ઠોકડે મારનારી તેની મગર તુમાજી મીજીજી  
જીરમાંથી પાછી આવીને હવે ગરીબ જીમારોની માવજત  
તનમનથી વળગી ગઈ હતી ! તેજીએ તેનાં જીની મીત્ર  
લેને ધીકકાર્યો, હડધુત કીધો અને હવે તેજ જોન ડેલને  
સાચ્યાં જીગરથી ચાહતી હતી !!

તેજીની સુંદર આંખમાં આગળની તુંદાઈ અતે મગરનીને  
હમણા નમનતાઈ અને મીઠાશ પ્રકાશતો હતો ! હેનરી  
નની છાતીમાં એક કાતીલ ચમટો તુટો ! ડચકાયલાં હૃદયં  
તે પાછો પોતાને ધર ફર્યો. કેટની જીદ આગળ તે  
ર હતો. તેજીએ આપેલા ગંભીર સોગંદને લીધે તેના હોઠ  
ઈ ગયલા હતા.



## પ્રકરણ ૪૦ મું.

“ઓ મારી મોહબતનો લુટારો ચાંચીયો કોણુ ?-મારો  
અઝીઝ દાસ્ત જોન ! !”

જોન ડેલ એસ્પીટલ છોડીને ઓલડ ફેસલ ગયો તેને ચારેક દહાડા પસાર થઇ ગયા હતા. તેના જવા પછી સીસટર મરાયા લીને મનથી જીંદગીનો સુર્યજ જાણે અસ્ત પામ્યો હતો. તેણી મુંગે મ્હોડે હવે પોતાનું નર્સનું ફરેસ્તાઈ કામ બજાવતી હતી ખરી-પણ પળકે પળકે હવે તેણીનું કામળ જંગર અંદરખાનેથી પસ્તાવાના ડાંખ મારતું અને તેણીનો જીવ બાતેનમાં રડયા કરતો હતો.

એક દહાડે સાંજે તો તેણીનો વાહલો જોન કાંઈ ઘણોજ હૃદયે ચઢી આવ્યો. તે પ્યારો ચેહરો નજર આગળથી દુર કરવાને અને તેની વાહલી યાદ ભુલવાને આ સજુરીવાળી છોકરીએ બાહદુરીથી ઘણીખી કાશેશ કરી-પણ વ્યર્થ ! અંતે ઠાકીને તેણી એસ્પીટલના બગીચામાં ઉતરી. ત્યાંની લીલોતરી ભરી ઠંડકથી તેણીનું તપી આવેલું દેમાગ જરા શાંત થયું. એક મોટાં ગીચ ઝાડની નીચે એક રસ્ટીક બાજટ ઉપર તેણી નસોસ જીવે ગોઠવાઈ-અને પોતાના ગમગીન ખ્યાલોમાં પાછી ચકચુર થઈ—

“અરે-જ્યારે એ જાણશે કે હું આખરે પેલી કેટ હેરી-સનજ છું ત્યારે એ કેવો દુઃખી થશે !” તેણી મન સાથે પીલાપ કરવા લાગી. “હું કેવી ઇચ્છું છ કે હું મરીજ ગઇ હોતે ! જે મીનીટે એ જાણશે કે હું તેની આગલી અભાગણી



ત છું તેજ ઘડીએ એ મને ધીકકારશે. અરે—મારાથી મારજ ખગી શકાતો નથી.”

તેણીએ પોતાની આંખો પર રૂમાલ ધાંક્યો, અને મીનીટ સ્થીર પડી રહી. પછી પાછી એક ઉંડી હાથ તેણીએ જીવ સાથે બડબડવાનું ફરીથી શરૂ કર્યું—

“હેનરીને હું કેવો હવે ધીકકારું ! અગાઉ કરતાં બી વધારે ધીકકારું ! જોન ગમે તેવો ગરીબ છે, પણ મોહબતની તવંગીરી એની રગેરગમાં ફરી વળેલી છે. કેવી આંધળી કે તેની ફરેસ્તાઈ ખસલત મારી ખાન-પોટાઈની ધુંધમાં હું જોઈ શકીજ નહીં ! હું કેટલી કે ગરીબો તરફની મારી કંગાલ ગરૂરીને સખમે આપ હું પારખી શકી નહીં !—”

પણ મરાયા લી—યાને કેટ હેરીસન—ના ગમગીન તુરંગોમાં થ ખલલ પડી. પછવાડેથી કોઈએ ધણોજ હળવેથી ખભા ઉપર હાથ મેલ્યો હતો.

“કેટ !”

કેટ જખરદસ્ત ચોંકીને ઉઠળી ઉભી થઈ. એક નાની તેણીથી પડાઈ ગઈ હતી ! તે તેણીના કાકાનો છોકરો હેનરી હેરીસન હતો.

“હું કેટલી બીધી ! હેનરી, હું તુને ફરીથી કેહું છું કે તારે મને ફરીથી ચમકાવવી નહીં. મારી તખીયત નથી !”

“મને માફ કર, કેટ ! પણ હું કાહરનો અહીં ઉભો છું ! મોટે મોટે પેલા જોન કેલને વાસ્તેજ તહરેવાર બકબક

કરવામાં એટલી ચકચુર હતી કે બીજાં કશાનું તુને ભાન હતુંજ નહીં.”

કેટીનો ગુસ્સો હવે ખરેખરજ વાજખી હતો.

“તુને શરમાવું જોઈએ કે એમ મારી પીઠ પાછળ ઉભો રહી તેં મારા ખાનગી વીચારો સાંભળી લીધા ! જા-હવે તારી સાથ વધારે વાત કરવાની મારી ખુશી નથી.”

કેટે જવા માંડ્યું-પણ હેનરી આડો પડ્યો.

“જરા થોભ ! આજે શું છે ? બાધ સાહેબ કંઈ એક દમજ ગુસ્સામાં છેઓ ? લોકો પોતાના ‘ખાનગી વીચારો’ એમ તારી માફક મોટે મોટે સારી દુન્યા સાંભળે તેમ પોર-પરાક બોલતાં નથી, કેટ !”

“હું તુને એક જેન્ટલમેન સમજતી હતી, હેનરી-પણ હું જેઉંછ કે—કે—”

“કે પેલા તારા ફરમાસુ જોન ડેલ જેટલો તો આસમાન પરનો ફરેસ્તો નથીજ !! એમજ કેની, કેટ ?” હેનરીએ બેહદ અણુકાર્થી અને કડવાસથી કહ્યું.

“તેનું નામ વચમાં લાવવાની તુને કંઈ અગત્યજ નથી. તે છે અને હું છેઉં ! હેનરી-અહીં તું વારે ઘડીએ આવ્યા કરેછ તે મને મુદ્દલ પસંદ નથી. મારી હકીકત ખાનગી રાખવાનું તેં મને પ્રોમીસ આપ્યુંછ-ને તું એમ મારો પીછો પકડી રાખીને તારૂં તે પ્રોમીસ પાળી શકવાનો નથી. તું હવે આજે પાછો શાને વાસ્તે આયોજ ?”

“તારી આગળ ધીરજથી મારૂં દીલ ખોલુ કરવા ! કેટ-મારી કેટ ! તું શું ખરેખરજ આપ જીવતી કપરમાંથી બાહેર નીકળવા માંગતીજ નથી ? શું તુને તારા ધરડા બાપ

અને તારી એક પુરી બેહનનોખી વીચાર નથી ?”

“તે મારું કામ છે-હેનરી ! ખીનું કંઈ મને કેહવું છે ? હું તો અંદર જાઉં છું—”

“ઉભી રેહ ! જો, આય બે તારાં પીકચરો હું પેન્ટ કરી લાવો છું ! એક અગાઉની મારી મીઝજી કેટી છે—ખીનું આય પેન્ટીંગ હમણાની ગમગીન મરાયા લી છે ! જો-કેટ-જરા હાથમાં લઇને જો—”

આમ કહી હેનરીએ બે વોટર કલર પેન્ટીંગો કાગજ-માંથી ખોલી કેટની નજર સામે ધર્યાં. એક ઉડતી નજર કેટીએ તે પેન્ટીંગો પર ફેંકી. હેનરીએ તે બે ચિત્રો બહુજ ઝેહમતે ચીતાર્યાં હતાં. એકમાં અસલ તુમાખી કેટ હેરીસ-સનનો મગરર મુખડો હતો—ખીનનાં નરમાશવાળી, શોકાતુર સીસટર મરાયાનો મીઠો શાંત ચેહરો હતો ! પણ કેટીને આ બે પીકચરો ગમ તદનજ બેદરકારીથી જોતાં દેખીને આ ગરમ લોહી વાળા જવાન તેણીના પીત્રાઇને ખરેખ જાંઝ ચઢી !

“તું એની ગમ જાંખીને જોતીખી નથી, કેટ ?”

“નહીં-કેમજે આ બે પીકચરો પાડીને તે તારાં પવીત્ર વચનનો ભંગ કીધો છે !”

“નોનસન્સ-હું એ પીકચરો ફક્ત તારે માટેજ પાડી લાવ્યો છું. તારી રજા વગર હું એ કાઢને દેખાડવાનો નથી !”

“પણ તું હવે કેહવા શું માંગે છે, હેનરી ?”

“એટલુંજ કે મને જરા ખુલાસો કર. શું તું મને જરાખી ભવીશ માટે-હમણા નહી તો પાંચ વરસ પછીખી-આશા આપતી નથી.”

“નહીજ ! મેં તુને પાંચસો વખત કહ્યું, હેનું હું તુને ચાહતીજ નથી.”

હેનરીએ ઝતુન અને ખેળલતથી જોરમાં હોઠ ઠરડ

“ધી ઝોનરેબલ લેડી કઠરીન હેરીસન ત્યારે પેલા હું મુકલેસોના આગેવાન જોન ડેલને છેક એટલાં બધાં ચાહે દુન્યાદારીનો—સોસાયટીનો—કુટુંબનો—આપ અને બેઢનનો વીચાર હવે કરતાં નથી !” તેણે બેહદ તીરસકારથી કમન તાણો માર્યો.

થમ યુકયું ! કેટની ધીરજનો અંત આવી ગયો.

“હું ગમે તેને ચાહું કે નહીં ચાહું તે સાથે જરાખી સનાનસુતક નથી, લોડ હેનરી ! ફરીથી કેહું આપણી વાતની વચ્ચે જોન ડેલનું નામ તમારે કદીખી નહીં.”

“શા માટે નહીં ? તે માણસ મારાં સુખનો અન્યોછ ! આહ—મારી એની તરફની દોસતીનો એને ખુરો લીધોછ. એણે મને દગો દીધોછ ! કેટ—અમારા બે વચ્ચેની પુરાણી ફ્રેન્ડશીપમાં તેં ખતરો પાડ્યોછ ! મેં નીચ વર્તણૂકની જોન ડેલથી વકી રાખી હતી નહીં ! હું એની પાસથી એ બાબદનો ખુલાશો માંગશ !”

“તું ખાલી આજે એક મેડ માણસની માફક કરેછ, હેનરી. જોન ડેલ મારી સાથે પરણવાનો જરાખી રાખતોજ નથી—”

પણ મોહબતની બોખારમાં ખળખળી જતા તે ન ઉતાવળ્યા, ઉછાછળા આકળા હેનરીની પાસે કેટનો આ ખુ સાંભળવા માટે કાતોજ ક્યાં હતા ?

“હંબગ ! તમે ખેડ જણા મને અને આખી દુન્યાને હંબગ કરવા માગો છો ! તમે એકમેકના પ્યારમાં છો તે અહીં આખી આસ્પીટલ ઉંઘાડી આંખોએ જોઈ શકે છે !” હેનરીએ એક જખ્મી થયેલા ભુંડતી માફક છેડાઈને હવે મોટેથી બોલવા માંડ્યું. “ઓ મીઝલ છોકરી ! તું તેજ તુમાખી કેટ છે કે કોઈ બીજી ? ક્યાં ગઈ તારી મગરૂરી ? તું શું તારા ઉંચ ખાનદાનનો દરજ્જો ભુલી જઈ એટલી બધી હવે નીચે ગયડી ગઈ છે કે જે મુફલેસ જોનનો તું જાહેરમાં તીરસકાર કરતી, ઠોકડે મારતી, તેનેજ હમણા પરણવા કબુલ થઈ છે ? સાંભળ કેટી-સાંભળ ! મારા જીવન સાથે તમે જે જણાં એમ રમત કરી શકવાનાં નથી !”

કેટી હવે તટલુખાર તડી થઈને ઉઠી ઉભી થઈ.

“બસ ! બસ ! એ તારો વગર અર્થનો લવારો બકારો બંધ કર, હેનરી ! પેલી મગરૂર અને તુમાખી કેટી દુન્યાને મનસે હવે મરણ પામી છે. રેલવેના અકસ્માતમાંજ તે છોકરી ખલાસ થઈ છે. હવે તો બીજી છોકરી જીવે છે, જે દયાની બેહન મરાયા લી છે. હેનરી ! તારી કમનસીબ દુખી કઝીન પર દયા કરીને તેને બચાવી લે. હું કેટીનાં નામ હેઠળ દુન્યાની નજરમાં જાહેર થતાં હવે કમકમુ છે. હું તે આગળી કેટી નથી. હું દુન્યાને હવે કેટીની નજરે જોતીજ નથી. હું તમામ બદલાઈજ ગઈ છે.”

“તું ગમે તે નામે દુન્યામાં પોતાને ઓલખાવ,” હેનરીએ ધીમાં પણ મક્કમ સાદે કહ્યું, “તું કેટી હોય વા મરાયા લી હોય તે સાથે મને કંઈગી કામ નથી. હું એટલુંજ જાણું છું કે તે તારી મગરૂરીને છેલ્લી સલામ કીધી છે. જ્યારે તું મગરૂર કેટીને

બદલે સદાની સાદી શાંત ને સદગુણી બનીછ તો તારી માદરનો આપેલો કાલ તારે બેવડા બેશથી પાળવોજ ને

“નહિ, નહિ ! મેં કેટી તરીકે મારી મધરને કાલ : હતો, નહીં કે મરાયા લી તરીકે ! મેં તને કદી પણ : નથી, ને કદી પણ ચાહીશ નહી. આ મારો છેલ્લો જવાબ પ્યાર વગર પરણવામાં પાપ છે.”

કેટી એક પણ વધુ બોલ બોલવા ત્યાં થોભીજ નહ બલો પાછલો સહેજ પણ ખ્યાલ કરવા વગર બેહદ ઉશકે : ઢપે તેણી હેનરીને ત્યાં લખરાયલો મેલીને છોડી ગઈ.

હેનરીનાં ગુસ્સાની હદ રહી નહિ. કેટીનાં ધીકકાર : તેને ખાતરીથી માન્યું કે જોન ડેલજ હતો. એક વખત હતો કે જોન ડેલને તેની ગરીબાઈમાં હેનરીએ ઘણાજ બ ચાહ્યો હતો. આ પ્યાર આજે કટ્ટામાં કટ્ટા ધીકકારમાં : ગયો. જોન ડેલ તરફની તેની સાચી દોસ્તીનો છોડવો કરમાઈ ગયો હતો. ગુસ્સાનાં આવેશમાં તેણે પેલાં પોતે ઝેહમતે અને અઠાગ કાળજીએ દોરેલાં રંગીન ચીત્રો ફાડીને કડકા છુકલા કરી નાખ્યાં—અને પછી હવામાં : હલાવીને ખીલકુલ દીવાની જેવી મનની હાલતમાં ત્યાંથી ચાલ્યો.



### પ્રકરણ ૪૧ મું.

કરણી તેવી પાર ઉતરણી.

એકવાર ફરીથી માલેતોઝાર ટ્રેશહામ હોલ એક “બોલ” અને બાદશાહી “બેનકવેટ” ની ધમચકરીમાં ગા :



ત્રેશહામ હોલના વીશાળ કમ્પાઉન્ડમાં આવેલી એક ફાંકડી કનઝરવેટરીમાં-આવો-આપણે જરા ડોક્યું કર્યે. દીવાન ખાનામાં જ્યારે મેળાવડો હળીમળી રહેલો હતો ત્યારે આ કોનઝરવેટરીમાં બે આકારો કાંઈ ખાનગી ગુફતેગોમાં રોકાયેલાં નજરે પડતાં હતાં. એક મરદ હતો, ત્યારે બીજી ઓરત હતી.

“બોલ ! મારઝેટ, તું શું કહેવા માંગેછ ? તું શા માટે મને બોલ ફમર્થી અહીં ધસડી લાવીછ ? અરે, તું આજના મેળાવડામાં દાખલજ કેમ થવા પાર્મી ?—”

(જુઓ સફે ૩૭૧ મો.)



રહેલો હતો. જવાન ડયુક ઓફ ઐશહામ બહુજ દહેરી અને છુટા હાથનો હતો—અને કાંઈને કાંઈ બાહણે આવા જંગી મેળાવડાઓ કરવાનો તેને જાણે ચડસજ લાગ્યો હતો. તેને પૈસાની શું ખોટ હતી ? તેને તો માત્ર “સોસાયટી”ના નાચ રંગની ઘેલછા લાગી હતી ! આજે ઐશહામ હોલ પાછો પરસ્તાનમાં ફેરવાઈ ગયલો હતો ! રાતના ઠંડાવેલા વખતની કલાકો આગમચથી હઝારો પરોણાઓ ઐશહામ હોલમાં ઉતરી પડ્યાં હતાં. તે વેળાનો દેખાવ ખરેખર દીલકશ હતો. મર્શીયા અજબ ઉલટમાં હતી. ખુબસુરતી અને સોલ સજુગાર સાથે ઐશામ હોલ ગોયા પરીઓનો માળો બન્યો હતો, આ ઉમરાવી મકાન રોશનીમાં આજે ગોયા કુબી ગયું હતું. પરોણાઓ અનેક કીશમનાં ઝકઝકીત પોશાકો તેમજ ઝવેરાતોમાં સજ થઈ દાખલ થઈ ચુક્યાં હતાં, અને વાજાંત્રોનાં શરોદ વચ્ચે ‘ડાનસીંગ’ પુર રંગ સાથે ચાલી રહ્યું હતું.

ઐશહામ હોલના વીશાળ કમ્પાઉન્ડમાં આવેલી એક ફાંકડી કનઝરવેટરીમાં—આવો—આપણે જરા ડોકયું કર્યે. દીવાન ખાનામાં જ્યારે મેળાવડો હળીમળી રહેલો હતો ત્યારે આ કાનઝરવેટરીમાં બે આકારો કાંઈ ખાનગી ગુફતેગોમાં રોકાયલાં નજરે પડતાં હતાં. એક મરદ હતો, ત્યારે બીજી ઓરત હતી.

“બોલ ! મારગ્રેટ, તું શું કહેવા માંગેછ ? તું શા માટે મને બોલ રૂમમાંથી અહીં ધસડી લાવીછ ? અરે, તું આજના મેળાવડામાં દાખલજ કેમ થતા પામી ?—”

પેલી ઓરતે એક છેડાયેલી સીંદણની મીસાલ ડાળા ચમકાવ્યા—અને ડયુકની અડોઅડ આવી ઉભી—

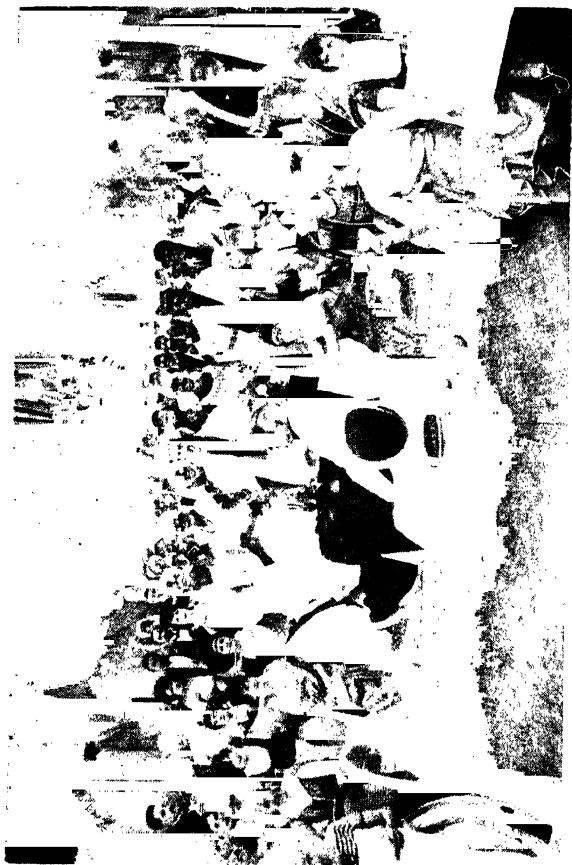
“ડ્યુક ઓફ ઐશામ ! હવે મને કહે કે તું મને ક્યાં સુધી ઉડાવ્યા કરવાનો છે ? આજેજ-હમણાજ-મને તારી કબુલાત આપ કે તું મને આવતી કાલે તારી પરણેતર ખનાવી મને ડ્યેશ ઓફ ઐશામનાં તમામ હકોની નવાજેશ કરશે. મારા આ હોકમનો ધનકાર કીધો તો હું એમજ જાણુ કે તે તારો નાશ કીધોજ પછી મારી તરફનો તારો ધીકકાર તને ખરોતે ખોહારીનાં એવાં તો ગારમાં સપડાવશે કે જેમાંથી નીકળવું તને મુશ્કેલ થઇ પડશે.”

“મારગ્રેટ !” ડ્યુક ઓફ ઐશામે કરગરી જવાખ દીધો, “મને જે માસની મુદત આપ.”

“કદી નહિ ! એક કલાકથી વધુ નહિ,” મારગ્રેટે ફાંત પીસીને પોતાનો મક્કમ ઠરાવ જણાવ્યો. “કાલ સહવારનાં આઠ વાગતા પછી એકબી વધુ કલાક તારી કબુલાત પાળવા વગર પસાર થયો તો જાણુ કે તું ખોહાર થયો. તારી દોલત કે દરજ્જે તને બચાવી શકનાર નથી. તારા ખરા રંગરૂપમાં જાહેર કરવા હું હરગેઝ ડરનાર નથી. બોલ-સહવારના તું લગન કરવાનું વચન આપેછ કે નહી ?”

આણી મેર ડ્યુકના મીઝજની “ટેમપરેચર” હવે ઉચે ચઢવા માંડતી હતી. તેનાં હોજરામાં શેમપેનના ઉપરા સાપરી ગ્લાસો જોઇતી અસર હવે ઉપજાવવા માંડતાં હતાં ! તેણે હવે મીઝજથી ભવાં ચઢાવ્યાં.

“છટ-છટ ! એ તારી સુકકી ધમકી ઘડી ઘડી આપ્યા ના કર. મેગી-મને મારોખી બંદોખરત કરવા ઘટતો વખત જોઇએ. તું માંગેછ તે હું કબુલ કરતો નથી. એવું વાહીયાત ને નહીં બનવા જોગ વચન મારેથી અપાઇ શકાશેજ નહી !”



અલખતાં ત્રેશામ હોલના આ લગ્ન “મોલ” તેમજ  
 નર” માં હાજર થવાને જોન ડેલને ડ્યેસ તેમજ મર્શિયાની  
 શિશ્ય મીનતેજરીને સખએ ફરજજ પડી હતી. તે આજે  
 એક ઘણાજ ધ્યાન ખેંચનારા પરોણા તરીકે આવ્યો હતો.  
 તારે ડ્યુક એક બર્કીંગહામે પાછા ફરેલા “મીંડ ડેલ” ને  
 ઇ પ્રસંગોપાત શબ્દોમાં વીવેચન કરી તેની “સલામતી”  
 જર રહેલાઓને લેવડાવી, ત્યારે ત્યાં ટેબલની આસપાસ  
 િક ઓરતો અને મરદોનું એક મોટું ટોળું ઉભેલું હતું.  
 િ કોઇએ આ “કામદારોના તાજ વગરના રાજ” ની ખુશી  
 યે સલામતી નોશ કરી. આજે જોન ડેલ આ દુનિયા ભરી  
 િમાં ઓઘાઘ પંથરાઘ જતો હતો ! સઉ કોઇ તેની વખાણ  
 ! તેની આસપાસ ભમવું હતું. સીવાય એક જણ ! અને  
 લોડ હેનરી હેરીસન હતો.

(જુઓ સફા ૩૭૩ મો.)

“ઠીક છે ત્યારે ! હું બી તારું આય ચેલેન્જ ઉપાડી લેઉં છ ! કંગાલ કુતરા—હવે તારી સંભાળમાં રેહ ! તારી કમ-બખ્તીનો ઘંટ વાગી ચુકો છ !”

આટલું બોલી મારગ્રેટ ડયુક તેણીને અટકાવે તે આગમજ ચુરસા સમેત તે જગ્યા છોડી ગઇ. તેણી ત્યાંથી લાગલી શ્રેશામ હોલના પાછલાં ભાગમાં આવેલાં બાગ તરફ ધસી ગઇ જ્યાં તેણી એક મોટા ઝાડ હેઠળ ફસડાઇ પડી.

“અંતે એણે દગો દીધો !” તેણી એક પાગળ ચોરતની પેઠે ઝનુનથી બડબડી, “અને હવે એ બેશરમ બીસ્ટ મને ‘ડીફાઇ’ કરેછ !—ઠીક છે ! બસ હવે કીનો, કપટ, ધીકકાર મારાં સાથીઓ છે ! તમામ ચોકડું મેં ગોઠવી રાખ્યું છ. પોલીસનાં બે અમલદારોને આજનાંજ બોલમાં જો હું દાખલ નહીં કરું તો—આહ ! મારો એકજ બોલ ડયુક ઓફ શ્રેશા-મને આબાદીની ટોચ ઉપરથી બરબાદીની ખીણમાં ગળડાવી મેલવાને પુરતો છે. સારા નસીબે હું સધળા ઓચરીયાઓ હું હાથ કરી શકી છ. હજીબી—”

\*

\*

\*

અલખતાં શ્રેશામ હોલના આ ભવ્ય “બોલ” તેમજ “ડીનર” માં હાજર થવાને જોન ડેલને ડચેસ તેમજ મર્શિયાની અતીશય મીનતેજરીને સખબે ફરજજ પડી હતી. તે આજે ત્યાં એક ધણાજ ધ્યાન ખેંચનારા પરોણા તરીકે આવ્યો હતો. જ્યારે ડયુક ઓફ બર્કિંગહામે પાછા ફરેલા “મી૦ ડેલ” ને માટે પ્રસંગોપાત શબ્દોમાં વીવેચન કરી તેની “સલામતી” હાજર રહેલાઓને લેવડાવી, ત્યારે ત્યાં ટેબલની આસપાસ ધણીક ચોરતો અને મરદાનું એક મોટું ટોળું ઉભેલું હતું.

સર્વે ક્રોધએ આ “કામદારોના તાજ વગરના રાગ”ની ખુશી સાથે સલામતી નોશ કરી. આજે જોન ડેલ આ દખલખા ભરી પાર્ટીમાં ઓધાઇ પંથરાઇ જતો હતો ! સહ ક્રોધ તેની વખાણુ ગાતુ તેની આસપાસ ભમતું હતું. સીવાય એક જણ ! અને તે લોડ હેનરી હેરીસન હતો !

જોન ડેલની અગ્યથી વચ્ચે હેનરી આજે તેનેથી કાંઇ અજબ રીતે-નહી સમજ પડે તેવી ધપે-મીઝમમાં અને થોપરામાં દુરનો દુરજ ફટકયા કીધો હતો. જોને એ ત્રણ વાર હેનરીની આગળ જઇને તેની સાથ વાતચીત કરવાનો યત્ન કર્યો હતો. પણ એક જાતના વીચીત્ર ખોલ્લા અણુગમાથી હેનરીએ મ્હોડું મરડી નાખ્યા કરીને તેને મળવાના અખાડાજ કરયા કીધા હતા !

જોન ડેલ માટે ડ્યુક ઓફ બર્કિંગહામે લેવાડેલો “ટોસ્ટ” હેનરીનાં જીગરને ભાલાની માફક જાણે ભોંકાયો હતો. તે લોહીનો ગોટ ગળીને સખુરી અને હીમતથી કેટલોક વાર તો પોતાના દીલના જુરસાને સમાવી રાખી શક્યો. પણ દરેક ચીજની હદ હોય છે. જોન ડેલની વખાણુનાં ગીતો તે વધુ વાર તામોશ કરી શક્યો નહિ. તેના પેટમાં ખી થોડોક શેમપેન ક્યારનો ઉલગબરડી કરતો હતો ! જ્યાં ટોળુ ભેગું મળ્યું હતું ત્યાં તે હવે દીવાનાની માફક ધસી ગયો અને જોન ડેલ તરફ આંગળી કરી તેણે ઉશ્કેરાયલે અવાજે ધ્રુમ પાડી—

“આય માણુસને તમે લોક ખરાખર ઓળખતાં નથી ! સાંભળો-એની ખરી વાત હવે હું તમને કહેડું !”

સહ ક્રોધ ડાંઘેખાંએ થઇ હેનરીને ટીકવા પડ્યું. જોન તો ગાફેલ જેવો પોતાના મીત્રને જોતોજ ઉભો.

“એને જેટલો પવીત્ર ને સાચો તમે માનોછ તેટલો એ નથી ! એ નીચ અને દગાખોર છે ! એને મારા એક દગલખાજ દોસ્તનો ભાગ ભજવ્યોછ. સાંભળો-સાંભળો-લોડ હેરીસનની દીકરી-મારી કઝીન ને મારી અદરાએલી ઓરત-કેટી જેમ ધારવામાં આવેછ તેમ મરણ પામી નથી ! આય જોન ડેલ તેણીને અને તેણીનાં બાપને ધીકકારવાનો ઢોંગ કરતો હતો-પણ એજ માણસ, એજ મુફલેસ સખ્શ ભવિષ્યમાં કેટી સાથે પરણવાનો ફાંકો રાખેછ !”

“હેનરી ! મારા દોસ્ત-થું તું મેડ થયોછ !-” જોને શાંત નરમાશ ભર્યા અવાજે કહ્યું.

“શટ અપ ! લેડીઝ એન્ડ જેન્ટલમેન ! આય દગલખાજ માણસ ઇચેઇચનો એક શીતુરી છે ! લોડ હેરીસન પર આક્રમ લાવનાર એજ સખ્શ છે ! બાપ અને દીકરીને વીખુટાં પાડનાર એજ આદમી છે ! અમે બે અદરાયલાં કઝીનોને જુદાં પાડનાર એજ દગાખોર ચંડાલ છે !”

આખો મેળાવડો-ખાસ કરીને જોન પોતે-તો આવું ફાટું ફાટું ખોલવું સાંભળીને ફાટીજ ગયાં ! થું હેનરી ખરેખરજ એકાએક મેડ થઇ ગયો હતો ?

\*

\*

\*

ખીજો પા કલાક વહી ગયો હતો. હેનરીનો તમામ ખુલાશો સહ કોઇએ સાંભળ્યો હતો. આખો વખત હવે અદ્ય વાળીને સ્થીર ગમગીન આંખોએ પોતાના એકવારના આ જ્ઞાતી મીત્રનો ચેહરો ટીકયા કરતો જોન તો પોતાની દમામદાર ચુપકીદીમાં તદ્દન શાંત ઉભોજ રહ્યો. મર્શિયા તેમજ ડચેસે કાંઇખી ખુલાશો કરવાને તેને ઘણુંખી સમજાવ્યો-પણ તે ઘાડા

ખોખરા અવાજે બસ એટલું જ બોલ્યા કર્યો કે—“હમણા કાંઈ ખી ખુલાશો કરવાની હું જરૂર જોતો નથી ! એ બધી ખાનગી બાબતો છે—અને તે ચરચાવવાની આવ જગ્યા નથી !”

પણ પોતાની બીલકુલ ગેરવાજખી બજાવતી અને નાલાયક અપમાનોથી હેનરીએ જોન ઉલને એટલો બધો તો હડધુત કરવા માંડ્યો કે સુલેહશાંતી ચલાનારાં સમજી પરોણાઓને મોટી ધારની ઉપજ કે એશામ હોલ કદાચ ન ઇચ્છવા જોગ પરિણામનું ધામ થઈ પડશે. તે વખતે કળ્યાનું મોટું કાળું કરવા માટે ધણાકોએ ઝઘડાનો અંત હુએલથી લાવવાની સુચના કરી, જે ભેજું ખરેખાનજ ખોહી બેઠેલા બનેલા હેનરીએ ઉંચકી લીધી. બીજી સદવારે તે રમવાની ચેલેનજ સાથે તે એશામ હોલ એક જવપર આવેલા ખુનીની અદાથી છોડી ગયો !

અને હેનરીની પુઠે તુર્ત જોન ઉલે બી તુટેલે દીલે—બસ કોઈને મળવા વગર—કાંઈ પણ ખુલાશો કરવા વગર—‘હોલ’માંથી રૂબસદ લીધી.

સારાં નસીબે આ નાપસંદ ચર્ચાનો એકદમ અંત આવ્યો. પણ તેજ મીનીટે એક બીજો ઘડાકો થયો ! આખા મેળાવડામાં પાછી કચાકચી અને ઉસ્કેરણી ફેલાઈ રહી ! એશામ હોલમાં ડ્યુક ઓફ એશામને વોરંટથી પકડવા માટે પોલીસના બે આશીસરો દાખલ થયા હતા ! પરોણાઓનું ખાન જોન ઉલની ચર્ચા પરથી હવે ડ્યુક ઓફ એશામ તરફ ખેંચાયું. ડ્યુક ઓફ એશામને ઇજ્જતની જલમાંથી નારી જવા માટે તેમજ એક માત્રાર ઇજ્જતપરીયનની બેટીને “નાઇલ” નદીમાં દુબાડી ખુન કરવાની કોશિશ કરવાનાં ગંભીર વાંક માટે પોલીસે પહરેજ કર્યો ! એશામ



ના જમાવ થએલા એકેએક પરાણાના ગભરાટ, દેહસત ઉશ્કેરણીનું વર્ણન કેમ થઇ શકશે ?

“મારી પર આ ગંભીર વાંકો મુકવાની કોણ ચડાણ ન કરેછ ?” ડયુક ઓફ એશામ દેખીતા ફગલાએલા ચહેરે ધુજતા સાદે પોકારી ઉઠ્યો.

તેજ પળે એક ભુરખાવાળા ઓરત ત્યાં તે જગ્યા પર આવી—

“ડયુક ઓફ એશામ ! ઉરફે કાઉન્ટ ખરનાડ ! મારા ખુનની કરવાનો, મને ઠગવાનો, મારો વારસો પચાવી પાડવાનો ને ની જેલમાંથી દરોગાનું ખુન કરી નાસી જવાનો વાંક કરવાને હું ઇચ્છેછું શક્તિવાન છું. જે-હું કોણ છું ! બોલ હીચકારા, હવે તું શું કહેવા માગેછ ? તારા હથેલીનું ખરખચડાપણુંજ તારી જેભની જત્રાની છે.”

આમ કહી તે ઓરતે પોતાનો ભુરખો ઉચકી નાંખ્યો. મારગ્રેટ હતી ! ખરેખર, ડયુક ઓફ એશામ એક બોલ રાલી શક્યો નહિ. તે પાસેની બેઠક ઉપર મોત જેવા ઠંથળે ફસડાઇ પડ્યો અને એક બચ્ચાની માફક ફેકેફેક ડ્યો. તેની માતા જે તેની પાસે પોતાનાં બેટાના નિર્દોષ સહેજ પણ શક વગર હિંમતથી ઉભી હતી તેણીની પત્થરની છાતીને પીગલાવે એવી થઇ પડી. તેણી એક ચીચયારી સાથે બેભાન બની ઉંધે મસ્તક પડી. પોતાના બેઠજતી અને પોતાની જહાલી માતાની દયાજનક મશીયાએ અજબ જેવી હિંમતથી સહન કીધી.

પોલીસ જ્યારે ડ્યુટ ઓફ એશામને કબજામાં લઇને એશામ હોલમાંથી બહાર નીકળી ત્યારે એકેએક પરોણાઓની આંખો ખંતે મા દીકરીઓની દયાજનક સ્થિતિને ખાતર તેમજ એશામ હોલ ઉપર આવી પડેલી આફતને સખએ આંસુઓથી ભીંજેએલી હતી. એ વેળાએ ઘણીજ નાણુક હાથપાની ઓરતોનાં ડચકાંઓ ખુલ્લાં સંભળાતાં હતાં.

મારગ્રેટનો દેખાવ કોઇનું પણ ધ્યાન ખેંચે એવો થઇ પડ્યો હતો. તેણીએ કીનાથી પોતાની દાથની મુઠ્ઠી હમણા સુધી વાળી રાખી હતી. તેણી હવે પોલીસનાં વડા આગળ આવી અને કાગલોનું એક મોટું બંદલ તેના કાનોમાં કેટલાક સખુનો સાથ સપુરદ કરીધું.

બોલ બોલતામાં એશામ હોલનો ભવ્ય મેળાવડો મારગ્રેટ જેવી જાદુગરની લાકડીથી આમ તેમ વીખેરાઇ ગયો.



### પ્રકરણ ૪૨ મું.

“જો કરમ કરીમે બક્ષી-તો તે પર ઈતરા ના  
કદી કદી !!”

રાતના શુભારે અગ્યારેક વાગતાનો અમલ હશે. રૂપેરી ચંદની પુર પ્રકાશમાં પોતાની ઠંડી રોશની ડાઁ વીલ્યમ વોડ-ક્રોફ્ટની ‘કલીનીક’ ઉપર પાંદરી રહેલી હતી. ખલક શાંત હતી-ઓસ્પીટલના લગભગ સર્વે ‘પેશન્ટો’ પોઠી ગયલાં હતાં. રાત પાળીની નર્સે પોતપોતાના વોર્ડોમાં ઉંઘતાં બીમારો આગળ ખુરસી તાણીને મુંગી મંતર બેઠેલી હતી. જ્યારે હેડ મેત્રન

11 લી ઓસ્પીટલના આગલા મોટા “વેટીંગ રૂમ”માં એક  
1 ગાડીની ખુરસી ઉપર પછડાઇને, માથે હાથનો થેભો દબ,  
11ના ગમગીન ખ્યાલોમાં કેાણુ જાણે ક્યારની સ્થીર પડી  
1 હતી !

એ તેજ યાદગાર રાત હતી કે જ્યારે ‘ઓલ્ડ કેસલ’નો  
11મ હોલ’—આપણે આગલાં પ્રકરણમાં જોઇ ગયાં તેમ—  
લ” અને “એનકવેટ” ની ધમચકરીથી ગાજી વાજી રહેલો  
1 એ તેજ રાત્રીના દસ-અગ્યાર વાગતાનો દબવયોગી કલાક  
1 કે જ્યારે ડ્યુક ઓફ ગ્રેશામના જંગી મેળાવડામાં હેન-  
11 જોન કેલને નાહક અપમાન કરી, કેટીનો ભેદ ખુલ્લો  
1 તે પોતાના વચનનો ભંગ કરવા સાથે ગોયા એક બંબગોળો  
1 કેાઇની વચમાં ફેાડી મેલ્યો હતો !

સીસટર મરાયા લી હમણા ઓસ્પીટલના વેટીંગ રૂમમાં  
1 વીલ્યમના પાછા ફરવાની રાહ જોતી બેઠી હતી. તે કામ-  
સાંજનો બાહેર ગયલો હતો—અને કેાઇની પણ તેના પાછો  
11ની વકી હતી. જાણે સુફેદ સંગેમરમરમાંથી કેાત્રી કહાડેલું  
11 બાવલું હોય તેમ જરાળી હીલવા ચીલવા વગર ત્યાં એક  
11 “સ્ટેચ્યુ” ની અદાથી પોતીકા ઉંડા વીચારોમાં બેસી  
11 તે બ્યુટીફુલ ‘સીસટર’ પોતાના નર્સના સુફેદ લેબાશમાં  
11 હ ! આજે રાતે કેટલી અદ્ભુત મનોહર દીસતી હતી ! !

કેાણુ જાણે શુંની સખ્ય સર આજે આખો દીવસ  
11ટર મરાયા લીનો જીવ બસ બેતાબજ મારી રહેલો હતો.  
11 દહાડો કાંઇ નહીં સમજ પડે તેમ અંદરબાનેથી તેણીને  
11 રાત અને ગમગીની લાગ્યાજ કરી હતી. દર્દીઓની માવ-  
11માં આજે સહવારથી રાત સુધી તેણી બમણા ઉત્સાહથી

પછડાઈ ગઈ હતી—પણ માથામાં ધસી આવતા હઝારો ખીદામણા વીચારો તેણી છાંછેરી શકી હતી નહીં. એક નાનું નાનુંક મસ્તક તે ક્યાં સુધી ટકી શકે ? અંતે નસોસ તખ્ખીયતે તેણી જરા શાંત એકાંત પડવા માટે આ સુમસામ ખાલી વેટીંગ રૂમમાં છેલ્લો અડધો કલાક થયો આવીને બેઠેલી હતી.

અંતે તેણીના શોકાતુર ખ્યાલોમાંથી તેણી ચોંકીને ખડી બેઠી અંતે ડો. વીલ્ક્યમ આવ્યા ખરા ! એક મોટર ઝડપમાં ખાહેર પોરટીકામાં આવીને ઉભી. હજી તો ઉઠીને સીસટર મરાયા લી તે દીવાનખાનાનું ‘ફ્રન્ટ-ડોર’ ઉઘાડવા જાય છે તેટલાં—

એકદમ, અચળુચ એક જીવાન છોકરી અંદર ધસી આવી અને એક જખરી જીમ સમેત મરાયા લીને ગળે વળગી પડી !

“કેટ-ઓ કેટ ! !—મારી ડારલીંગ ! !”

તેણી કેટની નાની બેહન કલેરા હતી ! લખરાઇને કેટી હજી તો ખરો મામલો બધો સમજી શકે તે આગમચ કલેરાની પછવાડે એક વૃધ ગ્રહસ્થ ચઢી આવ્યો !

“માઈ ચાઇલ્ડ ! માઈ ચાઇલ્ડ ! !” બે હાથો પોહલા કરી લોડ હેરીસન બસ એટલુંજ બોલી શક્યો !

“પપા ! !”

રૂમસ એક ડચકાં સમેત તે છોકરી એકદમ જઇને પોતાના આપના બે હેતવંતા હાથોમાં જઇ પડી ! વાંચનાર !—આખર કરે ને “પાણી કરતાં લોહી વધારે જીકુંજ હોય છે !”

કમનસીખીના તુફાની મોજખો વચ્ચેથી આકૃતનો દરીયો તરી આવેલાં આ ત્રણ જણાં—જુદો પીતા અને તેની બે પુત્રીઓ—એક મેકને વળગીને ઝારઝાર રડ્યાં. તે રડવું ખુશાલીનું હતું—

તે કીરતાર તરફના ઉંડા આભારનું હવું—કે ગઈ ગુજરીના સ્તાવાનું હવું તે કહેવું મુશ્કેલ છે !

\*

\*

\*

અરસ પરસના ખુલાસા અને દીલાસામાં ખીજો દોઢ ત્રાક વીતી ગયો તેનું ખી આ ત્રણ જગ્યાંને લાણુ રહ્યું હતું હોં. કેટી પોતાની તમામ હકીકત પહેલેથી માંડીને ગળગળતે દે પોતાના પીતાને તેમજ બેહનને કહી સંભળાવી ચુકી તી. શું સંજોગો વચ્ચે તેણીએ પોતાનું આપીકું ધર પેલી તારીલી મેખલની ખોટી પ્રસલવણીથી છોડ્યું—કેવા અનંત મુંગા તારથી તેણી જોન ડેલને ચાહતાં શીખી—મીસ કેનેથ સાથે શાક અદલ અદલ કરીને કેવી તદખીરથી તેણી ‘હેરીસન લેસ’ છોડી ગઈ—ત્રેનના ભયભીત અકરમાતમાં ખીચારી મીસ થેથ કેમ કચડાઈ ગઈ—મીસ કેનેથને કેટીના ડરેસમાં જોખને ઉ કોઈ (કલેરા સુખ્યા) કેમ ખોટે રસ્તે દોરવાયાં—પોતે બચી ધને શું સંજોગો વચ્ચે ડોઁ વીલ્યમ વોડકોફની આ ઓરખી-તમાં “સીસટર મરાયા લી” તરીકે ઠર પડી—ત્યાં કુદરતે જોન તનીજ સાથે તેણીનો કેમ પાછો મેલાપ કરાવી આપ્યો—હેનરી િ ચઢી આવીને તેણીને શું વચન આપી ગયો—તે સઘળું પારે કેટીએ વીસ્તારીને કહ્યું ત્યારે ધરડા લોડ હેરીસનની ખિયોમાંથીબી આંસુ ટપકવા વગર રહ્યાં નહીં. તે ખુઝોરમ મરાવ પોતાની ઉપર છેલ્લે છેલ્લે પડેલી “લીલી સુકકી”થી । ધણે દરજ્જે ખીજાંઓના દુઃખની કીમત કરતાં શીખ્યો । તેની આગળી બધી ટેહેકરાઈ અને તુંદાઈ મોટે ભાગે । દેઈ થઈ ગયેલી હતી.

જ્યારે કેટીએ પોતાનાં બાપ-બેદનથી સમજ્યું કે હેનરીએ અંતે પોતાના ગંભીર કાળને જીલ્લો નીવડી તેણીનો છુપો બેદ ભરમ મોટા મેળાવડામાં ઉંઘાડો પાડીજ દીધો હતો ત્યારે પોતાના આકળા કઝીનની એવી શરમભરી વર્તણૂક માટે તેણીએ એક ગમગોસાર નીસાસો નાખ્યો. પણ જ્યારે કલેરાથી બોલાઇ જવાયું કે હેનરીએ જોન કેલને સેંકડો લોકોની વચ્ચે જાણુત મોટું અપમાન કરી હડધુત સાથ બીજી સહવારે ડ્યુએલ રમવાની ચેલેન્જ ફેંકી હતી ત્યારે જાણે એક ઝેરી તીર ઉડી આવીને લાગ્યો હોય તેમ તેણી ઉછળી પડી—

“એ ચેલેન્જ જોટલી ઘાટકી, ગેરવાજબી અને શરમભરી છે તેટલીજ તે હીચકારી છે, કલેરા ! મારો જોન ડ્યુએલ રમવાથી ડરે એવો બીહીકણો નથી—પણ મેં હેનરીને અમારા વચ્ચેનો ખરેખરો સંબંધ આટલો સમજાવીને કેહવા છતાં એ એમ એનું લોહી રેડવા તક્યાર થયોછ તે જોઇ મારું લોહી ઉકળેછ !”

તેણીએ પોતીકા પીતા પાસેથી ડ્યુએલની જગ્યા અને તે રમવાનો વખત જાણી લીધો—અને પછી બસ બંને બાપ બહેનને પાછા ઓડ કેસલ જવા માટે બહુજ બજાઈ થઇને આગ્રહ કરવા પડી. લોર્ડ હેરીસન તેમજ કલેરાની ગમે તેવી બી જીવતોડ રડમસ આજીજી છતાં તે છોકરીએ તુર્ત વેળા તો તેમની સાથે ‘હેરીસન પેલેસ’માં પાછું ફરવાને સાફ ધસીને નાજ પાડી.

આખરે આ જીદી છોકરીના મકકમ ઠરાવ આગળ લોર્ડ હેરીસન તેમજ કલેરા બંને લાચાર થઇ ગયાં. છેક મધરાત થઇ ગઇ હતી. ડોન વીલ્યમ તો હજી આવ્યો નહીં—એટલે

ખીજ સહવારેજ આવશે એમ કેટીએ અનુમાન કર્યું, અને પોતાના બેડરૂમમાં જવા ઉઠી.

બાપને અને બેહનને જનોનીસાર વાહલથી કેટી કરી તેઓને તેણીએ વીદાય કર્યાં, અને પછી તુટેલે જગરે કપડાં સુદ્ધાંજ ઉધે મસ્તક પોતાના રૂમમાં ખીજાણા ઉપર જઈને પુટી પડી.

તેણી ઝાર ઝાર રડી ! કેટલી રડી—અને ક્યાં સુધી રડી તે તેણીને પોતાને માલમ નહી હતું ! જ્યારે લાલ બોટાં જેવી આંખો સાથે તેણીએ પલંગ ઉપરથી પોતાનું ધગધગતું માથું ઉંચક્યું ત્યારે—

ઝઝકલું પડવા આવ્યું હતું—અને બડી ફજ્જરના ચાર વાગી ગયલા હતા !!

### પ્રકરણ ૪૩ મું.

“રીવોલવરની ગાળીથી તું મોહબતનું મોહત લાવી શકવાનો નથી !”

એલડ કાસલના લોકમાનીતા “એલેક્ઝાન્ડર પાર્ક” માં ડ્યુઅલ સહવારના ૮ વાગે રમવાનું ઠાવવામાં આવ્યું હતું. સહવારની કકડતી ઠંડીનો વખત હતો—છતાં પાર્કમાં છુટાં છવાયાં લગભગ ત્રીસ ચાલીસ માણસો ફરતાં. બેડેલાં, કે સુતેલાં માલમ પડતાં હતાં.

આગલી રાતે મોડેથી—મેળાવડામાંથી ઘરે ફરતાંજ—છેક અગ્યારેક વાગે લોર્ડ હેનરી હેરીસને પોતાના બે “સેકન્ડ” ને ડ્યુએલની રાખેતાની ચેલેન્જ સાથે જોન ડેલને મકાને

મોકલી આપી તેને આ પ્રાણુધાતક લડત માટેનો વખત અને જગ્યા માટેની નોટીસ આપી હતી ! જોને એક શબ્દ ઓચરવા વગર એલેન્જનું તે કાગળ્યું સહી કરી આપ્યું હતું—પણ પોતાની તરફના કાષ્ઠ પણ “સેકન્ડઝ” ના નામે આપવાને સાફ ના પાડી હતી.

બરાબર પોણા આઠ વાગતે એક મોટરકારમાં હેનરી, તેમજ હેનરીના બે “સેકન્ડઝ” આવી પુગ્યાં. અને તરતજ બીજી વીજલીની ઝલ્લથી આવતી મોટરમાથી લોડ હેરીસન અને કલેરા બાહાર કુદી પડીયા. કલેરાનું ઘટમાઈ મ્હોકું ફક્ત એકજ રાતમાં કેટલું બધું ઉતરી ગયલું હતું ! ગઈ રાતે કેટીને મળી આવવા પછી તેણીએ પોતાના આ તાતા સ્વભાવના પીત્રાઈ હેનરીને મકાને જઈ તેનાં બીલકુલ ગેરવાજખી, બુદ્ધમગાર પગલાંથી પાછો વાળવા માટે લાગત બે કલાક સુધી મીનતેખરી કરી હતી—આંખમાં આંસુ સાથે છુટણીએ પડીનેખી કાલાવાલા કર્યા હતા—પણ હેનરી એકનો બે થયો હતો નહીં. આખી રાતના ઉખ-ગરાથી કલેરાના ડોળા લાલ ટસ થઈ આવ્યા હતા. શોકના કાળા પોશાકમાં તેણી હમણા ડયુએલની જગ્યાએ પોતાના પીતા સાથે કઝીન હેનરીની કીનાવેરીનો જીવલેણ પ્રયોગ હેલા ઘડીએ ખી પોતાના પીત્રાઈને બને તો સમજવી અટકાવવા. લોહીથી ઝઝરતાં જીર સાથે હાજર થઈ હતી ! મોટાં દીલના ભલા રૂડા જોન ડેલની સાથે તેણીનો પોતાનો પીત્રાઈ આવી ખુનખાર તરછોડ જરાખી સખખ વગર કરવા તથ્યાર થયો હતો એ વીચારથી આ રાંક છોકરીનું હૃદય બચીતજ આજે જખખી થઈ ગયું હતું. પણ ફટાઉ હેનરીની ખોંદસ આગળ તેણી નાચાર હતી !



હેનરી અને તેની ટાળકી પોતાની જગ્યાએ જઈ ઉભી. ખરાબર આંઠને ટકારે લાંબો કાળો ઓવરકોટ પેહરેલો એક આકાર ત્યાં સાબુત ધીમા કદમે ચાલી આવ્યો. તે જોન ડેલ હતો. તેણે માત્ર કલેરાને નમીને ડોક્યું ક્યું—અને પછી હેનરીની સામે નીશાની કરેલી જગ્યાએ જઈને અદ્ય વાળી ઉભો. તેણે માથેથી ટોપી ખી ઉતારી નહીં—યા દીલ પરથી ઓવરકોટ ખી ખસાડ્યો નહીં.

“તમારા સેકન્ડઝ ક્યાં છે, મીઠા ડેલ,” હેનરીના સેકન્ડઝોએ લાયકીથી પુછ્યું.

“મારા કોઈપણ સેકન્ડઝ નથી, જેન્ટલમેન !” જોને ખુલા પરગરા પણ નરમાશ ભર્યા સાદે કહ્યું. “આપણું કામ શરૂ કરો !”

કલેરા આંખે રૂમાલ દાખી ખરે મને કુસ્કે કુસ્કે રડવા લાગી. હેનરીને પ્રથમ એક ભરેલી રીવોલવર આપવામાં આવી, જે તેણે લીધી. ત્યાર બાદ બીજી રીવોલવર જોન આગળ સેકન્ડઝોએ ધરી. સહિની મોટી અજ્ઞયખી વચ્ચે જોને તે હથિયારને અડકવાને ધણીજ લાયકીથી ના પાડી ! આ વેળાએ તે જગ્યાએ લગભગ દોઢસો ખસે. આદમીઓનું ટોળું જમાવ થઈ ગયલું હશે !

“લોડ્સ હેનરીએ ગુસ્સાના આવેશમાં મારો જીન લેવાની તલબ કીધીછ !” જોનનો મર્દાનગીભર્યો મકકમ અવાજ ‘પાક’ માં પાછો ગળુગણી રહ્યો, “એક વખતના મારા અઝીઝ દોસ્તે મારું સાંભળવા વગર એકદમ મારાં મેનહુડને હઝારો લોક દેખતાં એલેન્જ કીધુંછ ! તો પછી અહીં હાજર થવા વગર મને છુટકોજ નહીં હતો. મારે લોડ્સ હેનરીની સાથે કશીખી અદાવત

નથી—એટલે મને રીવોલવરની જરૂર નથી. હું ડ્યુએલની એલેન્જના જવાબમાં વખત સર હાજર થયોજ. લોર્ડ હેનરીએ એલાશક ડ્યુએલના કાયદા પ્રમાણે પોતાની રીવોલવરનો ઉપયોગ કરવો. હું અહીં એવણની સામે સીધો ઉમેલો છું ! જેન્ટલમેન, પાછું કહું છું કે તમે તમારું કામ શરૂ કરો !”

હાજર રહેલાં એકે એક જણાંના બદનમાંથી એક ગુપ્ત ધુજરી પસાર થઇ ગઇ. તટલુખાર, સ્થીર ઉમેલા બાહદુર જોનનો આ ઘડીએ શાંત ટેકાવદાર દેખાવ વર્ણવાને માટે—અરે !—એક કવીની કલમ જોઇયે ! ખુદ લોર્ડ હેનરીનો બી રીવોલવર પકડેલો હાથ નમી ગયો ! આ વખતે નાખી દેતાં હડીસોથી ત્રણસો લોકોનું ટોળું ત્યાં જમાવ થઇ ગયું હતું ! જોન ડેલ—પોલીકા મુરખી—ની ડ્યુએલની વાત દેખાઇતી રીતે એટલી વારમાં એલડ કેસલના કામદારો વચ્ચે પસરી જવા પામી હતી. દર મીનીટે ત્યાંની ગીરદી વધતીજ જતી હતી !

“મી. ડેલ જો કાંઇથી ખુલાશો કરવા ચાહતા હોય તો હજીથી હું તે સાંભળવા તઇયાર છું !” હેનરી બોલ્યો.

“હું કાંઇથી ખુલાશો કરવા ચાહતો નથી—લોર્ડ હેનરી !” હેનરી હવે થોડાંક કદમ જોનની નજદીક ચાલી આવ્યો—  
“તમે મને સંતોષ આપવા ત્યારે તઇયાર નથી ?”

“હું તમારો જીવ લેવા તઇયાર નથી, માઇ લોર્ડ !”

“જોન ડેલ ! અખુટ મોહબતમાં કાંઇથી સાચ્યો મરદ બચ્યો એક હમનબર્દ તામોશ કરી શકતોજ નથી. એક મ્યાનમાં બે તલવાર હોઇ શકતીજ નથી. કેટને જીતવા માટે આપણા બેમાંથી એકનો અંત આવવોજ જોઇયે.”

“એશક ! અને તેથીજ મારો અંત લાવવા તમે મુખ-  
ત્યાર છો, લોડ હેનરી ! તમને સંતોષજ જોઈતો હોય તો  
ઉંચકો તમારી રીવોલવર અને મારી સામથે ફાયર કરો !”

“હું એમ હીચકારાની માફક લડવા વગર તુને ગોળી  
મારવા ના પાડુંછ, જોન !”

“ને એક હીચકારાની માફક મરવાની ખીલકે હવે તારી  
આગળ કાંઈખી ખુલાશો કરવાને હુંખી ના પાડુંછ, હેનરી !”

હેનરીએ ઠડાક દેતીકે પોતાની રીવોલવાર એકદમ દુર  
ફેંકી દીધી !

“હીયર યુ આર !—જો ! ધી ડ્યુએલ ઇઝ ઓફ !! બોલ,  
જોન, તુને શું કહેવુંછ ?”

“તેં મારી સામે ઓચરેલા કઠોર સખુનો એકકે એક  
સધળા પાછા તું ખેંચી લેશે નહીં, ને આવ બધાઓનાં દેખતાં  
તું મારી માગશે નહિ ત્યાં સુધી મારી તરફથી તું કાંઈખી  
સાંભળી શકવાનો નથી, હેનરી !”

હેનરી હવે જોનની અડોઅડ આબે—અને જબરીથી  
તેનો જમણો હાથ પકડી શૅકહેન્ડ કરી.

“જોન, હું માફ માગુંછ ! હું જોઉંછ કે મેં ઉશ્કેરણ  
જાળવે તુને મોટું અપમાન કીધુંછ. મારા એકકે એક બોલ હું  
ખેંચી લેઉંછ ! આપ એપોલોનખડ !”

એક શબ્દ બોલવા વગર જોને પોતાનો હાથ પોતીકા  
જાની રકુલ-ફ્રેન્ડના ગળાં આસપાસ વીંટાળ્યો. તાલીઓની ગર્જ-  
નાથી તેમજ ખુશાલીના પોકારોથી આખો પાર્ક આ ધડીએ  
ધમધમી રહ્યો—

“જેન ! તારે મ્હોડેનો ખુલાસો સાંભળવા હું ખચીત તલપાપડ છેઉં. તું કેહ તો હમણા તારી સાથે હું તારે ઘેર આઉં ?”

“તેને સાઈં જેનને ઘેર જવાની કંમળ જરૂર નથી—તુને જેખી ખુલાશો જોઇતો હોય તો તે અહીંજ આપવા હું તપ્પાર છેઉં ! !”

જાણે એક તોપનો ગોળો અચાનક પગ આગળ આવીને ફાટ્યો હોય તેમ દરેક જણાએ ભડકીને આ પ્રમાણે બોલનાર આંસામી ગમ જોયું ! એકદમ લોકોના ટોળામાંથી મ્હોડે કાળો “વેલ” નાખેલી એક જવાન સ્ત્રી ત્યાં વચ્ચોવચ્ચ ધસી આવી હતી !

“કેટ ! !”

લોડ્ હેરીસન અને કલેરાના મુખમાંથી સામટું આ નામ એક જુમ સમેત નીકળી પડ્યું. હા—તેણી કેઠરીન હેરીસન ઉર્ફે મરાયા લી હતી. તેણીએ મ્હોં પરનો કાળો નેટનો જુરખો ઉંચકા નાખ્યો અને ગુસ્સાની એક દેવીની મીસાલ ડોળા ચમકાવતી કમ્મરે બે હાથ ટેકવીને હેનરીની સામે ઉભી !

“મેં તુને ઘણી વખત ખાત્રી આપી, હેનરી, કે હું કેટ હેરીસન છું તે ખીનાથી છેલ્લી ઘડી સુધી જેન ખીનવાડેક હતો; પણ તેંજ એ બાબદ એની આગળ તારૂં પ્રેમીસ તોડીને જાહેર દાધી—તે સાઈં તારો હું ઉપકાર માનુંછ ! જેન, તારી સાથ મેં ચલાવેલી આય ઠગાઇ સાઈં હું કરગરીને તારી માફી ચાહુંછ !”

અડધી મીનીટ ત્યાં સહ કોઇ ચુપચાપ બની ઉભું ! લગભગ ૩૦૦-૪૦૦ લોકોની ઠઠ છતાં આવી ગ્રામાટીક ધડીએ

એકે એક જણ સધળો તમાશો જોતાં ઠસ થઇ મુંગા મંતર ઉભાં હતાં. મોહિતની આ દેવીને આમ અચ્ચુચ ગગનમાંથી જણે તુટી પડેલી જોવા છતાં જોન ડેલ સંગેમરમરનાં એક આવલાં મીસાલ એ હાથની અદ્ય વાળીને દુર હવામાં જોવા કરતો જડ બનીને ઉભોજ રહ્યો. કેટીનો ધુજતો અવાજ પાછો નીકળ્યો—

“જોન !—એક ખરા દલેર મરદ બચ્ચાની તારી આજની વર્તણૂંક અહીં ટોળાં વચ્ચે ઉભી રહીને મેં કાહરની જોષ ! જોન—મને બસ અહીંથી લઇ જા !—તું કહે તો તારી સાથ દુન્યાને છેડે બી જવા હું તંધિયાર છું ! મને માફ કર—મારા જોન—ને મને તારા આસરામાં લે !”

અચીત ! આસપાસનું બાણુ ભુલી જઇને કેટ એકદમ દોડીને જોનના ખભાં પર માથુ નાખી દઇ રડવા લાગી ! લગભગ હીસ્ટ-રીકલ હાલતમાં આ પ્રમાણે તેણી હમણા વર્તતી હતી ! અદ્ય વાળીને જોન તો નીચે જમીન પર જોતો હીલવા ચાલવા વગર હજી સ્થીર ઉભોજ રહ્યો હતો ! લોડ હેરીસન હવે તેઓની નજદીક આવ્યો.

“કેટ ! એ શું ચેડાં કાઢેછ !! તું કાંઈ ઉભેલી છે તેનું બી તુને ધક છે કે નહીં ?”

“મને ખરાબર બધું ધક છે ! દુન્યામાં સઉથી ઉમરાવમાં ઉમરાવ એક માણસની પાસે હું ઉભેલી છું. લોડ હેરીસન, હવેથી માઈ નામ કેઠરીન છેજ નહીં; માઈ નામ મરાયા લી છે !”

“બસ—બસ—બસ !” લોડ હેરીસનનો ધોધારી અવાજ નીકળ્યો, “આય ફારસ હવે તમામ થવો જોઇયે. આય છોક-

રીનું બેળું ચાલુ દુઃખ અને આફતોને સમયે હમણા ઠેકાણે નથી !”

એક ઉંડો શ્વાસ ખેંચીને જોને હવે ત્યાંથી પીઠ ફેરવીને ચાલવા માંડ્યું—પણ કેટ તેના ડગલાની બોહિને પાછી વળગી પડી—

“ઓ જોન ! ખુદા ખાતર એમ મને તીરસ્કારથી છોડી ના જા !” તેણી આંખોમાંથી આંસુઓ ખેરવીને હવે કકળી પડી, “મને તારી સાથે લઇ જા. હું તારા વગર જીવી શકવાની નથી. આટલી મારી કમાઈ મને માફ કર. ઓ જોન ! હું તુને પહેલાંથી છેલ્લાં વેરનો ખુલાસો આપીશ ને તું જોશે કે મારો જરાખી વાંક નથી.”

જોને અંતે હવે એક ગમગોસાર નીસાસો નાખ્યો. અને માયાથી કેટનો હાથ પોતાના હાથમાં લીધો.

“બસ—મીસ હેરીસન—બસ ! આપણે પછી વાત કરશું ! હમણા તો તમારા પીતા સાથે જવો !” તેણે આસ્તેથી ખોખરા અવાજે કહ્યું.

પણ એજ પળે કેટીનો પીતા પોકારી ઉઠ્યો, “ઓ ખુદા ! હું આ બધું શું સાંભળું છું ? શું હું મારી મગફર કેટીને બોલતાં સાંભળું છું કે સ્વપ્નો જેઉં છું. શું વાત છેક એટલી બધી વધેલી છે ? છોકરી ! તારી ક્યાં ગઇ હંમેશની ખાનદાની મગફરી ? ક્યાં છે તારો તુમાખી તોર ? શું બધું ખલાસ થઇ ગયું ? શું તું ખરેખર જોન ડેલ જેવા એક કમીના સાથે પરણવા તૈયાર થઇ છું ? શું તું દીવાની થઇ છું ! શું તું પોતે પોતાને પણ ભુલી ગઇ છું ? ઓ, તે કરતાં બહેતર કે હું તને મુવેલી જોતે !”

“હઝાર વાર બેહતર થતે-લોડ હેરીસન !” કેટનો ડચકાં સમેત જવાબ સર્વે કોઇને તીરની માફક ખુટયો.

“કેટ ! કેટ !! શું તને અંધાપો લાગેછ કે તું જોઇ બી શકતી નથી કે તારી આવી ચાલથી આખી દુન્યામાં કેવી હસી થશે ? ગેઇ રાતે તું આય માણસના પ્યારને સાઈ કંઈ બોલી ત્યારે હું તો જાણું કે તુ ઉશ્કેરણીના આવેશમાં ખાલી દીવાનો લવારો કરતી હશે ! પણ એ આજે હું શું સાંભળું છ ?”

એકાએક એક ચક્રરડી ખાઇને કેટી પોતાના પેદર ગમ ફરી. તેણીના ડોળા ફાટ ફાટ થતા હતા.

“ઓ સંગદીલ બાપ ! ખુદાએજ મારો અંધાપો દુર કરી મને બચાવીછ. તમારા ગરૂનીનાં શિક્ષણે મારી જીંદગીનો નાશ કીધોછ ! ઓ, મે શું ખમીયુંછ તેનો તમુને સહેજ પણ ખ્યાલ નથી. આ પવિત્ર પુરૂષનાં સાચા પ્યારે મારી મગ-ફરી અને તકોબરી તોડી મારા પાપી આત્માને પવિત્ર બનાવ્યોછ.”

“જ-કેટ-જ ! ખચીત તારાં માથાંનું આજે ઠેકાણું નથી ! હેનરી-આય તારી કઝીનને ખુદાને ખાતર અહીંથી ઘેર લઇ જ !” લોડ હેરીસન હવે હેનરી તરફ ફરીને દગદગી પડ્યો.

“હું જાઉં છ ! છેલ્લી સલામ ! પણ મારે બદલે હું તમુને એક દીકરો આપી જાઉં છ ! સાંભળો લોડ હેરીસન-સાંભળો ! હું કેહું છ તે બરાબર ખ્યાનથી સાંભળો ! તમારા ખરા હકદાર બેટાને મેં શોધી કાઢ્યોછ !”

“હકદાર બેટાને શોધી કાઢ્યોછ ! !”

ત્યાં હાજર રહેલું એકકે એક જણુ હવે દધાઇને આ ઉશ્કેરાયલી ઉમરાવજીદી ગમ ટીકવા પડ્યું ! ખચીત-તે ગરીબ બીચારી છોકરીનું માથું સદંતર ગયલું હતું કે શું ? એ તેણી

શું ઘેલું ગાડું બકતી હતી !! જોન ડેલ જે મ્હોડું ફેરવીને અદબ વાળી મુગોજ ઉભેલો હતો તે પણ આ ધડીએ સેહજ ચોંકાને ખડો થઇ ઉભો. પણ હવે કલેરા પોતાની બેહન પારે આવીને તેણીને વળગી પડી.

“કેટ-મારી કેટ ! આ ખુદા ; આય મારી બેહનને આજે શું થયું છે !” તેણી રડી પડીને બોલી.

“કલેરા ! હું તદ્દન સાવધ છેઉં ! હું પાછું કેહું છું ત સાંભળો !” કેટી હવે મોટા અવાજે જુસ્સાથી બોલી “મારા ક્ષાધર-આય લોડ હેરીસન-ની દોલત અને ખેતા અને હકદાર વારસ મેં ગઇ કાલેજ શોધી કાઢ્યોછ. તે જીને કોઇજ નહિ પણ ડોક્ટર વીલયમ વોડકોફ-ઉર્ફ વીલયમ ગ્રે છે પપા, તે તમારું હકદાર ફરજદ છે.”

કેટીનાં મોઢામાંથી આ બોલો નીકળતાંજ દરેકે દરેક જણ જખરદસ્ત ચોંક્યું. જોન ડેલ વટીક હવે ગભરાઇને કેટીનું મ્હોડું જોવા પડ્યો. શું કેટી દિવાની બની ગઇ હતી ?

“ઓ મેડ છોકરી ! તું શું ઘેલું ગાડું બોલેછ ?” લોડ હેરીસને જુસ્સાથી પોકાર કીધો, “હું ધારું કે તું આજે તારી સુદ્ધીમાં નથી.”

“હું સહેજ પણ ભાનભુલી બની નથી. સાંભળો પપા મેબલે તમારી તીજેરીમાંથી ચોરેલાં ઓચરીયાઓ જે તેણીએ મારા હાથમાં મુક્યાં હતાં-અને જે તમારાં આગલાં પાપોન જીવતી સાહદત તરીકે મારી પાસે મોજુદ છે-તે ઓચરીયાથ હું સાબેત કરવા તક્યાર છું કે તમારી દોલત અને ખેતાબને ખરો હકદાર વારસ અમે તમારી બે બેટીઓ નહિ પણ તમારે



એટો વિલયમ એ છે-જે આજે ડા० વીલયમ વોડકોફના નામ તળે આખાં ઇંગ્લાંડમાં પંકાયેલો છે !”

અડધી મીનીટ ત્યાં ચુપકીદી પંથરાઈ ! દરેક જણ એક મેકનાં કોઠાં જેવા પડ્યાં. કેટીએ સાણત અવાજે પાછું ચલાવ્યું—

“વિલયમને તેની મરનાર માતાએ મરતી વખતે સોંપેલું એક કાગળ અજળ સંજોગે મારા હાથમાં આવી ગયું છે. આ કાગળ જે મારી પાસે હમણાખી સલામત છે તે ખુલ્લું દેખાડી આપેછ કે તમો મારી માતા જોડે લગ્નનાં ગાંઠથી જોડાયા તે આગમજ તમો હેરી મારશલનાં ખોટા નામ હેઠળ વિલયમની માતા સાથે હકદાર લગ્નથી જોડાયા હતા. ખોલો—ખોલો ખુદાને હાજર નાજર જાણી તમારી જ્યાન ખોલો કે મારી આ વાતમાં સહેજે પણ ખોટાઈ નથી. ખોલો—હિમતથી ખોલો કે તમારી દોલત ઉપર અમે જે બહેનોનો સહેજ પણ હક નથી.”

ખચીત ! દર મીનીટે તે જગ્યાની વાતાવરણ વધારે અને વધારે ગરમ થતી ચાલતી હતી. કામદાર વર્ગના માનવંતા મુરખી જોન ડેલને એક અમીરઝાદાએ ડયુએલમાં ઉતાર્યો— કાંઈક દ્રામાટીક સંજોગો વચ્ચે તેજ બગ્ગીખોર ઉમરાવે અચ-ચુચ પોતાની રીવોલ્વર ફેંકી દઈ દોસ્તી અને દરગુજરનો હાથ લંબાવ્યો—એકાએક તેજ ધડીએ લોડ્ હેરીસનની મરણ પામેલી ખુબસુરત “કવીન ફેટ” ગોયા આકાશમાંથી પાછી જીવતી ત્યાં ડુટી નીકળી—હઝારો લોકોનાં દેખતાં તે એકવારની ફેરાવણ ફટાઉ ફલકસુરે જોન ડેલ જેવા એક કમીના માણસ સાથે પોતાના જનોનીસાર પ્યારનો છડેચોક એકરાર કર્યો— અને—

અને તેણીએ બાપોકાર ડા० વીલયમ વોડકોફ જેવા એક

નામાંકીત લોકપ્રીય સરજીયનને લોડ હેરીસનના બેટા તથા વારેસ-પુત્ર પોતાના ભાઈ—તરીકે જાહેર કર્યો ! !

મ્હોં ફાડીને આ બધો અદ્ભુત નાટકી તમાશો જોયા કરતાં સેંકડો લોકોની ત્યાં જમાવ થયલી ઠઠની અજાયબીનું વર્ણન કરવુંજ મુશ્કેલી છે ! હરેક મીનીટે તે જગ્યા પર આતુર ઇતેઝર આદમીઓની ગરદી વધતીજ જતી હતી. બોલ બોલતાંમાં ત્યાં ખાસ્સા હઝારેક માણસ એકઠું થઈ ગયું હશે !

પણ આ બધી અઠાગ ઉસ્ફેરણી અને ઠાક સામે એક નાણુક કેમળ જીવ ક્યાં સુધી ટકકર જીલી શકે ! કેટીનો ઉજળો સપ ચેહરોજ એક તડાકે કહી આપતો કે તેણીની આંખોએ તમ્મર આવતાં હતાં. અને તોળી જેમ તેમ હીમતથી તેણી કલેરાને વળગીને ઉભી રહેવાની કાશેશ કરતી હતી ! લોડ હેરીસને પોતાની બેટીની આવી અંદેશો ઉપજાવનારી હાલત જોઈ લીધી—અને તે હવે ધણુજ ગંભીર પણ નાખુશ ચહેરે વચ્ચે પડ્યો—

“મને લાગેછ કે મારી દીકરી હમણા સારી કાની નથી !” તે ધીમા પણ સ્પષ્ટ અવાજે બોલ્યો. “એને હવે વધારે વખત હું ઉસ્ફેરાવા દેવાનો નથી. હેનરી-કલેરા-તમે લોક કેટને આપણી મોટરમાં લઈ ચાલો. આપણા કુટુંબનો ખાનગી કુલો કરવાની આ જગા નથી—જે હોશે તે ઘેર જઈને આપણે ધીરજથી વાત કરી શકશું. કેટરીનને હમણા ‘રેસ્ટ’ની જરૂર છે !”

પણ કેટરીનને તે જગ્યાએથી ખસેડવી અને એક મોટા પહાડને ખસેડવો આ ઘડીએ બરાબરજ હતું ! પોતાની નાદરિસ્ત તબીયત છતાં તેણીએ પોતાના ઉમરાવ પેદરની મોટરમાં જઈને બેસવા સાફ ધસીને ના પાડી.

“હું હેરીસન પેલેસમાં હમણા જવા માગતીજ નથી !” તેણી લડતે અવાજે બોલી, “મારા ભાઇ ડો. વીલ્યમની સાથે હું અહીં આવીછ-તેવણની સાથેજ આસ્પીટલમાં પાછી જવાને મેં તેવણને ‘પ્રોમીસ’ આપ્યુંછ.”

“ડો. વીલ્યમ સાથ અહીં આવીછ !” હેનરી હવે પહેલી વાર અકળાઇને બોલી ઉઠ્યો, “કેટ-કેટ ! આજે તુને શું થયુંછ ? ક્યાં છે ડો. વીલ્યમ ?”

પણ કેટ જવાબ દે તે અગાઉ લોકોનાં ગીચ ટોળાં માંહેથી એક ગમ્મટ જવાન સખ્શ નીકળીને ત્યાં ધીમા પણ મકકમ પગલાંએ ચાલી આવી ઉભો ! એણે કાસલના હઝારો લોકોએ તેને તુરત પીછાડ્યો. તે ડો. વીલ્યમ વેડકોફ હતો ! આ વળી રસીલા નાટકને એક ત્રીજો ખાખ હતો ! સર્વે કામ હદ બાહેરની અભયગ્રીમાં ડંગ થઇને મુંગું મંતર થઇ ઉભું.

“લેડ હેરીસન !” વીલ્યમ તે બુઝોર્ગ ઉમરાવ બણી ફરીને અતીશય નરમાશથી પણ ઘાટે અવાજે બોલ્યો, “તમારું કેહવું દરસ્ત છે. સીસ્ટર મરાયાની તખીયત હમણા બરાબર નથી. એને હું મારી સાથ આસ્પીટલમાં લઇ જઈંછ. આપણી ધર સંસારી બાબદો વીશે તકરાર કરવાની ખચીત આવ જગ્યા નથી. આજે તમારી સગવડે તમે સાહેબ આ તમારી બીજી દીકરીની સાથે મારી કીલીનીકમાં તસ્દી લેશો તો ધીરજથી આપણે વાત કરી શકીશું. જોન-તું બી મને આજે સાંજ સુધીમાં પુરસદે મળી જજે. સીસ્ટર મરાયા-કમ અલોંગ-હવે આપણે જઈએ !”

પણ હેનરી હવે આડો પડ્યો—

“એક્ષક્યુઝ મી, ડોક્ટર ! એક મીનીટ થાભો ! હમણા મારી આય કઝીને તમારે સારું થું કહ્યું તે તમે સાંભળ્યું તો હશેજ ?”

“હા—સાંભળ્યું, લોડ હેનરી ! પણ હમણા તે તકરાર કરવાની જગ્યાજ નથી. હમણા મીસ મરાયા લીના ડોક્ટર તરીકે એવણને તાબડતોબ અહીંથી લઇ જવાનો ફક્ત એખલો મારો વીચાર છે !”

આટલું બોલી કાઢના પણ વધુ જવાબ માટે ખોટી થવા વગર વીલ્યમે કેટીની કમ્મર આસપાસ હાથ વીંટાળ્યો—અને આસપાસ ઉભેલાં સર્વે કાઢને ટેકાવ ભરી રીતે ‘બાઉ’ કરી સેંકડો ચક્રભ્રમ થયલા લોકોની વચ્ચેથી તે અડધી બેભાણુ જેવી બની ગયલી જવાન છોકરીને આસ્તે આસ્તે ચલાવીને પોતાની “ટુ—સીટર” કાર આગળ દોરવી લઇ ગયો.

આ સમયે વખત એક જાતની અજબ દ્રવતા સાથ જોન ડેલ પોતાની દમામદાર ખામોશીમાં અદ્ય વાળીને એક બાજુ સ્થીર ઉભોજ રહેલો હતો. પોતાના દીક્રમાં ઉજળા રહેલું ભયાનક વૃક્ષન સેહજ પણ બાહરથી પ્રગટ થવા દે એવું આ અસાધારણુ જોરેમંદ મગજના પુરૂષનું ખમીર હતુંજ નહીં.

હેનરીએ ઓચીંતી રીવોલવર ફેંકી દીધે તેની સાથ સેકહેન્ડ કરી ત્યારે તેનું પાપણુ ફટકયું નહીં હતું; સીસટર મરાયાને ત્યાં એકાએક આવી પુગેલી તેણે જોઇ ત્યારેથી તેણે એક રતી ભાર પણ ચોંકવાની નીશાની જાહેર કરો નહી હતી; જ્યારે સીસટર મરાયાને મ્હોંડેથી તેણે પહેલી વાર જાણ્યું કે તેણી જીવતી જાગતી તેની જાગરની રાણી કેટી હતી ત્યારે બી—અરે ત્યારેબી—બાતેનનાં ગમે તેટલા બી ગજબનાક જુસ્સાઓ

જતાં આ લોખંડી “નર્વઝ”ના અદ્ભુત જોને અચરતીના એક દિગાર પણ મ્હોથી ઓચરયો નહીં હતો !

પળવારમાં તે સધળો ખરો મામલો સમજી ગયો હતો. જતાં ઉશ્કેરણીના આવેશમાં તે હઝારો લોકોના દેખતાં કોઇ પણ લેતના નાટકો કરે એવી તેની પ્રકૃતિજ હતીજ નહીં. વળી દૃષ્ટી જ્યાંદા ઉશ્કેરાઇને બીમાર જેવી બની ગયલી કેટીને ઇશ્વી પ્રકારે વધારે ઉશ્કેરવા તે બીલકુલ નારાજ હતો.

જેવી ડો. વીલ્યમની ‘શેત્રોલેટ’ કાર હાંકારી ગઇ કે તેણે ‘બીરાઇથી લોડ’ હેરીસનને, કલેરાને, હેનરીને અને હેનરીના મીત્રો જેઓ “સેકન્ડઝ” તરીકે આવ્યા હતા તેમને વારા-રતી નમન કયું અને સ્થીર કદમે ત્યાંથી ચાલવા માંડ્યું.

“એક મીનીટ, મી. ડેલ !” લોડ હેરીસન તેને જતાં ટકાવી બોલી ઉઠ્યો, “મારી ખાત્રી છે કે મારી કમનસીય કરીની નબળા તબીયતનો અને તેને સખમે તેના મનનાં મળી હાલતનો લાભ લેવા તમે તઇયાર થશોજ નહીં-”

જોન જતાં જતાં અચ્છી ઉભો ! તેણે ડોકયું ફેરવીને ! તુમાખી ઉમરાવ ગમ જોયું ! યા ખુદા ! આ વેળા જોનના બે ડાળાઓમાં જે લયંકર આતથ ધગધગી રહેલો હતો ત્યાં હાજર રહેલાં એકેકે એક જણાંએ જોયો ! અને એકેકે, ક જણુ ડાંએબાંએ બની ગયું ! તે હેતતનાક કકડાવેલાં ગાઓ આગળ લોડ હેરીસન બી ધીત્રો પડી ઉભો !

“થોર લોડશીય !” જોનનો ખોલ્લો મોટો અવાજ આખા ક્ષેત્રમાં જાણે ધમધમી રહેલો, “જે બીમાર બાનુ હમણા ડો. વમ સાથ અહીંથી ચાલી ગયાં છે તેવણુ ના ફાયદાને ખાતર

શું કરવું ને શું નહીં કરવું તે તમારા કરતાં હું વધારે સમજું છું !”

“થેંક્યુ ! પણ—મીઠાં ડેલ—મને આજે જરા પેલેસમાં મળી જવાની મેહરબાની કરશો ? તમારી સાથે મને બીજી કાંઈ ઘણી અગત્યની ખાનગી વાત કરવાની છે !”

જવાબમાં જોન ડેલે પોતાનું ડોકું ધુણાવ્યું—

“પેલેસમાં આજે આવવાનું બનશે નહીં મીં લોડ ! આજે મને રોકાણ છે—પણ હું તાજે સાંજે વોડકોફ કીલીનીકમાં હાજર થનાર છું !”

આટલું કહી તે ત્યાંથી સપાટામાં નીકળી ચાલ્યો.

તેની પાછળ સેંકડો લોકોનાં ટોળે ટોળાં ગયાં. પણ જોન આજે કોઈનીથી સાથે વાત કરવાના ‘મુડ’માં હતોજ નહીં. તે સીધો પોતાને મકાને ચાલ્યો ગયો.

તેના જવા પછી લોડ હેરીસન, કલેરા તથા હેનરીથી હંકારી ગયાં—અને દસ પંદર મીનીટ પછી ત્યાં એકઠી થયલી ગીરદી આપસ આપસની ભારે ચકચાર કરતી વીખેરાઈ ગઈ.



### પ્રકરણ ૪૪ મું.



“એવી દાલત પર થુ !—એવી ઈજત પર થુ !”

વોડકોફ કીલીનીક આજે કાંઈ અજબ સુપકીદીમાં શાંત હતી !

સાંજનો વખત હતો—ધડીયાળમાં ત્રણ વાગતાની ટકેરી ઠોકાઈ ચુકી હતી. ડ્યુએલવાળી જગ્યાએથી પાછી ફરવા પછી

ખાસા ચારેક કલાકની સાબુત શાંત નીંદ ખેંચી કાઢવાથી કેટ હેરીસનના જીવમાં પાછો જીવ આવ્યો હતો. ૩૦ વીદ્યમે તેણીને આસ્પીટલમાં લઈ જતાંજ કાંઈ ઉંઘવાનું ‘મીક્સર’ આપ્યું હતું—અને તેને પ્રતાપે ઠાકીને લોઠ પોઠ થયલી આ નાજુક અબલા મજેહની એક લાંગી ઉંઘમાં ચકચુર થઈને છેક બપોરે બે એક વાગતાને સુમારે મોકળાં મન સાથે અને તાઝગી પામેલાં તન સાથે પાછી તટાર ઉઠી હતી.

પણ ૩૦ વીદ્યમ વોડકોફના મનની શી સ્થિતિ હતી !  
અરે—આ પ્યારી સીસટર મરાયા લી, (જેણીને તે ખરાં અંત-કરણથી ચાહતાં શીખ્યો હતો—જેણીને એકવાર તેણે પોતાની મોહરદાર બનાવવા માંગી હતી), તે તેની પોતાની બાપ જણી બેહન !! એવડ કાસલના ‘એલેક્ઝાંડર પાક’ માં સીસટર મરાયાએ આ ગજબનાક વાત જાહેર કરી ત્યારેજ—આજે સહવારેજ—ફક્ત વીદ્યમે જાણ્યું હતું કે તે એક સાધારણ કંકડાખાલુસ કામદારનો લુખ્ખો સુખ્ખો દીકરો નહીં, પણ એક તાલેવંત ઉમરાવ પીતાનો વારસ અમીરઝાદો હતો !! અને આ મોહક મીઠી મરાયા તેની બેહન—ખરેખરી બેહન હતી !!  
ઓ ખુદા !!

૩૦ વીદ્યમનાં જીવનમાં હમણા એક જાતનો જાણે જવાળામુખી ફાટીને તેને ગુંગળાવી નાખતો હતો. યા કરીમ રહીમ ! “એરીસ્ટોક્રાટીક ઉં” થી કચવાઈને ગાઉના ગાઉ દુર નાહસવા માગતો આ વીદ્યમ એ અંતે પોતેજ એક આલ ઓલાદથી ઉતરી આવેલો—બાપ બુન્યાદથી અવતરેલો—એક ઇચ્છેછ્યનો “એરીસ્ટોક્રાટ” હતો !! તોઆહ ! સીસટર મરાયાએ, ઉર્ફે કેટ હેરીસને, આ શું આફતકારક ખીના દુન્યાને જાહેર

કરી હતી !! વીલ્યમ એ પોતે પેલા લોડ<sup>૧</sup> હેરીસનનો દીકરો અને વારસ !! અરે આ શું જીલમ !-આ શું સીતમ !! કુદરતની આ કેવી દૃઢાબાજી ! જે તંગદીલના તુમાખી ઉમરાવે તેની માતાને ભુખમરાથી મરવા દીધી-જે હાથાંપુટા અમીરે તેને પોતાને ચાખકે મારીને હડધુત કર્યો-તેજ પાજી મીજીજી લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન તેનો પોતાનો પેદર ! અફસોસ-અફસોસ ! !

પણ ડો. વીલ્યમ આટલા કીમતી ચાર પાંચ કલાક કાંઈ ફેકટમાં બરબાદ કર્યા હતા નહીં. આસ્પીટલમાં સહવારે પુગતાંજ સીસટર મરાયા લી સાથે તે કાંઈ ઝાઝી વાત કરી શક્યો હતો નહીં-(કેમજે તેણી ધીરજથી વાત કરી શકવા જેટલી હુશીયારીમાં હતીજ નહીં)-પણ ડો. વીલ્યમ એક ખાસ મેહરબાની દાખલ સીસટર મરાયા પાસથી પોતાની કુટુંબી તવારીખ પુરવાર કરનારાં મેખલવાળાં તમામ ઓચરયાંઓ અને દસ્તાવેજો માંગી લીધાં હતાં. આ સર્વે સત્તાવાર કાગળ્યાંઓ લઈને ડો. વીલ્યમ પોતાના ખાનગી ‘સ્ટડી-રૂમ’માં બસાયો હતો—અને લાગટ બે કલાકના બારીક અભ્યાસ પછી, સર્વે દસ્તાવેજોને ચીપી ચીપીને વાંચવા બાદ, તેની ખાત્રી થઈ હતી કે ફેટ હેરીસને જાહેર કરેલી ખીના ખરીજ હતી. તેની પોતાની માતાના લખેલાં અનેક કાગળો તે પછી વીલ્યમે કાઢડી પાછાં સંભાળથી વાંચ્યાં-અને ત્યારેજ પુરેપુરી નાસીપાસી વચ્ચે જાણ્યું કે જરાખી શક કે સંદેહ વગર તે પોતે પેલા અળખામણા ઉમરાવનો બેટો-હકદાર બેટો-અને વારસ હતો; યાને તે પોતે પણ એક અળખામણો અમીરજાદો હતો !

લોહીથી ઝઝરતાં અંતકરણ સાથે વીલ્યમે પોતાની શર-મીંદગી અને સત્યાનાશી-(હા, વીલ્યમને મનથી તે શરમીંદગી



અને સત્યાનાશીજ હતી)-ના પુરાવા 'સ્ટડી' કરી લીધા હતા. પણ દાંતો પીસીને તે મુંગોજ રહ્યો. બાહેરનો ખાલી ઘોંઘાટ કરવાની યા ફેક્ટની હો-હો ગડબડ મચાવવાની તેની પ્રથમથીજ ખાસ્યત નહીં હતી. જ્યારે અપોરના અઢી વાગતે તેણે ખબર કહડાવી કે સીસટર મરાયા હવે જાગત થઇ હતી ત્યારે ધણીજ શાંત ચેહેરે વીલ્યમ તેણીના ઓરડામાં તેણીની ખબર પુછવા ગયો.

તે છોકરીએ પોતાના વાહલા બાઇને ગળે વળગી-તેની છાતીમાં ડોકથું ખોસીને-ખરી ખુશાલીના આંસુઓ ખેરવ્યાં.

“ઓ વીલી ! મહારા વહાલા વીલી !” તેણી ધણીજ મીનતેજરીથી કગળા પડી, “હું તારી સાથે પેહલાં કેવી ઘાટકી અને બેરહેમ રીતે વર્તી તેના વિચાર કરુંછ, ત્યારે કમકમ્યા વગર રહેતી નથી. અને તેં મને કેવો બદલો આપ્યો, તે વિચાર કરુંછ, ત્યારે શરમથી મરી જાઉંછ. પણ આ વખતે તું તારી કમનસીબ બહેનને બચાવ. ઓ જોનને તું કંઇપણ સમજાવ. નહિ નહિ-હું એના વગર રીખીને મરશ. એ મને એટલી બધી સખત સજા શા માટે કરતો હશે ? ઓ વહાલા વીલી-મારા બાઇ-તેં મને હંમેશાં એક બહેન તરીકે ગણીછ. ઓ, મને થોડી ખબર હતી કે તું મારો ખરો બાઇજ નીકળશે ! હું ખુદાના શુકરાના કરૂંછ, વીલી, કે તારા જેવા એક ફરેસ્તાઇ ખસલતના બાઇની હું બેઢન છું.”

વીલ્યમે પોતાની આ વાહલી 'સીસટર'નું માથું હેતથી પસવારયા કયું. તે કાંઇ બોલ્યો નહી. ખરેજ લોખંડી તંતુઓ ધરાવતો આ અજબ ડોઁ વીલ્યમ હતો ! તેની છાતીમાં ઉભાતાં

હેબતનાક તુફાન છતાં તેણે એક શબ્દખી મુખમાંથી ઓચરચો નહીં !

\*

\*

\*

સાંજે પાંચ વાગતે વોડકોફ કીલીનીકના એક ખાનગી સીટીંગ રૂમમાં તે યાદગાર કોનફરન્સ ભેગી મળેલી હતી. તે એક ધ્યાન ખેંચવા ભેગ કુટુંબી મેમ્બર્સ હતું. છ જણા ત્યાં હાજર હતાં; લોડ્ હેરીસન, કલેરા, હેનરી, ડા૦ વીલ્યમ પોતે, ફેઠરીન, તેમજ-જોન ડેલ ! હા, જોન ડેલ પણ પોતાના અંગત મિત્ર ડા૦ વીલ્યમની ખાસ તાકીદની આગ્રહ ભરી ચીઠ્ઠીને માન આપી ત્યાં હાજર હતો !

લોડ્ હેરીસન, કલેરા તેમજ હેનરી પેલાં મેળલવાળાં કેટ તરફથી મળેલાં ઓચરચાંઓ ધણાંજ ધ્યાનથી તપાસી ચુક્યાં હતાં. ડા૦ વીલ્યમના જન્મ-દિવસ બાપેની સચાઇ વીશે હવે તેઓના મનમાં જરાખી શંકા હતીજ નહીં.

કલેરાએ હરખમેર ઉઠીને આંસુભરી આંખો સાથ પોતીકા ભાઇના કપાલ ઉપર હેતભયુર્ ચુંગન કયુર્. હેનરીએ ડા૦ વીલ્યમ સાથ એક પીત્રાઇના ખરા તોરથી શેકહેન્ડ કરી—અને લોડ્ હેરીસને તે જવાન તખીબ બેટાના બે હાથે પોતાના હાથમાં લઇ પોતાની છાતીએ દાખ્યા—

“આય કાગળ્યાંઓ પછી વધારે તકરાર કરવાની જરૂર નથી, વીલ્યમ”—તે ધુજતા અવાજે બોલ્યો, “જરાખી શક વગર તું મારી પહેલી હકદાર ધણીયાણી મેરી ગ્રેનુંજ બચ્ચું છે. બેટા વીલ્યમ આવ—તારા પીતાને મલ ! તારા બાપને ખુશાપામાં માફ કર—તારા દીલમાંથી મારે સાફ કંઈખી અણુગમે હોય તે દુર કર ! તુંજ મારી દોલતનો અને મારાં

અર્થાત્ મનો વારેસ છે. ખુદાએ મારી અરજ અંતે સાંભળીછ. આખરે મને એક વારેસ તેણે મોકલી આપ્યોછ વીલ્યમ ! તું તદ્દન હમણા ઠંડો કેમ દેખાયછ ? શું તું તારી ખુશનસીબી માટે હમણા પરવરદેગારનો ઉપકાર માનતો નથી ?”

ખચીત ! ડો॰ વીલ્યમ હમણા એક જુસ્સાવાળા જવાન પુરૂષના કરતાં એક બરફનું બનાવેલું પુટલું વધારે દીસતો હતો !

સર્વે કોષ્ટની ઇતેજાર ચુપકીદી વચ્ચે તેનો ધીમે પણ બહુજ ઠંડો અવાજ નીકળ્યો—

“મારે મનથી એ ખુશનસીબી છેજ નહીં—મારા લોડ !” તેણે કાંઈ અજબ કઠોર ચેહરે ઉત્તર વાળ્યો, “ખુદાનો ઉપકાર માનવાની હું જરૂર જોતો નથી—કેમજે મારી જીંદગીનો એ કહેવાતો ફેરફાર મારાં નામમાં અને મારી દુન્યવી સ્થિતિમાં જરાબી તફાવત પાડી શકવાનો નથી.”

દરેક જણુ તાજુબ થઇને આ ડોક્ટરનું મ્હોં ટીકવા પડ્યાં. અરે—એ ડો॰ વીલ્યમ શું બકતો હતો ? સર્વે કોષ્ટ હેરત થઇને ગુંચવાયલે ડોળે ડો॰ વીલ્યમના વધુ ખુલાશાની રાહ જોતાં થોભ્યાં—સીવાય કે જોન ડેલ ! તે તો તદ્દન શાંત ગંભીર ચેહરે એક બાજુ બેસીજ રહ્યો હતો. તેના ચેહરા ઉપર અજબબીનો સેહજ પણ ચીલ્લો હતો નહી.

“વીલ્યમ ! શું તું આય કાગળ્યાંઓ કબુલ રાખતો નથી ? શું તું એક ‘પીયર’ થવાને માટે દલગીર છે ?” હેરીસને અક-જામને પુછ્યું.

“એક પ્રમાણીક આબરૂદાર સાદામાદા આદમીની પંકતી છોડી દેવા માટે હું દલગીર છું, માઇ લોડ !” વીલ્યમે ધણાજ દખાયલા સાદે જવાબ વાળ્યો, “આરીસ્ટોક્રાટોથી સદા દુર રહે-

વાના મેં મારી મરનાર માતાની સનમુખ કસમ લીધાજી ! લોડ્ હેરીસન—એ મારા પવિત્ર સોગંદ ઉપર પોતાની પવિત્ર મોહર મારીને મારી માતા—જીવો !—આય વીટી પોતે મને મરતી વખત પેહરાવી ગયલાં છે !”

આટલું બોલી ડો. વીલયમે પોતાના જમના હાથના ચોઠાં આંગળામાં પેહડેલી એક સોનાની વીટી તે ઉમરાવની બખરાયલી ચશ્મે સામે ધરી !

લોડ્ હેરીસને અચ્ચુચ આ ધડીએ એક નાની જુમ પાડી. તેણે એક ઝટાક સમેત વીલયમનો જમનો હાથ પકડી લીધો અને ત્યાં આંગળામાં ડોક્ટરે પેહડેલી વીટી ડોળા ફાડીને જોવા માંડી.

“વીલયમ ! બીજી સાહદતોની જરૂર નથી !” તેણે ઉશ્કેરાઈને કહ્યું, “આય સાંપના ફેણવાળી વીટીજ તુને મારો દીકરો પુરવાર કરવાને પુરતી છે ! એ મેં લગનની બેટ વખતે તારી મધર મેરીને આપી હતી !”

પણ વીલયમે પોતાનો હાથ પોતાના ઉમરાવ આપના હાથોમાંથી ખેંચી લીધો—

“હું ઇચ્છું છું—માઝ લોડ્—તમે તમારો હરખ જરા આંકે-શમાં રાખો ! પચ્ચીસસો દસ્તાવેજ અને પચ્ચીસ હજાર વીટીઓ છતાં તમે મને મારી આય સાદી સુખવાસી સંતોષી જીંદગીમાંથી બાહર તાણી જઈ શકશો નહીં. હું દલગીર છું કે મને એક દીકરા તરીકે સ્વીકારવાની તમારી ખુશાલીમાં હું શરીક થઈ શકતો નથી.”

“છટ—છટ ! તું થું બોલેજી તેનો તુને વીચાર નથી. વીલયમ—દુન્યા સમક્ષ હું તુને બવીખ્યના લોડ્ હેરીસન તરીકે

કબુલ રાખવા તક્યાર છું !”

“તમે ગમે તે કરો તે સાથ મને લાગતું વળગતું નથી. તમો સર્વે કાષ્ટની બધી લાગણી સારૂ હું ઉપકાર માતું છું— પણ બવીખ્યના લોડ હેરીસન તરીકે મને પોતાને કબુલ રાખવા હું તક્યાર નથી !”

કેટ ઉઠીને હવે ડો. વીલયમ આગળ ગઇ અને તેના ગળાં આસપાસ હાથ વીટાળ્યો—

“વીલી ! મારા બાપ ! એમ શું બોલેછ ?” તેણીએ રડમસ અવાજે કહ્યું.

“કેટી-હેનરી-જેન-કલેરા ! સાંભળો, મને દોલત કે ખેતાબ કંઈ જોઈતા નથી. મારી પાસ સમગ્ર પુરતું છે. મારી મરતી માદર પાસે મેં કસમ લીધાં, લોડ હેરીસન, કે તમારી પુટી બદામને પણ મારો હાથ લગાડવો નહિ. તમારી હકદાર મોદરદારને રોટીનાં ટુકડા વગર મારી નાખવા માટે હું તમને કદી પણ માફ કરી શકનાર નથી. આ મારી ઉંધી સરજત છે કે જે જુલમી લોડ હેરીસનથી હું સદા દુરજ નાહસવા તલપાપડ રહેતો હતો તેજ લોડ હેરીસન મારો આપ સામેત થયોછ ! હું તમારે પેટે આવવાને બદલે એક મુફલેશ કામદારને ત્યાંજ અવતર્યો હોતો તો આજે મને જેટલો અફસોસ છુટે છે તેટલો છુટવા પામતો નહિ ! પણ કીસમત આગળ હું લાચાર છું. પહેલી તકે હું કાયદા પુર્વક રીતે મારો અલ તરીકેનો હક “રીનાઉન્સ” કરશ. દુન્યા મને સદા ડો. વીલયમ વોડકોફ તરીકેજ ઓળખશે ! હું થોડા દહાડામાં ઇંગ્લાંડ છોડી અમેરીકા જનાર છું. ત્યાંથી કદાચ હું પાછો ફરીશગી નહીં. વીલયમ વોડકોફના સદા અને હઝાર ધણા વધારે પ્યારાં નામથી

ઝોળખાવવા માટે હું મગર હતોજ-પણ હવે ઝોરખી વધારે મગર લેખાઈશ. તમે સર્વેને હું મારી છેલી સલામ કરું છું ! ફેરવેલ ! !”

આમ બોલતાં સમેત ડોં વીલયમ વોડકોફ સર્વે કાઠને એક પછી એક નખી ઝપાટામાં તે ઝોરડો છોડી ગયો ! ઝોર-ડામાં હાજર રહેલાં સઘળાં દીગમુદ બની એકમેકનો ચેહરો ચીતારવા પડ્યાં. હેનરી તુરત વીલયમને સમજાવવા પાછળ દોડ્યો-પણ ફેકટ ! એ મીનીટમાં તે પાછો ફરી ને ખબર લાગ્યો કે ડોં વીલયમ તુર્ત પોતાની મોટરકારમાં બેસી જઈને ઝોરપીટલ છોડી ગયો હતો ! !

લોડ્ હેરીસને એક ઉંડો નીસાસો નાખ્યો અને ધપ કરતો કે પોતાની ખુરસી પર પાછો ફરડાઈ બેઠો. કલેરા તો કેટીનાં ખભાં પર માથું નાખીને કુસકે કુસકે રડવા પડી !

“છોકરો જરા આકળો છે !” લોડ્ હેરીસને અંતે ખામોશી તોડી, “જરા ઠંડો પડશે પછી એ જરૂર પોતાનો વીચાર બદલશે. હવે આપણને અહીં થોભવાની શું જરૂર છે ? કેટ-તું અમુને શું કામ સંતાપેછ ! દીકરી-ચાલ-અમારી સાથ તારાં બાપીકા ઘેરમાં ચાલ ! હવે ગઈ ગુજરી બધી આપણે ભુલાં જઈશું-ને નવાજ જીંદગી શરૂ કરશું.”

“નવી જીંદગી અહીં ઝોરપીટલમાં હું ક્યારની શરૂ કરી ચુકીછ. પપા-હેનરી-તમે મારી કલેરાને લઈને જાઓ ! તમે મને કાપીને કટકા કરી નાખશો તોખી હું તમારા હેરીસન પેલેસમાં પાછો પગ મુકવાની નથી !—”

“કેટ !—કેટ ! !”

“તમારી બધી આજીવ ફેક્ટ છે, ફાધર !” કેટનો મકકમ સાદ તે બુએર્ગ લોડને છાતીમાં તીરની માફક ખુંચ્યો, “મારી જગ્યા અહીં મારા ભાઈની પાસેજ છે. એ અમેરીકા ચાલી જાય છે, તો પછી તેના બીચારા કમનસીબ દર્દીઓની સારવાર કરવાની ફરજ મારે માથે આવીજ. તમે સીધારો—મારી વાર ના જીવો.”

લોડ હેરીસન તો તદ્દન દગાઈજ ગયો ! તેના બેટાએ તેનો આશરો સ્વીકારવા ના પાડી—અને હવે આ તેની વાહલી દીકરી તેના છાપડાં તળે આવવા ના પાડતી હતી !! એ કુદરતનો છૂપો માર હતો !!

કલેરા હવે ઉઠી અને જોન ડેલ—જે અત્યાર સુધી તદ્દન મુગો મંતર સ્થીર બેસી રહેલો હતો—તેની પાસેગઇ અને તેની ખુરસી નજદીક ધુંટણમંડીએ પડી—

“મી. જોન ! ખુદાના નામથી હું તમને કરગરીને અરજ કરું છ કે મારી બેઠન કેટને સમજાવો ! તમે સમજાવશો તો એ જરાબી સમજશે !” તેણીએ લગભગ રડી પડતાં કહ્યું.

જોન હવે આસ્તેથી ઉઠ્યો. કલેરાનો હાથ પકડી તેણે તે છોકરીને ઉઠાડી ઉભી કરી. પછી બહુજ ધીમા સાદે તેણે બોલવું શરૂ કર્યું. તેનો પરગરો પણ બીલકુલ કરડો અવાજ ચુપ ઓરડામાં કાંઈ અજબ જોશ સાથ ગળુગળી રહ્યો. સડિ કાંઈ તેનાં અત્યાર તુલીકનાં બંધ મ્હોડાં માંહેલો ખુલાસો સાંભળવા ગોયા ટીંગાઈ રહ્યાં—

“લોડ હેરીસન—કેટ—કલેરા—હેનરી ! મને મેહરબાની કરી હવે સાંભળી લેવો. અત્યાર તુલીક હું મુંગો રહ્યો હતો; પણ હવે જરૂરી ખુલાશાના બે બોલ બોલવા વગર મને ચાલે

એમ નથી. મારી મરનાર વાહલી મધરેખી મને અનેક વાર એતવણીઓ આપી હતી કે મારે તમારાં હેરીસન કુટુંબની અડાસે ખીલકુલ નહીં જવું; પણ હું જેઉંછ કે કાસમતે લાવી લાવીને મને તમે લોકનાજ સમાગમમાં પછાડી નાખ્યા કીધોછ ! લોડ હેરીસન—તમને મોટી ધાસ્તી પેટેલી છે કે હું તમારી પાકળદ બેટીને જબરદસ્તીથી તમારાં પાસામાંથી ખુચવી જવશ; તે ધાસ્તી દુર કરો—અને જાણીને ખુશી થાઓ કે ખીજ બે ત્રણ દહાડામાં હું ખી આ માઈં આપીકું વતન સદાને માટે છોડી જનાર છુ. હું કયાં જઈશ તે હજી નક્કી નથી; પણ માઈં તકદીર જ્યાં મને ઘસડશે ત્યાં હું જઈશ—”

“ને હુંખી ત્યાં તારી સાથ આવીશ ! જોન, તું મને છોડી જશે તો હું મારી મરનાર માતાના કસમ ખાધને કેહુંછ કે હું જીવ પર ઢરશ !” કેટી ઉશ્કેરાધને તેના હાથને વળગી પડી બોલી.

જોને તેણીનો હાથ માયાથી પોતાના પંખમાં લીધો.

“કેટ ! જરા ધીરી પડ ! તારા જેવી એક નેકખસલત નારની સરજત મારા સરખા એક મુઠ્ઠીસ મુસારીર સાથ જોડવા હું જીનહાર કબુલ થનાર નથી. હેરીસન કુટુંબના સમાગમમાં આવવાને હું પોતેખી મુહલ રાજી નથી. કેટી—મારાં હમયામાં તારી મુર્તી મારી જીંદગીના છેડા સુધી કાતરાધ રહેશે. તાઈં મીઠું નામ હું જખાન પર દરરોજ લખશ—તારે સાઈં હું લકતી કરીશ. તુને છોડી જતાં માઈં જીગર ફાટી જાયછ—પણ, કેટ, આપણને આપણી તકદીર આગળ નમવા વગર ખીજો રસ્તોજ નથી. આપણે એકમેક માટે સરખાયલાં છીયેજ નહીં ! તુને છેલ્લી સલામ કરતાં માઈં જીગર ચીરાધ



“ને હુંબી ત્યાં તારી સાથ આવીશ! જોન, તુ મને છોડી જશે તો હું મારી મરનાર માતાના કસમ ખાઈને કેહું છ કે હું જીવ પર કરશ!” કેટી ઉશ્કેરાઈને તેના હાથને વળગી પડી બોલી.

જોને તેણીના હાથ માયાથી પોતાના પાંખમાં લીધો.

“કેટ! જરા ધીરી પડ! તારા જેવી એક નેકખસલત નારની સરખત મારા સરખા એક મુઠ્ઠીસ મુસાફીર સાથ જોડવા હું જીવદાર કબુલ થનાર નથી. હેરીસન કુટુંબના સમાગમમાં આવવાને હું પોતેથી મુદ્દલ રાજી નથી. કેટી— મારા હૃદયમાં તારી મુર્તિ મારી જીંદગીના છેડા સુધી કાતરાઈ રહશે. તારું મીઠું નામ હું જગ્યાત પર દરરોજ લઈશ—તારે સાઈં હું ભક્તી કરીશ. તુને છોડી જતાં મારું જીવર ફાટી જાયછ—પણ, કેટ, આપણને આપણી તકદીર આગળ નમવા વગર બીજો રસ્તોજ નથી. આપણે એકમેક માટે સરખાયલાં છીએજ નહીં! તુને છેલ્લી સલામ કરતાં મારું જીવર ચીરાઈ ફસાઈ જાયછ—પણ એમ કર્યા સીવાય મારી પાસે બીજો ચારોજ નથી!”

(જીએ સફે ૪૭૮ મો.)



ફસાઇ જાયછ—પણ એમ કર્યા સીવાય મારી પાસે ખીજો ચારોજ નથી !”

જેન ડેલનો સાદ દેખાઇતો અહીં ધુજવા મંડ્યો. તેની આંખો ભીજાયેલી હતી. કેટી ધરર કરતી કે હવે જમીન પર ટુટી પડી—

“ઓ જેન ! જેન ! !—” તેણી જીગરતોડ ડચકાં ખાતાં કળવાઇ પડી.

જેનનો ચેહરોજ કહી આપતો હતો કે તેની છાતીના ભીતરમાં હમણા તેને શું ભયાનક વેદના થતી હતી. તે ભોંય ઉપર લગભગ મુર્છાગત પડેલી પોતીડી જનસે જ્યાદા વાહલી આ તવળતી પ્રીયા આગળ ગુંઠણ વાળીને બેઠો અને સર્વે કામના દેખનાં તેણીનો હાથ પકડી પોતાના હોઠ પર દાબ્યો.

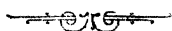
“કેટ ! છેલ્લી સલામ ! ખુદ તારો નીગેહબાન થાઓ !” તે ખોખરે દબાયેલે અવાજે બોલ્યો, “હવે આપણે આય દુન્યામાં કદી પણ એક થઇશું નહિ, પણ ખીજ દુન્યામાં આપણે સાથે મલીશું. આ દુન્યામાં ઇન્સાન માત્રને ફરજ બજાવવાની છે. તું હેનરી સાથે પરણી તારી ગુજર પામેલી માતાનું વચન પાળજે, ને તેમ કરતાં તને જેખી ખમવું પડે તે મારે ખાતર સજુરીથી ખમજે. ખુદા તુંને સુખી રાખે એટલીજ હું દુવા ગુજારુંછ. બસ હવે મને ભુલી જજે—કેટ ! તારા કે મારા પ્યાર તરફ આપણને જેવાનું નથી, પણ આપણી ફરજ તરફ જેવાનું છે. તું ખુદાને બાર સુધી હેનરીને તારો હકદાર ખાવિંદ બનાવવાને બધાયેલી છે. જેમ હું હેનરીને દગાખોર દોસ્ત બનવા માગતો નથી, તેમ તારે પણ તારી માતાને બેવફા બેટી નહિ બનાવવાને તને હું મારી છેલ્લી અરજ

કરુંછ. પ્યાર અને ફરજ વચ્ચે આપણે ખંતેને લડત ચલાવવાની છે. આપણો પ્યાર ગમે તેવો મજબુત હોય પણ ફરજને આપણે ભુલવી નેમતી નથી.”

હેનરી આ સઘળો દેખાવ જે ગુપત્યુપ જોયા કરતો હતો તેનેથી હવે વધુ વાર થોભાયું નહિ. તે ખુલ્લાં દાંતે જોન ડેલ આગળ ખેસી પડ્યો. અને ગમગીન સાદે બોલ્યો:—

“મહારા સામ્રાજ્ય દોસ્ત ! મેં તને નાહક બદલામ કાઢ્યો ! હું ખચીત તારી મારીનો ઉમેદવાર છું. મારું જીગર ચીરીને જો કે મારી અત્યાર સુધીની નાલાયક ચાલ માટે હું કેટલો શરમીદો છું !”

પણ જોને કશો જવાબ દીધો નહીં. ઉઠીને તેણે પોતીકા આગલા મીત્રને એક પ્રીતી લરી બગલગીરી કાઢી. પછી સર્વે કામને “બાઉ” કરી, જમીન પર બેભાણ પડેલી કેટ તરફ એક છેલ્લી-દલગીર—જીગર ચાક કરનારી—નજર નાખી તે ટુટેલે હૃદયે ત્યાંથી નીકળી ચાલ્યો.



**પ્રકરણ ૪૫ મું.**



**છેલ્લું “કનફેશન !”**

એક કરતાં બધાંએ માલેતોઝાર ઉમરાવી મકાનો ઉપર હમણા ગમગીની અને ગઝબનો સીદા પડાવ્યો જાણે પંચરાષ્ટ રહેલો હતો. હેરીસન તેમજ ગ્રેશહામના બે પુરાણાં ઐરીસ્ટોક્રાટીક કુટુંબો સામે કુદરત છેલ્લે છેલ્લે બસ એટલી રૂઢી

દીસ્તી હતી કે રોજ બરોજ કાંઈને કાંઈ નવું “રપુચકકર” તેઓના આખમાં થયુંજ જતું હતું. ઉપલાં પ્રકરણોમાં આપણે જોયું ગયાં છીએ કે ‘હેરીસન પેલેસ’ તેમજ ‘ગ્રેશદામ હોલ’ હમણા શોકમાં અને સંતાપમાં એક સરખી રીતે ગીરફતાર હતા.

વચમાં વળી પાછા બીજા ચાર દીવસો ગમડી ગયા. લોર્ડ હેરીસનની તેમજ ક્લેરા અને હેનરીની ગમે તેવી બી મીનતેજની છતાં ડા. વીલ્યમ વોડકોફે તે પોતાના ધારાના હિમાયતીઓ મારફતે જાહેર રીતે, કાયદાપુર્વક પગલાંઓથી, ભર અદાલતમાં—હાઉસ ઓફ લોર્ડસમાં—અને વર્તમાન પત્રોની અંદર પોતાનું “પીઅરેજ” ત્યાગ (renounce) કર્યું. તાજ તરફથી ‘લેટસ’ પેટન્ટ’ બાહર પડ્યાં કે “લોર્ડ હેરીસનનો એક પુરો વારેસ દીકરો અર્લડમ સ્વીકારવાને ના પાડતો હોવાથી ખાસ શાહી ફરમાનની રૂએ હવે લોર્ડ હેરીસન પછી અરલડમ તેના ભાઈના દીકરા હેનરીને મળશે !”

ડા. વીલ્યમ વોડકોફના જન્મની તમામ ખરી હકીકતો—અને તેણે પોતાનું ઉમરાવી પદ સ્વીકારવા છડેયોક ના પાડી તે બીના—વર્તમાન પત્રોએ ઉકમાઈથી મોટાં મોટાં હેડીંગો સાથે છાપી. વળી લોર્ડ હેરીસનની વડી બેટી ખુબસુરત કેટ બી જીવતી નીકળી આવવાની અને તેણીએ પણ પોતીકા પીતાના છાંપડાનો આસરો સ્વીકારવાને ના પાડી તે બાબેની વીગતો પણ જાહેર છાપામાં ‘સેનસેશનલ’ ધપે બે ત્રણ દહાડા આવ્યાજ કરી ! લંડનની સોસાયટીની ચાવાચીવી અને ચકચારનું પુછવુંજ શું ! ખચીત “ઝેરીસ્ટોક્રાટીક ઉં” મંડળોમાં અને મધ્યમ તેમજ નીચલા વર્ગોમાં આ બનાવોએ ગોયા ધર્તીકંપો મચાવી મેલ્યા હતા.

હા-જેમ વીલ્યમે પોતાના પીતાનો હકદાર વારસો લેવાને અને પોતીકું બાપીકું નામ પણ અખત્યાર કરવાને ચોખ્ખી ના પાડી, તેજ મીસાલ સીસટર મરાયા લીએ પણ પોતાનું અસલ કુટુંબી નામ પાછું સ્વીકારવા અને પોતાના પેદરના આલીશાન મકાનમાં પાછો પગ મેળવવાને બી જદનું ખોરીયું બનીને બસ ખોલ્લે ખોલી રીતે ના પાડી હતી ! એ બ્રોહ્મસીત્રી છોકરી એટલી તો મક્કમ હુજતથી અડી બેડી હતી કે તેણીને સમજાવવાની જરાબી આશા હવે તેણીના પીતાએ, તેણીની એક પુરી બેહને અને તેણીના પીત્રાધ્યે છોડી દીધી હતી. વેડકાફ કીલીનીકમાં તે મુજે મ્હોડે અને રડતાં જગરે નર્સીંગનાં રૂડાં કામ પર પાછી વળગી ગયલી હતી—અને છેલ્લે છેલ્લે તો એકાદ વેળા જ્યારે લોડ' હેરીસન તેમજ હેનરી તેણીને આસ્પીટલમાં મળવા આવ્યા ત્યારે નાદરસ્ત તપ્પીયતનું બાહણું કાઢી તેઓને મળવા બી તેણીએ ના પાડી હતી ! ખરેજ વીચીત્ર છોકરી !!

ગરીબ લાચાર દર્દીઓની માવજત કરવામાં તેણી પોતાનું બીતર દર્દ સમાવી શકતી હતી. ભવિષ્યના સુખના તમામ તેણીના સ્વપ્નાઓ હવે ઉડી ગયા હતા—જીંદગી હવે તેણીને અકારત થઇ પડી હતી. તે ગયો—બસ તેણીની મોદત્ત તડછોડી ને તુટેલે હૃદયે ચાલી ગયો ! મરાયા લીને મનથી દુન્યાજ બસ દુખી ગઇ હતી ! જોન—વાહલો ભલો બાહદુર જોન—ચાલી ગયો ! છેલા ૪ દીવસ થયા તે બીલકુલ ઇંગ્લાંડથીજ અલોપ થઇ ગયો હતો. સીસટર મરાયાની કંકલુદીથી ખરે મને દાઝીને વીલ્યમે પોતાકા આ બની દોસ્ત માટે ઓલ્ડ કાસલમાં, બારફ્ટ ગામડામાં, લંડનમાં વટીક પુશકળ લાળ કાઢી—પણ વ્યર્થ ! જોન ડેલ સદંતર બેમાલુમ થઇ ગયો હતો. અરે—કયા

ગયો, શું કરવા ગયો, ક્યારે પાછો આવશે તે કાંઈને જરા કહીખી નહીં ગયો ! કેટીને જરા છેલ્લી સલામ ખી કરી નહીં ગયો ! અફસોસ ! અફસોસ ! !

ડા० વિલયમ વોડકોફની ઓસ્પીટાલમાં હીલ્ડાખી એક નર્સ તરીકે ધણી ઉપયોગી થઇ પડી હતી. વિલયમની આ એક વખતની અદરાઅલી મહોરદારમાં અજબ ફેરફાર થતો ચાલ્યો હતો. વિલયમનો પ્યાર હવે ખરેખર જીતવાને તે જોટલી ઉલટ-મંદ હતી, તેટલીજ તે ગરીબ લાચાર દર્દીઓનો આશીર્વાદ મેળવવાને ઉલટમંદ બની હતી. તે હવે દરેક રીતે વીલયમનો જમણો હાથ થઇ પડી. હીલડા ગોયા પગથી તે માથા સુધી બદલાઇ ગઇ હતી. મોજ શોક તરફનો તેણીનો આગળો મોહ ખીલકુલ અસોપ થઇ ગયો હતો. આગળી હીલડાની ખાસીયતનો ઓળો વટીક આ ખુબસુરત ઓરતમાં હવે જોવામાં આવતો હતો નહિ. જ્યારે તેણીએ જાણ્યું કે મરાયા લી તેજ કેટી હતી ત્યારે તેણીની અગ્નિઓળી ને ખુશાલીનો પાર રહ્યો નહિ. આગળી કેટીને પોતાની માફક બદલાએલી જોતાં તેણીએ ખુદના હજારો હજાર શુકર કીધાં. કાઉન્ટ બરનાડ ઉરફે ડયુક ઓફ ગ્રેશામની દુખ ભરીકેશીયત જ્યારે તેણીએ સાંભળી ત્યારેખી તેણીએ દીલસોજીના અને દરગુજરનાં છુપાં આંસુ આંખોમાંથી ખેરવ્યાં.

વીલયમ હીલડાને ધણી બારીકાથી તપાસતો રહ્યો હતો. તેણીનાં ખરાં જીગરનો પશ્ચાતાપ, દર્દીની પાછળ તેણીની ખરાં અંતકરણની અઠાગ ઝેહમત, ખુદ તેની પોતાની તરફની આ છોકરીની ઉંડી પણ મુંગે મોહડેની જાનફેસાની ડા० વીલયમ કાંઈ અજબ લાગણી સાથે હવે રોજ જોતો રહેતો હતો.

એકાદ એ વાર નર્સ હીલ્ડને છુપાછુપ પોતાના આગલા પાપો માટે વિલાપ કરતી તેને કાનેકાન સાંભળી હતી. મતલબ હીલ્ડએ તેની દુઃખવેલી લાગણી હવે રફતે રફતે રૂખતી જતી હતી.

કેટીએ દુઃખેલની સધળી કેશીયત હીલ્ડને બહેનના પ્યારથી કહી સંભળાવી હતી. જ્યારે તેણીએ જાણ્યું કે લોર્ડ હેરીસનનો ખરો હકદાર બેટો અને વારશ તેણીનો આગલો અદરાયલો ખાવીંદ વીલયમ હતો ત્યારે તેણીની અખચખી અને ખુશાલીને મારે દીગમુદ બની ગઈ ! તેણીએ કેટીને મુખારકબાદી આપી કે વીલયમનો હાથ તેણીએ ના પાડવામાં એક મોજેમોજ હતો ! પણ જ્યારે હીલ્ડએ જાણ્યું કે જોન ડેલ “કવીન કેટ”ને તરછોડીને સદા માટે કેઠે ચાલી ગયો હતો ત્યારે ખરા છગરથી તે છોકરી દુઃખી થઈ કેટીના ગમમાં શરીક બની હતી.

\*

\*

\*

ગ્રેશામ હોલ અને હેરીસન પેલેસમાં વીટી ગયલા દુઃખ દાયક બનાવો પછી જે ફેરફારો થયા તેની જોડે જોડે થયેલો એક વધુ ફેરફાર ખરેખર અતીશય ત્રાજક અને દુઃખ ભરેલો હતો. સર્વેથી વધુ ગમખાર બનાવ એાલ્ડ કેશલનાં બંદીખાનામાં બન્યો હતો. ડ્યુલ પછી ચોઠે દીવસે ડ્યુક એાફ ગ્રેશામે એસીડ પી આપઘાત કાઢેલો હતો. આ એસીડ તેનાં હાથમાં કેવી રીતે આવી તે બંદીખાનાના સત્તાવાળાઓ ગમે તેટલી શોધ કરવાં છતાં માલમ પડ્યું નહિ. આપઘાત કરવા આગમજ તેણે પોતાની માતા અને પોતાની બહેનની બંદીખાનામાં મુલાકાત લીધી હતી—જ્યાં તેઓ આગળ કાઢેલાં એકરારથી તેઓ બંને મા દીકરીને લાગેલાં દુઃખ અને અખચખીનું બ્યાન



કરવું અશક્ય છે. આ એકરાર મરનાર પહેલા ડ્યુક ઓફ ટ્રેશામ-અંદીખાને પડેલા આ ખીજ ડ્યુક તથા મર્શ્યાના પીતા-ની પહેલી પરણેતર અને તેનાં હકદાર બેટાના સંબંધમાં હતો !

પહેલા ડ્યુકે મરતી વખત પોતાના બેટા ચાર્લસ આગળ છુપો એકરાર કર્યો હતો કે તેણે પોતાની પહેલી એક પરણેતરને બદલાશ દોસ્તીની શીખવણીથી મોટો ગેરમન્સાફ કીધો હતો. તે એટલી હદ સુધી કે તે ખીચારી ચોરતની દામન ઉપર શક લઈ જવા જેવો નીચ અને તલાક આપવા જેટલો મુખ પાળુ બન્યો હતો ! ચાર્લસ ડ્યુક ઓફ ટ્રેશામે-લકમે કાઉન્ટ ખરનાડે-અંદીખાનામાં એક વધુ એકરાર કીધો હતો કે તેનાં મરનાર આપે મરતી વેળાએ છેલ્લી ઘડીએ તેને એવી વસીયત કીધી હતી કે તેની પહેલી પરણેતરને શોધી કાઢી ધનસાફ આપવો અને તેણીને યા તેણીના બેટાને દોલતનો ચોકકસ ભાગ સપુરદ કરવો-એટલુંજ નહીં, પણ જો તે પહેલી ખરી હકદાર મોહરદારનો દીકરો જીવતો હોય તો તેને તેનો ડ્યુક ઓફ ટ્રેશામનો ટાઇટલ વાજખી રીતે એનાયત કરી તેનો હક તમામ સ્વાધીન કરવો.

પણ એ પહેલી પરણેતર કોણ હતી ? મરનાર ડ્યુકે તેણીની કાંઈક ઓળખ આપી હતી. જો કે હાલમાં તેણી ક્યાં હતી તે મરનાર ડ્યુકને માલમ નહીં હતું ! મરહુમ ડ્યુકે ફક્ત એટલી એધાણી આપી હતી કે આ તલાક પામેલી પરણેતરનાં હકદાર બચ્ચાનાં જમણાં ખલાં ઉપર એક મોટું લાજન હતું. તેનો રંગ જીલુ હતો.

ચાર્લસ ડ્યુક ઓફ ટ્રેશામને અંદીખાનામાં આ એકરાર

પોતાની માતા તથા બહેન આગળ ક્યેઈ ત્યારે એક જા  
ઓફ ધી પીસ તેમજ જોલનો વડો. અમલદારખી ત્યાં હ  
હતો. તેઓએ આ એકરાર તમામ લખી કાઢડ્યો.  
તેની ઉપર ડ્યુકની સહી સાખ કરાવી લીધી હતી.  
ફાંસી જનાર હતો એટલે હવે ગમે તેવાખી  
ચાર્લ્સ કોઈ ખરા હકદારને સદાનો રડાવીને પછી મરવા  
તો નહીં હતો. તેણે જોલના સત્તાવાળાઓને એક સીલ  
પાકીટ સપુરદ ક્યું. આ પરખીડામાં મરનાર પહેલાં  
ઓફ ગ્રાશહામનું સેવટનું વસીઅત—તેમજ પોતાની  
પરણેતર અને તેણીને પેટે અવતરેલા બેટાની તમામ ફરી  
લખેલી હતી. આ પરખીડું ચાર્લ્સે ચોરીને અત્યાર  
પોતાની પાસે દાખી રાખ્યું હતું. પણ હવે ફાંસીને  
ચઢવા અગાઉ તેણે તે જાહેર કરીને ખરા હકદારનો હક  
સાફ આપવાનું દરસત વીચાયું હતું.

પોતાનાં બેટા અને ભાઈના આ અદભુત એકરારથી  
માતા અને બેટી ગાફેલ જેવી બની ગઈ. હવેજ તેઓ  
ખ્યાલ થયો કે મરનાર પહેલાં ડ્યુક ઓફ ગ્રેશામ મરતી વે  
“હકદારનો હક” આપવા માટે પોતાની આ બીજી ધણીયા  
તેમજ પોતાની દીકરીને ઓજરખ્વારી સાથે ચોક્કસ ચેત  
આપી ગયો હતો—અને જે ભેદ ભરી છેલ્લી આજીજી તેઓ આ  
ઘડી સુધી સમજી શક્યાં નહીં હતાં—કે તે ભેદ શું હતો !

પોતાનું છેલ્લું એકરારનામું સત્તાવાર રીતે ત્રણ  
અધીકારીઓને સીલ સાખ સાથે લખાવી રહેવા બાદ ભુડો  
ઓફ ગ્રેશાહામ—યાને જવાન ચાર્લ્સ—પોતીકી બુઝોર્ગ મા  
ખભાં ઉપર માથું નાખીને ઝાર ઝાર રડ્યો. પોતાની તમામ

કરણીઓનાં ગંભીર પણાં બાળે હવેજ તેની આખ્યો ઉંઘડી હતી. ફ્રાંસીને લાકડે લટકવાની સરજત હવે ચોકકસ હતી—અને આમ “કુત્રાને મ્હોતે” મરવા તેને ગમતું ન હતું. ધન-દોલત-ધન-જવાની આ સઘળું એક તડાકે ત્યાગ કરીને ત્રણ લાકડીએ ટીંગાઈ જવાની બચબીત ધડી ધસારાબંધ આંગ ઉપર ધસી આવતી હતી ! ડ્યુક ગ્રેશાહામ—લકમે કાઉન્ટ બરનારડ—હવે મરવા અગાઉ પોતાથી બની શકતી પાપોની તોજેશ કરવા ચાહતો હતો, અને જીવમાં જીવ હોય ત્યાં તુલીક પોતાથી થઈ શકતી બચાઈ કરીને હકદારોનો હક બક્ષવા તલપાપડ હતો.

“મધર !” તે રડીને બોલ્યો, “તમે હવે વીંચાપ કરીને શું કરશો ? મારું તો આવી બન્યું છે. એ કુદરતનો મુંગો માર છે. આ મારું છેલ્લું ‘કન્ફેશન’ કરીને મારા પીતાનું છેલ્લું વીલ મેં દુન્યાને આપ્યું છે, એટલે હવે જરા હું બોલનાં અંતઃકરણ સાથે તે કીરતાર ની દરબારમાં મારા ચુનાહો નો જવાબ આપવા જઈ શકશ. મધર—મર્શિયા—રડો ના ! આપણા પીતા—ડ્યુક ગ્રેશાહામ—ની પહેલી ધણીયાણી કોણ છે તે ખચીત હજી તક હું જાણું તો નથી; તેણીને નાહક બદનામ કરી મારા પીતાએ તલાક આપ્યા, અને તે તલાક અગાઉ તેણીને પુરા દહાડા હતા; ત્યાર બાદ મરહુમ પીતાના વીલમાં જણાયે છે તેમ તેણીને પેટે એક દીકરો આવતો. મધર—ખરો ડ્યુક ત્યારે તેજ છોકરો છે. તેને આજે વર્ષો વીતી ગયાં છે; પણ જો તે જીવતો હોય તો તેને ગમે તેથી કરીને શોધી કઢાડી તેને તેનો ડ્યુકનો ખેતાબ તથા તેની દોલતનો ફાળો સપુરદ કરજો. આ મારો બાઈ—આ ખરો ડ્યુક—કોણ છે,

તથા ક્યાં છે તે ખુદાને હાજર નાજર નાજી કહું છું મને ખબર નથી. અરે-જો પીતાનું વીલ આજ રાખાવી રાખવાને બદલે ખરા હકદાર ડયુકને રાજ કાઢડવાની મેં વેતરણ કરી હોતે તો અત્યારે તેનો હું મેળવી શકતે. મારા પીતાની પહેલી પરણેતરની તારા કુટુંબી હકીકત આ સેવટના વીલમાં છે. પણ મેં અભ મુશ્કેલી પારકાનો હક પચાવીને એ વાત તમો સર્વેથી છુપાવી રાખી ! ખુદાએ અંતે મને સજા કરી છે ! મારાં મોહત ખુદા મને માફ કરે ! એ ખરા ડયુકનાં જમના ખભાં એક લાછણ છે-ચાલ રાખજો !”

ઝાર ઝાર રડતાં જ્યારે ડચેસ તેમજ મર્શીયા તુરંગ પર ગયાં ત્યારે ડયુક પોતાની બેઠનને ધણાંજ પ્રીતથી છેલ્લી બેટથો.

“મર્શીયા ! મારી બેઠન-તારા આ સાવકા ભાઈ ડયુકને શોધી કાઢડવાની પવીત્ર ફરજ હું મરતી વખત માથે નાખું છું ! પાતાલમાંથી તેને શોધી કાઢડજો. વળી ગ્રેટને અને હીલ્ડાને પણ મારી મરતી વખતની માસી પુગા જોન ડેલને પણ કેહજો કે એની સાથ મેં ચલાવેલી ભરી વર્તણૂંક માટે તોજેશ કરી એની માસીની તલબ હું મરું છું !”

જેલના સત્તાવાલાઓએ હવે મા દીકરીને વધુવાર વાની કોઠડીમાં થોભાવા દીધાં નહીં. સદાના-સેવટના-છુટા તે ત્રણ જણાના કકળાટનું, અરેરે, વર્ણન કરવાની આ ન કલમમાં તાકાતજ ક્યાં છે ?

પણ બીજે દહાડે સહવારે તો-આપણે જણાવી ગયા તેમ-આપું ઓલડ કેસલ ડ્યુક ઓફ ગ્રેશહામના આપઘાતની ખબરથી ચમકી લડકી રહ્યું ! પોતાની માતા તેમજ બેહનના જવા પછી તે બદબખ્ત જવાને પ્રુસીક એસીડ પીને પોતાના જાનને અંત લાવી મેળ્યો હતો. સહવારે દારોગો જ્યારે તેની કાઠડીમાં તેનો નાસ્તો ચા લખ ગયો ત્યારે ડ્યુક કાળો ઠણક મારીને લાકડા જેવો ત્યાં કાંઠ કલાકો આગમચનો મુવેલો પડેલો હતો !

આ આફત બંને મા દીકરી માટે નહિ સહન થઇ શકે એવી થઇ પડી. ડ્યેશનાં મગજ ઉપર તેણીનાં એકપુરા બેટાના ના-મોશી ભર્યા મોતે એટલી બધી તો માઠી અસર કીધી કે તે દુઃખી માતા પોતાનાં બેટાની લાશ આગળ બેસુદ્ધ થઇ તૂટી પડી. તેણીને મોટર કારમાં બેઝાન સ્થીતીમાંજ ગ્રેશામ હોલમાં લઇ જવામાં આવી. હોલત અને તખીખી વિધ્યા તેણીને ફરીથી સુદ્ધીમાં લાવી શકી નહિ. તે દુઃખી બાનુ આ દુન્યાની રોશણી ફરીથી જોવા પામી નહિ. તેણીએ પોતાનાં બેટાનાં આપઘાત પછી પોતાની વ્હાલી એકપુરી બેટી મર્શીયાનાં પાસામાં પોતાનો છેલ્લો દમ આખર કીધો.

વ્હાલી માદર અને પોતાનાં એકપુરા વ્હાલા ભાઇનાં મોતથી મર્શયાપર આવી પડેલી આફત તરફ આપુ ઓલડ કેસલ દીલશોજી બતાવ્યાં વીના રહ્યું નહિ. મર્શયાને ખચીતજ હવે દુન્યા અકારી થઇ પડી હતી-છતાં તેણી પોતાના ઉપરની એકજ ફરજ માટે જીવવા માગતી હતી, જે પોતાનાં મરનાર પીદરનાં બેટાને શોધી કાઢવાની અને તેને તેમજ હોલત અને બેતાજ સપુરદ કરવાની હતી. તે પોતાનાં પીદરની હોલતની એક પાઇને પણ હાથ લગાડવા માગતી હતી નહી. તે ગરીબો

અને લાચાર બેચાર દર્દીઓને સાહાય થવામાં જીંદગીની મોજ અસલથીજ માનતી હોવાથી, તેણીએ થોડાજ દીવસ પછી ડા૦ વિલયમની ઓસપીટલનો રસતો લીધો. પોતાનો ઠરાવ જ્યારે તેણીએ ડા૦ વિલયમને જાહેર કરીધો ત્યારે તે બધા તખીબની દલગીરી બી કાંઈ ઓછી નહીં હતી. તેણે તેણીના ઠરાવથી પાછી વાળવાને ધણી પણ કોશેશ કરીધી, પણ મર્શીયા એકની બે થઇ નહિ. મર્શીયા થોડાજ દીવસમાં ઓસપીટલમાં નવી જીની થઇ ગઇ. ખુદાની ભક્તિ અને દર્દીઓની માવજત એ તેણીની મોટામાં મોટી મોજો હતી. મરાયા, મર્શીયા, અને હીલડાનાં ભેગાં નરશીંગથી દર્દીઓને આ ખાતામાં દરેક રીતે સંતોષ અને આરામ મલતો હતો.

આ ત્રણ દયાની બેહનો એકમેકની દીલસોઝ સંગતમાં હવે પોતાનું દુઃખ ભુલી જવાની બાહદુરીથી કોશેશ કરતી હતી.

આ ત્રણ જણાને ખાતરજ હાલ તુરત અમેરીકા ઉપડી જવાનું માંડી વાળવાની ડા૦ વિલયમને ફરજજ પડી હતી.

ડા૦ વિલયમ ઇંગલાંડમાંજ તુરત વેળા ઠખી ગયો તેનું એક બીજું ધણુંજ મોતેબર અને ગંભીર કારણ હતું ! જોન ડેલ ક્યાં ગુમાઇ ગયો તે શોધી કાઢવા હવે તે હૃદયી જ્યાદા તલપાપડ બની રહ્યો હતો. તે શા માટે ? અરે—મર્શીયાની વાતપરથી જ્યારે તેણે જાણ્યું કે મરહુમ પહેલા ડ્યુક ઓફ એશામની તલાક આપેલી પહેલી મોહરદારના વારેસ છોકરાના જમણા ખર્લા ઉપર એક બુલુ લાછણ હતી ત્યારે તે એક મજા જેટલો ઉછળ્યો હતો !! તેણે એ બાબે કોઇ આગળ ચકચાર કરી નહીં—પણ મરાયા લી સાથે મસલત કરીને પોતે એક ચોકકસ છુપાં અનુમાનપર આવ્યો હતો ! જોન ડેલ

જખમી થઇને આવ્યો ત્યારે તેને મલમપટો ડાં વીલયમેજ કર્યો હતો ! અને—અને—જેન ડેલના જમના ખભાં ઉપરથી એક ખુ લાછન હતી !!

યા પરવર !—શું એ વાત ત્યારે સાચી હશે ? પણ ડાં વીલયમે તેમજ ફેટીએ એ બાબે હમણા એક તુકારોળી કાઢ આગળ નહીં કાઢવાનો એકમતી ઠરાવ કર્યો. જેન ડેલને તેઓ ઓળખતાં હતાં. આ મરહુમ ડુકના વસીયતની અને ખુ લાછનવાળા તેના ગુમાયલા ખરા હકદાર વારસ દીકરાની વાત તેના કાનપર જો આવે તો નહીં ઉલટો તે દુન્યાના કોણ જાણે ક્યાં અંધારાં ખુણામાં પાર થઇ જાય એવી તેની મનોવૃત્તી વીલયમ તેમજ ફેટી બેઉ ખરાખર પીછાણતાં હતાં.

તેઓએ કસદ કર્યો કે કોઇથી સુરતે જેનની બાળ મેળવની. ફેટી એખલી શું કરી શકે ? તેથી ડાં વીલયમ અમેરીકા ઉપડી જતાં અટકી પડ્યો.

પણ જેન ડેલ હતો ક્યાં ? તેની ધનનસલજ કેટ હતી નહીં !!



### પ્રકરણ ૪૬ મું.



“પ્રીત હુપે નહીં પીઠ દીખાયો !”

વીલયમે જેનને શોધવાની ઘણી કાશેશ મીધી, પણ બધું ફાકટ ! તે ક્યાંથી ચાલી ગયો હતો તે કોઇને ખબર હતી નહિ. ડાં વીલયમ જેવા વહાલાબાઇએ જેનને પાતાલમાંથી પણ શોધી કાઢવાનું વચન આપવાથી કેટને જરાથી ધીરજ હતી.

મર્શ્યાએ ઓરપીતાલમાં કેટનાં મોઢેથી જોન ડેલ માટે સધળી ખીના જાણી ત્યારે તેણીએ પોતાનાં મન સાથે પકકો ઠરાવ કીધો કે કેટને જોન ડેલ સાથે મેળવવી અને બંનેને સુખી કરવાં.

ડો. વીલયમે તો આગળ વધીને ખાનગી ડીટેક્ટીવની મદદ લીધી હતી. તે કાષ્ઠપણુ રીતે પોતાની વદાલી બહેન કેટને સુખી કરવાજ માંગતો હતો. તેણે જોયું કે જોનનાં ગુમ થવાથી કેટની તખીયતમાં ચાલુ બીગાડો થતો જતો હતો, અને તે ખુબસુરત બાનુ જોન ડેલની ગેરહાજરીથી મનમાં એટલી બધી તો મુંઝાતી રહી હતી, કે તેણી લુપ્ત ને આરામને અકારાં કરતી હતી.

હેનરીએ તેની આવી હાલત વચ્ચે તેણીને એ ચાર વખત મલવા માગ્યું, પણ તેણીએ તેને મલવાના અખાડાજ કર્યા કીધા. તેનાં પીતા લોર્ડ હેરીશને તેણીને હેરીશન હોલમાં પાછો આવીને રહેવાને ધણુંજી સમજાવ્યું, પણ તેણીએ એમ કરવાની સાફ ના પાડી. એકવાર જે બાપને તેણી દેવતાની તરેહ પુજતી હતી, તે બાપથી હવે તેણી દુર રહેવા ચાહતી હતી !

મેબલે હાથ કરેલાં તેના છુપાં ઓચરીયાંઓનો તેણીએ એવો તો ઉંડો અભ્યાશ કીધો હતો કે લોર્ડ હેરીસનનું દરેક પાપી કર્મ તેણીની આંખ આગળ ભંમતું રહ્યું હતું. તે ઉમરાવને માટે આ થોડી સજા હતી નહિ. તેની વડી લાડકા બેટી અને તેનો એકપુરો બેટો વીલી તેનો તીરસ્કાર કરીને જગતની રૂબરૂ તેનો આશ્ચરો સ્વીકારવા ના પાડે— પોતાના બાપની મીલકત અને અખુટ દોલત ઉપર પુજો મુકે—બાપીકું નામ વટીકે વાપડવાને જાહેર રીતે ધનકાર



કરે—એ કાંઈ લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન જેવા ખાનદાની ગરૂર ઉમરાવ માટે જેવી તેવી ખેતલત, જેવી તેવી નામોશીની વાત નહીં હતી !

ગરીબ બીચારી રાંક, સદગુણી, તાબેદાર, નીર-દોશ કલેરા ! આ છોકરી પોતાની વડી બહેનને કાષ્ઠપણુ ભોગે સુખી કરવા તખ્તચાર હતી. તેણીએ જ્ઞેન ડેલની છુપી તલાસ પોતાની તરફથી ચાલુ રાખી હતી. તેણી આ નેક જવાનને કેટીનો ખાવિંદ બનેલો જેવા એક પગે તખ્તચાર હતી. તેમજ તેણી પોતાના બાપને તેનો ગમ ભુલાવવાની દરેક કાશેશો કરતી અને દીલાસો દેતી હતી. પણ પોતાના આ બલાં ફરજંદના ગમે તેવા દીલાસા અને વાહલ છતાં લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન કેટ અને પોતાનાં એકપુરા વહાલા બેટાની જુદાઈ માટે વીલાપ કરતાં અટક્યો નહીં. તે આ બે બચ્ચાંઓની તરછોડ ખમી શકતો નહીં હતો. રોજ તે હવે શરમીંદગીના ગરમ આંસુઓ ખેરવી આ બે જણાંને હેરીસન હોત્તમાં લાવવા માટે કલેરાને તેમજ હેનરીને વીનવતો. પણ સઘળું વ્યર્થ ! હેનરી અને કલેરા આ બે ફટાંઉ ભાઈબહેનની જીદ આગળ નાચાર હતાં. આથી હેરીસનનાં મગજ ઉપર ઘણી ખુરી અસર થવા પામી. તે બીમાર પડી ગયો. અલખત પોતાના હીણ ભાગ્ય ધરડા પીતાની માવજત કલેરા દીવસ અને રાત ખડે પગે કરતી હતી.

જ્ઞેન ડેલ ઉપરનો કેટીનો પ્યાર જોઈ હેનરી પણ અદ્ભુત બદલાઈ ગયો હતો. કેટીનો તેની તરફનો ખુદલો અભાવ તેને હવે કાંટાની માફક ખુંચવા લાગ્યો. એક દીવસે જ્યારે લોડ<sup>૧</sup> હેરીસન કલાકના બકબકારા પછી પોતાનાં

બીજાનાં ઉપર શાંતીથી પોટેલો હતો ત્યારે હેનરીએ જોયું કે કલેરાની આંખોમાંથી નવધાર આંસુઓ વહેતાં હતાં. તે આ પોતીકી રૂડા ખવાસની કઝીન આગળ ગયો અને તેણીના બંને હાથો પોતાનાં હાથમાં લીધા—

“શું છે, કલેરા? તું રડેછ કાંય?” તેણે કલેરાને વહાલથી સવાલ કીધો.

કલેરાએ પોતાની બીની આંખો નુછીને અતીશ્વ મીનતે-બરી ડોળાએ હેનરી ગમ જોયું.

“રડું નહીં તો શું કરું? ઓ—હેનરી એક બાબુથી મારા પપા ઉપરની આફત! બીજી બાબુએ ફેટી ઉપરનો ગમ! ત્રીજી બાબુએ મારા ભાઈની જીદાઈ! એ શું મને રડાવાને પુરતું નથી? હેનરી—ડીયર હેનરી! જો તું તારા કાકાને શાંત મોતે મરવા જોવા માંગતો હોય, ફેટીને સુખી બનાવવા માંગતો હોય, વીલીને તેનો હક અખશવા માંગતો હોય, અને મને આ સમ્પત્તિ આફતોથી મોકળી રાખવા માંગતો હોય, તો—હેનરી—તારા એકવારના પ્યારા દોસ્ત જોન ડેલને શોધી કાઢડ!—”

“પણ—કલેર—હું એ માં—”

“સમુર! મને સાંભળી લે!” હેનરી કંઈ બોલવા જતો હતો તેને કલેરાએ અટકાવી કહ્યું, “મને પુરેપુરી સાંભળી લે! હેનરી, તેં તારા પોતાનાં હાથે ફેટીને ખોલી દીધીછ! તેં તારા સાચા દીલાવર દોસ્ત જોન ડેલને કેવો ગેરમનસાફ કીધો! તારા હાથમાંથી ફેટીને છીનવી લઈ જવાનો મહા જશુન પણ હરડતો જુઠ્ઠો અને ગેરમનસારી અપરાધ તેં

તારા આય ખરેખરા આવકા દોસ્ત ઉપર મુકયો—તેનો જીવ લેવાને તબયાર થયો—તેને ભર મીજલશમાં તેં અપમાન કાધું ! આ પછી કેટી જેવી છોકરી તુને ધીકકારતાં શીખે એમાં કંઈ નવાઈ છે ?”

એક ઉંડો દમ ખેંચી હેનરીએ શરમોદગીથી નીચું જોયું—

“કલેર ! તારો એકે એક ખોલ સાચ્યો છે. હું જેઉં છ કે તારા જીવરમાં ઇમાનનો વાશો છે. અફસોસ કે એ સદ-ગુણથી હું બાકાત છું. કેહ મને—મારી સ્વીટ કઝીન—મને કેહ ! મને સજાહ આપ—કે હું મારા દોસ્ત, અને તેની ઉપર જાન શદકે કરનારી કેટને હું હવે કેમ મનાવી લેઉં ? કાંઈ પણ ભોગે કેટી અને જોન ડેલને સુખી બનાવવા માગું છ. પણ કહે તે કેમ—અરે, તે કેમ ?”

કલેરાની છાતી હમણા ઉઠલાતી હતી ! તેણીએ નીચે જમીનપર જોયું—અને ધીમા અવાજે બોલી—

“હેનરી, તારે માટે એકજ રસ્તો છે. જોન ડેલ એટલો તો નીતીમાન છે કે જ્યાં સુધી તું કુમારો હોશે ત્યાં સુધી તે કેટીને ગમે તેટલો ચાહવાં છતાં પોતાની છુપાવાની જગ્યાએથી બાહર આવવાનો નથી. તું તારા દરજ્જાની ઓરત સાથે લગ્નના ગાંઠથી જોડાશે નહીં, ત્યાં સુધી કેટને જોન ડેલ સાથ મેળવી આપી તુ એ વાહલી મારી બેહનને કદી પણ સુખી કરી શકનાર નથી. હેનરી—મારા ડીયર કઝીન—કેટે તુને કદી પણ ચાહ્યો નથી, અને ચાહશે પણ નહીં. તેણીનાં પ્યાર વગર એને તારી જખરીયા પરજોતર બનાવવાનો ખ્યાલજ મારે મનથી એક પાપ સમાન છે. કાંઈ ઓરત તુને ખરાં

પ્યારથી ચાહાતી હોય તેને શોધી કાઢડ-હેનરી ! અને તેણીને તારી પરણેતર ખનાવ. તારી પરણેતરને શોધી કાઢવા પછી તારા અઝીઝ ફરેસ્તાઈ દોસ્તને શોધી કાઢ. તેની માફી માગ. જે પછી કેટીને સુખી કરવાનો અને તારા વાહલા દોસ્તને ધનસાફ આપનારો માર્ગ પોતાની મેળે ખુલ્લો થઈ જશે.”

હેનરીએ એકકડી ટગરે થોડીક પણ પોતાની આ મીઠી રૂડી પીત્રાઈ બેહન ગમ જોયા કયું. તેણીના ગાલો ઉપર આ ઘડીએ કાંઈ અજબ રતાશ ફરી વળ્યો હતો. તેણી નીચી મુંડીએ ઉંડા વીચારમાં જમીન ગમજ જોયા કરતી હતી

જવાબમાં એક પણ શબ્દ ઓચરયા વગર હેનરીએ તેણીનો ગોરો હાથ ઉંચકીને પોતાના હોઠોએ દાખ્યો—અને પછી ત્યાંથી ઝપાટામાં જતો રહ્યો.

અરેરે—આ હંમેશના આકળા પણ બોલા અને સાફ દીલના જવાન અમીરખદાને ક્યાં ખબર હતી કે આ તેની નાની મુગે મ્હોડેની નરમ હાથ્યાંવાળી કઝીન કલેરા તેને અબ્વલથીજ કેવા એક અજબ જોરાવર પ્યારથી ચાહતી આવેલી હતી ! હેનરીને ક્યાં ખબર હતી કે રૂડી કલેરાએ પોતાની વડી બેહનના સુખની વચ્ચે આડે નહીં આવવાના આક્રીન કરવા જોગ ધરાદાથીજ પોતાની જાનોનીસાર મહોબતને સીવેલા હોઠ સાથ પોતાનાં કેમળ જીગરમાં ગુંગળાવી નાખી હતી ? અને લોડ હેનરીને સ્વપનેથી ક્યાં ખ્યાલ હતો કે આ ઘડીએ—હમણાંથી—એજ નેક ખસલત કલેરા પોતાના પીત્રાઈ બાઈ ઉપર પોતાનો જાન સદકે કરવા તૈયાર હતી !

દહાડાઓ ઉપર દહાડાઓ પાણીના રેળાની પેઠે ગબડતા ચાલ્યા. હેરીસન પેલેસ ઉપર શોક અને સંતાપનો સીદા સાદ્યો પંડરાયલો હતો. એ મકાનના માલેતોઝાર માલેકની ગોચા પનોતીજ બેઠી હતી. લોડ હેરીસનને પોતાના ખરા હકદાર બેટા ડોક્ટર વીલયમની ખુદી તરછોડથી બહુજ લાગી આવ્યું હતું. તેનાં બે બચ્ચાંઓએ આમ તેની જમણીના વખતમાં બાપીકું છાપડુંજ નહીં પણ બાપીકું નામખી અખત્યાર કરવાને જાહેર રીતે ધીકકાર બતાવ્યો—તેથી આ ધરડા ઉમરાવતું મીત્રમંડળોમાં તેમજ સોસાયટી સરકલોમાં મોહત થઈ જતું હતું. હવેજ તે સમજી શક્યો કે દોલત અને દરજ્જો ખુદાનાં સાચાં બંદાઓ આગળ સહેજ પણ ખીસાદમાં નથી. કેટીએ પણ તેને તરછોડી દેવાથી તેની ઉપર ખાસ વધારે ધુરી અસર થઈ હતી. હવે તેનો પરતાવો ખરાં જીગરનો હતો—પણ બહુજ અસુરો હતો. ખીલકુલ કાહેલી હાલતમાં તે મોટે ભાગે ખીજાનેજ પડ્યો રહેતો હતો, અને વીલી અને કેટીને હર પળે યાદ કરતો હતો. તે બંને દુરજ્જોને મલી પોતાની છાતી સાથે દાબવા માગતો હતો. કલેરાએ ધણીવાર સાંભળ્યું હતું કે તે ઉંઘમાં પોતાના આગળાં કુકર્મે બાબે બકયા કરતો હતો; જે ઉપરથી તે શીયાણી બેટી પોતાનાં બાપનાં આગળા પાપો માટે ખરાં જીગરથી લજવાઇને નીસાસા પર નીસાસા નાખતી !

પણ અંતે તે અસુખી ઉમરાવની અજલની ઘડી આવી પુગી. બાહોશ તખીબોની રાત દીવસની ચાલુ માવજત તેમજ ગમે તેવાંખી કાળજીપુર્વક નર્સિંગ છતાં લોડ હેરીસન બસ દહાડે દહાડે બગડતોજ ચાલ્યો. તેનું મગજ રોજ બ રોજ

વધારે હાથથી જતું ચાલ્યું. ફીરમસ ધવની એક સાંજે આખરે ધરડા લોડ હેરીસનને “ડીલીરીયમ” એટલું તો જોશમાં થઇ આવ્યું કે પોતાના જે નોકરો તથા નર્સના હાથમાં છટકી જઇ બીલકુલ દેવાનાપણાંની ઝુમમાં તે એકદમ ધસારા સમેત પોતાના “એડ-૩મ”માંથી નાહસીને બગીચામાં ઉતરી પડ્યો ! નોકરો તેની પુઠે દોડે તે અગાઉ તો આ કમ-ભાગ્ય ઉમરાવે મગજે ચઢેલા પવનનાં જોરમાં કમપાઉન્ડ મધે ની એક ઉડી ટાંકીમાં હોમાવી દીધું !

અલગત નાતવાન તેની દેહ માટે આ છેલ્લો આંચકો તેની આખરી અજલની નીશાની સમાન હતો. બેભાણુ હાલ-તમાં અધમુવે તેને ધરના માણસો પાછો પેલેસમાં લાવ્યાં ત્યારેજ તખીબોએ મ્હોં કુમળાવી કલેરા તેમજ હેનરીને દલગીરી ભરી ખબર આપી કે “હીઝ લોડશીપ”ની નાડી બેસવા માંડતી હતી. તુર્ત હેનરીએ મારતી મોટરે વોડકોફ કાલીનીકમાં જઇને આ શોકજનક ખબર ડોઁ વીલયમને તેમજ કેટને આપી—અને અલગત આ તે ફરજ દે પોતાના પીતાની છેવટની ધડીએ તેની આગળ હાજર રહેવાની પોતાની પવીત્ર ફરજ બજાવવા મુંજે મ્હોંડે હેનરી સાથ તેજ વેળા મોટરમાં નીકળી પડી હેરીસન પેલેસમાં આવ્યાં.

જ્યારે તેઓ પેલેસમાં પુર્યાં ત્યારે લોડ હેરીસન પોતાનો છેલ્લો દમ ખેંચતો હતો. પણ તે હવે સુદ્ધીમાં હતો. પોતે મરણ પામે છે એમ તે હવે સમજતો હતો. વીલયમ તેમજ કેટને જોઇ તે ગડ-ગડ રડી પડ્યો. કેટીએ પોતાના પેદરનાં છાતી પર માથું નાખી ઝાર ઝાર વીલાપ કર્યો. વીલ-યમની આંખો પણ બીણાયલી હતી.

લોડ' હેરીસને પોતાના નાનવાન ધુજતા હાથમાં વીણ-  
યમનો હાથ લઈ તેની મરતી વખત મારી ચાઢી—કેટી અને  
કલેરાના માથાંપર હાથ મેલી તેમને પોતાની અંતની ધડીના  
આશીષ દીધા—અને કલેરા તેમજ હેનરીને પાસે બોલાવી  
એક મરતા પીતાની છેવટની ખાહેશ દરશાવી કે બનીબ્યમાં  
તેઓ અને બચ્ચાંઓએ સાથે જોડાઈને પેલી જોહાનમાં તેના  
ફૂલને શાદમાન કરવું.

આ પછી એક લાંબી શોકાતુર ચુપચાપ વચ્ચે તે ઘરડા  
અમીરે શાંતીથી પોતાનો પ્રાણ છોડી કીન્તારને હવાલે કર્યો.

અલબત્તાં હેરીસન પેલેસ ગમ માહેતમમાં ડુબી ગયલો  
હતો. સર્વેથી મોટો અને સાચ્યા દીલનો વીલાપ કેટીનો હતો.  
હવેજ તેણીને લાગ્યું કે જોછયે તે કરતાં તેણી પોતાના વાહલા  
પેદર તરફ સખત અને કરડી બની હતી. જો તેણી છેક  
એટલી બધી પોતાના બાપ તરફ સંગદીલની બની નહીં હોતે  
તો તેના મગજ ઉપર એટલી બધી માડી અસર થતે નહીં—  
અને કદાપી તેના આવરદા હજી લંબાયા હોતે. પણ કેટીનો  
અફસોસ હવે નકામો હતો.



પ્રકરણ ૪૭ સું.



સરજતની સાંકળ સેહજમાં તોડી નાખવાની તાકાત  
તુચ્છ માનવી ધરાવતોજ નથી !

શાંતી ! શાંતી !! શાંતી !!!

વખત—બલમ, બબરદસ્ત, જોરાવર વખત કોણને માટે

થોભ્યો છે કે લોકબત્રીસીએ ચઢેલા હેરીસન કુટુંબ માટે થોભી રહેશે ? લોર્ડ હેરીસનનાં મરણ પછી હેરીસન પેલેસ ઉપર ગોયા કુદરતે શોકાતુર શાંતીની એક સીદા ચાદર પાંથરી દીધેલી હતી. મરનાર અર્લના વંશપરમપરા ખેતાબ તેમજ તેની માલમીલકતને અડકવાને ડો. વીલયમ વોડકોફે તથા સીસ્ટર મરાયા લીએ બાપોકાર નાજ પાડી, એટલે ઉમરાવ-પદ હેનરીને ફાલે ગયું અને મરહુમ લોર્ડની તમામ દોલત તથા અકસ્યામત કલેરાને સપુરદ કરવામાં આવી.

છ મહીના ગળડી ગયા ! ગરીબકું, એકાંત ઓહડકેસલ ગામકું ઐરીસ્ટોક્રાટીક ઉંના સધળા રપુચકકર મામલા ઉપર ચાવાચીવી અને ચકચાર બી ક્યાં સુધી ક્યાં કરે ? લોર્ડ હેરીસનના ગુજરવા પછી બધું વગેસગે રફતે રફતે થઇ ગયું હતું—અને મરનાર લોર્ડના ખાનદાન ઉપરથી વીતી ગયલી આફતોનો કાહણી કીસ્સો સહ કોઇ વીસરવાળી માંડતું હતું. કલેરા ઝાઝી હવે જાહેરમાં દેખાવ દેતી નહીં હતી, હેનરી સોસાયટીમાં ધણો ખરો બેળાતો નહીં હતો, જોન ડેલ તો ક્યારનો બેમાલુમજ થઇ ગયલો હતો, ડો. વીલયમ વોડકોફ માટે ભાગે પોતાની આસપીટલમાં જ ગુંટાયલો રહેતો, અને કેથરીન—આપણી ‘કવીન કેટ’——!

કવીન કેટનો તો છેલ્લો બે મહીના થયા પતોજ નહીં હતો ! હા, વાચનાર—ચમકીશ નહીં. લોર્ડ હેરીસનના ગુજરવા પછી ચારેક મહીના બાદ એક સહવારે આ અસાધારણ અદ-શુત જવાન અબળા પોતાના ભાઇ ડો. વીલયમની ઉપર એક ટુંકી ને ટચ ચીઠી લખી—પોતાનું ઠરઠેકાણું સેહજબી



જણાવ્યા વગર-વોડકોફ કીલીનીક છોડીને એખલી કેથે જતી રહી હતી !

### મારા વહાલા વીલી-

મારા ડીયર ઈધર ! હું જઈ છું ! જોનની જુદાઈ મારેથી ખમાતી નથી. મને શોધી કહાડવાની કોશેશ કરતો ના. હું કદાપી એકાદ કોનવેન્ટમાં જવશ. જે હીરાએ મારે ખાતર આય કુન્યાને તજ છે તેજ મારા હીરાને માટે ઇશ્વર ભક્તી કરવામાં હવે હું મારી બાકીની રદખાતલ જીંદગી ગુબરવા માંગું છું.

ખુદા તુને સુખી રાખે. મારો પ્યાર મરશીયાને તથા હીલડાને આપજે. કલેરાની સંભાળ રાખજે.

લા૦ કેટ.

અને ડો૦ વીલયમ વોડકોફે પોતાની પ્યારી બેઢનની ખાહેશ મુજબ તેણીની ભાલ કાહડવાને કાંઈ પણ કોશેશ કરી નહીં હતી. કેટને તે હવે બરાબર ઓળખતાં શીખ્યો હતો. તેની ખાત્રીજ હતી કે કેથરીનને સમજાવીને આ તકલીદી મીથ્યા સંસારમાં પાછી આણુવી એ પથ્થરની દેવાલ સાથે માથું અફાળીને તેમાંથી પાણી કાહડવાની કોશેશ કરવા બરાબરજ હતું ! ડો૦ વીલયમનું પોતાનું દીલ જોન ડેલના ગુમ થઈ જવાથી-તેમજ બીજા ત્રીજા અનેક બનાવોથી-એટલું તો ખેતાબ મારી ગયલું હતું કે મુંગે મ્હોંડેનો આ તખીબ પોતાનાં પરમાર્થી કામમાંજ મન રોકીને પોતાનાં દીલનું દર્દ મટાડવા હવે બમણા ઉત્સાહથી લાગી ગયલો હતો.

\*

\*

\*

પણ આપણી કથાનો પરદો એક જુદાંજ રથળ ઉપર હવે ઉંચકાય છે !

ઓહ-કેવી શીતળ, શાંત, સ્વચ્છ ચુપકીદીમાં કુદઃ  
 ચોમેર હસતી પડેલી છે ! સ્વીટઝરલૅન્ડની ઉત્તરની એક દુ-  
 દરાઝ જગ્યાએ-અખતાવર ખુલ્લું આદ્યપસ પર્વતની તલેટીએ  
 બરફથી મઢાયેલાં કુંગરોની કઢણમાં-આદ્યમળતની વસતી  
 વીખુટાં પડેલાં એક મથકે, વાંચનાર, તું જરા આસપા-  
 નજર કર ! માઇલોના માઇલો સુધી માણસ જતનું ત્યાં ના  
 નીશ્ચાન નથી. આ દુન્યાની જફાકાર જન્મલોનો ત્યાં પડછા-  
 વટીક નથી. બધું ઉજડ છે-વેરાન છે-સુમસાન છે ! ઝાડપા-  
 પશુ પખીઓ, હવા પાણી-અને નીરમળ ઉજળાં બરફ, બર-  
 બરફ સીવાય બીજું ત્યાં કશુંએ નથી. કુદરત ત્યાં પોતા  
 બળવાન પવીત્રાધમાં હસતી અરડાઇ પડેલી છે. અને ફા-  
 એક નાનું ઝુંપડું-ઝાવલીઓનું બાંધેલું એક બહુજ સ-  
 ગરીબકું ઝુંપડું-ચોમેરના બરફ વચ્ચે આજે કેટલાક મહીના-  
 થયા દુન્યાની નજરથી દુર, જગતની જફાઓથી દુર, તે પ-  
 પરવરદેગારની સેતાયશમાં બહુ ઉભેલું છે.

આવો-તે એકાંત કોઠડીમાં આપણે ડોકલું કર્યે !  
 ઝુંપડીનો એકલડોકલ રહીશ કોઇ બરેજ દુન્યા ત્યાગ કરે  
 ખુદા ભક્તીમાં લીન બનેલો પવીત્ર સાધુ છે ! લગભગ ૭૫-  
 વર્ષની ખુઝોરગ વયે પોંદ્યવા છતાં તેના ચેહરા ઉપર તાઝ  
 અને રવાની છે-કેમજે તે એક બીલકુલ સ્વચ્છ અને સ-  
 જીંદગી ગુજરતો, ફલફલાદી અને નીરમળ પાણી ઉપર જીવં  
 પરવરની યાદમાં ત્યાં તે એકલે જીવે શાંત અને સંતોષી  
 તેની રૂ જેવી સફેદ લાંબી દાહડી અને માથાં ઉપરના સ-  
 વાળો તેને એક તડાકે એક પવીત્ર સાંધ યા કોઇ મહા-  
 તરીકે પુરવાર કરવાને પુરતાં છે.

એ કોણ સાંઘ બાવા છે ? ક્યાંથી આવ્યો ? ક્યારે આવ્યો ? શા માટે આવ્યો ?—કોણ જાણે ! અવારનવાર નજ-દીકના ગામડાંઓમાંથી કોઈ કોઈ જણાસુ લોકો એ જુઓર્ગ સાંઘની મુલાકાતે આવે છે—તેને પુરૂષ મેવો અરપણ કરી જાય છે—તેના આધીપ લઈ જાય છે—પણ તેને લગતી કોઈપણ હકીકત મેળવી શકતાં નથી. એ જઈક સાધુ ઝાઝુ બોલનારો નથી.

સમી સાંજના સાતએક વાગતાનો અમલ હશે ! ખુદાની પ્રાર્થના રાખેતા મુજબ કરવા બાદ આ સાંઘ પોતાની આદત પ્રમાણે ઝુંપડીની બાહર એક લાંબી લટાર મારવા નીકળ્યો. તેનો લાંબો સફેદ ગરમ ઉનનો ઝબ્બો તેની બરફ સરખી સફેદ દાહડી સાથે કાંઈ અજબ રંગ મેળાવત કરતો હતો ! હાથમાં એક લાંબી ડાંગ સાથે તે નીચી મુડીએ આગળ વધ્યો. આસ અને પાસ બરફથી મહાયલા પાહડો અને ઝાડો માત્ર તેના સાથીઓ હતાં. પણ અચ્ચુચ-એકાએક—તે પીરમદ ચાલતાં અચકી ગયો ! કોઈ આસામીનો દુઃખી અવાજ તેને કાને અડડ્યો ! આ જગ્યાએ મનુષ્ય જાતનો સાદ તે કદી કદાચજ સંભળતો હતો ! દેખાઈતી રીતે કોઈ કેટલાંક મદદની જરૂરમાં હતું—કેમજે તે ધીમી પણ સ્પષ્ટ જુમમાં વેદનાનો અંશ હતો. જુઓર્ગ સાંઘ ઝડપમાં તે અવાજ આવતો હતો ત્યાં ચાલ્યો.

એક નાની ડુંગરીની અડક્ટમાં જમીન ઉપર ઠાકથી અને ઠંડકથી લોહપોઠ થઈને તુટી પડેલો કોઈ આદમી ત્યાં ખરેખર મદદને સારું જુમ પાડતો હતો.

સૂર્ય અસ્ત થઈ જવા છતાં પ્યારી માહતાબ આસપાસ

પોતાની રૂપેરી રોશની ફેંકીને બરફની ઠંડી સપાટીને સંદેહ બનાવી દેતી હતી. ચંદનીમાં તે સાધુએ જોયું કે ત્યાં જમીન ઉપર ફસડાઇ પડેલો મુસાફર એક ગળિય, પણ કાવળો નવ-જવાન હતો ! તેણે જાડો ભુરો ઓવરકોટ દીલપર નાખ્યો હતો-હાથમાં જાડાં ગરમ ગ્લવઝ હતાં-ગળે એક જાડો મફલર વીટાળ્યો હતો. તેના એકરા ઉપર લેંપેટેલી શયાલ છતાં ધરડો સાંધ જોઇ શક્યો કે તે ભુલો પડેલો આ મુસાફીર બહુજ સોદામણો એક છોકરો હતો.

પળવારમાં તે સાંધ ત્યાં જમીનપર બરફમાં પછડાઇ પડેલા આકાર બણી જઇ પોંદ્યો, અને તેની આગળ ગુઠણે બેસી ગયો—

“શું છે, મારા જવાન બેટા ?” તેણે તે મુસાફીરના માથાં ઉપર મમતાથી હાથ મેલી પુશકળ નરમાશથી પુછ્યું “તું ઠાકી ગયેલો દીસેછ ! અરે-આવી રાતની વખતે આય ઉજડ જામ તરફ તારું શું કામ હતું ?”

“હું-હું-રસતો ચુક્યોછ ! મારા પગમાં ઠંડીને લીધે આંકરાં આવેછ ! મને અહીંથી લઇ જાઓ !” તે જવાન સખ્શ મહા મુસીબતે બોલ્યો. દર પળે વધતાં જતાં બાંધા-રાંમાંથી તે ધરડો સાધુ જોઇ શક્યો કે ભુલો પડેલો આ ખુબસુરત, સોદામણો પણ નાનુક બાંધાતો પુરૂષ લાંબી મંજ લની ઠાક અને કંકડતી ઠંડી સામે ટકી શકવાને સામર્થ્યવાન હતો નહીં. દીલમાં થતી કલતરને મારે તે ઠઠરતો હતો અને કાંરતો હતો.

“જલરાધશ નહીં-મારા જામ !” સાંધનો મીઠો અવાજ નીકળ્યો, “આજ રાતે તું મારાં ગરીબ જુવડાંનો પરાણો છે.

આવી અંધારી ઠંડી રાતે તું પાછો તારે મુકામ ફરી જવાને શક્તીવાન નથી. ભલે પધાર-મારા દોસ્ત, અને આજ રાતે તું મારાં મીશકન છાપડાં તળે વીસામો લે. મારે ત્યાં સુકકું પાકકું જેખી કાંઈ હોય તે મ્હોનાં પર મુક—આવ !”

તે જવાન મુસાફરે હવે સેહજ ડાળા ઉંઘાડી આ ખુઝોરગ પીરમદ્ ગમ જોયું. તેના હેન્ડસમ મુખડા ઉપર હીમત અને હેશાનંતા છાપ ફરી વળ્યો—

“ખુદા તારું કળયાણ કરો! ઓ મેહરબાન પીરમદ્! મારેથી ઉઠાઈ શકાતું નથી——”

“ચીંતા નહીં ખેટા! હું તુંને ઉંચકી લઈ જાઉં. મારી કાઠડી અહીંથી દુર નથી !”

અને ખીજો એક શબ્દ બોલવા વગર તે જઈક સાંઘએ આ નસોસ પડેલા કાવળા જવાનને આસ્તેથી પોતાના બે હાથમાં એક પુલની મીસાલ ઉંચક્યો અને મકકમ પગલે પોતાની ઝુંપડી ગમ ચાલવા માંડ્યું. ચોખ્ખી હવામાં—ચોખ્ખી જીંદગી ગુજરનારો આ પવીત્ર ખુઝોરગ નર પોતાની જઈશી છતાં એક નવજવાન આદમીની માફક તાકાત ધરાવતો હતો. પોતાના હાથમાં આ જવાન મુસાફીરના બોળને ઉપાડીને ચાલ્યા જતાં તેને કશી મુશ્કેલી લાગી નહીં.

પોતાની કમીની ઝુંપડીની અંદર દાખલ થતાં જ હળવેથી એક ખાટલી ઉપર સાંઘએ પોતાના અણબધા પરોણાને લેટાડ્યો. પછી હીમત અને દીલાસાના થોડાક શબ્દો ખુશ સ્વભાવે કહીને ઝડપમાં તેણે એક સગડી પેટાવી. પાંચેક મીના-ટમાં તો સગડીની ગરમી આંગમાં ફેલાતાં જ તે મુસાફર ખાટલી

પર ખડો બેઠો અને અન્યબી અને ઉપકારથી છળ જીગર સાથે આ લલા ફરેસ્તાઈ પીરમદના પવીત્ર ચેહરા ટીકવા પડ્યો. એક ઝાંખા નાના ફાણસ સીવાય કોઈ બીજી રોશની કરી હતી નહીં.

તે ધરડા સાધુએ તાળાં દુધનો એક પ્યાલો આ બે પોતીકા પરોણાની આગળ ધર્યો અને તેનો બરડો પસ ધણાજ હેતથી તે પી જવાનો આગ્રહ કર્યો. અલખતા અને પ્યાસથી આંજેજ થતા તે જવાન માટે આ બેહા એક ન્યામત હતી ! તેણે એક ગોટે તે દુધ પીધું અને પોતીકા જીવના ઉગારનાર આ માહત્માના હાથને વ પડ્યો—

“પરવરદેગારના આશીશ તારી પર વરસજો—ઓ તમે મારી જીંદગી આજે બંધાવી છ ! હું તમારો ઉપકાર માતું તે મને સમજખી પડતું નથી—”

તે જઈ ક સાંધ હવે એક નીચા ‘રટુલ’ ઉપર પો જવાન દોસ્તની સામે ગોઠવાઈ બેઠો.

“ઉપકાર મારો નહીં—પણ ખુદાનો માન, બેટા ! જેવી જવાનીમાં ઉછળતાં એક કાજગરા જીવને આવી એ જગ્યાએ ખેંચાઈ આવેલો જોઈને હું હેરાત છું. બોલ જવાન—બોલ ! તું કોણ છે ? ને અહીં લુલો શા સાઈ પડ્યે તારા જેવા આશાવંતા માણસને અહીં પહાડી બરફોમાં વ વાનો શું સખખ છે ?”

તે જવાન ડોકું નમાવી મુઝો મંતર નીચે જમીન જોયાજ કરતો હતો. સાંધએ જોયું કે તેની છાતી ઉઠા હતી, અને તેની મનોહર આંખો આંસુથી ભીંજાયેલી હ

“તું ગમગીન દેખાયછ, બેટા મારા! બેશક—કાંઈ બાતે-  
નની આકૃતથી તું કરમાઈ ગયલો છે. હુશીયાર થા, દીકરા-  
આજે રાતે તું સલામત છે. આય છાપડાં તજે હું તને તે  
પાક કારતારની ન્યામત આપુંછ—વીસામે આપુંછ—મારા  
આધીપ આપુંછ! છોકરા—આ બુદ્ધી જીવગાનીથી તું હારેલો  
હોય, આય તકલીદી સંસારથી ધરાયલો હોય—તો અહીં થોડા  
દીવસ સુખજે મારાં બચ્યાં તરીકે રેહ! તારાં મનનું સમા-  
ધાન થાય ત્યાં સુધી આ સુફલીશ મકાન તારુંજ છે! પણ-  
તું રહેછ! દીકરા—બેદાર થા! હીમત રાખ!!”

ખરેખાત! તે નવજવાનની ચક્ષુમાંથી હવે નવધાર  
આંસુઓ ખરી પડી જમીનપર ટપકાતાં હતાં! તે ધરડા  
સાંધનું જીગર ખીલકુલ દગદગી ગયું. ઉડીને તે ખાટલી પર  
આ જફાના મારેલા જવાનની પાસે બેઠો અને તેનો પાતલો  
હાથ પોતાના પંજમાં લઈ તેને વાહલથી પસવાર્યો.

“નહીં! મારા દીકરા, રડ ના! ખુદા કાષ્ટનેખી વગર  
કારણે લાંબો વખત એમ દુઃખી રહેવા દેતો નથી. તારે ખાતર  
મારો જીવ કંઈ અજબ બનેછ! છોકરા—જે, મારી ગમ  
જે! મને જવાબ આપ—મારી સાથ વાત કર!”

આમ બોલી તેણે પોતાના રૂમાલ વડે તે મુસાફરની  
બીણી આંખો નુછી નાખી—અને પછી આસ્તેથી તેનું મોઢું  
ઉંચકી પોતાની સામે જોવાની તેને ફરજ પાડી.

“બોલ, હવે બેટા, બોલ! તારી ગમખાર કાહણી જેખી  
હોય તે મને કેહ! કદાચ હું તને જોઈતો દીલાસો આપી  
શકીશ!—શું છે? શા માટે એટલો મુંઝાયછ? અરે, શું કામ  
તારી છાતી એટલી ગુંગળાયછ? શું ધન દોલત, માલો ઇઝ-

તની શીખર ઉપરથી હૃદયુત થઇ તું નીચે ગબડી પડ્યોછ ?  
 યા શું ઓરતબતની બેવફાઇથી તું દીલસે બેદીલ થયોછ ?  
 છોકરા-તુચ્છ પૈસાની કનવાર ના કર-તુચ્છ ઓરતોની બેવફા-  
 ઇની તું દરકાર ના કર ! શું દગાબાજ કાઇ દોસ્તની ઠગાઇથી  
 તારું દીલ તુટી ગયુંછ ? દીકરા-એવી તુચ્છ દોસ્તીની તું કીમ-  
 તજ ના કર. આ જુકી જગતમાં પૈસો, દોસ્તી, પ્યાર એ  
 બધું નામતુંજ છે ! ચલકાટની પુકેજ દોડનારા તે ખાલી પડ-  
 ઇયાઓ છે. ખામોશ-ખામોશ ! છોકરા, ખુદને ખાતર તારું  
 આંધું નાહીમતી નારવા કલ્પાંત બધ કર ! મને જે નારાજ  
 કરવા માગતો નહોં હોય તો હવે તટાર બેસ-ને મારી સાથ  
 વાત કર !”

આમ કહેતાં સમેત તે જઇક સાધુએ એક ઝટાકે તે  
 મુસાફર જવાનના માથાંપર લપેટેલી શયાલ બેંચી કાઢી—  
 અને—!

ઓ !!

શયાલ માથાં પરથી નીકળી જતાંજ તે મુસાફરના માથાં  
 પરના લાંબા કાળા બાલના ભરાવદાર જુલફ તેનાં બલાં ઉપર  
 સરી પડ્યાં ! જઇક સાંધ ઝોંકીને ઝટ ઉભો થયો ! તેના મુખ-  
 માંથી એક ખુમ નીકળી પડી !—

“યા પરવઢેગાર !—કાણે ?—તું—તું—એક ઓરત છે ?”

પુરૂષના લેબાશમાં ત્યાં બેઠેલી તે નજવાન ખુબસુરત સ્ત્રી  
 બી હવે લહડતે પગે ઉભી થઇ—

“માફ કર-ઓ પવીત્ર બાવા ! મને માફ કર ! હું એક  
 અભાગણી અબળા છું. હું જાણીબુજીને તારી સાથ ઠગાઇ  
 કરવા અહીં આવી નથી તે તું જાણેછ !”



તે ઘરડા સાધુએ ફાણસ હાથમાં ઉંચકીને આ બ્યુટીફુલ જવાન છોકરીના એકરા આગળ ધ્યુ" અને ડોળા ફાટીને બે મીનીટ ધારી ધારીને બસ બેચાજ ક્યુ". પછી બીજી પળે તેનો ગોરો જઘફ મુખડો કાંઈ અજબ લાગણીથી કુમળાઈ ગયો. ફાણસ જમીનપર પાછું મેલી તે ધ્ય કરતો કે ખાટલી પર પાછો ફસડાઈ બેઠો. તેનો અવાજ હવે ગોયા ગળાંમાં ચીપટાઈ ગયો હતો. છાતી પર માથું નાખીને તે મુંગો મંતર બેસીજ રહ્યો. પેલી અબળા હવે તેના પગ આગળ બેસી જઘને તેના બોળામાં માથું નાખી કુસ્કે કુસ્કે રડવા લાગી.

“બોલ-છોકરી-બોલ ! તારી હકીકત સાંભળવા હું ઇતેજર છું !” તે પીરમદનો ધીમે ગળગળતો અવાજ કેઠ-રીમાં ધુજી રહ્યો.

“પીતાજી-મારી દુખી કાઢણી તમને કહીશ ત્યારેજ માઈ દીલ ખાલી થશે !” તે અબળાએ બોખરા ધુજતા સાદે પોતાનું દાસ્તાન શરૂ ક્યું. “જીવો-સાંભળો !”

તેણી ત્યાં સામેના નીચા ‘સ્ટુલ’ પર ગોઠવાઈ બેઠી. તે સાર્ધ મ્હોડાં પર હાથ ધાંકીને નીચી ડોકે બેસીજ રહેલો હતો.

“મારો ગમખાર કાઢણી સાંભળ્યા પછી, મેહરબાન ફાધર, તમે મારી દયા ખાશો કે મારો તીરસકાર કરશો તે હું જાણતી નથી. પણ કરમની પુટેલી એક અલાગણી છોકરીનો ખરાં જીમરનો પસતાવો તમે કબુલ રાખશો એવી મને આશા છે. રેવરન્ડ ફાધર-માઈ દુઃખલયુ” દાસતાન હું ટુંક-માંજ તમને કેહું-ને માંગી લેઉં છ કે મારી ઉપર રહેમ કરીને મને તમારાં આશીષ આપજો—”

“મારા અંતરના આશીષ હું તુને ક્યારનો આપી

ચુકાઈ ! બોલ-આગળ ચલાવ !” સાંઘળાવાએ ધણાજ ચલા બોખરા સાદે કહ્યું—

“હું એક ઉમરાવ બાપનું ફરજંદ છું, ફાધર ! પીતા ઇંગલાંડનો એક પીઅર હતો—જે હમણાજ, એટ મહીનાની વાત ઉપર ગુજર્યો છે. લંડનની પાસેના કાસલ ગામડાંમાં કોલસાની મોટી ખાણોના માલેતોઝાર તરીકે મારો બાપ લોર્ડ હેરીસન અમો બે દીકરીઓ—તે બન્નેઓ—સાથ અમનચમનમાં ચેહલમેહલ સાથ રહેતો પણ મારા પીતાના ગરર સ્વભાવે તે કામદાર વર્ગોમાં ખામણો થઈ પડ્યો. અફસોસ—તેની ધીકકારવા જોગ તં મારાંમાંથી વારસા તરીકે ઉતરી; અને હું હીણલાગ્ય છો ગરીબ મુફ્લેસ કામદારોને હીણતાં શીખી !—”

તે છોકરી બોલતાં અચકી ગઈ. તેણીની છાતી જખરદસ્ત જોરથી ઉઠલાતી હતી !

“આગળ બોલ, બેટા—હું સાંભળું છું !”

“મારા પીતાના પૈસા ઉપર અને મારી આય ખુશ્મરતી ઉપર લોભાઈને સેંકડો જવાનો મારા હાથન દવારો હતા—પણ કોઈએય મારાં જીગર પર અસન નહીં. સર્વ કોઈની ગમ હું તુચ્છકારથી જોઈને તેઓને દુર રાખતી. પણ તેઓમાં એકજ જણ એવો હતો મને ગુપચુપ, વગર બોલવે, છોટેથીજ મને સાચી મોખુંજતો હતો ! તે ભલો, શુરો, સાચો, બાહદુર, જેવો હેન્ડસમ એક સાદો સ્વચ્છ જવાન હતો—કસલના કામદારોનો તે સરદાર હતો ! અને તેનું નામ

ફાધર,—તેનું નામ જોન ડેલ હતું ! !—પણ મારી હકીકતથી તમને કંટાલો આવે છે ?—”

“જરાબી નહીં ! આગળ ચલાવ—”

“પૈસા ટકાની તુમાબી વગર, ઉંચા મનનો તે ફરેસ્તાબ ખસલતનો એક સાદો કામદાર પોતે હતો ! આખું ઓલ્ડ કાસલ તેની ઉપરથી મરી શીટવું હતું. બાહુદુરી, સાચવટ, હીમત, પ્રમાણીકપણું, ડાહપણુ,—આ તેની દોલત હતી. હું બોલ્ડી આંખોએ જોતી કે દુરથી તે મને પોતાના જવાન જીગરનાં તમામ જોશથી ચાહતો હતો !”

તે છોકરી જરા બોલતી અટકી ગઇ. તેણીને ગળે કાચકી બાઝતી હતી.

“પછી શું થયું, બેટા ?”

“એના મનની મોટાઇ—એના અંતરની સફાઇનું શું વર્ણન કરું ! આરમાન પરથી વરસતા નીરમળ દેવ કરતાંબી એનું હૃદય વધારે સાફ અને ચોખ્ખું હતું. પણ—પણ મારા કમનસીબ બાપે તેને હડધુત ક્રીધાઃ અને મેં, નસીબની પુટેલી હેમક છોકરીએ મગફળીની ધુંધમાં તેના સાચ્યા પ્યારને મારા પગ તળે કચડવામાં હુશીયારી માની ! એની મોહબતને માટે હું અંદરખાનેથી મગફળ રહેતી—પણ જાહેરમાં મેં તેને તીરસ્કારથી હડધુત કરવા કરીને તેનાં કાતીલ દર્દમાં મગ્નહ લેતી !”

“બોલ—બોલ—આગળ ચલાવ—!”

“મારાં દારતાનથી તમને લાગી આવેછ, ફાધર, તે હું સમજીઉં; પણ એ કાહણી સાચીજ છે. સેવટે મારી આંખો

પરનો પરદો એકદમ દુર થયો ને તેની મહોબતએજ મારી ખોટી મગરૂરી દુર કીધી—અને હું પોતે તે હીરાને મારાં અંતકરણના તમામે તમામ જ્ઞેશથી ચાહતાં શીખી. પણ—ઓ કાધર—તે બહુ અસુરું હતું! જ્ઞેન—મારા જીવનો જનન—મને બસ છોડીને તુટેલે જગરે કેઠે ચાલી ગયો!—”

“પછી?”

“તે જ્ઞેશક આ ફાની તુફાની સંસારનો ત્યાગ કરી કેથે એકાંતમાં પોતાની એમુળ જીંદગી પુરી કરી નાખવા ચાલી ગયો છે! મેં તે ફરેસ્તા સરખા મરદતું દીલ સદાને માટે તોડી નાખ્યું! મારી નીચ મગરૂરીમાં મરવા દેવા માટે તે મને ભાંગેલે હૃદયે છોડી ગયો—સગાં વાહલાં, ગરીબ પોતાના હમશરીક કામદારો, સ્નેહી મીત્રો, ખુદ દુન્યા તે તજી ગયો! ક્યાં ગયો—ઓ ક્યાં ગયો? મારો જ્ઞેન ક્યાં ગયો તે, કાધર, હું નથી જાણતી! પણ હું જાણું છ કે કચડાયલાં જગર સાથ તે મરણ પામ્યો છ! હું મુઠ—હું મુઠ!!”

આ ઘડી તે છોકરી એ હાથોમાં માથું ખોસીને ઝાર ઝાર રડવા લાગી. અદબ દાખીને નીચી ડોક સાથ ધરડો પવીત્ર સાંધ તેણીગમ શોકાતુર આંખોએ જોયા કરતો મુંગોજ એઠો હતો. આ અબલા રડીને પોતાનું દીલ ખાલી કરે એમ તે દેખાતી રીતે ધ્રુષ્ટતો હોવો જોઈએ. એ મીનીટ પછી તે જવાન છોકરીએ પોતાની આંખો પોતીકા ઓવરકોટની બોંદેથી નુછીને તુટેલા દબાયલા અવાજે પાછું ચલાવ્યું—

“પણ મારી એ કસુર થઈ—મારોજ એ ગુનાહ થયો—ને હવે મારી જીંદગીથી તેનો બદલો મારે વાળવાનો

ફાધર, એ મારા પ્યારા જ્ઞેનની જીદાઈનો તવળાટ મારેથી ન થઈ શકતોજ નથી. તેને ધુંડતી ધુંડતી આજે બે મહીના હું યુરોપના તમામ મથોમાં ભટકુંછ. તેની કબર સોધી ડી ત્યાં તેની પાસે મારો કંગાલ આપ જીવ અરપણ કરવા પુંછ. મારે ખાતર મારા જ્ઞેન ડેલે પોતાનો જન બરબાદ ॥—હવે જ્ઞેન ડેલને ખાતર હું મારો જીવ કાઢીને આપ જ ખોખામાંથી ફેંકી દેવા તપ્યાર છેઉં !—

“નહીં ! તેમ કરવાની જરૂર નથી ! કેટ !—મારી હાલી કેટ ! તેમ કરતી ના ! !—”

“ઓ ! !—”

એકજ બીજી સેકંડ અને તે જુઓરગ પીર મદે પોતાના ધાં પૂરની ખોટી સફેદ વીગ તેમજ ખોટી સફેદ દાહાડી ખેંચી ાડીને આજીવે ફેંકી દીધી અને ફેરીન હેરીસનની સામે પોહલા ॥ કરી ઉભો !—એક જખરદસ્ત ચીચીયારી સમેત કેટ ણીને ત્યાં પોતાના વાહલા જ્ઞેન ડેલને ગળે વળગી પડી.

“જ્ઞેન !—જ્ઞેન ! !—”

“કેટ ! મારી ગમ જો ! હુંજ તારો એક વખતનો હીણા- ૧, મુફલેસ જ્ઞેન છેઉં ! મારા હીરા—તેં અને મેં એકમેકથી નાહસ્વા ગમે તેટલુંબી માંગ્યું : પણ આપણી તકદીરનો ૫ જીદોજ હતો ! મારી ગોદમાં આવ—મારા જન ! આપ- ૧ વીખુટાં રાખવાને ખુદા રાજી નથી ! કેટ—તારે મોહડેથી કળેલા એકરાર સાંભલી મને શું સુખ થયુંછ તે તું નથી જુતી ! આ તનમાં જ્યાં સુધી તાકાત છે ત્યાં સુધી તું ૧ મારેથી જીદી પડવાની નથી !”

ખુદાને પ્યારથી સંધાયલું તે જવાન જોકું એકમેકના પાસાંમાં વળગીને ક્યાં સુધી અરસપરસના ખુલાશામાં મશગુળ રહ્યું તે તેઓ પોતે જાણતાં નહીં હતાં. વખતનો અહીં સવાલજ ક્યાં હતો ? પણ તેટલાં સગર જોનને એકાએક પોતાનો મીત્ર હેનરી યાદ આવ્યો. તેનો એહરો કરમઘ ગયો. તે દુખથી કેટ આગમથી હડી જવા ગયો પણ તેટલાજ કેટે જોનને ઘણાજ પ્યારથી કીસ કરી. તેણીએ વ્હાલથી સમજાવ્યું કે તેણી હવે તેને પરણવા તદ્દન છુટી હતી, કારણ કે તેણીના બાપે મરતી વખતે હેનરી ને કલેરને જોડી આપી તેણીનો છુટકારો કર્યો હતો. આ સાંભળી જોનની ખુશાલીનો પાર ન રહ્યો, પણ જ્યારે કેટે તેને બધું જણાવ્યું કે તે પોતે એક ગરીબ મુકલેસ નહિ પણ ખરો ડ્યુક ઓફ ઐશામ હતો, ત્યારે તે બેહદ દુખી થયો, પણ પોતાની નેક વ્હાલી માતા ઉપરનો કલંક દુર થવા માટે તેને ખુદાનો ઉપકાર માન્યો. જ્યારે ઉસ્કેરણી અને ઠાકને લીધે કેટ પોતાના વાહલા જોનના ખોળા ઉપર માથું નાખીને ઉંઘાઈ મઘ ત્યારે જોને પોતીકા ઘડીયાલમાં મધરાતના સાડાબાર થઈ ગયલા જોયા હતા !

પોતાના જનની મુર્તિ સાથે જોન ડેલે કસદ કરી રાખ્યો હતો કે પહેલી તકે લંડન જવું—અને જાહેર રીતે પોતાના ડ્યુક ઓફ ઐશામ તરીકેના ટાઇટલને નામંજુર કરવો—પહેલી તકે પોતાની વાહલી જીન્નત ગુજન માતાના નામ પરનો નાહક કલંક દુર કરવો—પહેલી તકે આ પોતાની જીવનની જોત, આ પ્યારી પુટલીને પોતાની જીંદગીની ભાગ્યજી બનાવવી—અને પહેલી તકે તેઓ બંને એ ડોઁ વીલ્યમ વોડકાફના રૂંડાં

માં સામેલ થઇને પોતાની આક્રીની જીંદગી ગરીબોના મો માટે અરપણુ કરવી.



અકરણુ ૪૮ મુ.



“તું—મારાં ઘરની રાણી ! તુંજ—મારાં જીગરની રાણી!!”

કમનસીબી, મુસીબત અને આફતના સામટા ચાલુ મારા મે આહદ્દુરીથી ટકી રહેવાને નાની કલેરાએ અત્યાર તુલીક આફ્રીન કરવા જોગ કોશેશ કરી હતી. પોતાના પીતાના જુ પછી તે છોકરી છોકજ નખાઇ ગઇ હતી—અને મન ને કોઇ સાથ વાતચીત કરવા કે હસવા બોલવાખી માંગતી નહીં. કેથે જરા રતી ફરવા હરવા જવાને પણ તેણી નારાજ દેખાતી કે કોઇ જો તેણીને જીવ વેરવા ખાતર જને છેડે મોટરમાં દ્રાઇવ લેવાને બોહસ કરતું તો તે કરી નવધાર આંસુએ રડી પડતી !

લોડ્ હેરીસનના ગુજરવા બાદ તેણી પોતાના ગંધાર ૧૧ મેહલમાં એકલી અટુલી એટલી તો જીરવા લાગી—અને દલદર “પેલેસ”માં બનેલા સર્વે આંકતકારક બનાવે હર-શેશ તેણીની નજર સામે તાજ થયાજ કરવાથી તેણી નહીં તો ડધાયા કીધી કે અંતે તેણીની કાકી, લોડ્ હેન-લી માતાએ જખરદસ્તીથી આ છોકરીને પોતાને ત્યાં લઇ ને પોતાની અંગત દેખરેખ અને માવજત તજે રાખી.

ત્યાં-નવા સંજોગો અને નવી જગ્યામાં-પોતાના કઝીન હેનરીની સંગતમાં કલેરા સેહજસાજ પોતાનો ગમ વીસરવા લાગી હતી; પણ તેટલાં કેટના અચ્ચુચ વોડકોફ કીલીનીક-માંથી ગુમ થઈ જવાના માઠા સમાચાર મળ્યા-અને સેહજ હસતાં બનેલા તે નીરદોશ ચેહરા ઉંપર વળી પાછો સંતાપ અને શોકનો સીદા ઓળો ફરી વળ્યો !

પછી કુદરતે વધુ વાર ટકી રહેવાને ના પાડી. કલેરાને 'થ્રેન રીવર' લાગુ પડી-અને બરાબર ૨૮ દીવસ તેણીને સખત તાવ રહી. પણ અતીશય બાહોશ તખીબી માવજત તેમજ રાત દીવસનાં કુશળ નર્સિંગથી તેણી પાછી મોતમાંથી માંદમાં આવી હતી. જે કે અલખત એકવારની આ તદોરસ્ત, હસતી રમતી કુમારીકાના હાલ અવતાર પડી ગયા હતા.

પણ કલેરાની છેલ્લી ખીમારીએ તેણીના પીત્રાઇના જીગર માંહેલા દગદગાનો છેલ્લો કતરોખી દુર કરી નાખ્યો. જે દાહડાથી આ મુંગે મ્હોંડેની છોકરી તેની માતાના છાપડાં તળે આવીને વસી તે દહાડાથી હેનરી આખખો વખત પોતીકા કઝીનની સાથેનો સાથેજ બેળાતો હતો. તેણીની આગળ તે પોતાનું પેનટીંગ કરતો, તેણીની સાથે 'એઝીક' રમતો, તેણીની સાથે મ્યુઝીકમાં વખત ગાળતો અથવા તેણીની સાથે કમપાઉન્ડમાં કલાકો સુધી લટાર મારતો ! હવેજ તે છોકરીની ખરી ખુબી તે સમજતો થંચલો હતો. હવેજ તેની આંખ ખુલી હતી કે કલેરાના નાનકડાં હૃદયમાં તેને માટે કેવી એક નીરમળ પોચી જગ્યા હતી !

પછી કેટીના કેઠે ચાલી જવાની ખબર મળી. બસ ખલાસ ! તે છોકરી માટેની હેનરીની મોહજતની બાકી રહેલી



શ્રી આચળી જીવન ગમ-અને ત્યાર બાદ કલેરા એન શીવ-  
 ૧ પછડાતાં જ હેનરીના હવે ખાલી પડેલાં જીગરમાં કેટીને  
 લે કલેરાને માટેના પ્યારનો અંગાર સળગવા લાગ્યો.  
 રાની ચીંતાતુર માંદગીના ૨૮ દાહડા દરમ્યાન હેનરીની  
 વણ અને ઉદાસી ખ્યાત પ્રમાણીક હતી. તે કલાકો સુધી  
 રાના બીજાણા આગળ તેણીનો બોખારથી ખળખળતો  
 ૫ પકડી રાખીને બેસી રહેતો—તેણીને માથે પોતે કલાકો  
 ૧૧ બરફ લગાડતો—અને બીજી હઝાર રીતે પોતાની પ્યારી  
 ૧૨ નેને જરાબી બેહતર થવા માટે જાનો જીગરથી કાળજી  
 ૧૩ માવતો. હવેજ તે જોતાં શીખ્યો કે તેણે આ છોકરીના  
 ૧૪ પ્યારને અત્યાર સુધી નહીં સમજવામાં પોતે કેટલી  
 ૧૫ માંધ કરી હતી ! આટલો વખત તે પોતે કલેરાની પવીત્ર  
 ૧૬ હૃદય ગમ આંધળો કેમ બની શક્યો—અને કેટી જેવી  
 ૧૭ કે પથ્થરના દીલની છોકરી ઉપર પોતાની પ્રીતી કેમ બર-  
 ૧૮ દ કર્યા કીધી—તે હવેજ તેને માલમ પડ્યું હતું !

\* \* \*

પણ તે દાહડોબી પસાર થઇ ગયો !

કલેરા પોતાની બીમારી પખોડી ઉઠી હતી—અને વચમાં  
 ૨૨ દીવસ બીજા ગળડી ગયા હતા. આ છોકરીના શીકા  
 ૨૩ નો ઉપર હળવે હળવે અસલી રતાશ પાછો આવવા માંડતો  
 ૨૪ ૥—કેમજે છેલ્લી માંદગી દરમ્યાન હેનરીની વર્તણૂકથી કલે-  
 ૨૫ ૥ ઉજડ પડેલાં જીગરમાં એક નહીં વર્ણવી શકાય તેવું  
 ૨૬ ૥ માર છુપું સુખ હમણા ઉભાઇ જતું હતું. વળી છેલ્લે  
 ૨૭ ૬ હેનરી તેણીની તરફ દેખાઇતી એટલી અનંત કાળજીથી  
 ૨૮ ૭ તો હતો—અને તેણીની સંગત સાંધવા એટલો તો અંતરો

અને ઇતેજર દેખાતો—કે કલેરાનો કરમાઇ ગયલો એહરો રોજ બરોજ વધારે પાછો ખીલતોજ ચાલ્યો હતો !

તે સુખી દાહડો હતો કે જ્યારે કલેરાની ૧૯ મી. સાલ-ગ્રેહ હતી ! પોતાના કાકીજીની ધણીજ હુજતને આધીન થઇ કલેરાએ આજે પહેલીવાર પોતાનો શોકનો કાળો પોશાક બાબુએ મેળી નવો મોઢો દાટ ડરેસ સજ્યો હતો. દીવાનખાનામાં તે છોકરી એક સોફા ઉપર લેટી ને ઉંડા વીચારમાં એક આલખમના પાના ફેરવતી હતી—તેટલાં એક નોકર મોટી “ટૂ”માં કાંઈ પુલોતું પારસલ અને એક બીબું કાગળમાં વીંટાળેલું પાકીટ ઉંચકી લાવ્યો ! તે ધણીજ કીમતી સુંદર ‘આરચીડઝ’ હતાં. પેલું પાકીટ ધુજતે હાથે કલેરાએ ખોલ્યું તો અંદર મખખલના એક મોટા દાખડામાં હીરાઓથી ઝળઝળ થતો એક અતી ખેમુળ લગલગ પંદરેક હજાર રૂપીયાની કીમતનો મોકલેસ હતો ! સાથે એક કાડ ત્યાં મેળાયલો હતો:—

મારી મીઠાંમાં મીઠી અને વાહલામાં વાહલી

**કલેરાને**

તેણીના કઝીન હેનરીની દરેક

લલી દુવાઓ અને સાચ્યાં જીગરના પ્યાર સાથે !

**સાલ મુબારક !!**

કલેરાની આંખોમાં હરખનાં આંસુઓ આવી ગયાં ! તેણીએ તે પુલો ઉંચકીને પોતાની આંખોમાં ચાપ્યાં. ત્યાં આવી રીતે પુલોમાં માથું દાખી તેણી કેટલીવાર બંધ આંખો

સાથે પોતાના સુખી ખ્યાલોમાં એસી રહી તે તેણીને ખબર હતું નહીં. પણ જ્યારે તેણીને ખુશાલીથી ખીલી રહેલું પોતાનું મ્હોડું ઉંચકીને ઉપર જોયું ત્યારે——!!

ઓ !——

હેનરી ત્યાં હસતે મુખે તેણીની પાસે ઉભેલો હતો !

“મારી સ્વીટ કલેરાને આજની વર્ષગાંઠ મુખારક ઇચ્છવા આયોજ !” તે બોલ્યો, “મેની હેપી રીટ્ઝ મોફ ધી ડે !!”

કલેરા ઉઠીને ઉભી થઈ—અને હેનરીએ એકાએક પોતાની લાગણીને આધીન થઈ તેણીના ગળાં આસપાસ હાથ વીંટાળી તેને તેણીના કપાલે ઉપર એક કીસ કરી !

“થેંક યુ સો મચ-હેનરી ! તેં મારે સાઈં કેટલી બધી તકલીફ લીધી ! તારી કેટલી બધી લલછ છે !”

હેનરીએ પોતીકી કઝીનની કમર આસપાસ હાથ વીંટાળી તેણીને સોફા પર પાછી બેસાડી અને તેણીની અડોઅડ પોતે બી ગોઠવાઈ બેઠો.

“કલેર ! મારી કલેર !” તે ધણાજ ઉંડા જીગરના જોશ સાથે બોલ્યો, “આજના લલા દીવસે તારી આગળ મારાં જીગરની એક વાત કરવા હું હમણા મધરની રજાથી આયોજ ! કલેરા—મારી ડારલીંગ—તું મારી ગમ જો ! નહીં—શરમા ના. આટલો વખત હું એટલો બધો બેવકુફ કેમ બન્યો કે તારી લાગણીની કીમત હું પીછાણી શક્યો નહીં તે ખચીત મને સમજ પડતું નથી. પણ કેલર—તું અહીં મારા ઘેરમાં આવીજ તે પાછી અહીંથી હવે તુને હું જવા દેવાનો નથી. ‘હેરીસન પેલેસ’ની નહીં પણ અહીં આપ મકાનની રાણી

તરીકે તું રેહ ! મારી ઘણીયાણી તરીકે રેહ ! બોલ—કલેરા, તું મને સુખી કરશે કેની ?”

આમ બોલી હેનરીએ તેણીનો હાથ ઉંચડીને પોતાની આંખોમાં દાખ્યો અને પછી તેની ઉપર મોહ્યતનું સીલ કયું.

કલેરાએ પોતાની ડોક નીચે નમાવી દીધી. તેણીએ કશો જવાબ દીધો નહી. હેનરીએ જોયું કે કલેરાની આંખોમાંથી આંસુઓ ટપકતાં હતાં હેનરીની છાતીપર માથું નાખીને તેણી ખરી ખુશાલીનું રડી ! એ શું હતું તે તે હવેજ સઘળું સમજી શક્યો હતો.

હેનરીએ પ્યારથી તેણીની આંખો નુકી નાખી—અને પછી ખીસામાંથી એક બ્યુટીફુલ હીરાની મારકવીઝ રીંગ કાઢીને તેણીના ડાબા હાથના ત્રીજા આંગળામાં પેહડાવી !

“મારી પ્યારી કલેરા !” હેનરી ગળગળતે અવાજે બોલ્યો. “કેટી માટેના મારા દીવાનાં પ્યારથી હું એટલો આંધળો બની ગયો હતો કે તારો સાચો પ્યાર હું જોઈ શક્યો નહિ. પણ મેં હવે તારી ખરી કાંમત જોઈ લીધીછ. કેટીને હવે હું ભુલી જઈને જોન ડેલનો પતો મેળવી એ એઉંત મેળવી સુખી કરવા માંગુછ—પણ તે કામમાં મને તારી સામીલગીરી જોઈએછ. કલેરા, તારી તરફની મારી બેદરકાર વર્તણૂક મને માફ કર ને હવે મારો સાચો પ્યાર કબુલ રાખી મને સુખી કર !”

હેનરીને ખુશનશીબ કરવાને કલેરા સહેજખી આના-કાની કેમ બતાવે ? તેણીએ ખરી મોહ્યતથી પોતીકા લવીખના

ખાવીદના ગળાં આસપાસ હાથ વીટાળ્યા. આ તેણીની સઉથી સુખીમાં સુખી ઘડી હતી !

\*

\*

\*

લોડ' હેનરીની દુન્યા આજે સુખી હતી ! ભત્રી કલેરાએ આજે પોતાની વર્ષગાંઠ જેવે શુભ દીવસે તેનો હાથ કબ્જ રાખ્યો. તેથી આ જવાન ઉમરાવજીદનો હરખ માથે સમાતો નહીં હતો.

તે દાહડે રાતના આઠેક વાગતાનો અમલ હશે ! લોડ' હેનરી હેરીસનના આલીશાન “કેસ્ટલ” માં તેના ઘણાજ ઓજરખવાહીભર્યા આગ્રહને આધીન થઇ આજે બે—ફકત બેજ—પરોણા રાતે ડીનરપર આવનારાં હતાં ! કલેરાની સાલગ્રેહની ખુશાલીમા હેનરીએ અતીશય બગ્ગદ થઇ ડાં વીલ્યમ લોડકોફને તેમજ હીલ્ડાને ખાણાંપર નોતરયાં હતાં—અને તે બેઉ જણાંઓએ અંતે કલેરાને ખાતર તે ઇજન મંજુર રાખ્યું હતું. મર્શિયાને પણ તેડું હતું—પણ તેણીએ તો ગમે તેવીગી હેનરીની આગ્રહ છતાં બસ આવવાની નાજ પાડી હતી !

અને બરાબર સવા આઠ વાગતે ડાં વીલ્યમ હીલ્ડા સાથે પોતાની ટુ-સીટરમાં આવી પોંદ્યો. બેશક તે ભલે તખ્તખ પોતાની બેહનને બેહદ પ્રીતીથી ભેટ્યો અને તેણીને સાલગ્રેહની ભલી દુવાઓ ઇચ્છી. હીલ્ડા અને કલેરાનો મેળાપ પણ તેટલોજ અંતકરણપુર્વક હતો !

જ્યારે હેનરીએ છલકાતાં જીગર સાથ આ બે જણાંને પોતાની કલેરા સાથની સગાઇની વાત કહી ત્યારે વીલીએ

પોતીકી બેઠનને પાસાંમાં લઇ એક સાચા બાઇ તરીકે તેણીને કીસ કરી મુખારકબાદી આપી.

“વેલ—માઇ બોય !” ડા० વીલ્યમ ખુશ ચેહરે હેનરી તરફ ફરીને તેને શેકહેન્ડ કરતો બોલ્યો, “આવી નમુનેદાર મોહરદાર છતી જવા માટે તુને હું સાચ્યાં જીગરથી મુખારકબાદી આપુંછ. એને સુખી કરજે. ખુદા તમો બેઉ જણા ઉપર પોતાના ઉત્તમમાં ઉત્તમ આપીષ રેકે !”

“થેંકસ—વીલી—થેંકસ !”

“હેનરી ! કલેર !! તમે આજે અમુને જે ખુશખબતીના સમાચાર આપ્યાછ તેના બદલામાં હવે હું ને હીલ્ડા તમુનેથી એક ખુશ વધાઇ કહો તો આપ્યે !”

“ખુશ વધાઇ ? વીલી—ઓફકોર્સ ! તે ખુશ વધાઇ જાણુવા અમે ઇન્ટેન્જર છીયે !”

“તો—હેનરી—આય મારી બરીબની ધણીયાળી સાથ તુને નવેસરથી ઇન્ટ્રોડ્યુસ કરાવવા દે ! કલેરા—આય છોકરીએ અંતે મારું જીગર છતી લીધુંછ. ગેઇ પરમ દીનેજ અમારું એનગેજમેન્ટ આસ્પીટલમાં મેં જાહેર કીધું !”

આમ બોલી શરમથી લાલ ચોલ થઇ આવેલી હીલ્ડાને હાથ પકડી વીલ્યમે પોતીકી સ્વીટહાર્ટને હેનરીની સામે ધરી ! હેનરીએ તે છોકરીના બેઉ હાથો પોતાના હાથોમાં લઇ ખરી ખુશાલીથી હલાવ્યા—

“માઇ કોનગ્રાચુલેશન્ઝ !” તે હરખાઇને બોલ્યો, “હીલ્ડા, આજનો દાહડોજ બખતાવર છે ! ઓ—આવી ખુશાલીબરી ન્યુઝ માટે ખચીત મને સ્વપનેથી વકી નહી હતી !”

કલેરાએ અનંત પ્રેમથી પોતાની સખીને કોટી કરી—

“હીલ્ડા—મારી વાહલી હીલ્ડા ! તારી ખુશાલીથી તેં આજે મારાં સુખને તદ્દન પુરૂં કરી આપ્યું છ ! ઓ—મારી કેટ હમણા હોતે તો——— !”

“બસ—બસ ! આપણાં હમણાંનાં સંપુર્ણ સુખમાં આપણે ખીજી ત્રીજી આગળી ગમખાર વાત યાદ કરશું નહીં. ચાલો—ડીનર બેસ થયો !”

આમ કહેતાં સમેત હેનરીએ હીલ્ડાનો હાથ બગલમાં લીધો—ડાબ વીલ્ચમે ડાવેજર લેડી હેરીસનનો હાથ લીધો અને પાંચો જણા ડાઈનીંગ રૂમમાં જઈ ગોઠવાયાં.

હજી તો તેઓ પોતે પોતાની બેઠકોપર ગોઠવાય તેટલાં હેનરીનો ‘વેલેટ’ ત્યાં આવી ઉભો—અને નવાં મળવા આવનારાં બે વીઝીટરોનાં નામો પોકારયાં—

“મીસ્ટર અને મીસીસ જોન ડેલ ! !”

જાણે સીલીંગ ઉપરનો એક આલ એકાએક પગ આગળ તુટી પડ્યો હોય તેમ હેનરી અને કલેરા ઉછળયાં !

“મીં અને મીસીસ જોન ડેલ ? ?—એ શું બકેછ !”

“મી લોર્ડ—બાહર મીસ્ટર ડેલ અને તેવણુ સાથે એક લેડી ઉભેલાં છે ! મીં ડેલને મેં પીછાપ્યાં—પણુ લેડીના મ્હોડાંપર ‘વેલ’ છે તેથી હું તેવણુનું મ્હોડું જોઈ શક્યો નથી !”

એક છલાંગ સમેત હેનરી અને કલેરા દીવાનખાના તરફ ધસ્યાં. તેમની પુઠે ડાવેજર લેડી હેરીસન, ડાબ વીલ્ચમ અને હીલ્ડા પણ દોડ્યાં.

ત્યાં—યા પરવરદેગાર !—ખચીતજ જોન ડેલ સેહજ હસ્તે મ્હોંડે કોઈ ખુરખાવાળી બાઈનો હાથ બગલમાં પકડીને ઉભેલો હતો.

“જોન !!—ગુડનેસ ગ્રેશીયસ !!—જોન !!” એક ચીસ સમેત હેનરી જમને તેના હાથને વળગી પડ્યો !

“હા-હું જોન કેલ છેઉં, હેનરી ! જીવતી કબરમાંથી પાછો આયોછ ! ગુડ ઇવનીંગ, વીલી—ગુડ ઇવનીંગ લેડી હેરીસન, ગુડ ઇવનીંગ કલેરા ! !”

કેટલા જોશઅર પ્યારથી વીલ્યમે અને કલેરાએ જોન કેલને ચાંપીને શેકહેન્ડ કરી તે લખવા કરતાં કલ્પી લેવું વધારે સહેલ છે. વીલ્યમ તો એટલો અજાણગીથી ફાટી ગયેલો હતો કે તે કાંઈ શબ્દોથી ઓચરી શક્યો નહીં હતો. અને કલેરા ?—તેણી તો ગાફેલ જેવી આ જોનને જીવતો જાગતો નજર સામે પાછો આપસી મેળે અચ્ચુચ તેણીના સુખીમાં સુખી દાહડે પાછો કુટી નીકળેલો દેખીને દીગમુદ જેવીજ બની ગઈ હતી !

“અમે પેલ્લા—વીલી—તારી કીલીનીકમાં જોઇ આવ્યાં. ત્યાં તું, હીલ્ડા કે મર્શીયા કોઈ હતું નહીં. ખજર મળી કે તું અને હીલ્ડા આજે અહીં ડીનરપર આવેલાં છો અને મર્શીયા બાહર કેઠે ગયલી છે. પછી અમે, કલેરા, તારા ‘પેલેસ’ માં ગયાં. ત્યાંથીજી ખજર મળી કે તું પણ અહીંજ રહેલાં છે. આથી મેં અને મારી વાઇફે અહીં આવે કદંગે વખતેજી આવવાની જરૂર જોઇ !”

“તારાં વાઇફ ?” હેનરીએ ગુંગળાઇને પુછ્યું—“મને એવણુ સાથ ઇનત્રોડકશનની પ્લેઝર મળશે ?”

“સરટનલી !” જોન કેલે ઉત્તર વાળ્યો, “મીસીસ જોન કેલ કદાચ પોતાનો જંડો કાલો વેલ કાઢી નાખીને આપણને સર્વેને ઓખલાઇજ કરશે !”



તેજ ધડીએ એક ઝટાક સમેત તે છુરખાવાળી અબલાએ પોતાનો વેલ મ્હોડાંપરથી ખેંચી કાઢ્યો—

“કટ ! !”

એક જબરદસ્ત ચીસ સમેત કલેરા પોતાની એકપુરી વાહલી બેહનની ગોદમાં જઇને પડી હતી !

+

+

+

તે સુખી મેળાપનું વધારે દાસ્તાન કરવાની જરૂરજ શી છે !

હા-વાંચનાર ! હેરીસન કૂટુંબને માટે તે સુખીમાં સુખી દાહડો હતો ! તે રાતે પાંચને બદલે સાત જણાં કલેરાનાં બર્થ—ડે ડીનરની ટેબલપર ખીરાજ્યાં હતાં. અને ત્રણડે જવાન બેડાંઓની દુન્યા ખચીતજ સુખી-સુખી હતી.

“આજે અમને પરણવાને પંદર દાહડા થયા.” બેને જમતાં જમતાં ખુલાશો કર્યો. “આ છોકરીની બેમુજા મોહબત ને હવે એક દાહડોખી વધારે પડતી મેળવા હું તબયાર નહીં હતો. અમે ઇટલીમાં લગન કાઢ્યાં—ને પછી તમારી તરફ આવવા ઉપડ્યાં.”

ડા० વીલ્યમ હવે હાથમાં શેમપેનના ગ્લાસ સાથે ઉડીને ઉભો થયો—

“આ સલામતી ત્યારે હું બમણી લેઉં છ ! હીયર ઇઝ ટુ લોડ અને લેડી હેનરી હેરીસન—અને હીયર ઇઝ ટુ ધેર ગ્રેસીસ ધી ડયુક એન્ડ ડચેસ ઓફ ગ્રેશામ ! !”

હેનરીએ પોતાની તરફથી તેમજ કલેરા તરફથી પ્રસંગો પાત્ર શબ્દોમાં લાગણીપુરવક જવાબ દીધો. પછી બેન ડેલ ઉઠ્યો—

“મારા ભાઇ વીલીએ અમારી સલામતી આહીછ તે

સારું હું અને મારી વામ્મક એના તથા તમારાં ખરાં જીગરથી ઉપકારી છીએ. પણ વીલીએ એકજ લુલ કીધીજ. આય ટેબલપર ડ્યુક આફ ટ્રેશામ યા ડયેસ ઓફ ટ્રેશામ જેવો કોઈ માણસો છેજ નહીં——”

“તે હું પુરવાર કરી આપવા તૈયાર છું!” વીલ્યમે ટાપસી પુરી.

“હું જાણુંજ, વીલી—તું શું કેહવા માંગેજ તે મને ખબર છે!” જોને હસ્તે એહરે આગળ ચલાવ્યું મારાં જમણાં ખભાંપરનાં બહુ લાછણુની વાત અને મરનાર ડ્યુક ઓફ ટ્રેશામના એકરારની વાત મારી વામ્મકથી મેં સ્વીટઝારલેન્ડમાં આદપસના પર્વત પરજ સાંભળી હતી! પણ છેલ્લાં વીકમાંજ મેં મારો ખેતાબ અને માફાં ખાનદાની નામ “રીનાઉન્સ” કર્યા છે. મેહરબાની કરી હવેથી મને મારાં પ્યારાં જોન ડેલનાં સાદાં નામથી ઓળખજો!”

પણ જોનના બાપાણુમાં પાછી ખલ્લ પડી. ‘વેલેટે’ ફરીથી આવીને એક વધુ વીઝીટરની આમદની ખબર આપી.

“ધી ઓનરેબલ લેડી મર્શીયા ગ્રાશહામ!” તેણે નામ પુકાર્યું.

અને હજી તો સઉ કોઈ ચમકીને બારણા ગમ જીવે તે આગમચ મર્શીયા ત્યાં પોતાના ‘સીસટર ઓફ મરસી’ નાજ શુધ્ધ સફેદ લેબાશમાં ત્યાં ધસી આવી.

બીજી પળકે તેણીએ જમને જોનના ગળાં આસપાસ બે હાથો વીટાળ્યા—

“માઇ બ્રધર! માઇ ડીયર બ્રધર!!”

તેણી હરખને મારે દીવાની જેવી થઇને કમળી પડી!!



## પ્રકરણ ૪૯ મું.

### મુખી સમાધાન.

ઉપલાં પ્રકરણમાં વર્ણવેલા બનાવનેખી ૩ મહીના વીટી ગયા !

વાંચનાર ! હવે કહેવાનું બહુજ થોકું રહેલું છે ! તારી અને મારી જન્મલનો છેડો આવ્યો છે. વીપત્તી અને વધનના વાહલો વીખેરાઈ જઈ સુખ અને શાંતીનો સુર્ય આપણાં વાહલાં મીત્રોની જીંદગીઓ ઉપર પાછો પ્રકાશતો થયલો તે જોયો છે. તેઓના અપાર સંસાર સુખમાં તેમને હવે આપણે જાઓ વાર છેડ છેડ કરીશું નહીં.

એકજ બાબદ કહેવાની રહી ગઈ છે. જોન ડેલ પોતાની પ્રાણુ પ્રીયા સાથે ઓલડ કાસ્ટલમાં અચબુચ આવી ઉભો—કે ત્યાંની કામદાર વસ્તીની ખુશાલી હરખનું બ્યાન કરવુંજ મુશ્કેલ છે ! પોતાના માનવતા મેહરબાન મુખી ને આવકાર આપવા ઓલડ કાસ્ટલનાં લોકો ત્રીજે દાહડે એક સરઘસ નાં આકારમાં વાજતેગાજતે તેના રેહવાના મકાન આગળ ગયાં—તેને તથા કેટને કુલ ગજરાથી મઠી લીધાં—તેઓને અંનત પ્રીતી ભર્યા આવકારનું માનપત્ર આપ્યું—અને જાહેર ઉંઘરાણું કરીને આખાં ઓલડ કાસ્ટલને જ્યાદત આપી ! એટલુંજ નહીં—તે રાતે તે નાનકડું ગામડું જાહેર રોશનીથી ઝકઝકી રહ્યું ! આ પ્યારા હમશરીક કામદાર લોકોની પોતાના વાહલા જોન તરફની આવી સાચી જાનફેશાની જોઈ મીસીસ જોન ડેલથી હરખને મારે ગોયા રડી પડાયું !

૩૦ વીલ્યમ અને હીલ્ડા તેમજ હેનરી અને કલેરાના લગનો અલખતાં ઘણાજ ગુપચુપ—કશીખી ધામધુમ વગર—

ઓલ્ડ કાસ્ટલનાં પુરાણાં ચેપલમાં થયાં. લગનને બીજેજ દિવસે લોડ્ અને લેડી હેનરી હેરીસન તો હતીમુન ગુજરવા બપોલ ઉપડી ગયાં.

ઓલ્ડ કાસ્ટલમાં ઠરીકામ થતાંજ પહેલું કામ જે જોન ડેલે કયું તે પોતાની વાહલી મરહુમ માતાના નામપરનો કાલો ડાઘ બહેરમાં ઘોષ નાખવાની પવીત્ર ફરજ બજાવવાનું હતું. અલખતાં મરનાર ચાલ્સ ડયુક ઓફ ઐશામના છેલ્લા એકરાર થી તેમજ તેના પીતા પહેલા ડયુક ઓફ ઐશામના છેલ્લાં વસીઅતથી જોન ડેલેની માતા સામેનો એબલગામણો કલંક તો દુર થવાજ પામ્યો હતો. પણ જ્યારે જોને પોતીકી બેદ-સ્તનશીન માતાનું એક છેલ્લું મોહરખંધ કાગળ ઉખેડીને લાગતાં વળગતાંઓજ વચ્ચે વાચ્યું ત્યારે જરાબી શક કે સંદેહ સર્વે કાંઈના મનમાંથી દુર થઈ ગયો !

તેમાં તેણીએ ખુદાને હાજર નાજર બણીને તમામ ખુલાશો પવીત્ર સોગંદ સાથ કર્યો હતો કે તેણી ડયુક ઓફ ઐશામ સાથે પ્યારથી પોતીકા પીતાની ઉપરવારી થઈને પરણી હતી—અને અંતની ઘડી સુધી તેને વફાદાર રહી હતી. પણ જે હેરીસન ભાઈઓના આપેલા ખોટો વેદમથી દોરવાઈ જઈ ડયુકએ કાંઈથી ખુલાશો સમજ્યા વગર તેણીની પાકદામન ઉપર શક લઈ ગયો, અને તેણીને ખસ પોતાના પૈસા અને લાગ-વગને જોરે તલાક આપ્યા ! આ વાર તેણીને હમેલ હતા. પછી જોન અવતર્યો—જે ખરો ડયુક ઓફ ઐશામ હતો ! આ બચ્ચાંના જમણાં ખભાં ઉપર એક બહુ લાછણુ હતું ખસ તેણીનું આમ જબુન ગેરબનસાક્ષી દીલ વુટી ગયું હતું—અને છુપે નામે તેણી દુરદરાજ નીકલી જઈ પોતાના બચ્ચાંને ખરી વીગતથી અણબણ રાખી એક સાધારણ મનુર વર્ગના ફર-જાંદ તરીકે ઉધાર્યું હતું. આજ કારણથી તે હેરીસન કુટુંબને



તેણી હવે પોતાના નવાં પરમજી કામ પાછળ તનમન  
અને ધન પટકાને ખરાં અંતકરણથી વળગી ગઇ હતી !

(જીએ સફે ૪૫૬ મો.)

હંમેશા ધીકકારતી ને તેઓથી દુર રહેવા પોતાના દીકરાને હંમેશા વીનવતી. તેણીને આ થયલા દુષ્પદાયક ગેર ઇનસાફથી તેણીના દીલમાં દરેક ઉમરાવીપદ માટે એક જાતનો ધીકકાર તીરસ્કાર બેસી ગયો હતો. જ્ઞેનની માતાએ સેવટે પોતાના દીકરાને આ છેલ્લાં કાગળમાંથી પોતાના મરતી વખતનાથી કસમ આપ્યા હતા કે તેણે ડ્યુક ઓફ એશામ ખાનદાનના ઉમરાવી પદને તેમજ તે કંગાલ દોલતને આંગળીથી લગાડવી નહીં !

જ્ઞેને અલખતાં પોતાનો ડ્યુકનો ખેતાજ જાહેર રીતે 'રીનાઉન્સ' કર્યો—અને પોતાના કાલાની લાખો રૂપિયાની દોલત એમની એમ વોડકોફ આસ્પીટલમાં જુદા જુદા નવા વોર્ડો ખાંધવા તથા ગરીબોના બચ્ચાઓ માટે ઓરફનેજ ઉભી કરવા માટે સખાવતમાં આપી દીધી. ત્યાં તેની વાહલી બેદન મર્શિયા હવે હેડ મત્રન હતી ! મર્શિયાએ એકાદ 'ક્રાનવેન્ટમાં' જઈને જ્ઞેનને બનવાનો પોતાનો ઠરાવ સર્વ પોતાનાં વાહલાં ખેશીઓ—અને ખસુસ કરી પ્યારા જ્ઞેન લાઈ—ના આગ્રહને સખમે પડતો મેળયો હતો. તેણીનું હવે મોટી નવી ગંજવર વોડકોફ આસ્પીટલમાં પુશકલ કામ હતું. પોતાના વારસાનોથી મોટો લાગ મર્શિયાએ એજ આસ્પીટલમાં અર્પણુ કર્યો હતો ! તેણી હવે પોતાના નવાં પરગણુ કામ પાછળ તનમન અને ધન પટકીને ખરાં અંતકરણથી વળગી ગઈ હતી ! ત્યાં તેણીને ડાઁ વીલ્યમ અને તેની ધણીયાર્જિ હીલ્ડાની ચાલુ સોખત મળતી—ત્યાં જ્ઞેન અને કેટ લગલગ રોજ પોતાની હાજરી આપતાં—એટલે મર્શિયા પોતાના દીલનો ગમ મોટે દરજ્જે હવે વીસરી ગઈ હતી !

પેલી કમનસીબ મારગ્રેટનું શું થયું ? તે બીચારી ક્યાં

ખી ચાલી ગેઇ હતી. તેણીનો કેટલો પત્તો મળતો હતોજ નહીં. મર્શિયાએ પોતાના મરહુમ ભાઈ ડ્યુક ઓફ ગ્રેશામના કાલા-માંથી તેણીને હીરસો આપવા શોધી કાઢવાની ઘણીખી કોશેશ કરીધી પણ બધું ફેકટ, તેણીનો કાંઈજ પત્તો મળ્યો નહીં.

+ + +

મુશકીલ આશાન ! હવે અંધારી રાત ખલાસ થઈને ખુશનુમા પ્રકાશીત દહાડો શરૂ થઈ ગયો છે. ડા॰ વીલ્યમ પોતાની સદગુણી મોહરદારના પ્યારમાં અને પોતાના પરોપકારી કામના રોકાણમાં ખચીત સુખી છે. જ્ઞેન અને તેની વાહલી ધણીયાણી કામદાર ગરીબ વર્ગથી પુખ્તતાં રહીને સંસારનું અપાર સુખ ભોગવતાં બન્યાં છે. તેણીની એક વખતની મગરૂરી, તુમાખી બધું હવે ખલાસ થઈ ગયું છે, ને હવે તેણી પોતાના ખાવિંદ સાથે ગરીબોના કામમાં અજબ મોજ તેમજ સુખ માને છે. કલેરા પોતાના ઉમરાવી ધણી સાથે આનંદમાં દીવસો ગુબરતી જાપાન-ચીન ઇત્યાદિ વગેરે ઠેકાણાઓએ એક પતંગ્યા મીસાલ ઉડતી રહેલી છે !

ચાલો—સલામ ! એ લોકના સુખમાં હવે વધુ માથું મારવાની જરૂર નથી. ખુદા તે લોકને એમજ સારચી મોહબતમાં કાયમના સુખી અને શાંતોષી રાખે !!





